HONMŰVÉSZ

A' REGÉLŐ FOLYÓIRATNAK

TÁRSA.

MÁSOD-ÉVI FOLYAMAT.

1834-KI

HARMADIK NEGYED.

ALAPITÁ, ÉS SZERKEZE

RÓTHKREPF GÁBOR.

BOJÁRI GRÓF VIGYÁZÓ KÖNYVTÁR
RÁTÓTH

PESTEN,
TRATTNER-KÁROLYI NYOMTATÁSA
ÚRI UTSZA 612.

222

304281

Honművész foglalatja.

A' számok a' folyóirat számaira utasitanak.

Természeti történet.

Upas, vagy méreg-fa 53. 54. — Hal-hajó. Nagy szőlőtő 56. 78. — Nagy olajfa. Mászó növény 57. — Vitéz patkány. Pelopponesus narancs-fáji. Amerikai vándor-galamb 60. — Ujhollandi állat. Tengeri fű. Eleven Tapir Europában 61. — Állat hálátlansága 64. — Müvelt Orang-Utang. Czethalak és kölykeik. Tenyészés egy ónbányában 66. — Chlamyphorus. Czukor-juharfa 69. — Chinai zab 70. — Algiri narancsfák. Maur ló. Nagy baraczkfa 71. — Uton álló elefant. Nagy falevél. Mézkakuk. Gummi 74. — Oroszlán háladatossága. Hal-szerelem. — Éretlen kőszén 76. — Ceyloni nadályok. Hattyú-viadal. 78.

Természet-tudomány.

Legveszedelmesebb levegő. Beszélő néma 55. — Asszonyok élettartóssága. Földrengés 58. — Columbusi tojás 59. — Nagy földindulás. Nagy köd 62. — Emberi szaporaság. Sok ujjú familia. Virágok elektromi világitása 63. — Ijedtség szomorú következése. Kőeső. Fecskék repülése 65. — Örökös tüz Bakuban 67 68. — Holdbeli csillám-pontok 's napfogyatkozások. Remekművek korszaka. Belső gyulladás 72. — Éjjel látók. Hang 73. — Csepegés-kő-barlang Slainsnál 75. — Emberek egyforma nagysága 77.

Szorgalom.

Florenczi kalapok. Platina arany. Növényselyem. Selyem-bogarak felső Europában 55. — Porosz országi lóverseny, termékek, gyapjú. Czukor termesztés orosz országban. Lónemesités ugyan ott 56. — Varró gépely. Konyha kocsik. Xeres-bor. Omnibus kocsik. Pókselyem 57. — Burgonyának története. Fulton 58. — Buvárcsónak. Gőzkocsik 59. — Uj rendszer czukrot készitteni. Thranchina pr. balzsamozás módja 60. — Marsalla borai. Lacrimae-Christi-bor. Rongy szüke a' papiros malmokban. Vas-ut London és Greenwich közt. Gyomor-szivattyú 61. — Remek óra 62. — Legnagyobb lineahajó. Fák üszögének gátlása. Jeles kargyertyatartó 63. — Óriási tükör üveg. Száritott növények 64. — Hajókázás. Gombos tő készitése. Indiai szorgalom 65. — Hogy gondolkodtak 100 esztendő előtt a' dohányról? 67. 68. — Dohány terjedése magyar és erdély országban 70. — Jég bevitele Indiába. Vas gőzhajók 71. — Palakő 72. — Uj fegyver. Idő mérők 73. — Tekenősbékatojás-olaj. Ember-madár 74. — Teve-tenyésztés Europában 75. — Pamut. Hernyó-kivesztés. Hernyó-irtás. Mindennel lehet kereskedni 76. — Irós vajat frisen eltartani. Themse tisztittatása 77. — Parisi dróthid. Colemann terhelői 78.

Festészet.

Spinello Spinelli. Egyptusiak festékei 58. — Láncz József Kazán és Vaskapu közti utja 65. — Állat-festvény. Üveg-festés. Keleti festészet. Jensen dán festész 66. — Wappers Gustáv 68. — Középkori festészet 75. 76. —

A MAGY. TUD. AKADÉMIA
VIGYÁZÓ FERENC
KÖNYVTÁRA.
8555.

Szobrászat.

Longhi rézmetsző képszobra. Van Eyk emléke. Müncheni Obelisk 64. — Lander emlékszobra. Gróf Grey. Alexander granit szobra. Leopold baadeni n. herczeg. Dr. Frank. Desbordes-Varmore költészné emlékoszlopa 71. —

Rézmetszés.

Wille 55. — Chalcographia 65. 66. —

Inneplés.

Indiai fejedelmek beavatása 53. — New-Yorki inneplés 59. 60. — Törvényszék megkezdése angoly országban 72. 73. —

Épitészet.

Boromaeus Károly egyháza Bécsben 57. — Vármegye háza Szegszárdon 62. 63. — Udvari játékszin Bécsben 70. —

Régiség.

Pompeji omladékai 56. — Földalatti város nyomai 67. — Anatoliai régiségek 74. —

Intézet.

Parisi fűvészkert 54. — Salpetriere, asszonyi kór-ház Parisban 61. — Közben járó itélőszékek burkus országban 69. — Királyi könyvtár Parisban 77. 78.

Litteratura.

Heckenast Gustáv uj boltja 56. 57. — Fillér-tárok 60. — Értekezés az oldalágú rokonok örökösödéséről 69. — Okok 70. — Tudósitás az asszonyi egyesület által 71. —

Pesti vizsgáló.

Lovagművészek 53. — Műkitétel Pesten 54. — Gyász-hir 59. 60. Annák innepe 61. — Figyelmeztetés 66. 67. 68. Külföldi vendégek 67. — Szent István innepe 68. — Rákosi táborlat 70. 77. — Szép bolt 72. — Pattantyúsok táborlata Rákoson 73. — Kisasszonynapi népinnep Leopold mezején 74. —

Hazai hirlelő.

Gr. Széchenyi István megtiszteltetése 57. 73. — Szegedi casino igazgatósága ujitása 59. — Mehadia és Orsova 62. — Esterházy Pál hg. innepies fogadtatása 63. 64. — Magyar hangok Gmunden taván 67. — Idő-járat Erdélyben 69. 70. — Szegedi szüret 78.

Szinészet.

1.) *Magyar játékszin.* Baja 65. Buda 53. 54. 55. (Hazafiságos áldozatok a' budapesti szinészet előmozditására). 56. 57. 58. 59. (Wirdisch l. a. fellépte). 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. (Hazafiságos áldozatok). 71 (László ur vendégjátéka.) 72. 73. 74. 75. 76. (Balogh és Baloghné.) 77. 78.

Holdmező Vásárhely 55. 56. 57. 58. 61. 63. 64. 65.

Kolozsvár 53. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 67. 68. 71. 72. 73. 75. 76. 77. 78.

Munkács 60.

Szeged 59. 61. 62. 64. 65. 66. 67. 68. 71. 72. 75 76. 78.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Pápa 69.
Kaposvár 75. 76. 77. 78.
Zombor 59.
Szombathely 76. 77. 78.

2.) *Német játékszín.* Pesten (Pauli ur vendégjátéka) 54. (Wilhelmi ur. Fichtner és hitese vendégjátékai) 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. Gay ur vendégjátéka 63. 64. 65. 66. — 68. 71. 74. Kaczianer ur 75. — 76.
Nagyszombat 66.
Temesvár 54.
Zágráb 54. 70.
Győrött 56. 62. 65.
Kassán 58. 61. 71. 72. 73. 75. 76. 78.
Ujvidéken 60.
Sopron 62. 64. 78.
Pozson 64.

3.) *Külföldi játékszín.* Mars Hypyolite l. a. 54. — Talma. Svéd ország szinházai. Malibran assz. Első opera hollandi nyelven. Botany-Bayban olasz opera. Bukarest. Garrik 66. —

Hangászat.

1.) *Hangmű.* Pesti tárogató 58.

2.) *Hangverseny.* Pesten a' Kontsky familia 54. 69. 74. —

3.) *Egyveleg.* Deutschmann Jakab physharmonicája. A' bécsi conservatorium 53. — Kótalap forgató masina. Temesvár. London. Rubini. Triest. Mozart 54. — Liszt hazánkfija Parisban 62. Engler ur hangversenye Budán 55. — Kontsky háznép hangversenye Budán 56. 60. — Egyházi muzsika Pesten 59. 61. — Pozsonban egyházi muzsika egyesület 61. — Pesten Serwaczinsky Szaniszló 66. —

Táncz.

Tánczisköla ingyen Pesten 71. — Kőszegi tánczmulatság 77.

Divatos hirmondó.

54. 56. 58. 60. 62. 64. 66. 68. 70. 72. 74. 76. 78.

Divat.

53. 55. 57. 59. 61. 63. 65. 67. 69. 71. 73. 75. 77.

HONMŰVÉSZ

A' REGÉLŐ FOLYÓIRATNAK

TÁRSA.

MÁSOD-ÉVI FOLYAMAT.

1834-KI

HARMADIK NEGYED.

ALAPITÁ, ÉS SZERKEZÉ

RŐTKREPF GÁBOR.

PESTEN,

TRATTNER-KÁROLYI NYOMTATÁSA

ÚRI UTSZA 612.

Regélő foglalatja.

A' számok a' folyóirat számaira utasitanak.

Történet és elbeszéllés.

A' megbűvölt kisasszony . . . . . 53. 54. 55.
Janka . . . . . 62, 63. 46. 56. 66. 67.
Találkozások . . . . . 68. 69. 70.
Nevezetes vérontások . . . . . 72.
Themerkényi csikós . . . . . 78.

Élettörténet.

Eponina 63. — Köpcsényi Liszthy nemzetség 67. 68. 69. — Don Miguel 71. — Lord Byron társaságok iránti idegenkedése 73. — Julia Alpinula 74. —

Országismertetés.

Árva vára 53. 54. 55. 56. 57. — Felix bányai fördő 58. — Belgrádi utazás 59. 60. 61. Pesti ut, julius elején 60. 61. — Magyar Cséke 62. — Püspöki fördő 65. 66. — Közép tenger ország utjai 72. — Brüssel 75. 77 — Radna 77. 78.

Népismertetés.

Népszokások 64. — Amerikai rajzvonatok. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76.

Jelesmondás.

Asszony iránti tisztelet a' nemzeti tökéletesség bélyege. Nyelvtelen nemzet. Szív 53. — Szerelem 53. 55. 56. 62. 67. 76. Boldogság. Dolgos fürgeség. Veszekedő ember 54. 56. 58. 75. — Enyészet képe. Szabad a' szerelem. Levél. Elmebimbók. — Balsors javai, hatalma 65. 76. — Élet képe 56. 63. 68. 71. 76. Pillantat. 57— Természet és szerelem 58. — Barátság és szerelem 59. 65. —Hazai nyelv. 59. Mondások az életből 59. 68. —Gyermekek. Lepék. Jó barát 60.— Észtelen szív. Miveltség fő forrásai. Állhatatlanság. Szerelem és reménység 61. — Tanács 62. 67. — Telhetetetlen 62. — Hevesség. Jó barát nélküli állapot 63. — Hazafi. Szív törekedése 64. — Élet. Nő és férj. Asszony és szerelem. Hizelgés 65. — Bölcs. 66. 68 — Guny elleni szer. Szivek 60. — Pártfogás. Legnagyobb gyönyörűség. 67. — Megelégedés boldogsága. Lélek.. Első szerelem 69. — Végzet játéka. Öröm és fájdalom. Érzéki és szellemi szerelem 70. — Ész, tudomány, bölcseség. Világ, élet. Legdrágább portéka 71. — Mezei élet. Kincsünk a' szerelem. Szerencsétlenlenség haszna 72. — Bajnoki szív. Élet öröme. Szerelem és kötelesség 73. — Atya és férj. Hazafi kötelessége. 74. — Munkás hazafi élete. Foglalatosság 75. — Aphorismák: a) franciából 55. b) Erdélyből 57. 64. 69. c) Turáról 59. 65. d) Nagy Kátáról 60. 67. 70. e) Váczról 63. 68. 73. 78. f) Miskolczról 74. — Küzdés. 76. Boldog Emberi élet. Gnomák 78.

Költészet.

Rózsa 53. — Reménytelen szerelem 54. — Békepart 55. — Ibrányi 56. 57. 58. 59. — Vak szerelem 60. — El ne felejts 63. — Magyar-Csékei pásztorleány 64. — Kérelem 65. — Választás 66. — Hajdan és most 67. — Ember 68. — Szerelem csillaga 69. — Egykor 's most 70. — Keservem 71. — Nellihez 73. — Kosár 74. — Kisasszony napjára 75. — Legédesebb 76. — Dal 77. U. M. emlékkönyvébe 78.

Különféle.

Fillér theatrum. Nápolyi szerelmes kifejezések. Álló halott. Hires iszákosok. Páratlan fukarság 53. — Furcsa éjjeli vendég. Napoleon és a' fogoly 54. — A' C betű. Öreg asszony. Chinai költemény és törvénykönyv. Szétfejthetlen. Hires ember. Kaczér 55. — Asszonyi csata. Borzasztó szokás. Hogy szeretném öt érzékeimet használni, és hogyan nem? Népnevelés. 56. — Fogadott tánczosok. Nevezetes házassági kinálás. Kiterjesztett sas két fejűt jelent. Rio-Janeiroi farsang. Hajdani koronázási pompa Irlandban 57. — Főnyertesek a' legközelebbi sors játékban. Galambposta. Különös operatio. Lélekismeretes hajdankor. Szintől irtózó tébolyodott. Századunk legelső embere. Borzasztó eset 58. — Asszonyi lázzadás. Tetszkórság. Chinai temetkezések 59. Különös fogadás. Medvék szoptató dajkáji. Árulók királya. Első kávéivó, és kávés magyarországban. Állatok megjelenese a' játékszinen 60. — Mindig tartó gyász. Hosszú beszéd 61. — Szeszes italokkal viszszaélés. Latour d'Auvergne 62. — Nem jó jelek. Okos feltalálás. Török vendéglő házak 63. — Nagyra becsült lábszár. Asszony-kivándorlás angoly országból. Muzsika általi felköltés a' halál-álomból. Csavargó Péter kardja 64. — Különös árverés. Nadály-kereskedés. Pénz-váltót be ne zárjatok! Szőlőlevél eltolvajlása. Rendkivüli állatszeliditő. Szerelem postáji. Boszú-vágy 65. — Hires jelentés. Sok kormány. Atyai hatalommal visszaélés. Különös gyógyulása egy némának 66. — Öreg házasok. II-ik Mahomed. Ügyes tréfa 67. — Schiller albuma. Historiai nevezetes felfedezés 68. — Drágaság Amerikában. Expeditio Afrika közép pontjára. Nevezetes ikerek. Állatok kiirtása. Hindu-tolvajok ügyessége 69. — Indiaiknak miveltségre törekedése. Mértékletesség. Nagy emlék és nagy felejdékenység példája. Szerencsés előérzés 70. — Haszon nemkeresés. Sok koldus. Linné és ellenfele. Angoly országnak status-adóssága. Gazdag szolgáló 71. Szerencse-vadász. Korszellem. Fátyol. Házassági gyürű. Gyermeknevelés 72. — Elmaradt árverés. Napoleon és a' szigetek. 73. — Török vacsora. Szakállatlan követ. Angoly országi birák. Pillangóélet. Óra-gyertyák 74. — Bikaviadal. Népszokás. Hazai vándor magyar szinész-társaság kérdezősködése 75. — Asszony-követek. Korszellem. Kármentesités tolvaj ellen. Ellenszenv. Mezei egerek. Napoleon mint psycholog. Vándorlás-düh. Tokhal mint törvényszéki jegyző. 76. — Asszonyi nem érdeme 77. — Öregek becsültetése. Részegitő italok. Kozák szokás. Thea. Tempi passati. 78.

Mulattató 53. 54. 55. 60. 76.

Pápa 69.
Kaposvár 75. 76. 77. 78.
Zombor 59.
Szombathely 76. 77. 78.

2.) *Német játékszin.* Pesten (Pauli ur vendégjátéka) 54. (Wilhelmi ur. Fichtner és hitese vendégjátékai) 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. Gay ur vendégjátéka 63. 64. 65. 66. — 68. 71. 74. Kaczianer ur 75. — 76.
Nagyszombat 66.
Temesvár 54.
Zágráb 54. 70.
Győrött 56. 62. 65.
Kassán 58. 61. 71. 72. 73. 75. 76. 78.
Ujvidéken 60.
Sopron 62. 64. 78.
Pozson 64.

3.) *Külföldi játékszin.* Mars Hypyolite 1. a. 54. — Talma. Svéd ország szinházai. Malibran assz. Első opera hollandi nyelven. Botany-Bayban olasz opera. Bukarest. Garrik 66. —

Hangászat.

1.) *Hangmű.* Pesti tárogató 58.

2.) *Hangverseny.* Pesten a' Kontsky familia 54. 69. 74. —

3.) *Egyveleg.* Deutschmann Jakab physharmonicája. A' bécsi conservatorium 53. — Kótalap forgató masina. Temesvár. London. Rubini. Triest. Mozart 54. — Liszt hazánkfija Parisban 62. Engler ur' hangversenye Budán 55. — Kontsky háznép hangversenye Budán 56. 60. — Egyházi muzsika Pesten 59. 61. — Pozsonban egyházi muzsika egyesület 61.— Pesten Serwaczinsky Szaniszló 66.—

Táncz.

Tánczískola ingyen Pesten 71. — Kőszegi tánczmulatság¦ 77.

Divatos hirmondó.

54. 56. 58. 60. 62. 64. 66. 68. 70. 72. 84. 76. 78.

Divat.

53. 55. 57. 59. 61. 63. 65. 67. 69. 71. 73. 75. 77.

53.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön julius 3kán 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Az upas, vagy a' méreg-fa. A' mesés tudósitások ezen fáról alkalmasint nehány hollandi katonák és hajósok által jöttek Europába, hol csak hamar elterjesztettek, 's több vagy kevesebb hitelt nyertek. 1783-ban Foerschnek nyomtatásban kiadott leirása ezt még inkább megerősitette. Ezen leirás 1785-ben az igen hiteles „London magazine" folyóiratba gyanú nélkül felvéteték, 's ezen czikkely szolgált azután vezér-fonalul a' legtöbb tanitóknak a' természeti történet előadásában. Noha ezen mese fris emlékezetben van majd mindenhol, még is annak fő helyeit itt röviden kijegyezzük mutatóul, mennyiben egyeznek a' Japanban felfedezett méreg-fa tulajdonságaival, 's milly mese által csonkittatott-meg a' tiszta igazság.

Foersch, ki a' hollandi seregnél harmadik sebész volt Samarangban, a' javai tenger-melléken fekvő egyik gyarmatban (colonia), beszélli, hogy miután ő 1776-ban első sebésszé lett, feltette magában a' szigetnek belsejébe utazni, hova — mint mondja — még igen kevés Europai ment akkorig. Egyike főczéljának az volt, hogy közelebbi ismereteket szerezzen magának ama fáról, mellyet a' belföldiek Bohun-Upasnak neveznek, 's mellyről ő olly csudálatos dolgokat hallott beszélni, hogy hitetlenségének egész teljessége felébredett; mig végre tulajdon vizsgálatai által meggyőzetve gyanújának alaptalanságát átlátta volna." — Vissza jövetele után irta tudósitását a' fáról, mellyet azon állitással kezd, hogy egyszerűen és piperétlenül közlendi a' dolgot, mellynek szemtanúja volt, 's hogy ezen okból az olvasó egészen hitelt adhat mindennek, a' mit mondani fog.

Ezen tudósitás szerint tehát az emlitett méreg-fa Bataviától mint egy 27, Surrakartától pedig a' császári residentiától csak 14 órányi távulságra volt egy mély egészen kopasz szikláktól körül vett völgyben. Minthogy Foersch fel-

tette magában, hogy a' veszélyes helyhez olly közel jusson, mennyire csak személyes élete bátorsága megengedendi, 's mivel e' mellett királyi engedelme is volt, a' hegyeket, mellyek az Upas-völgyet bekeritik, körül járta, de mindenkor ugy, hogy a' középponttól 18 (angoly) mértföldre távul essék, az az, a' lélekismeretes sebésznek valami mathematicai előérzése volt, melly szerint a' középpontot nem látva és nem tudva is tudta, hogy „18 mértföldre jár tőle távul.“ Egy az udvarnál élő malayai pap ajánló levelet ada neki egy paptársához, ki a' császár parancsolatjára egyedül csak ama végből lakott a' méregfától mintegy 15—16 mértföldre, hogy a' halálra itélteket, kik a' méreg beszedésére kiküldetnek, a' halálra elkészitse. „Ezen pap — igy szóll Foersch — igen nyájas és barátságos ember volt, ő nekem elbeszélte, hogy szomorú tisztét már szinte 30 évek óta viseli, 's ezen idő közben mintegy 700 embert bocsátott-el az Upas völgyébe magától, 's hogy 20 közül ritkán jött vissza kettő.“

Ha ezen szerencsétlen áldozatok — mond továbbá a' tudósitás — e' halálnemet választák, azután tudósitást kapnak, miképp fogjanak a' dologhoz, hogy a' mennyire lehetséges, ép bőrrel juthassanak vissza; mindegyik kap egy, ezüstből vagy tekenősbéka-csontból készült, szelenczét, hogy abba a' mérget szedje; ugy egy pár kesztyűt 's egész mellig érő nagy bőr-sapkát, mellyen a' szem részére két üveg-ablakocskák vannak. — Foersch állitja, hogy ő jelen volt illy szerencsétlenek elutazásukkor, 's nekik selyem zsinórt adott, esdekelve kérvén őket, hogy vele a' fát megmérnék, 's neki egy ágacskát, vagy egy levelet is hozzanának az Upas fáról. Azonban csak két száraz levelet kapott, 's azon igen elégtelen tudósitást, hogy a' fa közép nagyságú, 's körében négy — öt mellék-sarjak is volnának. A' fából — ugy mondák a' visszatérttek — szüntelen gőzek szálltak-fel, hasonlón egy posványos barlangnak kigőzölgéséhez. Ki ezen párát a' lehelettel beszivja, azon pillanatban halál fija, és minthogy ezen párák már századok óta keringenek e' téren, az egész völgyben, a' közel hegyeken, sőt mértföldekre se láthatni egy zöld bokrot, de még egy szál füvet se. Minden állati élet hasonlag ki van oltva, semmi madár a' levegőben, semmi patkány vagy egér, de még olly csuszó-mászók se, mellyek egyébiránt

büszhödt posványokban tartozkodnak. A' fa közelében körül belől halottak tetemei hevernek, 's ez az egy jel mutatja, hogy ott élő lények voltak; 's minthogy e' levegőben még a' kukaczok és férgek se tenyészhetnek, szinte sértettlenek a' tetemek, hogy annál élénkebben emlékeztessenek minden idejövőt. *(Végzet következik.)*

INNEPLÉS.

Indiai fejedelmek beavatása. A' Canadian Gazette következőket közöl e' felől. — 21-kén délutáni 5 órakor előre bocsátott meghivás után mintegy 120 Indiai gyült össze St. Regisben, hogy 5 uj fejedelemnek, vagy mint ők mondják, kapitánynak beavatási innepében részt vegyenek. Négy ezek közül négy elholtnak, az egyik pedig egy számüzöttnek helyébe választatott. Az emlitett Indiaiak két nagy és négy kisebb nyirfa nászádban jöttek. Mihelyt a' St. Regisiek a' nászádokat közeledni láták, legott csónakokat küldöttek elejekbe, 's a' jövevényeknek kijelenték, hogy Taylor urnak kikötőjében kiszállnának. Midőn a' folyón fel és a' falu mellett elhajókáznának, az alsó canadai 7 néptörzsökök tiszteletére hét lövéssel üdvözöltettek. Midőn a' vezér nászád a' sziget csúcsához ért, megállapodott, hogy a' többieket bevárja, 's nehány Indiaiak a' partra mentek, hogy képeiket feketére fessék. Ezen késedelem a' sokaságnak időt engede a' kikötőbe menni. Midőn a' csatorna közepére értek, ott az Indiaiak evezőjiket behuzák, 's a' folyammal lefelé haladának néma innepélyes hallgatásban, mellyet csak a' kapitányoknak halotti panasza szakasztott félbe, melly mintegy a' viz alól jönni látszatott, 's a' parton levőktől ezen panaszos szókkal i o h e i h e viszonoztatott. — Egy-egy lövés, melly időnként a' parton álló ágyúból közbe hangzott, az egésznek valami innepiséget és komolyságot adott, mit lehetetlen leirni. Midőn a' nászádok a' partot elérék, halotti csend uralkodott, egy szót egy pillantást se váltottak egymással a' jövevények, és jelenlevők. Minthogy minden készületek meg voltak téve, tehát hat Indiai St. Regisből a' nászádokra sietett, ott mindegyik nászád vitorla zászlóját elhozák magokkal, 's azután a' parton kettős sorban megálltak, mig a' többiek a' podgyászokat takaritták-be.

Miután az idegenek a' vitorla-zászlót vivőkhez csatolák magokat, az utósó lövés tétetett, jelül, hogy a' faluba

a' számukra készitett lomb-sátorokba menjenek. A' menet most felette szomorún és némán lépdelt a' falu felé; ut közben az egyik idegen kapitány egy halotti éneket kezde, mellyet a' népség a' közbe vetett halotti kiabálással, 's énekével kisért, és mondhatni, hogy az egész borzasztó benyomást tett az emberre. Midőn a' lombozatot elérték, a' zászlósok jobbra balra elálltak, 's az idegen fejedelmeket bebocsáták. A' lomb-sátor közepében egy vitorla-ponyva volt felakasztva karpit gyanánt, melly megett a' falu kapitányai 's egyéb tisztviselők álltak az idegenek elől elrejtve. Kevés szünet után a' Ganawato-i főkapitány hosszú beszédet tartva az életnek bizonytalansága és halálnak bizonyossága felett, dicséré a' megholt kapitányok emlékezetét, 's hallgatójinak szivökre köté, milly rettentően teljesedett-be felettek a' régi jóslók jövendölése (hogy t. i. későbbi időkben bünös emberek a' nagy léleknek haragját fogják az emberi nemre vonni). Vége levén ezen beszédnek, a' St. Regis-i kapitányoknak egyike felállott mondván: „Én valamelly hangot hallok, az egy idegennek hangja.“ — Egy másik kapitány kelt-fel most, és mondá: „Én ismerem ezen hangot, barátunk hangja az, ki jött, hogy egy uj zöld fát (uj kapitányságot) ültessen; emeld-fel a' karpitot, 's meg fogjuk őt látni.“ A' karpit felemeltetett, a' kapitányok egymás kezét megrázák, 's egymásnak Wampumjaikat kicserélék, mire a' St. Regis-i Indiaiak szónoka hevenyében beszédet tarta, mellyben a' legelőkelőbb kapitányok nevében, kiknek ő képviselőjek volt, azt mondá az idegeneknek, hogy ő arczvonásaikat nem ismeri, 's azért egymástól meg nem különböztetheti; de ugy gondolja, hogy kiki ismeri a' maga zászlóját, tehát menne kiki az után, mert az majd a' házba vezetendi.

Egész vasárnap a' legnagyobb egyetértés és rend uralkodott a' faluban, 's az Indiaiak minden szokásuk ellenére nem tartottak vendégeskedést. Hétfőn reggel 11 órakor volt a' beavatás innepe mintegy 5—600 személy jelenlétében. Ezen beavatás szertartása után az idegeneknek evezőjeiket a' falubeliek eldugták, hogy azok még el ne mehessenek. Délután négy óra tájban harcz-játék adatott, mellyben a' St. Regisi-ek voltak győztesek. 7 óra felé versenyfutás, mellyben egy kis emberke az idegenek közül nyeré-el a' dijt, ki a' pályatért ($4\frac{1}{2}$ ang. mért.) 17 percz alatt futá-

meg, 's pályatársait csak nem ¼ mértföldnyire hagyta maga megett. Kedden ismét harczjáték, 's ismét az idegenek győztek. Az éj táncz és muzsikával telt-el. Szerdán az idegenek jó kedvvel oda hagyák St. Regist.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Lovagművészek. Wolff Henrik urnak lovagművész társasága jun. 29-én kezdé-meg Pesten mutatványait. Dallot ur és hitese a' feszült kötelen valóban igen ritka ügyességet bizonyitának-be kivált a' súly-egyen tartásban. Stella Antal ur mint jongleur lóháton több jeles kézjátékokat; Stella Vincze ur ügyes lovaglási mesterséget, Charles ur mint voltigeur jeles jártasságot mutatott. Rau ur a' bohócz szerepét vivé, 's ha a' finomság részét is magáévá tehetné, mindenkinek egyiránt mulatságot szerezne. A' társaság egyéb tagjai: Rauné, Stelláné assz. és Angelika l. a. Laurent és Charles urak. — A' szinhely, mint már emlitettük, a' Duna partján (rakpiacz felett) készült deszka-circusban. Nézők az irtózatos por-fergeteg ellenére, melly szinte látatlanná tevé a' circust, igen számosan gyültek egybe 's a' művészeket, kivált a' kötéljárókat, zajos tapsokra méltatták. A' szél olly dühös volt, hogy a' Duna part mély homokját felleg gyanánt még a' deszkák nyilásain is behordá a' széltorkába épitett szinterembe.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán pénteken, julius 4-én, kedvelt szinésznénk Parázsóné assz. jutalom-játékául adatni fog: „a' Villi-táncz, vagy az árnyék-jegyesek, regényes nemzeti szinjáték 5 felvonásban 's egy előjátékkal, mellynek czime: a' palesztinai ut.

Budán junius 26-ikán „Rózsák" szinjáték 1; 's „történet tréfája" vigjáték 2 felvonásban, az Kotzebue, ez pedig Ries gróf munkája, kedvező sikerrel adatának szinészink által. Az első darabban Parázsóné assz. (Zsuzsi) szende szerepének jól megfelelt; Telepi ur pedig valamint ebben mint Péter molnár legény, ugy szinte az utóbbi darabban is mint Wachtel Tóbiás köz tetszést nyert és kitapsoltatott. — 28-án „Göldingi vár" regényes vitézi játék 5 felvonásban, Weissenthurn assz. után forditva Telepi György által, jöve szinpadra. Kántorné assz. (Erzsébet Megyeri (Kurt) és Tóth (Hilbert) urak szokott szorgalommal 's ügyességgel vitték szerepeiket. Kovácsné assz. (Margit) megmutatá, hogy komoly szerepekre is használható. Bartha urnak (Torsten Imre) több hangváltoztatást (modulatio) ajánlunk szavalásában. — 29-én „Péter czár, és a' livoniai asztalos legény" vigjáték 3 felvonásban adaték. Kitünőbben játszának Tóth (czár) Bartha (Skawronsky) Megyeri (jegyző) urak, 's Pará-

zsóné (Katinka) Lendvainé (Maria), Kovácsné (fogadósné) asszonyok. Névtelen.

Kolozsvárat jun. 11-éna' dalszinészek „Tancredban" léptek-fel. Mellyik magyar dalszinész lenne képes a' czim-szerepben olly biztosan megálhatni, 's annak olly teljesen megfelelni, mint kedvelt Szerdahelyink?! Elkövetett ő mindent, mit mesterség, szorgalom tehet, 's igy az ipar szép tulajdonokkal párosulva méltó vala a' gyakori tapsra. Déríné (Amenaide) feledhetlenné tevé magát azok előtt, kik ma őt láthaták! Mig honunkban az érdem becsülőkre talál, honfiak 's leányok tisztelete leend pályabére derék művésznénknek! Argirio szerepében Latabárt ohajtottuk láthatni, de ő fel se lépett ma! — Valljon mi az oka, hogy ő olly ritkán játszik, midőn különben egészség hijánya nem gátolja? A' közönség örömmel szeretné látni gyakrabb fellépéseit, olly kedves emléket hagyott maga után mult itt léte alkalmával! Attól fogva pedig, méltán hisszük, hogy szép reményink felőle sok tekintetben teljesültek 's vágyunk őt gyakrabban láthatni éppen ezen okból nem szerfeletti! — Jun. 12-én dalszinészink játszák „Alessandro Massaronit" (drama 2. f. v.). A' czimszerepben Lendvai lépe-fel. Szerepe vég jelenéseiben több élénkséggel játszék, mint annak elején. Hitesét (Maria) Déríné csinnal 's igen helyesen játszá, valamint Nicolao Strassaldót gyakorlott szinészünk Szilágyi, kit kezdő szinészinknek követendő példányul főként mimikájára nézve méltán ajálhatni. Nem lehet emlités nélkül hagyni Szerdahelyinek (Bergamascherie) bár nem nagy szerepében is kitünt ügyességét, mi őt zajos tapsra méltatá. — 14-én adatott „János, finlandi herczeg" nézőjáték 5. f. v. Irta Weissenthurn assz. A' svéd király Erich szerepében Szentpéteri jelent-meg. Mesterileg játszása nagy megelégedést huzott maga után. A' czim-szerepben Egressi jelesen tünteték mostoha testvérének Erichnek rajta elkövetett keménységén érzett keserűségét 's azon aggodalmát, hogy nőjét Katalint (Dériné) szerencsétlen sorsából hiven osztozni látja, 's ön sorsa könnyitése nem levén hatalmában nőjét sem alkalmas boldoggá tenni. Az egész előadás szerencsésen sikerült. — 15-ikén adatott a' „bak őz" (vig ját. 3. f. v.). — Nem tekintve az ebben elő forduló sok kicsapongásokat, nem vizsgálgatva, ha valljon helyes volt-e, vagy nem e' darabnak választása: csupán az előadást vévefel, bátran állithatni, hogy az egy volt a' legszerencsésebbek közül. Lendvai mint gróf Zöldvári 's Déríné (Amalia) valamint a' Kapari szerepében Szentpéteri ritka ügyességgel játszának. Széppataki Johanna (báró Szépligetiné) csinosabban játszék, mint eddigelé, 's különösen dicséretére van, hogy hang-ejtéseit is erősen igyekszik mérsékleni az ittenihez, 's alig tetszik-ki némelly szavaiban már azon különösség, melly azt czimerzé itteni elsőbb felléptei alkalmával. — 17-én előadák „XII. Károlyt Rügen szigetén" (néző ját. 4. f. v.). A' czimszerepben Lendvai jeleskedett. A' gazdag jószág-bérlőt Brock Ádám szerepében Szentpéteri játszá szokott ügyességgel, leányát Déríné személyesité. Különösen gyönyörködtetett a' nagy művésznének azon jelenése, midőn XII-ik Károlyt utánozta. Skioldsent Udvarhelyi, Merveldt Gustávot pedig Egressi köz elégedésre játszák. — Ifiabb éveiben közkedvességű ősz szinészünk Jancsó korának hanyatló évében is meg tudá nyerni a' köz megelégedést a' zirkovi polgármester szerepében. Játék végén kitapsoltatott. — 18-án adatott a' „777" (vigj. 1. f. v.) és a' „két szó, vagy a' rettenetes éj(t)szaka" (dalját. 1. f. v.). Az elsőben Szentpéteri (Hasznosi, jegyző) és Szilágyi (Bors irnok) különösen kitetszőleg játszának. Többek játékát is köz elégedés követé. Az utóbbiban a' kedves dalszinészné Déríné (Róza) „két szó" által is annyira képes volt a' közönséget sorsa iránt felinditani, hogy

mindenki szorongva várta annak kimenetelét! Falbelle katona tiszt szerepében Lendvai, Szerdahelyi pedig, mint annak komornyikja, jelesen játszának. — 19-én adatott a' „doctor és patikás“ (vigj. 4. f. v.) Szentpéteri (doktor), Udvarhelyi (patikás), és Szilágyi (Sturm) valának azok, kik mai játékban kitetszének a' többek felett. Lengei Lajos.

Kolozsváratt jun. 16-ról. *(Észrevétel a' Honm. 45. és 47-ik számaiban volt, s Kolozsváratt költ színészeti bírálatra.)* Bámulva olvastuk a' városunk keblében létező abauji társaság előadásairól irt két rendbeli bírálatokat, mellyeknek vádjaira nézve kinyilatkoztatjuk, hogy közönségünk ezen derék társasággal általjában 's annak több igen jeles tagjaival különösen meg vagyon elégedve. Nem csak megérkezésekor élénk örömmel fogadá e' kedvelt színészeket, hanem napról napra a' társaság mind inkább gyarapodván teljes mértékben megnyeré hajlandóságunkat. — Továbbá, az igazgatóság dicséretére legyen mondva, nem csak a' társaságnak jól alkotott személyzete nyeré e' köz helyben hagyást, hanem az igen jó izléssel, 's alkalom szerint helyesen választott, köz értelmesség kifejtésére szolgáló 's mindnyájunk jóra hajló érzéseinek kitüntetésére alkalmat nyujtó köz várakozásnak megfelelőleg előadott darabokkal tökéletesen ki vagyunk elégitve. — Azon vádra, hogy a' bemenetnek 12 játékra szabott dijja egy egész váltó forinttal feljebb emeltetett, rövid feleletünk az: hogy midőn az élhetés drágább, azt tőlek természetesen rosz neven nem vehetni. — A' harmadik érintett hibára: hogy mutatványok igen gyakran adatnak, a' felelet: „közönségünknek kivánsága ez.“ — Örömmel fogadható ugyan egy személynek a' közönség nevében tett kijelentése, ha ez annak véleményét 's érzeteit fejti-ki: de midőn az ezzel merőn ellenkezik, 's látjuk, hogy egyes személy annak kivánsága ellen nyilatkozik, méltó, hogy az illyetén nyilatkozás megczáfoltassék; mit ha hallgatással mellőznénk is el, közönségünknek a' nemzeti szinteremben nagy számmal megjelenése, a' mutatványok helyes előadásaira, a' szerzőnek jól elértett szavaira olly sokszor kijelentett élénk köz helyben hagyása is eléggé megczáfol. — Végzetre: bizonyos hasznú, czéliranyos bírálatnak tekinthetjük csupán azt, melly valóságon épül, mellyben a' hibák annak okaival együtt kitétetnek. Ez emeli a' színészt, sőt magát a' bírálót is átláttatván a' színésszel követett botlását, őt figyelmezteti 's jobbitja: de okkal nem támogatott, üres követelésekkel teljes bírálatoknak czélra nem vezetőségét ki ne látná által? Ki ne ruházná, és méltán, az illyes valamire nem a' bírálat tisztes nevezetét, hanem az ok nélküli gáncsoskodás méltó bélyegét? *)* B. M.

HANGÁSZAT.

Deutschmann Jakab phys-harmonicája Bécsben már olly tökélyre és hirre kapott, hogy ki ezen kellemes hang-

*) Ujolag emlitjük, hogy valamint nem czélunk e' folyóiratot perlekedési hosszas czikkelyekkel, ugy szinte soha se szándékoztunk csupán hosszú színészeti bírálatokkal megtölteni, mit el nem lehetne kerülni, mihelyt minden vagy csak némelly szini mutatványokról is a' critica szoros szabályai szerint szerkezett bírálatokat akarnánk kiadni, mellyek minden esetre, ha több felől érkeznének, az egész Honművészt elfoglalnák. Legyen tehát azon kevés, mit eddigi bevett szokásunk szerint, a' színészetről közlünk, elég azon czélra, mellynél fogva e' művészeti tárgyra honunkat figyelmeztetni, a' színészeket némellykor élesztni törekszünk. Az értelmes olvasó kevésből is sokat következtet, ha gondolkodni tud. Sapienti pauca! — Egyébiránt a' hason nemű külföldi folyóiratokra hivatkozunk, mellyekben szinte csak illy formán közöltetnek a' szini tudósitások, 's hihető ugyan azon okból, melly minekünk is szabályul szolgál.

A' szerkező.

szert magának megszerezni ohajtja, egyedül D. urnál (Bécsben, Laimgrube 32. szám alatt a' wiedeni színház mellett) csináltatja azt. Deutschmann ur már nagy tökéletességre vivé ezen hangszert; készíti azt kisebb nagyobb formákban 's többnyire 6 octávával. Ő egyébiránt jeles orgona-csináló is. Ő készité a' legközelebbi években Pesten a' helvétiai vall. egyház 's Budán a' vérkápolna orgonáját, most pedig, mint értettük ismét Pestre a' Therézia városi templom számára készit egyet. — Az emlitett phys-harmonica nagyon kedvezőleg használtatik fortepiano mellé. Nem régiben jelentek-meg Bécsben Diabelli szépműárosnál több hangművek az emlitett két műszerre irva Lickl ur által illy czim alatt „Caecilia" mellyekre az illető műkedvelőket figyelmeztetni sietünk.

A' bécsi conservatorium ügyében az austriai császárság muzsika-barátjai társaságának képviselői testje legközelebb köz gyülést tartván az előülő beszédéből következő kivonatot közlenek a' bécsi hirlapok. „A' conservatorium most 17 professort számlál, kik 266 férjfi és 98 asszonyi nevendékeket ingyen tanitanak. A' tanitványok közönséges tanuló óráikon kivül kétszer hetenként karéneki és orchestrumi gyakorlásra jönnek egybe. — A' nevendékek által adatott hangversenyekből bejött pénzek kamatjaiból már az idén egy évenkénti 40 ftból (ezüstben) álló nyugpénz (Dauer Jakab flautajátszónak), a' társaság pénztárából pedig hasonló nyugpénz (50 ezüst ft. Schreiber József trombita fuvónak) adathatott. — Egy nagylelkű névtelen 1000 ftos status adóssági levele által 50 pengő ftból álló nyugpénzt alapitott olly jó erkölcsű leányka számára, ki magát szinészetre vagy concert-énekesnévé, vagy énektanitónévá képezi. — Egy másik jótevő muzsika-barát évenként ujra 1000 pengő ftot adott a' conservatoriumnak olly feltétellel, hogy abból 500 ft. szegény nevendékek segedelméül osztassék-ki. — Az eddig ingyen tanitott nevendékekből már százan felül nyertek nyilvános mű-hivatalokat, nevezetesen a' bécsi hangászkaroknál és szinpadokon, az utóbbiak közül Bodgorscheck Carolina l. a. az udvari dalszinház, Völkel l. a. a' józsef-városi szinház tagja. — A' társaság könyv- és hangműtárát tetemesen gazdagitá ama becses muzsikai gyüjtemény, mellyet annak végrendelményénél fogva méltóztatott ajándékozni ő fensége 's eminentiája az idvezült cardinál-főherczeg Rudolf. Ezen kivül jótevők által Európában ezen legnagyobb muzs. gyüjtemény naponként szaporodik.— Az intézet mostani fővédjének fens. Antal főherczegnek pártfogása alatt mind inkább tökéletesedik, kivált a' hangász-barátok jótéte, munkálata és szorgossága által, valamint is a' társaság tagjainak évenként fizetendő 5 pengő forintos részvény-segedelménél fogva; melly utóbbi áldozat következménye az, hogy az illy tagok szabadon mehetnek az évenkénti 4 nagy hangversenybe, a' szokott esti kisebb hangászati mulatságokba bérlet mellett járulhatnak, valamint is a' társaság tánczmulatságába is háznépestől együtt. — Ezen nemzeti nagy és jótékony intézet 1814-től fogva olly sikerrel létez, hogy már különös házat épithetett magának (Tuchlauben utszában), mellyben nagy terem és tanitási szobák, 's a' t. mind együtt vannak.

DIVAT.

XXVIII-dik divatkép az 1834-ki 53-ik Honm. mellé. — Tollal diszlő kalap pou-de-soie-ból; tüllel ékesitett blonde félfátyol (demi voile) gros-de-naples-val bélelt cannezou-pelerine, és ruha. — Jun. 26-án Bécsből jött divatképen nyomtatott gaze-iris ruha bevont chemisettel, és kettős gallérral, gaze-iris szalaggal, 's rózsa szinű krep-kalap látszik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

XXVIII. Divatkép.

(Parisból jun. 15-röl.)

Pou-de soie kalap tüllel ékesitett blonde-fátyollal; pelerine és ruha gros-de-naples-val bélelt mufselinból

1834-ki 53-dik Honmüvész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

54.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap julius 6kán 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Upas vagy a' méreg-fa. *(Végz.)* Több féle csudálatos előszámlálások után Foersch arra tanitja olvasóját, hogy azon méreg, mellyel a' Javaiak élnek, ezen Upas-fának czitrom lévvel elegyitett gyantája volna, mellynek villám sebességű hatása van az emberi életműszerre. Ő, a' mint mondja, jelen volt egy vesztésen, hol 13 asszony, kik a' királyi ágy megsértésébe estek, egy ezen méregbe mártott tőr által csak könnyen megsebesitve, iszonyú vonaglások közt 16 percz alatt kimultak. Az időköz igen pontos, mert „órámat egész executió alatt kezemben tartám" mond az igazságos sebész.

Foerschnek ezen tudósitásait sokáig hitte Europa, mig végre Lambert Nolst, egy hollandi tudós, őt tökéletesen megczáfolta. Ezen természet-vizsgáló John Matthewnek tekintetére épitvén, ki 23 esztendeig lakott Java szigetén, 's éppen azon időben is ott tartózkodott, mellyben Foersch az ő csudás felfedezéseit tette, megmutatta, hogy ezen utazónak állitása nem egyéb mesénél.

De a' legkimeritőbb tudósitást e' fáról az Angolyoktól kaptuk Batavia elfoglalása alkalmával. Ezen tudósitásnak szerzője dr. Horsfild, az értekezés pedig a' „Batavian Transactions" 8-ik kötetében vagyon. Noha — igy szól dr. Horsfild — Foersch igen is nagyitott, még is van olly fa Java szigetén, mellyből a' lakosok mérget készitenek, 's melly „Anchar" nevet visel. Tartozik ezen fa Linné 21-ik osztályába, vagy is a' kétneműek (Zwitter) közé. A' him és nő virágok ugyan azon ágon találtatnak. A' mag-edény hosszú kehely formájú, 's maga a' mag gömbölyű léplyukacsos (zellig) dió. A' fának felső része jó forma nagyságú ágokat hajt, mellyek ide oda görbülve csak nem viziránosan terjednek-el, 's a' kisebb bogokkal együtt egy félig gömbölyű koronát képeznek. A' törzsök henger formájú, függőleges, egészen kopár, 60—70, sokszor 80 lábnyi magos;

alja mindjárt a' föld felett, valamint nálunk a' nagy erdei fák, rézsutosan görbült. Kérge fehéres és hosszú hasitékos. Ezen kéreg az öregebb fákon, alatt a' tőnél, fél hüvelyknyi vastag; ha az ember bele szúr, tejformájú levet bocsát magából, mellyből tulajdonképpen a' méreg készittetik. Ezen nedv szinére nézve sárgás, habos, és a' levegő barnává változik. A' belső kéreg, vagy is hártya vastag, rostos szövetből áll, olly formán mint a' morus papyfera nevű szederjfánál láthatni, 's ha lehámoltatik, igen hasonlit a' durva vászonhoz. Csináltak belőle erős köteleket; a' fiatalabb fákéiból pedig a' szegény emberek ruhát készitenek magoknak. Noha ezen fának tulajdonsága minden felől ismeretes, még is egyedül csak a' Javaiak értik ama titkot, mikép lehet belőle mérget készitени.

Az Anchar Javában a' legnagyobb fáknak egyike, 's csak nagy erdőkben tenyész, és a' föld, mellyben nő, igen is termékeny. „A' legnagyobb — mond dr. Horsfild — mellyet láttam, annyira körül volt véve bokrokkal, fákkal, hogy alig juthaték hozzá; vad-szőlő ágak csavarodtak reá 's csaknem a' törzsök feléig nyultak-fel. Mig azon törekedtem, hogy a' fát megcsapoljam, több sarjadékokat vettem észre, mellyek a' fő törzsöknek leesett magvaiból keletkeztek.

Dr. Horsfild a' méreg készitése módját is leirta, ugy mint azt egy öreg Javaitól látta, ki ennek készitésében mesternek tartaték. Ugy látszik, hogy négy lábú állatokra csaknem egyformán hat. Egeret tiz percz alatt, majmot 7, macskát 15 percz alatt végezett-ki; egy kutya 1 óráig, egy bivaly pedig 2 óráig 's 10 perczig vonaglott. Azt, hogy az emberre miként hat, Rumphius nevű természet-vizsgáló látta 1650-ben, midőn a' Hollandok Amboynenál a' Macassaroktól megtámadtattak, kik nyilaikat e' féle méregbe márták. „A' méreg — mond ő — legott az egész testbe elágaz, mihelyt csak egy csepp meleg vérbe hat, ugy hogy az ember minden tagjaiban, ereiben 's főkép fejében kiállhatlan égést érez, mire azután bádgyadás 's végre halál következik.“ Minthogy rémletes hatását több hollandi katonák tapasztalák, 's már nevére is megrázkodtak: innét lehet következtetni Foerschnek is túlságos tudósitását. — Rumphius szerint egy csaknem csalhatlan ellen-gyógy-szert találtak a' radix toxicaria-ban, melly idején használva hathatós hanyásra kisztet, 's igy a' méreg hatásának ellene dolgozik.

INTÉZET.

A' parisi fűvész-kert.

Ezen jeles, és méltán bámult intézet annyiban is érdemes a' közelebbi ismertetésre, minthogy több, kellemmel gyönyörködtető, szépségeinél fogva nyilvános, és gyakran látogatott séta-hely is egyszersmind. Fekszik Parisnak keleti részén a' Seine mellett, és bir három külön bemenetű osztályokkal. Ezen fűvészkertnek első alkatja tétetett 1636-ban XIII-ik Lajos idejében Guy de la Brosse udvari orvos javalatjára. 1665-ben a' benne találtató 4000-nyi növényeknek elsőbb nyomtatott lajstroma jelent-meg. 1718-ban főügyelőjévé lett Leclerc (utóbb nevezetessé vált gr. Buffon), ki által sok tökéletesitést nyert, valamint utána is nevelésére, és szaporitására a' legnagyobb gond fordittatott. Most ezen kert foglal magában: egy fűvész-kertet, egy különös gazdagságú természeti gyüjtemény-osztályt, egy amphitheatrumot a' tanitásra, vele kapcsolatban egy chemiai dolgozó szobát, egy könyvtárt, és vadaskertet; továbbá: ezekkel egybe függésben levő, és a' tanitó professorok számára épitett teremeket. — Daubenton a' hires Buffonnak következője fáradhatlan igyekezetének tulajdonittatik ezen osztályozás; a' későkor iránta viselt tiszteleti hálájának jeléül, és a' nagy férjfiú emlékéül egy granit oszlopot emelt, melly különféle ásványomladékokon nyugszik. Egy igen egyszerű alakokban készült vizvezető gépely két dromedár által hajtva, vizet szolgáltat a' kertnek minden részébe. Ezen kert a' fővárosnak jeles ékessége; mert egész a' Seine partjáig kiterjedésére, a' messze ható, izletes, egymást felvaltó különösségeire, kellemes, és oktatólag gyönyörködtető sétaosztályaira nézve, hozzá hasonló nincs. Találhatni itten fákat, bokrokat, növényeket a' világnak minden ismeretes részeiből. A' sétálók, mulatók frisitésére vagyon egy akáczfákkal körzött tágas négyszegű piacz, hol limonade, bor, és kávézó szobák. Egy csinosan kigyódzó ösvény vezet a' kertnek emelkedtebb részén helyezett dombtetőre, honnét leirhatlan bájló a' kinézés az egész kertre, valamint vidékére, hol a' dombok, völgyek sokféle zöldségekkel boritva, és mindenféle fákkal árnyékolva festőleges gyönyörű tájékot képeznek. — Ezen tetőn izletes mulató ház diszlik, egy szép, és jól készitett föld-tekével. A' mulató ház szomszédjában van egy vas meridian, melly egy bomba-mo-

zsárra ugy helyeztetett, hogy midőn a' nap a' déli lineát éri, a' bomba elsül, 's a' délnek perczenetét jelenti. Egy négyszegű vizfogó meder, a' folyóval kapcsolatban levő, és egyenlő sikra épitett, csapanós parttal, melly be van ültetve mindenféle vizi növényekkel, sok részben emeli a' kertnek diszét. Találni itt sok féle vizi madarakat, különösen nehány szép hattyút; a' parton különféle pávák sétálnak; a' viz, melly a' mederben időnként frissel megujittatik, kellemes hüst terjeszt az annak körében alakitott gyepszékeken ülőkre. A' tájékot, és a' szabályosan egy helyre pontositott séta-ösvények szépségét befejezi egy fél torony-omladék. Két ujabb izléssel épült mulató házakkal irányzatban levő vasrostély rekeszti-el azon osztályt, hol a' vadak sereglete van. A' harmadik szakaszban van a' természeti gyüjteményeket tartó épület, melly külső styljében magát ugyan nem jeleli-ki, de annál inkább belsejében rejtő kincsei által. Az első emeletben 3 terem vagyon, kettő az ásványok, egy a' fűvek tartására. A' második emeletben állati nevezetességek tartatnak; világosság ide a' fedelen levő ablakokon szolgál-be. A' különös fűvészi kertben van mintegy 10,000-nyi növény. Nevezetes nagyitást nyert ezen kert nem rég a' délkeleti részen, hozzá több holdnyi mezőség ragasztatván. Itten van egy kicsin, de valóban festői ecsetre méltó ugy nevezett schweitzi völgy, mellynek különös regényes helyezetet adnak a' rajta elszórva épitett alacson, és egyszerű mezei hajlékok; a' honi állatok serege vegyest szaguld itten alá 's fel; különös rekesztékben láthatni itt amerikai veres hiúzt; e' szakaszban is van egy, szomorú fűzzel árnyekolt, tó vizi madarakkal. A' kertnek ellenirányában van egy hid a' Seinén.

Valóban ezen fűvész-kert gyönyörű szépségű, 's csak arra nézve is érdekes, hogy a' különféle ritka állatokat minden fizetés, engedelem-koldulás nélkül láthatni; de ezen intézetnek érdemlett becse iránt a' publicumnak is határtalan a' részvétele, és nem csak az idegenek teszik itt időtöltő látogatásaikat, vagy tudományos vizsgálataikat, hanem a' polgárságnak is nagy része egyesül itt szabad óráji-ban. B. M...s.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Mű-kitétel Pesten. Régi köz ohajtása volt mar a' Budapesten élő művészeknek, hogy, valamint külföldön, fővárosunk

ban is olly rendszeres műegyesület állna öszve, melly évenként bizonyos helyen jelesebb műdarabjait a' festés, rézmetszés, szobrászat, 's más egyéb szép mesterségek és művészetek nemeiből nyilvános nézésre kirakná. Több tekintetből hasznos lenne pedig az illy intézet, mivel: 1) a' műkedvelőket hathatósan ösztönözné további szorgalomra, 's magok tökéletesitésökre. — 2) A' rendszeres művészeket, 's munkájikat a' közönség könnyű szerrel ismerni tanulná. — 3) Az eladandó műdarabok hamarabb lelnének kedvelőkre 's vevőkre 's a' t. — Hasonló tekintetekből határozá-el legközelebb a' pesti evang. iskolák előjárósága, hogy ezen virágzó intézethez kapcsolt rajz-iskola jelesebb nevendékeinek szebb műveit mintegy további ösztönzésül az emlitett iskolák épületének egyik tágas teremébe nyilvános megvizsgáltatás alkalmakor kiállittatná. A' szép czél nagyobb emelése végett több egyéb pesti művészek egyesültek, és szép munkájikból csinos rámákban annyi példányt adának ezen műkitételre, hogy velek az egész nagy terem megtelnék. Noha csak 3 napig, u. m. jun. 30-án 's jul. két első napján volt tárva ezen műgyüjtemény, még is számos nézők járultak annak szemlélésére helyben hagyólag a' miveltség ezen ágában is tett csinos kezdetet. A' több rendbeli tárgyak közt szemlélhetők valának: 1) Dunajsky ur által készült csinos siremléknek mintája gipszből. — 2) Széky Máriának szép Magdolnája. — 3) Rehorovszky Alajos gyógyszeresnek egy mellképe. — 4) Ifiabb Kärgling-nek több tájfestvényei, Madonna, Napoleon képe (kicsinben) 's a' t. — 5) Kärgling Henriette virágbokrétája. — 6) Pfretschner több miniature-arczképei 's festvényei. — 7) Oszvald A. hasonnemű munkáji. — 8) Einsle urtól több mellképek, mellyeknek meglepő eltalált hasonlatosságaik, 's szép kivitelök ezen jeles művész ritka tehetségeit bizonyiták, 's őt méltán legjelesebb festészink közé számittatják. Szinte lehetetlen jobban találva látni n. Schedius Lajos k. tanácsnok ur képét, mint itt szemléltük: — 9) Peschky J-tól Kölcseynk képe. — 10) Deutsch M-tól több romai 's görög antik-képek. — 11) Schwindt K. jeles festőnktől több táj és arcz-képek; különösen kitünők az Idvezitő, Zrinyi, Imre herczeg 's a' t. — 12) Steiner-tól arcz, táj, és hollandi képek. — 13) Orbán-tól Hunyady és bibliai festvények. — 14) Heinrich F.-től egy szép jelenet a' Duna partján. — 15) Stanisavlyevits J. és 16) Seiz E.-től némelly darabok. — 17) Beifuss Lajos bécsi festőnek jutalmat nyert (Pandora) szép nagy nemű képe. — 18) Kohlmann rézmetszőnek részint általa metszett képei, részint több nyelvbeli csinos irás-példányai. — 19) Merck aranyozónak (lakik a' nagy hidutszában) igen csinos képrámája. — Vajha ezen kicsinben megkezdett szépművészeti intézet szaporább gyümölcsökkel diszesitve ez után évenként feltünhetne a' honi ipar és miveltség bizonyitására 's előmozditására!

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán julius 1-sőjén „a' cremonai szövétnekes ifiú vagy a' velenczei véres menyegző" czimű 's 4 felvonású szinjátékkal nyiták meg szinészink a' juliusi bérletet, 's pontos szorgalmas előadásuk méltó dicséretet érdemel. Különösen jeleskedett Parázsóné assz. (Antonio) 's zajos tapsokkal, harmadik felvonás után maga, játék végével pedig Tóth (gróf Rodrigo) urral kihivással tiszteltetékmeg. Nézők többen voltak, mint a' csak most mult juniusban.

Névtelen.

Német Játékszin.

Pesten Pauli ur vendégjátékait folytatá jun. 28-án a' köz kivánságra ismételt ügyvédek czimű nézőjátékban mint Reissmann; 29-én Skaspeare-nek „velenczei kalmár" szinjátékában mint Schylock; 30-án Kotzebue „szegény költész" nézőjátékának czimszerepében. Látni való, hogy e' minden tekintetben ritka és jeles művészt egymás után történt fellépése se fárasztá-el, és valóban ő az, ki a' német legjelesebb szinészek közé számittathatik, és koszorúra érdemes. Mind e' rendbeli szerepeket egyirányos pontossággal 's remek művészséggel adá, és mindenkor érdemeihez képest tiszteltetéték, ha bár az utósó darabban, melly a' Kontskyak hangversenyével egyszerre bérszünettel adaték, kevesebb közönség, hogy sem illy ritka művész érdemlené, gyült is egybe. — Julius 1-jén „Isidor és Olga" dramában mint Ossip játszott, 's ujabb művészi koszorút füze homlokára.

Temesváratt a' játékszin, melly az előbbi igazgatónak hosszas távul léte miatt társaságának jobb részével Bukarestban a' mult télen nagyot csökkent, mint mondják, jövő télre Nötzl urnak; a' temesvári publicum jeles kedvenczének kormánya alá jut, minthogy Müller előbbi igazgató ur Bukarestből, hol balétjai 's operáji nagy tetszést nyertek, nehezen térend többé vissza.

Zágrábon jelenleg vendégjátékokat ad ama nevezetes tenorista Jäger ur a' stuttgardi udv. szinház tagja. Ugyan ide várják juliusban Bécsből Heurteur urat is a' cs. k. udv. szinház tagját.

Külföldi Játékszin.

Mars Hyppolite l. a. Ezen hires franczia szinésznő felől külföldi hirlapok illy élettörténeti adatokat közlenek. Született e' művésznő 1778-ban. Anyja alrendű tartomány-szinésznő volt. Leánya még gyengéd fiatalságában szokatlan elme-tehetségeket fejtett-ki, melly okból őt atyja szinészetre szánta. Már gyenge korában is sejditteté, hogy egykor a' franczia szinészetnek disze leend. Alig lépe-ki a' gyermeki szerepek korából, midőn a' művészet kifejlése köréhez óriási lépésekkel sietett. Most már Mars l. a. nem tagja többé az ugy nevezett franczia szinháznak (théatre français; Parisban), hol havonként 1500 frank fizetése járt, hanem, valamint

egykor Talma, évenként 30,000 frank nyugpénzt kap olly kötelezéssel, hogy hetenként háromszor játszék. Azon kivül még Mars l. a. 8000 frankra menő külön nyugpénzt is kap szolgálati idejére nézve, melly 35 évre tétetik. Ha e' két pénzöszveséghez a' szinészi szoros kötelességtől elválásakor nyert pénznek kamatját, és azon pénzt is csatoljuk, mellyet ő a' szerződés köréhez nem tartozó rendkivüli fellépéseiből bevesz, Mars l. asszonynak esztendei jövedelme 60,000 frankra (váltó forintra nálunk) megyen, mellyel franczia ország legnagyobb dramaticai művésznéjét, 's minden franczia szinpadok diszét és büszkeségét igen illően biztositja. Mars l. a. jelenleg igen szép palotájában lakik az ugy nevezett „de la nouvelle Athènes" városfertályban, 's társaságában művészek, tudósok, és főrendű személyek egyesületét lehet latni. —— Mikor jut a' magyar szinészet azon fokra, hogy megélemedett legjelesebb művészeinek nem 60,000 hanem csak 6000 váltó forintos esztendei jövedelmet is nyujthasson? Hihetőleg soha!

HANGÁSZAT.

Pesten a' Kontsky familia jun. 30-án ismét hangversenyt adott a' szinpadon, és pedig Zampa ouverturája után: 1) Kontsky Antal Herztől nagy polonaise-t játszott orchestrum kiséretével. — 2) A' 8 évű K. Apollinar Beriottól hegedű változatokat adott elő. — 3) K. Eugenia l. a. asszonyi karénekkel kisért ariát éneklett Rossini Semiramisából. — 4) K. Károly és Antal urak hegedűn és fortepianón orch. kisér. mellett divertimentót játszának a' porticii némából vett themára ön szerzeményök szerint. Mint egyébkor érdemlett taps és ismételt előhivatás tisztelé a' jeles művészeket.

Kóta-lap-forgató masina. Stenzel ur, cs. k. kamarai biztos Boberkában, Gallicziában, olly erőmivű készületet talált-fel, mellynek segedelmével a' kótalapokat csak egyedül a' lábnak nyomása által meg lehet forditani minden zaj és eltévedés nélkül. Ezen elmésen készült gépely a' fortepiano felső részére illesztetik, a' pedale-val egybeköttetésben van, 's egyszersmind az egésznek diszesitvényül szolgál. Ezen kótalap-forgató czélirányos használhatása végett már is megnyerte a' klavirjátszók tetszését, 's lényegesen különbözik hasonló találmányoktól, mellyek alkalmaztatva többnyire tökélytelenek voltak. — Minthogy igen gyakran megesik, hogy a' klavirjátszóknak a' legszebb és legnehezebb futások alatt kell a' lapot megforditani, 's ez alkalommal nem néha egyszerre két lap akad ujjok közé: tehát minden esetre kedves lehet olly készitmény, melly e' féle alkalmatlanságokat elhárit, 's igy méltó figyelembe veendik mind azok, kik a' fortepianoi szerzeményeket legkisebb félbeszakasztás nélkül mint szép egészet akarják előadni.

Egyveleg.

Temesváratt a' mult majus 20-kán Pavlas József egy kijelelt hegedűs 's közönségesen becsült hangművész számos tisz-

telői szomorúságára áldozatja lett egy gondatlan tettnek. Ő t. i. a' Béga-csatornában förödvén, abban elveszett. Még csak 32 esztendős levén a' művészi tökélynek magos fokára emelhette volna jeles tehetségeit.

Londonban egy második Paganini mutatja magát, ki az elsőt, mint mondják, még felül mulandja. Ez egy Mosoni nevű Florenczi, kit már 14 évvel ez előtt Leopoldine császárné Rio-Janeiró-ba magával elvitt, 's azóta Peru és Mexikón keresztül Calcuttába művészi utazást tett, hol felette nagy tetszéssel fogadtatott, ha a' „Tschauringi Theaters" recensensének hitelt adunk. Brigthonban nem rég a' kir. familia előtt volt szerencsés magát kitüntetni nagy tetszéssel.

Rubini tenorista marquis lett; marquis Mansano. A' mint mondják felséges telek-birtoka van Bergamoban.

Triestben bizonyos Bull ur egy fiatal Norwegiai, ki magát Parisban mivelé a' hegedű játszásban, nem régiben felette nagy részvételt gerjeszte. Ő egészen Paganini módjában játszik a' nélkül, hogy annak vak utánozójává alacsonyodnék; ő sok tekintetben eredeti szerző 's Paganininak minden nehezségeit nagy könnyűséggel meggyőzi; de rendkivüli, még soha nem tapasztalt, érzelmet gerjesztenek phantasiáji mind a' négy huron egyszerre játszása közben 's ez nincs arpeggioban, hanem folytatott négyhángú énekben. Vonója egészen különbözik a' közönséges vonóktól, azt Parisban Lupot készitette. A' spiccato-ban, a' mint mondják, non plus ultrát ért-el.

Mozart egykor valamelly fővárosban ismeretlenül jelent-meg egyik operája adatására. Midőn a' hangászok Pedrillo ariájában des hangot vettek d helyett, dühösen felkiáltott: „Nem fogtok mindjárt D-t venni, ti gazemberek?" 's ezzel olly rémülést okozott a' hangász-karban, de leginkább az asszonyokban, hogy sokan nem csak szinből, de szivből is elájultak.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban a' kertekben, jelesen a' Tivoliban éjjeli mulatságok 's tánczok tartatnak 10 órától kezdve reggelig. Ezekre az ékes világ seregenként tódul. A' tánczosnék angoly pamuttal himzett organdi ruhát, hajdiszül természetes virágokat viselnek; a' sima hajakra tett rózsa bimbók és spanyol jazminból álló bokréta igen helyesen áll. — A' nem tánczosnék paradicsommadár tolla nélkül tüll turbanban, vagy fejkötőben jelennek-meg. A' blonde fejkötők formája naponként kisebbedik.

Egy csinos capote-kalap az opera-házban ris-szalmából volt középszerű ernyővel, süvege magos és gyengén hátra hajlott; rajta eperj-virág és gyümölcs a' süveg mellől előre hajolva és baraczk szinű gros-de-naples szalag, az ernyő elején hasonló szalagból fodrok, alól blonde-al vegyes fehér százszor-szép rukercz (Gänseblume, Bellis minor) diszlék.

Némellyek féltoilette-ra sárga, rózsa vagy kékszinű szalagos fekete (a coulisses) blonde capote-kalapot hordoznak; mások szalma sárga gros-de-naples-ból, hasonló vagy kék szinű szalaggal, 's ernyőjét alól felül két szinű ribiszkével ékesitve. Ribiszke és százszor szép a' fejkötőkre is vétetik. —

A' fodrokat kivált skót szalagból szalma kalapokon is nagyon viselik. A' mantillák nagy divatban vannak. — A' szalagok rendkivül drágák, de szebbnél szebbek is.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

55.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön julius 10kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Legveszedelmesebb levegő. Thenard, ama nevezetes franczia chemicus, megmutatta, hogy minden levegő-nemek közül az állati testnek a' kénkőviz-szesz (Schwefelwasserstoffgas) legártalmasabb. Hatása megfoghatlan sebes és irtóztató. Az állat, melly ezen levegőt tisztán beszivja, mint egy golyóbistól meglövetett, össze rogyik; sőt ha ezen levegő jó formán van is keverve más légnemmel, még akkor is megöli az állatot. — A' ló olly levegőben melly $\frac{1}{250}$-ad résznyi kénkőviz-szeszt foglal magában, egy percz alatt szün-meg élni; egy közép-szerű kutya ollyban, melly $\frac{1}{1000}$ részt foglal magában, és a' pintyőke $\frac{1}{1500}$ résznyi illy gase-ban. Ezen tulajdonságra támaszkodik Thenard urnak Parisban 1832-ben megjelent értekezése az ártalmas állatok kiirtásáról, mellyek a' földbe ássák magokat, 's kisebb nagyobb lyukakban tartozkodnak.

Beszélő néma. Jamet abbé (apát) a' caen-i akademiának egy fiatal siketnémát mutatott-be, kit ő jó formán megtanitott beszélni. Az akademia több tagjai kérdéseket tevének (tanitója által) a' némának kora és tanulmányai felől, mellyekre habozás nélkül megfelelt; hanem ezen darabos, erőltetett nyelvnek, ezen hangnak, melly a' hallás organumával semmi viszontagos egybeköttetésben nincs, olly valami idegen tulajdonsága volt, hogy az ember valamelly automatot vélhetett szóllni, ha a' fel-alá emelkedő mellet, 's a' munkálkodó beszélő gépelyeket nem látta volna mozogni. — Jamet ur tanitványának elejébe egy tátott szajat festett, 's abba a' nyelvet minden gondolható helyezetben, mellyek a' kimondásra szükségesek; 's ezek után tanitotta a' kimondást. Némelly betűkkel felette sok baja volt; leginkább az orrhangzókkal. A' kettős ll kimondásán hat hónapig tanult a' néma. Ha kimondásában megakad, tollat vesz 's gondolatjait leirja. Azon szókat, mellyeket legközelebb irtle, legjobban tudá kimondani. Egyátaljában semmit se hall,

még a' dörgést se; csak ha valamelly kocsi megy-el előtte, mondja: hogy lábai alatt valami zörgést érez. — Ezen fiatal ember 19 esztendős és sok észt árul-el. Külseje kellemetes, szeme élénk, 's vonásai, noha nyugodtak, még is kinyomás nélkül nincsenek. Ő Laffare cardinálnak unoka öcsje, 's az egyetlen, kin a' derék abbé mesterséges tanitás-módját eddigelé próbálta.

SZORGALOM.

A' florenczi kalapok készitése, mi által Toscana olly nevezetes pénz-mennyiséget húz az országba, nehány év előtt Lascaris marquis által Piemontba is szállittatott. Nem sokára azután Chamberyben és Genuában is felállottak illy kalap-gyárok. Különösen Sabaudiának lehetnek ezen készitmények hasznára. A' chambery-i gyár 200 embernél többet foglalatoskodtat. 12—15 esztendős paraszt leányzók itt naponként 20 sou-t (garast) szolgálnak-meg, 's nevekedő ügyességök szerint nevekedőleg többet-többet.

Platina-arany. Orosz országban a' platina-arany valódi nemzeti pénzzé lett, 's a' nép már nevet is adott neki. A' platina-aranyokat (Ducaten) „Serinkie" névvel nevezik (alkalmasint szinökről), és nem csak a' kereskedőktől, hanem pórnéptől is inkább elfogadtatnak, mint a' sárga aranyok. Természetes dolog, hogy a' tisztán és határozottan kimondott hecs, mellyre a' kormány a' platina-aranyokat emelte, igen sokat tett azoknak illy hitelre jutásokhoz. A' nép közé leginkább Demidow és Jakowlew bányákból áradott-el, mellyek igen sok platinát fizetnek, mi Pétervároratt pénzzé verettetvén a' bányászoknak fizetésére használtatik. Ki hitte volna csak 26 esztendővel is ez előtt, hogy orosz országnak lesznek legelőször és ugyan tulajdon platinájából Európában pénzei? De hiszen régi közmondás, hogy a' ki miben hővelkedik, annak legnagyobb szükiben van, és megforditva.

Növényselyem. Bizonyos Pavy ur jelenleg Parisban egy általa feltalált egészen uj készitménnyel üz kereskedést. Ő tudni illik szőnyegeket, köteleket, alatságokat (Tauwerke), és számos egyéb szöveteket készit egy növénynek rostjaiból, mellyet eddig franczia országban alig tudtak még valamire használni, 's mellynek a' feltaláló ama selyem nemű fény végett, melly az ezen növényből

készült szöveteken látható „selyem-növény“ nevet adott. Pavy ur munkatársai már is jó forma nyereséggel dicsekedhetnek; 's a' többi közt a' tengeri minister is küldött szöveteket ezen készitményből Brest és Toulonba, hogy azokat ott megpróbálnák. Több hajó-tulajdonosok Dieppe, Havre és Nantesból hasonlót tevének; és minden beérkezett tudósitások közegyezéssel dicsérik ezen készitmények könnyűségét, erősségét és tartósságát. A' kötelek sokkal erősebbek is mint a' kenderiek; a' czet- és hering-halászok különösen nagy hasznát tapasztalják: mert az illy kötelek nem csak igen erősek 's a' mellett olly könnyűek, hogy a' vizen usznak, hanem még azon figyelemre méltó tulajdonsággal is birnak, hogy a' viz reájok semmi káros hatást nem teszen, 's igy nem is szükség azokat kátránozni. A' belőle készült szőnyegeket, mellyek nyaranta különösen hüvösek 's fényességök végett igen csinosak, már sok előkelő házakban láthatni. Hasonlag kedveltetnek ezen selyem növényből készült kaptárok is (méhkasok), mellyek nem csak könnyebbek, hanem tartósabbak is az eddig használttaknál. Kalapokat is készittet Pavy ur ezen növényből, mellyek a' legszebb olasz szalma-kalapokkal vetélkednek; az ára egy kalapnak 20 frank, 's készitményének már csak ezen egy ága is nagy fontosságú.

Selyembogarak felső Europában. Svéd országban lépések tétetnek a' selyembogár tenyésztésére 's a' szederjfákat nevelni kezdik. Az eddig tett lépések, a' mint mondják, szerencsésen ütöttek-ki 's reményt nyujtanak, hogy svéd országba is honosittatni fognak a' selyembogarak. — Mennyivel kedvezőbb pedig ezeknek tenyésztésére a' magyar éghajlat!!

RÉZMETSZÉS.

Wille.

Wille (János György) franczia rézmetsző született Giessennél a' felső malomban Königsberghez közel november 5-ikén 1715. Atyja molnár levén, fiját is annak szánta; látván azonban hajlandóságát a' rajzoláshoz, mellyet a' gyermek már kis korától fogva nagy szerencsével üzött minden idegen oktatás nélkül, a' puskamives mesterséget tanultatta vele, hol ő gyors és dicséretes előlépéseket tön, 's az ujon készült puska szerszámokra szép vadászati darabokat vésett.

Azonban nem tetszvén neki ezen mesterség, vándorlása közben órás lett, 's itt szép előhaladást tön. Végre Strassburgba 's Parisba jutott. Ott választá Wille magának a' rézmetszést 's a' művészet ezen ágazatának szentelé magát kirekesztőleg atyjának minden segitsége nélkül, ki őt elfajult fiúnak tekinté. Sokáig küzdvén a' körülményekkel, végre elkészité Belleisle marsal mellszobrát, melly találmányi nemesség 's művészleges kidolgozás miatt szerencséjének rendithetlen talpkövét alapitotta. — Wille valóságos mester volt művészetében; szerzett szép vagyonát azonban, melly 800,000 frankra ment, elvesztette, 's talán áldozatul is esett volna, ha őt fija, ki akkorban generalis volt a' nemzeti testőrségnél (gardánál), meg nem mentette volna.

Ezen művésznek hirneve franczia 's német országban elterjedt. Napoleon császár őt a' franczia becsület-rend lovagjának nevezte-ki, a' tudományok 's művészetek intézete pedig tagnak vette-fel. Wille eleintén csupán csak alakzatokat metszett, mellyek közt kölönös becsben állanak Florentin minister 's Bousset a' hires beszédnök képeik. Utóbb a' belga képirók után dolgozott historiai 's t e'f. darabokat, mellyek közt különösen ismeretesek: Musiciens ambulantes Dietrich után; Instruction paternelle Terburg után. Péter nevű fijának rajzai után is sokat metszett, ki Parisban születetett 1748. Tanitványai közé számláltatnak: Berwick, Müller, Schmutzer. Elhunyt augustus 8-ikán 1808-ban.

Novák Dániel.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Hazafiságos áldozat a' budapesti magyar szinészet előmozditására. Ha a' magyar honban 's rokon tartományokban mindenki annyival áldozna a' nemzetiség kitüntetésére 's minden azt elősegitő eszközökre, mennyi tőle kitelnék, ha bár csekélység volna is, ki kétkedik, hogy magyar, erdély, tót, 's horvát országokból mindenkor juthatna annyi segedelem, mennyi a' czélba vett nemzeti intézetnek azonnal örökös lételt adna. De történik-e ez, bizonyitja a' tapasztalás, több jeles magyar intézetünk szunnyadása, veszni készülése, vagy már elhunyta. Mi oka, hogy külföldön magános emberek által óriási tervek vitetnek-ki? Bizonnyal nem más, mint gondolkodni tudás, jövendő haszon kiszámitása a' honra és magánosokra nézve, egyesülés, hazafiság, nemzetiség, nem szóval hanem tettel adott segedelem, el nem esüggedett buzgóság 's a' t. — Vajmi kellemesen hat az érzékeny hazafira, midőn egyes polgár a' közjó oltárára bár milly csekély áldo-

zattal járul is, és szerény sohajtással mondja „teszek annyit, mennyit tehetek; tegyenek mások (a' gazdagabbak) többet!“ Jeles hasonló példáját olvastuk a' hazafiságnak egy hirdetésben, melly t. Döbrentei Gábor ur által Budán mult jun. 28-án adatott-ki. Emlittetik ebben, hogy Csorba András ur Tarna Örsön gazdatiszt 600 példányt e' most nyomtatott munkájából „Vezér a' természetesen mivelt mezei gazdálkodásra 's a' t.“ ajánlott, mellynek beveendő ára a' budai magyar szinésztársaság gyarapitására 's a' nemzeti játékszinnek Budapesten megalapitására fordittassék. A' munka 8-ad rétben 18 ivet tesz, 's ára nyomtató papiroson 1 ft 40 kr, irón 2 ft pengőben. Meglehet szerezni Pesten Heckenast Gusztáv (előbb Wigand) könyvkereskedésében a' váczi utszában. Ha e' 600 példány elkelne, minden költség lehuzta után maradna mintegy 800 pengő ft a' magyar szinészetnek fővárosunkban elősegitésére. Lássuk tehát, találkoznak-e a' magyar birodalomban 600 hazafi mezei gazdák, kik nemzetiségöket Csorba uréval egyesiteni fogják!

Budán jul. 3-án Castellinak „genfi árva“ czimű dramája Nagy Samuel forditása szerint — 4-én Parázsné assz. jutalmi játékául a' „Villi-táncz, vagy árnyék-jegyesek“ regényes költemény 5 felv. 's előjátékkal (Püchler Bencze báro munkájiból Kiss János szinész által forditva) adatott, melly a' mérséklett számú közönségben kedvező hatást nem szerzett — 5-én „Szentgyörgyi Czecziliа a' magyar amazon“ nemzeti játék Katona József szerint — 6-án Kotzebuenak „lantos vagy környék-szék“ czimű vigjátéka 2 felv. és egy szakaszú egyveleg juta szinpadra. Az utóbbi vigjáték Kotzebue módja szerint sok bohósággal levén telve, valamint a' következett egyveleg is, melly a' mai mutatványt tizenegyedfél óráig terjeszté, meglehetősen mulattatá a' nézőket. Jelesen az egyvelegben „az udvari apród — 's fekete asszony“ czimű játékokból vett jelenetek; Mogyorósi Nina l. a. által a' bűbájos vadászból éneklett két magánydal, és Megyeri urral az ujhold vasárnapi gyermekből vett kettős dal. Mogyorósi l. a. mindenkor különösen előtapsoltatott.

Kolozsváratt junius 5-én láttuk a' „mézes heteket“ (vigj. 2. f. v.). Dériné (Theréz) és Lendvai (Alexis) a' fő szerepekben köz elégedést nyertek. Szentpéteri a' nevetséges tiszttartó szerepében gyönyörködtetett. — 7-én adatott az „örökségi egyezés“ drama 2 részben. Vogel után jelesen forditotta Jakab István. Udvarhelyi (Daniel), ki urát a' runsitteni bárót éjfélkor egy mélységbe taszitotta, 20 évek alatt mindig nevekedő lélekismerete marczonglásait, Ottmár előtt erőltetett kaczaját, 's azon jelenést, midőn 20 évek után ama borzasztó helyről, hol urát kivégezte, megjelen éji rém gyanánt 's onnan a' félelem 's lelki szaggatás iszonyú kinjai közt eltántorog, mind ezeket olly szerencsével tünteté-ki a' nevezett, melly szinészi jeles tulajdonairól mindig kezes leend. Lendvait Ottmár szerepében láttuk. Idát Székely Zsuzsanna nem elég csinnal, Szerafi-

nát Széppataki Johanna hasonlag játszák. Szerafina valljon miért hagyá-el a' „mi üz vadászt téren tetőn“ kezdetű jeles magány dalát? — 8-án adatott egy szép egyveleg két szakaszban. Ebben a' többek közt adattak: „Marie daljátékból egy jelenés; — magány dal Szerdahelyi, 's kettős dal ugyan csak Szerdahelyi és Dériné által. „Andronico“-ból kettős dal Szerdahelyi és L. Klára által. „Eliza és Claudióból“ kettős ének Udvarhelyi 's Latabár által. Latabár ismét a' kolozsvári dalszínészekhez csatolván magát ma lépe-fel először 's kedvező sikerrel. Ugyan csak „Eliza és Claudióból“ a' gyönyörű hármas dal a' művészet magos pontján álló kedves színésznénk Dériné, Latabár és L. Klára által. „Fra Diavolóból“ magány dal Lendvai által 's a' „sokat tudóból“ a' vándor színészek jelenése, mellyben Mátéfi mint Theseus kielégitőleg játszék. A' „Porticii némából“ magány-dal Dériné 's a' „kőmives és lakatosból“ jelenés, és kettős dal Szilágyi és Latabár által. A' hamu-szedő jelenése a' „paraszt mint duzs“-ból a' közkedvességű dalnok Szerdahelyi által. — 9-én adatott a' „burgundi gróf“ (nézd j. 4. f. v.) Színészink köz elégedésre játszottak. Henrich szerepében Lendvai helyesen, Dériné (Elsbeth) csinnal játszék. Érzelmekhez mérsékelt hangja 's gyengéd viselete által lelkünket csudásan meg tudá illetni, 's ujabb bizonyságát adá, hogy a' szinpadon igazi helyén van. N. N.

Kolozsváratt jun. 21-én Szerdahelyi József jutalom-játékául Heroldnak „Zampa“ daljátéka adatott Szerdahelyi forditása szerint, ki a' czimszerepet játszván itt valósággal elemében élt, és szerepe árnyéklatit meglepőleg fogá-fel. Pontossága mind játszásában, mind énekében méltó pártfogást és kitapsolást nyert. Öltözete csinos, és szerepéhez illő; éneke és maga viselete kellemes. Érdemeit nem kevessé neveli, hogy majd minden jutalmi játékául uj daljátékkal (mint tavaly Fra Diavolóval) gazdagitja magyar daljátéki gyüjteményünket. Alphonsót Lendvay adá. Mindenkinek van egy kedvelt szakmánya, mellyben ügyességét kimutathatja, 's ki ezt színész létére magában el nem találja, érdek nélkül marad mindenkor. Lendvay érzi, milly szerep az, melly őt kedves játszóvá teszi; annál kárhozatosb tehát ama vágyja, hogy sok oldalú kiván lenni. Magában szép ugyan a' törekedés, ha talentummal párosul: de neki talán tanácsosb lenne felhagyni énekesi szakmány vállalásával, mert hangja tenor éppen nem levén a' különben sokszor megható színész kicsinre törpül. Egyébiránt előadását nem kevessé fogja emelni inkább asszonyokhoz illő gyakor érzelgéseinek 's epedéshez hasonló ama hangejtéseinek kerülése, mellyeket sokszor ott is tapasztalunk, hol szerepe férjfias komoly viseletet kivánna. Dérinét (Camilla) ismét bámulni kelle. Azon érzés, mellyet könnyűséggel diszlő ügyes énekével fejeze-ki, kettőzött erővel ragada-ki körünkből, hozzá járulván megható előadása. Ugy látszik, ő fel tudja fogni szerepe báját, hogy minket

magához emeljen, 's a' költő érzését a' maga valósitott fényében tünteti-fel; minél fogva ő a' magyar dalszinésznék közt méltán első helyet érdemel. Klára (Ritta) szép hangjával 's igyekezetet sejditő pontossággal játszott szerepét megelégedés kisérte; a' szorgalom természeti idomjait bővebben ki fogja fejteni. Dandolót Udvarhelyi adá; ő az indulatok során keresztül mindig eltalálta a' szerep állását, 's ügyesen fejezé azt ki. Szilágyi Capuzi Danielt kielégitőleg játszá. A' forró részvétnek, mellyel szinészink iránt viseltetnek a' lelkes honfiak, elég bizonysága az, hogy a' páholyok már két hónappal ez előtt ki valának bérlelve. Mai alkalommal olly számos nézők voltak, hogy sokan vissza menni kénytelenittettek. Széphegyi Emma és D—S.

Hold-Mező-Vásárhelyen majus 24-én nyitá-meg ismét a' játékszint Szákfi József (Szeged városában mulatott szinésztársaság tagja) mint igazgató nehány fiatal kezdőkkel Szapáry Péter czimű nemzeti darabbal, mellyet még 5 más mutatványok követtek. A' tehetségöket felül muló szindarabok választása, a' szerepek helytelen kiosztása, a' tagoknak, ha Honművészünk több számaiban méltán magasztalt Szőkét, a' türhető Szőkénét és Udvarhelyinét kivesszük, járatlansága, diszletek és öltözet silánysága 6 mutatvány után is csak azt szülték a' helybeli közönségben, hogy ohajtva várt 's nyilt kebellel fogadott vendégeinek szükség és kénytelenség okozta elköltözését (jövedelmök nem levén) szánakozással párosult hidegséggel nézte. — Jun. 12-ikén Thaliának hét hónapig tartott távullétéből eredt gyászunk elmult; városunk nemesb érzésű fijait, 's leányait egy szinész-társaság jeles előadásaival 3 hetek óta mulattatja. Ezen társaság az első játéki hirdetményben debreczeni-nek nevezé magat. Igazgatója Balla Károly ur; jelesb tagjai (tizenegy előadásból itélve) Balláné, Hetényi József, Kovács, Szántainé, Kőszeghi Alajos, Szántai, Hetényiné asszony (ki csak az első játékban jelenhetett-meg, mert az óta betegsége szobájában tartoztatja), Ajtai, Lilla leányassz. Bottos, Lázár, Pataki urak: később érkeztek Török ur, és Soós Anasztazia. I...y.

Német Játékszin.

Wilhelmi ur vendégjátékait Pesten jul. 3-án kezdé-meg Schrödernek „a' szerencse megjobbitja az esztelenséget" czimű vigjátékában mint Hardenstein. Ezen művész-vendégünk a' bécsi udvari szinháznak, vagy is annak, melly köz itélettel német országban a' legclassicaibbnak ismertetik, legjelesebb tagjai és igy a' legclassicaibb német szinjátszók közé számittatik. Róla tehát 's mai előadásáról egyebet nem mondhatunk, mint hogy az öreg köszvényes de tüzes igazgatót valódi remekséggel játszá. Vajha jó sokáig mulatna nálunk! Méltán tiszteltetek ő a' nem számos de a' valódi jelességet becsülni tudó közönségtől zajgó tapsokkal és ismételt előhivatásokkal, mellyeket játék végén szerény ajánlással és köszönettel viszonzott. — Pauli és Vilhelmi urak

valóban a' műismerők előtt szinpadunkon valamint ritka ugy megbecsülhetlen jelenetek!

Fichtner ur és hitese, 's Wilhelmi ur vendégjátékaik Pesten. — Julius 5-én Raupachnak „molnár és gyermeke" czimű dramájában kezdék-meg vendégjátékaikat Fichtner ur és hitese (szül. Koberwein Borbála) mint Konrad és Maria — valamint Wilhelmi ur a' molnár szerepében folytatólag lépett-fel. A' három művész (bécsi udvari szinház tagja) olly ritka mulatságot szerze a' zsúfolva volt nézőknek, millyent Budapesten szinházunk nem olly hamar nyujtott. A' tapsolások egyre hangzottak. Valóban gyönyör-izletünk most halmozva következik, midőn olly jeles művészek egymás után lépnek-fel szinpadunkon. — 6-án ismét játszottak két vendégeink Deinhardstein „Hans Sachs" czimű dramájában. Wilhelmi ur Steffen mestert valódi remekséggel, leányát Kunigundát Fichtnerné assz. olly jelességgel adák, millyent csak a' császári udvar első rendű szinészeitől várhatni.

Pesten Jul. 7-én Schinn Ferdinand ur bassista-szinészünk jutalmi játékául Rossini Tell Vilmosa adaték, mellynek Arnold szerepében Watzinger ur a' pesti társaságnak ujonnan érkezett tenoristája (kit városunk már korábbi időkről ismer) lépe-fel először. Erről bővebben máskor.

HANGÁSZAT.

Budán. Engler ur hangversenye. Julius 5-én 4 órakor a' fáczán czim alatti tánczteremben Engler Ferencz ur két szakaszban hangversenyt adott. Nem emlitvén, hogy E. ur eddig nem ismertetett, hogy a' távul eső terem kedvező jövedelmet nem igérhetett, 's hogy a' polgári és katonai hangászokból álló orchestrum valami furcsa volt, annyit vettünk eszre, hogy az orchestrum tagjai nem elég készülettel voltak, és igy a' több rendbeli hibák a' kevés számú de műértő hallgatókban kellemes hatást nem gerjesztének. Emlitést érdemlenek 1) Kunt urnak flaután előadott darabja. — 2) Gärber-Elisa l. a. által Béla futásából éneklett magyar dal, és az „elővigyázó zsidó" czimű tréfás költeménynek helyes elmondása. — 3) Grohmann pesti szinész ur declamatiója. — 4) Szuk ur budai szini hangász által az uj gyásztrombitán helyesen fujt változatok. — 5) Sednitz ur által énekelt Beethoven Adelaide-ja. Kár hogy S. ur szép tenor hangjával nagyobb bátorságot és igy több erőt nem párosit, mi különben kétszeres érdeket adna énekének. Hihetően bátortalansága okozá eleintén egy párszor a' tactusban sietését. A' fortepiano-kiséretet Szuk ur játszá; de a' hangszer, jobb lehetett volna. Különös volt, hogy a' hangverseny-adónak minden munkás részvétele egy elmondott prologusból (a' művészet fensége) és hangverseny végén egy pár köszönő szóból álla.

DIVAT.

XXIX-dik divatkép az 1834-ki 55-ik Honm. mellé. — Sietünk közleni ezen legujabb, 's legékesebb parisi divat szerint készült menyasszonyi öltözetet. Hajdisz virággal; fátyol és felső ruha csipkéből; alsó köntös fehér habzó-selyem (moire). — Bécsből jul. 3-kán jött képek koczkás selyem ruhát széles fehér csipkével szegett nagy gallérral; himzett gaze-serge-ből vállkendőt, selyem kalapot virágokkal ábrázoltak.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

XXIX. Divatkép.

(Párisból jan. 22-ről.)

Menyasszony.

Virágos hajdísz; Csipkés-ruha és fátyol; alsó ruha fehér selyem.

1834-ki 55-ik Honművész melléke.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

56.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap julius 13kán 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Hal-hajó. Egy orvos, ki Deeside-ben az abberdeeni grófságban valamelly barátját látogatá-meg, egy sereg fiatal angolnát olly szilárdon együve gombolyodva látott, hogy első tekintetre őket valamelly merő testnek gondolá lenni, melly mint a' hajó élénken a' folyam ellen uszni látszott. Ő egy egy angoly mértföldet haladott óránként, 's éjjel nappal utazott több hetekig egymás után. Nem tudhatni honnét jöttek 's hova mentek. A' hely, hol őket az orvos látá, a' tengertől hat mértföldre esett. E' látvány, mint mondják, ott évenként szokott megujulni.

Nagy szőlő-tő. Algirnak Oran helységében az uj vár éjszaki udvarának kutja mellett egy szőlőtőt lehet látni, mellynek venyigéje 8½ hüvelyknyi átmérőjében. Ezen szőlőtő ágaival 's leveleivel 46 láb hosszú és 25 láb széles, vagy 1,137 négyszeg-lábnyi lombozatot képez. Jó esztendőkben ezer fej szőlőnél többet tesznek-meg, mellyek közül a' **legkisebb** fürt két fontnál kevesebbet nem nyom.

SZORGALOM.

Porosz országi lóverseny, termékek, gyapjú. Berlinben jun. 23-án költ levél szerint burkus országnak ezen fővárosában zajlott a' helybeli és vidéki sokaság tömege; mert azon hét elején kezdődtek a' nagy lófuttatások, mellyeket a' lótenyésztő társaság alapitott. Ugyan ezen időben esett a' gyapjú-vásár is, mellyre a' bel-és külföldről mintegy 5000 idegenek sereglének öszve, és a' városban sok pénzt hagyának, ugy hogy csak a' gyapjú kereskedésben mintegy 4 millió tallért hoztak forgásba. A' közép gyapjú olcsóbb volt a' tavalinál, de más neműek jobban keltek. A' begyülekezett mezei gazdák beszéllék, hogy minden nemű gabona és gyümölcs igen bő aratással biztat. A' rozs sok teleken 7—8 lábnyi magosságú, és teljes szemű, 7—8 hüvelyknyi hosszú, 's erős kalászokkal diszlett. Csak

a' búzát csigázta-meg némelly helyeken a' majus végén volt hideg. A' jégeső is sok kárt okozott; de ezt a' jégbiztositó társaság szenvedi, mert már porosz országban alig van egy helység és falu, melly gabonáját rendszerint nem biztosittatná. (Igy tehát ezen országban soha se jut a' szegénység olly állapotba, hogy, midőn a' jég mindenét elverte, koldulással kell megszereznie minden harapás kenyerét!) — Jun. 25—27-ke közt a' Magdeburgban volt gyapjú-vásárra mintegy 7—8000 mázsa gyapjú hordatott öszve. Vevő elég volt; eleintén csak kevés kelt-el, de már 27-én csak mintegy 2000 mázsa volt még eladó. Ára többnyire a' tavali; de a' szép közép gyapjúért 5—7 tallérral többet is adtak; ezt leginkább keresték és pedig többnyire Angolyok, kik mázsájáért 80—100 tallért fizettek. A' száz tallérnál drágább finom gyapjút nem igen vették.

Czukor-termesztés orosz országban. A' mult esztendőben Talysch chanságban (orosz országi tartomány a' Kaukazustól délre) a' czukor-termesztést is elkezdették. Az első plantákat Masandèran perzsa tartományból hozatták, 's az első ültetvény Lenkoran határában történt. A' mint hirlik, a' czukornád jól tenyész e' vidéken.

Lónemesités orosz országban. Legfőbb engedelem mellett jövendőben orosz országnak déli tartományaiban is fognak a' lónemesités előmozditására lóversenyeket tartani. Az elsők Kischenewben, Bessarabia fő városában tartatnak.

RÉGISÉG.

Pompeji omladéki.

Bár milly czélpontokat rendeljen is magának a' józan ész azon dolog eszközlésére, melly az elholt tizenhét századok alatt a' föld gyomrában létező Pompeji és Herculanum remek városokat ujabb napderűre helyeztesse; még is alig lehet által látni, miként történhetett-meg, hogy annyi századok elhunyta után ezen régiségeknek remek művei, mellyek e' jelenkorig a' salak-föld gyomrában hevertek, csak a' mi időnkben kezdettek nagyobb érővel feltakartatni. Nyilvánságosan tudtunkra vagyon a' történet-könyvekből, hogy Pompeji városának Kr. sz. után 63 esztendővel legnagyobb része földindulás által dült romba; később pedig 16 évek lefolyta után a' rémitő Vesuv kirohanása által, melly

tenger mennyiségű salak-föld és tajtékkőből állott, az ugy nevezett Herculanum, Stabia, Oplontia, és Teglanum városokkal szinte Pompeji is olly annyira eltemettetett, hogy ezen városoknak csak régi helyeztetésöket sem ismerné-el az utókor, mig az első századtól tizennyolczadikig ezen városoknak földalatti állapotjaik ujra ismét napfényre nem kezdettek volna állittatni. Bámulatra méltó alkatok, szinházak romjai, avatag templomok 's t e'f. világositattanak már ismét a' jótékony nap fényétől. A' környékes lakosok valamint különféle képszobrokat, ugy szinte egyéb ritkaságokat ásnak-ki, 's több részeken már a' város maga is szemlélhető. Annál inkább meg nem fogható, miként történhetett, hogy ezen régiségek csudáji mind eddig a' föld gyomrában hevertek, minthogy egy föld-alatti viz folydogál a' városon keresztül Isis temploma alatt; szamatja igen jó, egészséget nevelő. Mondják, hogy ezen folyó a' tizen ötödik században nagy emberi munka által huzatott keresztül e' városon a' mellék hegyek miatt, melly a' külső várost „Torre dell Annunciata" fris vizzel táplálná.

Ha körül járja az ember ezen várost, és szemléli, miként van a' salakföld mennyisége reá halmozva, ugy tetszik, mintha emberi kezek által rétegeztetett volna be. A' kellemes orgovány (róna) tájon, melly a' várost némelly részeiről környékzi, és Nápolyig észre vehetőleg lekonyul, ezen folyadékból éppen semmit se szemlélhetni; mintha csak egyedül magának a' városnak kellett volna áldozatjává lenni ragadozó dühének. Ha valamelly város, mint Pompeji, Herculanum, 's a' t. salak-gyurma által temettetik-el, előbbi helyeztetése könnyen felfedhető; mivel e' folyadék mindjárt a' hegy fokánál ered, elterjed több ölekig egész a' tenger öbléig, hasonló az elolvadott ónhoz, és patakként folyik. Kik e' gyurmát folyni látták, bizonyitják, hogy mindent, mit csak utjában megragad, menthetlenül eltemet. — Sokan, kiknek alkalmatosságuk még nem volt ezen jeles tájékot meglátogatni, hibásan képzelik mennyiségét ezen salak-anyagnak, mellyel elborittattak az emlitett városok, 's hiányos ama vélekedésök is, hogy a' városok végképpen eltörültettek általa. Herculanummal ugyan ekkép történt, mivel minden régiségek, mellyek ismét napfényre hozatnak, hasonlók a' bányai töredékekhez. A' bemenetel ezen kiásott helyekre hasonló a' hegyi barlan-

gokhoz, 's fáklyák szolgálnak világul. — Pompeji még is valamelly ritkább anyaggal volt elboritva, mellynek egyveleges alkató részei hamag (Potasche) és tajtékkőből eredtek. Ezen kővé vált föld alatt találtatik némelly igen könnyen darabokra oszló föld neme, melly könnyen ásatik, és szekereken hordatik-ki a' városból. Itt, ha szorgosan munka után látnak az ásók, rövid idő alatt egész alkatok állittatnak napfényre, mellyeknek csak többnyire tetejek van beomolva; igy idő haladtával egész utszák ásatnak-ki a' régiség setétjéből.

Ha a' salakföld kihordatik ezen helyekről, csak igen nehezen lehet észre venni, hogy a' városnak épületei többnyire éppen ugyan olly salak-anyagból vannak elkészitve, millyen t. i. a' későbbi esztendők után elpusztitá az egész várost. — Az előbbi század közép táján volt czélban Pompeji, és Herculanum városainak ismét napfényre állitása, mi már a' mi időnkben teljes sikerrel folytattatik. — Pompejinak már kiásott táján szemlélhetők több alakok, szinházak, fördők, és 1812-től fogva egész maga valóságában áll Thallio piacza a' városnak belső részén, mellynek képszobrai egészen megmaradtak. 1825-ben fedeztetett-fel a' tragicus költö szinháza („Casa del Poeta Tragico") 92' hosszúságú, és 46' szélességű 19 emlék szobrokkal, több goth izlésű oszlopokkal, 's csudálkozásra méltó rém-alakokkal. Mindenek között bámulást érdemel Acteon képe, melly minden festékeire nézve változatlanul maradott. — Innét nyert csinos kéziratok, mesterséges kézi művek, és különféle pénzdarabok bővitik már ujolag Europa régiségeinek tárait, mellyek ugyan többnyire annyi századok elfolyta alatt különféle földalatti viszontagságok, 's kiváltképpen a' nedv által annyira megrongáltattak, hogy ama hires természetvizsgáló Davy tapasztalása szerint 1692 füzet kéziratból csak alig vagyon 120 haszonra forditható. — De kiváltképpen számtalan mennyiségűek a' képszobrok (mellyek közül némellyek a' görög hősöket, mások többnyire ezen nemzetnek isteneit ábrázolják) 's egyéb bámulatra méltó kézművek, mellyeket még a' következendő századokban is csudálkozásra méltat az utókor. A' nápolyi kir. gyüjteményben ezen földalatti régiség kincseiből számos példányokat láthatnak az utazók. Pesti Janos.

LITTERATURA.

Pesti könyvkereskedő Heckenast Gusztávnál (előbb Wigand könyvkereskedésében) találtatik:

1) Boszú. Szomorújáték. Irta báro Eötvös J. Pesten 1834. Velinpapiroson boritékban 30 kr. p. p.

2) A' Budapesten felállitandó játékszinről. Irta Pekhata Károly. Budán 1834. füzve 20 kr. pengő.

3) Szent Szibaldi sirkert. Tromlitz után Szendy Kálmán által 1834. füzve 48 kr. p. p.

4) Mi kell a' Magyarnak? Irta Vargha István Kassán 1834. füzve 2 ft pengőben.

Ezen alkalommal szabadságot veszek egyszersmind magamnak nagy mennyiségű 's válogatott magyar, német, olasz, franczia, 's angoly munkákból álló raktáromat ajánlani. Megjegyezni bátorkodom továbbá aztis, hogy nálam mind azon ujabb könyvek megszerezhetők, mellyek bármilly honi vagy külföldi könyvkereskedések 's nyilvános hirlapok által jelentetnek; végre hogy mind azon munkákra nézve, mellyek e' helyt meg nem volnának, a' megrendeléseket legnagyobb serénységgel és pontossággal végre hajtandom.

Igyekezni fogok, hogy mind azoknak legfőbb megelégedésére szert tehessek, kik megbizásaikkal akármiben hozzám járulni szíveskednek. Heckenast Gusztáv

pesti könyvkereskedő a' váczi utszában 39-ik szám alatt (előbb Wigand Otto könyvkereskedése).

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán jul. 8-án Kotzebue „tiltott portéka" czimű 2 felvonású vigjátéka adatott. Ezt követé a' Kontski háznép hangversenye, miről alább a' hangászatban. — 9-én a' „sokat tudó" — 10 én „Tigris Robert" hősijáték (Birch Pfeiffer után fordità Kiss János szinész) legelőszer jutott szinpadra.

Kolozsváratt jun. 22-én adatott „a' lepecsételt polgármester" vig ját. 2 fv. Megyeri fordítása szerint. Lámpa szerepében a' társasággal ujonnan egyesült tag Éder György mulattatá a' csekély számú közönséget. Felvonás közt Farkas József nemzeti magány-lejtős tánczczal kedveskedvén kitapsoltaték. — 24-én a' „cremonai szövétnekes ifiú" néző ját. 4 fv. jöve szinpadra. Gróf Roderigo di Montenerót Lendvai helyben hagyhatólag adá kivevén, hogy beszédének kihez intézése iránt figyelemmel nincs, 's igy szolgájához is gyakran a' szerelem esdeklő hangjain szóll. A' szinlett barátság leple alatt veszélyt forraló Paulót Egressi ügyesen, Camillát Johanna türhetőleg játszák. A' czimszerepes Antonióban Déréné assz. az édes anyai forró vonzalomtól és szerelme tárgyáért mindent végbe vinni kész indulattól egyiránt lelkesitve remek előadással gyönyörködtetett. Szinpadunkon még eddig szinte hallatlan 's éljen kiáltásokkal vegyes

zajgó tapssal tiszteltették, még pedig a' földszinti 's páholybeli nézők által, mi a' valódi helyben hagyásnak mindenkori bizonysága, és véleményünk szerint szinteremünkben nem ok nélküli megkülönböztetés. Pietro öreg szolga képében Udvarhelyi jelent-meg. F. Samuel.

Kolozsváratt jun. 26-án ismét Tancred-ot láttuk. Amenaide szerepében Kubainé lépe-fel a' kedvelt Dérinét helyett. Szerdahelyi Tancredot előbb hidegen, utóbb nagyobb élénkséggel adá. Argiriót Lendvay játszá ismét, 's megint hijányosan. Talán czélirányosb lenne az illy szerepekre Latabárt használni, kinek szép tenórja még a' karének közt is kellemesen különbözteti magát. Lendvay hangja illyesre nem alkalmas, gyakorlottsága elégtelen; miből következik, hogy midőn egy operában az éneknek, muzsikának, és mimikának az érthető szavalással kezet kellene fogni az érzés hathatósb felinditására, pontosság túli elmaradásra figyelve, mimikája hátra marad, 's érzést kifejezni elfelejt. Kubainé, ki most érkezék a' társasághoz, Amenaide szerepében lépe-fel először, 's mivel kevéssel előbb éppen azt Dérinét vitte, annál könnyebb a' kettő közti itélet-tétel, 's pontosabb a' határvonal kijelelése. Amenaidet a' lelkes, a' hű görög hölgyet, olly criticai és kemény állásba helyező érzések tüntetik előnkbe, hol az indulatok és tettek hamar változó sora következik; 's ki ezt meghatólag fejezi-ki, nem utósó szenteltje Thalia oltárának. Ki ezen szerepben Kubainétól énekbeli pontosságot, tiszta hangot, sok könnyűséget el akarna perelni, nem lenne barátja az igazságnak. De kinek kinek a' magáét. Kubainé hibáji közé tartozik azon hang-nem-mérséklés, mi nála olly fülsértő; a' portamentókra keveset ügyel, crescendo és decrescendo felől nem akar tudni, ének által érzést kifejezni nagyon gyenge, mimikája kevés, beszéd-módja nem megható, ábrázatján, melly vidor szerepeknek lakja látszik lenni, a' gyengéd bús és égszelid előtünő indulatok szinte csak egy vonalban tünnek-fel. Ezek különböztetik őt Dérinétől. Kubainé átaljában nem illy szerepekre való; a' könnyelmű, nyájasan kaczér, vig lejtésű, gondatlan, és szembe szökő nyilt szerepekre, hisszük, legalkalmasabb, 's szinésznéink között tökéllyel adandja azokat. — Orbassanót Szilágyi adá. Játék végén Szerdahelyi hivatott elő, még pedig olly zajos kiáltással, hogy ehez hasonlót ritkán lehete hallani. Széphegyi Emma és D—S.

Hold-Mező-Vásárhelyen junius 12-kén a' játékhelyt, melly a' Sas vendégfogadó tánczteremében vagyon, a' bársony czipő 2 szakaszú darabbal nyiták-meg. Ezen becses darab sokat nyert a' szinészek helyes előadásával; kiváltkép kitünteték magokat Balláné és Heténi ur. Az első (Agnes) a' szenvedő erényt érzőleg; szerepe különböző caracterait művészileg festette, 's a' Rachel zsidó asszony szerepében a' zsidós magyar szóejtésnek tiszta, helyes, 's tudtomra hasonlithatlan utánozásával érdem-koszorút méltán nyerhetett. Ő e' játékdarabban az volt, kinek lennie kellett. — — A' másik (gróf Greifenstein) a' szerző ész-szü-

leményeit művészileg személyesitette, midőn nője hivségében majd bizván, majd kételkedvén, keblének változásait, ön szenvedélyeit, arczjeleivel, előadásával, hanghajtásával mintegy érzékileg megmutatta, 's meggyőzött arról, hogy színészi pályáján hosszasb ideig szerzett tapasztalásit okosan használni tudja. — Kovács (Leopold herczeg) Balla (Gotfrid) Kőszeghi (gróf Feletri) Heténvinė (Irmgard) Szántainé (Metta) tetszést nyertek. Lilla (Zulima) kicsin szerepét nem roszul adá. — Jun. 14-ikén a' rettenetes titok drama 3 felv. néma ábrázolattal nem roszul adatott. — Jun. 15-ikén lassú viz partot mos vigját. 4 felv. Színészink e' játékot tökéletesen adák, a' mit igazol az, hogy játék végén mindnyájan kihivattak. — Jun. 17-ikén fekete Fritz haramia kapitány 5 felv. A' czimszerepet Kőszeghi jelesen képezé. Ohajtanók, hogy állását, 's mozdulatjait természetesbre változtatná. Kovács (gróf Martinez) Balláné (Luitgarde) Heténvi (Henrik) Balla (gróf Lasszy) jól, a' többiek türhetően játszottak. — Jun. 20-ikán a' természet és miveltség nagyon tetszett. Kovács (várnagy) mesterileg játszott, 's eddigi játszásából (minthogy kicsin szerepeit is mindig jól személyesité, gyanitom; hogy ő színészink (férfi) között Heténvi után második. Egyébiránt helyes előadásaitól még több próbákat várunk. Ez alkalommal Sóos Anasztazia l. assz. (a' hirdetmény szerint a' budai társaságtól ujonnan érkezett tag) Aspásia szerepében jelent-meg. Első előadását a' közönség tetszőleg vevé, 's játék végén kihivatott. Bátorsága, előadása, külseje, játszás módja, öltözete kedveltető. I...y.

Német Játékszin.

Fichtner ur és hitese, 's Wilhelmi ur Pesten vendégjátékaikat folytaták jul. 8-án Bauernfeld Ilona czimű drámájában, Fichtner ur Reibenstein, hitese Henriette, Wilhelmi ur Sebestény szerepében. — 10-én két uj vig játékban léptek fel, u. m. Castellinak „Rickeburg háznépe“ czimű nézőjátékában (1 felv.) mint Rickeburg (Wilhelmi ur), Carolina (Fichtnerné assz.), György (Fichtner ur) — és Kurländer „örökké“ czimű vigjátékában (2 felv.) mint Jermann (Wilhelmi ur), Adolf (Fichtner ur), Mathilde (Fichtnerné assz.). —

Pesten Watzinger ur, a' társaságnak ujonnan érkezett tagja, jul. 7-én Rossini Tell-jében, melly Schinn bassistának javára adatott, Arnold szerepében lépe-fel először, 's 9-én Boieldieu-nek „fehér asszony“ czimű operájában. Mindenkor nagy tapssal fogadtatott, de a' hosszas Tell végén, midőn már sokan a' nézők közül régen haza tértek, részére, ugy látszék, olly heves nem volt a' tapsolás, mint eleintén. Kik őt korábban is ismerték a' pesti szinpadon, mondják, hogy játszás módja javult, szava csinosbult. Bizonyitá e' két első nehéz szerepekben, hogy a' tactusban 's muzsikában valódi szilárdsággal bir, érzékenységgel énekel feszesség nélkül; szava a' vékonyabb organumúhoz tartozik,

és kivált szép magos 's messze fel terjedő hangjai erősebbek, tisztábbak az alsóbbaknál. De mind két első előadásában vettük azt is eszre, hogy a' magos fárasztó éneklésben egy párszor megcsuklottak hangjai, és melle megfáradott. Mind ez, mind beszédbeli gyenge organuma bizonyitja, hogy tenór szava a' kellemesekhez ugyan, de egyszersmind gyengébbekhez tartozik. Az utóbbi darabban Matoreny l. a. a' kardalnokok egyike játszá Jennyt. Ha a' tactusban 's kitartásban szilárdabb lesz, szép erős szava egykor szerencsét találhat.

Győrött a' mult hónap 22-én az ott igen kedvelt Vogel l. a. részére az ismeretes „varázs-száj" czimű darab adatott 's nagy tetszéssel fogadtatott. A' „Lumpacivagabundus és fekete" asszony darabokban Schön ur jeles komikai talentumáról ujolag bizonyságot adott. Az utóbbi játék már kétszer 's tetszéssel fordult-meg a' szinpadon, holott az előbbi igazgató alatt megbukott. Fröhlich ur bár kezdő színész, még is már sokat tett pályáján, és jó reménnyel biztat. Társaságunkban közönségesen kedveltetnek: Schön, Linden, Gottsmann, idősb Willi urak: az asszonyok közül Vogel, Peroni, és Gläser l. assz.

HANGÁSZAT.

Kontski háznép hangversenye Budán. Ezen jeles hangművészekből álló háznép a' budai szinpadon jul. 8-án adá a' már egyszer hirdetve volt, de betegség által gátlott hangversenyét; és pedig: 1) Kontski Antal Herz Henriknek egyik brillant rondóját játszá fortepianón orchestrum kisérettel. — 2) A' 8 évű K. Apollinar Pechatscheck (E-moll) változatait magyar themára kis hegedűjén játszotta. — 4) Kontski Eugenia kisasszony egy ariát énekelt Antal testvére által játszott Fortepiano mellett. — 5) K. Károly és Antal ön-szerzett változatokat egy maszurkára játszottak hegedűn és fortepiánón hangász-kar kisérettel. A' borús de rekkenő melegség 's hihető a' bérlet-szünés is mérséklett számú de mű-értő közönséget engede e' mai érdekes mulatságban részt venni. A' művészek valamint hogy szép tehetségöknek (jelesen pedig a' kis Apollinar ritka ügyességének) dicséretes példáját adák: ugy őket a' méltánylani tudó gyülekezet ismételt tapsokra és előhivásokra érdemesité.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban e' nyáron az organdi vagy himzett musselinból készült mantillák nem igen kedveltetnek. Mellyeket viselnek, azok egy ujnyi széles szegélyű és apró csipkével keritett organdiból vannak; másoknak széle farkas-fog formára van kiczikázva. — Az olasz szalma kalapon négy hosszú fehér toll, ernyője alatt apró rózsa-füzér igen jól áll. — Ris-szalma kalapot rózsa szinű tafota szalaggal és csipke-rózsa ággal, vagy kék szalaggal, 's két szulák (Geissblatt) szállal ékesitnek, az ernyő alá pedig nefelejtset tüznek. — Lila szinű pou-de soie capote-kalapot rózsa szinű foulard-szalaggal, vagy más ugyan olly feheret zöld ágakból font bokrétával diszesitnek. — A' fehér szalagos blonde-fejkötőn sok mezei virág — másikon rózsa szinű szalag, apró rózsákból és pimpinella lombjaiból kötött 's az arczig lefüggő füzér diszlik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szam.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

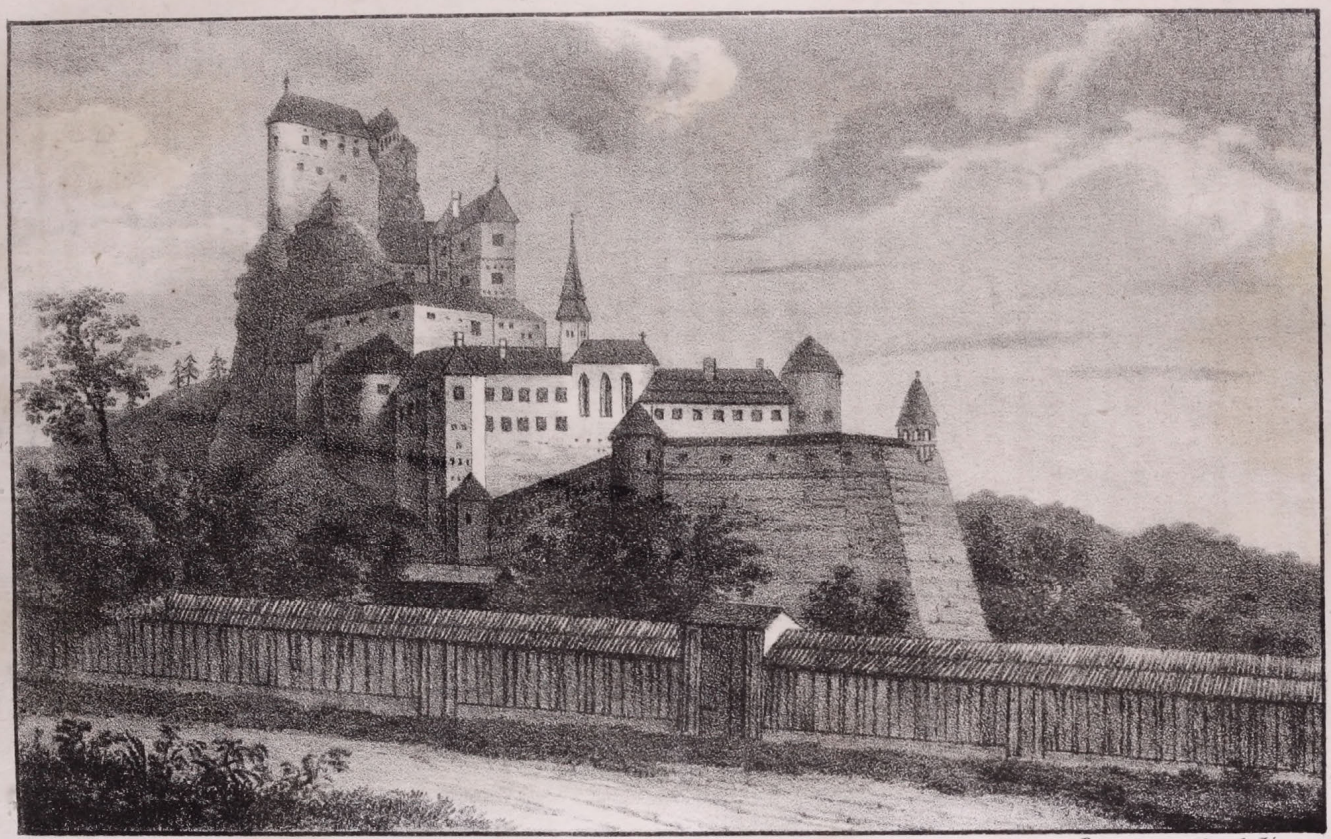

1834-ki 56-ik Regélő mellé.

Pesten, nyom. Schmid Jánosnál.

Árva vára

57.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön julius 17kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Nagy olajfa. Nevezetes azon olajfa, melly Nizza környékén áll. Ennek törzsöke a' föld felett 38 lábnyi átmérőjében (diameter); egy fő ág 6 láb és 6½ hüvelyknyi az átmérőben; a' törzsök 8½ láb magosságú. Egyike ez a' vidék legrégibb olaj-fájinak. Törzsöke csak egy csirából 's nem több gyökökből sarjadott-ki. A' nevezetes olajfa Poscionál, melly eddig legnagyobbnak tartatott olasz országban, mellynek időkorát Manchettini 700 esztendőre teszi, sokkal kisebb ennél. Fenmaradt források szerint már 1516-ban legöregebbnek tartották ezt a' vidékben; 's igy alkalmasint minden társai veteranjának őt lehetne nevezni, és élet korát legalább ezer esztendőre tenni. Ez ugy látszik, egyetlen egy olajfa, melly az 1516-ki iszonyú orkánt felül élte. 1828-ban még 100 kilogram olajnál többet adott; ezelőtt jó esztendőkben két annyit fizetett.

Mászó növény. Afrika belsejében egy organisált alkotmány él, melly a' növény-országból állatok országába változik által, a' mint látszik. Alakja hasonló egy pettyegetett kigyóhoz, 's a' földön mászik. A' fej helyett valamelly a' harang-virához hasonló virág van, belsejében pedig valamelly ragadós mézes nedv. A' méh 's egyéb bogár-fajok, mellyek e' méznek ize által oda csalatnak, ezen virág kelyhébe mennek, 's az ottani nedven megragadnak. Legott becsukódik a' virág, 's mind addig zárva marad, mig a' fogoly össze nincs morzsolva 's tápláló nedvvé nem változik által. Az emészthetlen részek, minők a' fej és szárnyak, két csigaként formált üregen bocsátkoznak-ki belőle. Ezen növénykigyónak bőre is van, melly levelekhez hasonlit; van fehér gyengéd husa is, és csontjai helyett porczogó váza, mellyben sárgás velőt láthatni, mellyet a' belföldiek izletes méz gyanánt szörbölnek.

SZORGALOM.

Varró gépely. Bathban egy mechanicus olly varrógépelyt talált-fel, melly a' szabó legényeket megszünéssel fenyegeti. A' masina maga a' harisnya-szövés rendszere után van készitve; a' varrás egyenes lesz, 's ha ki van téglázva, éppen ollyan, mintha tővel volna készitve Egy egész öltözet, ha ki van szabva, egyetlen egy ember segedelmével egy óra alatt elkészittethetik, csak a' gomblyukakat és gombokat kell tővel varrni.

Konyha-kocsik. A' jelenleg Parisban látható kocsik, mellyeken kész konyhák találtatnak, 's mellyekről e' lapokban nem régiben emlitést tettünk, ama gazdag és elmés pénzváltónak (banquiernak) vicomte Botherel urnak találmánya, ki nekik: „Omnibus Café-restaurans à domicile" nevet adott. Ezen kocsik Guignet architectus által felette csinosan és izletesen épittettek; formájokra nézve részint valamelly emlékhez, részint palotához hasonlitanak. A' tisztaság és szorgalmatosság abban felette dicséretes, a' szolgálat felséges, az árr nem felesleges; 's igy nem csuda, hogy a' közönség igen pártolja ezen konyhakocsikat.

A' Xeres-bor spanyol ország legjobb borai közé tartozik. A' xeresi szőlőhegyek két féle bort teremnek, az ugy nevezett Sect 's a' tulajdonképpi édes bort, melly Moscatello vagy Pedro-Ximenes, de leginkább Paxarete nevet visel. Ennek szép setét veres a' szine, 's igen erős. Ezen Paxarete borral a' régi Malagá-t izlésére és szinére nézve egészen utánozzák. Figyelemre 's megnézésre érdemesek a' pinczék, mellyek itt Bodegas nevet viselnek. Ezek nincsenek, mint talán az olvasó várhatná, a' föld alatt, hanem nagy bolthajtásos palotákban, mellyeket inkább templomoknak lehetne mondani. Itt több téres osztályokban ezerenként vannak a' hordók elrendelve. Az árosok a' vevőt bizonyos innepiséggel és büszkeséggel vezetik ezen bortermekbe. Itt azután lassú lépésekkel haladnak fel-alá, 's néha néha egy hordóra ülnek, alkalmasint olly formán, mint Bachus-apa, 's kinyugosznak; a' bort dologhoz értő mináival kóstolgatják, szörbölik, melly már 50—60 telet élt által ezen Bodegas-okban. Mig kün forró nap löveli hév sugarait, addig ezen Bachus-templomokban legkellemesb hüvösség enyhiti az embert.

Az Omnibus kocsik száma, mellyek Londonban 's annak határ-vidékén járnak, olly nagy, hogy a' tőlek fizetett uti vám mintegy 200,000 font sterlinget (2 millio ezüst ftot) hoz-be.

Pók-selyem. Londonban próbálatok tétettek a' keresztes pókok selymét legombolitni. Minden jól ment; 24 póktól 1000 láb hosszú szálat nyertek, ötszer olly finomat mint a' selyem, és igen tündöklő fehér szinűt. Most egy pók-coloniát akarának alkotni; de ime! ezen állatok kenyér-irigysége a' számadást rútul megcsonkitotta; mert ők ha csak szerét tehetik, egymást — megeszik.

ÉPITÉSZET.

Borromeus sz. Károly-egyház Bécsben.

Kérdést se szenved, hogy ezen jeles épitvény a' legpompásabb, legszebb 's legrendesb egyház Bécsben, melly alacson dombra állitva 's a' városnak fordulva levén elő-homlokzatával felette meghatja az embert, 's ez okból mindenkit, ki csak legkevesb mértékben is izlésre számot tarthat, magához hódit.

Megszabadulásul azon nyomorgató döghaláltól, melly 1713-ban Bécset meglepé, 6-dik Károly császár az akkori idő képzeletében fogadalmat (Gelübde) tön, hogy egy jeles egyházat épitend; 's ez által jutott létre a' Károly-templom. Ezen egyház talpköve februarius 4-ikén 1736-ban tétetek-le, 's már october végével 1737-ben be volt végezve az épités. Ezen most érintett diszteljes alkatú egyház, erlachi Fischer architektus műterve szerint készült-fel, mellynek kivitele Martinelli épitőmesterre volt bizva. — Az architectura ezen épitvénynél valóban fellengő. A' pompás portálhoz, mellyet 6 korinthi oszlop képez, 11 széles kőlépcsőn juthatni; a' csúcs (Fronton) háromszegű, 's abban fehér márványon vannak előterjesztve magoslatú műben a' döghalál hatásai, 's ezen alakzatok alatt következő irást olvashatni arany betűkkel: „Vota mea reddam in conspectu timentium Deum.“

A' portál két oldalán doriai rendű és szabadon álló két oszlop van, mellyeknek magossága 41, átmérőjek pedig 13 láb, 's belől üresek levén, csiga hágcsókon juthatni-fel egész az oszlop fejezetig; kivül tekervényes sorokban, 's félmagoslatú műben, alulról egészen fel, láthatni leábrázolva

sz. Károly életét, tetteit 's halálát. Felül az oszlop fejezeteken (Kapital) mind a' két oszlopnál van egy kis torony haranggal, 's a' 4 oldalon 4 sas, mellyek érczből öntve 's erősen megaranyozva vannak, szárnyaikkal össze érnek, 's ekkép diszkorladékot képeznek. Az egyháznak mind a' két oldalán hátra vonulva szemlélhetni két mellék-épületet, mellyek diadalkapukhoz hasonlitnak. A' fő épületen egy magos, világos, nyolczszegű 's rézzel fedett kuppola van, annak felette pedig egy lámpa. Az előoldal sok szép, terméskőből faragott, szobrokkal van ellátva. A' fő oltárt illetőleg, melly tiszta fehér márványból áll, ott Borromeus sz. Károly a' felhőkre térdelve jelen-meg, imádkozván felvétel végett az egekbe. A' mellékoltárokat diszitik: sz. Lukáts, van Schuppen művésztől; sz. Erzsébet, Gran Danieltől; Maria-Hilf Riccitől, 's a' naini özvegy, Altomonte képiró dolgozata. A' kuppola Rothmayer festvénye. — A' kereszt-rendi kanonokoknak (a' veres kereszttel) van az egyház mellett lakhelyök, 's ők látják-el egyszersmind a' plebániai hivatalt is. Ezen deli egyházat disziti belől 1813-tól fogva egy emlék is, mellyet Collin Henrik hires dramatikai költésznek emeltek annak baráti. Egyébiránt a' kuppolának feletti magossága, belőlről megtekintve, kicsinnyé változtatja a' tért, midőn ellenkezőleg az egyház felséges külseje sokat igérni látszik; csalhatlan hatása tehát az optikának az, hogy a' szerfeletti magosság által a' tér még kisebbnek jelen-meg, mint sem azt a' természetben találjuk. Ezen hatásnak tulajdonithatni azt is, hogy a' Pantheon Romában nagyobb terjedelműnek jelen-meg belőlről, mint sem a' sz. Péter-főegyház. Novák Dániel.

LITTERATURA.

Pesti könyvkereskedő Heckenast Gusztávnál (előbb Wigand könyvkereskedésében) találtatik:

1) Boszú. Szomorújáték. Irta báro Eötvös J. Pesten 1834. Velinpapiroson boritékban 30 kr. p. p.

2) A' Budapesten felállitandó játékszinről. Irta Pekhata Károly. Budán 1834. füzve 20 kr. pengő.

3) Szent Szibaldi sirkert. Tromlitz után Szendy Kálmán által 1834. füzve 48 kr. p. p.

4) Mi kell a' Magyarnak? Irta Vargha István Kassán 1834. füzve 2 ft pengőben.

Ezen alkalommal szabadságot veszek egyszersmind magamnak nagy mennyiségű 's válogatott magyar, német, olasz, franczia, 's angoly munkákból álló raktáromat ajánlani. Megjegyezni bátorkodom továbbá azt is, hogy nálam mind azon ujabb könyvek megszerezhetők, mellyek bármilly honi vagy külföldi könyvkereskedések 's nyilvános hirlapok által jelentetnek; végre hogy mind azon munkákra nézve, mellyek e' helyt meg nem volnának, a' megrendeléseket legnagyobb serénységgel és pontossággal végre hajtandom.

Igyekezni fogok, hogy mind azoknak legfőbb megelégedésére szert tehessek, kik megbizásaikkal akármiben hozzám járulni szíveskednek. Heckenast Gusztáv

pesti könyvkereskedő a' váczi utszában 39-ik szám alatt
(előbb Wigand Otto könyvkereskedése).

HAZAI HIRLELŐ.

Gróf Széchenyi István megtisztelteltetése. Minduntalan olvassuk a' politicai hirlapokban azon megtiszteltetések különféle nemeit, mellyekre a' külföldi tudósok, irók, 's polgártársaik, hazájok boldogitásán, mivelésén fáradozó honfiak saját polgár-társaik sőt gyakran a' külföld által is érdemesittetnek. Az illyes kijeleltetések és köz-hála-tételek valamint a' megtisztelt hazafinak további buzgólkodásra ösztönül szolgálnak: ugy egyszersmind azok a' honfi társak illő méltánylásának, érdemeket 's hazafiságot becsülni tudó érzelmének, sőt némi tekintetben a' miveltség felsőbb fokának is mind meg annyi 's a' késő unokáknak dicső például szolgálandó bizonyságai szoktak lenni. Ámbár bizonyos, hogy hazánkban felséges urunk számos jeles férjfiakat méltóztatik részesiteni több rendbeli megjutalmaztatásban: de annál ritkábbak azon esetek nálunk, mellyekben magok a' honosok az irói pályán jelesen kitünt polgártársokat bizonyos tiszteleti figyelemre méltatnák. Annál dicsőbb tehát és közzé tételt érdemlő ns alsó Fehér vármegye rendeinek (Erdélyben) ama jeles tette, mellynél fogva jul. 4-én tartott közgyülésökben egyes akarattal meghatározák (az Erdélyi Hiradó jul. 8-ki tudósitása szerint): hogy gróf Széchenyi Istvánt, nagy hazánkfiját, és lelkes irónkat a' magyar nemzet iránt tett jeles érdemei tekintetéből egy arany iró tollal tiszteljék-meg. — Valóban erdélyi atyánkfijainak a' maga nemében ezen első és szép figyelme méltán diszesiti honunk évkönyveit, 's ohajtjuk, bár e' szép példa hazánkban ama fáradhatlan honfi érdemeinek becsülőjeire olly kedvességgel hasson, millyenre méltán számot tarthatnak a' lelkes grófnak honjáért tett 's eléggé jutalmazhatlan számos áldozatjai.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán szombaton julius 19-kén rendkivüli bérletszünéssel fog adatni legelőször: „a' nevelők" vig já-

ték 1 felv. Ezt követi: Arlequin élete, halála, 's feltámadása, tánczjáték, mellyben Virdisch Katalin, Meyer Karolina, Meyer Antonia, Bécsnek józsefvárosi játékszinéből ide érkezett tánczosnék, mint a' budai játékszinhez felvétetett tagok ajálják magokat a' nagy érdemű publicum kegyességébe.

Budán jul. 10-én a' legelőször adatott „Tigris Robert" czimű darabban valamint a' czimszerepet Tóth ur szorgalommal, ugy Romildét Parázsóné assz. a' közönségnek nagy tetszésére adván mindketten többszeri tapsokban és előhivatásban részesültek; a' darab maga nem nagy hatással dicsekvék. — 12-én Kotzebuenak „agyvelő műszerei" — 13-án a' „kecskeméti család Bécsben" mindkettő vigjáték jöve szinpadra. Amabban Telepi ur (Peti) és Bartha ur (Koponyai) — emebben Megyeri (Hadrian) Telepi (irnok) és Bartha ur (Molnár) mulattatólag játszának. Nagyon maga helyén vala mai nap ismét Bartha ur a' kecskeméti ifiú szerepében. Lendvainé (Trézsi) és Kovácsné assz. (Petronella) a' darab némi hijányait sikeresen fedezték.

Kolozsváratt jun. 28-án Móor Károly jöve szinpadunkra. Maximiliant Udvarhelyi olly helyesen adá, hogy a' határt meghaladó gyermeki tett által okozott agg atyának fájdalmait vele együtt érezni valánk kénytelenek. Fiját Károlyt Lendvay hol hidegen, hol élénkebben játszá. Különösen szembetünő volt ez a' 4. felv. 12-ik jelenetében, midőn Amaliával találkozását helyesen, a' 15-ik jeleneti monologját felette hijányosan adá. Nem kerülé el figyelmünket az is, hogy akár melly helyezetében szemei szüntelen a' sugón szeretnek függni. Ferenczet Egressi fiatal szinészünk személyesité; benne a' testvéri szeretet, atyja iránti vonzalom, sőt minden gyengédebb emberi érzelmek szikrájit kialva, 's helyettek a' kaján irigység-szülte elvetemült testvért 's irtózásig kegyetlen gyermeket borzadással de elégedéssel szemléltük. Amaliát Dériné képezte, ki hogy ritka szinészi tulajdonai által mennyire birja a' köz szeretetet és bizodalmat, bizonyitá ama háromszorozott zajos taps, mellyel első megjelenésekor tiszteltelték, midőn az álmodozó öreg Maximilian körül rózsákat hinteget. Ezen tapsoláshoz hasonlót még ritkán hallánk. Megelégedését a' közönség játék végén ujabb tapsokkal és éljen kiáltásokkal jelenté. — Jun. 29-én láttuk a' természet és miveltség czimű 4 felvonású v. játékot. Pontos Mercur szerepében Szentpéteri gyönyörködtetett; leányát Aspasiát Dériné játszá köz tetszésre; Tüzes kapitányt Lendvay személyesité, kinek mai ügyes viseletét taps jutalmazá. Nem kevesbbé nyere elégedést Udvarhelyi is (Szikra Mihály). E' csinos játék egészben köz tetszést nyert; de Farkast öltözetéből itélvén alig lehetett baró Hegyinek elismerni.

Széphegyi Vilma és Ő. S.

Kolozsváratt jul. 1-jén Udvarhelyi Miklós jutalmi játékául Birch-Pfeiffer „tigris Robert-jét" (nézö j. 3 fv. 's előjátékkal) adták. Lendvainak (a' czimszerepben) első megjelenésekor atyja (normandi herczeg) előtt (Udvarhelyi), valamint

az egész előjáték alatti erőködése és igen is hangos dühösködései, hogy keveset mondjak, vissza taszitók valának. Midőn vad indulatja, mellyért Tigris nevet érdemelt, Ragulf grófra (Szilágyi) Romilde nevelőjére a' bárdot olly dühösen ragadni készteté, hogy az elejébe rohanó Romilde-nek (Dériné) meglátására olly hirtelen elenyésszen, 's jámbor szenteskedőhez illő szelidség váltsa-fel azt azon pillantatban, valóban inkább másból mint emberi természetből lehetne kimagyarázni. Egyébiránt valamint a' darabnak egyéb folyamatjában Robert szerepe türhetőbb: ugy L-nak játéka is sokkal jobb vala. Berengar szerepében az öreg Jancsó (engedjen őszinteségemért) untató vala, de saját szavai szerint:

„Az idő szül, ront, temet!
Jancsó erről mit tehet?!"

Éder Luiza ma lépe-fel itt először mint Bertha. Szép külseje, csinos öltözete, tiszta és érthető hangja 's a' t. olly színésznét igérnek, ki a' társaságnak valóságos disze leend. Játéka tetszést nyert. A' burgundi herczeg (Szentpéteri) udvarában ugyan azon apródokat 's ugyan azon öltözetben láttuk, kiket az előjátékban a' normandi herczegnél. Ez ugyan magában csekélységnek látszik, de az illyest is kerülni kellene a' helyes előadásban. Az ujonnan készült diszitmények csinosak 's kellemesek valának. De az illy horatziusi veres posztó-darabokból egybe aggatott szindarabbal a' mivelt közönség elégedését bizonyosan soha se fogja megnyerni Udvarhelyi ur, kitől azon kivül is daljátékot vártunk vala jutalmi játékául. — 3-án előadaték „Katinka, a' marienburgi leány" n. j. 5 fv. — Péter czárt Szentpéteri játszá. Ki a' történet-könyvekből csak valamennyire is ismeri Péter czár caracterét, lehetetlen vala meg nem elégednie Sz—nek mai játékával, ki a' felvett személyt olly hiven 's eleven szinekben tünteté-ki, mint csak ohajtni lehete. Azonban, hol szerepe tüzes fordulatot vett, sok szavainak csak felét érthettük. Milly tökéletesen fogá-fel Dériné (Katinka) a' szerepében rejtező szellemet, bizonysága annak az előadáson elömlése. Dériné a' természetet mindig hiven utánozza, mi kétséget kizárólag a' művészség fő tétele. Menczikov Sándort Kubai személyesité, még pedig helytelenül. Előadásában finomság nem mutatkozék, mi pedig az alacson hizelgést nem ismerő Menczikov caracterével nem csak hogy megfért volna, sőt annak egyik fő vonása volt. Ezért is maradt játéka minden hatás nélkül. Széppataki Johanna, mint annak hitese (Natalia) lépett-fel. Egybe vetve a' mostanit első felléptekori játékával (a' kronsteini harczjáték Elsbet szerepében) örömmel kell megvallani, hogy attól fogva is igen sokat tökéletesült. Egressi (Eduard) köz tetszésre játszott, 's mai fellépte annyival meglepőbb volt, minthogy abbeli szándékával, hogy e' társaságtól megváljon, felhagyott. Köszönet az illető uraknak, hogy e' jeles ifiú színészt viszont megnyerék, kinek eltávoztából legnagyobb veszteség háromlik vala a' közönségre. Játékvölgyi Kálmán.

. Hold-Mező-Vásárhelyen junius 21-ikén Leonora a' sir menyasszonya szomorú játék Kőszeghi ur külön

használa 3 felv. Ezen játék előadása tetszésünkre nem vala. Kovács (major) Heténvi (Vilhelm) Balla (Valheim) Szántai (udvar mester) és Szántainén (Aurora if. özvegy grófné) kivül a' jelesb szerepekben ön helyén senki se volt. Lilla (Gertrud) 's a' sokkal idősbnek látszó Leonora (Balláné) anyja — az ifiú Ajtai (Bürger), kinek külsejétőlis méltóságot vártunk, bajuszosan — Kőszeghi (Günter) ifiú a' kétszer fiatalabb Ajtai veje szinte bajuszosan és szerepéhez illőleg nem öltözve ön helyöken nem voltak. Sőt Balláné legkedveltebb színésznénk most az egyszer öltözetét helytelenül választotta, 's anyjánál kétszer idősbnek látszott. E' játék előadását Heténvinné felgyógyulásáig (ki az öreg szerepeket a' színészek vallomása szerint jól adja) halasztani legtanácsosb vala; vagy ha ezt bizonyos, talán általam nem gyanitott, körülmények miatt tenni nem lehetett, a' mesterkélt külső alakoknak 's öltözeteknek kellett volna helyre hozni. I...y.

Német Játékszin.

Pesten Fichtner Kár. cs. k. udv. színészjutalmi játékául jul. 12.én Holbeinnak 4 felvonású vig játéka „a' pár-más (der Doppelgänger)" adatott, mellyben Vilhelmi ur (gr. Dolemann) és Fichtnerné assz. (Erlen tanácsnokné) kis szerepeiknél fogva vendég képpen vettek részt. Nálunk e' darab legelőször jutott szinpadra, 's ámbár belső értéke kevés is, de azon furcsa helyezetek, mellyek az egészet érdekessé 's mulatságossá teszik, a' közönség tetszését megnyerék. Fichtner urnak volt ugy szólván szünetlen 's majd csak egyedül dolga e' játékban, minthogy két személynek u. m. Zonau Ágoston, és Seidler Ágoston fiatal, és egymáshoz egészen hasonló hadnagyoknak szerepét egyszerre játszá. Hosszú volna az egész tartalmat előadni. Legyen elég, hogy Seidler hadnagy szegény szülőktől származott, és igy pénztelen, de becsületes szerény viseletű, csendes beszédű, enyekes természetű véletlenül 's a' körülmények ugy hozván magokkal mindig egy helyre jut a' tékozló, tüzes vérű, gazdag származatú Zonauval. Részint hogy mindkettőnek Ágoston a' neve, részint hogy egymáshoz külsejekre szakasztott hasonlók, a' szegény Seidler ama helyett mind untalan meghivatik majd titkos öszve jövetelre, pénzfelvételre, házasság-kötésre, majd perlekedésbe avatkozik, mi azonban még is igen furcsa és meglepő kimenetelt nyer párnásjának a' tüzes Zonaunak közbejötte által; végre azonban az öreg Zonau bárónak (Fischer ur) kertjében a' már eszrevett két párnások ugy különböztetnek-meg egymástól, hogy Molard Heloise (Wildenauer l. assz.) az őt imádó Seidlert egyik, Zonaut pedig, ki éppen a' neki mindenütt utjában álló párnásját üldözőbe veszi, másik pinczébe zárja, 's onnan végre az egész társaság előtt kiereszti mindkettőt (természetes, hogy ekkor egy másik de néma személy hasonlag öltözve a' hadnagyhoz jelen-meg az egyik pinczéből), és Zonau elnyeri kedvelt Nataliáját (Fussgänger l. a.), kit imént ide szöktetett, Seidler pedig Heloise-t. — Fichtner urnak ügyessége és fürgesége, midőn a' szinpadnak majd egyik majd másik ajtaján majd mint Seidler majd mint Zonau lép-be, olly meglepő mulatságot szerze, hogy a' közönség hangos tapsokra és előhivatásokra méltatná, mellyeket ő játék végén hitesének 's művész-társának oldala mellett érzekenyen köszönt-meg.

DIVAT.

XXX-dik divatkép az 1834-ki 57-ik Honm. mellé. — Olasz szalma kalap; himzett organdi-ruha elől apró gyöngyház (Perlmutter) gombokkal; széles csipkével beszegett pelerine és nyakkötő. — A' jul. 12-ki bécsi divatkép nyomtatott (virágos) pamut-musselin ruhát gaze-szalaggal és blonde-al ékesitett tablettal; tollas crep-kalapot ábrázol.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

XXX. Divatkép.

(Párisból jan. 29-ről.)

Olasz szalma-kalap; himzett organdi-ruha; széles csipkével szegett pelerin, és nyakkötő.

1834-ki 5-dik Honművész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

58.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap julius 20kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Asszonyok élet-tartóssága. Ismeretes dolog, hogy csaknem minden helységben több öreg asszonyt lehet találni, mint öreg férjfiakat; de hogy az asszonyok valóban általján véve tovább élnek a' férjfiaknál, nem csak a' holtak matrikuláji bizonyitják, hanem a' nyugpénzek jegyző könyveiből is kitetszik. Igy Genfben, a' nehány esztendőkkel ezelőtt kiadott tudósitás szerint 100,000 lelkek közül 691 asszonyszemély érte-el a' 90-ik esztendőt, mig a' férjfiak közül csak 387 személy érte azt el.

Földrengés. A' Bogotában megjelenő egyik hirlap martzius 2-káról következő iszonyú földrengést ir-le, melly f. e. januar 20-kán történt Pasto városában. Pasto ezelőtt jó forma kiterjedésű város volt, ismeretes a' japan-i faportékákat szerencsésen utánozott kézműveiről, 's darab időtől fogva virágzó állapotban vala. Azonban az utóbbi polgárháborútól igen sokat szenvedett. A' város csak kis távulságban fekszik az egyenlitőtől (Aequator). A' tudósitás következő. „Reggeli hét órakor hirtelen erős földrengést érzettünk, melly minden félbeszakasztás nélkül mindig nevekedő hevességgel egész más nap reggeli három fertály négyig tartott. Több mint 50 holt testet vonának elő a' napokban az omladványok alól, 's csaknem annyi a' megsebesittettek száma is. Valamennyi templomok közül csak egyetlen egy áll; a' többi, mint: a' fő, a' San Francisco, Domingo, Gratitad és San Agostin a' hozzá tartozó kolostorokkal együtt, valamint San Sebestian és San Yago templomok is egészen össze omlottak. A' házakat, ha hármat vagy négyet kiveszünk, mellyek csak részben sértettekmeg, ugyan azon sors érte, melly a' templomokat és kolostorokat. Az egész szerencsétlen lakosság az égető hévségben állott egész napon] által, 's minden pillanatban várhatá, hogy a' föld elnyeli. A' rónaság zöldje egészen elpusztittatott. A' Quito és Cuitura-ra vezető ország-ut

egyik legveszedelmesb helyén el van öntve, 's a' Papoyan felé menő ut is igen megrongáltatott. A' kincstár háza megmaradt, de a' levéltár összedült."

SZORGALOM.

A' burgonyának története. Drake Ferencz volt első, ki 1580-ban a' burgonyát Virginiából angoly országba hozta, hol Erzsébet királyné karácson estéjén a' legelsőket látta asztalán. Német országban legelőszer a' Berliniek fogadták-el a' burgonyát, 's már 1651 előtt teremesztették is; de közönséges nép-táplálékká csak lassanként lehetett. I-ső Fridrich Wilhelm, burkus király, azokat az ispotályban szegények és betegek táplálására rendelte, 's Pomeraniába is be akarta hozni, de a' Pomeraniak előítéleteivel sokat kelle küzdenie. Most a' papságnak kellett a' burgonyák ügyét felfogni 's azokat ajánlani. Sőt midőn II-dik Fridrich 1644-ben ingyen osztogatott vetni való burgonyát, még annak sem igen lett sikere, a' mint ezt Nettelbeck életirásának I. rész. 6—9 lapjain láthatni. Sléziában Schlabrendorf grófnak, ezen országban igazgató ministernek, executio által kellett reá kényszeriteni a' népet a' hétesztendős háború alatt, hogy burgonyát termesszen. II-dik Fridrichnek még 1761-ben katonaság által kellett utána látni, hogy a' parasztok termesztenek-e burgonyát. És még 14 esztendővel később se tartotta feleslegesnek Smith Ádám (Untersuchungen über den National Reichthum I. K. 248 lap. 's kk.) a' burgonyát hasznára nézve a' buzának és risnek is elejébe tenni. „Ha ezen növény, — ugy mond, — valaha ugy elfogadtatnék Europában mint a' ris vagy buza 's a' községnek kedves eledelévé leszen: ugy bizonyára a' nép-mennyiség nőni 's az ország gazdasága szaporodni fogna." — Mennyivel küzdöttek szegény burgonyák honunkban is, mint kiáltottak ellenek kigyót-békát, kiki tudja; 's még is be jó, hogy burgonyánk van!

A' gőz erejét Fulton fedezte-fel, egy Amerikai. Ez egykor vizet forralt theának, 's észre vevé, hogy a' thea-üst fedelét a' gőz felemelé. Ő reá csukta a' fedelet ujra, de a' gőz azt ismét felemelte. Végre valami nehéz kővel lenyomá. De most a' gőz, nem levén nyilása sehol a' kimenésre, az üstöt elrepeszté. 'S igy fedezte-fel Fulton a' gőz erejét, mellynek az óta annyi tömérdek hasznát látjuk.

FESTÉSZET.

Spinello Spinelli. Ezen toskanai születésű jeles festész a' tizennegyedik században élt, 's első munkáját, melly művésszé koszorúzta, 1334-ben készitette elég fiatal korában; és noha mindenkor igen szorgosan dolgozott, életét 92 esztendőre vitte. Arezzo-ban születése városában, Florentz-ban, és Pisá-ban több templomokat festett al fresco, mellyek közönséges csudálást gerjesztének. Felette jó rajzoló volt, de szint' olly ügyes a' szin-vegyitésben is, 's ez annál inkább nevezetes, mivel akkor még sok mester-fogás nem volt tudva, mellyel a' festészek éltek. Vasari, ki Spinellinek számtalan fesvényeit látta, azoknak tökéletesen sikerült szépségökről gyönyörrel 's elragadtatással szóll. „Leginkább — ugy mond amaz — ért hozzá Spinelli alakjainak bizonyos egyszerű bájt adni, melly egyszersmind szerényt és magosat is visel magában, ugy hogy mintegy isteni sugárt lövelnek magokról, mi az embert tiszteletre 's ahitatra gerjeszti.“ Azonban ereje se hibázott ezen festőnek a' szenvedélyek festésében; a' mit egy nagy csata-darabban bizonyitott-be, hol a' rettenthetlen vitézség, harczolók dühössége, csata zaja, és sebesek állása vagy a' megvadult lovak élénk kinyomással vannak viszsza adva. Néha ugyan elhagyá magát ragadtatni az ugy nevezett művészi caprice-től az alakok csudás össze illesztésében; de azért az egészben mindig csudásan egyesült az élénk képzelődés ésszel és megfontolással.

Illyen volt a' művész, midőn végső nagy munkájához, szent Mihály arkangyal történeteihez fogott. Lefestette Lucifert, 's a' gonosz lelkeket, kik mint a' zápor eső hullnak alá; Mihálynak viaskodását a' levegőben a' hét fejű és tiz szarvú kigyóval, 's alatt a' közép ponton a' már egészen szörnyeteggé vált Lucifert. Gyönyörrel iparkodott Spinello egy ugyan csak rettentő szörnyeteget festeni; de ez most phantasiáját annyira feltüzelte, hogy egykor álmában neki Lucifer éppen azon alakban, mellyben festette, megjelent, 's dörgő hangon kérdé: valljon hol látta őt olly iszonyú alakban, hogy olly utálatossá festé? A' jó öreg felriadt álmából, de ijedtség miatt nem tudott kiáltani, hanem olly nagy reszketésbe esék, hogy felesége felébrede, és segitségére sietett. Szive olly elfogult volt, hogy maga is érzé, hogy ezen eset halálát fogja maga után vonni. Mintegy gonosz

lelkektől rémitve, háborgó kedvéllyel és meredt szemekkel igen rövid idő mulva meghalt noha igen ősz korban, még is barátjainak 's tisztelőjinek fájdalmas bánatára.

Az Egyiptusiak festékeiről. A' londoni kir. tudós társaság egyik ülésében Wilkinson ur egy értekezést olvasott volt fel a' régi Egyptusiak festékeikről. „A' hyerogliphákon kivül — ugy mond — mellyeknek választása és elrendelése éppen ugy a' simetria szabályai szerint, valamint a' tárgynak természetéhez volt szabva, — oszlopok, szobrászi 's épitészi munkák illő szinekkel diszesittettek. A' lakszobák padlatait égszinre szokták festeni, 's csillagokkal kiczifrázni; sőt semmiféle edény, vagy más egyéb házi eszköz üvegből nem találtatott tökéletesnek, ha használtatása vagy tulajdonságához képpest be nem volt festve. A' festék-adás és festés módja felette mesterséges és fáradságos volt. A' festékek elmés lépcsős felosztása (Abstufung)és használása szorgalmatos és szigorú tanulmánynak (studium) és mivelt izlésnek volt következménye, 's olly hatást csinált, melly néha még most is meglepő. Az Egyptusiak e' tekintetben felette nagy ügyességgel birtak, és a' mód, miképpen a' festékeket elolvasztott anyagok tömegén által vinni tudták, még a' legujabb időkben is meg nem fejtett feladás. A' festék száma, mellyel éltek, három, öt vagy legfeljebb hétre terjedt; veres, kék, és zöld leggyakrabban áll egymás mellett.“ Wilkinson ur befejezésül a' főszinekkel próbákat is mutatott-elő, mellyeket Thebeből a' királyi sirboltokból hozatott magának. Ezek a' sárga és veres érczmész, a' kék és zöld réz-extractum, a' fekete lámpa-korom, 's a' fehér finom porrá tört mész valának. A' barna 's más vegyitett festékek fő szinek össze keveréséből készültek. A' szinek titkos jelentésébe nem akart Wilkinson ur avatkozni, minthogy az kitüzött czéljától igen messze esett.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán jul. 15-én „a' kulmhegyi haramiák“ fordultak-meg a' szinpadon. — 15-én „az árva és gyilkos“ melodramában Wirdisch Katalin l. a. Bécsből érkezett 's a' budai társaságnak uj tagja Victorin szerepében lépe-fel először, miről máskor bővebben.

Kolozsváratt jul. 5-kén Eliza és Claudio adatott olly pontosan, és szorgalmat bizonyitólag, hogy mindenkinek tö-

kéletes elégedését megnyerte. Udvarhelyi gróf Bellievrét adá. Ezt a' középkori familiai büszkeség, melly fija iránti szeretetet nem ismer, messze vitt parancsoló hatalom, melly haraggal páritva, és szét törve a' font házasság gyengéd lánczait az illedelemnek akar áldozni, bélyegzik. A' természet, és indulatok illy zavaréka felett Udvarhelyi színészi ügyességgel álla, 's megható előadással játszá szerepét. — Latabárnak (Claudio) több gyengéji vannak, u. m. mimika hijánya, caracter-felfogás felette kevés, érzés kinyomása csekély: de szép tenor-hangja, 's az ezt kimivelő szorgalma pártolást érdemelnek. Több tapsokkal jutalmaztaték az ifiú színész, 's ez legyen ösztön további mivelésére. Marquis Piavellában Szilágyi lépe-fel. Ő az udvariságnak nem nagy embere, olly atya, ki leánya érzését, hol rokon szerelmet nem tapasztal, nem akarja feláldozni, 's jósága annak boldoggá tételén nyilatkozik-ki; azonban félénk. Ölelnünk, forrón ölelnünk kelle Szilágyit, milly természetesen, 's caracterével megegyezőleg adá szerepét; látszott egész valóján, milly kedves szerepében él ő most. Egresiné Szilviát hidegen játszá. Elizában Dérinét, Saroltában Kubainét láttuk. Amazon annyi forró érzet, férj iránti hűség, mellyen egy kevés kétség látszik, dühvé vált magzat-szeretet, magos lélek, melly pénzbeli kielégitést nem ismer, vonulnak-el: emezen pedig barátnéi forró szeretet, annak sorsában, hű részvét, 's osztozó szív a' bal sorsban tünik-fel. Örömtelve szemléltük a' két derék színésznét és dalosnét, milly köz megegyezőleg munkálának a' közönségnek elégedését megnyerni, még pedig nem egyiknek a' másik felett kitetszői vágya, hanem barátnéi öszvekötött szeretet vezérelte őket. Dérinének énekén méltóság, kedvesség, lekötelező érzés, kinyomás 's pontosság vonul-el: Kubainét könyűség, báj, énekesi ügyesség, csin, és szerep-érezés bélyegzi. Ők a' mint adák szerepeiket, lehetetlen, hogy mindenkit le ne köteleztek volna. Játék végével kihivattak, 's milly nagy becsülést szerez az nékik, hogy kezen fogva, mint hű barátnék, egyiránt kivántak osztozni a' részvétből. Áldás! 's örökös barátság vonuljon-el a' két deréken, kik az ez előtti hibás véleményt, hogy ők nem egyeznek, megczáfolták.

Játékhalmi Béla.

Hold-Mező-Vásárhelyen junius 22-ikén a' magyar leányok és török basa vig játék 3 felv. Az egész tökéletesen adatott. Anasztazia (Natalia) nemzeti táncza; Lilla (Vilhelmina) magyar éneke tetszett. Balláné declamatioja: „Der Ring des Policrates“ . . . németül — az alföldön . . helyes! de magyar példányok nélkül se szükölködünk . . . E' játék alkalmával az igazgató ur, jövedelmök nem levén, a' közönség szives pártolásába magát és színész társait ajálván 10 játék-darab előfizetéséért esedezett: de csak 40—45 előfizetőket nyert. Ezen felszóllitás még se volt egészen sikeretlen; mert az óta örömmel tapasztaljuk, hogy az előadások több nézőket számlálnak, és színészink jövedelme nagyobbodott. — Jun. 24-ikén a' barátság

és szív gyengeségei 5 felv. forditotta Balláné. — Az egész szép magyarsággal és nagy szorgalommal fordittatott fen tisztelt szinésznénk által; dicséret és hála néki! Szinészink pontosan feleltek-meg szerepeiknek. — Játék végén először Balláné mint fordító — az után mindnyájan kihivattak. — E' játékban is Balláné és Heténvi legnagyobb mértékben nyerték-meg a' közönség tetszését. — Kovács (előülő) Balla (tanácsos) jelesen, a' többiek jól adák szerepeiket. Említést érdemel Ajtai (herczeg), ki ma jól személyesité szerepét, őt a' csüggedhetlen igyekezet jó szinésszé teheti. A' nézők száma nem kevés! — Jun. 26-ikán a' bak őz vig játék 3 felv. Szántai (Kapari) komikai ügyességével elragadtatásig jól mulatott. Balláné (Szépligetiné) Heténvi (Zöldvári) Szántainé (Emilia) helyesen, Kőszeghi (Felhőközi) Anasztazia (komorna) Lilla (Jutzi) jól adák szerepeiket. — Jun. 28-ikán a' vér áldozat, vagy a' haramiák tanyája a' kriptában 3 felv. Balláné részére előfizetés felfüggesztésével. — Balláné (Julia) olly művészileg adá szerepét, hogy őt csak ezen előadásából is hazánk jelesb szinésznéji egyikének nevezhetnők. Heténvi (ismeretlen) most is jelesen játszott, 's tőle az elsőséget szinészink között megtagadni nem lehet. A' többiek az előadott tárgyhoz képest nem roszul játszottak. Játék végével egy valóban jeles, 's nagy szorgalommal és nem kimélt költséggel készült néma ábrázolat ezen czim alatt: „az utazó szerelmesek" 3 szakaszban adatott. — Jun. 29-ikén a' szerelem szigete és az erdei nimpha vig játék 3 felv. Megkülönböztették magokat: Szántainé (Alvine) Balláné (Melissa) Balla (Rusko) Heténvi (Filozelo). A' többiek is helyesen adák szerepeiket. Felvonás közben Bottos nemzeti tánczczal kedveskedett. I...y.

Német Játékszin.

Pesten Fichtner ur és hitese Wilhelmi urral együtt vendégjátékaikat folytaták jul. 14-én Kotzebue „ezüst menyegzőjében" — 15-én Bauernfeld „szerelmi jegyzőkönyvében" — 16-án Marsolliernak francziából forditott „Limburg várában" melly ma nálunk legelőször adaték, és az ezen 2 felvonású vig játékot követett „gyamfiúban" vigj. 1 felv. Kurländer-től. Fichtnerné assz. ezekben Welling Róza, Müller Adelaide, Rumburg grófné, Soldenhaus Isidor — Fichtner ur Welling Lajos, Bergheim, Rumburg gróf, Lindheim — Wilhelmi ur Bär erdősz, Scharf tanácsnok, 's Limburg szerepeikben jeles tehetségeiknek remek bizonyitványait adák 's érdemlett tiszteltetésben részesültek. — 17-én ismét a' pármás-ban jeleskedtek, 's már csak ezen mindennapi felléptők által is bebizonyiták, hogy a' valódi 's igyekező művész egymás utáni játékban is mindenkor megfelelhet rendeltetésének.

Kassán jun. 21-én legelőször adaték „Margit franczia királyné" czimű nagy drama, és pedig Hessenberger ur jutalmául. Ezen sikamlós tartalmú darabra nem sok néző jelent-meg

— 25-én „a' hordóban levő zsidó" Castellinak tréfás játéka énekkel 's Uhlich ur által alkalmazott tánczczal Echten ur részére adatott. A' jutalmazott e' bohós darab által tömött házat szerze, mi jele, hogy örömest akarunk nevetni. A' zsidó táncz tetszett, 's ismételni kellett. Echten ur (Drachenfels) igen untató vala 's nem maga helyén. — 26-án „parisi János" daljáték ismételtetett.— 27-én 3-adszor Lumpacivagabundus lonyhán és hijányosan fordult-meg a' szinpadon: legtöbb játszók szerep-nem-tudással mutaták-ki magokat. — Julius 1-jén „12-ik Károly Rüga szigetén" ismét nem legjobban ment; nem csak a' darab huzamósan adaték, hanem Hörnstein ur (12-ik Károly), Urban ur (Merveldt Gusztáv), Linden l. a. (Brock Éva, igen közönséges módon adván szerepét) Echten ur (Rückebold), és Nits l. a. részint nem feleltek-meg, részint roszul tanulták részöket. Nemzeti magyar társaságunk ezt sokkal jelesebben adá. Különös, hogy Theimer ur (Dükkert) a' czédulán ki volt nyomtatva, de meg nem jelent, mi ezen urral sokszor megesik. — 2-án Kranz l. a. jutalmául „Juliska, a' divat-árosné" énekes parodia jöve szinpadra. Hörnstein ur (Licinius) tréfás, helyzeti, és énekes szerepekkel hagyjon félbe, mert ez neki nem való. Schmidtné assz. (Julerl) igen kellemesen, de csak egyvelegében, énekelt. Hüllmer ur (telek-őr) derekasan játszott, és helyesen tartá magát. Az egész jól sikerült, csak a' pincze-diszmény volt rosz. A' jutalmazott dalszinészné, valamint a' mutatvány is számosabb látogatót érdemlett volna. — 3-án „az éjfél" dramában Hörnstein ur (Williams) jelesen játszott, ellenkezőleg Urban ur (Arthur). Nits l. a. szerepéből nem sokat mutatott. Az előadás meglehetős pontossággal történt; végén Hörnstein ur előhivatott 's méltán. De mit jelent, hogy ő mindenkori előhivatásakor a' nem kivánt Nits l. asszonyt is kézen kivezeti. Valljon őt erővel akarja a' publicumnak tetszésére tolni? — 5-én „a' visszálás (Repressalia)" vigjátékban Hessenberger ur a' generált jól adá, 's előhivaték. Ellenben Urban ur (major) ismét botránkoztató, 's Hörnstein ur (Lindenhorst) nem vala helyén. Az előadás lonyhán ment. Mz—ery.

HANGÁSZAT.

Hangmű.

„Pesti Tárogató. Magyar nóták gyüjteménye Fortepianóra 1-sö füzet. Nagy méltóságú Gróf Széchényi Lajos urnak 's a' t. ajánlá, alkalmazá 's kiadá Róthkrepf Gábor." Ezen czim alatt kivánja a' kiadó folytatni saját és másoknak jelesebb műveiből egybe szerkezett ama nemzeti nóták nagy gyüjteményét, mellyet nehány év előtt 10 füzetben Pannonia, Hunnia, 's Flóra czimek alatt kibocsátott vala Bécsben. Ha a' magyar nemzeti muzsikát kedvelő közönség ezen ujonnan megkezdett művet pártolni nem késik, annak következő füzeteiben világot láthatnak majd a' hazánk szerte készült 's divatozó jelesebb uj magyar nóták. A' szerkező ennek kiadásával valamint nem maga hasznát,

hanem a' magyar muzsika terjedését, finomitását és fentartását ohajtja: ugy méltán kivánja, hogy az illyes műnek kinyomtatásával járó tetemes költség fedezésére a' lelkes hazafiak is segéd ápolásukat nyujtsák. — Megszerezhető az emlitett 1-ső füzet Pesten ezen folyóirat szerkezőjénél, és Grimm, Tomala, Miller szépműárosoknál egy váltó forinton. A' kiadásnak csinos kisded alakja, gyönyörű metszése, melly minden külföldivel vetekedik, igen kedveltető. Tartalma: lassú verbunkos, két trióval, 's fris nótával, szokott czifrázatokkal, olly formán, mint magyar hangászink a' táncznótákat játszani szokták.

Emlitni érdemesnek tartjuk ez uttal ezen hangműnek metszőjét Bonyhádon született hazánkfiját Schmid Eduard urat (lakása Jakab naptól fogva Pesten az uj épület piaczán, Farkas házában, bálvány utsza szeglet háza mellett a' Duna felé): ő első volt magyar hazánkban, ki kótametszést ('s pedig olly jeles tökéllyel) és kóta-nyomtatást annak rendje szerint alapitott.

Jegyzet. Hogy tisztelt olvasóinknak ama készségünket is bebizonyithassuk, mellynél fogva muzsikai darabokkal is örömest kedveskednénk feltett 's hirdetett szándékunk szerint, ha honunkban 's rokon tartományiban élénkebb részvételt tapasztalna szépművészeti magyar folyóiratunk, 's nem lettünk volna eddig is kénytelenek a' rendesen hetenként járó egy divatképen kivül minden egyéb melléklett műtárgyakat saját erszényünkből (koránt sem a' Regélőért bejött jövedelemből, 's ezt bizonyos emberek megnyugtatására) készittetni: — ime a' fenemlitett Pesti Tárogató 1-ső füzetét folyóiratunk pompás külsejének megfelelő 'shoni művekben még eddig nem látott diszes alakban lenyomatva küldjük mind azon becses olvasóinknak, kik képekkel tartják a' Regélő — Honművészt. — Ez uttal ujolag emlitjük, hogy a' folyó fél évből folyóiratunk minden számait megkaphatják az elkésett vagy ujabb előfizetők, valamint a' mult és jelen évben minden megjelent képeket egyenként is meg lehet szerezni a' Regélő hivatalában a' kiszabott áron.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban a' közelebb mult heves napok közben egészen fehér 's könnyű ruhákban jártak az asszonyok, u. m. organdi és musselinban. Mind a' két szövet pamuttal himezve és különféle rajzokkal diszesitve leginkább kedveltetik. Számosan lehet látni a' világos organdi pelerint széles szegéllyel, szines tafotával bélelve. A' szegély szélére még igen finom és apró csipkét is varnak; mi kivált pongyola köntösön igen bájló. Disz-köntöshez nem lehet elég gazdag rajzokkal ékesitett pelerint venni; illyennek ára, a' drága munka miatt, 150 frankra terjed. Nyak körül nagyon viselik a' csipkével szegett himzett organdiból készült keskeny nyakkötőket.

A' palást-ruhát igen virágos jaconet-ból hordják. Alul gömbölyű musselin-dudorékkal (Bausche) van keritve, melly be sárga, rózsa, vagy lila szinű szalag van huzva. A' pelerin hasonlóan van körül szegve. Figyelmet gerjeszte minap egy indiai musselinból készült és lila tafotával bélelt palást-ruha (peignoir), mellynek két oldalán elől zsinór gomb forma himzések voltak, mellyek alulról a' test közepéig terjedtek mindig kisebb alakban. Mindenik góth rajzú volt, és musselin bokorral egyesült a' himzésekkel 's lila szalaggal volt bélelve. —

Rövid ujjú rózsa selyem-musselin ruha angoly csipkéből készült mantillával is láttatott a' szinházban, kicsin blonde fejkötővel, melly elől csipke-rózsából font két füzérrel ékeskedék.

A' ruhák olly hosszúk kezdenek lenni, hogy szinte a' földet érik.

Lapitott vasból most igen csinos szoba-bútorokat u. m. asztalt, széket, ágyat, pamlagot kezdenek használni a' Parisiak, mellyek a' legszebb fabútorokhoz hasonlitanak, 's nem is igen drágák.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

59.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön julius 24kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

A' columbusi tojás. Columbus, a' mint tudjuk, az által szégyenitette-meg ellenségeit — kik Amerika feltalálását egészen közönséges dolognak lenni állitván mondák, hogy azt akárki végbevinni tudta volna, hogy minden felelet helyett egy tojást nyujta nekik — hogy azt hegyére felállitsák. Miután hasztalan sokáig törekedtek azzal, Columbus megfogá a' tojást, hegyét az asztalhoz csapta, 's a' tojás állott. Bár milly derék hasonlitás volt is ez Columbustól, még is azt mutatja, hogy ő a' természet-tudománnyal (physica) 's a' nehézség törvényeivel kevesbbé volt ismeretes; mert valóban lehetséges a' tojást hegyére felállitani a' nélkül, hogy legkisebb sértés ejtessék rajta. Minden testnek t. i. megvan a' maga nehézségi pontja. Hogy ezt a' tojásban, melly résznyire hig testből áll, meg lehessen találni, ez utóbbit nehezségéhez képpest leszállitani kell; de éppen ez gátoltatik a' tojásban, részint a' két végeken találtató hártyák által, mellyek miatt a' végeken üresség marad, részint a' tojás sárgája által, mi a' nehezség törvénye szerinti leszállitást ellenzi. — Ennél fogva meg kell fogni a' tojást, 's azt jó formán össze vissza rázni, ugy hogy a' tojás sárgája a' fehérrel össze keveredjék 's a' két végeken találtató hártyák elrepedjenek: ha ez megvan, akkor igen könnyű leszen kis türedelem mellett a' tojást csúcsára felállitani. Csak azt kell még megjegyeznünk, hogy a' tojásnak frisnek kell lennie, mert régi tojásoknál a' hártya megkeményedik, 's akkor nem olly könnyen reped szét.

SZORGALOM.

Buvár-csónak. Johnstone egy ismeretes dugáros (Schmuggler) az egyptusi basának egy általa feltalált buvár-csónakot ajánlott. Ezen csónakkal viz alatt minden féle irányban lehet haladni. Foglal magában elegendő mennyi-

ségű levegőt, hogy 6 embert hat óráig viz alatt kitartson. Ezen buvárcsónakhoz egy furó gépely is tartozik, melly a' feltalálótól „torpedo“ nevet kapott. A' csónakkal észrevehetlenül olly hajók alá lehet evezni, mellyeket kifurni akarnak. A' torpedo csak nehány percz mulva kezd munkálkodni, 's olly erőszakkal, hogy az egész hajót levegőbe lóditja. Minthogy ezen búvár-csónaknak közeledését észre nem lehet venni, tehát lehetetlen, hogy a' hadi hajók tőle elegendőkép őrizkedhessenek. Johnstone azt hiszi, hogy 14 nap alatt egész hajósereget el tudna rontani.

A' gőzkocsik feltalálása angoly országban napról napra több előmenetelt nyer. Mult hónap végével Manchesterben egy illy kocsit megpróbáltak, mellybe 50—60 személy ült, 's egy órában 6 mértföldet haladott.

INNEPLÉS.

New-Yorki inneplés az Erie-tó és Hudson folyóviz közötti csatorna megnyitásakor.

Tudjuk, hogy az egyesült északamerikai statusokban Erie-tó és Hudson között, mellynek torkolatjánál New-York városa fekszik, egy nagy hajózható csatorna nyittatott-meg. Annak készittetése a' new-yorki status törvényhozó hatalmától 1817-ki apr. 15-én határoztaték-el, a' munka ugyan azon év julius 4-én kezdetett, 's 1825-ben el is végeztetett, mire nov. 4-én a' rajta hajózás megnyittatott.

Az Erietó az egyesült statusok belsejében egy felemelkedő tájon fekszik keletről az atlanti oczean 's délről a' mexikoi öböl között. Szinte ön magával kinálkozott ama gondolat, hogy ezen tó segedelmével a' két tenger egybe köttessék. Ezen egybe kötésnek az Ohio és Missisippi által leendő második részéről még ugyan bizonyos elhatározás nem történt, de első része már is bevalósodott. A' csatornának hossza az Erietótól kezdve a' Hudsonig 132 mértföld.

A' new-yorki ujság (Waily Advertiser) leirja azon innepléseket, mellyek 1825-ki nov. 4-én ezen csatorna megnyitásakor New-Yorkban adattak. Azokból némelly vonások közlése talán több olvasóinkat érdekleni fogja.

A' sokféle mester-emberek innepi menetelre gyültek öszve, 's 10½ óra tájban megindulván a' Greenwich utszából jöttek-ki,

Négy trombitás lóháton ment a' földnép és kertészek előtt, kik azon innepélyes menetnél elől mentek. Azután következtek a' szabók, mészárosok, irhászok, sütők, hajóépitők, mechanicusok, remek asztalosok (Kunsttischler; ébenfából, vagy czifra asztalos munkát készitők) kutcsinálók, könyvnyomtatók, könyvkötők 's a' t. egyesületei. Ezen seregek mindenikének volt egy vagy több pompás kocsija, mellyet gazdag czifra szerszámos hat ló huzott; benne pedig mesteremberek ültek, 's ugy dolgoztak, mintha műhelyeikben lettek volna; azon kivül legszebb mesterségi miveiket kirakták, körüskörül pedig felirásokkal 's allegoriai képekkel ékesitett zászlók lobogtak.

Legkitünőbb volt a' new-yorki kutcsinálók kocsija 's zászlója; fecskendőjeik (vizi puska), köteleik, 's minden szerszámaik nagyon csinosak, 's rendesek valának. A' könyvnyomtatók kocsiján két nyomtató sajtót lehetett látni, mellyeknek egyikét Smith, másikát Rust találta-fel; ezen mivek jeles példányai voltak szerzőjeik jó izlésének, 's az amerikai mesterség szorgalmának. Azokon menet közben egy az innepre készült Oda húzatott-le, 's mindjárt a' sajtóról osztatott-el a' nép között. Lobogójik (zászló) egyikén a' Mohawk melléki kis vizesések csatornája volt ábrázolva ezen felirással: „Exegi monumentum aere perennius" — a' másikon Clinton igazgatónak arczképe látszott. A' könyvkötők czimere egy megaranyozott, veres szattyánba kötött nagy könyv vala e' felirással: „Erie-tó csatornájának statistikája."

A' mesterembereket aranyhimes skarlát ruhákba öltözött muzsikusok követték; 's a' menetet a' kolumbiai collegiumnak hivatalbeli ruhájokba öltözött tagjai, nagy számú minden rendű haditisztek, 's különféle katona-csapatok zárák-be.

Már reggeli nyolcz órakor nagy sokaságú polgárság tódult a' gőzhajókra, mellyeknek a' Hudsonból tengerre kellett volna szállni. A' Washington nevü gőzhajó a' flotta vezérlésére állott-ki, tetőzetén vala a' new-yorki tisztes főtanács (municipalité); a' Cincinnatus-társaságnak, minden felekezetű papságnak, szárazföldi 's tengeri haderőnek követei, a' szövetséges nemzetek consuljai, minden törvényszékek birái, és sok előkelő idegenek. A' többi hajókon voltak a' városnak legtehetősebb polgárjai, és több más

izletesen falombokkal 's virág-bokrokkal felczifrázott hajók egyedül az asszonyságok számára rendelve. A' 10 órakor adatott jelre valamennyi gőz és más hajók egy sorba állván egyenként megindultak. Mindöszve 22 gőzhajó volt, a' Douane (linea hajónak) kutterja (kis sajkája), 's négy nagy czövekhajó (Pilotenschif). — Az öbölbe evezvén megfordultak, 's a' jelenet már most ujabb látványt nyert, és leirhatlanul szépült. Minden hajó tetőzete tömve volt emberrel; hangászkarok hadi 's nemzeti darabokat játszottak, a' parton álló sokaság pedig az előtte elsuhanó flottát öröm-kiáltással idvezlé; hasonlóan megköszöntetett, midőn az ágyú-batteria alatt a' Douane kutterja 's a' kormányszigeti kastély mellett ment-el. Utközben Hamlet hajó is hozzá csatlá magát, mellyen minden nemzetek zászlószine lobogott, 's rajta a' hadi és kereskedői hajók előkelőbb kapitányai voltak. Midőn a' flotta a' tenger-szoroson átevezne, Lafayette és Tompkins várfokokról idvezeltetett, azután az egyesült statusok Dauphin nevű schoonerja (két arboczfás hajó) felé fordult, melly Sandy-Hook kis öbölben vasmacskán állott, hol az atlanti világtengerrel az Erie-tónak egyesületére rendelt inneplés elkezdetett. *(Vége. köv.)*

PESTI VIZSGÁLÓ.

Gyázhir. Julius 19-én vete véget az öregségi elgyengülés nagyságos Hadai Hadaly Károly kir. tanácsnok, Leopold rendje kis kerestese, egykor a' magyar kir. egyetemnél mennyiség- és épitészet-tudomány tanitója, több t. vgyék táblabirája 91 évre terjedő hasznos és munkás életének. Elhült tetemei 20-án 6 órakor igen számos tisztelőjinek, 's hálaadó tanitványinak kisérete mellett vitettek a' Ferencz városi temetőbe; 23-án pedig az egyetemi szent egyházban tartatott értte a' gyász-ajtatosság.

HAZAI HIRLELŐ.

Szegedi casino igazgatóságának ujittatása.

Szegedről szent Jakab hava 15-én. Még 1829-ik esztendei szent György napkor, midőn a' pesti, 's pozsoni casinói egyesületeken kivül alig állott egy hasonló szerkezetű egyesület édes hazánkban, Szegednek a' jóra, szépre, és hasznosra mindenkor lelkesen törekedett tisztviselősége, és polgársága oda fordità derék törekedését, hogy az ősz korban is hires városban egy olly helyet alapitson, melly a' társaságos öszvejöveteleknek, egybe hangzó barátságnak, nemesebb társalkodásnak, és testvéri mulatságoknak hajlékává szenteltetve casinó név alatt ne csak állandó maradhatást igérjen, hanem még hasznos kiterjedésű, és némelly na-

gyobb, és szebbeknek létesithetésére befolyású is lehessen. A' száz részvényesek által tett szép áldozatok, lelkes törekedés, egymást megértő rokon öszvehangzás, 's minden mellesleges tekinteteknek kizárásai nem csak jelenig fentartották a' szép intézetet, de örök időkre leendő fenmaradhatásának erős reményével is eltöltvén mindnyájunkat, egyszersmind hinnünk engedi, hogy ez, kivált mostanság alkotott ujabb rendszabásaival, a' késő utódokra is által fog folyni. — Ezen egyesület e' folyó hónap 13-án innepiesen tartotta elnökeinek és választott tagjainak választásaikat; melly napon délutáni 4 óra tájban az egész társaság öszve gyülvén, miután átlátta, hogy a'mult évben volt elnöke városunk polgár-mestere, és t. n. Csanád vármegye tábla birája tek. Petrovits János ur hasznosan viselt elnökségét hivatalos munkálatainak terhe miatt tovább nem vihetné, helyébe igen szeretett szószóllói segédünket Baurnfeind Ferdinand, másod elnöknek Schaeffer Ádám, jegyzőkké t. alügyész Farkas János, és t. aljegyző if. Götz János, ügyvéddé Reh János — könyvtárnokká városi főadószedőnket Pillich István, pénztárnokká Lengenfelder János, udvarnokká Lász Florián, választott tagokká: t. n. Csongrád vármegye táblabiráját Bánhidy József, városi szószóllónkat Beró János, hites ügyvéd Fadgyas Pál, választott polgár Götz János, hites ügyvéd Jeger Emanuel, számvevői tiszt. if. Pintér János, fő jegyzőnk Petrovits István, tanácsnokunk Rózsa Imre, másod bel-orvosunk Szerlágh András, t. n. Csanád vármegye táblabiráját Aszódi Tóth János, tanácsnokunk Vöber György, és a' helybeli királyi só-hivatoltól Zombory Mihály urakat a' társaság rendszabása szerint előbb beadott irásbeli titkos szavalás által elválasztván, egyszersmind az egész tarsaságnak együtt létével esztendős nagy gyülést tartottak. Már előbb némelly tagoknak fáradozásaival a' casinói ház udvara kipadoltatván, bevonatván, és oldalai élő fa ágakkal ékesittetvén, igen diszesen felvilágositva táncz-teremmé változtatott által, 's estve a' részvényes tagoknak adakozásaiból eggyé folyt mintegy 500 pengő forintokból városi karbeli hangászinknak játszásuk mellett abban tánczmulatság tartatott, melly is mintegy két száz személynek megjelenése mellett az által még inkább dicsőbbé tétetett, hogy ebben valódi barátság, szeretet, öszvehangzás, és vidámság tüne-ki, és később fényes vacsora tételték-fel, melly alatt a' pezsgő bor mellett számos éljen kiáltások harsogván; ennek utána a' minden jelen voltak örömére intézett mulatság csak reggeli hat és hét órák között, midőn az éjféli órákra oda rendelt kis Miskának hazai nótákat zengő társasága is megjelenvén a' jelen voltakat magyar tánczra varázsolta volna érzékeny hangzatával, nyerte végzetét. Julius 14-én estve pedig a' két elnök urak által megvendégelt derék társaság azon barna Miskának olvasztó játszása mellett, mellyet a' tájékban igen kedvesen vett illyes kezdetű nótájával „a' kinek nincs szeretője" kezde-meg, szinte regge-

lig mulatott. 'S midőn bevégeztetett a' hármas innepi mulatság, vidám vissza emlékezéssel ohajtja mindenki: „bár a' derék honfiak áldozataiból létesült, 's a' szép nemnek is nemes mulatságot szerzett társaság örök időkre tarthatná-fel lelkes részvényesei által fenmaradhatását. — Miskoltzy István.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán jul. 17-én „az árva és gyilkos" czimű melodramában Wirdisch Katalin l. a. Bécsben a' józsef-városi szinháznak volt táncz-szinésznéje, 's most a' budai társaság tagja mint Victor legelőször lépe-fel. Ezen szerepben kevés idő előtt láttuk budai szinpadunkon kedvelt pesti szinésznénket Grillné asszonyt, ki azon néma személyt valóban jelesen adá. Annál érdekesebb volt tehát e' bécsi szinésznét (ki pályáját a' mult évtized elején Bécsben a' wiedeni szinházban ama jeles Horschelt balétmester felügyelete alatt adatott nagy balétokban még gyenge korában kezdé, 's ügyes előmenetellel folytatá) Victor személyesitésében látni. Azok, kik minden részrehajlást és előitéletet félre tettek, méltán megvallák, hogy Wirdisch l. a. valamint átaljában szinészi finomságot 's gyengéd sajátságokat tüntetett elő, ugy több jeleneteiben olly jelességekkel lepe-meg, millyeket előzőjében nem tapasztaltunk, és viszont. De ez egyik művésznė érdeméből se ró-le semmit is; mert minden józanul gondolkodó elismeri, hogy ugyan azon szerepet más meg más művész egyformán nem adhatja, sőt ezt tennie tanácsos se volna. Elég legyen, hogy W. l. a. valamint tapsolással fogadtatott, 's többszeri jeleneteiben tiszteltetett, ugy magyarul megszóllamlása a' játék végén zajgó tetszéssel 's előhivatással tiszteltetek. — 19-én a' „nevelők" czimű hosszacska vigjáték után (1 felv.), mellyben Fáncsy ur (Károly) betegeskedése után ma lépe-fel ismét „Arlequin élete, halála, 's feltámadása" ismeretes, de uj jelenetekkel 's tánczokkal bővitett 2 felvonású vig néma játékban a' hármas művész-herlevél Wirdisch Katalin, Meyer Antonia (Herma, Lili tündérek,) és Meyer Karolina l. a. (Columbine) érdemlett tapsokat és tetszést nyertek a' számosan jelen volt nézőktől hármas tánczuk alkalmával, melly mellett Nowatschek György ur, a' muzsika-kar tagja kellemes violoncellsolót játszott, valamint W. K. l. a. és Szőllősy ur? kettős magyar táncza, 's W. K. és M. Karolina által eljárt lengyel táncz alatt. 'S ha bár mind a' három művésznének tehetsége méltó dicsérettel emlittethetik is, de ugy látszik, hogy Wirdisch K. l. a. rendkivüli fürgesége, ügyessége és jártassága a' finomabb nemű tánczban legkitünőbben fejlett-ki a' mai előadás alatt. Benne olly jeles tánczosnét sejtettünk, millyent a' pesti szinház rendes tánczosnéji között eddig nehezen láttunk. Kaczér ur (Arlequin) ma ujabb bizonyitványait mutatá erejének és e' szerepéhez illő ügyességének. — Örömmel vevé a' budai magyar szinészet pártfogójinak közönsége ezen ujabb művész-tagoknak megjelenését, 's örömmel emlit-

jük mi is a' t. Pest vgye által kirendelt főigazgatóságnak ama buzgalmát és szorgoskodását, mellynél fogva a' mult téltől fogva divatba hozott tánez- és néma-játékok, 's most ezen mivelt tánczosnék megszerzése által olly mutatványokkal teszi érdekessé a' budai magyar szinházat, mellyekben magok a' magyarul nem értő nézők is kellemes mulatságot lelhetnek. Reméljük, hogy a' budapesti tisztelt közönség elismervén ezen áldozatját t. Pest vgyének a' magyar színészet érdekesitésében, számosan fogja látogatni ezután is a' mindig nagyobb tökélyt nyerendő tánczjátékokat. Ama több rendbeli csinos ruhákat, mellyekben három uj tánczosnéink ma megjelentek, az igazgatóság tetemes költséggel ujonnan készitteté, mi ismét figyelmet érdemlő bizonyságul szolgál, hogy az igazgatóság mindent, mi tehetségében áll, elkövet, a' magyar mutatványoknak diszes és érdekes kitüntetésére. — 20-án Lumpacivagabundus adatott szokott tetszéssel 's nagy saámú közönség előtt. A' már jó időtől fogva betegeskedő Szentpéteriné assz. helyett Mogyorósi Nina vállalá-fel Jeanette szerepét, 's a' mennyivel bátortalanabb volt mai legelső beszéllése, annyival jelesebb szép hangú éneklése.

Szegedről jul. 15-én. — Thaliának városunk keblében több ideig üresen állott temploma ezen hónap 17-én fog ismét polgárink örömére felnyilni; mivel holnapi napon hozzánk fog érkezni a' debreczeni, egyébként pedig a' Honművész lapjainak bizonyitványa szerint szomszéd Holdmező-Vásárhely városában Balla Károly igazgatósága alatt köz elégedést nyert szinész-társaság.

Miskoltzy István.

Zomborban jun. 22-én kezdé mutatványait a' N. Kikindáról hozzánk érkezett 12 tagból álló magyar szinész-társaság Jánosy igazgatása alatt, 's két heti nálunk létében 12 darabot adott elő. Első hétben ugyan, nemes megyénk közgyülése alkalmával, közvetlen minden nap folytatá előadásait. De igen csekély számú részvevőkre talált, 's hihetőleg ez okozta, hogy a' különben nem megvetendő szinészi tehetségekről ismeretes társaság többnyire hidegen, és tehetségeinek meg nem felelőleg játszotta az előadott darabokat, 's igy előbbi látogatójit is elidegenité azon egy vagy két nemesház családin kivül, mellyek csupán hazafiságból tovább is naponként megjelenni sziveskedtek. E' szerint tehát a' taval városunkban létezett, 's most ismét hozzánk vissza készülő német-társaság részére pénzünk megmaradott. Julius 6-án utójára előadatott „Cserni György.“ — Ezen szerb hős csak ugyan már nagyobb részvételt gerjesztett, 's türhetőbb számú nézőket gyüjtött; — minden velem rokon keblű örvende, hogy szegény szinészink legalább egy kis uti költségre szert tehettek, hihetőleg Bajáig. Mi az emlitett darabot illeti, bár azt szinészink szük helyökhez képest a' lehetőségig megdézsmálták, még is nagy elégedéssel fogadtatott, különösen egy szerb nyelven ismételt kar-ének többeket vidor tapsokra tüzelt. Játék végével Magoss (Cserni György), Jánosy

(Kula czigány) Bányainé (Ruzsicza) előhivatással tiszteltettek: Magoss ur ma is mint mindig szorgalommal és helyesen játszott; Jánosy ur a' czigányt jól személyesiti, ha czigányos beszédmodját több izben a' természetessel nem változtatja. Bányainé assz. ezen darabban szerepét legjobban fogta-fel, olly művészileg képezvén az együgyű leányt, mint csak a' színészi tökéletesség magosabb pontján álló színésznétől várni lehet. — Mit az egész társaságról több darabok előadása után itélve mondhatni, az, hogy tagjai közt 3—5 vagyon, kikben színészi tehetség mutatkozik, vagy fejledez, 's idővel e' pályán virágot arathat, de csak nagyobb társaságnál. Ezek közt első helyen áll Magoss ur, mert bár minemű szerepekben jeleskedik. Bányainé assz. a' komikában igen dicséretes; de ki tagadja-meg tőle, hogy szomorú szerepekre is alkalmas? Ó, ki a' „tréfa és valóság" czimű darabban mint Martha komorna minket annyira megnevettetett, „Szasszen Julius"-ban mint Henriette a' szerencsétlen leányt olly természetileg, és olly szivrehatólag festé, hogy minden érzékenyebb szivűek szeméből könnyeket csalt. Jánosy ur, bár többnyire kedvetlenül, 's hidegen játszott, még is adá jelét azon színészi tehetségeinek, mellyeket a' f. e. Honművészben a' n. kikindai birálatok neki tulajdonitnak. Magossné az ártatlan leánykákat igen természetileg, igen bájlón képes elővarázsolni, szilárdabb szerepekben azonban még járatlan az alig 15 évű kecses nő. — Kár hogy e' társaság gyakran készületlen lép-fel a' szinpadra, 's nem csak a' fül, hanem szem is a' sugóra látszik függesztve lenni.

Matics Imre.

Német Játékszin.

Pesten a' Fichtner házaspár és Wilhelmi ur játékaikat folytaták jul. 19-én Fichtner Eliza assz. jutalmául (legelőször) adatott „vallomások" czimű vigjátékban (Bauernfeldtől), és 20-án „Don Carlosban." Amabban Fichtnerné assz. Julia, Fichtner ur Adolf, Wilhelmi ur Zinnburg — emebben Fichtnerné Valois Erzsébet, férje Carlos, Wilhelmi ur Fülöp király szerepeiket szokott jelességgel adák. — 21-kén ismét a' szerelmi jegyző-könyvben léptek-fel.

HANGÁSZAT.

Egyházi muzsika Pesten. Az egyházi hangászat kedvelőjit Budapesten ismét egy ritka mű-izlet biztatja. Julius 26-án (szombaton), vagy is sz. Anna innepén a' t. Serviták egyházában 10 órakor nagy számú hangászkar pontos előkészület után fogja előadni a' halhatatlan Cherubini pompás szellemű C miséjét. A' sopran és alt solo-parthe-jai jeles műkedvelő énekesnéink t. W. kisassz. és E-né assz. valamint a' ripien-hangányok is több műkedvelőnék kezeikben lesznek; a' tenort Watzinger, a' bassust Höfer dalszinész urak vevék által. Minden egyéb főhangszereket legjelesebb hangászink vállalák-el. Nevelni fogja a' fényes innepléstt Grill urnak uj offertoriuma tenor és violoncello solóval.

DIVAT.

XXXI-dik divatkép az 1834-ki 59-ik Honm. mellé. — Nyári köntös könnyű kazimirból sárga gombokkal; nadrág sáhos vászonból (Zwillich). — 6 és 13 évű gyermekek öltözete könnyű nyári szövetekből. — A' jul. 17-én jött bécsi divatkép menyasszonyi ruhát mutat: a' mellnek közepétől leereszkedő 's az alsó testnek részeire két ágra szakadó virágfüzérrel.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

60.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap julius 27kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Vitéz patkány. Egy Liverpoolba indulandó hajónak kapitánya nem régiben magával jó forma nagyságú csörgő kigyót hozott, hogy meggyőződnék, mennyi idő volna valóban szükséges arra, hogy ezen állatnak harapása halálos legyen. E' végből egy patkányt lökött a' kigyónak kalitkájába, 's a' patkány 5 percz alatt már oda volt. A' kapitány ezen próbálatot ismétlé; de nem azon sikerrel. Midőn a' 2-dik patkány a' kalitkába vettetett, ez egyik, a' kigyó pedig másik szegletbe huzta magát. De alig kezdett az utóbbik csörögni, 's magát a' közönséges támadói állásba helyezni: midőn a' patkány hatalmas szökéssel a' kigyó nyakára ugrott, ezt ott mardosá, 's mind addig el nem ereszté, mig rettentő ellensége mintegy tiz percz mulva meg nem döglött.

Pelopponesus narancs-fáji. A' narancs legjelesb termesztményei közé tartozik Pelopponesusnak. A' legnevezetesb narancs-kertek Hagios Johannes körül Lakoniában találtatnak: maga egyedül ezen hely többet mint egy millio legszebb 's legnagyobb narancsokat küldöz szét. Thiersch ur azt mondja, hogy azon háznak, mellyben szálva volt, narancs-kertjeiben a' fák csudálatra méltó nagyságúak és szépségűek. Egyetlen egy rakáson 21 szorosan egymásra fekvő illy arany-almákat látott egy csomóban. Ugyan azon fa 1832-ben 5,000 narancsot termett.

Az amerikai vándor-galamb gyorsasága csudálatra méltó, 's mindent maga megett hagy, mit az europai ugy nevezett posta-és levél-galambokról tudunk. A' sebesség, mellyel ezen vándor-galambok a' levegő üregét keresztül szegik, valóban a' hihetetlenséggel határos. Egyes, New-York környékén lelőtt vándorgalamboknak begyök még tele volt rissel, mellyet sehol se kaphattak, mint Carolina és Georgiában. — Ismeretes dolog levén, hogy a' legemészthetlenebb táplálék se képes ezen állatok gyomrának tovább mint legfeljebb 12 óráig ellent állani; innét következtetni lehet, hogy ezen galambok mintegy hat óra alatt 300—400

angoly mértföldet, vagy 1 percz alatt egy-egy mértföldet, vagy 25 posta mértföldet haladtak minden órában. Ezek szerint egy vándor-galamb két nap alatt keresztül repülhetne a' nagy oceanon, a' minthogy valóban 1826-ki januarban egy illy galamb találtatott is a' skót tenger-melléken, mint azt az edinburgi Journal megjegyezte.

SZORGALOM.

Uj rendszer czukrot készíteni. Bizonyos Brame-Chevalier Lyonban uj módot gondolt-ki a' czukor készítésére. Ő a' párolgó üstbe jó mennyiségű meleg levegőt bocsát, mi által a' levegőnek nyomása megszünletik, és a' syrup szüntelen forrásban tartatik. Ez a' kipárolgást azután elősegiti, még 45° Reaum. alatt is. A' Raffineurek ezen feltalálást igen fontosnak tartják, mert felette nagy haszon olly alacson légmérsékletnél mint 45° Reaum. kigőzölgést nyerhetni, 's még pedig fele idő alatt. De a' nyereség is fontos. Midőn eddig 45—48 mázsa süveg-czukrot kaptak: ezen bánásmód most 54 mázsát ad. Ezen bánásmód tehát franczia ország czukor-gyárait minden egyéb europaiak felett fogja emelni. 1833-ban következő állapotban volt a' ki 's bevitel. Behoztak a' franczia gyarmatokból 78,489,503 kilogramot, idegen gyarmatokból 5,892,824-et. Eladtak 71,350,628 kilogramot. Esztendő végével a' havre-i, marseille-i, nantes-i, bordeaux-i 's még nehány kikötőkben 12,813,980 kilogram maradott.

Tranchina professor balzsamozás-módja. Tranchina professor Palermóban uj módját találta fel a' holt testek bebalzsamozásának, mellyről az ujságok sok dicsérettel szóltanak. Nem régiben számos mű-értő tarsaság előtt felfedezé titkát egy már két hónapos holt testen. Közönséges volt a' csudálkozás, midőn a' velőt 's belrészeket épen találták, a' vért veresnek és folyónak, a' hust puhának, 's teste minden részeit még ugyan azon állapotban lelték, minőben halálakor volt. Sőt az arcz is megtartotta szinét, csak a' szemek voltak valamelly penész-nemmel befedve. Az egész testnek egyébiránt semmi szaga se volt. A' jelenvalók meglepetése olly nagy vala, hogy először szótalan állottak, de azután tetszésöket harsány „Eh viva!“ kiáltásaikban mutaták. Tranchina ur reményli, hogy uj találmányát még nagyobb tökélyre viendheti.

INNEPLÉS.

New-Yorki inneplés az Erie-tó és Hudson folyóviz közötti csatorna megnyitásakor.

(Végzet.)

Ezután némelly legöregebb 's fő polgárokból (Alderman) álló küldöttség ment Washington-hajóra a' new-yorki status fő és alkormányzójához, 's Buffalo, Utika, Albany és más vidékek követeihez, mellyeknek birtokain a' csatorna keresztül vitetett. Miután valammennyi hajó a' Schoonert körül fogta, Clinton kormányzó az innepélyhez kezdett, az Erietó vizét a' tengerbe öntötte, 's e'képpen szóllott:

„Mi itt az Erietóból a' világtengerbe legelső hajóknak jövetelét innepeljük. Ezzel kezdjük ama hajózható csatorna végre hajtásának innepét, melly nem egészen nyolcz év alatt 425 mértföldnyi (149 lieues) hosszúságra belföldi tengerink's az atlanti oczean között megnyittatott, és melly a' new-yorki nép bölcseségének, közös lelkének, 's erejének köszöni létre jutását. Vajha kegyesen tekintene az ég 's föld Istene ezen munka kivitelére 's gyümölcsözni engedné az emberi nem javára."

Ekkor Mitchill doctor különféle edényekből ama folyamok vizét önté a' tengerbe, mellyek a' csatornába ömlenek. Colden ur new-yorki főbirónak (maire) által adá a' csatorna summás történetét elejétől fogva elkészültéig. Most a' Douane kutterján, a' czövekhajók, és minden egyéb jelen volt hajókon idvezlő lövések tetettek, és a' flotta a' város felé indult vissza; e' közben a' különféle gőzhajókon vendégségek adattak. A' Washingtonon következő pohárköszöntések (Toast) tétettek:

1) Ama nagy történetért, mellyet ma inneplünk, 's melly egy szabad nemzet szellemének és hazafiságának dicső emléke.

2) A' new-yorki statusért, melly egyedül, minden idegen segedelem nélkül, végzé e' nagy munkát, melly őt halhatlan dicsőséggel fogja tetézni.

3) Atyánkfijaiért, a' szövetség statusáiért, kiknek érdekeik a' mieink, 's a' mi jóllétünk az övék is.

4) A' szövetséges statusok felsőségéért (Souveränität), melly szabadságunk védpaizsa, 's feloldhatlan szövetsége, rendelkezésink horgonya.

Délutáni három órakor a' gőzhajók partra szállíták vendégeiket. Estve a' városház melléki ágyúsánczon (batterie), a' vauxhalli kertben tüzijáték égetteték-el, a' jelesebb épületek megvilágittattak. Az inneplést nagy tánczmulatság rekeszté-be, melly egy uj circusban adatott, 's legelsőbben nyittatott-meg. Abban több terem (szála) volt; az, mellyben new-york városa bált adott, különös móddal volt ékesitve; mert ugy vélekedtek, hogy azon helyet, mellyben az eddig-elé meg nyittatott csatornák legnagyobbikának végrehajtása innepeltetni fog, méltóbban semmi sem ékesitheti, mint ama férjfiak képei, kik a' világnak különféle részeiben a' csatornán hajózást parancsaik vagy munkájik által kiterjesztették; ez okból lehetett ott látni XIV-dik Lajos, Nagy Péter czár, Bridgewater herczeg, Brindley, és Fultonnak arczképeiket. A' circus ajtaja felett olvasni lehetett az öt földmérők neveiket, kik a' csatornát ásatták; legelől Washingtonnak mell-szobra (Büste) volt felállitva, mellyet zöld ágak vettek körül, 's azok közt a' csatorna akkori 's korábbi biztosainak (commissarius) neveiket lehetett olvasni.

Illyetén innepélyek tárgya annál méltóbb a' tiszteletre, mennél több nyiltszivűség hálája elegyedik a' nyilvános öröm 's vigadozás közé. A' new-yorki status lakosainak ezen alkalomkori magaviselete bizonyitja, hogy becsülni tudá azon nagy munka érdemét, mellynek végrehajtását inneplé, 's méltán remélteti, hogy ezen munka nem a' legutósó lesz, melly e' status jóllétének szaporitására tétetett.

LITTERATURA.

Fillér-tárak. A' franczia Gazette ujság hosszas czikkelyt közöl a' franczia könyv-kereskedésről, 's említést tesz a' fillértárokról is, mellyben állitja, hogy a' legelső fillér-tárt egy angoly társaság, mellynek Brougham lord is tagja, alapitá, és azt Penny Magazine czim alatt Knight C. szerkezi. Bossange Hektor könyváros vala első, ki illy nemű folyóiratot Magasin pittoresque czim alatt Parisban alapitott. Ezt követé a' Magasin universel, a' Musée des Familles, a' Mosaique, 's a' t. — Német országban ezen magazinumok már számos utánozókat leltek. — Olasz országban is jelen-meg egy, Teatro Universale névvel: magyar országban eddigelé magyarul egy. — Mehemed Ali egyptusi alkirály szinte egyet arab nyelven készittet Londonban, 's egy másikat az angoly kereskedők valamelly társasága chinai nyelven Cantonban akar kiadatni.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Gyászhir. Hosszas sorvasztó betegség szóllitá-ki e' világból jul. 21-kén élete 38-dik évében m. Buzini gróf Keglevich Istvánt néhai gr. Keglevich Ádám legfiatalabb fiját. Elhült tetemei Nagy-Kátára (Pest vgyben) vitettek, 's ott a' nemzetségi sirboltba nyugodalomra tétettek jul. 24-én.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán jul. 22-én adaték (legelőszer) „Fonák román" vigját. 4 felv. Grammerstötter munkájából fordítá Váradi Péter. Ezen jó és mulattató játék kettős érdeket nyert a' fordító urnak csinos és helyesen eltalált irás-módja által; Lendvainé assz. (Emilia) és Tóth ur (Hillburg) előhivatásban részesültek. — 23-án a' Kontski háznép ada hangversenyt (miről alább a' hangászatban), és az előtt „az én voltam" vigj. 1 felv. jöve szinpadra, mellyben Kovácsné assz. az öreg szomszédnét köz tetszésre adván előtapsoltaték. — 24-én Kisfaludy Károly Ilkáját (legelőszer) láttuk, miről máskor.

Munkácson jun. 22-én Keszi József vezérlése alatt adaték először a' bárson czipő, melly mulattatott 's elégedést nyert. — Más nap a' „nevelés formálja az embert" régi játék jöve szinpadra, mellyet a' helyes jelenetek és szinészeknek igyekezetök kedvessé tettek. — Következő mutatvány volt gróf Zrinyi helyes és fényes öltözetekkel. Keszy a' lelkes hőst jól képezé; hitesét Eránosznné meglehetősen, valamint Ilonát Julia; Juranicsot Szathmáry elég tüzzel adá 's benne méltán lehete szemlélni az ifiú hőst. Ujlaky szerepét Rákosy nem helyesité; Szolimant Szalay elég tüzesen, a' nagyvezért Katz szerep-tudás hijával játszá. Ezen játékra a' hely szüke nagy homályt vete. Vajha már nálunk is épülne valahára egy szinház, mi után már más olly házak túlságig is léteznek, mellyekben a' köznép csak gégéje és gyomra gyönyöreit elégitheti-ki, holott a' szinházban nemesebb 's miveltebb mulatságban részesülhetne. — Junius 26-án „Benjamin lengyel országban" 's a' következett mutatvány „kremonai fáklyás" elégedést nyert. — Julius 1-jén „a' testvér-gyilkos" jövedelmét Eránosz vevé jutalmul; meg is érdemlé, mert a' gyulladásig tüzelt, 's a' t. — Jul. 3-án a' „galopp-tánczban" Tüzest Eránosz nem bárói szerénységgel adá; ellenben gróf Vizi Szathmárynak illett; — Jul. 5-én a' „halott-rabló" Katz Pál jövedelmére jól adaték. — Jul. 6-án „Frigyesi Elek" dramában a' grófot Eránosz helyesen képezheti, ha sok czéltalan arczvonaglásit, és minden szerepében egyformán használt hajlongásit elhagyni igyekszik. Vajha a' caracter-váltásban törekednék magát kitüntetni! A' grófnét Eránosznné jól, Lórikát Julia még jobban, Abavárit Keszy helyesen, Frigyesit Szathmári teljes elégedésre (ő ma helyén volt), Rottit Katz elég ravaszul, Stefkót és Janót Rákosy és Parthényi igazi hámoros legények mód-

jára képezék. — Jul. 8-án a' „palutzi kastélyban" Keszy (Giosini) mint igazi színész tökéletes elégedést nyert. — Jul. 9-én a' „királyi parancsolat, — és — hogy kell megházasodni" két darabban helyesen tünteték-ki magokat színészink, 's érdemesekké tevék magokat a' hazafiaknak pártfogásaikra. A' szerepek helyes caracterisálása vagy módositása is okozhatá a' jó sikert. — Színészink innen a' szobránczi fördőkbe készülnek. Vidor József.

Kassán jul. 6-án az ujonnan készült arenában „a' haramiák" — közbetett látványokkal 's katonai fejlezetekkel lóháton 's gyalog — sok nézőt csaltak-be; az igazgatóság jövedelme nem csalatkozék, a' játék végén gyujtott tüz-játék jól sikerült. Jövő vasárnap hasonló mutatvány adatik szabad ég alatt, mi a' jelen időben 's a' kertben mulatságot szerez. — 7-én „a' prágai nénikék" vig daljátékra sok néző jött. Tetszettek 's kaczagást gerjesztének Hessenberger ur (házmester), Hüllmer ur (Krispin szabó), Uhlich ur (marquis), és Hörnstein ur (János). — 8-án „Isidor és Olgában" Klauer ur, a' pesti szinház tagja erre keresztül utazván Lemberg felé, hol vendégszerepeket fog adni, Wolodimirt játszá. Megfontolt jeles játéka, érzéssel párosult helyes előadása gondolkodó művészről kezeskedett. Vendégünk igen tetszett, gyakran megtapsoltaték, 's játék végén köz akarattal előhivatott. Valóban igen elégedett estvét szerze nekünk; sajnáljuk, hogy e' kedvelt művészt csak egyszer láthattuk, 's társalkodási vigdarabokban, mellyekben kitünőleg 's con amore játszik, nem lépe-fel. Nits l. a. (Olga) elégitőleg vivé szerepét; vajha igen éles organumát mérsékelni igyekeznék. Ezen szerepét legjobbnak nevezhetjük. Echten ur (Ossip) jól játszott; az igen lágy hangjelezést (Betonung) kivált az Aximia szónál, elkerülhette volna. Isidort Urban ur türhetőleg adá. Átaljában, az előadás kerekében ment egybe, mint azt látni szoktuk, mi hihetőleg a' kedvelt vendég kedvéért történt. E' napokban Hörnstein ur színész-társasága Bartfára megy innen, 's csak september elejére tér hozzánk vissza. Mz—ery.

Vissza-lépés. (Kolozsvárról.) — „Tévedni ember tulajdona." — A' Honművész 56-ik számában felette hibáson és hirtelenkedve adá Tancredről az alól irt tudósitását Kubainéra nézve. Fülem nagyon csalt 's itéletem hibás volt, midőn ezt irám „hibáji közé tartozik azon hang-nem-mérséklés, mi nála olly fül-sértő." Éppen ellenkezőt bizonyitának Eliza és Claudióban, 's a' fekete asszonyban nagyon helyesen adott énekei. Kubainé hirtelen fellépése megérkezte után; az ut, melly hangjára befolyással volt; 's részemről talán a' nem pontos figyelem, és tévedhetés okozhaták „a' portamentókra keveset ügyel, crescendo és decrescendókról nem akar tudni, ének által érzést kifejezni nagyon gyenge, mimikája kevés, beszéd-módja nem megható" szavaimat. Fogadd! derék művészné itt vissza léptemet szavaimra nézve. Minket asszonyokat könnyen csal az első hatás 's igy könnyen tévedünk. Hidd, magos érdemedből, mellyet bebizonyitál, le-vonni soha

sem akartam. Lendvait, a' különben ügyes néző játékost nem sértem, ha énekesi szerep-vállalást neki nem javallok.

Széphegyi Emma.

Kolosváratt jul. 13-kán Szinészink a' fekete asszonyt adák. Az egész játék mesterileg volt adva, ugy hogy bár milly mű-philosoph elégedését megnyerhette. Majd mindenki ismervén a' karakterek állását, 's a' személyek helyezetét, le-irásukba nem is ereszkedünk. A' kedvelt Szilágyi (fertály-mester), a' művész Udvarhelyi (iródeák), a' mindig classikus Szentpéteri (Csörgő) tökélyig játszának, 's forró részvét jutalmazá előadásukat. Vámost, ludasi polgárt, Szerdahelyi vitte. Lehetetlen, hogy ne érezte volna, mint élt szerepében, 's milly mesterileg adá ő is szerepét. A' szinészt nem az emeli, hogy nagy szerepnek megfeleljen, 's hogy azt le ne törpitse, hanem ha csekélynek is nagy érdeket ad. A' millyen kicsin volt a' runsitteni báróban, olly nagy volt most. Dériné és Kubainé (Nanet és Hani) megint részesitének azon édes örömben, hogy mesteri előadást lássunk. Viruljon mirtusz-ág Thalia felkentjei! felettetek, hazánk örök fényére! Latabár (György) nevekedő hajlékonysággal és csinnal adá szerepét. Szorgalom és törekedés a' minták után — ez legyen jelszava.

Játékvölgyi Béla.

Német Játékszin.

Ujvidéken a' mult hónapban egy vándor szinész-társaság Kurt ur vezérsége alatt a' fáczán czimű fogadónak üres teremét szinteremmé változtatá, 's legelsőbben is Lumpacivagabundussal kedveskedék. A' darab hősei Strauss ur (Czérna), Kurt ur (Enyv), Blum ur (Lábszij) zajgó tapsokat nyertek, noha a' külföldi lapokba eziránti hiradását küldő ur mind ezekre csak vállát vonitá; az erre következett Fra Diavolónak csak első felvonását állhatá-ki. Emliti, hogy Buhenhain l. a. csinos fiatal személy Zerlinát minden szini és hangügyesség nélkül éneklé, valamint Zampában is Camillát. Az utóbbi operának előadása alatt is mind a' játszók mind a' hangász-kar számos hijányai mellett hangos tetszés hallatszott a' tudósitónak nagy boszonkodására. (Furcsák az emberek! midőn azt kivánják, hogy másoknak se tessék az, mi nekik nem tetszik. Mindenikünk nem láthatta Zampát Pesten, Bécsben, Parisban. Tehát, ha az Ujvidékiek soha jobbat nem hallottak, mért boszonkodni, ha Zampának T—ch ur által rosznak vélt előadása nekik tetszett?) Strauss ur (Alphons) tenórja a' tudósitó fülét annyira sérté, hogy ezt kezével el kellett takarnia. Kurt ur (Zampa) valódi haramia-alakú volt ugyan, de énekhang nélkül; szorgalmas igyekezettel játszá szerepét, 's minden felől érdemlett tetszéssel jutalmaztaték. A' többi tagok, kivált az asszonyok érdektelenek. Hasonló sorson esett keresztül Mozart Don Jouan-ja, melly mi után a' tüz-próbát kiállá „a' szegény asszony végintézetére" került a' sor, melly darab az ispotály tőkepénzének szaporitására adaték. Ezen dicséretes czélú mu-

tatványban földszint alig volt 8, 's a' karzaton 4 személy; a' társaság azonban szorgalmas törekvést mutatott. Junius 26-án Cina l. a. és Buhenhain Eduard ur jutalmául hirdetve volt: „Tréfa és valóság, ének és táncz két óra alatt, szini soupé (vacsora) 7 izletes tálban; vagy: jöjjenek 's meg nem bánják. Tréfás-szomorú egyveleg 7 szakaszban Schiller, Raimund, Perinet, Rossini, Caraffa, Drechsler, és Müller V. legjobb darabjainak igen vonzó és mulattató jeleneteiből. Bőven fűszerezve változással, elménczséggel, és szeszéllyel." Bemenet dijja (a' nagylelkűségnek határt nem szabva): földszint 30 kr. karzaton 15 kr. bécsi becsben.

Pesten Fichtner házaspár és Wilhelmi ur vendégjátékaikat folytaták jul. 23-án Kotzebuenak „látogatás czimű vigjátékában, Wilhelmi ur mint Arlstein főerdősz, Fichtner ur mint Hans, amannak fija, és Fichtnerné assz. mint Malchen. — 24-én a' „vallomások-at" ismételték. Nézők mindenkor igen számosan, kik e' jeles művész-herlevél játéka alatt magokat mintegy a' bécsi udv. szinházba vélik át-varázsoltatva. — 26-ára Wilhelmi Friedrich ur jutalmául Römer-nek „szerelem és szerelmeskedés" czimű vigjátéka volt hirdetve.

HANGÁSZAT.

Budán a' 8 évű Kontski Apollinar neve napján jul. 23-án a' nemzeti szinpadon hangversenyt adott, mellynek részei: 1) Rode 7-dik concertjének első tétele, hegedűn előadva a' kis versenylő által. — 2) „Gage d'amitié" grand-rondeau Kalkbrennertől; játszá Fortepianón orchestr. kisérete nélkül a' 13 évű Kontski Szaniszló. — 3) Bellini Romeo és Julia operájából Romeónak első ariáját éneklé K. Eugenia kisasszony. A' fortepiano-kiséretet K. Antal játszotta. — 4) Beriot (E dur) kedvelt változatait, köz kivánságra, játszá hegedűn K. Apollinar. A' szép számmal jelen volt hallgatók minden darabot, ugy különösen a' kellemes kis művészt zajos tapsokkal jutalmazák, sőt első játszása után német nyomtatott versekkel és virág-koszorúval tisztelék.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban a' közelebb folyt heves idők alatt a' drágán himzett és bálruhákhoz hasonló organdi ruhákat viselék a' dámák. — Szépnek tartatott az indiai musselin ruha is, mellyen apró virág-bokrok himezve viola szinű pamuttal, 's minden levelek arany zsinórral voltak keritve. Az arannyal 's viola szinű selyemmel himzett széles fehér öv-szalag kétszeresen vevé körül a' testet.

A' szalma-kalap körül folyvást hordják a' szalag-fodrozatokat, erre pedig nagyon jól állanak a' skót szalagok. — A' ris-szalma kalap ernyője alatt kis fejkötőt viselnek, mellynek szalagfodra közepén apró rózsák és szegfűk tétetnek szalagbokor helyett. — Más szép asszonyok kalapjok alatt vad rózsafüzért viselnek, melly szinte egész ábrázatjokat bekeriti szalag helyett.

Foulard és pamut szövetek helyett inkább használják könnyebbsége végett a' festett musselint nagy rajzokkal és különféle virágokkal.

A' finom musselin ruhát halavány rózsa szinű tafotával béllelik, valamint a' pelerint is; mind kettőt igen finom valenczi csipkével szegik-be. Nyak körül fehér koczkás 's rózsa-selyem-musselin kötőt hasonló csipkével szegve viselnek. — Hasonló szegélyű, fehér szinű 's apró rajzú finom jaconet-palástruha gazdag himzetű öv-szalaggal igen kedveltetik. — A' schawl-kendők koczkásak. — A' vállkendők foulard vagy nyomtatott selyem-musselinból vannak. — Az öv-szalagok hosszúk 's kétszer veszik körül a' testet; az első fordulatot boglár erősiti, a' másik könnyeden lóg-le 's hosszú bokorba köttetik. — Sárga kesztyű, nagy legyező divatoz leginkább.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

61.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön julius 31kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Ujhollandi állat. Ezt Londonba minap Belson kapitány hozta, 's a' nagy, tudományos előkészületekre rendelt Surrey-állat-kertbe (Zoological gardens of Surrey) helyezteté. Ezen állatnak neve Dasyurus ursinus, nagyságára nézve a' borzhoz hasonlit, 's külsejére nézve sokat hasonló a' medvéhez. Természete igen vad. Ezen állat a' hajókázás ideje alatt kitört kalitkájából, mellyet öszve harapdált, 's több pulykát megfojtván egy kánguruhnak farkát is elharapta. Egyetlen egy élő példány ez jelenleg Európában.

Tengeri fű. Némelly tengeri fűvek iszonyú magosságra nőnek, ugy hogy néha több száz lábra kinyulnak. Ezen fűvek mind igen élénk szinűek, noha némellyek közülök az ocean legmélyebb üregeiben, 's igy teljes setétségben léteznek. E' szerint tehát a' világosság kizárólag nem szükséges a' növények szin-adására. Humbolt is talált zöld növényeket, mellyek valamelly mély bányának fenekén, megfosztva miden világosságtól, tenyésztek.

Eleven Tapir Európában. Hozta ezta' Sumatrából nem régiben vissza tért Salaun kapitány. Illy tapirt Európában eddigelé még nem láttak. Magossága $3\frac{1}{2}$ láb 's nagysága ollyan mint egy tehéné; feje és szája a' disznóéhoz hasonlit; felső ajaka mint valamelly elefantnak orrmánya, csak-hogy rövidebb, de azt szinte azon czélokra használja, mint az elefant. ¡Első lábainak négy körömmel ellátott ujjai vannak, a' hátulsóknak ellenben csak három. Háta meg van görbitve, 's farka nincs. Szőre igen rövid, és szemei mint a' disznóéi nagyon aprók. Nappal többnyire alszik, de éjjel ébren van, és szüntelen eszik. Nem tartozik a' húsevőkhez, hanem fa-kérgekből, növényekből 's fákról leesett gyümölcsökből él.

SZORGALOM.

Marsalla borai. Senki se tudta Europában eddigelé, milly jó fajú szőlők termenek Marsallá-ban Sicilia körül; mig végre nehány esztendővel ez előtt egy angoly ur franczia és német vinczelléreket hozatott, 's most olly remek bort termeszt, melly már körül belől a' nagyok asztalairól a' maderait is kiszoritja, melly pedig minden pompa-ebéd megkezdésén elmellőzhetlennek tartatott; 's mivel legnagyobb költség mellett is már alig lehetett kapni, felette kedves lehet ezen uj szorgalmi ág, melly félannyi költségbe is alig kerül.

Lacrimae-Christi-bor. Egy Angolynak köszönhetni, hogy most a' valódi jeles és jó lacrimae Christit (a' Vesuv tüzhegy tövén termő setét szinű veres bort) lehet kapni. Villája (majorja) mellett megy-el az ember, nem messze a' remeteségtől, ha Vesuv hegyére megyen. Szivesen fizet ott 4 calint (40 xrt) egy palaczkért, noha a' termesztőnek alig kerül 5—6 krajtzárjába palaczkja. Ő t. i. szüret előtt a' vesuv-i szőlőhegyeket megjárja, 's a' tőkéről azon feltétel alatt, hogy a' legszebb fejeket kiszemelheti, egy Rotulo-t (33 uncziát) egy pár krajtzáron megveszen. Ezen válogatott szőlőfejekből készíti azután borát, melly éppen ugy, mint egyéb idegen borok, óságában mindig jobb leszen, mig a' honosoktól készitett borok óságukban mindig roszabbak lesznek, a' kivitelt éppen sem állják-ki, 's mellyekből egy-egy palaczk legfeljebb is 6 krajtzárt (grani) ér.

Rongy-szüke a' papirosmalmokban. A' rongy-szüke — igy szóll egy hosszas értekezés a' „Bibliothek der neuesten Weltkunde" czimű folyóirat 3-dik kötetében 1834 — melly minden mivelt tartományokban esztendőről esztendőre nagyobbul, Nagy-Brittanniában annyira ment, hogy ott az elegendő materiát papiros készitésére már alig győzik. E' mellett olly felette sok adót kell a' papirosért fizetni, hogy 1833-ban egy millio sterlinget felül haladott. Ez által a' könyvnyomtatás előhaladásának felette nagy gátok tétetnek. Azonban az angoly chemicusok semmit se mulatnak-el, hogy mindent kikutassanak, mit a' rongyok helyett lehetne használni, minők az össze vagdalt szalma, csalán, fahéj, némelly állati anyagok 's t. e'félék. De mind eddig ezen anyagok még nem pótolhaták-ki ele-

gendőképen a' rongyok jóságát. Alig lehet képzelni, milly rendkivüli szorgalommal és iparkodással törekszenek az angoly papiros-gyártók, hogy magoknak rongyokat szerezzenek. Vannak eziránt biztosaik és szedőjeik szinte görög és magyar országban, Hamburg, Palermo és Messinában 's a' t. Több kormányok pedig hatalmas tilalmat eresztettek-ki a' rongy-kivitelre nézve.

Vas-ut London és Greenvich közt. Tudva van, hogy a' vas-utat e' két város közt helyre állitani törekszenek; a' doveri közönség elhatározta magát, hogy a' közösködés egészen városukig terjedjen. Az illető tanácskozás alkalmával kisült, hogy a' költség mintegy 38 millióra fogna menni; de egyszer'smind, hogy a' használás a' reá költött pénzt rövid idő alatt nem csak behozza, hanemmég nem megvetendő hasznot is hajtand. Ennél fogva czélirányos tervek készitéséhez láttak, és azok, remélni lehet, nem sokára létre fognak hozatni.

Gyomor-szivattyú. Darbo nevezetű sebész franczia országban egy eszközt talált-fel, mellyet „Fluiduc"-nak nevez. Ezt bizonyos szivattyúnak (Pumpe) lehet tekinteni, melly a' gyomorból mérget 's egyéb káros nedveket kiszivattyúz. A' mint hallani, privilegiumot nyerend kormányától ezen találmányára, és egy értekezést is szándékozik nyomtatásban kiadni felőle. — — Ezen találmányt mint egészen ujat aligha lehet tekinteni, minthogy a' gyomorszivattyú már ez előtt jó idővel szokásban volt angoly és német országban: a' franczia orvos tehát alkalmasint csak tökélyesitette azt; de nyilvánosságot azért igy is érdemel.

INTÉZET.

Salpetriere, azszonyi kórház Parisban. — Az egész világon legszebb kórház, melly a' szépnem számára létez, Parisban az ugy nevezett „Salpetriere hospital." Felvétetnek abba betegek és tébolyodottak. Tartatik benne különös vásár is. De még tulajdon mesteremberei is vannak, kik egy különös udvarban laknak, 's egészen az intézet pénztárából tartatnak-el. Ezen, a' kertekkel együtt 165,000 négyszeg ölnyi, intézet lakosainak száma 1833-ban 5,148 fejre terjedett; t. i. 2,831 egészséges szegény asszony, 191 beteg asszony, 923 gyógyithatlan bolond, 117 gyógyit-

ható tébolyodott, 105 tébolyodottak, kik még más betegségben is szenvedtek, 206 epilepticus beteg, 184 szegény az ispotály szolgálatában megöregedett asszony; 116 szegény asszonyok, kik kijárhatnak; 388 hivatal-és szolgálatbeliek mind a' két nemből; végre 27 gyógyász és gyógyszeres. Esztendőnként átaljan véve 1,500 személy lép az intézetbe, és 500 elhagyja azt, 's mintegy 900 hal-meg.

Dalmát museum. — Dalmát országban materialék gyüjtetnek össze egy nemzeti museum felállitására. Már is sok régi pénzek, emlékkövek, kővé vált mindenfélék 's a't gyüjtettek egybe. Nem lehet kételkedni, hogy azon nagy történeti nevezetesség mellett, mellyel ezen hajdan olly virágzó ország dicsekedik, e' museum idővel igen érdekessé ne legyen, annál inkább mivel a' törvényhatóságok igen pártul fogják az ügyet.

Lótenyésztést nemesitő intézet Parisban. A' mult hónapokban Parisban egy társaság állott összve, melly a' lótenyésztés nemesitését vette czéljául 's azt egész franczia országra ki akarja terjeszteni. Az alapitók közt vannak az orleansi és nemoursi herczeg ő fenségök is. Az első lófuttatás e' társaság által f. e. majus 4, 8, és 11-kén adatott a' Mars mezején; itt csak belföldi televérűek bocsájtattak arra. A' kitett dijjak 5.000, 3.000, 25.000 és 2.000 frank voltak. A' következmény ezen első próbálatra nézve kielégitő vala; nézők csak billetek mellett bocsájtattak a' szinre csekély fizetésért. Számos külföldi gavallérok is diszesitették a' társaság ezen mulatságát.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Az Annák innepe nem csak gyönyörű nap, hanem felséges esti idő által is kellemessé tétetett. Az innep nagyobb diszitéséül Pesten jul. 26-ki estve a' liget-kert (három dob-utsza) csinosan vala kivilágitva (bemeneti dij 10 pengő kr.): Budán pedig a' Horvát kertje olly pompás kivilágitással és átlátszó festvényekkel ékeskedett, millyeket nyilvános kertben Budapesten még nem láttunk. A' dombterület (terrasse) két oldalait átlátszó két piramisok (talapjokon magyar és német felirások), számos égő mécsek, ugy a' kertbe vezető lépcsőket és azok előtti tért hasonló mécsek 's nagy két piramisok diszesiték. A' mellék-épületek homlokfalait, a' czukrász hajlékát, az utakat, a' hangászkar állását számtalan mécsek világiták-meg, 's ugy szóllván ezen kellemes kertet mintegy tünder-mulató hellyé varázsolták. E' szokatlan csinositási vállalata' 20 pengő kr. bemenet-dij mellett is mind ezen mind a' követ-

kező estve (midőn a' világositás ismételteték) olly sok nézőt édesgetett, hogy még 11 órakor is éjfél előtt majd minden helyek elfoglalva lennének.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán jul. 24-én Kisfaludy Károlynak Ilka czimű hazai dramája (legelőször) a' szép számú közönségtől igen kedvesen fogadtatott. Kántorné assz. (a' czimszerepben) és Fáncsy ur (Alexis) különösen tetszettek. Felvonások közben szabadkai karmester Arnold György urtól ujolag küldött magyar nóták játszattak, és tetszéssel fogadtattak. — 25-én Weissenthurn assz. „utósó segédeszköz" vigjátéka Kiss János forditása szerint jöve szinpadra; mind a' jeles darab, mind a' csinos forditás érdem szerint méltattak. — 26-án Shakespeare Hamletja Kazinczy forditása szerint adaték, Hamlet Fáncsy ur, Ophelia Parázsóné assz. által személyesitve. — 27-én Kotzebue zürzavarja mulattatá a' közönséget. Lákostói Timotheust Pály ur, feleségét Kovácsné assz. játszá. — 28-án Vanda szom. játékot láttuk; a' czimszerepben Kántorné assz. Rithogard Tóth ur, Szelim Fáncsy ur. — 29-én „a' medve" vigj. 1 felv. és „búbájos fegyver" uj némajáték, miről jövő levelünkben.

Kolosváratt jul. 15-kén az ismeretes, harmincz esztendő egy játékos életéből adatott. Négy szerep van itt, melly emeli, vagy lenyomja az előadást, ifiabb Béhlen, Reupen, Várning, és Amália. Az elsőt Lendvai adá. Elégitlen játékvágy, melly emberszeretetet kizár, mérhetlen dölyffel párositva, mi a' nyomorúság között rut félelemmé törpül, barátjában példátlan bizodalom, nője iránti keménység, a' szeretet szine kevessé látszólag: ezek azok, mellyeken fordul-meg Béhlen élete, vég pillanatin a' kissé megbánás és kétségbe esés, csak némi neműleg vonulnak. Lendvai ezeket — kiben a' törekedő szorgalmat felette kell becsülnünk, mellynél fogva honfijai szeretetét örökölje — szinészi ügyességgel 's meghatólag adá; de meglepőbb azon jelenése volt, midőn fiját Várning által megöletni gondolja, és szeretet, düh, 's boszú indulatjai között rohan őt megmenteni. Itt, itt volt Lendvai valódi művész. Várning Béhlennek mellék darabja a' játékban, de kiterjedtebb figyelmű, inkább magába vonuló, érzéseit eltitkolni ügyesb, nagy kedv-vadász, őt Amália szerelme heviti, 's bajból menekedni találos eszű. Ezt Egressi adá. Kielégitőleg játszott ugyan, 's meginditólag, kivált utóbbi jelenéseiben, de még is ugy látszik, a' 30 évű Várningot nem találta-el. Fordulatjai, tanácsadásai, titokrejtése, nevetése inkább ifiúhoz illők voltak; a' világ-ismerés, mi őt (Várningot) ugy bélyegzi, fényben nem tüntek elő. A' két szerep egy oldalt hasonlit csak, de a' főben eltávozik egymástól. A' derék Engel szerint: Béhlen in Allem rascher, stärker — vor Ungeduld den ganzen Körper schon um und um dreht. Várning pedig träger,

plumper — spricht die Ärgerniss durch Mienen. Annak lelke a' test-tartás, és állás (attitude) — ennek a' mina, és az ábrázat szine. Reupent, egy nyugodt, csak inkább magában rejtező keserű bánat bélyegzi, szelidség vonul-el valóján, mit a' harag 's jövendőre rosz következtetés kissé zavarnak. Szentpéteri itt is mester volt, 's az is marad mindenütt. Amáliát Dériné játszá. Ártatlan szeretet, mellyet hamar bánat zavar, anyai érzés, melly a' férj durvaságát hiven türi, női hűség a' vadont is inséggel egybe kötve elszenvedni, kegyesség a' büntetésre méltó iránt, bocsánat a' nyomorúságot hozónak is; ezek a' kemény állások, miket Dériné olly meghatólag adott elő. Udvarhelyi (öreg Béhlen) érzést elragadólag adta szerepét. Kubai az egyenes szivű és megtérő Virkheimot tetszésre játszotta.

Széphegyi Emma.

Szegeden Thaliának tartósabban zárva tartott temploma, midőn Balla Károly igazgatása alatt levő színész-társaság szomszéd Hold-Mező-Vásárhely városából hozzánk érkezett, hova Édert egész tavaszon által biztosittatása mellett is sikertelenül vártuk, jul. 19-én „János Liflandherczege" czimű darabbal nyittatott-meg. Heténi (Erich király) szerepét nem roszul játszotta, különösen kimutatta tehetségét, midőn a' testvéri szeretet, és rokon érzés a' törvénynek silány szavával öszve ütközvén szivének erős habozásokat szerzettek a' kegyelem, és halál-adás között. Hangja, állása színészi; kár hogy elegendő méltóságot nem adott a' királyi szerepnek. — Balla (János) megnyerte a' köz elégedést, különösen midőn nőjétől elkülönözve a' férjnek méltó fájdalmait leghivebben festette. — Balláné Katalint szépen adta elő; a' nő hivségét, férj, és gyermeke iránt vonzó oldhatlan szeretetet, a' méltó fájdalmat 's midőn férjének veszélyét megérté, a' bánat, és szivben maró fájdalom benne jó festőnére talált. — Szántainé (Maria) a' királyné szerepében nem roszul játszott ugyan, de éles hangja még se volt egészen kellemetes; azonban megfelelt várakozásunknak; elegendő érzést tudott mutatni, midőn János ügye mellett a' király szivét olvasztani törekedett, 's valódi örömet olvastunk szeméből, ugy Ajtay (Braske) tanácsnokéból is, midőn a' király testvérének megkegyelmezve azt ismét szivére fogadta. — Szántai (Volozoszky) lengyel követ jól vitte ugyan szerepét, de még is visszásan esett a' közönségnek őt illy alakban látni, a' ki mindenkor bohózatokban, és comicusi alakokban jelentmeg szinpadunkon. — Kovács (Jöran) igen jól, és túl várakozásunkon játszott; benne a' rosz, a' más veszedelmére törekvő, ártatlan vért szomjazó, Kőszeghiben (gróf Richers) pedig az ártatlanságért ön életét is nagy lelkűen áldozni ohajtó hazafi hiv festőre talált.

Tiszaközy Vidor.

Hold-Mező-Vasárhelyen jul. 1-jén az éjjeli tizenkét óra vagy: az elevenen eltemetett feleség 3 felv. vigjáték adatott. — Balláné (grófné) kicsin, de jeles szerepének tökéletesen megfelelt; kivált az anyai szeretetet és férje iránti

hivséget kétségbe esés közt szivrehatólag képezé. Kovács (gróf Verhanti) mimikája dicséretes említést érdemel. Balla (Lázár) jól fogá-fel szerepét. Ajtainak (Bertalan orvos) a' szerepek különbözéséhez nem alkalmazott mindenkori egyforma szóejtése (ne mondjam éneklése) nem volt kedveltető; neki változóbb szólejtést ajánlunk. Hetényi (Körtés) Szántainé (Agnes) Szántai (Mártonka) Kőszeghi (tót deák) Pataki (Móré) szerepeiket jól adák; de a' bohózatokban is megkivántató finomságra keveset látszattak ügyelni. Az illetlen mozdulatok, ülések, a' nagy zörej, mértéktelen hajlongások, 's a' fület sértő idétlen nevetések, ugy vélem, tulságosak voltak. Lázár (Hottiberg) Lilla (kulcsárné) Anasztázia (szobaleány) Török (inas) türhetően játszottak. — Jul. 2-ikán a' felkelt magyar nemesek honi hős eredeti történet (igy a' hirdetmény) 4 szakasz. Szántainé különhasznára. Az egész megelégedést nyert. Balla (Széplaki alispány) érzékeny szerepének szépségeit valóban érzékileg személyesité, kivált azon pontban, midőn a' honszeretet atyai szivén győzedelmeskedett, szivet zuzó fájdalmait olly elevenen tünteté előnkbe, hogy sokan a' nézők közül szánakozó részvételből eredt könnyeiket nem tartoztathatták. Ő ezen 's ehez hasonló szerepekben a' honnak akármellyik szinpadján érdem-koszorút nyerhet. Az illy nemű szerepekre született szinész ő, 's eddigi ki nem tünhetését annak tulajdonithatja, hogy több oldalú kivánván lenni, szerepeit nem mindig szerencsésen választotta. A' disz-ruhának azon idő pontban, midőn andalgási közt a' szoros utra vadászni ment, le nem tevését ugy vélem a' közönség közt (helyes játszásából) eredt zajos lárma, nem pedig a' szinész ur vigyázatlansága okozta; a' mit az is igazolni látszatik, hogy nehány jeles mondásokat is az örömzajban elhagyott. Kőszeghi (György) mesterileg játszott. Szántainé (Katalin) egy kissé hidegen, 's külsőjében a' 20 évet haladó Györgynek anyját nem képzelhettük. Balláné (Manczi) Hetényi (Érlaki) Kovács (ország birája) jól; a' többiek türhetően. Mózes Israelita (Török) szép caracterű szerepét ügyesb szinésznek kivántuk volna. J...y.

Német Játékszin.

Pesten jul. 26-án Wilhelmi Friedrich bécsi vendégünk jutalom-játékául (legelőször) adaték „szerelem és szerelmeskedés vigját. 4 felv. Römertől. A' játék mulattatott; de leginkább bécsi három vendégink által igen érdekessé tételték. A' jutalmazott ur az öreg Saltern személyét valóban elragadólag játszá; nevelék az előadás becsét Fichtner ur (Hermann) és hitese (Flora). — 27-én a' három vendégek ismét a' pár-más-ban (3-szor) jelesked tek. — 28-án a' „Rickeburg familiában" — 29-én (utójára) a' vallomásokban léptek-fel.

Kassán, miután nehány nap előtt az Abauj megyei szép laki uradalomhoz tartozó Opatzka nevű kis faluban, mely Kassához közel fekszik, több házak leégtek volna, Hörnstein

ur színész-igazgató társaságának Bartfára elutazását megelőző napon t. i. jul. 14-én maga jószántából ama kárvallottak segedelméül még egy mutatványt adatott, u. m. „Zemire és Azor“ tréfás parodiát énekkel; mellynek 151 v. ft. jövedelme más nap a' szegény elégettek közt hiven el is osztaték. Ezen nemes tettért, 's emberszeretéti segedelemért Hörnstein ur teljes dicséretet érdemel. Mondatik, hogy Bartfán e' társasághoz csatolá magát, mint uj felszegődött tag, Piccolini ur, amaz ismeretes jó comicus.

Kassai.

HANGÁSZAT.

Egyházi muzsika Pesten. Folyóiratunk 59-ik számában említést tevénk azon egyházi inneplésről, melly jul. 26-án a' t. Serviták templomában bucsú alkalmával végbe ment. Az ajtatos nép olly nagy mennyiségben jelent-meg, hogy már több a' sz. egyházba be se fért volna. A' nagy mise-áldozatot n. Fehér György prépost és k. tanácsnok fényes egyházi szertartás mellett 's buzgó ajtatossággal mutatá-be az egek urának: nevelé azt Beethovennek (nem mint emlitettük Cherubininak) a' hangászkar által előadatott nagy miséje, Cherubini gradualéja, és Grill urnak offertoriuma bassus vagy inkább bariton (nem tenor) és violoncello solóval.

Pozsonban egyházi muzsika-egyesület. Elismervén az egyházi hangászat fenségét, 's a' buzgóság emelésére nagy hatóságát Pozsonban több művészek és mivelt lelkűek egybe állottak, 's a' káptalan (sz. Márton) temploma számára egyházi muzsika-egyesületet alapitának, mellynek fő előmozditói m. gr. Esterházy Kazmér mint védő (protector), és n. t. Prybila József apát, kanonok, és az emlitett egyház plebánusa mint az intézet elnöke mindent elkövettek, hogy e' szép és tisztes alapitvány tartós fenmaradást tapasztalhasson. Mi után felséges királyunk az intézetet 's rendszabályait legkegyelmesen helyben hagyni méltóztatott, az intézet kettős buzgósággal folytatja munkálatait. Mult november 24-től fogva Kumlik professor és karmester urnak vezérlete alatt a' számos működedvelők és fizetett művészekből álló nagy hangászkar által többnyire remek hangszerzőknek mintegy 30 miséji adattak elő. A' mise-szerzők valának: Haydn Józs. Seyfried, Mozart, Preindl, Eybler, Tomassek, Blumenthal, Pfeiffer, Sechter. — Gradualék szerzőji: Eybler, Cherubini, Haydn Józs. és Mih. Mozart, Preindl, Stadler, Zimmermann, Seyfried. — Offertoriumok szerzőji: Gulielmi, Blohák, Cherubini, Haydn M. és J. Seyfried, Blumenthal, Mozart, Tomassek, Stadler.

DIVAT.

XXXII-dik divatkép az 1834-ki 61-ik Honm. mellé. — Ris-szalma kalap tollakkal; ruha virágos lestocquienne szövetből; nyakkötő arany boglárral selyem musselinből valenczi csipkével szegve; kerti szék lapitott vasból. — A' Bécsből jött jul 24-ki divatképen a' dáma narancs-szinű musselin-ruhát, batiszt-himzéssel szegett linon-chemisette-t, ris-szalma-kalapot — a' férjfi zöld lovagló frakkot sárga gombokkal, kék csikos piket-mellényt, fehér atlasz trill pantalont visel.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

XXXII. Divatkép.
(Párisból jul. 13-án.)

Rus-szalma-kalap; ruha bestocquienne szövetből.

1834-ki 64-dik Honművész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

62.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap augustus 3kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Nagy földindulás. Déli Amerikából szomorú hirek jönnek az ott nem régiben volt rémitő földrengések felől. Chili tartományban St. Jago (sz. Jakab) városa egészen semmivé lett. Ezen város valamelly elrejtekezett vulkánra (tüzhegy) volt épitve, melly jan. 20-án reggeli 8 órakor, midőn az első földrengés éreztetett, ketté repedt. A' föld erősen rengett; az erdővel fedett mintegy 3 órányi hosszú 's 2 órányi széles térség erdejével együtt elsüllyedt, 's a' fenmaradott felület kővel és homokkal fedett savannához (pusztához) hasonlita. Noha ezen erdőnek fáji több emberi ivadékot éltek felül, még se látszott többé csak egy gyökerök is vagy levelök azon helyen, hol előbb viritának. 24 óráig szakadatlanul remegett a' föld, 's az egész város, környékeivel együtt, rom-halommá változék által. A' földnép kalibájit a' mindenütt tátogó földnyilások elnyelték; a' hömpölygő föld, valamint a' zivatartól dult tenger hulláma, gördült ide 's tova, és végre magos halmokra emelkedett. A' városnak 80 lakóját elnyelé a' föld gyomra, 's a' többi népség egy szomszéd dombon talált menedéket, melly hasonlón rengett ugyan, de el nem süllyedt. Az egész jelenet a' pusztulás képét ábrázolja, 's köröskörül csak nyomorúság és inség szemlélhető.

Nagy köd. Május 25-én Orleansban 's annak vidékén száraz kellemetlen szagú köd feküdt. Szaga ollyan volt, mint az égett mészé. A' nap nem vala elfedve, de fénye még is gyengitve volt, mint valamelly részleges napsetétségnél. Arago ur azt véli, hogy ezen köd vagy a' föld keblében égő, 's a' föld-kéreg pórusain keresztül ható tüznek, vagy egyéb vulcáni tüneménynek füstje volna; vagy talán egyéb, a' föld szomszédságában találtató idegen testnek láng nélküli elégéséből származott. — Benlooban ugyan azon napon látták e' tüneményt, valamint Baselban, 's Würtemberg több környékein. Nehány év előtt (ha nem

csalatkozunk 1827-ben) Sopron vgyben is hasonló nagy köd volt a' nyári hónapokban gyakorta; a' nap csak rózsa szinű tányér formában látszott; a' levegő rekkenő meleg, és büdös-kő szagú volt. A' lakosok e' tüneményt tartós szárazság jelének mondák. Sürű köd volt Pesten is jul. 28-dikától fogva egész héten rekkenő hévség mellett.

SZORGALOM.

Remek óra. Londonban nem régiben egy régi óra, ritka egy mechanicai müdarab tétetett-ki nyilványos nézésre, mellyen következő 13 tárgy volt látható. 1) Egy mozgó panorama a' napot és éjt ábrázolván; a' nap Apollóban ábrázoltatik négy lovaitól vont és 12 Horáktól kisért kocsijában; és Diana szarvasoktól vont kocsiban hasonlag 12 Horáktól kisérve az éjet képezi. 2.) Két arany figura romai öltözetben, mellyek fejeiket mozgatják és kardjaikkal tisztelkednek, mig a' panorama előttek elmegy 's az óra üt. 3.) Egy szüntelen használható kalendarium (naptár), melly minden hónapot valamelly félkörü lapon mutatja; a' mutató minden hónap végével, még szökő esztendőben is, mindig vissza ugrik a' hónap első napjára, 's 130 esztendő alatt csak egyszer igazittatik-meg. 4) Egy gömbölyü lap, mellynek mutatója a' hétnek napjait az illető planétákkal együtt mutatja. 5.) Egy örök kalendarium, melly a' hónap napjait hetei 's időjárásai viszonyaival mutatja. 6.) Egy karika, mellyen a' szökő esztendő áll, 's mellynek mutatója csak minden négy esztendőben egyszer mozdul. 7.) Az ütő-gépely, melly egész és fertály órákat üt; ennek előrészén mind a' 24 óra, t. i. a' nap 12 órája 's az éjjeléi látszatnak. Ezeken belől a' nap (Sonne) látszik saját körutjában, miképpen felkel és lenyugszik, 's egy látkör, melly vissza tolódik, ha a' napok hosszabbak, és előre nyomul, ha rövidebbek lesznek. Alább pedig a' holdat láthatni minden nemü változásaival. 8.) Két asszonyi alak, Fama és Terpsichore, mellyek, mig az orgona játszik, mozgásban vannak. 9.) Előkészület, mellyel az órát üttetni vagy elhalgattatni lehet. 10.) Saturnus az idő istene, ki hasonlag mozgásban van, mig az orgona játszik. 11) Egy az előrészen álló gömbölyü tábla tiz ismeretes régi dalok lajstromát foglalja magában, mellyeket az orgona minden négy órában játszik. 12.) Egy harang-zene hat harang-

gal. Ezen résznek belseje festvényekkel diszesittetett. 13.) A' nagy orgonával egy kisebb áll össze köttetésben, mellyet, a' hányszor az ember akarja, mindig játszatni lehet. — Az óracsinálás e' remek művét a' 17-ik század vége felé Lovalace Jakab exete-ri lakos készitette. Ezen felette találós eszű és jeles elméjű ember, ki e' remekmű elkészitésére 34 esztendőt forditott, felette senyvesztő szegénységben halt-meg.

ÉPITÉSZET.

Vármegye háza Szegszárdon.

Ha az ember kelet felől Szegszárdba belép, végig haladván egy széles meglehetős házakból álló utszán, egy kőhidat ér, melly a' várost két részre osztó sét (viz-árok) felett állván szent Nepomuk kőszobrával tünik szembe. Mindjárt ezen hid felett a' városnak szinte közép-pontján egy inkább mesterségtől mint természettől alakitott, mintegy két ölnyi magos, zöld pázsittal rétezett gömbölyű domb látszatik, 's tetején négy-szeg formában egy roppant épület tekint a' város négy részeire méltóságával és diszével a' többi házak közül kitünvén, mint valamelly sereg piszkos paraszt leánykák közül kitünik a' piperés pünkösti királyné.

Ezen épület, a' mint hiszszük, még ama régi benedictinus kolostor romjain áll, mellyet I-ső Béla alapitott mintegy 1061 táján, 's Mérey és cardinál Trautson apátok az ujabb időkben tökéletesen felépitettek. *) Megszünvén azután a' 719 évig tartott szegszárdi apátság, és Simontornya, Tolna vármegyének eddigi széke, nem levén eléggé bátorságositva a' határban pusztitó némelly rabló-bandák kicsapongásai ellen: a' t. kk. és rr. 1783-ban az emlitett curiát 21,000 forinton megvették, 's rajta a' vármegye székét felállitották. Azonban 1794-ik esztendő augustus 7-én tüz támadván mintegy 600 ház, a' templom, és az alig elkészült vármegye-ház is prédája lön a' harapodzó lángoknak. Felépittetett azután ugyan ismét; de az idő viszályai, 's a' bekövetkezett franczia háborgások végett méltóságához képpest be nem végeztethetett.

Csak a' legujabb időben m. Ebeczki Tihanyi Tamás főispán és vármegyénk reformatora t. Csapó Daniel alispán

*) L. 1833-ki Regélő 59. és 60. számát.

kormányaik alatt hevülének t. n. Tolna vármegye karai és rendei azon szent feltételre, hogy gyüléseik házát méltóságához képpest felépitsék, 's a' csinosulásnak e' nemében is példát mutassanak. — — Az idea nagy volt; 's ennél fogva a' reá teendő költségnek is soknak, tömérdeknek kelle lennie. Felszóllittattak tehát a' kk. és rr., hogy birtokukhoz képpest részvényeket vennének, 's igy egyesült áldozatokkal, egybevetett vállakkal hoznák létre a' vármegyének, 's vele Szegszárdnak diszét, monumentumát. Ez meg lön. Mások szabad ajánlások szerint nyujtának segéd kezet, mint Esterházy herczeg, Apponyi gróf, 's egyebek. Mások, mint a' fundationale urodalmak, de még a' birtoktalan nemesek és honoratiorok is felszóllittatván segedelmet adtak. A' vármegye házi tárából pedig a' kormány helybenhagyása mellett 41,000 forint vétetett az épitéshez, melly a' helybeli főszolgabiró t. Maguri Augusz Antal urnak kormányzása és fáradságos számozása alatt ment végbe.

Mind a' négy részről szabadon állván a' minden oldalról elkülönitett dombon, melly egy 7' kőbástyával mintegy óriási sevignével van körül övezve, valóban pompás és kellemes tekintetet nyujt e' jeles épület. Az ut, melly hozzá vezet, meneteles, tágos és kővel van kirakva. A' dombra felérve jobbra befordulván egyenesen a' főkapuhoz jutni, mellyet oszlopsor, mintegy csarnokot képezve, diszesit. Ott a' buzavirág szinű, setét veres zsinórokkal czifrán kihányt dolmány és nadrágban 's forgós csákóban felalá járkáló őrhajdú kikent bajusszal 's feszes katona positurában fogad, 's te a' diszes csarnokon keresztül haladván, tágos izletes lépcsőn feljutsz az emeletbe. *(Végz. köv.)*

HAZAI HIRLELŐ.

Mehádia és Orsova. *(Levéltöredék jul. 24-ről.)* — A' legszebb 's legjobb utakon a' Banáton keresztül jul. 13-án esti 8 órakor Mehádiára értünk. A' felséges vidék, a' gyönyörű viritó hegyek leirhatlanok; őket csak a' természetben kell látni, hogy a' szemeket varázsolva megigézzék. Mehádián a' lakhelyek tömve vannak vendégekkel, kik többnyire betegesek. Mi tehát nehány egészségesek társaságát felkeresvén, velek jul. 22-ig tartó ott létünket igen jól használtuk. Holnap Lippán és Radnán keresztül N. Váradra megyünk, honnan alkalmasint Erdélybe rándulunk. Mehádiáról jul. 19-én igen érdekes utat tettünk Ó-Orsovára vagy 10 kocsival tölt vendégekkel. Közöttek volt a' temesi hadi kormányzó Schneller general ő excja, Hardegg gróf 's general, Lo-

preszti báróné három kisasszonyaival, Izdenczy báróné, 's egyéb hadi tisztek, 's polgári urak. Ó-Orsovánál hajóra ültünk, 's a' Dunán feleveztünk a' veterani barlanghoz, melly igen tágas gömbölyű üreg, minél szebbet még nem láttam. Innen ismét feljebb evezénk Vásárhelyi földmérő ur tanyájához, hol a' Duna közepén a' Kazán kősziklára telepedénk. Éppen ekkor történt a' kőszikláknak szét-hányatása több mint 400 lövéssel. Ezt mi igen szépen láttuk. Vásárhelyi ur minket a' Duna kősziklájin fagylalttal, kávéval, borral és savanyú vizzel fogadott. Itt ismét hajóra ülvén a' szerbiai részen a' Trajan tábláját néztük-meg, hol egy igen jó forrás kellemes vizét izleltük. Innen vidám társaságunk egész Orsováig phys-harmonica- és ének-szóval eveztünk, hol az előre rendelt ebédhez 4 óra tájban ültünk. Ezt végezvén a' veszteglés helyét néztük-meg. Török Orsovát csak messziről láttuk a' Duna közepén; oda menni időnk rövidsége nem engedé.

R. J.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán jul. 29-én először adaték „a' medve" vigj. 1 felv. Lőrinczy fordítása szerint. A' különben nem nagy hatású darab fő szerepeit vivé Tóth (czár) és Fáncsy (Alexis) ur, 's Parázsóné assz. (Anasztazia.) — Ezt követé „a' bűbájos fegyver, vagy, a' kettős alak" vig némajáték tánczokkal, katonai kifejlésekkel, mesterséges viaskodással, ábrázolattal 1 felvonásban Fentzel szerzeménye szerint betanitá Kaczér Ferencz a' budai szinház tánczmestere; muzsikája Riotte munkája. Uj diszitményekkel és öltözetekkel. (Telepi és Götzer urak munkáji.) Kaczér ur (Arlequin) ismét több bizonyságait adá gymnastikai ügyességének. A' nagy számmal jelen volt közönség gyakori tapsokkal jutalmazá mind őt, mind a' hármas tirol és végső nyolczas kozák tánczot, 's a' mesterséges viaskodást. Az első tánczot Wirdisch és a' két Meyer l. a. az utóbbiakat rajtok kivül Götzer Theréz, Telepiné assz. Szőllősy, Egri és Kaczér urak, a' katonai kifejlést 40 katona vivé-ki. Az egészet csinos szini készület és öltözetek diszesiték. A' muzsika szaporitott hangász-tagok által játszatott; több részei, kivált az ouverturában előfordult violoncello-solók kellemesek voltak. — 31-én „a' fejedelem kedvese" szom. ját. 5 fv. Hagemann szerint jöve szinpadra.

Szegeden jul. 22-én szinész-társaságunk „a' felkelt magyar nemesek" czimű darabot adá elő. Bátor a' nagy szél és esőzés miatt szinházunk csaknem egészen üres volt: de a' társaság még is a' közönség iránt viselt igen nagy figyelmét azzal bizonyitá, hogy nem tekintvén bevett jövedelmének a' mai költségekre elégtelenségét a' nevezett darabot igen jól eljátszotta. Kovács (Nádasdy) ugy lépe-fel, mint tökéletes szinész. A' szerepével egybe kötött méltóságot 's ember-barátja szerencsétlenségében a' nemes szivnek részvételét igen jól festette. — Balla (Széplaki) ha valaha dicséretet érdemlett a' szinpadon, azt ma valóban bokrosan

érdemlé. Benne a' törvények iránti ragaszkodás minden kivétel nélkül, a' hiv polgár, 's valódi hazafi jó festőre talált. Szinte könnyünket facsará-ki, midőn fijának felség-árulási vétkét értvén benne az atyai szeretet és igazságos birónak kötelességei habozásokat szültek. Láttuk az ő, valamint Heténi-nének is (Katalin) szemeiben és arczvonalaiban a' fájdalmas keserűséget, aggodalmat; de láttuk később fijoknak Györgynek, kinek szerepét Kőszeghy igen tökéletesen vivé, a' veszélytől megszabadultán nyert valódi szülői örömöket és felvidultságukat. Lilla (Manczi) még nem tudott ugyan eléggé szerelmes és rokon vonzalmú, ugy a' veszélyben tökéletes részt-vevő lenni; de reményünk nagy, hogy törekedve eljut ő is azon pontra, hol a' köz tetszés megnyerhető. — Heténi (Erlaki), Lázár (Szalai), Török (Mózes zsidó) megnyerék elégedésünket. Ajtai (pásztor ifiú) játéka igen ügyes volt, és valóban szép jövendővel biztat. Sajnálnunk kellett azonban, hogy a' magyar pásztor ifiú egészen romai alakban jelentmeg. A' szük nadrág, veres szalaggal körül keritett harisnya, olly öv, melly a' hosszú és szalaggal prémzett inget testhez szoritja, soha se volt a' magyar pásztornak sajátos öltözete. A' magyar nemzeti darabok valóságos nemzeti ruhában adassanak elő; 's erre szinészink méltán ügyelhetnének. — Jul. 24-én „barátság és sziv gyengeségei" czimű darab jöve szinpadra, mellyben Ajtai (uralkodó herczeg) igen jól fogá-fel szerepét. Benne természetesen láttuk a' szerelmest, indulatját meggyőző, kegyes szivű, jót jutalmazó, gonoszt büntető fejedelmet. Állása, hangja szinészi, elkészülve jól volt; az egyet ohajtjuk, hogy kezével is játszani szokjék. Ballánné (Julia), Kovács (Seldorf) tökéletes elégedésünkre játszottak. Balla (Forberg) a' félénk 's együgyű tanácsost igen bohózva képezé, és az által nevetségessé tette szerepét. Szántainé (Maria) kevesebbé nyerte-meg tetszésünket leginkább azon okon fogva, mivel hangja igen nyers, 's az érzelmek kifejtésére kissé alkalmatlan. Heténi (Brenner) köz tetszést nyert. Szántai (Schikher) ujolag megmutatá, hogy a' bohózatokban 's comikai festésekben egészen járatos. Tiszaközy Vidor.

Kolosváratt jul. 17-kén szinészink a' „lantos és törvény szék" czimű darabot adák. A' különben nem nagy érdekű játéknak a' pontos és ügyes előadás nagy kedvességet kölcsönözött. Udvarhelyi a' vitéz Bussót helyesen vitte; ő betegségét is számba nem véve gyönyörködtet minket. Szentpéteri (Nikodemus) Egressi (Gideon), Éder (fogadós), Szilágyi (szem orvos) mesteri előadásukat méltó taps követte. Gertrudot a' kedves Kubainé játszá, szerepe fordulatjait kimeritőleg felfogván élénkséggel csinnal adá azt, megelégedését mindenkinek örökölve. Klára igyekezzék tisztább szó-ejtést és érdekesb előadást sajátolni. Schifbein Zachariást Kubai tökéletes tetszésre játszá, 's tapssal jutalmaztaték. Mátéfi (Timotheus), Farkas (tanácsbeli) kielégitőleg adák szerepeiket, különösen az első.

Nyirkáló Dömötör.

Német Játékszin.

Pesten Fichtner ur, és hitese, 's Wilhelmi ur mint már emlitettük jul. 28-án az ismételt „Rickeburg familia“ czimű 1 felv. nézőjátékban jeleskedtek. Ezen mutatványt, melly a' kardalnoki személyzet jutalmára adatott, muzsikai egyveleg előzé-meg, mellyben Rossini Korinth ostromának ouverturáján kivül Schebest Agnes 1. a. olasz változatokat igen jelesen, Watzinger és Höfer ur Elisa és Claudióból ismeretes szép kettős dalt, Minkné assz. Herold párviadalából (legelőszer) bravour-ariát köz tetszésre énekelt. Befejezé a' mai mulatságot Korinth ostromának finaléja előadatva szini öltözetben a' fő énekesek és kardalnokok által. — Bécsi vendégink 29-én utójára a' „vallomások“ czimű vigjátékban léptek-fel. Az igen nagy számú közönségtől játék végén Wilhelmi ur érzékenyen vett búcsút, igérve a' kedves viszontlátást. Számtalan tapsok hangzottak a' jeles művészek után, kik juliusi szin-mutatványinkat olly igen-igen érdekesekké tevék.

Győrött Heurteur ur (Bécsben cs. k. udv. szinész) több vendégjátékai közt különösen tetszett mint Faust, és 12-ik Károly.

Sopronban Willi ur minden concursus nélkül az illető hatóságtól 3 további esztendőre nyeré-meg a' szinház kormányát.

HANGÁSZAT.

Liszt hazánkfija Parisban. Ama jeles fiatal fortepianista Liszt Ferencz, kiről a' tudom. gyüjteményben megjelent magyar muzsika története és toldalékjai emlitést tevének, 1811-ben született Rajdingon Sopron vgyben, hol atyja Esterházy herczegnek uradalmi tisztje, nagyatyja ugyan azon megyében sz. Györgyön iskolamester, azután herczegi uradalmi tiszt 's magyar származatú volt; miután több magyar fő urak némileges adakozásából magát Bécsben valamennyire tökéletesité, Pesten, Pozsonban, Bécsben (1823.) concerteket játszott, 's az innen vett jövedelem, és az emlitett urak némi segedelmével külföldre utazék, 's Londonban és franczia ország több városaiban megfordulván, miután vele utazott atyja 1827-ki aug. utóján meghalt mintegy 50-dik esztendejében a' tenger melléki Boulogne franczia városban, ő maga Parisban telepedék-meg, hol 1825-ki octob. 17-én adatott első operája e' czim alatt: „Don Sancho, ou le chateau d'amour.“ Felőle legközelebb a' külföldről illy tudósitás közöltetik: „Liszt most már inkább Franczia, mint nem. Ő a' parisi közönség kedvenczeinek egyike. Naponként nagy társaságokban honos. Ha jelentetik, hogy valamelly concertben játszani fog, tömve a' ház. Azonban igen ritkán hallatja magát. A' fortepiano-tanitásban órákat ad, 's néha egy órára 20 frankot is fizetnek neki. Kik őt ismerik, mondják, hogy 20,000 frankot könnyen félre tehet minden esztendőben. Én őt vagy négy izben láttam; de megvallom, nem volt

kedvem vele beszédbe eredni; mert valami különös elcsavartság, természettelenség van benne: pedig éppen ez taszit vissza. Játszani is hallottam 's láttam egyszer. Bárcsak hallottam, 's ne láttam volna! tudom százszorta nagyobb hatást tesz vala reám; mert ügyessége leirhatlan, 's kifejezése hóditó. Minden hangművészek közül, kiket eddig hallottam, mellé csak Moschelest állithatom, fölébe senkit. (Moschelest 1832-ki oct. 20-án hallám Berlinben az operaházban.) De pótolhatlan kár, hogy játszását (mint már e' felől többek is emlitést tettek) inrángatással, és pedig szertelennel kapcsolja öszve. Ez az, miért jobban szeretném, ha nem-látva hallottam volna játszani; mert én a' természetet, 's egyszerűséget kedvelem: benne pedig éppen ellenkezőt találék. Játszása előtt és után a' tőszomszéd páholyban hallám őt Rosan herczegnével és egy marquise-sel, kinek nevét elfelejtém, mulatkozni. Utóbb Eugéne Sue a' Franczióknak egyik ismeretesb roman-szerzője is megjelent ott. Ifiú honfitársunk e' helyezetben igen csinosan beszélt, 's valóban szép észt és miveltséget mutatott: de ama szerencsétlen affectatio itt is csak megvolt benne. Mondják, egy két évvel ez előtt egészen másképp viselé magát. Változását abbé Lamennais-vel, Hugo Victorral, Suevel, 's egyéb romanticusokkal volt szorosabb öszveköttetésének tulajdonitják. Vajha átlatná hibáját, 's honjáról se feledkeznék! De ez utóbbi, ugy látszek, őt legkevesbbé sem érdekli. Azonban józanul véve a' dolgot, nem is lehet ezt neki vétkül tulajdonitani. Mutatott-e iránta valamelly tetemes részvételt hazája? Midőn még csak a' csira látszott benne, pártolta-e őt valaki honfijai közül illendően, 's ugy, hogy a' segedelemből élhetett 's magát igazán mind bel- mind külföldön tökéletesithette volna? — — Mi Magyarok segiteni nem szeretjük feselő lelki nagyinkat, 's azután még is boszonkodunk, ha ők anyaföldjekről feledkeznek. A' gyermek, kit nemzőji kitesznek, 's egy könyörületes idegen fogad-be, ápol, nevel, oktat, 's emberré farag, nem veszti-e-el minden fiúi érzését kegyetlen szülőji iránt, 's nem gyámatyját öleli-e inkább tökeletes szeretettel?! — A' mi egyes családokban a' szülők és gyermekek, ugyan az a' nagy társaságban a' haza és fijai. Liszt már többé nem is Liszt, hanem Lists, mit a' Francziák Liccznek mondanak-ki!"

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban az elysiumi mezőn következő öltözetek láttattak a' legközelebb mult juliusi napokban.

Fehér musselin ruha körös körül a' szegély felett háromszorosan behajtva; az ujnyi szélességű mindenik hajtást apró csipke kerité. Hasonlóan keritett két pelerin hatszoros apró csipkével. Alsó ruha skót batisztból elől gazdagon aprón hímezve; széles skót öv-szalag; skót nyak-kötő; skót szalaggal diszlő olasz szalma-kalap.

Selyem-musselin ruha, szine hamvas rózsa, körül hímezve hasonló selyemmel goth rajzokkal. Alsó ruha fehér moire-ból; chemisette angoly csipkéből; capote-kalap zöld pou-de-soie-ból, fehér és zöld szalaggal, csipkés fél-fátyollal ékesitve, saruk hamvas gros-de-naples-ból.

Fehér musselin ruha apró rajzokkal hímezve, rózsa-tafotával bélelve. Hasonló pelerin és nagy szegletes gallér magos flandriai csipkével keritve. Széles rózsa és fehér csíkos öv-szalag, melly oldalaslag volt kötve, 's alá szoritá a' nyak körül keresztben futó hasonló szinű szalagnak végeit. Rizszalma-kalap csipke-rózsával, alatta két apró virág-bokor.

A' batiszt és szines nyomtatott palást-ruhákat egyedül a' finom valenczi csipkével keritik körül.

Az igen finom batiszt zsebkendőket (himzés nélkül) ránczba szedett két sor valenczi csipkével szegik-be. Egyik sor a' szegély alá, másik fölébe tétetik.

Szerkezi Rőthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

63.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön augustus 7kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Emberi szaporaság. „Minden házaknál, mellyek előtt elmentünk — igy szóll Tr. Bromme utazásainak 2. k. 113—114 lapján Tennessee statusban a' white-i cantont értvén — számtalan kis gyermeket vettünk eszre, 's ritkán találtunk familiára, melly 8, 12 személynél kevesebbre terjedett volna. A' rendkivüli szaporaság, főképp azoknál tünik szembe, kik az éjszaki (amerikai) statusokból vándorlottak ide. Sok telepedőket láttam itt Maryland és Pensilvaniából, kik német eredetűek 's otthon több esztendeig házasok voltak, de gyermektelenek maradtak; azonban most, miután alig valának itt hat — hét esztendeig, már familiájok nem kis számra nevekedett. A' lakosok ezt a' tiszta erősitő levegőnek tulajdonitják. Uti társom több példákat hozott nekem fel, többi közt bizonyos Barber Simont New-Yorkból. Ez itt 1768-ban feleségével és 8 gyermekeivel szállott-meg: öregebbik leányának 10, a' másodiknak 10, a' harmadiknak 11, a' negyediknek 10, az ötödiknek öt gyermekei lettek; öregebbik fijának 10, a' másodiknak hét, a' harmadiknak három, 's összesen 66 gyermekeik voltak. 30 esztendő alatt egyetlen egy halálos eset se szomoritá meg ezen familiát. Az öreg Barber most (1830) 82 esztendős, felesége pedig 80; 's Barber még naponként 12—15 angoly mértföldet is eljár.“

Sok ujjú familia. Az angoly gyógyászati folyóirat következőt közöl. Copsey Tamás nevű 19 esztendős fiatal embernek, ki jelenleg beteg levén a' middlesex-i ispotályban fekszik, 13 lábujja vagyon, 's ugyan csak maga nyilván bizonyitja, hogy előbb 14 ujjai is voltak. Jobb lábán hat, balján pedig hét ujja nőtt. Ezen lábujjak mindegyikének közönséges forgó csontja 's izmai megvannak. Kivevén az ötödiket, valamennyi összefüggésben áll, az az: a' felbőr által egyformán takartatnak. Mindegyik lábon két két ugy nevezett nagy-lábujj találtatik. A' kezek külső részén a'

kis ujj első ize körül két domború sebforradék (Narbe) látszatik, bizonysága annak, hogy ott gyermekkorában ujja levétetett; a' közép és a' gyürű-ujj egészen összenőtt. Copsey Tamásnak öt fi és négy leány-testvére van, kiknek — egyetlen egyet kivéve — mindnyájoknak hat-hat lábujja nőtt, 's gyermekségökben hasonlóképp mindeniknek egy-egy felesleges ujja levétetett. Az anyának éppen illy felesleges ujjai vannak, valamint öcsjének 's anyarészről nagy atyjának voltak.

Virágok elektromi világitása. Az ujabb természettudomány kellemetesb felfedezései közé tartozik „több virág-fajok elektromi világitása" is, mellyet legelőszer ama nagy Linné leánya Elisabetha-Christina, apja telekbirtokán Upsalán vett észre. Ezen elektromi világitást vagy is virág-villámlást a' tenyészet ideje alatt nem sokára nap nyugta után meleg derült napokon láthatni, de nedves időben soha se. Legnagyobb villámlást lehetett tapasztalni olly virágfajokban, mellyeknek vereses-sárga szinök van, 's látszik, hogy minden narancs szinü virágokban meg van ezen elektromi világitás.

SZORGALOM.

Legnagyobb linea-hajó alkalmasint az, mellyet jelenleg Philadelphia kikötőjében lehet látni. Ez nagyobb, mint minden eddig épült hajók. Neve „Pensilvania." Van 4 fedelezete, 's 140—150 ágyúkra helye. Ezen pompás hajónak 1,400 fejből álló legénysége van. Hosszasága 220, szélessége 57, magossága pedig 45 láb.

Fák üszögének vagy rothadásának gátlása. Az élő fák mézgafolyását, üszögét 's rothadását ugy lehet kigyógyitani, ha azokat szinte a' fa elevenéig éles késsel kimetszjük. Ekkor a' fának ezen sebe sóska-csomóval jól bedörgöltetik, ugy hogy a' sóska leve jól behasson a' fába. Tettleges próbálatok bizonyitják, hogy az igy orvosolt fákból soha többé mézga nem folyt-ki, és az illy módon köppölyözett farészek rövid időn bekérgesültek, ugy hogy semmiféle sebhely nem látszatott. Ezen bánásmód sikere felől a' parisi polytechnicai journal kezeskedik.

Jeles kargyertyatartó. Parisban a' kézmüvek és szorgalom tárgyainak idei kitételekor egy bámulandó munkán csudálkoztak, t. i. ama kargyertyatartón, melly kö-

szörült üvegből hajó formában vitorlákkal és arboczokkal készülve a' levegőben függött tündökölve 's mintegy 10 lábnyi hosszú volt. Üvege nem olly tökéletes ugyan még, mint a' cseh vagy angoly: de a' többi munka rajta valóban valami rendkivüles, 's ha ezen hajó, melly a' királyi paloták egyikében fog felfüggesztetni, egészen megvilágosittatik, pompás tekintetet nyujtand.

ÉPITÉSZET.

Vármegye háza Szegszárdon. *(Végzet)*

Áll ezen felső emelet egy nagy teremből — a' közönséges gyülés-terem — szinte ugy karzattal, mint a' pestvármegyei. E' terem a' karzattal együtt 7° — 2′ — 0″ hosszú és 7° — 3′ — 6″ széles. Belsejéről még csak akkor lehet méltán itélni, miután a' parquet-padlat 's a' márvánnyal rétezett falak 's egyéb diszitmények egészen elkészülendnek. Mi a' teremet felkészülésben láttuk. — Van ezen nagy teremhez ragasztva egy előcsarnok (antichambre), mellynek küszöbénél a' két főlépcső szalad egybe; ezen csarnok hossza 7° — 2′ — 0″, szélessége 2° — 5′ — 0″. E' mellett ezen emeletben egy igen terjedékeny cancellaria, és 25 szoba, 2 kamra, 1 konyha van, mellyek a' fő és alispánok 's a' jegyzői hivatal lakásaira oszlanak. A' casino, melly, ha jól emlékezem, három szobából áll, még nem volt bebútorozva; 's igy azt pusztán 's társaság nélkül találtuk; de ablakaiból a' kilátás igen kellemes, melly nem csak a' városi egész alsó részt, hanem ama nagy sikságot is láttatja, mellyen a' városnak kertjei, a' selyem bogár tenyésztésre szükséges szedres kert, a' kanyar árkú Sárviz, 's a' kék távulban elvesző erdős partú Duna is látszatnak, 's itt ott a' messzeségben kicsillogó bádog tornyok a' Duna hosszanta fekvő Sárközből, mint valamelly határőrök tündöklő bajonettjaik csillámlanak a' szembe.

Az alsó részben 25 szoba, 5 konyha és 7 kamara vagyon. Itt az épület közép pontján egy 4° — 3′ — 0″ hosszú és 5° — 4′ — 0″ széles kápolna — mellyet itt várkápolnának neveznek, találtatik. A' mi leginkább meglepett, az a' litographiai intézet volt, melly már 1832 óta fen áll. Láttunk nehány körlevelet 's egy rajzolatot, mellyek ezen műhelyben készültek, és igen csinosan 's hibátlanúl valának adva.

Nem különben meglepett a' börtönök czélirányos elrendelése. Nem valamelly egészségtelen kripták vagy vermek ezek, mellyekben a' penész és rothadás a' rondaság és undor férgeivel nőszik, 's gyermekül betegséget és mirigyet szül. Ha ember-társunk fogoly is, ha gonosz-tevő is, mindig szánandó embertársunk marad az, 's ezt megtanulni, ugy hiszem, nem kell Amerikába mennünk... Az idők megváltoztak, 's hála a' korszellemének! törvényhatóságink nem járnak már Robespierehez iskolába. De ha dicséretes a' börtönök elrendelése, tiszteletet és utánozást érdemel azon intézet, melly eme börtönökkel egybe van kötve: t. i. a' darócz-szövés, mellyet két különösen arra készitett szobákban, mellyeknek mindegyike 6° 4′ 0″ hosszú, és 2° 3′ 0″ széles, a' rabok gyakorolnak. A' kk. és rr. itt is, mint mindenütt, a' közjót előmozditani akarván, hogy t. i. a' raboskodók az adózó nép terhére ne essenek, velök dolgoztatnak. Igy egy részről a' szövetekből bejövő pénz táplálásukra fordittatik, más részről a' dolog kerülő vissza ijesztetik magát ezután kész akarva tömlöczöztetni. Fő gondviselője ennek is t. maguri Augusz Antal fő szolgabiró ur. — Az egész épület hossza 46° 3′ 0″ szélességű és 25° hosszú. Épitője Stan Jakab szegszárdi polgár.

Kár, felette kár, hogy a' különben igen is reá illő homlokfalon még eddig valamelly czélirányos felirást nem olvashatni. Mennyire emelné ez az épületet; milly jó, sőt szükséges volna a' jövő korra nézve! de csak ugy ám, ha nem hoznók azt is megint deák országból. Garay.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Kávéházak Pesten. Valamint Pest városa a' naponként szaporodó bolti ékesedések, koczka-kövezetek, felirások, bolti festvények által mindig csinosabb alakot nyer: ugy a' diszes kávéházak is emelik kényelmi intézeteinek érdekét. E' nyáron Strauss ur a' Wurm udvar szép kávéházának bérlője igen meglepé vendégeit, midőn kávéháza elejébe csinos pamlagokat, nyugvó és párnaszékeket, elejekbe pedig nagy edényekbe ültetett Oleander csemetéket 's törpe fákat rakatott, mi az egésznek igen tetszetős kellemes külsőt szerze. — Követé e' szép példát a' magyar királynál levő kávéház bérlője is Bartl ur, hasonló csinositással ékesitvén intézete külsejét. — A' szinház épületének szép kávéházát és vendéglő szobájit, mellyek tavasz óta be valának zárva, jul. 24-én az uj haszonbérlő Oberhäuszer J. ur ujolag diszitve megnyitá, 's az óta számos vendégek látogatják. Ő volt a' vendéglő azon két

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

pompás ebéd alkalmával is, melly a' városi két nagy táncz-teremben mult jul. 28. és 29-én mintegy 500 személyre adatott ns. Pest városának tisztválasztása két első napjain.

HAZAI HIRLELŐ.

Esterházy Pál herczeg innepies elfogadtatása.

Kismartonban Sopron vármegyében fényesen üllötték fő mélt. Galanthai Esterházy Pál urnak, mint uj uralkodó herczegnek bemenetelét. Alig hallatott ugyan is Londonból azon örvendetes hir, hogy a' fő mgú követ ur Kismartonba, őseinek ezen kellemes pompás jószágára, jönni szándékozik boldogult atyjának Miklósnak történt halála után a' herczegi uradalmak kormánya átvételére: midőn legnagyobb szorgalommal mindennemű előkészületek megtétettek fényes elfogadtatására.

Junius 26-ka volt azon örvendetes nap, mellyen Kismartonnak lakosai szerencsések valának ezen uj herczegi urokat láthatni. Már ez előtt t. n. Sopron vármegye részéről t. Konkoly László másod alispán ur és t. Lukinics László herczegi uradalmak regense által vezetett fényes küldöttség indult Wimpassingig az austriai határszélekre, hogy a' megjelenendő herczeget ott idvezelje, 's házáig kisérje. Este 5 órakor a' herczeg szerencsésen megérkezék Wimpassingba. A' helység elején zöld ágakból diadal-kapu készitteték; a' gyermekek sorba állván az utra virágokat hintettek. Az elfogadás a' posta-hivatalnál történt, hol az emlitett alispán ur jeles beszédet tarta, melly kegyesen viszonoztatott a' herczeg 's egyszersmind Sopron vgyei örökös főispán részéről. Innét ő herczegsége Szarvkő, Müllendorf, kis és Nagy Höfflein helységeken keresztül utazván hasonló öröm-zajongással fogadtaték a' vidám lakosoktól. A' népségnek vidor hujjongatása, az elő lovagló parasztoknak öröme, az őszinte örömkönnyek, mellyek szemeikben csillogtak, az áldás-kivánások, mellyek ajkaikon lebegtek, mindezek ő herczegségének legszebb diadalmai voltak.

Az innep fénypontja mindazáltal Kismarton volt. Egy dandár formaruhába öltözött polgár a' fertály órajárásnyira fekvő Kis-Höfflein helységig lovaglott a' fő mgú urnak elejébe. A' herczeg ide 7 órakor érkezett. A' harangok, mint egyebütt, itt is egyre zugtak, 's Kismartonnak eleve jelenték a' nagy vendég érkezetét. A' formaruhás polgárság előcsapatként lovaglott a' kocsi előtt, mellyben a' herczeg egyszerű öltözetben minden pomparuha, kereszt, és szalag nélkül ült fijával Miklóssal. Ezen kocsit négy lovas hintó, mellyben a' herczegné ő fő mlga Theresia (szül. Taxis hgné) 's a' fiatal herczegné Róza valának; ezeket pedig követék a' vármegye 's a' herczegi uradalmak tisztviselő karai, mellyek után végcsapat gyanánt Kis-Höfflein 's egyéb helységeknek derék lakosai lovaglottak. A' kismartoni hegyre jutván ott két herczegi jobbágy a' lovakat féken fogák, és szeretett földes urokat ugy vezeték-be a' város falai közé a' felalá hullamzó nép-tömegen keresztül, melly minden vidékről ide sereglett. — A' mozsarak durrogtak, a' paripák patkóji koczogtak,

a' trombiták harsogtak, a' dobok rivadtak, és dörögtek, az örülő nép hujjongatott 's zajos lármával a' hosszan viszhangzó, és szakadatlan. „Éljen Pál és Éljen Theresia" szókat kiáltozá. Igy haladtak nehány száz lépésnyire, midőn négy oszlopú diadal-kapuhoz értek, melly toscani stilben épittetett a' hegyi község által. A' pártázaton (Gesims) egy talap látszatott e' felirással: WILLKOMMEN. Alatta ezen kezdő betűk F. P. T. E. három lábnyi magos megaranyzott — vas-szálakból, 's felettek herczegi korona lebegett. Az egész virágfonásokkal és koszorúkkal diszesitve 8 lábnyira emelkedett 's meglepő tekintetű volt. Ezen diadal kapunak készitője Stampf Ferencz herczegi épitő-mester volt. (*Végz. köv.*)

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán a' jul. 31-én (legelőször adatott) „fejedelem kedvese" czimű szom. ját. 5 felv. Hageman szerint nem lelt kedvező hatást. A' cselszövény és szerelem, Szasszen Julius, Galotti Emilia mintájára épült kellemetlen történet valamint hogy nem uj, ugy a' munka is valamelly fiatal irónak tollából eredhetvén sok ollyassal van ékesitve, mi meg nem állhat, sőt képtelen, és helyben nem hagyható. Az aug. 2-án (először) adatott „Epée apát (Abbé de l'Epée) vagy a' siketnéma" czimű drama 5 felv. (Kotzebue után Lészay Lőrincz forditása szerint) a' szép számmal volt közönségtől tetszéssel fogadtatott. Megyeri ur (Epée), Wirdisch l. a. (siketnéma gróf Julius) és Fáncsy ur (Saint-Alme) gyakori tapsokra és előhivátásra méltattak. Különösen tetszett ma Wirdisch l. a. ki jeles mimikája segedelmével gyermek kori kedveltjeit megismervén az örömet, majd ismét jótevőji iránt a' hálának érzelmeit valóban érzékenyen és szivet illetőleg fejezé-ki. — 3-án „az igazmondó hazug" czimű (eredetileg franczia) csinos vig játékot láttuk és hasonlag tetszést nyert. Megyeri ur (János inas) ujolag bebizonyitá szinészi sok oldalúságát a' különféle 's egyre változtatott szerepek helyes előadásában. Barthané asszonyban (Maria) mind ma, mind az előbbi darabban (Clementina) tapasztaltuk, hogy hangosabb kiejtéshez igyekszik magát szoktatni, mi által érthetőbbé leend előadása. — A' rövid vigdarabot követé „a' bűbájos fegyver" néma játéknak másodszori előadatása, melly az igen nagy számú közönség tetszését ujra megnyeré. Ez uttal Stelzer Károly ur, a' linczi játékszintől érkezett tánczos, mint vendég egy rövid török tánczban kedveskedett, valamint a' végső nyolczas tánczban is részt vett.

Kolosváratt jul. 19-kén a' bárson czipő jöve szinpadunkra. Az előjátékban Éder Aloysia érdekes szerepét megelégedésre adá; igyekezzék az ügyes minták után magát tökéletesitni, hogy sejditésünk teljesedésbe menjen. Udvarhelyi (Leopold herczeg) játékán, méltóság és szinészi gyakorlottság vonult-el. Szentpéteri (gróf Greifenstein) a' szerepén feltünő indulatokat most is mesterileg nyomá ki. Dériné (Agnes) grófnéi állásában megható, a' zsidóné öltözetében nagyon pompás, de szóejtéseiben

zsidónét utánozni nem tudott pontosan. Egressi (gróf Feletri) tüzes heves mint hazája éghajlatja, magáról sokat hivő; ezeket ő helyesen adá, de máskor asztalhoz ne üljön kesztyűvel, ha bár lovag is. Néb Maria (Irmgard) jól játszott, de még is határon tul csapongott. Johanna (Metta) szerepének szellemét nem tudván felfogni, mindennapi maradt. Ezt Kubainé tőkéllyel vitte volna, mint a' melly körébe is tartozott. Szerdahelyi (Gottfried) köz elégedésre játszott, mert ön szeszélyű volt szerepe.

Sötétvári Andor.

Kolosváratt jul. 20-kán „könnyelműség szerelem ből" czimű vigjátékot láttuk. Egy olly darab, melly a' társasági 's ugy szóllva mindennapi életből van véve. Szentpéteri (Vizvári), Udvarhelyi (Gémesi) azon kort, mellyben éltek, gyengeségeivel együtt művészileg fogták-fel, 's most is örömmel fogadta a' közönség játszásukat. Egressi (Henrik) a' magába vonulót 's titkon epedőt, Lendvai (Kőváry) a' szórt-figyelműt, mindent meg nyerni akarót jelesen adák. Két nagyon kedvelt színésznénk közül Dériné (Friderika) a' könnyelmű, nagyon udvaris, tettetni tudó, de még is epedő leányt, Kubainé a' nyilt szende, szive titkát olly mélyen elnyomni nem tudó természet gyermekét művészileg játszák. Éder (Ballagi tanácsos) a' papucskormány alatti öreget, Szilágyi (Kristóf) az ügyetlen szolgát, Szerdahelyi (Király Bencze) a' nagy világi léha, lepkeként szálló, érzésről szólló, de arról nem tudó jelenkorunk gyermekét hiven adták. Néb Maria (tanácsosné) a' feszes, leányai számára férj-vadászó anyát természetesen vitte. Lőrintzi (báro Dombi) a' gyáva bárót igen-igen jól, Bodáki az éjjeli őrt tetszésre adták.

Széphegyi Emma.

Hold-Mező-Vasárhelyen jul. 3-ikán a' házi kereszt vig játék (inkább bohózat) 2 felv. Mi ezen jeles társaság választásától czélirányosabb játékdarabot (előfizetés mellett) vártunk. Ezen csekély tartalmú, 's aesthetikai tekintetben igen hijányos (legálabb a' hogy itt adatott) darab előadása nem volt tetsző. Heténi Pepi 9 évű leánykának tánczа korát meghaladó gyakorlottságot mutatott. — A' julius 5-ikére hirdetett szerencsés tengeri hajósok helyett Szántainénak játék előtti megbetegedése miatt a' szerelem gyermeke adatott. A' szerepek helytelen kiosztását, 's az előadásnak hijányait menti az igen rövid idő, melly a' készülésre fordittathatott. De Ajtainak (predikátor) keves idő is elég lett volna, hogy szerepéhez illőleg öltözködjék, 's a' gombos fehér előingét másnak engedje — valamint Lillának (Bognár Magdolna) is arra, hogy fiatal külsőjét mesterséges öregséggel cserélje-fel. — Jul. 6-ikán Doctor Pipitér 3 felv. vigjáték. A' czimszerepet Szántai, inasát Balla nem roszul; de az egész mind tartalmára, mind előadására nézve nem legkedvesebb volt; Lilla és Bottos kettős tánczа türhető. — Jul. 8-ikán Móor Károly 5 felvonású darabban dicséretes említést érdemelnek: Heténi (Károly) Kőszeghi (Ferencz) Bal-

láné (Amalia) és Bela (Öreg Móor), kik szerepeiket helyesen fogák-fel. Az utóbbi mind az által a' felkelt nemesek czimű darab helyes előadásából eredt várakozásunknak egészen meg nem felelt; most kevesebb tüzzel játszott. Anasztazia (Lengyel nemes) férjfi öltözetében is kedveltető volt; a' többiek nem roszul. — Jul. 9-ikén világ hangja 4 felv. Heténvi külön hasznára. Ezen darab némelly gyengébb jeleneteket kivéve sok jelességekkel bir, 's egyike azon mutatványoknak, mellyeket legörömestebb láttunk. Hétenyi (Berg Fritz) hiven adá előnkbe a' falusi élet ártatlan gyönyörűségeit. Kőszeghi (Bergheim) Balláné (felesége) Hétenyiné (báró Albosiné) lebetegülése után most lépett-fel először, és Balla (major) művészileg; Szántai (Füller) Kovács (tanacsos) Anasztazia (Antonia) jól; a' többiek türhetően. A' jutalmazott után mindnyájan kihivattak. I...y.

Német Játékszin.

Gay ur vendégjátéka Pesten. Ezen uj vendégünk (k. hannoveri udv. dalszinész) aug. 2-án lépett-fel először mint lord Ruthwen Marschnernak Vampyr (a' vérszopó) czimű daljátékában. Ezen nálunk ritkán előforduló operában művész vendégünknek elég alkalma lön éneklői és szinészi tehetsége ajánlására. Ezen jeles szerzemény ámbár egy hallásra tökéletesen fel nem fogható, 's átaljában igen mesterséges melodiáji végett ez alkalommal is a' hallgatók nagyobb részét olly különösen nem mulattatá: Gay ur még is kellemes — ha mindjárt nem elég hangos — bariton szava 's jeles előadása által több izben, leginkább pedig a' 2-dik felvonásban, nagy számmal volt hallgatójiban különös megelégedést vala képes gerjeszteni, miért őt a' zajos tapsok 's többszeri előhivások méltán jutalmazák. A' többi fő személyek, mint Watzinger ur (Aubrey) — ki utósó tudósításunk óta Oberonban (Hüon), Cenerentolában (Ramiro), kőmives és lakatosban (Sternberg), Fidelióban (Florestan), József és testvéreiben (József) lépett-fel — Schinn ur (Humpry), Minkné assz. (Malvina), Grill ur (Bibdan), és Schebestl. a. (Emmi), valamint a' kardalnokok 's hangászkar tagjai is tehetségök szerint iparkodtak az előadást érdekessé tenni; mellyet azonban tökéletesnek nem nevezhetünk, 's ugy vélekedünk, hogy egyedül czélirányos röviditések és szorgalmas betanulás által lehetne ezen jeles hangmű iránt a' publicumban jövendőre nagyobb figyelmet 's megelégedést gerjeszteni. — — Gay ur 4-én Bellini Ismeretlenné (Straniera) czimű daljátékában mint Waldeburg lépe-fel másodszor. R. F.

D I V A T.

XXXIII-dik divatkép az 1834-ki 63-ik Honm. mellé. — Pongyola fördői öltözet: capote-kalap pou-de-soieból; batiszt ruha csipkével szegett gallérokkal; a' 12 évű leánykán szalma jaspis kalap, pou-de-soie kötény, és musselin ruha vagyon — Bécsből jul 31-én jött divatképen foulard mantilla, musselin ruha, kézi zacskó himzett musselinból, és tülle-appliqué-fejkötő virággal ábrázoltatik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

XXXIII. Divatkép.

(Párisból jul. 20-án.)

Fordöltözet: pou-de-soie capote-kalap; csipkével szegett batiszt ruha. A 12 évű leánykán pou-de-soie köteny, muſselin ruha.

1834-ki 63-dik Kommüvész melle.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

64.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap augustus 10kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Állat hálátlansága. Büffon következő nevezetes történetet beszéll egy macskának rendkivüli boszújáról. — Kenterburi predikátor Mariette több mint tiz éven keresztül táplált a' legnagyobb kényeztetések közt valamelly macskát, mellyet hivatalától szabad idejében czirókált, simogatott, 's nagy gyönyörűséget talált, ha ezen egyetlen laktársával játszadozhatott. A' ravasz állat is ugy hozzá szokott gazdájához, hogy szüntelen körülte hillérkedett, ágyán szunnyadozott, — reggel, délben, uzsonna-'s vacsorakor olly pontos vendég volt mindig a' predikátor asztalánál, hogy soha se késett-el ott legelőbb megjelenni. Mariette illyenkor a' kedvelt vendéget mindig legelőszer vendégelte, számára legelsőbben rakta tányérra a' legizesebb étkeket, 's magát rendszerint hátrább hagyta.

Történt azonban egykor, hogy Mariettenak testvér öcsje látogatására jöve. Ekkor Mariette ismerőseit barátjait 's több attyjafiait is magához vendégségre meghiván a' gazdagon felkészitett asztal mellé vigadás között leültek. A' jó kedv 's öröm elfeledteté barátjai körében Marette-al a' mindennapi doromboló vendéget, 's csak ebéd vége felé juta eszébe, hogy még semmiből se részesité azt. — Most tehát a' széke megett magát csendesen megvont állatnak darab sültet vetett, de — mit az előtt soha se cselekedett — most nem tette azt tányérba, hihetőleg azon okból, ne talán ebbeli gyengeségét el árulja barátjai előtt. A' boszús állat mintegy megsértve érezvén e' miatt magát, az ebédteremből csendes léptekkel kiment, a' nélkül hogy az elejébe lökött sültet illette volna. Azonban az ebéd végződvén, a' vendégek közül egyik egy, másik más meg más felé vonult. Ekkor Mariette egy hives szobába ebéd utáni nyugalomra menvén csendesen 's gond nélkül édes álmodozásba merült.

A' boszús állat, melly eszrevehetlenül a' hüs szobába lopózkodott, ebédkor történt el-mellőztetéséért 's meg sér-

tetéséért boszút állni alkalmasnak vélvén e' jelen pillanatot, urára pattant, 's torkát megragadván halálosan öszve marczongolta jóltevőjét.

Az ifiú Mariette, mig bátyját édes álomképek lengik körül, a' gyümölcsös kertbe ment magát mulatni, 's elragadtatással gyönnyörködött a' szép természetben. E' közt valamelly ember az érsektől Mariettehez egy levelet hozván az ifiú Mariette elveszi azt, 's mivel a' levél hozója igen sürgetősnek állitá, azonnal sietett az ifiu Mariette bátyját felkölteni. Bemenvén a' beárnyéklott szobába, midőn bátyját álmából fel akará rázni, kétségbe esések közt pillantá-meg annak feltornyosult aludt vérét, 's a' rémülés miatt csaknem magán kivül volt, látván hogy testvére csendes álmát örök álom cserélte-fel.

Tüstént embereket kiáltott a' borzasztó látvány megtekintésére. A' macska e' közben félre vonult a' szoba egyik szegletébe, 's ott csendesen szunnyadozni szinlé magát, ugy hogy sokan kétkedének hitelt adni annak, mi szerint a' macska lett volna szerzője e' rettenetes gyilkosságnak.

Hogy a' dolog valósága felől megbizonyosodjék az ifiú Mariette, hirtelen egy e' végre alkalmas terv formálásán törte fejét, mig egy szerencsés ötlet fáradozását sikerrel jutalmazá. Ő ugyan is elhunyt testvére lábához valamelly vékony zsinórt kötvén, az oda felgyült ember-csoportot félre szollitá, 's ama zsinór segitségével a' meghült tagokat a' leshelyből mozgatni kezdé. Alig pillantá-meg ezt a' ravasz állat, midőn azt hivén, hogy még talán a' testből nem halt-ki egészen az élet, viszont rá rohant, 's torkát fogai 's körmei élével erősen kezdé szaggatni. Igy a' gyilkosság elkövetője kinyilványosodott; mire midőn a' lesből elő rohannának az emberek az állatnak kézre keritésére, ez egy ugrás által közülök ügyesen ki-szökött, 's ugy eltünt, hogy többé nyomába sem akadhattak. — Tanúságos példa azoknak, kiknél ama veszedelmes szokás divatoz, hogy a' macskákkal szüntelen játszadoznak, azokat csókolják, sőt ágyokban is hálatják.

Krizbai Dezső Miklós.

SZORGALOM.

Óriási tükör-üveg. A' parisi utóbbi műkitételkor két iszonyú tükör-üveg táblák vonták magokra a' szemlélők figyelmét. Ezen óriások a' tükörkészitésben a' non plus

ultrá-t hihetően elérték. A' nagyobbik 150 hüvelyknyi magosságú, és 98 szélességű. Ára 7000 frank. Már átvitetése és felállitása is iszonyú fáradságba kerülhetett, 's nem könnyen megfogható, mikép borittatik az meg staniollal. Hihetően e' két táblák, ha őket tükörfoliumokkal beboritni lehet, valamelly palota galleriájának két egy más ellenében alló falait fogják diszesiteni.

Száritott növények. Lindsay ur Chismik-House kertjeinek fő felügyelője a' londoni orvos-fűvész társaságnak több, tökéletes épségben megőrzött, száritott növényeket és füveket nyujtott-be, mellyeknek nem csak illatjok és olajok is megvan, hanem még szinöket is megtartották. A' mód, mellyel Lindsay ur a' száritást eszközlé, abban áll, hogy ő a' növényeket valamelly setét jól elzárt helyen, 's nem, mint eddig szokásban volt, a' levegőn és nap-világon száritja-meg. A' nedves részek eloszlatását kipárolgás által eszközli; ha igy a' növény eléggé száraz, azt papirosba takarva gyengéd nyomkodás által addig sajtolja, mig az olaj a' papiros felületén nem látszatik. A' világosság e' szerint a' szineket ki nem huzza, 's az olaj nem párolog-ki. Leginkább gyógy-növényekre nézve ezen bánásmódnak tagadhatlan haszna vagyon.

SZOBRÁSZAT.

Longhi rézmetsző képszobra. A' művészetek akademiája Majlandban emlékszobrot akar állitani ama hires rézmetszőnek Longhinak. Már halála óta gyüjtetnek ezen czélra mindenfelől pénz-összegek. Midőn ezen gyüjtemény most már annyira szaporodott, hogy a' kiadások jó formán belőle kikerülni látszatnak, lépéseket tett az arra ügyelő küldöttség, 's prof. Durelli Ferencznek javalt tervét elfogadta, és Marchesi a' boldogult művésznek barátja ajálkozott, hogy az emléket a' leglehetősb szerény feltételek alatt felállitja. Az emlék ezek szerint a' kir. akademia teremében fog állni, még pedig ugy, hogy Longhi ama jeles festésszel Appiani Endrével szemközt álljon.

Van Eyk emléke. Már régtől fogva megkészült a' terv Brüggben (Flandriában), hogy emléket állitsanak a' derék festésznek Van Eyk Jánosnak, ki a' világot ott pillantá-meg. Ezen idea végre több előkelő személyek és

műbarátok hozzálépésével végre létesittetett, 's az emlék nem régiben ahhoz illő innepiséggel fel is állittatott. — Vajha minden város olly hálaadatossággal viseltetnék azon nagy férjfiak iránt, kik jeles tehetségeik által nekik diszökre válnak!

Müncheni Obelisk. October 18.kán 1833-ban felállittatott Münchenben ama colossalis, rézből öntött, obelisk az Oroszok ellen elesett bajor katonák emlékére. A' reá elhasznált réz 450 mázsát nyomott; a' költség pedig mint egy 50,000 forintot tett. Maga az emlék Klenzel terve szerint készülve, és Stiglmayr elintézése alatt felállittatván a' „Karolina piaczon" áll két egymást keresztül vágó, 's bajor győzelem után nevezett, t. i. a' brienni és bari utaknak közép pontján. Magossága hozzá számlálván a' 6′ magos márványból készült talapot, és a' 10′ magos alapot (basist) 100-bajor lábot mér. A' basison következő, ön magától a' királytól készült, felirásokat olvashatni: 1.) „A' 30,000 Bajoroknak, kik az orosz háborúban halálokat lelék." 2.) „Felállitá I-ső Lajos, Bajorok királya." 3.) „Elvégeztetett oct. 18-án 1833." 4.) Ők is a' haza megszabaditásáért haltak-meg."

HAZAI HIRLELŐ.

Esterházy Pál herczeg innepies elfogadtatása.

(Végzet.)

A' menet tovább huzódék tiszta fehérbe öltözött két sor leánykák közt, kik égszinű övvel és fejeiken egy-egy rózsával diszesitve kosárkájikból virágokat szórtak az utra. A' megtisztelt herczeg itt kiszállott a' kocsiból, 's leereszkedőleg fogadá a' tisztelkedést, mellyet a' várbeli és hegyi lakók képviselőji neki nyujtának. Mélyen megindulva igéré, hogy minden erejét az ő javok előmozditására forditandja. Ekkor ismét kocsijába lépett 's a' diadalkapun keresztül ment. Köz öröm-rivadás közt ért a' herczegi pár e' tizenhat oszlopú, romai stilben épitett diadalkapuba, 's ott következő német felirást talált: „Szeretet áldozatja a' legnemesb és legjobb herczegpárnak, a' hét hiv israelita községtől." Mind a' két oldalon jól elrendelt hangászkar játszék. Közepett két herczegi koronát lehete látni, mellyek felett két genius rózsa-koszorúkat lebegtetett. Ezen diadalkapu hasonlag a' fennevezett épitőmester munkája volt. Itt egybeforrott a' keresztények és israeliták közös öröme. Az utóbbiak innepies feketébe öltözve két sorban állottak; t. i. egy felől a' fiatalság a' tiszta fehérbe öltözött rózsa-szalagokkal bokrétákkal és virágkosarakkal ékeskedő leánykákkal, a' község, a' törvény-kar, 's a' boltozat tövében három

Rabbi a' Thorá-t (törvény-irományt) tartva kezeikben; 's mig a' biró a' herczeget diszes beszéddel megköszönté, egy fiatal leányka a' herczegnét és kisasszonyát idvezlé érzékeny kifejezésű beszédében.

Innét a' fő mgú pár a' várpiaczra jött, hol 17 czéh zászlójikkal, 's a' formaruhás polgári muzsika kar, melly egy szép marsot játszott, mellyet Gaal Gustav ur, a' herczegi könyvtárnok fija szerzett ez innepi pompára, — a' polgárság, a' herczegi granátostestőrség, 's a' hét városi község tisztelkedett. A' várba érkezvén ott az uradalmi tisztviselőségtől fogadtattak, és egészen a' lépcsőken felkisértettek ő herczegségök. A' lépcsőken szinte virágszóró leányok állottak két sorban. A' lépcső végén igen csinos néma-abrázolat volt felállitva csupa kis leánykákból. Egyik magos helyen egy kellemes leányka állott, mint Hygiea öltözve az égő életfáklyával, rózsákkal ékes boltozat alatt, mellyen ez vala (németül): „Áldjon Isten!" — Ezen emelet lépcsőjin 4 leánykák mint geniusok állottak, kik rózsakoszorúzva ezen négy betűt F. P. T. E. két kézzel feltarták. Egy leányka, midőn a' herczeg a' legvégső lépcsőt eléré, elejébe jött, térdre esett, 's neki egy myrtus koszorút nyujta.

Benn a' szobákban a' számos, várbeli és hegyi valamint Austriából és a' szomszédságból egybe sereglett papság fogadá őt Frankl Fülöp kismartoni nagy prépost urnak vezérlete alatt. Most a' herczeg megjelent az erkelyen. A' várpiaczán összegyült nép hangos örömkiáltásra fakadt. A' herczeg megindulva 's leereszkedőleg köszönte a' tisztelkedést. Azután elfogadá a' városi papság és tisztviselőség, várbeli, hegyi, és israelita községek hódolásaikat, mellyeket a' községek pergamenra irva 's vizenyős fehér gros-de-naples-ba kötve nyujtának által. A' hegységi papság nyilván kiosztatott csinos versezetben fejezé-ki hódolását az egész herczegi papság nevében.

Este a' város és hegy pompás kivilágitásban tündöklött, 's a' lángoló kivánatok és ohajtások átlátszó festvényekben 's felirásokban lobogának. Jelesek voltak a' többek közt a' diadalmi kapu, 's az israelitáknak izletesen épült templomjok, a' hegységi község diadal-boltozata, 's a' város háza. A' herczeg ezen kijeltetést is szivesen fogadá, 's két lovas kocsiban háznépével azt végig tekinté. Meglátogatá az Israelitáknak belől 's kivül pompásan kivilágitott templomát is, mellynek alapkövét esztendővel ez előtt maga tette-le. Innét a' hegységi község diadal-boltozatát látogatá-meg, hol trombita harsogás és dobszóval idvezeltetvén vissza tert a' város házához.

Másnap a' jelen volt vármegyebeli 's uradalmi tisztviselők, a' prépost és gazdasági tanácsnokok a' herczegi asztalhoz ebédre hivattatának, melly alkalommal az emlitett alispán ur idvezlő köszöntést mondott magyar nyelven a' megyének azon forró ohajtását kijelentvén, mellyel az minél előbb ő herczegségét főispáni székébe beiktatva szeretné látni. A' toasztot ő herczegsége ugyan azon nyelven ismétlé, bizonyitván, hogy igyekezni fog a' t. karok

és rendeknek e' kivánságát mennél előbb teljesiteni, minthogy e' nap életének egyik legszebbike leend. Hasonló idvezlő poharak ürittettek azután a' herczegné és kisasszonya, valamint Miklós fiatal herczeg egészségéért is. — Adja az ég, hogy ő herczegsége, hazánknak legtehetősb dynastája, valamint háznépének és alattvalójinak boldogitására sokáig élhessen: ugy honunk előmenetele, 's hasznos intézetei benne, kinek kezeiben a' tömérdek birtok és hatalom egyesült, egyik leghathatósb előmozditót lelhessenek, honfitársai benne igaz lelkes hazafit tisztelhessenek.

Magyar nyelv terjedése Rigyiczán. Julius 31-én a' rigyiczai iskolai ifiúság (német jobbágyok gyermekei) t. Militicsi Czintula János főszolgabiró, t. Borsodi Latinovics Miksa esküttt, és t. Rigyiczai Kovács József földes uraság jelenlétökben nyilvános megvizsgáltatását a' magyar nyelvből olly köz elégedésre állá-ki, hogy jelesen bebizonyitott szorgalma és a' magyar nyelvben tett előmenetele némi jutalmául kiosztás végett a' t. földes uraság 10 ftot, t. Czintula ur 5 ftot, t. Latinovics ur 3 ftot pengőben adott által a' tanitó urnak Klock Györgynek, kinek hivatalbeli és jelesen a' magyar nyelv-tanitásban bebizonyitott szorgalma annyival is méltóbb a' közhirül tételre, mivel ő magát csak 3 év óta, a' n. mgye rendelésének következésében, tökéletesité szeretett magyar nyelvünkben.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán jövő csötörtökön aug. 14-én Nagy József szinész ur jutalmi játékául „a' falusi borbély" vig játék dalokkal két szakaszban (Schenk muzsikája, 's Láng Ádám forditása szerint) fog adatni (legelőszer), mire a' magyar szinészetnek budapesti lelkes pártfogójit előre tudósitani sietünk.

Budán aug. 5-én a' legelőszer adatott „jelszó" czimű szinjáték 5 felv. Leutner után Éder György forditása szerint valamint hogy igen szorgalmasan és csinos pompával fordult-meg a' szinpadon, ugy tetszéssel is fogadtaték. A' fő szerepek Kántorné (Margit) 's Parázsóné (Vilhelmina) asszonyok, Tóth (Adolf), Fáncsy (Zsigmond), Megyeri (Sendenberg), és Bartha (ősz őreg) urnak kezeikben valának. Az utóbbi ma ismét valódi helyén volt, 's mind szerepének jól tudása mind helyes előadásánál fogva, kivált a' 4-dik felvonásban a' nagyatyai öröm érzékenyitő kitüntetésekor, a' midőn egyre hangzó tapsokkal tiszteltették, méltán érdemli, hogy fővárosunk nemzeti szinészei közt az elsőbb helyek egyikét töltse-be. — Örömmel tapasztaljuk most, midőn fővárosi magyar szinészetünkre kedvező jövendő mosolyog, hogy a' miveltebb szépnem is nagy számmal látogatja a' budai szinteremet, mit egy részről szinészink kettőztetett szorgalmának; más részről a' t. igazgatóság által eszközlött mutatványi változtatásnak, többféleségnek, javitásainak, 's érdekesitő elintézeteinek méltán tulajdonithatunk. — Aug. 7-én Kotzebue „Benyovszky grófja" Láng

Ádám fordítása szerint adatott. A' czimszerepet Tóth ur, Afanáziát Parázsóné assz. a' kormányzót Nagy, kozák parancsnokot Megyeri ur játszá.

Kolosvárról aug. 1-jén költ hosszacska intés küldetett-be Völgyi Róza által Széphegyi Emma számára, olly kérelemmel, hogy az mentől előbb e' lapokban közöltessék. Részint azon több izben hirdetett rendszabályunk következésében, hogy hosszas (kivált álnév alatt irtt, mint itt is látszatik lenni) czáfolatokat el nem fogadhatunk; részint azon oknál fogva, hogy Széphegyi Emma Honművészünk 56-ik számában közlött hibás szini tudósitását maga is elismervén már vissza vonta (minél szerényebb elégtétel nem kivántathatik); részint végre, nehogy az emlitett hosszas intés érdekesebb közleményink helyét czél és haszon nélkül elfoglalja, tisztelt Völgyi Róza érintett kivánságának nem teljesithetéséért bocsánatot kérünk: mellynek megnyerését annyival is inkább reméljük, minthogy még a' mult évben megkértük volt minden tisztelt irót, ki küldeményét álnévvel jeleli-meg, hogy egyszersmind a' különben titokban maradandó valódi nevét is tudassa e' lapok kiadójával.

Hold-Mező-Vasárhelyen jul. 10-ikén a' szerencsés tengeri hajósok 3 felv. Kőszeghi (matróz) eloszlatá azon homályt, melly őt ez előtt környékezé; erényteljes szerepéhez méltólag viselte magát, és hosszas tapasztaláson tökelyetesült tehetségeit kimutatá; játék végén kihivatott. Balláné (Calisné) mesterileg; Kovács (portugalli király), Heténi (if. herczeg), a' szerephez illő diszes öltözetű Szántainé (herczeg asszony), Balla (kapitány) jól adák szerepeiket. Az utóbbit mindazáltal figyelmeztetjük az illendőség szabályainak szorosb megtartására, 's a' királyi palotában egy herczeg-asszony előtt (első tisztelet-tevés idején) fedetlen fővel legyen. Az egész tetszést nyert. — Jul. 12-ikén egy egészen uj gyönyörű (igy a' hirdetmény) 3 felvonású drama: Zuniga kardja vagy a' megkeresztelt török leány, az elődicséret 's igyekezet mellett se volt gyönyörködtető, minthogy csupa öldöklésekből állott. Kőszeghi (Hasszan) az első felvonásban egy kissé hidegen, azután igen jelesen játszott, 's kihivatott. Benne e' társaság egy valóban jeles tagot bir, kivált ha szerepeit szerencsésen választva nyerendi. Balláné (Zelmira) egy uj nefelejtset füzött érdem koszorújába mai előadásával. Az egész nem roszul adatott. Balla Maria (5 évű) török tánczosné jól mulattatott. — Jul. 13-ikán Orizlav a' megtért bünös 3fv. Kőszegi a' czimszerepet mesterileg adá; Szántai (vándor olasz) jól; mind ketten kihivattak. — Jul. 14-ikén a' farsangi maskarák vig játék (inkább bohózat) 2 szakaszban. I...y.

Szegeden jul. 26-án „szent a' törvény, szent az esküvés" szomorú darabban Balla (Octavio), Kőszeghy (Caesar) jelesen, és igen érzékeny benyomást szerezve játszottak. — 27-én „doctor Pipitérben" Szántai (Pipitér) mindnyájunknak elégedésére megmutatá, hogy ő a' bohózatokra és comicai festésekre igen alkalmas. A' köztetszést kitapsolás bizonyitá. Anasztazia (Zsófi) még nem elég jártas szinészné; de kevés hónap alatt tett nagy előmenetele erősen reméltetik, hogy hivattatása pályáján évek tüntével tündökleni fog. Balla (Rétipip) bebizonyitá, hogy a' nevetségesekben is otthon van, és érdemes a' társaságnak kormányára. Heténiné (Éva), Kőszeghy (Dörgő), Kovács (Szappanosi) igen jól játszottak. — 28-án a' „fekete Fritzben" Balla (gróf Laszi), 's Kovács (gr. Martinez) köztetszést nyer-

tek. Kőszeghy (Victorin) a' szerelmes, vad, boszús, bátor és kétségbe eső ifiút olly igen jól adta, hogy a' nézők szeméből szánakozás könnyeit is kisajtolta. Igy tünt-ki Balláné is (Luitgarde). Heténi (Henrik) hidegen, Ajtai (Güvakk) meglehetősen játsztak. — 29-én „a' magyar leányok, és török basa" darabot leginkább emelte Anasztáziának egyes magyar táncza, melly valóban olly nemzetileg tünt elő a' figurák özönét teremtő könnyűségnek szemérmes, nemzeti hajlásaiban, hogy tartós tapsot nyert. Lilla magyarul énekelt. Balláné pedig német nyelven igen csinosan declamált, 's olly annyira megtetszett ebbeli ügyessége, hogy éljent nyert. — 31-én „a' világ fijában" Kovács (Mátyás király), Balla (Gábor), Balláné (Berta) igen jól vivék szerepeiket. Heténi hasonlag Miksa szerepét jól játszá. — Átaljan fogva mondhatjuk ezen színész-társaságról, hogy a' köz tetszést jobban megnyerte helyes játszása által, mint a' mult két évben nálunk mulatott két társaság. Vajha egyébként mindenekben lelkeskedő polgárink annyi áldozatokkal járulnának ezen társaság fentartására, hogy annak több ideig maradhatást szerezhetnénk!

Tiszaköry Vidor.

Német Játékszin.

Pesten Gayur vendégjátékait aug. 4-én Bellini Stranierájában mint Waldeburg, 6-án „Parisi Jánosban" mint fő-szenesall folytatá. Mind kettőben szokott tapsokban részesült, ha bár amabban nevezetes egy pár botlást követett is el, mellyek a' muzsikában elégtelen szilárdságát árulák-el. Ugy látszik, hogy az érzékeny éneklést még eddig magáévá nem tette Parisi Jánosban Minkné assz. (herczegné) rendkivüli zajos tapsokat nyert helyes éneklése végett. Ezen jeles dalszinésznében egy idő óta nem csak hibátlan hanem kerekebb és napról napra miveltségében nevekedő előadást, szavában erősebbedést, játékában élénkebbséget tapasztalunk. Idomainak ezen kedvező kifejlése őt valóban az első német dalszinészek sorába fogják helyeztetni.

Pesten Schneider l. a. Münchenben a' bajor k. udv. szinháznak volt, most pedig a' pestinek uj tagja legelőször aug. 5-én mint Heilbroni Katinka, 7-én mint Leonora „a' sir menyasszonya" czimű melodramában lépett-fel, 's a' publicum tetszését megnyerte.

Pozsonban jul. 26-án Zöllner Fülöp ur jutalmi játékául az ismeretes tüneményes játék „a' havasi király, és anya" adaték. A' jutalmazott által ismeretlen okból elcsonkitott egésznek elfogadtatása igen hidegen esett-ki.

Sopronban a' műértő közönség uj téresebb szinházat szándékozik épiteni.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban az organdi pelerinnek széles szegélye van, mellybe olly szinű szalag füzetik, millyen a' nyak-kötő és öv. Ezen pelerinnek lelapitott gallérján csipkével keritett három sor szegély vagyon.

Az ékes dámák három camea-követ, vagy pedig medaillont viselnek: egyik a' nyakkötőt szoritja-meg, másik a' mell közepét diszesiti, harmadik az öv-szalagot oldalaslag szoritja-le, vagy róla óra, vagy más illatos szer, zacskó 's a' t. függ. Ezen három ékszert egy arany vagy zománczos láncz egyesiti, melly elég hosszú, hogy bájosan lóghasson a' harmadikról és a' ruhára simuljon.

Igen ékes házi bútorokra fehér gros-de-tours szines virágokkal vétetik; kékes fájok goth módra van berakva; a' székek lábai ében-fa vonalokkal ékesittetnek. — A' paszomántozat szinte gros-de tours-ból lefüggő ránczokkal és berakott faszálacskákkal készittetik, mi felülről bolthajtásos oszlopzatot képez. A' parquet is különféle szinű berakott fából van. — Julius 27-ki divat-képeken virágos pamut-musselin ruha, olasz szalma kalap virággal, és szines pamuttal himzett virágos organdi ruha, virággal ékesitett blonde-fej kötő ábrázoltatik.

Szerkezi Röthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

65.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön augustus 14kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Ijedtség szomorú következése. Vannak példák, hogy az álomban történt ijedtség a' tébolyodásig megrázkodtathatja az embert. Több esztendővel ez előtt a' skót országi felföld nyugoti részében történt, hogy egy asszony ugyan csak valamelly borzasztó álom következésében megtébolyodván a' rengetegekbe szaladott, és ott az állatok társaságában 7 esztendeig éldegélt, 's olly gyors és ügyes futóvá lön, hogy vadászok, juhászok vagy egyéb emberek is, bár mint törekedtek, őt meg nem foghatták. Ezen idő elfolyása után valamelly dühös fergeteg őt a' völgybe kénytelenitette lejönni, hol körülvétetve csak hamar megfogatott, és férjének vissza adatott, ki őt felette nyájasan és barátságosan fogadta. Három hónap mulva ismét eszére tért 's azután még több gyermeket is szült. Mondják, hogy midőn befogták, teste egészen be volt szőrrel nőve, valamint ez más illy befogott elvadult embereken is tapasztaltatott.

Kőeső. Kandaharból jelentik, hogy ott olly rettenetes kőeső hullott, melly a' ház tetőket mind összezuzta, 's egy gyermeket is agyon ütött. A' kövek gömbölyűk és simák voltak, 's esésök villámlás közt történt. Úgy látszik, hogy a' levegő igen sok electrommal volt megterhelve; felettébb sürű köd is ereszkedett, melly három napig egyre tartott.

A' fecskék repülése. Közönségesen tudva van, hogy szép időt lehet várni, ha a' fecskék magosan repülnek; ellenben ha alant korholnak, többnyire mindig eső következik. Ezt Davy következőképp fejti-meg. A' fecskék olly bogarakat, legyeket 's illy nemű állatocskákat vadásznak, mellyek a' meleg levegő-réteget szeretik; meleg levegő pedig könnyebb 's egyszer'smind nedvesebb, mint a' hideg levegő. Ha tehát a' fecskék alant járnak, az következik belőle, hogy a' nedves-meleg levegőrétegek közelebb vannak a' földhez, melly esetben könnyebben történhetik a' viz-kiömlés.

SZORGALOM.

Hajókázás. Az Angolyok által India és a' közép tengeren keresztül Suez és Egyptus közt meginditott gőz-posta-hajó egy levelet hozott Bombayból februar 1-jéről, melly aprilis 20-kán Marseilleba megérkezett. Ha a' suez-i föld-szoros keresztül metszetnék, mint Mehemed Ali akarja, ugy a' portékák szinte annyi idő alatt érhetnének Marseille-ba. Ha ide még hozzá vesszük a' Marseille és Havre közti vas utat, ugy a' portékák Indiából franczia országon keresztül angoly országba $2\frac{1}{2}$ hónap alatt megérkezhetnének, midőn most a' jóremény foka körül történni szokott átszállitás 5—6 hónapba kerül.

A' **gombostő készitése**, mint tudva van, gyárok által vitetik véghez, 's mód nélkül sebesen történik. Egy legény naponként 240,000 gombostőre igazithat és metélhet-fel drótot; egy másik ugyan annyit hegyezhet; a' gombkészitő pedig 288,000 tőre készithet gombokat; egy gombmetsző egy óra alatt kevés fáradsággal 30,000 gombot vágle, 's egy kicsint szorgalmatos asszony 48,000-et tüzdelhet papirosba egy-egy nap alatt. — Minthogy igen soknak azon rosz szokása van, hogy a' gombos tőt szájokba veszik, 's nagyon könnyen megtörténhetik annak lenyeletése, helyén véljük lenni a' jegyzést, hogy ollyankor legott erős eczetet kell reá inni; mert az eczet a' tő hegyeit eltompitja, 's az által kártalanná teszi.

Indiai szorgalom. Indiában a' buza még mindig kézi malmokon őröltetik, 's ez a' kenyeret igen drágitja. A' ris hasonlóképp csak mozsárban töretik. Minden ruhaszövetek szinte csak kézi szövőszékeken keszittetnek. A' kokus olaj, a' czukor-nád leve 's egyéb e' félék egy vas hengerben nyomatnak-ki valamelly nagy gerenda által, mellyet hasonlag emberi kezek hoznak mozgásba, 's átaljában a' czukor készitése olly tökéletlen, hogy India europai lakosai kénytelenittetnek a' közönséges sárga czukorral élni.

RÉZMETSZÉS.

Chalcographia.

Rézmetsző művészet, avagy chalcographia azon szép mesterséget jelenti, melly szerint tisztán leköszörült 's aczéllal simitott rézlapon rajzok készülnek, vonalak, pontok 'stb. bevésése által hegyes 's aczélzott szerek segédével,

mellyek azután olajos nyomtató festékekkel dörgöltetnekbe, hogy a' megnedvesitett papiroson a' rézmetszésnek hasonló képe a' sajtó súlya által terjesztessék elő. Hogy illy bánásmód által egy, 's ugyan azon tábláról sok nyomtatókat kaphatni, átlátni nem nehéz.

A' szerint, mint azt gyakorolják, a' chalcographia következő felosztást nyert: tulajdoni rézmetszö művészet a' vésö tollal avagy a' vonzóval (Grabstichel), 's a' tűvel; a' radir- vagy etetésmesterség viasszal bevont táblára; a' fekete mesterség, vakarómanier (mezzotinto, manière noire); aquatinta, avagy tusmanier, hova azon mesterség „szines rezet lenyomni" is tartozik; a' crayon-manier, avagy azon művészet „rajzokat crayonnal (rajzoló perczek krétával stb.)" rézben utánozni, vagy a' réztáblán előterjeszteni.

A' rézmetszőművészet ezen ágai közt a' vésőtolli munka fényesen simitott rézlapon nem csupán a' legrégibb, de egyszer'smind az is, melly a' művész talentumát 's ügyességét különösen tekintetbe veszi. A' rézmetsző mélyebb 's laposabb, keskenyebb, és szélesb, erősb vagy gyengébb bevágások által a' réztáblába vésőtollával formákat 's contourokat képez. A' bevágások (barázdák, taillek, schraffirok) adják a' bánásmód által az érdemet a' rézmetszésnek. Ezen legegyszerűbb 's legtisztább nemében a' rézmetsző művészetnek, mellynek feltalálása a' 15-dik századba esik, különösen kitünteték magokat Dürer, Golzius, Marc-Antonio, Bloemart, Penz, Edelink, Scharp, és Wille, nevezetesen pedig Lunego, Morghen, Volpato, Longhi, a' két Müller, Bause 'stb.

A' rézmetsző művészet második neme a' radirozást avagy etetést tárgyazza viasz aljazattal bevont réztáblán. A' mértéklesen megmelegitett réztabla t. i. firnásszal huzatik által, melly viasz, mastix, gyanta 's asphaltból van összeolvasztva, mellynél a' nehézséget tekintve, az idomzat 4: 1: 1: 2, 's mellynél azután a' tafotán általizzasztja a' fénymáznak legfinomabb részecskéjit. A' teriték lehetőleg egyformán kiterjesztve a' táblán egy toll zászlóval vagy laptával (melly tafotába bekötött pamutból áll), 's annak utána mig meleg 's puha a' firnász, viaszfáklyán keresztül feketittetik. Miután már meghült, 's kemény lett a' teriték, calquirozás által hordatik-fel a' rajz, 's most veszi kezdetét a' rézmetszői munka finomabb 's erősb tűk-

kel, hegyesekkel 's tompákkal, az etetett aljba irván a' rajznak minden vonásit árnyékival és schraffirjaival, 's igy a' vonások által tünik elő a' fényes réz. Miután már a' munka végezve van, egy lapos 's beszurkolt edénybe (etető teknőbe) tétetik a' tábla, ellátva levén már a' hátulsó oldal is a' maratóviz behatása ellen, avagy ennél is még egyszerűbben, az viaszpárkányt nyer, 's ennek utána az etető vizzel öntetik által. A' finomabb tónokat, a' gyenge árnyékokat, a' levegőt 'stb. csak kevés ideig szabad kitenni az etető-vagy választóviz behatásának, 's azokat előbb szükséges, mint sem az erősebb részeket fedő-firnásszal (szurok vagy gyanta terpetinolajban felolvasztva 's fenyőkorommal — Kienruss — feketitve) áthuzni. A' legsetétebb árnyékokat 's a' legerősb vonalokat például a' szinelőben, mellyek vastagabb tűvel eleve kidolgoztattak, szükség mélyebben kiásni,'s rajtok a' választó viznek etető vagy marató erejét keményebben éreztetni. Ez megtörténvén az etető aljtól megszabadittatik a' tábla, 's megmelegittetvén széntüz fölött, a' munka annyira készen van már, hogy lenyomtatást tehetni. Most már utána segit a' művész ott, hol a' részek több erőt kivánnak, vagy vésőtollával, vagy pedig kétszeres alagyozással a' táblán, vagy pedig élestűvel (hidegtűvel) dolgozik az alagyozatlan táblán, melly által képes a' rézmetsző tiszta levegőt 's átaljan a' legfinomabb tintákat 's nüancirozásokat valódi helyességgel előterjeszteni. — A' radirozott rézmetszési manierban, mellynek feltalálását Dürer Albrecht-nek tulajdonitják, Caracci, Hogarth, Merian, Rembrand, Callot mesterművekkel léptek-fel; az ujabbak közt Chodowiecki tünik-fel kis históriai lapokban, Geiser és Darnstadt művészek tájfestvényi előterjesztésekben. *(Végz. köv.)*

FESTÉSZET.

Kőmetszvény.

„Tekintete a' Duna bal partján Kazán és a' Vaskapu közt kősziklák feszegetése által készülendő utnak. Méltóságos Sárvári Felső Vidéki gróf Széchenyi István cs. k. aranykulcsos, több jeles katonai rendek vitéze, a' magyar tudományos társaság másod-előülője, és k. Duna-szabályozási biztos ur ő nagyságának legmélyebb tisztelettel ajálja Schmid János, kőmetsző intézet tulajdonosa. — Felvette Láncz József az országos Duna-mérésnél munkálódó ingenieur 1833.“ — Illy czimü magyar és német aláirással jelent-meg legközelebb Pesten az emlitett Schmid János ur kőmetsző intézetében ezen nagy nemü 's min-

den honfit bizonyára érdeklő tájkép olly tökéllyel kőbe edzve, millyent honi szorgalmunk még eddig nem mutathata, sőt a' külföldi hasonló intézetek is csak ritkaságaik közt tehetnek előnkbe. Maga a' kép 2 lábnyi széles és 17 hüvelyknyi magos a' körvonalok és aláirások nélkül. Gyönyörű nagy regal velinre nyomva ezen meglepő tájkép ritka szorgalmat a' kidolgozásban, kivált a' perspectivnek előtüntetésében, a' festék 's árnyéklat helyes eltalálásában szép festői ügyességet bizonyit. Diszesiti a' kép alját a' Széchenyi nemzetség czimere a' familiai jelszóval, mi a' többi irással együtt gyönyörűn van metszve. Ezen felséges kép, mellyet Mink A. ur jeles pesti dalszinésznénk férje rajzolt és edzett kőre, a' szobák és képgyüjtemények valódi diszéül szolgálhat, mi okból azt minden honosoknak figyelmébe ajálni sietünk. Ára két pengő forint. Találtatik Pesten a' kiadó intézetében (Dorottya utsza) és ifiabb Kilian könyváros urnál.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán aug. 9-én „az ős anyában" Megyeri ur Zdenko, Bartha ur Jaromir, Parázsóné assz. Bertha szerepét szokott jelességgel játszák. — 10-én Kisfaludy Kár. „vig játék" czimű tréfája után ismét uj néma tánczjátékot „zürzavar a' varga műhelyben" czim alatt láttunk 1 felv. mellyben a' nyolczas társasági, és galop schawl-tánczon kivül az öreg és ifiú kort személyesitő két alakú kettős táncz (Wirdisch l. a. és Kaczér ur által előadva), valamint a' fiatal és öreg ábrázat 's ruha változásánál fogva meglepő volt, ugy köz tetszést is nyert, 's a' két tánczos nagy zajjal tapsoltaték-elő. — Sajnáltuk, hogy a' mai tánczok olly rövidek voltak. — 11-én „az Intermetzo" előszer jöve szinpadra; Birken Jánost Tóth ur, Ernesztinát Barthánė assz. játszák.

Hold-Mező-Vasárhelyen jul. 15-ikén ez alkalommal utójára a' testvérek ellenkezése 5 felv. Az egész tetszést nyert: mindnyájan kihivattak, 's ez után érzékeny bucsút vett tőlünk a' társaság nevében az igazgató ur, mert innen 17-ikén e' társaság vándor-pályáját folytatván Szeged városába költözött. Reménylem, hogy fáradozásinak jutalmát ott bővebben nyerendi. Ezen társaság türhetően vagyon ellátva tagokkal. Ballánénak a' mindnyájok feletti elsőséget senki se tagadhatja; őt követi Heténi ur. Ezek szerepeiket helyesen fogják-fel. Ezek után Kőszeghi (kivált mióta állása, mozdulatja, és előadásában a' természet utját követi, 's nem olly kiáltva beszél) Balla, Hetényiné, (ki az öreg asszonyokat eredeti sajátsággal szokta ábrázolni) és Kovács ur, ki a' cselszövényes szerepekre igen alkalmas. . . . Szántainé apróbb naiv szerepekre alkalmazható; de az érzékenyekben nem áll egészen helyén; mert arczvonalmai akkor is mosolygók, mikor a' szív fájdalmait érzékileg kellene kitüntetni. Szántai nem rosz komikusz; csak el ne felejtse: hogy a' tulságok szinte annyi hibák, 's hogy a' jelenkor szelleme a' bo-

hózatoktól is némi nemű finomságot méltán várhat. Sós Anasztazia kedvező tehetségeket fejtett-ki, mellyek sok szép reményekkel biztatnak, ha igyekezete nem csügged, 's az idősb, tapasztaltabb de kevesebb kellemű színésznék dicsvágya (a' mi megbocsáthatlan hiba) a' további tökéletesülés mezéjét előtte el nem zárja. Ajtai ha nem énekel, a' szóéjtést és öltözetet a' felvállalt szerephez jobban alkalmaztatja mint eddig, jó színész lehet. Lilla az öreg szerepekre, Heténvi né tán legjobban, alkalmazható; de más szerepekben is türhetően játszik. A' többieknek u. m. Lázár, Bottos, Pataki, Török 's Végh uraknak fáradhatlan szorgalmat, vagy éppen a' pálya változtatását szivemből ajánlom. Ez véleményem az 5 hetekig itt mulatott társaság tagjairól. Részrehajlatlanul megadtam mindenkinek az érdemlett dicséretet, hogy ritkán jutalmazott színészinket e' hervadhatlan bérrel a' további tökéletesülésre ösztönözzem: ellenben hogy szigorú birálónak ne látszassam, 's őket ezen sok nehézségekkel teljes pályától el ne idegenitsem, elhallgattam sok botlásaikat, tudván, hogy még most a' nemzeti színészetnek nem annyira birálóra, mint szives, 's tehetős pártolóra van szüksége. Némelly könnyen kipótolható köz és személyes hijányokat hiven feljegyeztem; ezt azért: hogy az előhaladásra segédjek legyek. Ne vegyétek tehát rosz neven Thaliának vándor fijai 's leányi! ezen őszinte és igazságos jelentésemet; én sokkal többre becsüllek titeket, mint hogy alacson lelkűséggel néktek hizelkedjem, vagy az érdemlett dicsőséget megtagadjam tőletek. I...y.

Szegeden aug. 2-kán „vér-áldozat" adatott, mellyben Lázár (gróf Wirand) elegendő méltósággal, és érzéssel adta ugyan szerepét, de nem olly elkészüléssel. Balláné (Julia) a' magnesi álom-járót igen tökéletessen képezte, 's magát a' fájdalmat is olly szépen tudta festeni, hogy sokan, kivált szépeink közül, az érzékeny részvételen felül még könnyeket is hullattak, kivált midőn Kőszeghytől (Höggenval), kivel kevéssel előbb esküdött-meg, el kellett válnia, mivel ez a' vesztő helyre vitetett, a' mint itt a' kitörő fájdalmat Balláné, ugy Kőszeghy is, ki szerepét igen jól vitte, a' legérzékenyebben mutatta. — Kovács (ismeretlen), Török (orvos) jól játszottak. — Anasztázia (Lidi) tetszősen de gyenge hanggal; Szántai (Márton) a' félős gondviselőt egész megelégedésünkre adták. — Aug. 3-án a' „tündér harang" adatott. Kovács (Bromeleont) Anasztázia (Alvine) Balláné (Melissa) szerepeikben nem csak jól játszottak, hanem mint tündérek igen jól öltözködtek is. Kőszeghy (Felinelo) ismét tökéletes színészi, Szántai pedig (Rusko) comikai bohózatos alakban jelent-meg, kivált emez gyakori nevetésre ingerle minket. A' második felvonást Bottosnak magány táncza zárá be; állása Magyarhoz illett büszke, hajlongásai majd hasonlók, majd buják, forgásai igen szépek, 's eredeti vagy inkább nemzetiek voltak; tapssal jutalmaztatott. Éljen e' jeles társaság! melly közönségünknek sok kellemes órákat szerez. Tiszaközy Vidor.

Kolosváratt jul. 24-én Fra Diavolónak előadatása átaljan véve felette középszerű volt. Dériné (Zerlina), Szilágyi (Kokburn), Kubainé (a' felesége), Szentpéteri 's Udvarhelyi (tolvajok) elégitőleg adák szerepeiket. Lendvainak (Fra Diavolo) játszása jó volt, de éneklése nem nyert helyben hagyást. Szerdahelyi (Lorenzo) betegeskedése mellett is hiven fogá-fel szerepét. — Jul. 26-án adatott a' „hamvpepelyke" Dérinének jutalmi játékául; fordità Deáki F. Samuel igen szerencsésen; muzsikája Isouardtól. A' régi szabású darabnak ó stylusa nagyon látszik rajta; de a' milly pontosan és mesterileg adatott, lehetetlen vala eléggé bámulni. A' czimszerepben Kubainé, mit egy derék színésznétől várhattunk, megtett, 's többszeri tapsokkal jutalmaztaték pontos játszása, éneklése, öltözete. Clorindát Dériné hasonlóan adá. Luizában (Thisbe) a' remény mind inkább teljesedik, hogy derék színésznő leend; köz elégedésben részesült most is. Szilágyinak (Montefiascone) előadása egy volt a' jelesen eltalálttak közül. Lendvai (Ramiro), Udvarhelyi (Alidor), Szerdahelyi (Dandini) kielégitőleg, 's köz tetszésre játszának. — 27-én a' „mexikói vőlegény" elégedést nyert. — 29-én a' „tolvaj-kulcs" Vogel szerint jöve szinpadra. Szentpéteri (Dürvall) a' tüzes, szeretetben mint haragban határt nem ismerő, könnyen fellobbanó férjfit adá. Midőn szerepe az indulatok 's érzések során által megy, mig az atyai 's becsület-szeretetre jut, nagyon elragadó fordulatot vesz. Szentpéterinek ezen lelkéből származott előadása messze ragadott-ki körünkből. Lendvai (Pál) a' nemes, másért ön becsületét is feláldozó derék ifiút méltóképen adá. Egressy (Eduard) az eltévedtet helyesen képezé. Johanna nem elég élénkséggel, Szilágyi (Montesquieu), Udvarhelyi (Robert) természetesen 's tetszésre játszának. — 30-án „Béla futása adatott. Udvarhelyi (Kálmán) az elvonult, boszút forraló, de arról nemesen lemondó hajdankori Magyart helyesen adá. Bélán (Szerdahelyi) a' királyi méltóság nem látszott. Latabár (Csabi) mind énekével mind játszásával nem elégite-ki, sőt előadása untató vala. Luiza (Lóra) kevés hiján jól énekelt. Farkas (Ferkő) pompás magyar tánczával gyönyörködtetett, 's több tapsokkal jutalmaztaték. Szamosvári.

Baján a' mult juliusi vásárra két szinész-társaság ütközék öszve; egyik magyar, Jánossy — másik német, Kurt igazgatása alatt. Honfi szeretetből vásáron által a' magyarnak engedtetvén elsőség jul. 19-ére a' „borzasztó siklósi két éj" volt hirdetve, de estve, nem tudni mi okból, nem adaték, bár vásáros nézők meglehetős számmal gyültek egybe. — 20-án „tréfa és valóság" játszatott. Ezen tréfával vegyitett darab a' nézőknek elégülését megnyeri vala, ha Jánossy a' mivelt német ezredest, mint köntöse mutatá, nem alföldi magyar nagy bajusszal és szakállal, hanem simább katonai alakkal párosult csinnal 's több színészi jártasságot képezhető tehetséggel adta volna. E' színésznek idomtalan test-mozgásihoz járul még felette miveletlen hangorganuma,

melly igen kellemetlenül hat az értelmes nézőre. — 21-én „Szaszszen Julius“ czimszerepében Demjén ur, a' budai társaságnak volt tagja lépe-fel, kiről alább. Kissnek (herczeg) alacson termete, nem herczegi felette egyszerű öltözete, és közönséges fogásai a' felvett szerepet éppen nem személyesiték. Sárkány (udv. marschal) szinte sugás nélkül elmondá szerepét. A' leánya (Magossné) érzéketlennek 's hidegnek látszék; holott külseje 's alakja ajálkozók volnának. Ragáli (Hittentit) sikerrel iparkodék. Spinddelberg-nek a' férjfiakéi közt leghálásabb szerepét Jánossy vitte; de ezen atyai szerep az ő kezében valóban atyátlanná vált; mert ha mim nélküli játékát 's érdektelen szavatolását elhallgatom is, lehetetlen szótalan hagynom, hogy azon jelenésben, midőn leánya haláláról megbizonyodott, 's mellyben más jelesb színészek könnyeket facsarnak nézőjik szemeiből, ő fájdalom helyett maga iránt nevetséges szánakozást gerjeszte hallgatójiban. Bár egyszerűbb szerepekre forditák figyelmét! Henriettét Bányainé erre alkalmatlan volta, hangja, 's alakja végett nem elégitőleg adá; más szerepekben ő sokkal jártasabb. Demjén (Julius), noha szerepét a' játszás előtt csak nehány órával vevé által, szerény előadása, tiszta organuma, jól választott elnöki öltözete, és hatást gerjesztő színészi jártasságával köz helyben hagyást érdemlett, 's bebizonyitá, hogy nem Jánossy iskolájában tanult. Kedvező alakja őt minden tekintetet adó komoly szerepekre alkalmassá teszi. A' mérséklett számú nézők közt emlegették, hogy a' most nemzetiség hajnalát derítő Budáról érkezett színész e' társaságtól nem sokára elutazik. Ha Magoss (Ferdinand) hangjában bizonyos természeti rekedtség, és mozdulatiban valamelly hánykodó vonaglás nem mutatkozik, idővel jó segéd színésszé idomulhat. E' társaságnak kikindai 's több helyen adott mutatványaiból itélve nem lesz czélirányatlan azt figyelmeztetni, hogy a' színészetet csupa, és akárhogy lehető kenyérkeresés módjának ne tartsa; mert hol a' színészetnek az erkölcsiségre sugárzó lámpája kioltatik, ott a' csupa tarka mindenféle képzelet a' szilárd férjfi- és szemérmesen nevelt nő-nemben silány hatást szülend. — 22-re a' „galop-táncz sok bajt okoz“ volt hirdetve.

Bácsmegyei.

Német Játékszin.

Pesten Gay ur vendégjátékát aug. 9-én mint Faust, 11-én mint Don Jouan, melly utóbbi ön jutalmául adaték, folytatá.

Győrött Mayerhofer ur (Bécsben cs. k. udv. színész) és Tuffner l. a. pesti táncz-színésznő közelebb mult hetekben mint vendégek tetszéssel fordulának-meg a' szinpadon több rendbeli szerepekben.

DIVAT.

XXXIV-dik divatkép az 1834-ki 65-ik Honm. mellé. — Kalap erepből, mantilla himzett tüllből; ruha tafotából. — Bécsből aug. 7-én jött divatképen siami tafota-ruha, chemisette himzett moulle-ból, kalap skót gros-de-naples-ból szalaggal beszegve ábrázoltatik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

XXXIV. Divatkép.

(Párisból jul. 25-én.)

Crep-kalap, mantilla hímzett tüllből.

1834-ki 65-dik Honművész mellé.

Ν.Τ. ΑΚΑΔΕΜΙΑ
ΚΟΝΥΑ
ΤΑΚΑ

66.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap augustus 17kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

A' mivelt Orang-Utang. — Jesse illy czimű munkában „a' gyüjtögető, a' természeti történet mezején" beszéli, hogy hajójokon egy kis Orang-Utang találkozott, melly mindenkép annyira magáévá tette az emberek szokásaikat, hogy egyedül csak a' szó hibázott neki. „Indiából visszsza jöttünkkor — mond Jesse — Isle de France-nál kikötöttünk, hogy fris táplálékot vegyünk magunkhoz. Az Orang-Utang rendesen mindennap elkisérte a' hajóslegényeket, 's néha egyedül is járdalt a' tenger partján. Minden reggel meglátogata itt egy bódét, mellyben kávé 's egyéb italok árultattak, 's az öreg árosnétól reggelijét mindenkor kiadatá magának. A' hajón mindenki iránt felette illendően és tisztelettel viselteték; csak egy volt, kitől rettegett, 's ez a' mészáros vala. Ezt tudniillik sokszor látta, miképpen ölte-le a' bárányokat, borjúkat; 's ez okból állati rokonságánál fogva mindig félt, hogy valamikor ő is áldozatja leend ezen kegyetlen embernek. Sokszor oda lopódzék ez emberhez, kit mint áldozó papját félelemmel tisztelt, megvizsgálta kezeit, 's ujjait rendre megnézegeté, ha nem volna-e ott valamelly öldöklő eszköz eldugva. A' mi éjjeli fekvő helyét illeti, abban felette kényes volt, 's hogy azt minel puhábbá tegye, sokszor egyik vagy másik matróznak paplanját elcsipte. Asztal felett, hova őt mindig szivesen meghivták, átaljában illendőn viselé magát. Kést, villát 's kanalat jól formán tudott használni. Ezen ügyes állat, mihelyt angoly országba érkezett, megbetegedett, 's minden ismerőseinek nagy szomorúságára meg is halt. Kedvenczeinek, egyike, a' hajóbeli szakács, őt mint gyermekét ápolta betegségében; ki valahányszor a' szobába jött, a' beteg állat mindig felemelkedék ágyából, esdeklő szemeit a' szakácsra vetette, mintha bajának orvoslását kérte volna tőle."

A' czet-halak és kölykeik. Nem régiben egy levél érkezett Parisba a' tudományok akademiájához Chauvin urtól, ki az „indiai courir" nevű hajón czet-halászatra in-

mellyeket ezen dolgozatokban ki nem hagyhatni, bárha erről csak 50 év előtt is alig álmodozott valaki.

Hogy tehát a' chalcographiának technikai része az arany 's ezüst mivesek műhelyeiben vette legyen eredetét, alig kételkedhetni már, a' vésö toll levén azon közönséges műszer avagy eszköz, mellyet ők jelesül nyuló munkájiknál használtak. A' középkorban nyert ügyesség a' niello-munkákban (különös munka aranyban 's ezüstben), mellyben metszett, avagy pedig beásott ékesitvények az okból, hogy jobban kiemeljék magokat, setét, fekete anyaggal töltettek-ki, — nyujta hihetőleg alkalmat illy készitvényeket lenyomtatás által fehér papirosra hiven előterjeszteni.

Bizonyos Maso Finiguerraról tesz a' történet emlitést, ki aranymives volt Florenczben 's ügyes niellomunkás 1460 körül, 's ki kénkő-öntvényeket készite dolgozatiból Florenczben a' st. Giovanni egyházban. Zani apát találá-fel a' hagyomás szerint Parisban egy original táblát ezen művésztől. Ennél fogva a' chalcographia feltalálását méltán Finiguerra idő korába helyezhetni. — Igy már a' rézmetsző művészet a' fen nevezett mesterek fáradozásik 's iparjaik által a' tökélyesség azon fokára jutott, melly ohajtatra alig hagy többé hátra valamit. Novák Dániel.

FESTÉSZET.

Állat-festvény. E' hónap 13. 14. 's 15-én volt nyilvános nézésre kitéve ama 10 láb magosságú, és 30 láb hosszúságú szép kép, mellyet Warsagh Jakab ur pesti képfestő Aken urnak ama hires állat-sereglet tulajdonosának számára készitett. Tárgyai a' képnek Aken ur külföldi állatjainak nevezetesbjei, maga Aken ur közepettek, valamennyin életnagyságban. A' fenékszinen meleg éghajlati fák és növények, ezeken az óriás kigyók 's a' t. látszatnak. A' helyes elrendezésen kivül az állatoknak hű másoltatása, a' szinvegyület, 's az egésznek kivitele átaljában dicséretet érdemel. Az illy nagy ábrázolatnak ritkasága is elég érdekes volt, hogy számos nézők megszemléljék, melly műizletért 6 pengő kr. adatott a' vakok pesti intézetének számára. Látni lehetett e' jeles művet Pesten a' kerepesi uton Kronberger házában.

Üveg festés. Egyik belga hirlap emliti, hogy 1527-ből valamelly régi kéziratot találtak három papok neve aláirásával, több hiteles bizonyitványokkal együtt, mellyből kiviláglik, hogy régente ércz, ásvány, növény és virágokból készitettek az emberek festéket, 's azzal üvegre festettek. Ezen iromány az ezen festékekkel eshető bánásmódot is előadja, valamint azon tulajdonságokat is előszámlálja, mellyekkel az üvegnek birnia kell, miképp-

pen kelljen elkésziteni, miképp velę bánni, és végre miképpen lehessen reá festeni.

Keleti festészet. Berlinben, bizonyos Prochobraczki ur, állitólag pesti hazánkfija, nyilvánosan bizonyitja, hogy ő a' keleti festés módjára (ide nem értvén emberi alakokat és tájfestéseket) nyolcz nap alatt akárkit megtanit; éppen ugy a' rajzónnal 's a' másolati rajzolásra. Előmutatott mintáji a' köz tetszést megnyerték. — Boroszlóban is van egy dáma, ki ugyan az emlitett keleti festésre (ha jól emlékezünk) szinte nyolcz nap alatt akarja a' tanulni kivanókat oktatni. — Bécsben Kraus ur, (lakik Neumarkt 1045. szám.) jeles művész is ezen festésmód tanitására adta magát; módja, minthogy figurákra is kiterjeszkedik, még sokkal vonzóbb amazokéinál.

Jensen dán festész. Azon dán festészek közül, kik a' legujabb időben Romába jöttek, leginkább nevezetessé tette magát Jensen virág-festéseivel. A' londoni Atheneumban, egy angoly műértő legjobbnak lenni állitá Jensennek egy gyümölcs darabját minden egyéb mivek közül, mellyeket az idén Romában a' nyilvános mű-mutatványokban látni lehetett. Jensen igen hirre kapott, 's minden felől ömlenek hozzá a' sok megrendelések különféle festvények iránt. —

PESTI VIZSGÁLÓ.

Figyelmeztetés.

Koch K. W. Bécsből

tisztelettel ajálja arany, gyöngy és ezüst portékákból, legujabb izlés szerinti nagy és zsebórákból jól felkészült raktárát a' legjutalmasb áron. Avult szereket is megvesz vagy ujakért kicserél. A' pesti vásár alatt sátorboltja vagyon a' vásárpiacz 1-ső osztályában az uri utszában.

Tauber Károly Imre

a' pesti kir. nemzeti főiskolában szép irás tanitója tisztelettel jelenti, hogy nála meg lehet még szerezni ama dicsérettel emlitett 2 lábnyi széles és 2 láb 8 hüvelknyi magos nemzeti abc-jét 1 pengő forinton; valamint tolltartási szabályait is szinte azon nagyságban és ugyan azon áron; továbbá 1 láb 6 hüvelyknyi széles, 2 láb 1 hüvelknyi magos disz-példányát 20 pengő kron, más deák, magyar és német példányaival együtt 18—30 valtó kron.

NB. Nem sokára megjelenend a' patriotikai szép irási disz-példány is, mellyben más erre czélzó mondásokon kivül egyszersmind a' „tartsd-meg Isten Ferencz királyt“ magyar és német nyelven képezve leend; továbbá iskolai példányok is a' legérthetőbb rendszerrel kellemes kis alakban 's a' legillendőbb árakon. (Lakása a' váczi utszában, Gabler háza 2-dik emeletében.)

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán aug. 12-én Zschokke Henrik „tenger mellékiek“ czimű szinjátékában Parázsóné assz. Rozvida, és Fáncsy (Hyppolit), Megyeri (Krapp), Baranyi (Hamilton) urak szorgalmas játszásaik által igyekeztek a' darabnak némi untató hosszadalmait pótolni. 14-én Nagy József ur jutalmi játékául a' „falusi borhély“ énekes játék adatott, miről jövő levelünkben.

Szegeden aug. 5-én a' „Zuniga kardja“ czimű dramában Balla (Revistyei) mint tökéletes színész lépe-fel. Benne a' honfitüz, szerelem, engesztelődés, végre a' méreg által történt megétetése perczében a' bucsúvétel fájdalma, 's maga az elhalás percze igen természetes festőre talált. Balláné (Zelmira) az atya és férj iránti kötelességek közt a' küszködést, annak életéért remegést, kétségbe esést, kinok által szaggatott asszonyi kebelnek keserveit egész a' részvételig festé. Anasztázia (komorna) iránt olly reménnyel van közönségünk, hogy benne még idővel jó színésznét fogunk látni. Pályájára lépésének csekély ideje alatt már is kifejlett benne, hogy hivattatása czélját ném véte-el, 's hogy egykor iparkodva és törekedve e' pályán szerzendő tökélyeinek öröm-gyümölcsét arathatja. Kőszeghy (Hassan) valódi tanúságot adott, hogy szorgalma után tökéletesült színész; — ő valóban tetszést is nyert. Szántai (Moktár), Kovács (Eisenfeld) igen jól, Lázár (Márton) középszerűen játszottak. — Ezen társaság jó játéka által megnyervén a' köz elégedést és tetszést, további fenmaradhatása 12 darabokra előfizetéssel biztosittaték, 's igy Szegednek lelkes polgárai uj bizonyságot nyujtanak a' kedves honnak, hogy Thaliának hiveit pártfogolván bennek egyszersmind az erénynek tükörkénti példás festőjit, és a' hazai nyelv virágainak derék ápolójit szemlélvén 's pártolván, illy módon a' társagos öszvejövetel 's nemes mulatság megszerzésére tehetségök szerint örömmel áldoznak. — E' hónap 7-kén „a' kevély dáma“ czimű vig játékban Balláné (Patakfalviné) a' kevély 's férjén uralkodni vágyó hitest, Kovács b. Palánkit igen jól, Szilágyi Kőhalmit középszerűn, Szántai Tüskést comikai bohózatjaival olly igen kedvünkre adá, hogy a' sürű kaczagás közt számos tapsokkal jutalmaztatnék. Anasztázia (Trézsi) felvett szerepét jól mutatá; csak azt ohajtanók, hogy nagy szinpadunkon élénkebb hangon szóllamlanék. Kőszeghy (b. Szeredi) előbb az alamuszit és együgyűt, majd pedig ezen tettetéséből kivetkezvén a' szerelmes, és magának a' házi kormányban elsőséget tulajdonitó férjet köz tetszésre játszá. Lázár (Őszhegyi) nem volt mindig figyelmes; több izben Kőszeghy mondásába kapott. A' szinészeknek, valamint hogy szerepeiket jól tudni, ugy a' zárszavakra (Schlagwort) különösen ügyelniek kell. Balla (Bárdos) jól tünteté a' részegeskedő és házasságában a' kincs-vadászatja megcsalatásáért boszúra lobbant, de megengesztelt férjet. Szántainé (Kati), Pataki (komornyik), Török (kertész), Végh (Jakab) meglehetősen játszának.

— 9-kére előfizetés felfüggesztése mellett Balla Károly igazgató részére „Róza, cseh gyámleány“ czimű darab jutalom-játékul hirdetteték. Tiszaközy Vidor.

Német Játékszin.

Pesten Gay ur vendégjátekát folytatá és végzé az aug. 13-án ismételt Vampyr operában.

Nagy-Szombatban a' szinészeti egyesület a' vezér-tagoknak munkás részvéte alatt a' városi szinház diszitvényeit kijavittatja, és más szükséges előkészületeket tétet. Waidinger Károly ur a' szinház bérlője, ki már más helyeken is dicséretesen vezérlé a' szinészet kormányát, jól választott darabok és jeles szinész tagok megszerzése által jó reménységet ad a' városbelieknek jövő télen által eszközlendő kellemes mulattatásuk felől.

Külföldi Játékszin.

Talmáról, e' hires szinjátszóról következő hiteles igaz anekdotát beszélnek. Ő valamelly tartományi városban, melly nem neveztetik, vendégjátékokat készült adni, 's azokat Semiramisban Ninias szerepével akará elkezdeni. A' szinjátszó, ki ott az apák szakmányát szokta volt adni, majd minden nap leivá magát, 's igy ez innepi napon is, melly csaknem az egész várost szinházba csalá, mélyebbecskén tekintett a' pohárba, elannyira, hogy kénytelen volt kinyilatkoztatni, hogy ő e' mai napra képtelen volna a' főpapot játszani. Képzelni lehet a' directorné dühösségét, ki e' szerint veszedelmeztetve látá egész mai jövedelmét; addig lármázott tehát és keménykedett, mig végre a' szegény pikós, ki alig állhatott lábain, végre a' fellépésre magát elhatározá. Felöltöztetett tehát hamarjában, de a' sietségben elfeledték, hogy a' levelet és királyi karkötőt, mellyet csak a' negyedik felvonásban kell átadnia, már most adták kezébe. De ő ezzel 's a' tele házzal nem hagyá magát megzavartatni, hanem bátran kitántorgott 's a' publikumot következőleg szóllitá-meg: „Uraim és asszonyaim! a' kegyetlen Madame Lobleau egyátaljában azt akarja, hogy ezen állapotban, mellyben most látnak, fellépjek. Én ma egyetlen egy verset se tudok könyv nélkül, 's igy az egész darabot tönkre tenném. Talma ur azt maga jobban el fogja végezni. Ime! Ninias uram! itt van a' levél, itt a' karkötő; és Semiramis a' kegyed anyja; hozza mind ezeket kegyed jó rendbe, a' mint akarja, vagy tudja; én részemről aludni megyek.“

Egész svéd országban csak két városnak van állandó szinháza, az az: ollyak, mellyek september eléjétől fogva egész majus végéig nyitva állnak. Ezen két város Stockholm és Gothenburg. Egyéb városokban, mellyekben ugyan szinte találtatnak szinházak, ezek többnyire vándor társaságok által látogattatnak-meg.

Ama hires énekesné Madame Malibran Majlandban az alla Scala theatrum directiójával egyességre lépett, melly szerint ő ott september és october hónapokban meghatározott vendégjátékokat fog adni. Előlegesen „Norma“ van határozva első játékául, melly operában ő a' fő személyt viendi. Az előadás még az által is érdekessé leszen, hogy Malibrannak hasonlóképpen rég nevezetes testvére Mad. Garcia-Ruiz ugyan akkor mint Adalgisa fog fellépni.

Malibran assz.-nak minden estvére 3,000 frank ajáltatott; testvére is hozzá képpest fog fizettetni.

Amsterdam-ban mult martius 22-kén először adatott opera hollandi nyelven. Ez az első próbálat, mellynél a' textust szintugy mint a' muzsikát Hollandiak készitették és szerzették. Az operának neve „Sappho", mellyhez a' nevezetes költő van Lennep a' textust, és van Bree a' muzsikát szerzette. Az előadást a' publikum felette nagy tetszéssel fogadta.

Beszéllik, hogy Botany-Bayban Boisisio urnak a' louxembourgh-i szinház orchestrum-igazgatójának vezérlete alatt olasz opera állittatott-fel. Botany-Bay és olasz opera olly szavak, mellyeknek együttlétén valóban csudálkozni kell.

Bukarestből irják: Köhler ur, az itteni opera társaság első tenoristája Pétervárra hivatott-meg, hogy ott a' német udvari szinházban vendégszerepeket adna. Ő elutazása előtt utójára mint Fra Diavolo lépett-fel. Az előadás után hangos tapsokkal, virágkoszorúkkal, valamint 100 aranyat érő ajándékkal tiszteltetett-meg. — Jövő ősszel, mikorára az itteni uj theatrum elkészülend, ismét vissza fog jönni.

Garrick a' nagy szinész egykor meglátogatta nevezetes collegáját Le Kain-t Parisban. Felette örvendezvén ezen utóbbi, kéré Garrickot, adná előtte mesterségének valamelly próbáját. Garrick megigéré; azonban sétálni hivta barátját. Ott Garrick egy hegy előtt megállván: „Gondolja ezen hegyet — ugymond — egy nagy sziklafalnak 's alatta a' tátogó üreget; itt egy kis gyermek játszik — egy kiáltás — 's a' gyermek lezudul — 's az apa igy áll." — Itt olly helyeztetésbe tevé magát, melly a' legnagyobb rémületet fejezé-ki. — „Elég, elég — kiálta Le Kain — már legnagyobb próbáját láttam művészségének."

HANGÁSZAT.

Pesten Servaczinsky Szaniszló ur, mi után a' mult tavasztól fogva nyilvánosan fel nem lépett volna, minket valahára ismét megörvendeztete aug. 8-án a' szinpadon, melly alkalommal „a' diplomat" czimű vig játék ouverturája (Rossini Elisabetjából) után nagy violin-concertet (Kalivodától), az 1-ső felv. után pedig lengyel themákra ön magától szerzett egyveleget játszott szokott művészi jelességgel 's köz tetszésre. Megelőzé ezt Rossini Semiramisából Schebest l. a. és Gay ur vendégünk által eléneklett kettős dal.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban a' legujabb lovagló férjfi-öltözet: bárson frak (zöld vagy lila) és szarvas-bőr nadrág oldal-szegéllyel, alacson fehér kalap. — A' dámák folyvást viselik a' ris-szalma kalapot tollal és szalaggal, szines pamuttal himzett fehér organdi ruhát, 's a' nyak körül keresztbe tett széles szalagot, melly az öv-szalag alatt térdig lóg-le. — Mások olasz szalma kalapot, fehér musselin ruhát rövid ujjal (mellynek szélein himzett musselin fodrok függnek, és selyem ökül- (ujatlan) kesztyűt viselnek. — A' fehér ruhák folyvást divatoznak; az amarant virág leginkább kedveltetik; a' kalapokat tafota-fodrokkal keritik körül; a' lila szinnel elegyes zöld szalagot nagyon szeretik. A' rövid ruhák felsejét bő pelerin diszesiti, melly mélyen ereszkedik-le a' vállakra és hátra. — Némelly ruhákat gros-de-naples-ból vagy apró koczkás foulardból készitik, 's ezeknek nyilásuk oldalvást vagyon. — Az öv-szalagok tafotából készülnek. — A' férjfiak reggelre különféle szinű skót rajzokkal diszlő selyem nyak-kötőt hordoznak; ezen szövet angoly országban készül. Falun és sétálásra a' jól és bájosan készült kamasok nagyon használtatnak; a' dámák a' gros-de-naples szalag helyett gaze-foulardot vesznek. Fél toilette-hoz az ékeskedők udvari zöld szint használnak capote-kalapra; igen helyesen áll a' szalag-bokor közepén egy fehér zöldes habzó rózsa; az apró virágok leginkább használtatnak. Az alsó ruhákat széles lebegénnyel (volant) kezdik körülvenni, mi a' hajdaniság divatjához tartozott. —

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

67.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön augustus 21kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Az örökös tüz Bakuban.

(Egy orosz utazótól.)

Apscheron félszigetén éjszakilag Baku városától, 12 verstnyire nyugot felé a' kaspi tengertől, $1\frac{1}{4}$ verstnyire a' fehér naphta-forrástól Sarakhani és Emir-Hadschan nevű faluk között találtatik az ugy nevezett örökös tüz. Egy Hindu-gyarmat (colonia) telepedett itt le, melly tüz-imádókból áll. Mi alkonyattal érénk oda. Már jó forma messzeségről vettük észre a' lángokat, mi kivált estve igen különös regényes képet mutatott. Meg lehet különböztetni már messziről négy nagy tüzkévét, 's ha az ember közelebb ér, számtalan kis lángokat lát a' földből kibujni. A' négy nagyobbak a' többi közül toronyként tetszenek-ki, 's megvilágositják az egész vidéket, melly puszta és terméketlen. Végre egy nagy falat lehet látni fehér kövekből, melly felett négy csők huzódnak-el, mellyek szüntelen tüzet ömlesztenek-ki, ugy hogy közelről megtekintve az ember magát valamelly tündér palotában gondolja lenni.

Midőn a' falnak egyik kapuján beléptünk, egészen meglepettetének; egy tágos, egészen kivilágitott udvarban voltunk; annak közepén négyszegletű tér vagyon négy csőkkel, mellyekből az emlitett négy tüzkepék ömlenek, 's az idegenre nézve éppen olly meglepők, mint kápráztatók. Körösleg és a' fal hosszanta a' Hinduknak sátoraikat lehet látni. Egyik Hindu beléptünkkor félig meztelen egyedül csak egy kötény formával 's fehér turbannal ruházva lassú lépésekkel 's összekúcsolt kezekkel jött előnkbe; a' tüz előtt magát tisztelettel meghajtá, 's azután egymás után kiáltozá: „Nama (az Isten) tartsa-meg az orosz királyt!“ Ő utána több Hinduk is jöttek hozzánk, de mindnyájan fél meztelen. Bőrüknek setétsége, boglyas hajok (mert sokan turban nélkül voltak, 's hajok egész hosszában szóródott-el fejeiken) testöknek soványsága, mellyen minden csontot meg lehetett olvasni, bennünk igen kellemetlen érzést gerjesz-

tettek. Az első minket udvariasan sátorába vezetett, a' mellyben nem volt egyéb bútor egy szőnyegnél 's két korsónál; csak a' legszélsőbb egyik szegletben állott egy rózsabokor teljes virágzásban. Innét a' többi 12 Hindut is meglátogattuk (ennyi van Bakuban is). Sátoraik kicsinyek voltak 's éppen olly butortalanok mint az előbbenié. Csaknem mindenhol lángok szállottak előnkbe majd a' sátor csucsáról, majd alulról egy csőből, melly a' földbe leszurva fáklya gyanánt szolgált.

Egyik fő papjoknál, ki szük, setét veres szinű csíkos selyem ruhát 's egy veres csucsoritott süveget viselt, több bálványaikat is láttuk. Állatokat képző kis réz alakok voltak ezek, mellyek egy kis asztalon selyem függöny (Vorhang) alatt állottak. Más alakok (félig emberhez félig ördöghez hasonló carricaturák) halavány veres szinnel a' falra voltak festve. Ezek fejeiken koronát viseltek, és szarvakba fujtanak; e' képeket több kis lángocskák világiták-meg.

Ezen Hinduk a' tüzet valami szentségesnek tekintik, de nem tisztelik mint az Istent magát; mert midőn őket kérdeztük, valljon megfogásaik szerint a' tüz és Isten egy volna-e — azt tagadták. — A' Hinduknak egyike jelenté, hogy a' hely, hol a' tüz ég, szent; neve a' helynek „Ateschgah." Szent irásukban Ateschgah nem messze Bakutól mint bucsúhely vagyon kijelelve. — Több Hinduk mint vándor szerzetesek vándorlanak ide 5—8 esztendőre, 's itt mind magokért, mind másokért imádkoznak. Némellyek 15 sőt 30 esztendő óta vannak itt, 's alkalmasint itt is halnakmeg. Ők mindnyájan szerzetesek (Dschoghi), 's ezen okból a' nőtelenségnek alája vannak vetve. Ennek ellenére, nem sokkal oda érkezésünk előtt, az egyik feleséget vön, mi a' főpapot nem kevessé keseritette. Ott létünkkor utazni volt; én feleségét ohajtám látni, de az ugy beburkolta magát schawljába, hogy piczin testének még csak contourjait is alig vehetém-ki. A' mint mondják igen nagy karikát hordoz orrában. *(Végzet következik.)*

SZORGALOM.

Hogy gondolkodtak száz esztendővel ez előtt a' dohányról? Felelet: olly különféle képpen, mint most. Sokan mint valamelly közönséges panaceát tekinték minden betegségek és bajok ellen; mások kárhozta-

ták, mint valamelly valódi ördögi növényt. Egy értekezés, melly német nyelven ezen czim alatt jött-ki: „a' kedves és dicsért fűvecske, dohány“ 1719. 168 lap. igen jó gyüjteményke mindenféle utazási leirásokból 's minden korábbi a' dohány mellett és ellen kiadott iratokból, 's némelly jó adatokat — vagy mint az mondja — mindenféle válogatott historiai jelességeket közöl a' dohányról, mellyek, valamint akkor „gyönyörködtető mulatságul és idő töltésül“ szolgáltak, ugy ma is szolgálhatnak.

Igy p. o. akkor bizonyos dohány-fajt rőfszámra árultak, még pedig 3 rőföt egy fillérért — ime! a' fillértár-kereskedés már akkor is divatozott. — Ezen „talyigás-dohány“ igaz, hogy semmit sem ért, de hiszen nekünk is van semmit sem érő dohányunk, 's még is a' legroszabb is drágább ama fillér-dohánynál. De a' jobb miségű dohány akkoriban felette nagy becsben volt, minthogy annak „erejét elegendőképp leirni nem lehetett.“ A' dohány-rágás dohányzás helyett már a' 30 esztendős háborúban szokás volt a' katonák közt. Egy lat dohány mellett éhet szomjat és fáradságot eltürtek. Előkelő emberek akkoriban igen sokat tartottak egy pipa dohányra.

1580-ban jött a' dohány legelőszer Europába, 's már 1605-ben Nagybrittanniában annyi barátokat szerzett magának, hogy I-ső Jakab nyilvános beszédet tarta ellene. Illy formán többen is nyilatkoztak. Az első „gyengéd fazekasföldből, másfél arasznyi hosszú“ pipákat bizonyos Raleigh Walter készité, ki azokat az Amerikaiaktól megtanulta, 's magának ott formákat készittetett. Onnét Hollandiába jutottak, melly ország 120—130 esztendeig egymás után mintegy 50,000 forint vámot vett-be esztendőnként belőlek. Szász országban már akkor csoportosan készültek, midőn az emlitett értekezés megjelent. — Hogy a' dohány igen hasznos növény, az akkori név-és betű-játékokból igen könnyen megtudták fejteni. — A' deák „Herba nicotiana“ névből ezen szavakat is ki lehet hozni: „in bona charitate“ 's igy „magából következett, hogy mi a' dohányt, mint jó és jeles növényt, szeressük és vele éljünk, 's érdemesnek tartsuk azt a' minden napi kenyérhez számlálni.“ — „Valamint az igen vétkeznék a' felséges Isten ellen, ki a' kedves kenyeret megvetni akarná; ugy nem kevesbbé vétkül lehet tulajdonitani annak, ki a' dohányt rágalmazó szavakkal il-

leti, 's annak használatát gondatlanul vétkes szokásnak lenni szidalmazza" — igy szóll az emlitett forrás. (lap. 64.) — Azért „angoly és franczia országban szinte a' divathoz tartozott, hogy a' dámák 's gavallérok nyilvánosan dohányoztanak. — Hollandiában „a' pór leányok ezen hatalmas szerrel éltek, hogy magokat felderitsék." — Sok tudósok már akkor szenvedélyes dohányosok voltak, p. o. Hollandiában Boxhorn, pipáját kalapja szélén tüzte át, hogy őt az irásnál ne hátráltassa, Horn György minden pipa mellett dolgozott, éppen ugy Grävе János is a' polyhistor, ki a' pipára igen jeles versezetet is készitett. *(Végz. köv.)*

RÉGISÉG.

Földalatti város nyomai. Vesuv hegyének nyugoti szélén Torre dell' Annunziata körül nem régiben sövényt huztak az utazóknak intéséül, nehogy a' veszedelmes tüz-torokhoz (Krater) kelletinél közelebb menjenek. E' munkálatok közben valamelly igen régi láva-réteg alatt nehány fákra bukkantak, mellyeknek gyökereik mélyen el voltak a' földtől nyelve. Természet-vizsgálók bizonyitják, hogy ezen tenyészmény (vegetatio) nehány száz esztendővel még régibb ama földrengésnél, melly Pompejit és Herculanumot elsüllyesztette. További ásás után több régi épület-romokat találtak, mellyekben állatcsontok, vas eszközök, edény-darabok, üveg-táblák 'st.e'f'. találtattak. Valamelly edény-darabon bevésett figurákat és szavakat is leltek; ezen darabok ama hires archeolognak Arditi marchese-nak adattak megvizsgálás végett. Azt hiszik, hogy további ásások után ott is egész városra fognak bukni, melly itt, valamint Pompeji és Herculanum, hajdan elöntetett.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Figyelmeztetés.

Koch K. W. Bécsből

tisztelettel ajálja arany, gyöngy és ezüst portékákból, legujabb izlés szerinti nagy és zsebórákból jól felkészült raktárát a' legjutalmasb áron. Avult szereket is megvesz vagy ujakért kicserél. A' pesti vásár alatt sátorboltja vagyon a' vásárpiacz 1-sö osztályában az uri utszában.

Tauber Károly Imre

a' pesti kir. nemzeti főiskolában szép irás tanitója tisztelettel jelenti, hogy nála meg lehet még szerezni ama dicsérettel emlitett 2 lábnyi széles és 2 láb 8 hüvelknyi magos nemzeti abc-jét

1 pengő forinton; valamint tolltartási szabályait is szinte azon nagyságban és ugyan azon áron; továbbá 1 láb 0 hüvelyknyi széles, 2 láb 1 hüvelknyi magos disz-példányát 20 pengő kron, más deák, magyar és német példányaival együtt 18—30 váltó kron.

NB. Nem sokára megjelenend a' patriotikai szép irási disz-példány is, mellyben más erre czélzó mondásokon kivül egyszersmind a' „tartsd-meg Isten Ferencz királyt" magyar és német nyelven képezve leend; továbbá iskolai példányok is a' legérthetőbb rendszerrel kellemes kis alakban 's a' legillendőbb árakon. (Lakása a' váczi utszában, Gabler háza 2-dik emeletében.)

Külföldi vendégek. Szembetünőkép szaporodik azon idegen vendégeknek száma, kik fővárosinkat látogatásaikra méltatják. Mult aug. 15-én Pozsonból megérkezett Pannonia-gőzhajónk közel 300 utazóval levén terhelve olly tele volt, hogy mozdulni szinte mesterség volt a' tetőzeten. Ezen utazók közt több Angolyok, Poroszok, Szileziták és Morvák is voltak, kik csupán mulatságból 's országismeret-szerzési kedvből látogaták-meg Budapestet. Miután a' gőzhajó már több rendbeli illy vendégeket hoza közünkbe, méltán remélhetjük, hogy gőzhajóink szaporodása, a' vaskapunak megnyilása, a' török országba hajózhatás megkönnyitése még számosabb idegeneket fog hazánkba édesgetni, kik reánk nézve kedvező sikerű jövendővel biztatnak, 's legalább honunk se lesz ezután a' külföld előtt Siberiaként festve.

HAZAI HIRLELŐ.

Magyar hangok Gmunden taván. A' politikai hirlapokból tudjuk, hogy ifiabb királyunk ő felsége szeretett hitesével együtt nem régiben Badenből felső Austriába a' só-kamarai birtok (Salz-Kammer-Gut) szomszédságában fekvő 's regényes vidékű Gmunden (Gmünden) városába utazott f. Estei Maximilian főherczeg lá. togatására, kinek a' nevezett városhoz közel Ebenzweyerban pompás nyári kastélya vagyon. Ide már előbb érkezék-meg a' f. uralkodó modenai főherczeg Ferencz két f. fijaival 's leányaival. Ezen fő uraságok a' gyönyörű vidék kellemeit izlelve, a' magos bérczek és számos nagy tavak körül mulatozván meglátogaták a' szomszéd Ischelt is, ama hires fördő helyet, mellybe évenként számos vendégek gyülnek öszve, kik közt az idén Zsófia f. cs. főherczegnénk is Ferencz, Ferdinand és Károly fenséges magzatival tiszteltetik. Mi után nála a' f. Esztei fő uraságok idvezlő udvarlásukat megtették volna, reá következő napon aug. 12-én Maximilian főherczeg ebenzweyeri kastélyában ifiabb kir. felséginknek tiszteletökre fényes mulatságot rendelt, mellyre Zsófia főherczeg-asszony is megjelenni méltóztatott. Ezen napi estve 9 óra tajban a' majd két mértföldre terjedő tágas gmundeni tó, mellynek partján vagyon a' nevezett ebenzweyeri kastély, nagy számú sajkák segedelmével gyönyörűen kivilágositták, 's a' legmagosabb bérczek tetején (mint Traunstein 's a' t.) nagy tüzek rakattak, mellyeknek sugarai a' viz tükrére leirhatlan

báj-látványt szórtak. Ezen leirhatlan tünemény és gyönyörű ritkaság látására az egész környékben levő 's fördőkben mulató uraságok öszve seregelvén a' sajkákba vonultak, magok a' legfőbb uraságok is egy felségesen kicsinositott sajkát foglaltak-el. — Ebenzweyer mellett, valamint a' viz hátán is egy műkedvelő nagy tüzi játékot ada, mellynek elragadtató szépségét nem kissé nevelte a' gyönyörű idő kedvezése, 's a' tó setétsége. A' taraczkok, ugy a' tüzjáték végén számtalan rakéták ropogásai menydörgésképpen hangzának vissza a' rémületes bérczek 's egyes hegyeknek üregeiből. Nem lehet magyarázni, milly elragadó hatást eszközle a' szemlélőben e' köz tetszést nyert gyönyörű látvány. Ezen innepélyes mulatságra az ischeli fördőből számosabb hazánkfijai is megjelentek, kik egy sajkán együtt levén, midőn f. ifiabb királyunkhoz a' vizen közelitnének, őt többszeri hangos é l j e n kiáltással magyarul idvezlék-meg, miért ő felsége ugyan magyar nyelven szives köszönetét Ferencz modenai főherczeg által kijelenteni méltóztatott. — Ezen leirhatlan kellemű esti mulatság a' számos kivilágositott sajkáknak kereszt-forgásai, hangszerek zengései, taraczkok ropogásai, 's a' viszhangok ismétlései közt majd éjfélig tartott, a' midőn ismét szétoszlott a' nagy számú vig néptömeg, mellynek a' hegyek közti haza tértére nagy könnyebbségül szolgált a' csendes és kellemes éji idő, 's a' tiszta holdnak felséges világa.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

B u d á n aug. 14-én N a g y J ó z s e f szinészur jutalmi játékául először adatott „a' falusi borbély" vig játék dalokkal 2 felvonásban Láng Ádám forditása szerint Schenk muzsikájával. Az előadás meglehetős volt; nem lehetett el nem ismerni a' szorgalmat, mellyet szinészink e' daljátékocskának betanulására forditottak. Uj bizonyságát láttuk, hogy honosink a' daljátékokra elegendő tehetséggel birnak, csakhogy azt előbb kifejteni, mivelni 's módositani kell; mivel az éneklés organuma csak hosszas és folyvásti gyakorlás által tétetik erőssé, hajlékonnyá, simává, kellemessé. A' mai előadásból kitetszett, hogy éneklői tehetséggel a' szinészek nagyobb része birt ugyan, de a' hang miveletlen levén nem párosithatta amazzal az aesthetikai részt. Különösen pedig hibázott a' mélyebb bassus, mellyet leginkább Luxtól (B a r a n y i ur) ohajtottunk volna hallani. Palkónak (M e g y e r i ur) két ariáji sokat vesztettek erejekből 's hatásukból azoknak mélyebb hangba áttételök által. Egyébiránt e' szerep erősebb, élénkebb hangú előadót kiván; különben M. ur szokott jeles szinészi tehetségét itt is bebizonyitá, ha bár sebes beszéde némelly szókat érthetlenekké tevének is. P á l y (József) és N a g y (Rund) urak, valamint T e l e p i n é assz. (Margit) vivék a' kisebb szerepeket. S o m o g y i urban (Filep), ugy látszik, szép magos és erős tenor-hang rejtez; vajha azt rendszeres énektanulás által kimivelhetné. M o g y o r ó s y l. a. (Zsuzsi) a' hallgatókat nagyon meglepé bátor 's igen előhaladott declamálása

által. Ha ezen tehetsége már is illy nagyot lépett előre, ugy tőle kedvező fiatal külseje, szép hangja mellett igen sokat várhatunk. A' tactus-tartásban szilárd, és pontos; intonálása helyes; csak a' futásokban, átaljában pedig a' solfeggióban, scala-éneklésben minden napi szorgalmas gyakorlást ajánlunk, 's honi dalszinésznéink közt rövid időn fő pontra léphet. A' magyar dalszinészet benne valóban jeles egy szerzeményt nyert. Mind két ariája után tapsokkal, játék végén érdemlett előhivatással tiszteltették Megyeri urral együtt. 1-ső felv. után a' kis 8 évű Szőllősy János csinos magyar magány-tánczczal kedveskedvén zajos tapsokat nyert. Nézők az esős idő végett mérséklett számmal. — 16-án „János Finnland herczege" czimű szinjáték Kossuth Lajos fordítása szerint (először) adatott. Ha vesszük, hogy szinész-társaságunk 13 hónapi itt léte alatt majd csak minden mutatványban más meg más darabbal kedveskedik, valóban nem lehet egy részről iránta méltó kiméléssel nem viseltetni, más részről pedig szorgalmas igyekezete felől érdemlett kedvezéssel emlékezni, annyival inkább, mivel a' szinte 300 darabban', mellyek eddig előadattak, a' mérséklett számú társaság tagjai folyvást felléptek, mi nem csekély fáradságba és erőfeszitésbe kerül. Mind e' mellett pedig több tagoknak betegeskedésök nem kis akadályt vete az intézet előmentének utjába. Fájdalommal tapasztaljuk kedvelt Szentpéterinénknek maig is tartó huzamós betegeskedését, kit sok oldalú haszonvehető sajátságai, rendszeretete, szerény viselete, és példás szorgalma végett nem olly könnyű kipótolni. A' mai emlitett előadásban különös dicséretet érdemle Kántorné assz. (Katalin herczegné); ő valóban a' szerencsétlenség pillanatjait igen jelesen vevé-fel. A' kis Telepi Máli (Zsigmond) halkal beszélvén ma különösen érthetően szóllott, sőt mimikája meglepő volt. Bartha ur (János) Megyeri ur (Jöran) derekasan, Fáncsy ur (Richers) igen helyesen 's megkivántató tüzzel játszott. Az utóbbitól még ohajtanók, hogy mondásainak végszavait olly csendesen, 's hirtelen ne ejtse, mivel érthetlenekké válnak. Tóth urat (Wolowszky) ma öreg szerepben láttuk, 's mondhatjuk, hogy az érzékeny ősz Lengyelt olly jelesen adá, mikép csak kivánható vala. Bár illyesekben őt többször is láthatnók. Marosy urban (Botvid) szép idomok fejledeznek, mellyek belőle jó szinészt reméltetnek kivált fiatal tüzes szerepekben. Csak hevétől nagyon elragadtatni magát ne engedje, nehogy erősebb beszédje éppen ott hibázzék, hol az eszközlendő hatás azt inkább megkivánná. Kimélje tehát tüzesebb hangjait ott, hol csendesebb 's gyengébb szóllamlás is elegendő. — 17-én a' falusi borbély ismételtetett.

Szegeden a' köz gyönyörünkre mutatványait adó szinésztársaság igazgatója Balla Károly aug. 11-én nyeré némi jutalmát terhes fáradozásinak, és szinészi tehetségének, midőn t. i. részére és javára „Róza a' cseh gyámleány" czimű nézőjáték adatott, mellyben Kováts (Walther) igen remekül festé a' gyámleányáért éledt aggodalmat, fija és hitese elholttán érzett fájdalmat

és keservet, ugy a' kitört örömet is, midőn már rég elhamvadtnak vélt fiját, kinek szerepét Szilágyi (Olaf) nem roszul játszá, megtalálta. Balláné (Róza) ugy lépe-fel, mint a' magát e' pályán jól kimivelt színészné. Szántai Erixen szerepét meglehetősen, de a' 2-dik szakaszban Náthán zsidóét annál tökéletesebben és köz tapsra méltatva vitte. Lázár (Herman) nem elégite-ki. Török (Rupert és Krips) középszerűleg, Pataki (Gustavsohn) gyengén játszott. Kőszeghy (Mukk) ma ujolag bizonyitá, hogy a' szorgalom, maga tökéletesitése, jó alkalmaztatás, és jó előadás a' nézők elégedésében nyeri jutalmát. Balla (Wittemberg) megmutatta, hogy valamint az igazgatóságra, ugy a' közönség pártfogására is érdemes. Balla Marie 5 éves kis leánykát örömmel szemléltük egyes franczia ballétot dob-tányérral tánczolni. Bátorsága, hajlékonysága, ügyessége, és maga szép tartása harsogó éljen kiáltással és tapsokkal jutalmaztaték. Valóban kár volna e' szép gyermeknek elhervadni nagyobb mivelés nélkül; belőle a' honi táncz-színésznék egyik jelesbike válhat. — 10-én „Domi, amerikai majom" czimszerepét Kranzlberger mint vendég igen jól és a' köz várakozást kielégitőleg játszotta.

Tiszaközy Vidor.

Kolosvárról a' Honművész 65-ik számában adott tudósitásunkhoz toldalék gyanánt még következő közöltetik. — Julius 26-án Dérinénk jutalmi játékául adatott „hamvpepelyke" alkalmával ama jeles dalszinészné tisztelőjinek egyik köre a' köz tisztelet nagyobb bebizonyitásául Dérinének kevéssel az előtt kőre metszett 's jól talált képét virág-koszorúval és „éljen Dériné" aláirattal ékesitve a' szinpaddal szemközt kitüzé, a' karpit felhuzásakor pedig az alább ide melléklett nyomtatott versekkel és harsány éljen kiáltással 's öröm-tapssal tisztelé-meg a' mindenektől becsült szinésznét; ki azonban szerény érzelmétől vezérelve a' képet csak hamar levétette, és játék végén előtapsoltatván e' szókkal „kegyetek örök hálával fog szivemben égni" mondá köszönetét.

Dérinéhez.

Lény! te, Istenek köréből
A' Szeráfok szép egéből
Szállál-le hozzánk!

A' gondteli honfit bájlod
Dics-erőre varázsolod
Áld ezért hazánk.

Lesujt a' földnek mélyébe
'S felröpit az ég kékjébe
Isteni dalod;

A' szép tavasz langy szelénél
Szirtfolyamnak csörgésénél
Édesb hangzatod.

Remekje a' szinészetnek
Te a' bájló művészetnek
Égi forrása;

Érzésteli szép lelkednek,
Szivgyulasztó énekednek
Ezüst hangzása.

Dijja minden lépteidnek
Köz szerelme nézőidnek. —
Ringasd isten-álmainkat
'S teljesitsd hő vágyainkat
Ó ne térj haza!!!
Koszorúkat füz,
Homlokodra tüz
Itt e' kis haza. —

Sz. P. K.

DIVAT.

XXXV-dik divatkép az 1834-ki 67-dik Honm. mellé. — Hajdisz hajdani divat szerint; ruha musselinból; öv virágos szalagból. — Bécsből aug. 14-én jött divatképen egyik dáma csíkos mull-ruhát, csipkével himzett mantillát, koczkás gros-de-naples kalapot tafota szalaggal; a' másik virágos jatacan-ruhát bevont chemisette-el és gallérral, és tollas ris-szalma kalapot visel.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

XXXV. Divatkép.

(Párisból aug. 3-án.)

Hajdani hajdisz; muſſelin-ruha; virágos öv-szalag.

1834-ki 67-dik Kunművész mollé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

68.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap augustus 24kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Az örökös tüz Bakuban. *(Végzet.)*

Az örökös tüz, melly a' sátorokban, udvarban és azon kivül ég, nem egyéb mint gyulladható gas, és nem naphta, mint némelly utazók hibásan állitják; vagy szén-anyag (Kohlenstoff), melly a' föld mélyében fejlődik-ki, 's a' föld felületére jövén, ha ott meggyujtatik, szüntelen lobog. Magától nem gyullad-meg, sem akárminemű parázs által, hanem lángnak kell lenni, a' mi meggyujtja. Közönségesen a' Hinduk egy darab rongyot vesznek, 's azt, minthogy egyéb lángot nem ismernek, tüzök mellett meggyujtván akár mellyik földrétegre tartják, 's az azonnal lángot fog. Ezen gasnak semmi erős szaga nincs, nagy melegséget nem terjeszt, a' lélekzetet nem fojtja, és sokkal könnyebb a' közönséges levegőnél. Viz alatt fel is lehet fogni, és sertéshólyagba vagy más edénybe zárván el tenni; de ritkán marad-meg 10 napnál tovább, mert a' porusokon finomsága végett hamar kipárolg.

Nehéz volna ezen elolthatlan tüzforrásnak természetét megfejteni akarni, vagy az időt meghatározni, mellyben azt az emberek észrevenni kezdették. A' régi görög irók, nevezetesen Herodot, ki az egyptusi és babyloni naphtáról értekezik, semmit se szóll ezen baku-i tüneményről; noha akkor még sokkal több tüzimádók voltak, mint most; jele, hogy ama tüz akkor még nem létezett. A' mit Plinius ir a' naphtáról, nem alkalmazható ezen tartományra: ő egy szót sem ejt az örökös tüzről, 's Babyloniát és Astecene-t mondja a' naphta hazajának. Első, ki erről beszéll, arab iró Masudi, ki 943-ban élt. Ebből kitetszik, hogy a' baku-i tüz-forrás már 900 esztendő óta szüntelen ég, 's ugyan azon egy helyen, hol a' mai Hinduknak Ateschgah-jok találtatik.

A' föld körös-körül, hol az örökös tüz fakad, mész nemű kőanyagból áll: a' csigahéjak darabjai olly finomak, hogy lehetetlen meghatározni, mellyik fajhoz tartozzanak. Bakunak egyébként felette számos naphta-forrásai vannak.

Minek előtte a' Hinduk ezen levegőnek tulajdonságaival megbarátkoztak volna, klastromjoknak egy részét gyulladás által elvesztették. Egyike a' Hinduknak véletlenül égő világgal lépett egykor sátorába, az itt megrekedt levegő meggyulladt, az épület összedült, 's nehány Hindu megsebesittetett. Ezen történet óta már nagyobb vigyázattal vannak a' Hinduk, és soha égő világgal nem lépnek szobájikba. Innét természetesen lehet következtetni, hogy ezen levegő-faj csak ugyan hydrogen. Nem tudom, mi okból van, hogy szaga nincs, 's a' lélekzetet nem fojtja. De meg vagyok róla győződve, hogy még sem egészen tiszta, midőn a' földből kijő, hanem csak, minek utána a' savany-anyaggal (Sauerstoff) elegyedett öszve, veszti-el a' neki sajátságos szagot.

A' Hinduk még azon nevezetes tapasztalást is tették, hogy az éjszaki szél a' lángokat eloltja: ellenben a' déli szél feléleszti. Az éjszaki t. i. a' vizet vissza tolja a' tenger-öbölből, 's ez által nem hathat a' földalatti üregbe, hol különben a' hydrogen képződik. A' déli szél ellenben a' vizet a' tenger öbölbe nyomja, 's a' bolt-üregekbe hajtja, e' szerint a' gast is előmozditja.

SZORGALOM.

Hogy gondolkodtak száz esztendővel ez előtt a' dohányról? *(Végzet.)* Azon kérdés felett is sokat vitatkozának azon korban, ha valljon a' tanulónak (deáknak) szabad legyen-e dohányozni. Tappe, helmstädti professor beszédet tarta „de Tabaco", mellyben hevesen kelt-ki e' káros szokás ellen: „ex cerebro — nobilissima illa mentis sede vaporiam efficere" mond ő. Egy másik ellenben Erfurtban, bizonyos Bernstein nevű orvos, azt igen tanácsolta, minthogy az mindeneknek hasznos volna, „kiknek fejökre szükségök van." — A' dohányfüst egyébiránt, a' mennyiben t. i. a' ruhákba belé tapad, érzékeny orroknak éppen olly szenvedhetlen volt akkor is, mint most. I-ső Jakab azt azon halnak büdösségével hasonlitá össze, mellyel Tobiás az ördögöt üzte-el, és Huntington lord Sikh Imrét az orientalistát csak azon feltétel alatt vitte-el magával Konstantinápolyba, ha egy mellék szobában akarna dohányozni. Ellenben Bontekoe orvos erősen vitatja, hogy a' dohány „mint pézsma és ambra illatoz,

's minden növények közül, mellyek szagot adnak magoktól, az első helyet érdemli." Virginia akkoriban olly nagy mennyiségben termesztett dohányt, hogy a' papok ott kész pénzbeli fizetés helyett esztendőnként 16,000 ft. dohányt kaptak. Már dohány-monopoliumok is voltak azon időkben. Nápolyban bizonyos Giuseppe Piastra az egyedüli-kereskedést 221,110 aranyon három esztendőre megvette. Németországban a' dohány már nagy mennyiségben termett. Angolországban ellenben a' dohány-földek az arra rendelt lovas katonaság által össze gázoltattak.

A' mi legkülönösebb és figyelemre méltóbb, az a' vélemények nagy különfélesége ezen, felfedezése után az egész világon olly sebesen elterjedt, növénynek hasznáról. Burgonya és dohány csaknem egy időben jöttek Európába. Amannak 200 esztendeig kellett küszködnie: ennek alig kellett 200 esztendő, hogy mindenüvé elterjen. Ezen kübözö véleményeket most is, mint 110 év előtt, éppen ugy láthatni. Az orvosok éppen ugy vivnak mellette és ellene, mint akkor. Sőt gazdasági tekintetben is különbözők a' vélemények ezen annyiszor dicsért és kárhoztatott növény iránt.

FESTÉSZET.

Wappers Gusztáv a' német alföldi legjelesebb történet-festészek egyike. A' brüsseli műmutatvány (Kunstaustellung) alkalmával, az 1830-ki nyárban nem sokkal a' revolutio kitörése előtt, kezének egy remek művét csudálták. Ez egy érzékeny jelenetet képez Leyden városából, melly a' spanyol seregektől ostromoltatván iszonyú éhséggel küszködött. Ott a' polgármester van der Werf azon pillanatban képeztetik, midőn a' kardot éppen mellének szegezi, hogy állhatatossága és ön feláldozása által a' többinek példát mutatván őket felbátoritsa, magokat inkább „a' halál mint a' Spanyolok kezébe adni." Őt környezik mindenféle nyomorú alakok, mellyek tőle kézkúcsolva kenyeret kérnek. — A' mint mondják, a' festményben Rubens szinvegyitéke Rembrandtnak világitásával vetélkedik, 's nagy művészettel van kivive. A' művész négy ezer hollandi aranyat kért képéért. A' műbecsülő és előmozditó oraniai herczeg, mint mondják, neki a' dupplát megadta értte.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Szent István innepe. Alig innepelhetné Budapest nagyobb pompával a' hon boldogsága alapitójának émlékét, mint közelebbi aug. 20-kán, melly napot csak azért is megkülönböztet fővárosunk, mert csak hazánk kalendariumiban van kijegyezve veres szinnel, 's igy a' szó legszorosb értelmében magyar innep az. — Már az innepet megelőző estén harangozott a' két főváros István napja elejébe. Hajnalban ujra megzendültek az idvezlő harangok; 's mig ezeknek zugó kongása álmot ébresztett, a' kiinduló gyalogkatonaság fülrázó dob-robaja azt egészen elrablá, 's igy hivek, nem-hivek egyiránt lökdösék-el ágyneműjiket: a' Budaiak helyben várák, a' Pestiek ugy sietének elejébe az innepnek.

Az utóbbiak egyházi 's czéhbeli zászlókkal és énekes könyvekkel diszkedve a' belvárosi főparochiában gyültek össze, 's onnét mint valamelly, a' láthatárnak mind két végét elfoglaló, szines, csillogó szivárvány huzódék a' csinos váczi-utszán 's haj-ó-hidon keresztül fel a' várba, ugy, hogy midőn a' menet egyik vége már Mátyás várában csillogott, másik végét még Pest falai közt lehetett látni. Az egész egy valódi élő hidat, egy emberlánczot képezett, mintha a' két testvér várost, Budát és Pestet ipso facto Budapestté akarta volna tenni. A' vár, a' szüntelen bele szivárgó sokaságtól ugy megtelt nézőkkel, hogy az ajtatos menetnek rendőrek által kelle utat nyittatniok. Az elsők közt állván mi is, következő sorozatban láttuk az utóbbiakat előttünk elléptetni. A' sorozatot veresbe öltözött kis ministransok nyiták-meg zászlókkal, füstölőkkel 's egyéb szent eszközökkel; utánok több budapesti szerzetesek, Pest városi tanács és választott polgárok képviselői; ezek közben pedig több csapat egyházi muzsika a' kettős dobbal. Követé ezeket az udvari prépost egyházi pompás kiséretével. Utána a' 800 esztendős ereklyét, a' „szent kezet", üveg almáriumba csukva négy Adstansok hozák vállaikon; mellettök két részre magyar ruhákba öltözött fáklyás ifiak, és hat-hat formaruhás budai polgárok 's Buda városának tanácsnokai lépdeltek. Követé a' „szent kezet" a' m. pontificans Ocskay Antal baczi püspök 's helyt. tanácsnok ur fényes egyházi pompával; — több fő uraságok, hivatalbeliek csillogó magyar öltözetben; az egyetem corpusa diszjeleivel, 's több számos minden rendbeliek.

Különösen szivreható volt a' szent kezet kisérő fő uraknak magyar ajtatos éneklésök; szivemelő vala tőlük hallani ama buzgó 400 éves ének hangjait: „Kérünk áld-meg országunkat, királyunkat 's mindnyájunkat." — Záradékul (valamint a' kéz előtt) egy csapat torzonborz granátos haladott. Emelé ez innepi fényességet a' vár piaczán felállitott katonaság 's ezt a' veterán-granátosok tiszteletet gerjesztő serege, kiknek mindegyikéből egy-egy tekintettel-ijesztő Marius nézett-ki; az egész sereg pedig teljes erőben és tekintetben a' bozontos medve-süvegekkel és szálas fegyverekkel nem vala hasonlatlan egy nyers erőben viruló szállas bükköshez; 's mig ezeknek fül- és földrázó, hatalmas salve-jok a' bástyákon

felállitott pattantyúság ágyújival versenyt dörömbölvén 's a' budai hegyektől százszoros „morgadalommal“ viszonoztatván a' jelenlevőket Isten szavára emlékezteték: sok budai vadászok nagy szomorúságára a' nyulakat a' budai hegyekből egy szálig kiüzték.

Harmad évvel és taval a' Tivoli és Redoute bérlői illuminálták ezen innepet; az idén Buda tett-ki magáért, vagy inkább a' „Horvát-kertnek“, ezen körülmények szerint változó négy, t. i. innepen 1 forintba, vasárnap 25 xrba, csütörtökön és kedden 15 xrba, a' többi alpári napokban pedig — semmibe kerülő introitusa által nevezetes themának bérlője, ki ma éppen olly pompás kivilágitással és átlátszó festvényekkel ékesité-fel kertjét, minőkkel a' „kellemes Annák“ innepét illuminálta.

Mint közönségesen minden budai mulatságoknak a' Pestiek adnak kizárólag életet, ugy ma is szállongó karavánokként tódulának gyalog, lovag, és kocsilag 's porfellegtől éppen olly nevezetes, mint korcsmákkal megrakott Attila utszán keresztül, mellyet a' csintalan tréfás Budaiak talán csak azért sem öntöznek, hogy a' Pestieket az oldal-házakba betérni, 's ott a' port ugy nevezett három-ember borukkal leöbliteni kénytelenitsék. Maga a' kert felette csinos volt, 's még csinosabb mint Anna napján. Mintha az égnek minden csillagai leszállottak volna versenyt ragyogni a' sok csillogó bogár és kökény szemekkel, mellyek itt okuláros és nem-okuláros férjfiaktól megnézve vizsgálva, és csudáltatva arról látszottak bizonyságot tenni, hogy a' szép szem az Istennek minden teremtett csillagai közül a' legszebb csillag. A' déli kapun bejövén, két oldalról glédába felállitott világositó tulipánok, virágos süvegek, mécsek fogadák a' vendéget. Szépek voltak a' lámpacsillagok, a' pyramisek, mellyeken ma átaljában több magyar felirás volt; de különös és feddést érdemlő, hogy a' magyar felirások többnyire csak fizetésre 's eszem-iszomra emlékeztető versek valának, mig a' kivilágitás tendentiáját német felirás hirdeté. Az átlátszó festvények szent Istvánt, Attilát 's egyéb magyar vezéreket képezték; de már ezek inkább elmaradhatának, vagy talán a' szerencsétlen mázoló magát akarta parodiázni?..

Minden nagynak van egy vagy több utánozója, még pedig — miniaturban. Ez még türhető; de ha az a' kis miniatürke közel oda áll prototyponjához, vagy éppen melléje, akkor a' miniatürkehős még tizszerte liliputibb leszen. A' litteraturában erre van elég példa; van Budán is, van a' Horvát-kertnek által ellenében is, egy kis kertecske, melly kapuja fölé átlátszó irásban ezt tételé: „Stephanus I-ter König von Ungarn.“ Belül az udvarban két pyramis, mellyek hajdan valakinek név-innepére készülhettek, mint a' német felirás mutatá. Az egyiken ezen csengő pengő magyar irás akart hóditani: „Éljen a' nemzet, éljen a' haza, mindig virulva magosabb dicsőségre. — Éljen a' magyar vigan és dicsőn, ragyogva szép hire mint a' nap égtetőn.“ A' másik oldalon: Örökre viruljon a' magyar hon, hősei dija legyen borostyán-koszorú. — Az öröm az éj homályát fényes világgá váltja-át.“

Legvigabb volt a' „Freyschütz“ 's igen eredeti rajta az, hogy a' vendégnek a' kapuban váltott billetért ugy kellett 12 xrt fizetni, hogy azután belőle 8 xrnyit költhetett, vagy is ihatott, ehetett: mi a' korcsmárosnak azon hasznot hajtá, hogy mindegyik vendége evett vagy legalább ivott valamit; 's ez nem kis dolog a' korcsmáros számadásában! —

Igy és illy formán ülte szent István innepét Buda, vagy jobban szólván Budában a' pesti nép. Valóban illy testvérileg osztakozó, egymáshoz szító két várost nehezen fogunk hirtelenében találni, 's most mondja valaki, hogy nem jól irunk, ha Budapest-et irunk. Garay.

Figyelmeztetés.

Koch K. W. Bécsből

tisztelettel ajálja arany, gyöngy és ezüst portékákból, legujabb izlés szerinti nagy és zsebórákból jól felkészült raktárát a' legjutalmasb áron. Avult szereket is megvesz vagy ujakért kicserél. A' pesti vásár alatt sátorboltja vagyon a' vásárpiacz 1-ső osztályában az uri utszában.

Tauber Károly Imre

a' pesti kir. nemzeti főiskolában szép irás 'tanitója tisztelettel jelenti, hogy nála meg lehet még szerezni ama dicsérettel emlitett 2 lábnyi széles és 2 láb 8 hüvelknyi magos nemzeti abc-jét 1 pengő forinton; valamint tolltartási szabályait is szinte azon nagyságban és ugyan azon áron; továbbá 1 láb 6 hüvelyknyi széles, 2 láb 1 hüvelknyi magos disz-példányát 20 pengő kron, más deák, magyar és német példányaival együtt 18—30 váltó kron.

NB. Nem sokára megjelenend a' patriotikai szép irási disz-példány is, mellyben más erre czélzó mondásokon kivül egyszersmind a' „tartsd-meg Isten Ferencz királyt“ magyar és német nyelven képezve leend; továbbá iskolai példányok is a' legérthetőbb rendszerrel kellemes kis alakban 's a' legillendőbb árakon. (Lakása a' váczi utszában, Gabler háza 2-dik emeletében.)

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán az aug. 17-én ismételt „falusi borbélyt“ a' multkorinál helyesebben sikerülve láttuk, 's ugy tetszék, hogy a' szép számú közönséget jól is mulattatá. Mogyorósy l. a. (Zsuzsi) ma mégkevesebbé volt elfogulva, 's mind énekeit mind prosáját bátran adá elő. Megyeri ur (Palkó) ma élénkebben vevé-fel szerepét 's mulattatóbb leve. Az 1-ső felv. után Wirdisch és Meyer Karolina l. a. által eljárt lengyel táncz igen kedvesen fogadtatott. — 19-én nemzeti 's országos nagy innepünk előestvéjén „István a' Magyarok első királya“ czimü hazai hősjáték (Katona József munkája) jöve szinpadra. E' darab a' boldogult szerző müveinek gyengébbjei közé tartozik, mit a' pesti közönség akkor

is el ismert, midőn az két évtized előtt legelőszer honi színészink által a' pesti rondellában adaték, 's a' czimszerepet maga a' szerző igen jelesen játszá. A' darabnak mai előadása se emelheté-ki a' hijányokat annyival is inkább, mivel egyik fő szerep vivőjének készületlensége nagyon is szembetünő volt; ellenben a' csinos öltözetek nem kis diszéül szolgáltak e' mutatványnak. A' jámbor és sokat is fohászkodó István szerepét Tóth ur helyesen, és egészen a' szerzőnek szándékával egyezve fogá-fel; Kántorné assz. (Adelheid), Fáncsy (Boleszlav), Nagy (Theodat) Megyeri (Kupa) urak az igen számos közönség által gyakori tapsra méltatott érdeket szerzének a' kedvesen vett hazai darabnak. A' 2-dik felvon. után Meyer Karolina l. a. és Kaczér ur által tánczolt kettős magyar tetszést nyert. — 21-én Kotzebuenak „Epigrammáját" láttuk; 3-dik felv. után a' Wirdisch Katalin l. a. és Kaczér ur által eljárt két alakú kettős táncz ismét tapsokra méltatott.

Szegeden aug. 12-én köz kivánságra ismét „Domi az amerikai majom" adatott. Mi előtt e' darab felől jegyzetimet közleném, örömmel jelentem, hogy városunk polgárjai, kik a' lefolyt két évben olly igen hazafias pártfogással voltak Abday és Kiényi társaságaik iránt, hogy ezek hála-könnyek-közt váltak-meg tőlek, most ismét — bátor az első darabokra a' mezei és kereskedési foglalatosságtól hátráltatva csekély számmal jelentek is meg, ujolag olly partfogással vannak a' szinészet iránt, hogy, ámbár e' darab egymás után kétszer játszatott, még is jó nagy szinteremünk mindenkor tömve volt. Derék Szegediek! e' kitünő pártfogás, mellyet későbbi időkben is ohajtanánk tapasztalni, örökké diszlő betükkel fog a' haza fény-egén tündökleni, 's a' késő utód áldva sohajtja majd neveteket; mert a' szép ösvényt nyitátok-meg nékik, mellyen a' hazafiságért egy derék társaság elő hazája buzog. Vajha jeles példátokat minden magyar város utánozná!! — Az emlitett darabban Kőszeghy (Dessa Cassara) igen helyesen mutatá a' csalódott boszús szerelmest; Lázár (Krugen) gyengén, Szilágyi (Ninon) nem elégitőleg, Szántai (Zeno), Kovács (Bogár Pongrátz) igen jól játszottak 's köz tapsra méltattak. Balláné (Adéla) a' valódi anyát, gyermeke elraboltatásakor fájdalmait, annak megtalálásakor örömét igen természetesen festé. Anasztázia (Hyacintha) kellemesen, és szinte természeti nyájassággal, Szántainé (Sybilla) szerepét jól felfogva játszának. Balla (Korand) a' képfestőt minden kivétel nélkül adá. Kranzlberger (Domi) olly elégedést nyert ismét, hogy a' darab bevégzetekor közös akarattal kitapsoltaték.

Kolosváratt jul. 31-én Schrödernek „szerelem féltői" nem legjobban sikerülve adattak; az előadásnak jobban kellett volna közeledni a' természethez, valamint a' túlság határát is eltalálni. Szentpétery (Vártói) ámbár caracterének igen szerencsés eltalálója volt, de valamivel csinosabb is lehetett volna. Udvarhelyi (Bemai), Egresi (Szépudvari), Kubayné (Karolina) jelesen személyesiték felvett szerepeiket. — Aug. 2-án Lendvai Márton különös javára Birch-Pfeiffer asszonynak Kis János budai szinész által magyarositott „Hinko, a' hohér legény" czimű dramáját legelőszer adák. Ha bár több tekintetből e' darabot is, valamint a' szerzőnek egyéb hasonló műveit, remeknek nem tarthatjuk is (ellenére a' hirdetvénynek), de meg kell vallanunk, hogy szinészink a' hálátlan szerepek tanulására nagy szorgalmat forditottak. Lendvay a' czimszerepben jeles játszása által érdemlett koszorút szerze magának; Déréné (Markitta) majd minden jelenésében méltó tapsokkal tisztelteték; Kubayné (Blanka) helyesen tett eleget a' változékony elméjű nemes kisasszonynak; Szerda-

helyi a' vad, indulatos Fülöpöt jól festé; Szentpéteri (Jobst) szokott jelességgel játszék. Nézők igen számos gyülekezettel siettek a' derék Lendvay jutalmát szaporitani. — Aug. 3-án „a' hét leány forma-ruhában" czimű tréfában legmulattatóbb volt Dériné (Julia) és Szilágyi (Panganét) az öreg invalidus commendans. — Aug. 5-én Hell Theodornak „16 évű királynéja" Dériné forditása szerint jöve szinpadra. A' helyes és jól adatott drama kellemes estvét szerze a' nézőknek; érdekét kétszeresité a' jeles forditónénak csinos magyarsága, valamint ugyan ennek a' czimszerepben helyes játszása, mit diszes öltözete is kellemesitett. Szentpétery (Rantzau) noha az 1-ső felvonásban túlságig is vivé udvarias hizelgéseit, azonban e' jeles hajdani honfinak nemes caracterét a' végső jelenetekben annál helyesebben festé, midőn hazája érdekeiért a' magáéit feláldozza. Lendvay (Bury) élénken 's csinosan játszva köz elégedést nyert. — Sz. Johanna (Emma) szorgalommal és szépen öltözve játszék ugyan, de valamint máskor, ugy ma is a' szende szerepet elég érdekessé nem tette. Szerdahelyi (Nörberg) udvarias módjával 's helyes arczvonalmaival eléggé mulattatá nézőjit. A' gyakori tapsokkal tisztelt Dériné játék végén hasonlóban részesült.

Német Játékszin.

Pesten aug. 16-kán Fischer ur különös javára legelőször adatott „a' tolvaj-vadászok" eredeti regényes nézőjáték karénekekkel 3 felv. Haffner Károlytól; a' hangászat Grill János szerzeménye. Foglalatját ezen uj darabnak bővebben előadni nem tartjuk érdekesnek, mivel az egész szerzemény, a' már eléggé ismert haramiás, 's regényes történeteknek némelly változásaira levén alapitva, annak előadása a' meglehetős számú nézőkben különös elégedést nem vala képes gerjeszteni. Mindazáltal a' szerző, ki magát német játékszinünk költészének nevezi, leginkább a' karzatokon nagyobb számmal egybegyült hallgatók által az első és utósó felvonás után előhivatással, 's tapsokkal tiszteltetéte-meg. — A' hangászati szerzemény némelly részei, különösen az ouverture, 's a' molnárok kar-dala, a' jeles szerző tehetségének dicséretre méltó bizonyitványai. Kár hogy azok más érdemesebb darabot nem diszesithettek.

R. F.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban a' gros-de-naples szalagok számüzetvén a' szép izlésü dámák atlasz szalagot vesznek ris-szalma és crep kalapjaik diszitésére. Ez legékesebb diszitvény jelenleg a' pongyola fehér palást-ruhához. — Nagy divatban vannak most az ugynevezett fördői piczin capote-kalapok fekete crepből zöld, kék, sárga vagy baraczk szinű bokrokkal és szalaggal. Reggeli látogatásra, falura, sétálásra leginkább a' keresztbe szőtt szalaggal ékesitett széles szalmakalapokat viselik. Falusi ruházathoz sok szalagbokrot és kamasokat használnak.

Alsó ruhákra (a' fehér musselinra) alól 5 sor csipkét vesznek; a' skót selyem ruha nagyon kedveltetik. A' blonde-fodrokkal szegett gros-de-naples ruhához igen világos gaze capote-kalapot blonde-fodorral szegve viselnek; hasonló virágos szalagból hordják az övet és nyakkötőt.

Korosabb dámák paradicsom-madár tollas olasz szalma kalapot, virágos pekin ruhát, tüllel szegett több galléros musselin pelerint: a' kis leánykák pedig jaconet ruhát, gros-de-naples capote-kalapot viselnek. Ékes dámákon láthatni még himzett musselin-capote-kalapot, csipkével szegett 's elől a' nyiláson 4 szalag bokorral diszesitett himzett musselin palást-ruhát, melly sárga lila vagy rózsaszinű gros-de-naples-val béleltetik.

Multkor a' kamara üléseinek megnyitásakor az udvari dámákon és más asszonyságokon egyszerű ruházatot lehetett csak látni, mint kékkel bélelt musselinból, skót gros-de-naplesból, igen sokat fehér musselinból vagy organdiból himezve, és csipkével keritve két-háromsorosan; gazdag rajzú foulardból fehér alapszinnel, szürke selyem musselinból 's a' t. — A' legékesebb dámák kezeikben virág-bokréták voltak.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

69.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön augustus 28kán 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

A' Chlamyphorus egy kis négy lábú állat, melly Chiliben találtatik. Leginkább hasonlit ezen nevezetes állat az Armadill-hoz, 's nagyobb részint, mint a' vakandok, föld alatt lakik. Minthogy igy elrejtve él, nagy ritkaságnak tartatik. Az első példány csak nehány évvel ez előtt küldetett borszeszben Londonba a' Buenos-Ayresi consul által. — Ezen állatnak tápláléka, mennyire fogaiból következtetni lehet, bogarakból áll. Kevés állat van olly jól ellátva földalatti lakáshoz, 's épitéshez, mint a' Chlamyphorus. Feje, egész felső része, 's oldalai valamelly szarv nemű panczéllal vannak fedve. Ezen panczél barázdák által gyürűkre van osztva, mellyeknek mindegyike ismét 15—20 négyszegű táblácskákból áll. Nem függ egészen össze a' felbőrrel, mint az Armadillnál, hanem a' szőr felett, mint egy második ruházat, szabadon függ, 's csak fején és hátán van hozzá nőve. Farka rövid 's vége ásó formájú; szőre szalmaszin; mellje széles, teljes és erős; első lábai rövidek, de feletteizmosak és vastagok; öt körmei a' legkeményebb gyökereket kiássák. Arcza felette kicsiny, mint a' vakandoké. Fogai hasonlitanak a' röstnök fogaihoz, kihez lassúsága által is igen hasonlit. Ezen állatnak hossza $5\frac{1}{2}$ hüvelyk. Csak két példány létez ezen ritka állatból a' gyüjteményekben: egyik Philadelphiában, másik Londonban.

A' czukor-juharfa. Azon különféle természeti produktumokból, mellyek előttünk az uj világ felfedezéséig idegenek maradtak, északi Amerika egy éppen olly nevezetes mint hasznos fát mutat elő, melly czukor-juharfának neveztetik. Ez igen csoportosan 's vadon nő mind az északi, mind a' déli tartományokban. Nedve, mellyből az Északamerikai magának bort, sert, vagy czukrot készit, következő módon gyüjtetik össze. Tavaszkor, ha a' szelidebb időjárat bekövetkezett, 's a' levelek hajtani kezdenek, a' nevezett fa meleg derült napokon nehány lábnyira a' föld felett megfuratik, a' lyukakba bodzacsők dugdostatnak,

's az ezeken keresztül szivárgó nedv edényekben felfogatik. E' szerint egyetlen egy fából sokszor 100 fontnyi nedvnél több csurog-ki, 's két személy egy hét alatt, ha egyébként az idő alkalmas, 2—3 mázsa czukrot készithet belőle, mellyhez nem kell egyéb, csak hogy befőzzék. Hogy belőle bor váljék, hordókba kell tölteni, 's magára hagyni. Ha pedig malátával (Malz) forrásba hozatik, ugy igen egészséges ser válik belőle. Alig szenved kétséget, hogy a' czukorjuhar, valamint schweitz és német országban, ugy annál inkább édes hazánkban is tenyészhetnék, minthogy azon tájékok Amerikába, hol ezen fa vadon nő, semmivel se melegebbek éghajlatunknál.

INTÉZET.

Közbenjáró-itélőszékek burkus országban. A' felvilágosodott porosz (burkus) kormány, melly már több tisztviselői 's igazsági dolgokban dicséretes példával ment-elő, a' polgári jogvédésbe igen fontos rendelést hozott-be már 1827-ben, t. i. a' közbenjárókat (Schiedsrichter). Ezen rendelmény legelőszer északi Amerikában Orleansban keletkezett, ott hol a' kiterjedt kereskedés számos vitákat 's perlekedéseket szül, 's az ügyvédi hatalom már olly fokára hágott a' zsarolásnak, ragadozásnak, 's a' törvényszékek olly könnyen megvesztegettethettek, hogy minden per, akár megnyerte az ember, akár elvesztette, mind a' két félre nézve mindig veszedelmes volt. Kiszolgáltatása a' szigorú betűszerinti törvénynek minden esetre igen hasznos e' társaságos és cselszövényes viszonyainkban, ha tudományosan mivelt férjfiak által történik-meg, kik a' törvényt minden tekintetében 's a' legszövényesb törvénykérdéseket értik és tudják. A' szigorú törvénynek jótevőségét valóban soha se lehet elég drágán megfizetni. Mig Amerikában az ügyvédek és birák a' törvényt 's igazságot szigorún szolgáltaták-ki: senki se panaszolkodott, bár milly nagy költség mellett is. De miután szigorú igazság a' betört demoralisatio által mindinkább egyezési (conventionell) igazsággá alakult, melly kevesbbé néz a' valódi igazságra mint az alkalmatosságra, a' pillanatra vagy személy-tekintetekre, hogy ne mondjam pártosságra, ekkor az ügyvédek és törvénybirák igája, melly azon felül azoknak, kik alatta nyögtek, még iszonyú pénzökbe is kerül, szenvedhetlenné lett.

Orleansban állott össze legelőszer kereskedőkből, azután a' lakosok közül is egy társaság, melly megegyezett, hogy minden pereket és peres dolgokat a' köréből kinevezendő közbenjáró birák által intézzen-el. Ezeknek kötelességökben áll itéletet hozni a' helyesség 's illendőség okai szerint; ezen itélethozás ugyan a' szigorú törvényes itélethozásnak utána áll, de igen előtte annak, melly szerződésen 's egyezésen alapul, 's mai időben olly igen elhatalmazott. Ezen utósó az igazságnak csak nevét hordja; a' kétszinű, hizelgő álarcz megett a' megvesztegethetőség 's minden egyéb visszaélések rejtezkedének. New-Orleansban ez ujitás egyedül csak az ügyvédeknek és biráknak nem tetszett, mert konyhájikba most kevesebb pecsenye, erszényeikbe kevesebb arany gördül; de a' lakosok ama nagy hasznot vonák belőle, hogy az önkény és csalás ellen oltalmat nyertek a' nélkül, hogy vagyonjokat feláldozni kénytelenittessenek.

De Orleansban ezen közbenjáró törvényszéket csak magányos emberek alapitották: a' burkus kormány azonban azt, mint nyilvános országos intézetet, állittatá-fel, és pedig a' Brandenburgiak tanácslatára. A' burkus közbenjáró birák választatnak, 's a' tapasztalás bizonyitja, hogy mindenütt, hol a' választás belátással és igazsággal történik, az intézetnek becsülhetlen haszna van. Már elég volna az illy zsenge intézettől, hogy az esztendőnként hirlapok által közzé tenni szokta számos törvényes dolgai mennyiségét: de nem egyedül a' törvénynek ezen materialis javitását szüli ezen intézet, hanem az erkölcsiségre behatása és politikai fontossága az, mi leginkább figyelemre méltó; mert ki tagadhatja, hogy ez által a' népben igazságszeretet 's elismerés ébresztetik, és a' szükség a' per elintézésére gondolkodni 's itélni tanitja őket, ugy hogy idővel az ügyvédek költséges hatalma alól egészen kinőnek. Továbbá semmi sem alkalmasb a' lakosok közértelmét, 's a' nyilvános dolgok iránti részvétét felébreszteni, mint éppen ezen közbenjáró itéletek. A' kedvező haszon, mellyel a' közbenjáró itélőszékek ó-burkus országban sikerültek, oda birta ezen országnak kormányát, hogy az emlitett közbenjáró itélőszékeket Sléziába is hozza, hol valamint Brandenburgban hasonló sikerrel állnak-fen, 's hatásuk közönséges megelégedést szül.

LITTERATURA.

„Értekezés az oldal-ágú rokonok örökösödéséről régibb törvényeink szerint, mellyet törvény-doctorság elnyerésére készitett és mgos Bezerédj György cs. k. udv. tanácsosnak, a' dunántuli kerületi itélőszék előülőjének, szeretett atyjának, igaz tisztelet 's fiúi hálaadóság jeléül ajánl Bezerédj László. Pesten 1834. Trattner-Károlyi nyomtatása. 8-ad rét. 38 lap.“ — Ezen csinos külsejű könyvecske, melly legközelebbi napokban került-ki a' sajtó alól, czimében mutatja, milly alkalomnak köszöni feltünését; 's ez okból vannak vég-lapjain deák nyelven a' közönséges törvény és politicai tudományokból vitatás tárgyául vett tételek is. Lehetetlen nem örvendenünk, midőn honunk fiatalságát a' magyar nyelv mellett annyira buzgólkodni látjuk, hogy a' doctori megtiszteltetés alkalmát is már-már magyar értekezésekkel kezdik érdekessé tenni. Az emlitett munkácska az oldalágú rokonság örökösödését vevé tárgyául, és azt minden részéről honi törvényes munkáink vezérlete szerint meghányja 's veti annak megmutatására „hogy nem ábrándozás, nem alaptalan vélemény, melly a' rokonok mostani örökösödési rendét törvényeink nyilvános szabályaival ellenkezőnek tartja.“ Az egész munka tagadhatlan bizonyságot nyujt nem csak szerzőjének gondolkodva jártasságáról törvény-könyvünkben, hanem ujabb literaturánkban, is mellynek csinos irás-módja szerint igen jelesen 's érthetőleg van az értekezés szerkezve. A' tárgy felől gondolkodni szeretők megelégedve fogják bizonyosan kezökből bocsátani e' rövid de sok jelest magában foglaló könyvecskét, és igaz szivből ohajtandják, vajha a' nagy érdemű atyának illy szép tudományú fija, ki őt fiúi hálájának e' tisztes gyengéd bizonyitványával tisztelé-meg, fényes nemzetségének 's honjának diszét jeles ismeretei számtalan gyümölcsével nevelje és szaporitsa.

HAZAI HIRLELŐ.

Időjárat Erdélyben. (*Folytatás.*) Jóslatom teljesedésre siet. Jelen évi időjáratunk sok figyelemre 's emlékre méltó. Martiusi hideg szeles dereinket annak utóján nehány napig tartó havazás követé. A' viruló természetet térdig érő hó nyomá-le. Fekete karácsonunk helyére inkább illett vala fehér husvétunk. Nehány napig szinte nem, vagy csak alig lehete utazni a' töröttlenben. Növésbe indult vetésinket egy hétnél tovább hó fedte, 's akkor is észrevehetlenül nem felső meleg, hanem alóli hő földgőzölgés által, 's mi több — az északias oldalokat kivéve — a' vetésre nézve kártalanul olvadt-el. Ezen akkori levegői rémség — későbbi tapasztalás szerint — az utóbbi időkre nagyon jótékonyan folya-be; mert azóta földünk hatósan még egyszer sem ázék-meg, 's csak azon kis nedvet éldelik ekkorig plantáink. Aprilis, sőt május is, többnyire hideg fergeteges szelekkel telt-el, és ritka permetezéssel (Staubregen), 's átaljában véve junius, és julius is kevés — közmondás szerint — pászmás, 's majd mindenkor és mindenütt rontó szélvészekkel, jégesőkkel, mellyek

közül egy (junius derekán) tetemes károkat tett nagy fákat is ki-döntvén 's derékban ketté törvén. Junius elején egymás után több éjjel derünk, hóharmatunk vala; de csak aljas helyeken, 's nem tetemesen árta. Az egészre szóllva jelen évünk száraz nyara égető, caniculánk sorvasztó. Nálunk egy nap se vala az évben kisebb nagyobb minden felőli, többnyire keleti, száraz erős szélnélkül; a' forró szelek e' forró napokban rémitők. Nehánykori felleginket ugyan mindannyiszor ezek hajták-el, 's okozák e' példátlan szárazságot; de a' természet egészségére nézve jót tettek 's tesznek; nélkülök minden megfulna a' hőségben. Juniusunk forró, juliusunk perzselő vala; most pedig caniculánk kezdete óta augustus elején a' három tüz-kemenczebeli zsidók (Sidrák, Misák, 's Abdenago) sorsára jutástól félünk. Minden termés elsietett, igy az aratás is. Julius elején arattunk, derekán hordtunk. A' még zöldes gabona harmad napon már szakadásig elért. A' nagy szárazság megtisztitá még a' rosz gazda gabonáját is minden gaztól. A' töméntelen eleji gyümölcs elkészült, de a' nyári, őszi aprón, fonnyadtan, nagyobbára földön hever, 's az érettnek látszó is izetlen, keserű. A' fűvek elaszva porlanak; némelly fák kiszáradtak; a' ránczos sárga levelek, mint ősz végén, hevernek a' fák alatt. Értem még 1806—7-ben szárazságot, három hónapi (tehát hosszasb) esőtlenséget, de nem illy károst; semmiben se vala hiány. Értek apáink olly nyarat, midőn nádasok a' nap hevétől megyultak, égtek; de nem illyet, midőn augustus elején a' török buza (tengeri) — a' mi van is — érik, elszárad. A' szőlők növése is megakadt. A' mezőségi szénás oldalak legelőkké váltak; 's még is a' legjobb helyeken is szinte éhhel vesz-el a' marha, és csak a' viz tartja életét. A' megégett porló föld, mint a' homok, szántható; a' keverés, forgatás szénával esik. (*Végzet következik.*)

PESTI VIZSGÁLÓ.

Vakok próbatétele. Augustus 24-én délutáni 3—7 óra közt ment végbe n. Pest vármegye házának teremében a' pesti vak nevendékek nyilvános megvizsgáltatása, mellyre mind két nembeli hallgatók igen nagy számmal jelenvén-meg nem csak a' bemenetnél pénzbeli segedelemmel mozditák elő ezen irgalmi jeles intézetet, hanem vizsgálat közben is bebizonyiták valódi részvétöket, miben tisztelt alispánunk t. **Földváry Gábor** ur, mint előülő, 's több más előkelő urak és asszonyságok érzékeny például szolgáltak. Az intézet igazgatójának és két nevendéknek rövid magyar 's német beszédjek, majd a' nevendékektől négy hangú énekre tett 's csinosan deákul elénekelt „Jöjj-el szent lélek" kezdé-meg a' próbatételt. Következett a' különféle tudományokból kikérdeztetés, u. m. hit, magyar és német nyelv, fej- és jegybeli számvetés, olvasás irás, természeti és honi történet, természet-tudomány, technologia, földleirás, és muzsika theoria tudományaiból. Valóban nem lehetett érzékeny illetődés nélkül csudálva nem hallani, milly pontosan tudának megfelelni változtatva magyarul és németül e' sokféle tárgyakból a' szerencsét-

len fiatal nevendékek. Ezek után a' kézi munkákat mutatták elő, mi alatt magyar és német intézetbeli énekeket valóban csinosan énekeltek. Végre következett a' hangszeres muzsikai próbatétel, mellynek tárgyai: 1) 4 nevendék által játszatott lengyel nóta flauta, trombita, viola, és gitár hangszeren. — 2) Változatok 2 hárfán huros quartett-kisérettel. — 3) Egy vak leányka Spohrtól egy dalt énekelt fortepiano és kürt kisérettel; a' kürtöt vak nevendék fujta, fortepianón a' világtalan muzsika-tanitó ur játszott. — 4) Quintett flaután és huros hangszereken. — 5) Az első hegedűs (13 éves) nevendék amaz igen csinos változatokat játszá, mellyeket sziveskedésből és emberi szeretetből a' jeles Kontsky Károly ur különösen e' czélra készitett és betanittatott. A' fortepiano-kiséretet Kontsky Antal ur volt szives játszani. — 6) A' nevendékek 5 trombitán egy lengyelt fujtak. — Mindenik e' darabok közül tapssal jutalmaztaték. Következék erre t. Földváry alispán urnak szives atyai beszéde magyar nyelven (a' nevendékek egyiránt jól beszélnek magyarul 's németül!), és a' legjobb 4 nevendékek ezüst emlékpénzeket nyertek, mellyeket ngos Schedius Lajos k. tanácsnok hitese méltóztatott a' nevendékek melljére feltüzni; a' többi nevendékek a' t. előülő ur kezeiből pénzbeli jutalmat kaptak fejenként. Berekeszté az egészet egy köszönő német ének az angoly „God save the King" népdal melodiája szerint.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán aug. 22-én „Montfaucon Johanna" szinjátékban különösen jeleskedett Kántorné assz. a' czimszerepben, kitől azonban az utósó felvonásban azon legnagyobb hatást gerjeszthető jelenetben, midőn megöletésre szánt gyermeke tőle elragadtatik, nagyobb ketségbe esés és anyai aggodalom kitörését szerettük volna látni; a' kis Telepi Máli (Otto) ismét helyesen viselé magát. Barthané assz. (Hildegarde) szembetünőleg halad declamálásában. Tóth (Estavajel), Bartha (Lazarra), Fáncsy (Filep), Telepi (Guntram) urak vetekedve emelék a' darab érdekét. — 23-án rendkivüli bérlet-szünés mellett legelőször adaték: „a' garabonczás diák" uj tüneményes vigjáték népdalokkal és tánczczal. Irta Munkácsy János; muzsika alkalmazó Pály Elek, tánczszerkező Szőllősy Lajos. Lesz még alkalmunk hosszasabban emlékezni ezen darab felől, melly mint eredeti a' maga nemében első tünt-fel a' magyar szinpadon. Addig is elég legyen értesiteni olvasóinkat, hogy tartalma és elrendelése hasonló ama helybeli bohózatokéihoz, mellyek, mint p. o. Lumpacivagabundus 's a' t. a' bécsi külvárosok szinpadjain vevék eredetöket. Nagy tetszéssel 's a' festőnek zajos előtapsoltatásával fogadtatott a' 2-ik felvonásban előkerült, 's pesti Tivoli-t igen meglepő hasonlatossággal ábrázoló diszitvény. A' darab értéke felől a' publicum véleménye igen különböző volt első előadáskor. Egy rész megelégedve az első munkával azt minden tekintetben helyesnek, másik Lumpaci-val egy

értékűnek, harmadik nem roszabbnak sok más hasonnemű német daraboknál, 4-dik az 1-ső felvonást meglehetősen mulattatónak, a' többit hosszadalmasnak, 5-dik végre az illyes tárgyú művet a' magyar nyelvre érdemetlennek mondá. Várjuk tehát-meg a' darab ismétléseit, 's lássuk majd, miképp fogja azokat a' közönség látogatásaira méltatni. Első előadásra a' szinterem minden helyei el valának foglalva, ámbár nem olly tömötten mint Lumpaciban. A' darab hőse (a' czimszerepben) Megyeri ur, 's társa a' kántor (Bartha ur) sok kaczagásra gerjesztek a' közönséget, 's játék végén Telepi urral együtt előtapsoltattak. — 24-én Kisfaludy Károlynak „három egyszerre czimű helyesen adott vigjátéka után (1 fv.) a' „nagy idai lakodalom" czimű tréfás tánczjáték adatott (1 fv.) Szőllősy Lajos szerzeménye, és Herfurth Károly (nagy részint) muzsikája szerint. Ezen csinos tánczjáték eddig látott rokonainak egyik legszebbike volt, 's a' közelégedést, mellyet nyert, leginkább a' szép öltözeteknek, helyes előadásnak, egymást váltó tánczoknak köszönheté. Wirdisch és két Mayer jeles tánczosnéink, valamint Kaczér és Egri urak, de kivált Szőllősy ur (ki minden egyéb eddig látott magyar tánczosink közül, legcsinosabb illedelemmel járja a' magyar tánczot, 's teljes igazzal hazánk első magyar tánczosának tartathatik) számtalan tapsokat nyertek. — 25-én a' „garabonczás diák" ismételtetett.

Pápa kis városunk nem olly hamar volt részes mostani szerencséjében. Nehány héttől fogva t. i. Hofmann ur igazgatása alatt egy német szinész-társaság, lehet mondani megelégedésig mulattatá közönségünket; ezt azonban hamar elfelejtette velünk Komlóssy társasága, mellynek eltávozta a' feltett 5 darab előadása után csak nem pótolhatlanná teendi örömünket. Első mutatványul magyar szinészink is, valamint a' németek, Szapáry Pétert választák, 's örömünkre szemmel szivvel tapasztaltuk, hogy Magyaron kivül magyar hőst alig képes egyéb nemzet helyesen képezni. Szapáryt Czelesztin igen helyesen játszá; ő figyelmet érdemlő derék szinész, kinek érdemeit a' fondorság is tartozik elismerni. Ő ma a' fogságban elcsigázott hősnek indulatit remekül mutatá; majd az édes „szabadság" szó hallására remegő teste minket hason-érzelmekkel tölte-meg, 's benne a' bátor álhatatos hőst tükör gyanánt láttuk. Sokan vétkül tulajdoniták neki, hogy indulatit néha olly kitörve mutatá, kivált midőn Hamsa a' szabadság szót ejté-ki ajkán: de vádlójit figyelmeztetjük azon lovagi kor szellemére, mellyben e' történet hőse, Szapáry, élt, midőn t. i. az emberek phantasticai fogalmat tulajdonitának a' szabadságnak, kivált az individualisnak. Ezen kivül meg kell gondolni, hogy Szapáry 12 évig volt fogoly, az osman csorda önkényétől mind ő, mind a' magyar nemesség számtalan méltatlanságot szenvedett. Mi kik szabadok vagyunk, nem vagyunk eléggé képesek becsülni és felfogni a' szabadság édes gyönyöreit, 's talán minden jónak csak akkor tulajdonithatunk igazi becset, midőn annak birásától elestünk volt. — Komlóssyné (Ilka) a' mindent feláldozó hű feleséget, örömet,

fájdalmat, részvételt magasztalást - érdemlőleg tükrözé. Trencsény Maria (Fülöpné) egyéb hijányain kivül szerep-nem-tudást árult-el, 's igy nem elégite-ki. Komlóssy (Hamsa) noha gyakran tüz nélkül mondá, mit lánglobogva kell vala kifejeznie, előhivatásra meltaték. Szakácsi (Batthyány) mind szerencsés külsejével mind büszke fiatal hősi előadásával megnyeré a' nézők tetszését, kivált az ütközetben, midőn a' legyőzött török agát földre szegezé. Fülöp (Esterházy), Földvári (Beleznay), és Kőrösy (Forgács) meglehetősen játszának. Király (Ali Mehmed) hiven festé az ázsiai önkényben nevelt rabszolgát. Farkasné (Zulima) élénktelenül és szerepét kevessé ismerve játszott. Gálit (Borsos földmivelő) már többször láttuk, de miveltségének mindenkor régi fokán marad. Ritka kellemű tenor hangja azonban dicséretet érdemel. A' sugó eleget tett magáért; mert ő a' botránkozásig kénytelen volt hangosan sugni; Czelesztinen kivül reá a' többinek, ugy látszék, nagy szüksége volt. Egyébiránt e' társaság átaljan véve dicséretet 's köz pártfogást érdemel, mellyet a' józanabb rész meg is adott neki. Vajha magyar asszonyink, kik bár Bécsben képzetök szerint tökéletesb előadásokat láttak is, megjelenésökkel a' magyar mutatványokat is megtisztelni méltóztatnának megfontolván, hogy ha ön magunk csekély áldozattal se pártoljuk honi intézetinket, soha azoknak kifejlésöket 's előmentöket, virágzásukat tapasztalni nem fogjuk, és igy örökké a' külföldre szorulunk, örökké a' régiben maradunk. Minden kezdet csekély és tökéletlen; de azért csak még is kezdenünk kell. Ne vonják tehát meg pártfogásukat lelkes szépeink a' magyar színészettől, sőt ápolják azt ön kezeikkel, mellyek minden körül bájt és lelkesedést varázs erővel képesek hinteni. B.

HANGÁSZAT.

Kontsky háznép hangversenye Pesten. Aug. 20-án délutáni 5 órakor a' Kontski háznép, mellynek további itt tartozkodását a' körülmények hozák magokkal, magány-hangversenyt ada a' Duna-fördő épületének 1-ső emeleti teremében, hova meglehetős számú hallgatók jelentek-meg kivált a' szépnemből. — 1-er) Kontsky Károly ur hegedűn igen jeles változatokat játszott (ön szerzeményéből) négy huros-hangszer és K. Antal által játszatott Fortepiano kiséretével. Adagiója különös szépségű és szivreható volt, millyent ritkán lehet hallani. — 2) Kontsky Antal ur ön szerzette uj phantasiát (különféle magyar nótákra alapitva) igen jelesen játszott Fortepianón. — 3) Kontsky Eugenia l. a. egy igen kellemes olasz romanczot énekelt Fortep. kiséret mellett. — 4) A' 8 évű K. Apollinar piczin hegedűjén quartett-kisérettel brillante polonaise-t játszott. — 4) K. Eugenia k. a. Kisfaludy Károlynak Spech János ur által muzsikára tett Honvágyát igen csinosan magyarul éneklé Antal testvére által játszott Fortep. kiséret mellett. — 6) Köz kivánságra K. Károly és Antal urak hegedűn és fortepianón a' már egyszer tetszéssel fogadtatott, 's változatokból álló divertissement-t játszák. — Minden szám érdemlett tapsokkal jutalmaztaték, de különösen Eugenia honvágya és Apollinar darabja.

DIVAT.

XXXVI-dik divatkép az 1834-ik Honm. mellé. — Capote-kalap igen apró koczkás gros-de-naplesból fél voile-lal; csipkével szegett, 's alól lebegénnyel diszitett köntös organdiból; alsó ruha selyemből. — Bécsi (aug. 21-én megjelent) divatkép szerint lovagló dámák köntöse: satin-luxorből, batiszt-canezou-val hasonlón himezve mint a' ruha; foulard nyakkendő; kalap varrott szalmából gaze-voállal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

XXXVI. Divatkép.

(Párisból aug. 10-én.)

Capote-kalap gros-de-naples-ből; csipkével szegett organdi-köntös; alsóruha selyemből

1834-ki 69-ik Kézművész melléke.

70.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap augustus 31kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Chinai zab. Lichtenberg, titkos tanácsos, Londonba a' celle-i mezei gazdasági társaságnak chinai zabot küldött, melly az angoly földön gazdagabb nyereséget adott mint a' honbeli. Mint mondják, belőle mindjárt kicsépelés után minden hámolás és őrlés nélkül ételt lehet készíteni, mellynek egy része annyit ad a' ló táplálékára, mint a' közönséges zabból három rész.

SZORGALOM.

Dohány terjedése magyar és erdély országban. A' dohány közkereskedés tárgyává többnyire csak azon háborúban leve, mellyben Északamerika magát angoly országtól elszakasztá, de már annak előtte 100 évvel is ismertetett honunkban. I-ső Jakab angoly király (1619) a' dohány ellen Misokapnos-át irta; VIII-dik Orbán pápa (1624) egyházi kitiltással fenyegette azokat, kik a' templomban tobákoltak, 's Bernában (1661) politiabeli törvény által tiltatott el a' dohány és kurnót (tobák) használása. Honosinkat hihetően a' Törökök és német szomszédok ismerteték-meg a' dohánnyal. Erdélybe legalább 1576-ban hozta ajándékban Báthory Kristófnak egy török követség az első dohányt 's első pipát. Hasonló ajándékot kapott 1614-ben Konstantinápolyból Bethlen Gábor, de azzal élni vagy nem tudott, vagy nem akart. I-ső Apafi Mihály fejedelem azonban (1663) az érsekujvári török táborban már dohányzott, de roszul is lett tőle, 's ezután a' herczeg megutálván a' pipázást, azt másoknak is megtiltá. Ez tehát első nyoma annak, hogy magyar országban honosink közül valaki dohányzott volna. — A' dohánynak Erdélybe hozatása, mivel már akkor sok pénzt csalt-ki az országból, 1670-ben tiltatott-meg a' kereskedőknek, és pedig mind a' dohány mind egyéb portékájiknak elkobzási (confiscatio) büntetése alatt; a' birtokos nemességnek pedig 50, a' parasztnak 6 forint büntetés alatt országos törvény által tilal-

maztaték a' pipázás. Ezen tilalom alá szorittattak a' papok, 's deákok is. De e' törvény sikeretlen maradt, 's még a' szépnem is csufot üzött belőle. Ez okból 1683-ban az ország-gyülés nem csak megujitá a' törvényt, hanem a' dohány-termesztés és tobákolás is eltiltaték. 1686. és 1688-ban ismételtetett a' törvényes tilalom, de foganatlanul; mert a' birák azon pillanatban is törvény-ellen hibázni láttattak, midőn másokat ugyan azon okból büntettek. 1689-ben tehát jószágvesztési büntetés rendeltetett a' dohánytermesztők ellen, a' dohány-emésztők ellen pedig 200-tól fogva 300 forintig menő pénzbüntetések szabattak. Végre a' szokás minden dohánytiltó törvények erejét megsemmisité, 's 1702-ben az erdélyi kanczellár gróf Bethlen Miklós maga irt a' kormányszékhez, hogy az Apafi Mihály alatt hozott dohánytörvények elavulttaknak tekintessenek. — Midőn 1728-ban a' császári dohányrakhelyekben levő dohány mennyisége öszveiratnék, abban már 408,604 font magyar dohány találtaték, 's mázsája 6 ft 12 pénzen adaték-el. Az emlitett angoly amerikai háború idejében kezdették leginkább az europai kereskedők a' magyar dohányt keresni a' virginiai helyett, 's már 1780-ban Fiume és Buccari kikötőkből 24,905 mázsa leveles dohány viteték-ki.

ÉPITÉSZET.

Udvari játékszin Bécsben.

A' cs. kir. burgtheatrum, melly nemzeti szinház nevet is visel, rangjára nézve az első játékszin Bécsben. Ez, mint valóságos udvari theatrum, a' fő kamarás tisztségnek van alá rendelve. Van a' szinháznak egy fő 's aligazgatója, egy oeconomiai departementi felügyelője, 's egy theatrumi titoknoka, kinek tisztében áll a' litteraturai ügyek gondját vinni. Ezen udvari szinház, a' fejedelmi várkastély mellett van helyezve, a' német szinjátéknak van kizárólag szentelve, 's abban más spectaculum neme helyet nem nyer. A' szinésztársaság száma nevezetes, tagjai többnyire remek művészek.

Ő felségének 2-dik Leopold császárnak rendelése szerint mindenike a' szinészeknek 10 évi szolgálat után bizonyos nyugpénz-huzásra alkalmas. Ha egyik 10 évig lépett-fel a' szinpadon, $\frac{1}{5}$ részét nyeri fizetésének, ha 20 évig tett szolgálatot, annak felét kapja, ha végre 40 évig játszá

szerepeit, egész fizetését pensio nevében nyeri. Ezentul ő felsége 2-dik Leopold a' cs. kir. udvari színészek özvegyeit is nyugpénzzel vigasztalá-meg. — A' norma- 's juliusi szünnapokat kivéve, minden nap játszanak a' szinpadon. A' szinház a' Mihály-térre mutat homlokzatával, 's annak belsejét sem igen téresnek, sem pedig különös izletes-delinek nem nevezhetni, 's Maria Therézia korából irja magát. A' szinterem két parterrel 's 4 karzattal van ellátva, mellyek közül az első és második galleria páholyokból áll, mellyek vagy egész esztendőre, vagy pedig csak egy estvére vannak kibérelve. A' parterreben vannak ezen kivül logék is. A' galleria 3 első szin-erkelye, 's a' nagy közép páholy az udvarnak 's kisérőjinek szolgál, és gazdag redőzetű arannyal himzett veres bársonnyal van ékesitve. Azon politzia és katona-tisztek, kik őrt állanak, minden megjelenő idegennel tudatják, hogy levett kalappal jelenjenmeg a' parterreben, akár jelen van az udvar akár nem.

A' ház diszletei fehérből 's aranyból állanak. A' karpit igen helyes festvényt ábrázol, mellyet ama elhirült képirók Fűger és Abel dolgozának, 's melly Apollót terjeszti elő a' Múzsáktól körülvéve. A' szinpad elejére 1825-től fogva egy vas cortinát is alkalmazának, melly a' szinpadon támadt tüz-veszélynél hirtelen lebocsáttatik, 's minden tolongás nélkül kitakarodhatnak a' nézők. A' külső nézőtért egy nagy astral-lámpa világitja-meg. A' játék rendszerint 7 órakor veszi kezdetét, ollykor $6\frac{1}{2}$ kor, ha a' darab igen hosszú. Engagirozott tagok kitapsolása tiltva van, 's csupán az esetben engedtetik-meg, ha valaki sulyos betegség után ismét fellép. A' zsoldos orvosok és sebészek egyikének, minden estve meg kell jelennie zártszékében, hogy szükség esetében azonnal segedelmet nyujthasson; van e' czélra egy ugy nevezett szükségszekrény is, minden szerrel 's medicamentummal ellátva. A' tüzoltó intézet dicséretre 's utánzásra méltó. — A' szinészeti előadások változnak a' dramatikai költészet minden ágazatából, de mind e' mellett is ezen szinpad uralkodó elve a' drama. Egyébiránt minden más nemesebb izlésű vig 's érzékeny darab is adatik ezen szinpadon, mi mint nevezetre méltó, megjelen németországban, ha egyébiránt a' censura törvényével megfér. Shakespeare, Schiller és Goethe mesterműveik, Collin Henrik, Müller Adolf, Őhlenschlaeger, Grillparzer és Houwald

alkotásaik a' repertoireból soha el nem tünnek 's változnak Schröder, Jünger, Iffland, Kotzebue, Ziegler és Weissenthurn legjelesb darabjaikkal 's remekjeikkel.

A' cs. kir. Kaernthnerthor-szinház semmi nevezetességgel nem büszkélkedhetik architectoniai tekintetben, legyen bár, hogy az nagyobb is a' vár-játékszinnél. Ezen épitvény 1763-ban készült-fel ugyan azon helyen, hol november 3-án 1761. az előbbi leégett. E' nevezett szinházban nem régiben czélszeres tágitást 's jobb elrendezést nyert a' hangászkar. A' szinteremben van egy parterre felemelt osztállyal 's 5 emelettel, mellyeknél a' két első éppen ugy, mint a' burgtheatrumban, szinerkelyekből áll. Elrendeltetése szerint ezen játékszinben csupán operák és balletek adatnak, 's már gyakran felséges olasz operákat lehete látni, mellyek a' miveltebb közönséget felette gyönyörködteték. Mivel azonban ezen épitmény nem áll elég téres helyen, már nehányszor javasoltatott annak földig lerontatása, 's máshova helyeztetése. Novák Dániel.

LITTERATURA.

„Okok. Előre bocsátott véleményének szükséges és kivánt támogatására irta Viaskody Károly. Budán Gyurian János és Bagó Márton betűjivel 1834. 12-ed rét 28 lap.“ Ezen legközelebb megjelent kis értekezés létét ama két előzőjeinek köszöni, mellyek e' nyáron illy czimmel jövének sajtó alól: „A' Budán és Pesten felállitandó nemzeti játékszin megalapitásáról; vagy is lehetséges-e az erdőt fáji miatt nem láthatni?“ — Viaskody Károly (8-ad rétben 4 lap) — és az erre jött felelet: „Kérelem K. urhoz Viaskody Károly urnak illy czimű felszólalása iránt: „ „A' Budán és Pesten felállitandó nemzeti játékszin megalapitásáról 's a' t. — Szerényfy. (4-ed rét 2 lap.) — — Milly jótékony befolyással volt már csak a' 14 hónapig is nálunk feltünt magyar szinészet részint a' magyar nyelv megkedveltetésére, részint a' nemzeti aluszékonyság ébresztésére, ne hogy hosszasak legyünk, nevenként előhozni nem akarjuk. Elég legyen addig is emlitenünk, hogy több gondos és jó házi atyák mind Budáról mind Pestről a' jobb és erkölcsös mutatványokra gyakran jártatják kedves szülöttjeiket, mivel látják, milly kedvező sikerű előmenetelt tesznek gyermekeik a' magyar nyelvben ezen szini mulatságok segedelmével. Igaz ugyan, hogy ellenkezőleg sok budai Magyar jár inkább a' pesti német, mint a' budai magyar szinházba, de hiszen ők már magyarul tudnak, 's hihetőleg csak a' szükséges német nyelv-tanulás végett járnak olly szorgalommal a' pesti házba. (?) — A' fővárosunkba átültetett magyar szinészet azonban még más hasznot is hajtott, t. i. felébreszté a' magyar szinészet iránti mélyebb és komo-

lyabb gondolkodást, annak hazánk szivében örökösitését ohajtó vágyunkat, ívándor színészinknek ápolókat, pártfogókat szerzett, és több jeles elméket a' színészetről értekezések irására buzditá. Igy történt, hogy midőn ők irtak, a' nyomtató műhelyek uj munkát, és keresményi tárgyat nyertek, a' könyvárosok raktáraik szaporodását tapasztalák, mi uj olvasni és fontolgatni valót találtunk. A' magyar tudós társaság nem csak tetemes pénzbeli áldozattal segité a' budai színészetet, hanem egy felügyelő biztosságot is nevezett-ki tagjai közül, melly nyelvbeli és aesthetikai tekintetben, sőt tettlegi munkájival is segéd kezet nyujtana az eddig szilajon kóválygó magyar Thaliának. Sőt, ezzel nem elégedve jutalom kérdést hirdetett a' magyar színészetnek Budapesten megalapitása iránt. Innen történt, hogy számos irók küldének-be feleletet, 's a' megjutalmazott értekezések nem sokára nyomtatásban is meg fognak jelenni. Milly nyereség már ez is honi iróinkra nézve! — Mind e' mellett mások is megszóllamlának, 's külön nyomtatva adák-ki véleményeiket. Ezek közé tartoznak a' fenemlitettek is, jelesen pedig Viaskody urnak „okok" czimű munkácskája, mellyben a' fő pontok: 1) hogy nemzeti játékszinünk czélirányosságát eredeti magyar darabokkal igyekezzünk előmozditani; — 2) hogy a' magyar szinház nem Pesten, hanem Budán a' várban álljon. Nem czélunk itt ama munkáknak birálása, hanem csak ismertetése. Mi bennek jó, a' nélkül is előbb utóbb gyökeret ver: mi pedig meg nem állhat, magától el fog tünni, 's jele leszen, hogy a' praxisnak meg nem felelő theoria mindenkor ingadozólag alapult. Örülnünk kell azonban, hogy e' nemzeti fontos tárgyban többen is felszóllamlanak; mivel elmesurlódás által fejlik-ki legjobban a' való, 's a' keresett igazságnak gyöngye. Csak azon egy leszen ohajtható, hogy az irók, midőn egymás véleményeit megczáfolni, 's az igazság gyöngyét feltakarni törekszenek, egyedül a' fő tárgynak szentségét tartsák szemök előtt, ne csapjanak-ki más mellékes utakra, mellyeken a' tövis-bokrok közt könnyen elvesztik szelid irótollaikat, 's helyettök hegyes tüskék ragadnak kezeikbe, mellyeket valahányszor tintába mártanak, mind annyiszor véres karczolatokat szülnek. Irja kiki véleményét, 's kinek tetszik, czáfolja-meg olly jó szándékkal, millyennel ellenfele használni akart irományával. A' jó akaratot becsülnünk kell, ha bár semmi hasznot se hajt is.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Rákosi táborlat. Nem emlitvén, hogy a' budapesti őrségen fekvő gyalog-katonaság már a' lefolyt nyári napokban szünetelen folytatá fegyveri 's hadi gyakorlatait mintegy előkészületül a' jövő őszkor tartandó nagyobb hadforgásokra (mellyekről későbben szóllani ohajtunk), most csak a' pattantyúságnak előttünk álló gyakorlataira 's forgásaira sietünk figyelmeztetni budapesti olvasóinkat, és pedig annyival inkább, mivel illyesmiben 1829-től fogva a' pattantyús sereg magát nálunk elő nem tünteté.

Ezen hadmutatványok (a' rákosi téren Keresztur felé) jövő september 1-jén (reggel 's délután) czél-lövészettel (Scheibenschiessen) kezdetnek.

Sept. 2-án (délután) csata-tüz (Bataillen-Feuer) lesz lovag- és 6 fontos, támaszokkal felülésre készitett ágyúteleppel (Batterie); a' már álló ellenséges vármű (előfok, várvért, Ravelin) három parallelájiban egyszersmind minden nemű ágyútelep kitüzetik.

Sept. 3-án (dél előtt) csata-tüz 3 és 12 fontos ágyúteleppel 36 ölnyi hosszú és 6 lábnyi magos palánkra; a' rakott rőzse-halomra tüzes golyók hányatnak. — Dél után csata-tüz 2 lovag-ágyúteleppel. Ennek végével kezdődik a' lerontás (Demontiren), ugratás (Ricochetiren) a' 2-dik parallelából (sánczárokból) — az 1-sö parallela ugratása (ugró, pattogó lövés) és bomba-szórása a' 4 épült ágyútelepből a' vármü ellen. — Alkonyat felé a' 60 fontos vas-taraczkokból 2—3 fontos kövek rőzse-kosarakkal és azok nélkül is 36 foknyi szeglet alatt szóratnak a' fedett ut ágaira. Ez után a' 7 fontos haubitz-csőkből 13 foknyi szeglet alatt világitó golyók löketnek-ki; a' 30—60 fontos ércz-bomba-taraczkokból tüz-tekék és tüzlabdák szóratnak a' deszkából kimetszett és festett granátosokra 45 foknyi szeglet alatt. — Következik a' 40 darab ugy nevezett 3 fontos kézi granátoknak 60 fontos ércz-taraczkból kilövetése. Illyen granátokat hajdan a' granátosok parittyából hánytak volt a' várakba, fedett utakra, besánczolt fegyvergátokba (Waffenplatz). Végzetül több jel-rakéták, gőz- és füstgolyók emelkednek-fel, és a' pattantyúságra nézve czélirányosan használó tüzi játék fog leégni. — E' mai mutatvány mindenkire nézve igen érdekes leend.

Sept. 4-én az ujonczok berekesztik a' czél-lövészetet.

HAZAI HIRLELŐ.

Időjárat Erdélyben. (*Végzet.*) Négy öt naptól fogva a' föld szinét sürü büdös kénköves aszály, vagy délibáb, téli mély ködforma száraz fulasztó gőz lepte-el. Délben se messze, estve reggel pedig éppen nem látszanak még a' közelebbi tárgyak is. A' nap reggel, főként pedig esti öt órán túl elsetétül, 's ollyan lesz mint egy nagy veres tüztányér; sugarai a' vizekben nagy tüz-oszlopokat, szárazon veres réz-szint tükröznek. A' madarak nyugtalanul repdesnek. Sok pliniusi jelek! — millyek Pompeji és Herculanum nagy esetét megelőzték. Valljon nem fogunk-e érezni mi is földrengéseket, nem látnak-e majd a' vulkános vidékek tüzomlásokat.

Mind e' mellett helységünk (noha igy kevés dicsekedhetik) még eddig a' gazdaság minden ágaira nézve nem nagyon panaszkodhatik Maros-mosta téres határára, ámbár e' folyamnak öble is mélyen leapadt, 's többi tavai, vizei kiszáradtak. Az egészség ember 's állatra nézve — némelly apróbb eseteket kivéve — még türhetőleg áll. E' hőség közt is léghaború igen kevés. Sok — figyelemre alig méltatható — megjegyzések az illyek; de illy rendkivüli időjáratkor örömmel olvasná (ha lennének) az ember a' multkornak hasonló jegyzeteit, 's belőlek a' jövendőre jóslatokat vágyna kivonni; — de most üresen maradván vágyjai kedvtelenül sohajt vissza a' figyelmetlen multkorra. Hála a' gondviselésnek! mi már illyeket becses folyóiratinkban is fenhagyhatunk.

Pótlék. Alig végzém ezen tudósitás irását, midőn hosszas déli szél következésében hirtelen a' gőzkör tisztulni, felszállani 's a' felül rejtezett felhőkkel egyesülve — rémülésünk ellenére — csen-

des, gyenge légháborús, három napig tartott esőre, hüsebb napokra, ködös reggelekre átváltozni kezde. Kikeleti ujulást mutat minden. A' fonnyadt gyümölcs szemlátomást teljesül, érésre siet. A' tollas nép zengése közt még a' fülemile öröm-hangjai is csattognak, 's nehány szép napok mulva (augustus derekán) ujra hüs szelek szárnyain tolongó fellegekből rémitő légháborús jeges eső hullta után octoberi hüs napjaink derültek. — Kutyafalván aug. 14-én. id. Zeyk János.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Hazafiságos áldozatok a' budapesti magyar szinészet elősegitésére. Nem emlitvén azon buzgalmat, mellyel lelkesitve t. n. Pest vgyének karai 's rendei, 's a' keblökből kinevezett t. küldöttség mélyen tisztelt másod-alispánunk t. Földváry Gábor urnak előülése alatt (kinek örök hálával tartozunk már eddigi valóban sikeres, és megbecsülhetlen fáradozásaiért) a' budapesti magyar szinészetnek nem csak elősegitésén hanem megalapitásán is, sőt a' pesti magyar szinháznak mennél előbbi épittetésén valódi honfias hévvel munkálkodik, — az ujabb hazafiságos áldozatok között kitünő: 1) azon pénzbeli adomány, mellyel többnyire t. László Ferenczné asszonyság buzgó inditványánál és fáradhatlan nemes ösztönzésénél fogva a' budapesti t. cz. felkes asszonyságok, nemzeti nyelvünkhez, kimiveltetésünkhez vonzódásukból a' budapesti magyar szinészet felsegéllésére a' haza oltárán kedveskedni méltóztattak. Ezen nemes ajándék 1276 váltó forintból áll, 's ama 153 asszonyság adakozásából ered, kiknek neveik 's adományaik mennyisége megyénknek legközelebbi nagy gyülésén nyomtatott fél iven adattak tudtokra a' magyar közönségnek. — 2) Ugyan azon alkalommal hirdetteték t. Steinbach Ferencz k. ügyvéd urnak, és egy főrendű hazánkfijának (ki megneveztetni nem akar) olly jeles ajánlása, hogy a' pesti magyar szinház épitése esetében évenként mindenik 100 ezüst forinttal kiván e' nemzeti intézet előmozditásához járulni. — 3) Sz. k. Pest városa olly nemes ajánlást tett, mellynél fogva kész minden tehetségével a' pesti magyar szinháznak épittetését előmozditani. — 4) Sz. k. Buda városa régibb hazafias buzgóságát, azzal tetézte, hogy a' budai szinházat a' magyar szinész-társaságnak 1835-iki tavasztól fogva három következő esztendőre által engedte.

Budán aug. 25-én bérlet-szünés mellett „a' garabonczás diák" 2-szor adaték. Közönség csak fele annyi volt ugyan, mint első előadáskor, de a' sikeresen tett röviditések 's változtatások, az élénkebb játszás érdekesebbé tevék az egészt, mint először. — 26-án „Lumpacivagabundus" szokott tetszéssel fogadtatott a' szép számú gyülekezettől. — 27 én a' „burgundi gróf" jelesen fordult-meg a' szinpadon. László ur a' Borsod megyei társaság vezér-tagja ma lépe-fel vendégképpen először mint Henrik az ifiú burgundi gróf. Ezen fiatal, de a' szinészetben már is szép előmenetelt tett vendégünk kellemes reménnyel biztat jövendő szinészi pályája felől; testalkatja elég kedvező, tag-mozdulatjai türhetők, szerepe tudásában pontos; tiszta declamálását érdekesebbé teheti, ha a' csendes beszédet indulatjának kitörésekor olly hirtelen igen erős és kevessé éles hangra nem emeli, melly a' fülnek nem igen kellemes. 'S ez annyival is inkább ajálható neki, mivel ugy tetszik, mintha mellje most még nem a' legerősebb, organuma még eddig a' szilárdabb férjfias hangra nem változott volna, mi okból igen kellene kiméln magát jövendője végett. Olly hangos kiáltozás, mellyre ez estve néha néha kitört, éppen se volt szükséges: ellenben nem ártott volna elérzékenyült pillanatiban amaz igen gyermekes hangon kevesebbé siránkozni. Különben e' derék vendégünk felvonások közben 's játék végén is méltó tapsokat nyerve Lendvayné asszonnyal (Elsbeth), kit hosszas idő után ma láttunk ismét a' szin-

padon, előhivaték Bartha (Halwil) és Megyeri (Walter) urakkal együtt, kik Kántorné asszonnyal (Mathilde) kisded szerepeikben is nevelék a' szép számú közönségtől tetszőleg vett előadás értékét. Ohajtjuk is, hogy jelesebb színészink e' szép példa szerint a' kisebb 's tapsot nem igérő szerepektől magokat soha meg ne vonják, ha különben az egész intézet további virágzását magok is kivánják. Legyen mindig szemök előtt, hogy nem mindenkor szükséges zajgó taps a' jeles tehetség kitüntetésére, és hogy még most színészinknek a' szerepekben válogatniok se nem lehet se nem szabad, ha csak ön magoknak 's az egésznek ártani nem akarnak. Egyes akarattal 's igyekezettel törekedjenek ők valamennyin a' daraboknak mennél tökéletesb előadásaikra, ha a' közönséget magok iránt lekötelezni ohajtják. — 28-án „az igaz mondó hazug" — és „Arlequin élete, halála, 's feltámadása" (néma játék) ismételtetett.

Német Játékszin.

Zágrábon az épülő félben levő uj szinház folyó évi oct. 4-én (felséges urunk névnapján) fényes pompával fog megnyittatni. Zwoneczek ur, Zágrábon a' mostani színész-társaság igazgatója nyeré-meg minden más ajálkozók közül az uj szinháznak kormányát és pedig 1838-ki husvétig. A' régi szinháznak utóbbi évkora nem volt ugyan igen kedvező, azonban a' lefolyt junius és juliusban kellemes mulatságot szerzének a' Zágrábiaknak két jeles vendégek, u. m. ama dicséretesen ismert tenorista Jäger ur, 's a' nem régiben Bécsben fel-tünt Grau színész ur. Jäger ur zajos tetszéssel halmoztaték mindenkor, kivált Brown Georges, Murney, József, és Melchthal Arnold szerepeiben. Grau ur a' cselszövő szakmányban nem mindennapi előadási erőt, és sok oldalúságot mutatott, a' kettős Móor (Ferencz és Károly) egyszerre játszott szerepekben bámulást gerjesztett. Minthogy köz tetszést nyert, nem csuda, hogy mindenkori előhivatások és tapsokkal tiszteltették. Schmidt Vincze ur két évi itt léte után Klagenfurtba szegődött; Reger l. a. őszkor Laibachba megy. Dorach ur lübecki színész éppen most kezdé-meg vendég játékai cyclusát. Mostani dalszinészink közül jelesebbek: Peréchon l. a. (sopran), Karlitzkyné ass. szül. Kubitschek (alt), Karlitzky Ferd. ur (tenor), Osinsky ur (bariton), Kunz ur (bassus), Seifert ur (buffo-bassus).

DIVATOS HIRMONDÓ.

Pesten a' fekete alap-szinű 's apró virágokkal tarkázott croisé (keresztbe szőtt) ruhák nagy divatban vannak. A' Parisban aug. 15-én megjelent hirlapok többnyire csak a' nyári falusi és fürdői öltözeteket említik, mellyekkel, minthogy már az ősz előttünk áll, megkiméljük olvasóinkat. Elég legyen emliteni, hogy azok többnyire fehérek, skót batisztból, musselinból, jaconetból voltak. — A' nap-ernyőket fehér vagy fehéritlen vászon szinű batisztból falun igen viselik zöld vagy kék tafotával bélelve. A' rojtok olly szinüek, mint a' bélés; nyele pálma-fából. — Társaságokban musselin-ruhát, hosszú övet, sima vagy font hajat, szalma kalapot tollakkal hordanak. — Mások félig kimetszett musselin ruhát rövid ujjakkal, mások ismét himzett musselin köntöst, fehér vagy fekete csipkéből mantillát, crep-fejkötőt és szalma kalapot viselnek. — A' skót madras többnyire csak házban használtatik pongyola és palást-köntösre, bő ujjakkal 's hosszú alsó ruhával.

Jegyzet. Már a' mult farsangban volt szerencsénk szép olvasóinknak figyelmébe ajánlani divat-képeink 's a' legujabb bécsi, parisi dáma-köntösök mintáji szerint dolgozó Freund József asszonyi szabó urat, kinek munkáji mindenütt legnagyobb dicsérettel emlittetnek, 's igy őt ujolag bátran ajálhatjuk a' szépnem további kegyességébe. Ő a' pontosságnak valódi barátja levén jutalmas díjjal szokta azt párositani, 's ezen kivül ritka fürgeséggel siet szolgálatját végezni. Lakik Pesten a' Leopold városi szél-utszának 213-dik számú házában.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

71.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön september 4kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Algiri narancsfák. Algir környéke a' narancsfáknak valódi paradicsoma. A' franczia expeditio alkalmával Belida felé 1832-ki novemberben az utak hosszanta minden fák tömve voltak érett gyümölcsökkel, mellyek a' zöld levelek alól kicsillogva a' harczos tájéknak vidám szint kölcsönöztek. Az expediált katonaság 8,000 emberből állott. Mindegyik megevett vagy elprédált legalább 50 narancsot, tehát összesen 400,000-et, és még is alig lehete eszre venni a' fákon, hogy itt valaki gyümölcsöt szedett. Midőn egy hónappal később a' Franczia visszatértek Belidából, még akkor is hat-hét narancsot adtak-el nekik egy-egy sou-ért (garasért). Egyéb iránt éppen olly nagyok és jó izűek, mint a' majorkai-ak.

A' maur ló mind szépségére, mind jóságára nézve igen nevezetes. Erősebb és csontosabb ez az andalusiai lónál, mit alkalmasint a' jobb és kövérebb legelőnek kell tulajdonitani. Termetében és mozdulataiban is különbözik tőle; a' maur ló tudniillik nem emeli olly magosra lábát, 's nagyobb lépéseket tesz. Nem alszik állva, mint a' spanyol ló, 's még vágtatásban is igen biztos lépése van, bár milly egyenetlen az ut. Többnyire 14,15 markos, és minden féle szinű. Sörénye lebegő, farka szálas, tömött, és erős. Egy szép lónak sörénye $2\frac{1}{2}$ láb hosszú, farka pedig a' földet sepri. Kanczákon a' Maurok soha se lovagolnak. A' ménlóra is ritkán ülnek annak negyedik esztendeje előtt. Marokko belsejében egy jó lónak ára tiz spanyol dollar (mintegy 500 forint); de egyet se szabad a' császár engedelme nélkül az országból kivinni. A' berbere-i lovakat utazás közben, napjában egyszer sem etetik; csak a' czélhoz érvén kötik valamelly karóhoz, zablját leveszik, de a' nyerget rajta hagyják; ekkor annyi vizet adnak neki, mennyit csak megihatik, ezután abrakot és szecskát kap, mellyet mindjárt körülötte a' földön elszórnak. A' maur ló ritkán fekszik-le, keveset alszik, 's mindig vidám marad.

A' ló a' Mauroknál sokkal nemesb állatnak tartatik, mint sem hogy a' zsidóknak rajta lovagolni szabadna. A' zablaszij olly hosszú, hogy az egyszer'smind korbács gyanánt is szolgálhat. Egyébiránt olly sebesen halad a' maur ló, hogy négy nap alatt 300 órányit is maga megett hagy. —

Nagy baraczk-fa. Maitland Vilmos vezérhelyettes (general lieutenant) kertjében Manderstanban jelenleg—mint azt a' „Caledonia Mercury" emliti — 61 láb, 9 hüvelyk hosszú, és 14 láb 7 hüvelyk széles baraczk-fa találtatik. Ezen fa a' falon, mellyhez támaszkodik, 893 □ lábot foglal-el; idejére nézve 46 esztendős, 's a' mellett, hogy olly nagy, formájára nézve még is irányzatos és szép. Miután a' kertész róla 8,810 gyümölcsöt leszakasztott, hogy a' többinek helyet csináljon, még 4,800 maradt rajta érő félben.

SZORGALOM.

Jég bevitele Indiába. Némelly merész vállalkozású Amerikaiak, mint az Asiatic Journal emliti, Tuscany nevű hajón egy tereh jeget szállitottak Calcuttába. A' tereh mintegy 180 tonna volt; a' jég minden felől tölgy kérgekkel volt körülvéve, 's ugy halmozva, hogy a' leolvadt viz egy bizonyos helyre folyjék, honnét azután a' szivattyú által kivettethetett, 's igy a' hajó az egész utazás ideje alatt jó formán szárazon megtartatott. A' károsodás, mellyet az elolvadás által szenvedtek, csak egy harmad részét tette az egész tömegnek. Ezen urak már régtől fogva kezdették e' kereskedést a' jéggel: de elejénte az árnak nagysága végett, mellyet portékájokra tettek, szembetünő károkat szenvedtek. A' mód, mellyel ezen kereskedést üzik, következő. Több tavaknak, mellyeket e' czélra Boston környékén kiárendáltak, jegét kivágván azt a' városba, valamelly jó jégverembe szállitják, 's mind addig ott tartják, mig hajóra nem kell szállitani. A' jég ekkor fa-kérgek, deszkák vagy széna közé jól betakartatik, 's a' hajó is különös jégpinczével van ellátva, melly a' külső levegőnek minden befolyásától mentten marad. A' kormány vám-mentes (zollfrei) megszállást engedett ezen uraknak, 's átaljában a' jég bevitelét vám alól felmentette, akár honnét jönne az, 's akár ki hozná.

Vas gőzhajók. Már be van bizonyitva, hogy a' vas gőzhajók kevesbbé vannak kitéve a' megfeneklésnek,

az egészségre nézve hasznosabbak, 's nem is olly drágák mint a' fából épülttek (?). Férgek kukaczok amazokat meg nem rongálhatják, 's igen meleg éghajlat alatt a' vas a' hévséget is mérsékelteti. Az „Alburka" első vas gőzhajó egész utazása alatt, de még a' Nigeren se feneklett csak egyszer is meg; Lander rajta legörömestebb utazott, 's magát minden egyéb hajók felett csak ezen vélte legbátorságosbnak. A' fából épitett „Quona" kevés idő alatt embereinek egy harmadát vesztette-el, 's a' betegek száma mindig jóval több volt az Alburka hajóéinál, noha mind a' ketten egy utat tettek. Laird ur Liverpoolban, kinek már több illy vas gőzhájót köszönhetni, jelenleg egy nagy vas gőzhajóval foglalatoskodik, melly 125 láb hosszú, 21½ széles, és 10 láb mély leszen. Két gőzgépelye is leend 36 hüvelykes hengerekkel (cylinderekkel). Ezen hajó, melly 30 tonna égőszert kiván-meg, nem fog még is mélyebben vizbe merülve járni, mint legfeljebb 4½ lábnyira.

SZOBRÁSZAT.

Lander emlékszobra. Truro lakosai angoly országban ama nevezetes utazónak a' Nigerfolyamán, Lander Richardnak, ki, a' mint már e' lapokban is emlitettük, Afrikában a' belföldiektől megöletett, ugyan Truroban, e' nevezetes ember születése helyén, emlékszobrot akarnak állitani. —

Gróf Greynek politicai párt-felekezete egymás közt nem régiben aláirást nyitott, melly mintegy 2,000 font sterlingre megy, és pedig azért, hogy az emlitett grófnak feleségét kedvelt férjének képszobrával mennél előbb megtisztelhessék.

Alexander ganit oszlopa. Ama sokszor emlitett granit oszlop, mellyet Sándor orosz császárnak emlékéül Sz. Pétervároratt a' mostani (Miklós) czár állittatott-fel, a' mult hónapban szabadittatott-meg a' deszka-állásoktól, 's a' nézőnek egész pompájában 's fenségében mutatkozik. Még csak a' talap vagyon elfedve. Az előtti napokban igen sok nézők takarodtak-fel az óriási deszkaállásra, 's a' kellemes panoramán legelteték szemeiket, melly onnét mutatkozik. Olly magos pedig ezen oszlop, hogy egyedül csak az Admiralitas, és Péterpál-templom muljak-fel csúcsaikkal, mig a' téli palota, 's a' piacznak másik felét el-

foglaló colossalis császári tábornok-test (General-stab) palotája mélyen alatta fekünni látszatnak.

Leopold badeni nagyherczeg jelenleg egy nagy emléket készittetett azon 400 pforzheimi polgárok nevének örökösitésére, kik 1622-ben Deimling polgármester vezérlete alatt Wimpfennél elestek. Az emlékszobor a' pforzheimi főtemplomban fog állani.

Dr. Frank. Ama nevezetes Frank J. P. orvos doctornak tanitványai és számos tisztelőji annak születése helyén Rodalbenban emlék-oszlopot szándékoznak allitani.

Desbordeo-Valmore költészné. Douai város tanácsa 6000 franknyi pénzalapot tett-le a' Douaiban született hires költészné Desbordes-Valmore asszonyságnak a' nem régiben megjelent „l' Atelier d' un Peintre" czimű remek román jeles szerzőjénének emlékoszlopára, 's Bra szobrásznak a' márvány oszlop kidolgozását által is adta.

LITTERATURA.

„Tudósitás az asszonyi egyesület által sz. k. Pest városában alapitott jóltevő intézetekről, azoknak belső elrendeltetéséről és fenállásáról 1817-ki martius elejétől 1833-ki sept. végéig. Bécsben nyomt. Strausz Antal özvegye betűivel 1834. 8-ad rét. 68 lap." — Illy czimű 's csinos alakban megjelent könyvecskében ad számot a' számtalan jó tettekkel magát kitüntetett pesti asszonyi egyesület alapitásának kezdetétől fogva azon időpontig, midőn minden jeles intézeteinek vezérlése és kormányzása (a' köz tiszteletben volt, 's fáradhatlan, és ezer meg ezer áldásokkal halmozott előülőnek m. b. Mészáros Johannának, gróf Teleki László özvegyének Pestről Bécsbe menete után) sz. k. Pest városára bizatott. Ezen könyvecskében minden előkerül, mi az asszonyi egyesület jótékony czélját, 's munkálódásait, szerkezetét, jövedelmét, költségeit a' lefolyt 16 év alatt tárgyazza. Mintául vehetik mind ezt honunk egyéb városainak hasonló intézetei, mellyeknek irgalmi gyümölcsei olly sok könnyeket száritanak, 's a' jó és hasznosnak olly számtalan magvait hinték már eddig is hazánk szerte.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán László ur vendégjátékát aug. 31-én folytatá „Donna Diana" czimű vigjátékban mint Perin. Ezen szerep magában viseli már a' tetszést nyerhető caractert, 's ámbár vendégünknek még ki nem fejlett actiója, gyenge éles organuma, a' finom udvariság elégtelen kivántatóságai némileg róttak is valamit játékából, de élénk és kivált szorgalmas előadása tapsokat, játék végén

előhivatást szerzének neki, 's ekkor a' budapesti közönségtől elbúcsúzott. A' czimszerepet Lendvayné assz. kevessé egyhangú 's kivált elején túlságos komolysággal vivé. Mind az ő mind egyéb személyek öltözetei pompásak voltak. Csak azt ohajtottuk volna, hogy színészink átaljában ezen udvari finom vig játéknak ne olly dramai komoly, hanem társalkodási vidámabb hangot adtak volna, mi kivált elején, midőn a' komolyságnak semmi oka se volt, igen szembetünő vala. (A' mai hirdetményben fizetés nélküli tánez-iskola ajáltatik a' budapesti publicumnak a' budai szinházban adandó tánczjátékok tökéletesbitésére. Lásd alább tánez czikkelyt.) — Sept. 1-jén legelőször adatott „a' valkói amazon" uj eredeti érzékeny játék 4 felv. kötött beszédben Hoblik Márton műve szerint.

Szegeden aug. 14-én „egy nap veszedelme, 's más nap öröme" czimű darabot láttuk szinpadunkon. — Kovács (Alfonso) elegendő érzéssel, Szilágyi (Don Enrico) nem szerepéhez mért indulat-kifejtéssel, hanem hidegen, Szántainé (Donna Isabella) középszerűleg, Balla (Calais János) elegendő tüzzel, és szinészeti jártassággal, de még is néha comikai alakba által csapva, Balláné (Constantia) köz megelégedésre, Balla Marie (7 éves Alfonso) elegendő bátorsággal, és korát haladó figyelemmel, Anasztazia (Inesz) érzését kifejezni nem tudván, hidegen, Szántai (Gallo) bohóskodva, Lázár heveskedve, és szerepét nem ismerve, se tökéletesen nem tudva, Kőszeghy (Rusztán) igen jól, és a' háladatosság, ugy ezen érzésre kötelezőjéhez vonzó valódi hivségének tökéletes kijelentésével játszván olly tetszést nyert, hogy a' darab végzetével kitapsoltatván éljen szókkal tiszteltetett. Ismételt ohajtásunk: vajha honi szinészink szorosan ügyelnének, hogy midőn szinpadra fellépni akarnak, előbb ismerjék, és tudják szerepeiket, és ekkép ügyelve alakitsák a' személyt, mellynek képét, tetteit, indulatait festeni akarják. Igy a' köz megelégedés fogja koronázni törekedéseiket, 's várt jutalmaik a' kegyeskedő nézőktől bőven áradand reájok! — Aug. 16-án egyik igen kedvelt szinészünknek Kőszeghy Alajosnak külön hasznára „a' göldingi vár" czimű nagy nézö játék adatott. Balláné az özvegy göldingi grófné szerepében igen jól, Anasztazia (Mathilde) gyengén játszottak. Kovács (Kurt) igen jelesen tüntette-ki szinészi tökéletességét; olly igen elevenen képezte a' lélekismeret mardo sásától kinzott bünöst, hogy szinte borzadva néztük arcz-vonásain, hangjában, 's tetteiben a' szorongatott kebelnek maró kinjait. Daniel szerepe jutott eszünkbe, mellyben Megyeri olly igen érdeklőleg lépe-fel minap szinpadunkon, 's valóban azt kellett mondanunk, ha van annak az illyes indulatok kifejezésében közelitője, vagy talán egészen mása, az bizonnyal Kovács. Szántainé (Margit) jól, Szilágyi (Hilbert) komoran, 's nem megfelelőleg, Balla (Bärenstein) köz elégedésre, Szántai (Bruno) nem roszul vitték szerepeiket: de maga Kőszeghy (Torsten) a' boszút, és szerelmet igen jól festve ujonnan tapsot nyert. — 17-én „Orizlav" adatott, mellyben Kovács (Emanuel) tetszősen, Balla (Fer-

nando) a' szerelmest, kedvese elraboltatásán aggodalmát, 's éretto elszántságát köz elégedésre játszotta, Szántainé (Julia) meglehetősen, Lázár (Henrich) nem kielégitőleg, Anasztazia (Amarilla) kitetsző vidámsággal, és szerepéhez illő egyenes szivűséggel, Szilágyi (Fiorillo) azzal ellenkező komorsággal, és a' jóslót haladó méltósággal adák. — Ismét figyelmeztetem színészinket, hogy szerepeiknek első elolvasásában legfőbb kötelességöknek tartsák azokat ismerni, és érteni, ahhoz mérjék tettleg magokat mindenben; a' vigban ne komorkodjanak, a' pórban ne legyenek méltóságosak, 's a' szomorúkat ne tegyék bohózatok által nevetségesekké. Kőszeghy (Orizlav) olly igen kitünteté magát, hogy nem csak játék alatt kitapsoltatott, de annak végzetével is köz hanggal előhivatva „éljennel" jutalmaztatott. Szántai (vándor olasz) ismét jól vitte bohózatokkal töltött szerepét.

Tiszaközy Vidor.

Kolosváratt aug. 7-kén „Zrinyi Miklós halála" adatott, nem a' lelkes Szemere, hanem Petrichevich Horváth Daniel prosai forditása szerint. Szentpéteri Zrinyit méltósággal játszván magyar szellem tünt-ki rajta, kivevén ott, hol Körner német sentimentalismusa a' nagy hőst olly nevetséges élet-philosophussá teszi. Eván (Johanna) nem látszott a' méltóság. Kubainé a' Körner Helenája volt egészen; előbb Juranitsért, szerelméért élő, 's csak azt ohajtó, hogy vele boldog lehessen, 's irtódzik a' haláltól; majd villámként gyullad lelkében azon magyar női vágy, hogy Szigethen halljon-meg ő is. Kedvelt szinésznénk érzéssel, 's kellemmel adá, szerepét, de ugy látszott, hogy kedvesétől elválása nagyon meghatotta, mert szüntelen annak keblén nyugodott. Lendvay Juranitsot, a' szerelemtől, és hon-szeretettől egyiránt lelkesitett ifiút, Szilágyi az öreg tapasztalt Alapit méltólag adák. Ujlaki szerepét érdekesség nem jeleli, mig csak Szolimán előtt meg nem jelen; itt tünik-fel vesztegethetlen, 's hazájáért buzgó, ellensége előtt nem rettegő, előidőnk daliás magyar leventéje. Ezt Szerdahelyi vitte. De hol volt benne a' mélyen sebesitettnek azon kitörése, melly felejtve sebét határ nélkül hallatja szavait a' szultánnal, 's kinek el kellett volna felejteni a' test fájdalmát lelkét egy pontba gyüjtve, hogy attól nem irtódzását láttassa: azonban ő érzelgős, szerelemtől bucsúzó, német hősnek caracterét adá, nem a' kegyelmet is büszkén megvető Magyart. Szolimant az agg oroszlánt, kinek vér-pályán szedett babérjából csak még azon egy füzér hibázik, mellyet Szigeth adand neki, a' hatvan éveket élt tüzes, már állásánál fogva is könnyen ingerlő szultant, Udvarhelyi nem tökéllyel, de elégedésre adá.

Játékhalmi Béla.

Kolosváratt aug. 9-én „a' miveltség, és természet" czimű darabot adák. Lendvay (gr. Tüzes) kit katonai nyiltság bélyegez, kinek szerelme rokon szivet, 's nem csak kezet ohajt, mit a' szende kedves egyszerű Aspasiában (Dérinné) feltalál, helyesen; Szentpéteri (Mercurius) művészileg játszá szerepét. Dérinét tisztelnünk kellu azon bájjal telo elő-adásáért, mellyet emlitett

szerepében meghatólag fejeze-ki. Udvarhelyi (Szikra) tréfás fordulatú szerepe ügyes eljátszásával gyönyörködtetett. Néb Maria (grófné) uj divatú nevetséges büszkeségű szerepét helyesen, Johanna (Aurora) középszerűleg, Egresi (b. Hegyi) az alkalmi szerelmest helyesen játszák. A. Lajos.

Kolosvárott aug. 10-én a' bűbájos vadász jöve szinpadunkra. Az előadás átaljában jól ütött-ki; a' diszletek szorgalomra mutattak, muzsika helyes. Közösen kedvelt dal-szinésznénk Kubainé (Agatha) játékán csin, és élénkség vonult-el, 's énekén kellem: sokszori méltó taps jutalmazá a' kedveltet. Luiza (Anna) dalszinészi szép tulajdonokkal bir, előadása, éneke kedveltté tevék már is a' különben nagyon fiatalt; tőle sokat várunk; most is köztetszésre játszott. Lendvay (Max) igyekezetet sejditőleg játszá énekes szerepét. Törekedjék ő a' természeti hangokról a' torokhangra átmenetelt simábban ejteni, az ének szabályait portamento, crescendo, 's a' t. törvényére nézve jobban sajátjává tenni. Szerdahelyi (Gáspár) köz tetszésre, Szilágyi (Kuno) érzéssel, 's helyesen játszának. G. Ödön.

Német Játékszin.

Pesten egymást váltják régibb operáink. Mult aug. 25. és 27-én „ördög Robert" is adatott mindkétszer bérlet-szünéssel, és igy az még eddig Pesten folyó bérletben szinpadra nem is jutott. A' czimszerepben Watzinger ur valóban nagy szorgalommal lépett-fel, 's bár amaz óriás előzőjét el nem érheté is, de legalább disztelenségére nem vált, 's a' közönség számos tapsokkal jutalmazá igyekezetét. — 30-án legelőször adatott Raupachnak „gyámatya 's gyámleány" czimű nézőjátéka. — Sept. 1-jén Klimetschné assz. javára Birch-Pfeiffer műve „Klárika a' táborban" jöve szinpadra.

Pesten aug. 27-én bérlet-szünés mellett „ördög Robert" nevű daljátékot a' hasonlithatlan Breiting eltávozása után csak másodszor láttuk. Hihető, hogy ezen ritka tüneménynek okát Watzinger ur első tenoristánk szerénységének kell leginkább tulajdonitanunk, ki azonban kétszeres iparkodása által annyira képes vala ezen több tekintetből terhes szerepet betanulni, hogy mérsékelt 's czélirányos előadása által a' nagy számú hallgatókat többszeri tapsokra 's előhivatásra inditá. — Méltán kedvelt énekesnéink Minkné assz. (Isabella) és Schebest I. a. (Alice) bájló énekeik, valamint Höfer ur (Bertram) dicséretes iparkodása által az egész hangműnek előadását annyira kitünteték, hogy az kedvesen emlékezteté a' hallgatókat ezen remek operának első megjelenésére. A' megelégedett számos jelen voltak ismételt zajos tapsokkal 's játék végén mind a' négynek előhivatásával jutalmazák őket. R. F.

Kassára aug. 14-én tért vissza Bartfáról Hörnstein ur társasága, 's 18-án „Fra Diavolo" daljátékkal kezdé-meg mutatványait. Az igazgatónak becsületére váltak a' jó előadás, a' magát derekasan viselt hangászkar, a' jól gyakorlott karénekek, 's

a' nagy részint uj ruházatok. Dicséretes említést érdemel Uhlich ur (Diavolo) az 1-ső 's 3-dik felvonásban jó éneke 's játéka végett: a' 2-ban gyenge, 's hangjának terjedtsége elégtelen, a' finalében tactus adása helytelen volt; végén mint haramia kapitány igen furcsa 's helytelen öltözetben jelent-meg. Piccolini ur ujonnan szegődött tag az angoly lordot hiven, átaljában jól, enyekesen, többnyire parlando énekelve játszá, 's teljes tetszést nyert. Schmidtné assz. (Palmella) mind énekben mind játékban sikerülve 's kitünőleg munkálkodott. Geiszler ur, hasonlóan uj individuum, Lorenzót türhetőleg adá, személye 's organuma csinos, német dialectusa jó; csak a' 3-ik felvonás finaléjában volt hijányos éneke. Theimer ur (csapláros) derekasan viselé magát. Kranz l. a. (Zerlina), csinosan és kellemesen énekelt, folyvásti szorgalom mellett játéka is javulni fog. Ma többszeri tapsokkal jutalmaztaték. A' két haramia szerepe Hörnstein és Hüllmer urak kezeikben helyén volt. Az igazgató valamint Eperjesen ugy itt is több szerencsét tehet operáji és parodiájival, mint szinjátékával, mert nem tagadhatni, hogy fiatal férjfi és asszonyi szerelmes hijával vagyon társasága még mind eddig, 's a' helyett, hogy e' hijányon segitne, szorgalmason a' haszonvehetlen szinészeket állitja előnkbe.

Kassai.

TÁNCZ.

Táncz-iskola ingyen Mikép buzgólkodik ttes Pest vgye játékszini igazgatósága a' budai magyar szinészetnek mennél nagyobb érdekesitésére, ujabb bizonyságát olvastuk az aug. 31-ki szin-hirdetménynek e' soraiban. „T Pest vgye játékszini igazgatósága tapasztalván a' táncz-játékok köz érdekét, e' magyar szinészeti intézetet azok által még inkább gyarapittatni szándékozik, 's táncziskolának megkezdetése által mellyben 8—12 esztendős fiú és leány-gyermekek minden köz divatú társalkodási, ballét és nemzeti magyar tánczra oktattatnának. Felszóllittatja tehát azon szülőket a' két városban, kik gyermekeiket tánctanulás általas csinos test-tartásra is szoktattatni kivánnák, ne sajnáljanak értekezni Kaczér és Szőllősy tánczmester urakkal, vagy Kihmeyer pénz-szedő urral, gróf Teleki háznál a' várban, ki utasitást adand. Szőllősy ur magyar tánczokban, Kaczér ur egyéb neműekben fog tartani leczkéket. Fizetés ezekért semmi se kivántatik, hanem a' szülők csak arra kéretnek, hogy gyermekeiket a' balletokban segitségül tánczolni engedjék. A' mellyikből ezek közül jó tánczos vagy tánczosné válnék, 's kedve jönne a' játékszin tagja lenni, az később hónapos fizetésre is tarthatna számot. Kiköttetik azonban, hogy az ajálkozó fiú 's leány gyermekek magyarul tudjanak. Mert az is czél, hogy idővel játékszinünknél magyar ballét-tánczosok is legyenek.“

DIVAT.

XXXVII-dik divatkép az 1834-ki 71-dik Honm. mellé.— Amazon ruha pou-de soie-ből (vastag selyem-szövet) atlasz szalag-foszlányokkal. Egyvelges szinű posztó ruha czifrázott ércz gombbal; Creol szinű pantalon; szalma szövetű kalap. Szattyán sipka; posztó vadász-köntös; vakandok-bőr-nadrág; bőr kamas. — Ezen két férjfi öltözete falusi 's vadászati. Az amazon ruhát e' nyáron különféle szövetből hordozták. — Bécsből jött aug. 28-ki divatképen hímzett fehér mulle-ruha, sárga gaze-iris szalagból a' mellig függő nyak-kötő, gros-de-Lyonból kalap virággal van ábrázolva.

Szerkezi Rothkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, úri utcza 612.

XXXVII. Divatkép!
(Parisból aug. 17-én.)

Amazon-ruha pou-de-soie-ból atlasz szalag-foszlányokkal; egyvelges szinű posztó ruha czifrázo
éroz-gombbal; Creol szinű pantalon; szalma kalap; szattyán-sipka; vakondok-bőr nadrág,
bőr kamas.

1834-ki 71-ik Honművész mellé.

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

72.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap september 7kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Holdbeli csillám-pontok 's napfogyatkozások. Liefman az 1706-ban majus 21-én látszott egész nap-fogyatkozás alkalmával a' nap előtt álló holdnak setét tányérán többekkel együtt három csillámpontot vett észre. Innen azt következteté, hogy a' holdon bizonyos nyilások léteznek, mellyeken a' napsugároknak áttörése által tüntek-fel a' nevezett fényes részek. Halley és Lovville hasonló tüneményt láttak 1715-ben, majus 3-án, valamint Don Ulloa is 1778-ban, jun. 24-én sz. Vincze és Terceira szigetek között. — Az 1783-dik év majusa 4-dik napján a' hold setét részén Herschel is látott illy nemű csillám-pontot. 1787-ben apr. 19-én ugyan csak ő hármat fedezett fel hold ujságakor, 's olly vélekedésre jött, hogy azok vulkánok (tüzhegyek) lehetnek. Ugyan csak ezen év majusának 18-ik napján viszont látta ezen fény-pontokat, mellyek egyikének torkát (crater) 6 angoly mértföldre számitotta. — — Parisban De Vaucel felvetése szerint 1774-től 1900-ig ötvenkilencz napfogyatkozások lesznek. Mint megjegyzi, ezen napfogyatkozások közül egy se lesz egész; annularis is csak egy leend, melly 40 év mulva, u. m. 1874-ben lesz látható.

K. D. M.

Remekművek korszaka. Szorgalmatos felszámolás után kitetszett, hogy a' szerzőknek 45—50 esztendős korukban a' legtöbb dramai remekművek születtek franczia országban. Ezen korszakban tehát a' Franczióknál legtermékenyebb az ész és képzelet; 's furcsa, hogy ellenkezőleg éppen ezen korszakban legcsoportosabb az észbomlás is. A' physicai erők hamarabb fejlenek-ki, 's mondhatni, hogy midőn ezek a' végpontot elérik, az észbeliek csak akkor kezdenek igazán hatni, és munkálni.

Belső gyulladás. Sakestown-ban közel Roscommonhoz Irlandban egy özvegy asszony, Roscommon várbeli kulcsárné, két gyermekével este nyugodalmasan lefeküdt,

.... más nap reggel őt a' földön, ágya lábánál elégve, találták. Ugy látszik, hogy az asszony felkelt, és segitségért akart kiáltani; a' gyermekek az anyával történt megilletés által nagy részben meg voltak sértve. A' szobában semmi gyulladható szer nem találtatott, 's a' mi még több, a' szerencsétlen asszony soha sem élt szeszes italokkal.

SZORGALOM.

Palakő. Próbálatok tétettek, ha valljon a' palakő (Schiefer) másra is használtathatnék-e, mint házak fedelezésére. A' következmény az lett, hogy utsza-kövezetre, raktárok, pinczék, mosóházak 's a' t. pallózatára is szintugy használható, 's tartóssága által sokkal alkalmasb e' czélokra, mint akármelly egyébb kőfaj. Londonban Dock nagy raktáraiban már is nagy kiterjedésben használtatott. A' kövek, mellyekkel ott a' föld előbb kirakva volt, minthogy már el voltak kopva, kiszedettek, 's helyettek 2 hüvelyknyi vastag palakő tétetett, és ugy találták, hogy az igen czélirányos kövezet. A' targonczák, talicskák a' kövezet simábbsága végett most kétszeri könnyűséggel haladhatnak, 's igy kevesebb kézre van szükség. A' palakő-táblák, ha jól összeragasztatnak, olly erősen és szorosan maradnak együtt, hogy az olaj, syrup, terpetin vagy egyéb folyó nedvek, mellyek talán kiöntetnek, el nem vesznek; e' mellett, mivel a' palakő semmit magába nem szí, olly könnyen tisztitható 's olly hamar megszárad, hogy a' leg kényesebb portékákat is ki lehet reá teriteni. Négy, öt tonna terhű kocsikat vagy targonczákat igen könnyen elbir. Ezen felfedezésnek az emlitett hasznon kivül még az a' jó oldala is van, hogy most nagyobb mennyiségben levén reá szükség, azon vidékek lakosainak, hol a' legjobb palakő terem, ismét egy uj élelmi-ág nyittatott-meg.

INNEPLÉS.

Törvényszék megkezdése angoly országban.

Angoly országnak mindegyik grófsága külön-külön hat kerületre van osztva; minden illy kerületnek két fő birája vagyon, kik esztendőnként kétszer tartoznak köztörvényszéket (Assisen) tartani. Ezen törvényszék megkezdése felette sok innepiségekre nyujt alkalmat. A' főcheriff*)

*) A' Cheriff, kire a' nyilvános bátorság felügyelése van bizva, a' grófságnak első tisztviselője. Mindenki, legyen az akármelly

a' nemeseket, papságot, polgárokat és adótól mentt telekbirtokosokat (freeholders) meghivja, hogy a' főkerület tanácsházába összegyüljenek, onnét pedig a' grófság határszéleire menjenek, hogy ott a' királyi birákat elfogadják, kik az Assisek tartására jönnek. Legelőbben vendégség tartatik, 's a' cheriff pinczéje jól meglátogattatik; a' harangok már megelőző esttel előre jelentik a' következő nagy innepet. Másnap férjfiak, asszonyok és gyermekek csoportosan tódulnak a' város kapuji felé, hogy az innepléseken részt vehessenek.

Másnap a' tanácsház ajtaji nyitva állanak; a' cheriff a' meghivottakat egy nagy teremben fogadja-el, mellynek közepén egy hosszú, palaczkokkal, poharakkal, étellel 's mindennemű süteményekkel megrakott asztal áll. Ennek felső végére egy pohár punsch mellé a' főcheriff ül, két oldalra a' polgárok és freeholderek, kik a' cheriff meghivásánál fogva telekjeiket elhagyák, 's innepi ruhába öltözködvén lóra ültek, mint kik a' királyi birák kiséretét képezik. A' cheriff ezen jó embereket igen udvariasan fogadja; mulatságára van, midőn ezek zavarodtan, fejjel, lábbal teszik idvezléseiket, 's azután balga ügyetlenséggel poharakhoz nyulván az áldott nedvet bő torkaikba döntik. Az asztal másik végén az alcheriff ül, ki a' házi gazda szerepét (honneurs) viszi közönségesen.

Mihelyt az elindulás órája üt, a' cheriff azt vendégeinek tudtára adja, maga a' teremből kimegy és lóra ül. A' trombiták harsogása jelenti, hogy a' menet indulóban van, legelől a' törvényszolga biborba öltözve, háromszegű kalappal, 's kezében hosszú fehér pálczával. Ő utána egy pár éppen ugy öltözött trombitás, kiknek trombitájikon a' cheriff czimerét lobogtató selyem zászlók lebegnek. Ezek néha-néha megállnak, 's valamelly búsongó darabot játszanak, mellyet csak kizárólag ezen pompánál szokás előadni. Kis távulságra ezek után több rendőrségi tisztviselők mennek fehér pálczákkal; ezek után pedig emberséges polgárok vidámságot és jó kedvet tükröző arczokkal. De még a' grófság tömlöcztartója is játszik szerepet ezen innepiségnél; ő

rangú és születésű, tartozik a' cheriffnek elsőséget engedni, mihelyt hivatalosan jelen-meg valahol. A' cheriff minden polgári és bünbeli esetek birája, 's következésképpen a' törvényszéknek előülője.

jobb kezében egy fekete pálczát viszen, alkalmasint szomorú tisztének symbolumául. Ő utána az alcheriff, ez után pedig a' főcheriff ragyogó, csótáros (sujtáros) paripáján lovagolva; ő is háromszegű kalapot visel, 's az ország kardját (az előbbi századból) köti-fel. Két csinosan öltözött apród (page) oldalvást; megette pedig számos egyéb lovagok, nemesek, esquir-ek, polgárok, árendások, ügyvédek, szóval minden rendűek nyomulnak rend és feszesség nélkül. Legvégre kocsikat láthatni; ezek többnyire a' főcheriff gála-kocsija, a' lord lieutenant 's egyéb nemesek kocsija. A' menet mintegy 2—3 angoly mértföldnyit halad, midőn a' királyi birák elejekbe jőnek.

Bevett régi szokás szerint a' birák mindig szombaton érkeznek-meg, 's igy a' rá jövő vasárnapon, ha egyébként az idő kedvez, számtalan sokaság tódul össze minden vidékről, hogy lássa, miképpen és milly pompával fog a' menet a' főtemplomba takarodni, melly az isteni szogálatot ugyan azon egy napon ott kétszer hallgatja. *(Végz. köv.)*

PESTI VIZSGÁLÓ.

Szép bolt. A' váczi és kigyó utszák szegletén a' városházzal által ellenben „Zöld fa" czimer alatt legujabban felnyitott posztós bolt, kivált külsejére nézve, minden nagyitás nélkül jelenleg a' pesti (és igy egész magyarországi) legszebb boltnak méltán mondathatik. — Czimere, melly festőleg éppen a' szegletre simul, egy gyönyörű „zöldfa" azon budai tájjal levéve, hol Alvinczy fővezérnek siremléke domborúan emelkedik. — E' festett táj — bizonyos távulságról nézve — mint valamelly tükör, panoramai kellemes csalódással, egy más tündéres viruló tájat láttat a' nézővel éppen e' portékák halmozta utszában. Az ifiú szerény kezdő (Nagy József ur, győr vármegyei birtokos) e' szép bolt által bizonyos uj életet 's elevenséget adott az egész városház piaczának. — A' ki Pestre jő, nem fogja elmulasztani ez óriásként emelkedő városnak emez uj diszét is megtekinteni, — 's bizonyos belső örömet fog valósággal magában érezni, ha ez által is látja, hogy a' Magyar (nem ugy mint eddig) bármire adja magát, ha vele született tüzével üzi azt, mindenben képes magát mustrailag kimutatni. Legdicséretesb azonban az, hogy a' czimnév mind a' két utszára-magyar; a' mit eddig még sehol se láttunk. Sz.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Jövő szerdán, u. m. september 10-én a' budai szinházban Fáncsy Lajos szinész ur jutalmául először adatik: „Waldemar álma, vagy: a' molnár leányai"

regényes szinjáték 4 felvonásban tánczczal, pompa-járással, és katonai kifejlésekkel. Ezt megelőzi „a' hagyomány“ czimű előjáték. Irta Birch-Pfeiffer Karolina; fordità 's az egészet intézi és rendeli a' jutalmazandó Fáncsy Lajos ur. A' darabhoz szükséges alakosok tánczát szerkezi 's betanitja Kaczér ur a' budai szinház tánczmestere. Az uj öltözeteket készíti Göttzer ur, 's a' megkivántató diszitményeket Telepi ur. — A' jutalmazandó szinész urnak mindenkori szorgalma nem csak a' szinpadon, hanem szindarabjaink szaporitásán is, mellynek már sok jeles dramaticai műveket köszönhetünk, sokkal ismeretesb a' magyar szinészetnek budapesti nemes pártfogóji előtt, hogy sem azt bővebben fejtegetni szükségesnek látnók. Ez uttal tehát az emlitett játékra figyelmeztetjük fő városi olvasóinkat, annyival bátrabban, minthogy ezen szindarabnak mennél pompásabb előadására tett előkészületek valamint a' szinész ur szép igyekezetét ujolag bizonyitják, ugy viszont a' pártfogók figyelmét méltán érdemlik, és a' hihetőleg számosan megjelenendő nézőket kellemes esti mulatság felől biztositják.

Budán aug. 30-án bérlet-szünés mellett harmadszor adaték a' „garabonczás diák“ mellyről már e' lapok korábban is emlékeztek. Rövid tartalma: „Csákány Laczi (Megyeri ur), a' korhely kóborló garabonczás, ki ügyvéd, 's tudja ég, mi minden volt már, most pedig magát garabonczás deáknak adja-ki, czifra foltos köpönyegében faluról falura, helységről helységre kószál, 's abból él, mit a' parasztoktól rémitő caracterének segédével 's fecsegő csábitásával kicsalhat. Most egy falu végére jut, hova előre megizené más napra jövetelét; énekelve érvén ide végre elkiáltja magát „sárkány!“ Ekkor legelőbb is egy koros asszonyka (a' kádárné; Kovácsné assz.) rohan elő, utána több leány, 's falu népe a' jegyzővel 's kántorral együtt, kik a' deáknak enni 's inni valót hoznak. Ezeknek elbeszélvén deáksága pályájának némelly nevezetes tetteit, végre köz kérésre garabonczásságának némi jelét akarja adni, midőn nagy menydörgés közt, mire a' pór népség rémülve elfut, megjelen a' tündér országi csősz Felhőfi Simplicius (Telepi ur), 's a' deákot a' tündér király elejébe idézi. Feltünik a' tündérek és sárkányok királyának lakhelye, hol csillogó fényben állanak a' személyesitett tudományok és tündérnék. A' személyesitett történet oldalán átlátszó betűkkel jelennek-meg: „Sz. István, Mátyás, Kinizsi, 2-ik Lajos, Tomori, Frangepán, 1-ső Ferencz, V-dik Ferdinand, Pest vgye, Buda, egyesség, köz akarat 's a' t. nevek. Most Laczi a' felhőkből egy sárkányon (kár hogy nem tüzokádón) leereszkedik, 's a' tündér-király Villámosi (Fáncsy ur) neki szemére hányja, hogy ő olly nagy korhely, szerelmi kalandor, nem szeret olvasni, nem tud szépen magyarul, 's ezért az iskolában a' magyar nyelvből mindig 3-dik classist nyert volt, rosz verselő és szinész 's a' t. Laczi mind ezeket némi elménczséggel igyekszik megczáfolni, a' gonosz hireket rágalomnak mondja, egy magyar irományát olvassa-fel, melly csupa uj magyar és érthetlen képtelenségből áll, majd ismét némelly rosz magyar cadentiákat

(de nem verseket) mond-el, 's végre szinészi tehetségének bizonyitásául idomtalan actiókkal declamál. Mind ezekre Villámosi megkedvelvén Laczit igéri neki, hogy egyetlen kivánságának (Laczi ön kérelme szerint) eléréséhez, t. i. Szegeden megszeretett Julcsájának és egy kis birtoknak megnyerésére fogja Laczit segiteni, kit maga Csillagné is a' szerelem tündérnéje (Barthané assz.) pártfogása alá vesz. Laczi most elbocsáttatván vissza sárkányoz az előbbi faluba, 's itt a' notariusnak (Szőllősy) mátkáját a' gazdag Pergő kadárnét, kinek férje a' háborúból vissza nem tért, 's holtnak tartatik, magához csábitja, 's vele (pénze miatt) egybe akar kelni. A' násznép, melly közt Harsányitorki Mátyás az iszákos kántor (Bartha) egyik fő szerepet viszi, 's Laczit principálisának választja, már most Laczit arra kéri, hogy mulatság kedvéért csinálna nekik szelet (de millyent, az szerencsére nem mondatik!). Ekkor Laczi elmondja a' „gerundium in dus, da, dum" formabűvészi szókat, 's a' tündér csősz visszahozza a' menyasszonynak (legnagyobb keserűségére) egykori férjét, most rokkant katonát (Tóth ur), Laczit pedig ismét a' sárkányra ülteti, melly őt a' nagy világba odább viszi. — Eddig az első felvonás. — Laczi ez után Pestre jő, 's a' Tivoliban a' csavargó kántorral nagy örömére találkozik. Véletlenül ide jut Julcsa is (a' két 1-ső előadásban Parázsné assz. az utóbbiban Anikó) nénjével Szivesinével (az 1-ső előadásban Kántorné assz. az utóbbiakban Pályné assz.). Julcsa és Laczi meglátván egymást megujitják hűségök bizonyitását, Julcsa elbeszélli, hogy atyja meghalt, 's a' t. és ismét elválnak a' nélkül, hogy további találkozásuk vagy lehető egybekelésök felől (mellynek most semmi sem áll ellent) értekeznének. Szivesiné azonban a' kántornak, mint Laczi szolgájának, egy ezüst tallért, Julcsa pedig Laczinak 10 forintos banknotát ajándékoz. Ezen pénzt ők azonnal eleszik 's elisszák, 's két vándor szinészt is, kik előttek a' Tivoliban declamáltak (már illyes declamatio történik-e valósággal a' fehér hajó udvarán, nehezen hiszem), jól tartanak. Pénzök nem levén merre forduljanak, nem tudják; ekkor megjelen a' kis szerelem-tündérke Angyalfi (Telepi Máli), ki őket egy erdőbe vezeti 's elhagyja. Most ismét Csillagné jön a' felhőben, 's jelenti, hogy Laczi ezentul szomorúságra, rosz kedvre lesz kárhoztatva, nehogy kicsapongásai által Julcsája feltalálásától annál inkább hátráltassék. — Itt végződik a' 2-dik felvonás. — A' búskomollyá lett Laczi már most szolgájával egy faluba jut mint vándor prókátor. (Ez nem nagy compliment az ügyvédeknek.) Itt törvényes tehetségének némi tréfás jelét adja, majd szomorú verseket ir 's a' t. Éppen most érkezik-meg Julcsa a' falu birtokosnéja, mellyet megholt atyja a' nagy lotteria nyertese szerzett volt. Némelly perlekedő molnárok és barmaikat kereső parasztoknak nem igen érdekes jeleneteik, ének és táncz után az uj uraság megköszöntetik, Laczi megjelen, a' garabonczás-köpönyeget elveti magáról, 's csinos magyar köntösben áll, vidámságát visszanyeri, és Julcsájával a' tündér-világgá áltváltozott szinpadon egyesül. —

Ezek rajzvonatai az egésznek, mennyiben t. i. azokat a' nem eléggé világos előadásból 's mintegy megszaggatott függésben álló jelenetek folyamából kivehettük. — (*Végzet következik.*)

Kolosváratt aug. 11-én „a' tündér kastély magyar országban" jöveszinpadunkra. Szentpéteri (gróf Várházi) meghatólag játszott; nyugodt kebel, nyiltság, atyai szeretet nyomosan tünt-fel előadásán. Egresi (Lajos), Haslini (Ferencz), kicsin szerepeiket (különösen az első) jól adák. Luiza (Laura), Klára (Zsófia) tetszésre játszottak. Szerdahelyi (Farkas), Dériné (Marcsa) pontos, és ügyes játszásukért a' legélénkebb tapssal jutalmaztatának, melly közönségünk tiszteletének következménye. Játék közben Túri János nemzeti büszke lejtéssel gyönyörködtete. Szorgalom látszik művészetén, fordulatjai, hajlékonysága nagyon könnyűk, de a' magyar szellem még sincs meg egészen tánczán. Kitapsoltatott. — Aug. 15-én a' csalódásokat láttuk, derék Kisfaludy Károlyunk munkáját. Az egész pontosan, és mesterileg adatott, mindenki saját helyén volt, a' jutalom nagyon szeretett színészinkre nézve, a' forró részvéten kivül, mindnyájok kihivatása volt. Lendvay (Elemir), Dériné (Lina), Johanna (Vilma), Udvarhelyi (Lombai), Szerdahelyi, (Kényesi), Szentpéteri (Mokány), Néb Maria (Lucza), Egresi (Elek), Kubainé (Lidi), Szilágyi (Tamás), szerepeikben helyöken voltak. Fényhegyi Eliza.

Szegeden aug. 21-ről. Színházunk mindig elegendő nézőktől látogattatik, 's mint a' köz ohajtás, ugy a' társaság fenmaradhatására törekedés is lelkesen jutalmaztatik. Kivált, ha még némelly akadályok elhárittathatnak, erősen remélhetjük, hogy egyedül közönségünk hazafias lelkesedése által biztosittatva egy állandó derék színész-társaság nyerhet folyvásti fentartást keblünkben. Hát ha még a' szomszéd Bács és Torontál vármegyék is rokon törekedésre kezet fogva velünk egyesülendenek, ugy egy színésztársaságnak e' három helyekben leendő örökitése iránt legkevesebb kétség se fog maradni. — Ezen a' kedvezést megnyerte társaság e' folyó hónap 19-én „a' néma menyasszony" czimű darabot játszotta. — Kovács (Geront Zacharias) az együgyű földes urat tetszésre, Ballánė (Sákelin) jól, Szántai (Fürge), Török (Rigó), Szántainé (Mari) szerepekben nem roszul játszottak. Anasztázia (Luczinda) nem tökéletesen fogá-fel szerepét. Jó lesz neki szorgalmasan ügyelni arra, hogy hangját, tetteit, 's állását mindig szavához, a' kifejlődni kellő érzéshez, és magához a' felvállalt személynek karakteréhez mérje. — Szilágyi (Leander) talán komor, vagy vitézi szerepekre inkább illene, mivel a' szerelmesekben nem eléggé nyájas, és nem tökéletesen képezi a' felfogott személyt. Balla (Skanarella) köz tetszésre játszá a' bohózatokkal kevert szerepet. Kőszeghy (Róbert) roszul alkalmaztatott a' kevés szókat mondó bohózatos parasztra; ő nagyobb személyek alakitására mivelé-ki magát.

Tiszaközy Vidor.

Német Játékszin.

Kassán aug. 18-án a' „franczia országi tündérné" czimű énekes babonás játékban alkalmunk volt látni Piccolini comicusunkat, mint Spindelbeint, Gusztávot, friseur-t, és rózsa-szinű lelket, melly szerepekben benne eszes és jártas színészt láttunk, ki mind játékban mind énekben dicsérettel állott elő. Hitese azonban Piccolininé assz. (ki az előtt a' wiedeni szinpadon Garzano név alatt ismertetett) még kitünőbb sajátságokat fejtett-ki, 's mint Róza tündérné minden várakozást felül haladott. Ő sok mozgékonyságot és helyes játszást párosit kellemes éneklésével; benne jeles helyzeti dalnoknét, férjében is derék tagot nyert az igazgatóság. Mindketten teljes tetszést és tapsot arattak, közbe tett mulattató ariájik igen tetszettek, sok kaczagást gerjesztettek, és ismételni kivántattak. Hessenberger ur (Freidum), és Hüllmer ur (Valentin) elégitőleg játszottak. Ezen szorgalmas comicusnak közelgető elmenetelét sajnáljuk. (Nagyszombatba szegődött kedvező feltételek alatt.) — 19-én a' „polgárok Bécsben" czimű játékban Piccolini ur (Staberl) ismét jelesen játszott. Ezt már igazi comicusnak nevezhetjük; tőle és hitesétől a' comica tekintetéből sok izlet-teljes estvéket várhatunk. Uhlichné assz. (Redlichné), Hirsch l. a. (a' leánya), és Urban ur (Berg) éppen nem elégitének-ki. — 20-án a' „tyroli felkelő sereg" Zieglernek nézőjátéka sikerülve adatott. Hörnstein ur (Stams), hitese (Katharina), Hessenberger ur (Scharfeneck), Piccolini ur (Klipp) helyesen játszának; Geiszler ur (György) ha bár nem tökéletesen adá is szerepét, de organuma, kimondása, és személye kellemes. — 21-én „Hinko, hóhér-legény" valamint az előtt, ugy ma is közép értékű mutatvány maradt. Piccolininé assz. (Blanka) nem volt helyén, illyes szerep számára nem való.

Kassai.

HANGÁSZAT.

Pesten a' Kontsky háznép bucsúzó hangversenyt fog adni hétfőn sept. 8-án a' városi szinházban, melly annyival is érdekesebb lesz, minthogy abban ezen jeles háznépnek minden művész-tagjai hallatni fogják magokat. Ez alkalommal a' nélkül is norma-nap levén reméljük, hogy e' jeles lengyel művész-vendégek bucsúvételére számos műpártfogók gyülekeznek egybe.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban a' dámák ruhájin a' lebegények (volans) köz tetszést találnak, de csak a' ruhák alján, kivált az alsó köntösök elején, melly a' palást-ruha alatt kilátszik. — A' mult hetekben nagyon hordották a' világos és halavány csíkos organdi vagy musselin palást-ruhát. Némellyiknek domború fodros tüllel köritett hármas pelerinje volt, valamint a' ruhának eleje is. A' csíkos és koczkás musselin is kedveltetik illyes ruhára; némellyek egy sor igen sürű gombokkal tartatnak öszve, mások a' ruhához hasonló gombokkal.

A' kalapok formája őszig nem változik, de ékesitvényei módosulnak. A' selyem kalapok most igen szép szövetekből készülnek. Számosan látni gaze és tafota szalagokkal diszitett kalapokat, kivált rózsa és őszi baraczkfa-virággal. Sok szalma-kalap gesztenye szinű szalaggal van beszegve és bélelve. — A' schawl és foulard kendők koczkások vagy rózsa-virágosak. A' sima foulard nagyon kedveltetik. A' salamporis schawlok alap-szine nem fekete, hanem gesztenye vagy mogyoró szinű, és a' kasemir kendők czifrázataival ékesittetnek. A' selyemmel himzett vagy festett organdivállkendőket nagyon kedvelik könnyűségök miatt. Némellyeket apró csipkékkel szegnek-be. Az uj szalagoknak Walter-Scott, Sylphide, Bayadère 's más illy uj neveket adtak. Az öv alá szoritott 's nyak körül futó szalagok skót koczkások, vagy fehér alapjokra apró virágok festetnek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

73.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön september 11kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Éjjel-látók. Vannak emberek, kik valamelly szembetegség miatt a' tárgyakat csak setétben látják, 's különböztetik-meg. De van reá példa, hogy nem betegek is birtak ezen különös tulajdonsággal, hogy t. i. éjjel éppen olly világosan láttak, mint mások nappal. Illyen volt Tiberius császár is. — Dr. Lecat az ujabb időből beszéli, hogy Parmában egy kisasszony éjfélkor világosabban látott, mint mások fényes nappal. Huygens pedig egy hadi foglyot ismert Antwerpiában, ki a' legvastagabb szöveteken is keresztül nézhetett.

A' hang. — Dr. Arnold hosszabb ideig foglalatoskodott a' hanggal, 's igen érdekes vizsgálatokat tett e' részben, és ugy hiszi, hogy azt telegraphnak lehetne használni, melly nincs ugy kitéve az idő változásainak, mint eddigi telegraphjaink. Dr. Arnold a' körülményt, melly benne ezen acusticai telegraph ideáját szülte, következőképp irja-le: „Egykor a' tengeren voltam, midőn egyik matróz egyszerre azt mondja, hogy harangozást hall. Én nem akarám hinni, minthogy 100 angoly mértföldre voltunk a' parttól; de minthogy eszre vevém, hogy a' szél a' part felől fú, 's a' vitorlák üregesen voltak felduzzasztva, oda álltam alájok, 's a' harangozást én is hallottam. Legott feljegyzém a' napot és órát, 's későbben csak ugyan megtudtam, hogy Rioban valamelly innep végett akkor minden harangokat huztak. Én meg vagyok róla győződve, hogy ha valamelly magosságra egy üreges tükröt állitanánk, 's egy beszélő csővel feléje fordulnánk, az, ki ezen tükör gyulópontján áll, a' szókat tökéletesen megértheti.“

SZORGALOM.

Uj fegyver. Parisban, nem rég bizonyos Lefaucheux urnak systemája szerint készült gyalog katonai fegyvert próbáltak-meg több szárazföldi 's tengeri tisztek

jelenlétökben. Lőttek abból 430 lövést (mellyeknél a' töltés közönséges puska-porból állott) a' nélkül, hogy szükséges lett volna a' fegyvert megtisztitani. Midőn a' 430 lövés után tisztitásához fogtak, nem volt többre $1\frac{3}{4}$ minutumnál szükség, 's a' fegyver ismét 430 lövést kiállott. Ezen első próbálatnál valamelly csekély kifecscsenést vettek eszre azon helyen, hol a' végsróf (Schwanzschraube) a' csővel egybekötésbe jő, de későbbi vizsgálat után kisült, hogy ez a' próba-fegyvernek, de nem a' systemának volt hibaja. A' hibán azután mindjárt segitettek. Lefaucheux katona-fegyvere különbözik ugyan ezen systema vadászfegyverétől az által, hogy annak agya ugy vagyon készitve, hogy a' katona sorban állván azt sokkal nagyobb könnyűséggel forgathatja, 's töltés idejekor is a' szuronyt (bayonnet) szabadon használhatja.

Időmérők. Azon számos költségeknek, mellyeket a' tengeren utazó nemzetek nagyobb része, de leginkább az angoly kormány az időmérők (Chronometer) javitására tettek, köszönhetni ezeknek nagy tökéletességét. Bizonyitványul szolgálhat azon két időmérő, mellyeket Parkinson és Frodsham urak saját systemák után készitettek, 's Roos kapitány az északi földsarkhoz tett expeditio alkalmakor magával vitt. A' két művészek mindegyike ön veszélyeztetés mellett ezen expeditiókra bizák időmérőjiket, hogy azokkal próbákat tegyenek, és Parry kapitány 's többen vallák, hogy az emlitett uraknak időmérőjik minden eddig ismert időmérőket felül haladnak. Ross kapitány october 18-kán 1833-ban egészen véletlenül vissza jött utazásából, miután négy telet kiállott az északi földsark alatt, 's ezen idő közben alkalma volt a' többször emlitett időmérőkre figyelmezni. Parkinson uré az egész utazás ideje alatt soha se hibázott többel fél másod perczénél; a' másik pedig két másod perczczel naponként, mi a' pontosságnak legnagyobb foka, mellyre ezen miv-eszközöket vinni lehet, ha kivált a' kemény hideget meggondoljuk, mellynek kitéve volt. Ross kapitány mind a' két időmérőt szerencsésen 's épen hozta vissza; és ha az ember meggondolja, hogy az egyik nem nagyobb egy zsebóránál, ugy meg fog egyezni azon dicséretekben, mellyekkel a' derék művészek halmoztatnak.

INNEPLÉS.

Törvényszék megkezdése angoly országban.

(Végzet.)

Ez alatt a' tanácsház minden utait iszonyú nagy néptömeg boritja-el, melly a' constabelok pálczáji által csak nagy nehezen tartathatik illendő rendben. A' gyülésterem körzete (galleria) minden rendű asszonyságok 's előkelő uraktól van ellepve. A' birák nyuszttal prémzett skarlátba öltözve aranyzott székeken ülnek, 's kissé beljebb egy gömbölyű asztal mellett a' másodrendű tisztviselők.

Mihelyt mindnyájan együtt vannak, azon személyeknek neveik elolvastatnak, kik a' jury tartására rendeltettek. Mindegyik felhivott felkel, 's a' birákat idvezli. A' grófság minden tisztviselőji itt vannak; nem annyira az etiquette végett, mint, hogy a' királyi biráknak tiszteletet mutassanak. Ezek, ha különben kivántatik, számot tartoznak sáfárságukról adni, 's a' dicséretet vagy feddést egyiránt békével hallgatni. Más részről számtalan polgárokat és freeholderokat lehet látni, kik az elejekbe tett kérdésekre véleményeiket kimondják; ez a' kis jury, mint nevezik, de a' melly még is nagy tekintettel bir, minthogy a' szabad férjfi sorsát intézi-el.

Mihelyt az esküttek felszóllitásának vége van, behozott szokás szerint a' biró beszédet tart, mellyet nagy figyelemmel végig hallgatnak. Ezután az első törvénykezéshez fognak. A' vád-levelek legalább 12 és legfeljebb 23 személyből álló Jury elejébe terjesztetnek. A' grófság legelőkelőbb személyei 's a' legérdemesb freeholderok neveztetnek-ki leginkább ezen Jury tagjainak. Ha a' panaszt végig hallgatták, vissza vonják magokat a' tanács-szobába, hol csak a' tanúkat hallgatják-ki a' bepanaszlott ellen. Ha a' nagy Jury a' panaszt nem elég alaposnak véli lenni, akkor a' vádiromány hátára ezt irja: „not a true bill“ vagy „not found“ (igazságtalan panasz — alaptalan panasz); 's akkor a' bevádlott legott szabaddá tétetik. Ellenben, ha a' nagy Jury a' vádot igazságosnak látja, a' bevádlott a' kis Jury elejébe állittatik, 's csak ennek is hozzá járultával lehet a' bevádlottat akkor megitélni.

Mihelyt a' nagy Jury a' vádot alaposnak találja, a' bevádlott természetes birája elejébe állittatik; azután az esküttek felhivása és esküvése következik. Miután a' vád-

levél a' törvény jegyzője által (clerk of the Arraigns) elolvastatott, megkérdeztetik a' bevádlott, hogy magát bünösnek vagy büntelennek érzi-e? Ha az utóbbit vallja magáról, akkor a' grófság Atturney-generálja a' vádirásban találtató körülményeket szétfejtegeti, 's a' tanúk ennek részéről is előhivattatnak.

Végig hallgatják most immár a' bevádlott tanúbizonyságait is, 's ekkor az előülő a' két resultatumot röviden egybefoglalván azt a' Jurynak megvizsgálás végett átadja, melly a' bevádlottat bünösnek vagy büntelennek kijelenti. Ha halálos büntetésre itéltetik a' vádlott, a' biró fekete süveget tevén fejére felkel, az itéletet elmondja, 's végrehajtása napját meghatározza. Ha pedig csak szégyenitő büntetésre itéltetett, akkor annak kimondása egy közönséges gyülésnapra (sentence day) határoztatik.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Pattantyúsok táborlata Rákoson sept. 3-án. Ha a' budapesti közönség valami látni valót tud, legyen az bár mértföldekre, neki látnia kell, si fractus illabatur orbis! — 's ekkor se kövezetlen uttal, se porfelleggel nem gondol, hanem nyakra főre siet udvarlását ama fürgén-ékes és ékesen-fürge kisasszonykának — a' kivánc si ság nak — minél előbb megtenni. Bérkocsisunk is átlátta, hogy itt juste-milieu-t tartani, keveset fogna érni: azért, mint valamelly első lelkesedésében a' Parnassusnak rugtató garabonczás diák

„Tüz-szekerén tűz-elme tüzes paripájival indult"

's hova tovább Rákos mezejére ért, a' pattantyúsok táborlat-helyére, hol éppen olly nagy nemű, mint érdekes jelenet várakozék reánk.

Midőn a' Romaiak valamelly nép-innepet ülni a' Mars mezejére kitódultak, nem lehetett élénkebb, mint ma a' Magyarnak Marsmezeje Rá kos. — Nép minden osztályból, kocsi, ló, 's katonaság annyi volt itt egy rakáson, mint valamelly első correcturára készült iven a' nyomtatási hibák, 's mondhatni némelly igen tetemes hibák; de mi ezeken, mint valamelly türedelmes corrector keresztül botolván vezér-mutatónktól, a' pattantyús ezred legöregebb keresztes vitézétől, magunknak leczkét adattunk a' mindjárt leendő táborlat miségéről; 's a' megtestesült Cicerone olly könnyelműséggel, 's olly legszélesebb katedrai prózában teljesité tisztét, minővel én asszonyságtokat untatni legnagyobb bünömnek tartanám. Röviden tehát:

Méltóztassanak egy nagy sikságot képzelni, melly keletre és északra vidám falukkal, délre egy erdő- és domb-vonallal, nyugotra pedig Budapestünk szép panoramájával van körül prémezve, — ez volt a' csata mezeje. Legelőszer (mintegy délutáni 4 órakor) két lovag-ágyú-telep (batteria) állott-ki, 's valamelly hosszú deszka-

fal ellen, melly az ellenséges gyalogságot képezé, csata-tüzet (Bataillfeuer) kezdett. Borzasztó-szép 's valóban fenséges volt, midőn e' két ágyú-telep a' commando-szóra helyéből kiindult, 's a' deszka gyalogság elejébe nehány száz lépésnyire előre rohant, és ott megállván, a' lovak egy pillanatban kifogva, az ágyúk töltve, á' legénység helyen állva méltóságos bömböléssel az ágyúzás elkezdődött, a' golyók sivitva fütyöltek, 's elláthatlan sebességgel az ellenfélre repültek. Végezvén lövéseit az ágyú-telep ujra befogatott, 's ismét pár száz lépéssel előre haladván megint helyt állva ujra lődözni kezdett, és igy ezen közelebb-közelebb haladást mind addig gyakorlá, mig egészen közel állott a' gyalogság (deszka-fal) előtt, 's azt egészen elverte. — Elüzvén a' gyalogságot a' vár-ostromhoz fogának; t. i. a' csatahely közepén egy mesterséges vármü vala természeti nagyságban, sánczokkal, viz-árokkal, fedett utakkal, fegyvergátokkal, 's bástyafalakkal felállitva földből és rőzsékből. E' vármü ellen regularis távulságban négy oldalról négy álló 's besánczolt ágyútelep volt kiszegezve, mint valamelly nagy bika ellen négy hentes ebek; ketteje ezeknek, mintegy 5 óratájban, közönséges lerontással (Demontiren) foglalatoskodék; egy kazán-tüztelep (Kesselbatterie) szüntelen bombákat hányt a' várba, mellyek gyönyörü szivárvány formában szállottak a' várbeliek közé, hol falrőzse- és fa-ágyú-halált okozának. — A' várbeli (képzelt) katonaság ez alatt mind a' fedett utakra takarodék; szükséges lön azért őket onnét elszélleszteni. E' végből tehát, mintegy $6\frac{1}{2}$ óra tájban, a' keleti ágyú-telep 60 fontos vas taraczkokból 2—3 fontos kövekkel megtöltött rőzse-kosarakat és tüzes golyókat hányt az emlitett fedett utakba. Ugy hasonlóképpen a' vár déli részén felállitott deszka-granátosok közé 7 fontos haubicz-csőkből tüztekék, világitó golyók, és égető labdák (Mordschläger) hányattak. — Miután ezen öldöklések darab ideig tartottak, a' vár be volt véve, 's mintegy $7\frac{1}{2}$ óra tájban a' déli részen felállitott jelpózna (Allarmstange) meggyujtatott, melly messze látszó tüzzel világolván a' tábornak (Armee) jelt ada a' felkerekedésre. — 'S ez vala idealis képe egy vár bevételének. — 'S valóban az ész alig gondolhat nagyobbat, a' szem alig láthat szebbet, a' fül alig hallhat fenségesebbet egy illy vár regularis bevételénél.

Végzetül, mintegy esti $8\frac{1}{4}$ órakor a' táborlatnak innepesitésére és a' közönség mulatságára a' csendes est innepi homálya alatt a' vár délkeleti részén felállitott tüzi játék gyujtaték-meg. Mi szerencsések valánk magunkat a' tiszti körbe befurhatni. Előttünk tábori székeken és padokon a' magosb rendü dáma-világ foglalt helyet; megettünk a' pattantyúsok hangász-kara válogatott de a' táborozással nem legmegfelelőbb darabokkal kecsegteté füleinket. A' tiszti kar a' nm. fő hadi kormányzó Lederer Ignátz ur, számos generalisok, és stabalis tisztekből állott; 's midőn most a' hangászkar a' budapestiek előtt olly kedves opera Romeo és Julie ouverture-jét játszani kezdé, 's nevezetesen a' „Mit dem Schwert wird Romeo rächen!“ harsadozása között

„valamint mikor a' nagy idő még
Sűrű setétségben feküvén megvillan az égen
Csillagod ó Isten! 's mindent tüzfénybe boríta:
Égbe szökő lánggal nem másképp gyúla-fel egyben
A' láng négy részről, 's ragyogón az egekbe csapódék"

tüzkigyók, csillagömlések, pattogó és csillagszóró tüzkévék, arany és tüz-eső, forgó tüzkerekek, egy tüzi bombardement — melly különösen tetszett, 's nagy bravókat nyert a' közönségtől — a' kelő nap, 's végre V. I. L. (Vivat Ignatius Lederer) tüzbetük valának ezen valóban igen fényes tüzi játéknak egymást váltogató 's egy egész álló óráig tartó érdekes jelenetei.

Most a' népség felkerekedett megelégedve és vigan, mint valamelly seregély-ezred, melly a' pászta-vár megszállta után zajogva 's visitva huzódik hosszú seregben vissza tanyájára. A' másfél óráig tartó ut a' táborlat helyétől kezdve egész a' kerepesi utra szolgáló pesti vámházig szurokfáklyákkal volt kivilágitva, melly nem csak a' künvoltak kényelmére 's gyönyörködtetésére hinték világitó sugaraikat, hanem a' távulból nézőknek is (kik azokban az ég minden csillagit Rákosra szállottaknak gondolák) Rákos egy egész tündérországnak tetszett. Garay.

HAZAI HIRLELŐ.

Gróf Széchenyi István megtiszteltetése. Szegedről. September 1-jén — Szeged városának tanácsa, és választott közönsége mindenkori hála-tisztelettel vonzatott az olly férjfiak iránt, kik magokat a' széles polgári vagy katonai pályán megkülönböztetve, az édes haza javára tett hasznos szolgálataik által fényes érdemekkel tündökölve, önként nyiták-fel magoknak a' dicsőség és hirnek templomát. — Illy érzettel lelkesedve, még a' mult évben hálával emlékezve méltóságos Sárvári Felső-Vidéki gróf Széchenyi István ur ő nagysága dicső elődjeinek már olly sok századoknak lefolytok alatt a' hon javára mind a' két pályán tett hasznos szolgálataikról; — háladó tisztelettel emlékezve a' tisztelt gróf ő nagysága édes atyjának azon nagy hazafiságáról is, melly által megszámlálhatlan kincsbe került könyv, és egyéb régiségek gyüjteményét a' hazának áldozta; — de magának a' tisztelt gróf urnak is előbb a' haza zászlója alatt a' dicsőség terén, majd pedig a' polgári ösvényen tetemes áldozatai, és közhasznú munkájinak létesitésével nyert érdemei minden Szegedieknek keblében magosan lobogó hála-érzettel becsültetvén — a' nevezett gróf urat polgári czimmel megtisztelni örvendve siettek. — Már több hónapok óta ohajtva vártuk az alkalmat ennek kijelenthetésére; tegnap estveli órákban jelent az meg, midőn a' tisztelt gróf ur nem csak körünkbe jönni, de a' polgári megtiszteltetést is elfogadni kegyeskedett. Ma hajnalban tünt-el körünkből ismét mozsarak durrogása között. Kisérték őt minden Szegedinek ollyatén ohajtásai, hogy a' haza Istene városunknak e' közösen tisztelt uj polgárát a' hon javára még számosabb éveken által tartsa, és éltesse.

Miskoltzy István.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán (Garabonczás diák iránt.) (*Végzet.*) Ezen darab legelső eredeti mű maga nemében a' magyar dramaturgia körén; 's ha bár az abban előforduló, és a' hallgatók egyik osztályát gyakran megkaczagtató ugy nevezett elménczségek, a' jelenetek egybe függése, érthetősége, 's élénkebb kifejlése nem állanak is a' német hasonló munkák p. o. Raymund, Nestroy, Bäuerle műveik elmés finomságának azon fokán, melly elégséges legyen illyes mű érdekének hosszasabb fentartására; ha bár (mint mindenben) a' publicum véleménye nagyon megoszlott is e' darab belső értéke felől: de azért a' szerzőnek igyekezete méltánylást érdemel csak azért is, hogy a' magyar dramaturgiát ezen első eredeti munkával gazdagitá, 's ugy szóllván annak sajátságos német megkezdé. A' jó példa ujabb hasonló művek keletkezését fogja reméljük eszközleni, 's ezt a' szinészek ohajthatják is; mert mi tagadás benne, illyesmi sok nézőt csal, 's a' pénztárt gazdagitja, valamint a' szóban levő darab első előadásakor is történt. Hogy annak 1-ső felvonása elég mulattató, a' 2-dik gyengébb, a' 3-dik untatóbb és hosszadalmas volt, tagadhatlan, kivált a' komolyabb nézőkre nézve. 'S ez lehete talán oka, hogy 3-dik előadásra igen mérséklett számú hallgatóság gyült öszve, ámbár a' két utóbbi előadásra a' 2-ik 's 3-dik felvonás jóval megrövidittetéke, és bennek sikeres változtatás tétetett. Első előadáskor átaljában véve talán élénktelen is volt kevessé a' kivitel, és lassúkás, melly hijányokon később javittatott. A' darab hősei Laczi és Mátyás. Az utóbbiban Bartha ur egészen helyén volt (ámbár a' tactus-tartásra keveset ügyelt énekeiben). Megyeri ur (Laczi) ugy látszék e' szerepet az 1-ső és 3-dik előadásban kedvetlenül játszá. Én legalább azt elevenebben, szelesebben, könnyelműbben, 's kivált minden szótagnak világosabb 's érthetőbb kimondásával, az énekeknek csengőbb hanggal, vidámabb szeszélyel, a' textusnak érthetőbb előadásával szerettem volna látni. Azonban hálásan tulajdonitom mind az ő szorgalmának mind Bartha ur vidor szeszélyének azon sikert, mellyet e' darab nyerhetett. — A' rövid magyar tánczok tetszettek. — Az énekek népdalokból valának szerkezve, de hogy azok hamarsággal irattak öszve, nagyon is kitetszett. Legjobban sikerült Bartha urnak karral kisért köszöntő éneke a' 3-dik felvonás közepén. Kár, hogy valamint kitünő asszonyi szerepnek, ugy egyes vagy más kitüntető asszonyi éneknek éppen nem adott helyet a' szerző az egész darabban. — A' diszitmények csinosak voltak, de kivált a' pesti Tivoli meglepő jelenet, 's talán az egész mutatványban legérdekesebb vala, kivált midőn a' két utóbbi előadásban Eczetesi fogadós (Baranyi ur) több izben jelent-meg egyszernél, 's a' nógrádi Bunkó Jánoson és muzsikus társain kivül vendégek is ültek kivül az asztaloknál, 's a' Tivoli belsejében. — Hogy az 1-ső felvonásban (ha bár a' történet könyvéből feltünt) ama nevek „sz. István, Mátyás 's a' t. (illyes pór czélzatú darabban) talán nem magok helyén voltak, ugy

látszik a' közönség maga értésünkre adta; mert az 1-só előadáskori tapsok a' 2-ikban már csak alig hallattak, a' 3-ban pedig egészen elnémultak. Mért volt a' két első előadás hirdetményei tetején ez: „első magyar parodia" nem látom által; minthogy ezen darab parodiának nem mondathatik, mert ez semmi más régibb darabot nem parodiáz, 's egyéb nem volt, mint népdalos tréfa, tüneményes bohózat, tréfás népjáték, mint ezt a' többnyire magyar pór nép világából vett tartalom eléggé bizonyitja. — Megyeri, Bartha, és Telepi urak a' játék végén mindenkor előtapsoltattak.

Kátai.

Kolosváratt aug. 16-án „Molnár, és leánya" czimű darabot adák színészink. A' dús gazdag, atyai szeretet nélküli, olly rosz lelkű mint gyenge testű Reinholdot Éder játszá; helyes előadása utáltatá velünk a' pénz-imádót; többszeri tapssal, és kihivásssal jutalmaztaték szeretett színészünk. Leányát, a' szelid ártatlan, szive gyenge érzéseit atyja vad indulatjának feláldozó Mariát kedvelt Kubainénk érzékeny meghatással adá. Lendvai a' bánat-lepte, akaratján kivül vétkes Konrádot helyesen játszá. Érzése, indulatja kinyomása mind azon körbe valók voltak, mellyek egy molnár legényhez illenek. Szentpéteri (sirásó) Szilágyi (fogadós) Luiza (felesége) Udvarhelyi (pap) Egresi (Jákob) Néb Maria (Konrád anyja) Johanna (biróné) tetszésre játszának.

Fényhegyi Eliza.

Német Játékszin.

Kassán aug. 23-án „Don Juan" Mozart operája nagy feladás ugyan, de becsületesen viteték végbe, 's a' Kassaiak megelégedhettek. Az igazgatóság minden egyéb segedelem nélkül nagy művekkel is akar a' közönségnek kedveskedni. Theimer ur, kinek ma jutalom-játéka volt, dicséretet érdemel illy daljáték-választásért. Mint halljuk folyó septemberben Heinisch karmester ur „Figaro menyegzőjét", Uhlich ur pedig a' „tündérsipot" (mindkettő Mozart operáji) adják jutalmi játékjokul, és számos látogatókat remélhetnek. Az emlitett daljátékban Theimer ur (Don Juan) igen csinosan énekelt; szinte ugy Kranz l.a. (Elvira), Schmidtné assz. (Donna Anna), Piccolinine, assz. (Zerlina). Az utóbbi igen kellemesen öltözott; organuma a' declamálásban rekedt ugyan, de ahhoz hozzá szokunk; ének-szava jó. A' kardalnokság és hangászkar kifogás nélkül egyesité erejét az egésznek helyes sikerülésére. A' szinteremet mérséklett számú nézőség foglalá-el, de a' mutatvány elégedést nyere. — 24-én „a' havasi király" tüneményes darabra igen sok hallgató gyült egybe. Hörnstein ur (a' czimszerepben), Besold ur (Rappelkopf), Hörnsteinné assz. (a' hitese), Piccolini ur (Habakuk), Piccolininé assz. (komorna) tetszettek, 's dicséretes említést érdemlenek. A' szénégető kunyhóban volt jelenet nem jól sikerült.

Kassai.

DIVAT.

XXXVIII-dik divatkép az 1834-ki 73-dik Honm. mellé. — Riszalma kalap; csipkével és szalag-bokrokkal ékesitett ruha. — Bécsből sept. 4-én megjelent divatképen tüll-appliqué fejkötő virággal és gaze-szalaggal diszitve; himzett tüllből felső ruha, alul széles szalag-lebegénnyel keritve és hasonló (narancs) szinű gazze-al bélelve; olly szinű nyak-szalaggal, melly elől a' mellen bokorral diszlik, 's az öv alá szoritva szinte földig ér.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 812.

XXXVIII. Divatkép.

(Párisból aug. 25-én.)

Ris-szalma-kalap; muſselin ruha csipkével és szalag-bokrokkal ékesítve.

1834-ki 23-ik Honművész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

74.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap september 14kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Utonálló elefant. Tudva van, hogy Keletindiában az utazóknak az elefantoktól, ha ezek csoportosan együtt legelnek, éppen nem lehet félniek, de egy magányosan bolygó, talán társaitól valamelly csin végett elüzött, igen is veszedelmes lehet. Az elefantok megtámadásaik alkalmával néha jó kedvet is mutatnak. Minekutána t. i. az embereket, kik közönségesen podgyászaikat ijedtségből magoktól elvetik, elüzték, akkor azoknak holmijokat legnagyobb pontossággal vizsgálgatják, kibontják, darabról darabra megforgatják, 's végre össze-morzsolják. Kandy királyságban, a' ceyloni szigetben, valamelly völgyszorulat sokáig vala egy illy elefant által elállva, melly senkit a' nélkül keresztül nem eresztett, ha csak neki vámot nem adott. Első megjelenésekor egy tschagrayt (czukor-készitmény) vivő utassal találkozott. A' meg-rettent utas butorát elveté, maga pedig elszaladott. Az elefant meg-kóstolá a' czukorfélét, azt jónak találta, 's elhatározá magában, hogy ezután minden utazótól illy vámot fog kérni. Minthogy a' völgyszorulat az ország egyik fő utján feküdt, alig választhatott volna magának jöbb vámhelyet. A' dologgnak csak hamar hire futamodott, 's egy utazó se mert többé a' szorosba belépni a' nélkül, hogy ezen vám-óriásnak egy pár jó falatot magával ne hozott volna.

Nagy falevél. Angoly országba nem régiben Ceylon szigetéből egy falevelet hoztak, melly alkalmasint a' legnagyobb, mellyet emberek valaha láttak. Ezen falevél, mellyet a' belföldiek Talibot-nak neveznek, 11 láb hosszú, és 16 láb széles, egész körülete pedig 40 lábnyi tért foglal-el. Ezen egyetlen egy levél árnyéka alatt 6 személy tökéletesen elférbet, 's mint a' tulajdonos bizonyitja, három négy illy falevél elégséges egy egész ottani ház befedésére.

Méz-kakuk. Percival az ő Ceylon szigetének leirásában az ugy nevezett méz-kakukról (cuculus indicator) azt

mondja, hogy az mindaddig repked, csattog, 's lármáz, midőn valamelly fában mézet fedez-fel, mig valakit reá nem vesz, hogy vele azon helyre elmenjen, 's a' mézet kiszedje. Az ember most a' mézet kiszedi, 's egy csekély részt a' madár számára benne hagy, melly csendesen és türedelmesen megvárja, mig díját elszabad költenie. A' mint ennek vége van, ismét elkezd kiáltozni, 's egy más fát keres.

Gummi. A' gummi-mézga, melly Afrikának egyik legnagyobb kereskedési czikkelyét teszi, az Acacia-Vereki három nagy erdőből jön; t. i. Sahel erdejéből, hol azt a' Trarzat-Maurok szedik, El-Hiebar, és Al-Fatak erdejiből, mellyeket Braknatok, és Dramantukok birnak. A' gummi minden esetre a' fa betegségéből származik; ez valamelly erőltetett kiforradás, mellyet belőle a' puszták szele kisajtol. Fel-repedezvén a' szárazság miatt a' fa, valamelly nedvet izzad-ki, 's ezen nedvet, ezen könnyeket nevezzük gumminak. November hónapban csoportosan mennek-ki a' Maurok a' gummi-erdőkbe, hogy e' facsipákat beszerezzék, mellyeket ők nagy bőrkötegekbe kötnek, 's ökröken, és elefantokon kikötőkbe szállitanak.

SZORGALOM.

Tekenősbéka-tojás-olaj. Egyike a' legjobb adóczikkelyeknek, mellyeket a' brasiliai kormány Rio-Negro tartományából veszen, a' tekenősbéka tojásából sajtolt olaj tizede. Solimoës és Madeira folyójiban t. i. nagy homoktorlatokat lehet látni, hova esztendőnként october és november hónapokban a' tekenősbékák tojni járnak. Nehányan, mint előposták, előre eljönnek, alkalmas helyet keresnek, 's a' földet megvizsgálják. Ezek után a' többiek is elérkeznek mint egy katonai sorozatban, közepett t. i. a' nők, 's két oldalról az őket kisérő némelly himek. Az éj beköszöntésével mindnyájan kijönnek a' vizből, 's egy pillanatban ellepik az egész homoktorlatot; 's ezt olly nagy sebességgel viszik véghez, hogy teknőjik összeütődése messze elhallatszó lármát 's zörejt okoz. Itten most mindegyik béka első lábaival valamelly 3 lábnyi mély lyukat váj, tojásait (60-tól egész 140-ig) belé költi, ismét homokot hány reá, 's a' vizbe vissza megy. Ezen foglalatosságot mindegyik 3—4 óra alatt véghez viszi. Minthogy ezen ho-

mok-torlatokat ismerik a' lakosok, a' kormány őröket állit-ki, hogy a' csatangoló Indusok a' tekenősbékákat ne háborgassák. Olajt következőképp készitenek belőle. Előszer is fa-villákkal össze zuzzák a' tojásokat, 's a' tömeget addig keverik, mig valamelly sárga lévvé nem válnak; ehhez vizet öntenek, 's a' napon lepárolgani hagyják. A' melegség által az olajos részek a' felületre jőnek, 's ezeket azután lemeritik, 's üstökbe helyezik, mellyek mérsékelt tüz mellett állnak. Ezekben az olaj lassanként megtisztul, 's ha meghidegszik, megkeményül olly formán, valamint az irósvaj. Esztendőnként mintegy 900,000 font illy irósvajat készitenek; 's ehhez (minthogy 60 fonthoz 1,600 tojás kell) mind össze 24 millio tojás szükséges!

Ember-madár. Grosley, Champagneban fekvő Troyes városa történetében, emliti, hogy egy ott lakó Bolori nevű olasz órásmester sok próbalatok után végre annyira vitte, hogy aczél-tollakból szárnyakat szerkezett össze, mellyek minden izökben tökéletesen hasonlók valának a' madarakéihoz, 's felette mesterségesek voltak. Bizonyos madarak repülését szorgalmasan megvigyázva 's kitanulva, végre bátorságot vön órásunk egy magos toronyról lerepülni. Ő jó darabig ide tova czirkált a' levegőben, 's háromszor keresztül repült a' Seine-en. Most hirtelen valamelly erős szél keletkezett, melly a' szárnyakat meggörbité, a' mechanismus ez által erejét elveszté, 's az „ember-madár" földiségére vissza került, de fájdalom, élet nélkül maradt a' földön.

RÉGISÉG.

Anatoliai régiségek. Arundel ur 11 év óta angoly pap Smyrnában, régóta iparkodott a' török, és görög kereskedőktől, valamint a' karaván-vezetőktől is minden lehető utmutatásokat az anatoliai kerületről megszerezni, mellybe ő utazni szándékozott. Utazásának czélja, mellyet szerencsésen elért, hasznos felfedezések voltak ezen még kevessé ismert tartománynak geographiájára nézve. — Miután ő a' Hermes, és Mäander közti tartományokon haladott, képes volt már Eumenia, és Apamea Kibotos fekvését pontosan meghatározni. Itt Arundel ur egy görög gyarmatot talált, mellynek elöd-törzsöke már a' kereszténység első éveiben ide letelepedett. Fő szempontja Arundel urnak ezen

utazásában az volt, hogy Pisidia fővárosának, Antiochiának szent Pál apostol prédikátziójiról, 's üldöztetéseiről nevezetes városnak, fekvését meghatározza; 's fáradozásai valóban sikeresek lettek. Beomladozott templomok, és egyházak világosan mutatának Antiochia egykori fekvésére, 's ezen romok közt még mintegy 20—30 csatorna-boltozatokat is talált. — Antiochiából az utazó Isbartán keresztül Salagassusnak tartott, melly arról nevezetes, hogy azt nagy Sándor ostrom alá vette; ezután Selge omladványait vizsgálá. Azonban Ibrahim basa tábora, melly ezen időben Iconiumba berontott, őt meggátlá, hogy Lystra, és Derbeh környékét is megvizsgálhatta volna; vissza fordult tehát Chonas felé, hol képessé tétetett a' Colossus valódi fekvését meghatározni. — Arundel ur utazása csak hat hétig tartott, még is hátra hagyott útját 1,000 angoly mértföldre tehetni. Ő már ez előtt is tett utazást, mellyet a' publicummal közlött is. Az uj tartomány, mellyel minket megismertetett, mintegy 600 franczia mértföldet tesz. Ezen tartományról még egy europai utazó sem emlékezett, annál érdekesebb tehát Arundel urnak utazása a' geologusok részére.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Kisasszony-napi népinnep Leopold mezején. A' folyvást tartó hosszas szép idő, jelesen pedig kisasszony napjának felségesen hasadó hajnala okozhatá, hogy a' budai hegyek közt fővárosunkhoz mintegy órányi távulságra eső Remete-Maria nevű bucsú-helyre, és ugyan ezen bucsújárásnak fele utján levő Leopold-mezejére Budapest népességének legalább kétharmad része gyült öszve sept. 8-án. Aurora alig kezdé bibor-sugarait arany kebléből fejtegetni, midőn a' budapesti alrendű népség csapatonként sietett vándor-botjával a' budai észak felé terjedő hegység minden részeire. Itt egy házi atya minden cselédestől (amannak egy nagy csutora lógván nyakáról, emezek enni valót rejtő bútorokkal) iparkodék Pestről a' majd majd megnyitandó hidra: ott egy hosszú lajtorjás szekeren mindig egy egy sor gyermek váltá-fel a' korosabb asszonyok ülő sorát, és szinte 16 személyre terjedett az eleséggel jól meg rakott terhen kivül ama súly, melly a' szekér elejébe fogott egyik sánta, másik vak lóra méretett; — imitt czifra ruhás hujjongató fiatal asszonyok és leányok vágtattak az Attila utsza hosszában: amott ágyi ruhával megrakott könnyű kocsiban egy jóforma boros hordón egy potrohos gazda ült sok apróságaitól körül véve, 's lassan léptető tátosait unszolá sebesebb ügetésre, kogy a' fenyegető hévség elől az erdőség hüs árnyékába juthasson. De ki győzné mind elmondani a' sokféle csoportokat, mellyek sáska-seregként huzódtak kifelé a' hegyek alljában? Elég

legyen állitani, hogy az idén illy népes innepet és mulatságot nem láttunk. Az ajtatosságot végző néptömeg, valamint a' ligetszugban és svábhegyen ebédelt sokaság délután mind a' Leopold mezejére vonult. Valóban érdekes volt látni ezen méhraj és hangyasereg formán az erdőből és két városból szüntelen menő és jövő tömérdek népséget, miként lepé-el a' hegyoldalak utjait, mások számtalan kocsikon, mellyek egymást érték, mikép keverték-fel az agyagos port, melly óriási porfelhő alakjában terült-el a' völgy rétségére. Csak a' Leopold mezeje engede tisztább levegőt szivhatni, ha bár itt a' minden szeget lyukat ellepő iszonyú szokaság azt ellenzeni látszaték is. Itt az ember azonban csak nézni tudott, sőt azt is alig győzte. Ezer meg ezer ember foglalá-el a' kies sikságot. Itt vigadozó gyermekek pattogó béka-rakétákkal ijesztgeték a' mozgó szépeket; odább több csapatokra oszló tánczosok egy pár czinczogó hegedű és czitera — amott fülhasitó fúvó hangszerek mellett járták a' keringőst, holott ezek közt 's a' fák alatt a' sok gyümölcs-árosok, lotteria-játszók, vendégeskedők lármája szinte Neápoly zajgó piaczát idézék előnkbe. Ott a' hegyoldalban 's a' fogadó falai körül kiki kedves magáéval telepedék-le uzsonnája körül; itt négy életkedvelő férjfi fél akós hordója mellett heverészett; amott a' sonkák 's pecsenyék büze illatozott. Illy számtalan nép levén, mi csuda, ha a' két nagy tánczterem is dugva volt; ha a' két pincze ajtót és szekereken hozott vizes és boros hordókat dühös megrohanással olly sürűn ostromolták, hogy oda messziről se lehetett férni. E' lármás zajból menekedve mások a' nyugot felé terjedő regényes szoros utban és hegyoldalt diszitő erdőcskében kerestek enyhet a' hőség ellen; itt a' kellemes árnyékban izlelék ama rémitő-szép Mariaszirtje oldalán távul a' zajgó világ lármájától a' csendes természet bájait, mellyeket festői ecsettel előteremteni képtelenek vagyunk. Itt emlékeztem én is Lafontaine-nek Deáky által magyarositott eme szavaira:

„A' szabad természet szép keblében
Mennyi az édes — a' tiszta kincs!
Ott még az egyszerű ember szivében
A' törvény — a' szokás erőszakja nincs.
Ott a' mátka-ágyat a' természet veti,
Párnája puha moh, 's karpitjai annak
Egy virágzó zöld fa lombjaiból vannak;
Az uj párt ahhoz a' szerelem vezeti;
'S mig áldást zeng rája egy csalogány,
Menyegzői tanú csak — a' magány.

E' képpel mulatkozva lépdelék az engem követő kedves társasággal ama veszélyes gyalog ösvényen, melly minden netalán elvétett lépésünket a' mélységbe rohanással fenyegeté, 's végre csakugyan elértünk Amalia-szikla ormára, melly a' Leopold mezejére, a' ligetszug kies dombjaira, 's Buda vára felé felséges tekintettel kedveskedik. A' már előttünk ide felvergődött nehány ifiak ama füstölgés enyészetét nézegették, melly a' pajkos gyermekek által hegy oldalt meggyujtott fűnek még itt ott pezsgő lángjaiból fejledezett fel felé.

Mi pedig az alattunk mulatozó sokaságnak mozgásaival, a' felhallott zaj hangjaival, majd a' felséges természeti látvány kellemeivel foglalatoskodva emlékeztünk a' bucsúzó természet bájaira, 's lebocsátkozván a' sürű fák ágai segedelmével a' sikamlós erdei gyalog uton bucsút vettünk ez idén a' kies tájtól, bucsút ezen idei legutósó nyilvános nép-mulatságtól, és a' számtalan haza térő sokaság közé elegyedve elragadtatva hangoztattuk Stollbergnek ama felséges énekét:

Süsse heilige Natur
Lass mich gehn an deiner Spur
Leite mich an deiner Hand
Wie ein Kind am Gängelband!

Késő est oszlatá-szét a' zsibongó tömeget; a' tiszta ezüst hold mosolygva szolgált kalauzul a' muzsika-karral kisért jó kedvű csapatoknak, 's az enyelgő viszhang egymásra ismétlé a' vig hujjongatóknak örömhangjaikat, és a' felereszteti rakéták vég-pattogásaikat. Szük volt az ország-ut, 's a' Duna hidja a' porfellegekből előbukó seregnek, a' számithatlan kocsinak elfogadására. A' lengő alszél itt ott elragadá a' porhomályt, 's lehete látni, mint szoriták némellyek barátságosan egymás kezeiket ohajtva, hogy bár jövő évi kisasszony napján is együtt izlelhessék a' mai népinnep kedvderitő kellemeit.

Szüret. Budapesten a' házi 's váralljai kertekben már kisasszony napja előtt megkezdetett a' szüret, mi a' nem sokára (18-án) megkezdendő közönséges szedésnek előpostája.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán sept. 2-án legelőszer adatott „a' valkói amazon" uj eredeti érzékeny játék 4 felvonásban kötött beszédben Hoblik Márton munkája. Ezen uj darab tartalma azon hősi tett történetén alapul, melly Regélőnk tavali 7-dik számában adatott. A' valkói (Valpó) várat a' török ellenség ellen vitézül védő Perényinét Kantorné assz. szorgalommal, 's a' kedvezőbb jelenetekben tüzzel adá; férjét Perényi Pétert, ki Regulusként hitesét további elszántságra bátoritván ismét vissza megy török fogságába, Tóth ur, szinte ugy Szilágyit Fáncsy, az áruló Prodanovicsot Megyeri ur, a' hiv Árkyt Nagy ur helyesen játszá. Perenyinek idősb fijára Anikó talán igen is nagy volt. Szolimant Bartha ur nagy mérséklettséggel személyesité, 's talán kevessé hidegen is, ha meggondoljuk, hogy Szoliman tetteiben nagy fejedelem volt ugyan, néha nagy lelkű, igazságos is, de gyakran heves, felinduló, 's kegyetlen (különben a' Mohácsi ütközet után 1500 fogoly Magyart nem fejeztetett volna le). A' jambusokban irt darabnak előadása magyarban nem kis fáradtságot okoz. Szinészink minden igyekezetök mellett se tehették, hogy a' hallgatók e' nehéz kötött stylust csak nagy részént is érthették volna. Legérthetlenebbek voltak pedig azon részei, mellyeket csendes hanggal, vissza felé fordulva mondának-el a' szinészek. Publicumunk a' magyar

jambushoz még csak olvasás közt szokott, midőn t. i. minden szónál gondolkodva megállapodhatik, 's erre az ujabb irás-módnál még nagyobb szüksége van. Ez volt oka, hogy e' darab ohajtott hatást nem nyerhetett azon egyes jeleneteken kivül, mellyekben a' declamatio élénkebb 's világosabb volt. A' darab szerencsére hosszú nem vala, mi egy részt kivánatos minden illyes szük határra terjedhető történetnél, egy vár ostrománál. Egyébiránt illyes kötött beszédben irtt műnek érdekét sokban nevelheti a' tüzesebb 's érthetőbb előadási beszéd, a' halkabb declamatio, 's a' szók értelmének jó hangoztatása. Kátai.

Budán sept. 4-én „Hinko a' hóhérlegény 2-szor jöve szinpadra nagy számú közönség előtt. Kitünőleg játszának Kántorné, (Volkner Margit) Parázsóné (Blanka), Lendvainé (Markitta) assz. — és Tóth (Filep), Megyeri (Gottschalk), Fáncsy (Henriko), Bartha (Jobst) urak. — 8-án Szemere Pál „Zrinyije" adatott és pedig kedvezőbb sikerrel mint multkor a' valpói amazon. — 7-én az először adatott „házasság-szerző" vigj. 2 felv. (Goldoni után) igen mulattatá a' nézőket. Megyeri ur (Walther) a' nehéz czimszerepben jelesen viselé magát kivált a' 2-dik felvonásban, midőn kisül, hogy Dornfeld a' szegény kapitány (Tóth ur) nem mint Walther unszolá, szomszédja leányát Constanzét (Barthóné assz.) hanem Waltherét Julit (Parázsoné assz.) szökteté-el, 's vele egybekelt. Ezen vigjáték a' jobbaknak egyike, 's annak ismétlését örömmel várhatjuk. Ezt követé a' másodszor adatott „nagy idai lakodalom" tréfás néma-játék, melly ujolag tetszéssel fogadtatott, szinte ugy a' sept. 9-én először adatott Kotzebue dramája „Tóni" mellynek czimszerepét Lendvayné assz. játszá. — 10-én Fáncsy Lajos ur jutalom-játéka „Waldemar álma" adaték.

Német Játékszin.

Pesten aug. 30 án legelőször adatott: „a' gyámatya és gyámleány" nézőjáték 5 felv. Raupachtól. Ezen jeles szerzemény, melly már jó idő óta divatoz a' bécsi 's más külföldi szinpadokon, kétség kivül a' koszorús szerzőnek legjelesebb művei közé tartozik. Rövid foglalatja: „Doriforth angoly nemes és malthai vitéz (Grohmann ur) kedvelt barátjának elhunyta után, igérete következésében, annak egyetlen leánya Mathilde (Grillné assz.) nevelésére fordítván figyelmét nehány év mulva igen megütközve tapasztalja a' serdülő leányzónak kétséges maga viseletét. Ön maga azonban elégtelen levén annak okát felfedezni, volt nevelőjét Sandiforthot (Fischer ur), 's Mathilde barátnéjat Miss Woodleyt (Deny assz.) unszolá véleményök nyilatkoztatására. Sikeretlennek látván ebbeli iparkodását önvallományra inti gyámleányát, 's őt lord Lawely (Klauer ur) iránt vonzódó titkos hajlandósággal vádolja. A' mivelt elméjű leány szerény bátorsággal czáfolja-meg e' véleményt, 's a' lordnak erőszakos látogatása alkalmával ön viselete által is bebizonyitja ártatlanságát; minek következésében őt az indulatos 's könnyelmű szerelmestől a' gyámatya erővel elválasztja, a' megszégyenitett kalandor pedig párviadal utján kivánja becsületének helyre állitását eszközölni. Mathilde a' lehetséges veszély eltávoztatása okáért Lawely iránt titkos szerelmet szinlel 's azt gyámatyjával tudatja; más részről pedig barátnéjának Doriforth iránt vonzó valódi szerelmét kivallja. Ennek erőszakos unszolására a'

párviadal szerencsés lefolyta után elhagyja gyámatyját, 's Londonba költözik nénjéhez. Itt azonban nehány hónap mulva szerelme tárgyával találkozik, ki érdemeinek következésében a' lordok sorába emeltetvén az örök nőtelenségről tett fogadástól felszabadul, 's mint jegyben levő ajálja gyámleányának, hogy őt jövendő hitese társaságában a' falura követné. Mathilde ezen váratlan hirre titkos reményeinek valódi enyésztét látván az ajánlást el nem fogadja. Zavarodásának 's már rég tapasztalt elégedetlenségének okát végre a' lord Miss Wodley által megtudván jegyese egyezésével Mathildet választja hiteséül, ki boldogságának leghiztosabb reményében a' társaságos körök mulatságai iránt egyszerre olly zabolátlan indulattal viseltetik, sőt jegyesének tett igéretéről is annyira megfelejtkezik, hogy ez örökös elválásra 's külföldre teendő utazásra határozza magát. Czéljának végre hajtása előtt alkalma van a' leggyötrőbb bánattal küszködő Mathildetől végbucsút venni, midőn Sandiforth nevendékének kétségeskedését, 's rendkivüli megindulását tapasztalván a' már örökre elválandókat barátságos közbenjárása által megbékélteti. — Német színésznéink vezér-csillaga, a' kedvelt Grillné assz. előadása többszöri tapsokra 's előhivatásra inditá a' figyelmes hallgatókat. Grohmann ur rendkivüli ügyességgel játszott; a' többiek tehetségök szerint tünteték elő caractereiknek finom rajzaikat. R. F.

HANGÁSZAT.

Pesten a' Kontsky háznép bucsúzó hangversenye a' pesti szinpadon bizonyos akadály végett nem sept. 8-án hanem 10-kén ment végbe. Zampa ouverture-jén kivül részei voltak: 1) Karénekkel kisért aria Norma operából; éneklé K. Eugenia k. a. — 2) Ugyan azon operából vett themára változatok; szerzé és játszá hegedűn a' 8 évű K. Apollinar. — 3) Honvágy Kisfaludytól Specht J. muzsikája szerint; éneklé K. Eugenia. — 4) Adagio és Rondo (kettős hangverseny) hegedűn és fortepianón előadák K. Károly és Antal urak. A' szép számú hallgatók érdemlett tapsokkal jutalmazák mindenik előadott számot. Egyes kitapsoláson kivül a' hangverseny végén az egész művész-háznép előhivatott. Milly nagyra becsülék hazánkfijai, hogy a' szép lengyel kisasszony csinosan ejtett magyar dallal, a' Honvágynak zengő hangjaival bucsúzék tőlek, a' közönségre szállongott következő magyar versezettel bizonyiták-be:

Kontski Eugeniához.

Költözöl a' „honvágy" dala közt szép hattyu! mitőlünk;
Vándor-útat folytatsz más szelid ég-öv alá.
A' te bucsúd bennünk szomor-édes bánatot ébreszt,
A' Magyaroktól ezt vedd diadalmi jelül.
Béke veled 's követőiddel! ha derülni fog éjszak,
Hozzon-el a' „honvágy" éjszaki honba viszont!

Ezen művész-háznép, mint halljuk, tőlünk Pozsonba szándekozik menni, honnan német 's franczia országba utazand.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban az asszonyi ruhák folyvást élénk és gyengéd szinűek, a' kalapok fél-setétek. Az atlasz szalagok köz tetszéssel kérkednek; a' risszalma-kalapokat setét szinű béléssel és hasonló atlasszal diszesitik. — Az ékes szoba-bútorok most többnyire bronsszal gazdagon czifrázott acajou-fából készittetnek. Az asztali edények fehér porczellanból domború czifrázatúak; alakjok sokféle uj divatos, különös izléssel készülve, minek leirása igen hosszas lenne. A' kézi ezüst evő szerek régi divat szerint készittetnek, nyeleik többnyire, mint hajdan, czifrák. A' kávés findzsák virágos és czifra japani porczellanból vannak. — Az asztal-kendők és abroszok bokrétákba állitott virágokkal diszlő damasz-szövetűek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

75.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön september 18kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Csepegéskő-barlang Slainsnál Észak-Skótziában.

A' skót bérczek sok megjegyzést érdemlő tárgyakkal gazdagok; a' természet-buvár vizsgálódásai itt szép nyereséggel kamatoznak, 's az is, ki az embert választotta vizsgálódása tárgyának, bő materiára, és sok oldalú nézetekre talál. Az egyszerű életmód, 's ősi szokásaik mellett boldog bérczi lakosoknak a' meredek szirtek, és zöldelő völgyek elegendők mind azoknak elérésére, mik emberi vágynak megadatnak. Ezen ország nevezetességei közé tartoznak nehány barlangok is, mellyek közül egyik jelesebbiknek, a' Slains mellettinek, rövid rajzát adni, hiszem, nem lesz érdemtelen.

A' tájék festészi; körülte meredek sziklák emelkednek a' felső táji fellegekig, mellyeknek egyikéről a' régi Slains várának mohosult, 's repkény-ölelte düledékei tekintenekle — régen a' hatalmas Huntly grófok lakja — melly 1594-ben VI. Jakab király serege által dúlatott-fel. A' barlang torka egy erősen meredek mész szikla oldalában van, mellyhez csak fáradságos mászás által juthatni-fel. Itt a' külső világosságból az ember egyszerre az éj-setét barlangba ér, melly, ha hogy szorosabb vizsgálat után ujabb felfedezések nem tétetnek, egyetlen egy iszonyú nagy üregből áll, 's magos boltozatja izmos csepegés-kősziklákon nyugszik.

Néktek, kik különböző illy földalatti teremekkel ismeretesek vagytok, nem tetszik olly igen különösnek itten a' bemenetellel kezdődő olly sürű homály, mellyet — mondhatná az ember — hogy kézzel lehet fogni. De azok előtt, kik eddigelé illyeket nem láttak, már a' barlang torkánál levő szürkület is — hol pedig a' homályt még valamennyire külső világosság mérsékeli — igen csudálatosnak tetszik. Ti semmi különöst nem találtok abban, hogy itt a' széles terjedésű roppant üregben a' fáklyának lángja hatását vesztve szinte csak tenyérni kört világit, 's a' homály terhes fel-

legként ömöl körülte szét; ti nagyobb barlangokban sok illyest láttatok. Ti semmi meglepőt nem találtok az itt levő pompás csepegéskövek minéműségeiben, mellyeknek része szinte egy-irányú átmérővel, mint valami hosszú egy vastagságú csők, orgona sipok módjára simulnak bizonyos közép pont körül, 's mint valami sipok nyulnak-le, mellyek a' goth izlet szerinti szentegyházakban találtató magos, de vékony oszlop-részekhez hasonlitnak

Ezeknek nagy része nem érte-el még a' padlatot, 's csak lassan, erősen lassanként közelednek ahhoz; mások a' padlatról emelkednek a' boltozat felé, és századok, vagy talán év-ezerek kivántatnak, hogy ezen egymásra halmozások egy pontban együvé találkozzanak, 's igy a' boltozat uj gyámjai lehessenek. Ezen oszlopok nevekedése igen későre halad. Hogy az illy nemű barlangok elő-állásakor a' legrégibb korban valljon nagyobb mértékben voltak-e azon mész-részek, mellyekből a' csepegés formálódik, vagy pedig hogy valóban éppen illy lassú formálódással, mint most szemléljük, 's igy töméntelen év-ezerek alatt nevekedtek-e ennyire ezen oszlopok — nagy kérdés.

Én legalább emlékezem, hogy valahol olvastam egy régi természet-buvárról, ki egy (görög, vagy olasz földi) barlang torkánál le-ereszkedő csepegés-kő körüli vizsgálódásakor azt jövendölte, hogy 80—100 évek alatt az által a' barlangba járhatás el fog záratni. Spallanzani 80 évekkel későbbre látta ezt, 's minden addigi nevekedése mellett meghatározottan állitotta, hogy egy hamarjában nem fogják megérni annak annyira le-ereszkedését, hogy a' bejárást gátolja. Ennek nevekedését év-szám szerint pontosan meghatározni nem lehet; minden eddigi próbák sikeretlenek valának. A' csepegéskövek belső részeiben történő gyürűdzésekből — mint a' fáknál — azoknak év-mennyiségét meghatározni lehetetlen. (Gall. d. unterird. Schöpf.)

Krizbai Dezső Miklós.

SZORGALOM.

Teve-tenyésztés Europában. Sauvage ur, a' seinei hajókázás inspectora, ki Arcisban franczia országban jó forma mezei gazdasággal bir, próbát tön birtok-telekén a' teve honositásával. Most már két tevéje van, egy him, és egy nő; — ezek már egy pár telet kiálltak, 's csikót is vetet-

tek, ugy hogy már most alig szenved kétséget, hogy ezen állatot éghajlatunkhoz szoktatni ne lehessen. Sauvage urnak fáradozása annál inkább figyelmet érdemelhet, minthogy az Arabok lélekismeretesen vigyáznak, hogy him és nőstény tevét együtt ki ne eresszenek tartományaikból, 's erre semmi nemű áron reá nem vétethetnek. Mint terehordozó állat a' tevének felette nagy hasznát lehetne venni.

FESTÉSZET.

Középkori festészet. Iskola nevezet alatt bizonyos számú művészeket értenek a' festészetben, kik valamelly mester után képezék magokat, 's kinek monorját azok majd nagyobb, majd kisebb mértékben felvevék; melly elkülönzések mind a' mellett is az egészt tekintve, bizonyos tulajdonságikra nézve egymáshoz hasonlók, 's rokonosak, bár ha ezen tulajdonságok nem ritkán bizonyos tökéletlenségeket zárnak is be, mellyek más valamelly iskolánál ismét más caracteristicai jegyek által igazittatnak-el. — A' képirói művészet a' Görögöknél csak kisdedségben volt, 's ennél fogva szó se lehete a' görög festészet beosztásáról iskolákra. Különbséget tesznek ugyan a' helladi és asiatikai iskola közt, 's melly utóbbit ismét a' joniai sicyoniai és attikaira felosztják; mivel azonban a' művészek mindenike saját monort alkota magának, felhagytak végre képirójiknak iskolák szerinti felosztásával.

A' görög festészet mindenkor az architectura és szobrászat háta megett maradt; az alakok merevényesek 's hidegek voltak, éppen ugy mint márványból faragott képek egymás mellé állitva, 's a' művészek oda czéloztak: szépséget 's külső alkatot, contourt, helyszinezetet, 's csinos nagy nemű találmányt kihozni inkább, mint sem a' festészet valóságos poetikai elemét megszerezni, melly a' görög képirók előtt idegennek látszék lenni. Oka ennek hihetőleg az, mivel a' Görögök templomiban nem voltanak felállitva festvények, hanem csak szobrok. A' festvények csupán a' fallapokat disziték a' templomokban, avagy pedig a' nyilt galleriákat. — A' hajdankori képirók közt különösen nevezetre méltók: Polygnatus Parrhasius, és Apelles. — A' 13-dik század, 's az architectura kezdetével lépett olasz országban életbe a' festészet, 's azután elágazott német, franczia, 's olasz or-

ságban és Belgiumban. Azon iskolák közt, mellyekre utóbb a' festészet felosztatott, főleg említést érdemelnek:

1) A' florentini iskola, melly kinyomás-erő 's a' sztil fellengősége által különbözteti-meg magát a' reá következőktől, melly iskola azonban nem ritkán a' művészet rovására a' természetlenbe, nagyitottba 's formátlanba fajzik-el. Alapitója Cimabue volt. Ezen iskola legnevezetesb mestereinek tekinthetni da Vinci Lenhardot, és Angelo Mihályt.

2) A' romai iskola, melly igaz rajz 's kinyomás, nagy sztil és szép találmány által caracterizálja magát. Antikok voltanak azok, mellyek után a' romai művészek mivelték magokat. Ezen hires iskola alapitója Perugino Péter volt, legnagyobb mestere pedig Rafael. Az ujabbak közt Mengs képiró volt a' legjelesb művész.

3) A' velenczei iskola, melly a' természethez kapcsolta hiven magát, felül nem mulhatván ezen iskola művészei a' romai képirókkal együtt a' hajdaniság felséges maradványit. Ezen iskola tulajdonsága a' gazdag elrendezésben, az egésznek varázsló bánásában, 's a' szép coloritban létez. Mind e'mellett is nem ritkán észrevehetni az igazság hijányát a' rajzban 's kinyomásban. — Ezen iskola legjelesb művésze Titian.

4) A' lombardi iskola, melly kellem, szép és izletes, bárha ollykor nem egészen tiszta rajz, puha 's lágy ecset, 's a' szinek kellemes egybeomlása által különbözteti-meg magát a' többi iskolától. Ezen érintett iskolának legnagyobb mestere Correggio Allegri volt 's egyszersmind annak törzsök atyja is. A' három Caracci testvért, az az: Lajost, Ágostont és Annibalt tekinthetni a' második lombardi, 's az ugy nevezett bolognai iskola alapitójinak a' 16-dik század másod felében. Ők állitottak-fel Bolognában egy festészeti akademiát. *(Végz. köv.)*

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán a' sept. 10-én Fáncsy ur jutalmára adatott „Waldemar álma" czimű regényes szinjátékra nagy számú közönség gyült egybe. A' jutalmazott Liebhard Pál szerepét jelesen játszá; az egész látványos hosszú darab valamint az érthetőség hijjában szenved, ugy kedvező hatást nem nyere, noha a' többi igen számos, de mind annyi csekély terjedtségű szerepek szorgalommal adattak, 's a' mutatványi pompa dicséretes volt. — Sept. 11-én „Sámson" ó történeti

rajzolat adatott, 's bár e' darabnak különös szini fenségei nincsenek is, de az egyre változó tettek a' történetnek előadatását nem csak hogy nem tevék untatóvá, hanem némileg érdekessé is. A' czimszerepben Bartha ur lépe-fel, 's renditő jeleneteit helyesen adá. Nem tudjuk, a' szerző hibája-e, hogy a' bibliai hitelesség ellen Sámson nem valamelly szabad helyen, hanem a' Filiszteusok királyának palotájában a' trónus mellől ragadá-fel azon szamár-álcsontot, mellyel a' Filiszteusokat agyon veré. Hogyan juta e' csont a' pompás királyi szék alljához? — A' sziklából nyert viz is az álcsont egyik fogából ömlék a' sz. irás szavai szerint. A' kisebb szerepeket Nagy ur (Fánor király), Parázsné assz. (Timnathea), Baranyi ur (Achab), Megyeri ur (Monoah), Barthané (Delila) assz. játszák. Kár hogy a' szerző Delilának több 's kitüntetőbb jelenetet nem szánt. — 13-án Moor Károly (Bartsai László fordítása) czimszerepében Lendvay ur a' budai társaságnak Kolosvárról érkezett uj tagja lépe-fel, kit tavaly is már ismerni tanultunk szinpadunkon. Sajnáljuk, hogy Schillernek éppen leggyengébb darabját választá első felléptére, és olly szerepet, melly a' debütirozót szinészeti felsőbb tehetség birtoka felől nem a' legkedvezőbb szinben mutatja a' műértő előtt. Lendvay ur szorgalommal mondá-el szerepét, de az egyhangúság 's érzékenytelenség, melly őt az előtt is bélyegzé, ma is tulajdona volt. Hevesebb jeleneteiben azonban több tüzet mutatott, mint a' 4-dik felvonásban, melly után 's játék végén előhivatott. Fáncsy ur (Ferencz) ugy látszék, e' nemű szerepekben még nem gyakorlott szinész; őt helyén nem találtuk. Kántorné assz. (Amalia) dicsérettel vivé részét. — 14-én „Walburg éje" — 15-én „őrültek háza Dijonban" adaték. Ez utóbbiban Lendvay ur kedvezőbbleg játszá Eberard szerepét.

Kátai.

Kolosváratt aug. 12-én az V-ik bérletet kezdék-meg a' „két gálya-rabbal" Megyeri Károly fordítása szerint (drama 3. f. v.). Dériné (Theréz) ha pártfogóji kegyét soha se birja is vala, azt mai játékával is teljesen megnyerte volna. Főbb jeleneseit, mint midőn férjét (François-t) megbélyegezve látván, a' szégyen, gyengéd szeretet, 's kétségbe esés keblében egymással küzdének 's a' t. mesterileg adá. Nem emlitem a' játékát követett zajos tapsokat, nehogy ebből láttassam bizonyitni helyes előadását, főként itt nálunk, hol középszert alig értt szinész játszását is olly lármás taps, topogás 's a' t. követi, hogy a' karzat majd nyakunkra szakad. Antoine Perrotnak, Theréz testvér bátyjának, szerepében Udvarhelyit, — Szentpéterit (Deville), 's a' kedvelt Édert (Márton) gyönyörrel szemléltük. Az ismeretlen gályarabot Egressi játszá. Szomj, és éhség által elerőtlenülve, 's azon félelemtől, hogy minden pillanatban nyomán vannak üldözői, midőn gyötrötten előtántorog az inség borzasztó képében, — majd midőn itt pihenve Theréz, és François lakodalmára gyülteknek öröm-lövéseit hallván, megrettenve hirtelen futni akar, de erejét vesztve minden tusakodása ellenére is földre rogy, — 's később François-

ra ismervén, hogy ő is szökött gályarab, midőn nála elszunnyadta után Françoist felkölti, hogy gyanú távoztatásért tovább küldje, 's erszényével hallgatásra kötelezze, a' felébredésekori hirtelen megrezzenést olly borzasztó, 's eleven szinekkel tünteté elő, melly nézőjit körükből méltán kiragadá. Jeles ifiú! küzdj tovább is csüggedetlen iparral, — homlokodra készen a' koszorú! Françoist Lendvai, Mátéfi pedig Jean Lablanc-t tetszésre játszák.

Fénhegyi Laura.

Szegeden aug. 21-én a' „testvérek egyenetlenségében" Kovács (Hados kapitány) ujolag kitünteté szinészi tökélyeit; Lázár (Hados Fülöp) ez uttal nem éppen roszul játszott, azonban azt hibául vettük, hogy tulajdon lakjában, mint beteges, a' háló sipkához és porköpönyeghez kesztyűket, még pedig nem tisztákat vett-fel, 's midőn vendégségbe ment, ugyan azon öltözetben jelentmeg. Nem védelmezheti magát szegénységével, mert kinek leánya olly csinos öltözetű, mint Anasztazia (Zsófia), ki szerepét jól vitte, lehetetlen, hogy magának a' porköpönyegen, és háló sipkán kivül mást ne vehessen; pedig még inasa is volt. Kérem szinészinket, a' mint én, ugy mások is többszer előadtuk, ügyeljenek az általok felvett személynek karakterére, helyezetére, illendőségre, 's természetre, hogy a' nézőknek szemébe a' botlások szálkaként ne ütközzenek! Kőszeghy (Doctor Virág) igen jól játszott, 's elevenen festé a' két testvérek egyenetlenkedésöken részvételét, az össze békéltetésen lelkes munkásságát, 's ennek megestével valódi örömét. Balla (Bokros) a' hiv és jó szivű szolgát is olly igen jól tudta képezni, mint bár melly más nagyobb személyeket. Szántai (Kezes) a' pénz, 's haszon, nem pedig igazság után sovárgó ügyvédet, Szántainé (Komlósiné) a' pattogó, 's nem ura javáról, hanem ön maga részére kincs-gyüjtésekről untalan gondoskodó gazdasszonyt igen jól játszotta. Fájdalommal értettük, hogy a' darabok némelly nézők által nem mindig azon alakban nézetnek, 's vétetnek, mint intéztetésök tartja. — Én a' szin-darabokat vagy gyönyörködtetőknek, vagy oktatóknak, vagy össze-véve, — vagy pedig nyelv-virág-hintőknek nézem. Ha talán a' szerzők néhol egy két szót a' dolog folyamatjához alkalmazva ollyat szőttek darabjaikba, mellyek egyes élő személyre alkalmaztatva sértők volnának, valljon azoknak hallásán kell-e a' nézőknek felindulni és haragudni? Ha illyesek sértésül vétetnek, ugy nem csak sértés-házaknak kellene néznünk a' játékszineket, hanem azoknak elenyésztetésöken is gondolkodnunk. Vannak darabok, mellyekben az uralkodóknak, másokban udvariaknak, másokban ismét orvosoknak, ügyvédeknek, és minden más sorsúaknak karakteri festésök rosz; azért a' király, az udvari, ügyvéd, orvos, és mások az által megsértettek-e? Valóban nem. És igy igyekezzék mindenki a' szinész darabokból méhként szivni édest, nem pedig pókként mérget, és ne alkalmaztassa egyes személyre, vagy ne vegye magára, mint a' ludas asszony azt, mit a' szerző erkölcs-festésül iktatott-be: ugy valoban az ön sértődésnek képzete senkit se fog kinzani. — Mit

tehet a' szegény színész azért, hogy a' derék, 's mindenütt tiszteletben élő Kotzebuenak munkájiba, 's jelesen ezen darabba egy két szó van iktatva, és egyenesen a' rajzolt dologgal össze illőleg, ha a' nézők által önmagokra vétetve sérelmesnek nézetik. — En részemről is ellensége vagyok az extemporisátióknak, mert sokszor illyesekbe sértés van fonva, sőt gyakran a' darabbal össze-ütközőleg tétetnek ezek; de a' helyben hagyott és derék munkákban levő illyes szavakat még is sértésül magamra soha se vehetem. Azért legyünk igazságosak; hamis, vagy hibás képzeletünkben ne rontsuk, ne tiporjuk-le azon szép bimbókat, mellyek szinpadunkon ápoltatnak, hogy hajdan örvendetes, és jeles gyümölcsöket érlelhessenek! Tiszaközy Vidor.

Kaposváratt a' Somogy megyei köz gyülés alkalmára Balog János igazgatása alatt megjelent színész-társaság aug. 20-án (sz. István napján) „a' háladatosság innepe" czimű énekes darabbal nyitá-meg Thalia hajlékát. E' darabot, mint a' színészet pártfogóji kegyének meghálálására illőt, záradékul alkalmasabban lehetett volna adni: azonban a' helyes előadás, és abban előjött énekek nagy mulatságul szolgáltak a' számos hallgató tömegnek. A' generalist (akarnók máskor tábornoknak olvasni) Demjén művészi szorgalommal adta. Az tapasztalt férjfiúi komolyságot, melly e' szerepen keresztül vonul, az ifiak tréfáji közé avatkozott nyájassággal, később pedig élte mentőjéhez, Farkas köz huszárhoz, hálás leereszkedéssel illőleg vegyitvén mind egész játékában, mind különösen játék végén köz tapssal jutalmaztaték. Declamatiója, 's aesthetikai mozdulati caractert nyomozó színészről kezeskedtek. A' tábornok fijait Sipos (Lajos) 's Hevesi (Ferencz) meglehetősen, a' leányokat Julia (Zsófia) és Maria (Laura) előbb untatólag, később járatlan szeleskedéssel képezték. Farkast Balog tréfás bohózatival igen gyönyörködtetve mutatta; kivált azon jelenésben, midőn Vámházy tábornoknak a' csata-piaczon volt szomorú helyzetét elbeszélli, nagy bizonyságát adá szini tehetségének: mert beszédjéből képzelni lehetett, hogy a' hadi holtakon keresztül tomboló lovak által megtapostatván tiszta beszédje mikép változék hebegővé. Kétség kivül e' fogással bohózatit ohajtá érdekesitni, 's abban kivánt czélt is ért. Balogné Marcsát mind helyes játékával, mind énekeivel, mellyeket tiszta hangja kellemesitett, egész megelégedésre személyesité. Ezt követte „Dobozi Mihály" czimű néma képezet fényes görög tüzzel; mellyben a' társaság tagjai mindnyájan helyesen valának öltözve; de különösen Dobozinénak mind ritka érdekű deli termete, mind pompás öltözete meglepé a' nézőket. Szigetváry.

Német Játékszin.

Pesten sept. 4. és 9-én „Timur a' tatár chán" czimű látványos melodramában (Seyfried munkája szerint), mellynek tartalma olly különös érdekűséggel nem dicsekedhetik, a' Pestről nem sokára elmenendő lovagművészek társasága is részt vett a' lovagok üt-

közetében és hadi kifejlésekben. Ezen látványos előadásnak hire jóformán megtölté nézőkkel a' szinteremet.

Katzianer ur vendégjátéka Pesten. A' szükségben mindenkor segitő, és hézag-pótoló Katzianer ur, miután vendégszinészink a' külföldről már már fogynak, minthogy ő Pesten levén mindenkor kéznél és készen van a' fellépésre, hosszas pausa mulva ismét játszék sept. 6-án mint Rolla Kotzebuenak „Spanyolok Peruban" czimű szomorú játékában. Ujabb fellépte ismét tömött szinházat szerze, 's a' Pestiek ezen kedvelt földijeket számos tapsokkal jutalmazák. — 13-án Haag ur jutalomjátékául Körner Zrinyi Miklósa adatván annak czimszerepét K. ur ismét köz tetszésre játszá.

Kassán aug. 25-én Raupachnak „dugárosok" czimű vigjátéka nem hatólag adatott. Hörnsteinné assz. (Kikebusch k. a.) és Piccolini ur (Schelle borbély) mulattató jelenetek voltak; annál kellemetlenebbek a' többi szerep-nem tudó, 's a' sugót leső szinészek. — 27-én „Adelheide olasz országi királyné" jöve szinpadra. Bibenhoffer l. a. a' lembergi szinház tagja játszá vendég képpen Guidót. Organuma csinos volna ugyan, de még kezdőné 's kevessé gyenge. Dicsérendőleg fordultak-meg Echten ur (Berengar), ki teljes elégedést szerze; Hörnsteinné assz. (Adelheide), és férje (Azzo), Hessenberger ur az öreg szolga szerepében helyén volt. A' többivel nem lehetett megelégedni a' hibás kivitel 's hijányos egybefüggés miatt. Méltó nehezteléssel veszi a' műértő közönség olly kevés tekintetbe vétetését, 's folyvást régi elavult darabokkal zaklatását, valamint a' gyakori hibák elkerülése végett az igazgatóság részéről teendő rendelések elmulasztását. — 28-án a' „pommerani cselszövények" czimű erőtlen, untató, és ugy szólván csak felkonczolt vigjáték kaczagást nem gerjeszthetett. Ujabb bizonyságul szolgál ez, hogy az igazgatót igazgatni kellene, nemhogy ő igazgatni képes volna. Besold ur elcsikart, durva, 's idegenféle német kimondásával, 's Uhlichné assz. (Seufeld) nem elégithettek-ki. Csak Hörnsteinné assz. (Isidore) lehete ez estve tetszhető, ki, erőltetett viseletét leróván, a' közönség tetszését jóformán megnyeré. Ő mindenkor csinosan és czéliránylag öltözködik. — 29-én az „amsterdami hohér" kerekült előadásban Echten ur (Van Spacken) kitünő jelességgel játszott. — 30-án „a' vig Fritz" énekes tréfa adaték Hirsch l. a. jutalmául. Ezen régi darab alig tölté-meg a' ház felét nézővel. Piccolini ur (Fritz) és hitese (Lottchen) jól játszának. Urban ur négy okos szót nem mondott. — 31-én „Lumpacivagabundus" tömött házban adatott; de a' szerepek kiosztása egészen hibás volt. Besold urral (Czérna) éppen nem lehete megelégedni. Piccolini ur is (Lábszij) kissé túl csapott a' durvaságon. Hüllmer ur e' szerepben kedvesebb vala előttünk, de csak egy jelenetben. — Sept. 1-jén Zie ler „borostyán koszorúja" ismét egy régi darab, pedig bérszünettel fordult-meg szinte üres szinházunkban. Az igazgatóság nem látszik igyekezni uj és vig darabok adására, mellyek a' publicumra hatnának; melly lonyhaság rosz következést vonhat maga után.

Me...rey.

DIVAT.

XXXIX-dik divatRép az 1834-ki 75-dik Honm. mellé. — Hosszú magyar köntös fekete posztóból vagy kazimirból Kostyál Ádám pesti szabó utasitása szerint. — Bécsi (sept. 14-ki) divatképen illy asszonyi viselet ábrázoltatik: lila szinű organdi-val bélelt himzett tulle-anglais ruha, sárga krep-kalap virágokkal; felső köntös narancs szinű sable-ból blonde-bokrokkal, 's ris-szalma-kalap virágokkal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

XXXIX. Divatkép.

(Pestről sept. 15-én.)

Hosszú magyar kántos fekete posztóból vagy kazimirból.

1834-ki 75-ik Kammivász mellé.

76.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap september 21kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Oroszlán háladatossága. A' III-ik keresztes táborozás alkalmával, midőn a' franczia, német, 's angoly hatalmasságok kezet fogtak a' szent földnek hitetlenek kezéből kivivására, volt a' Francziák táborában egy Geoffroi nevű őrmester; ki midőn Marra városa ostromától, zsákmányozás végett, bizonyos napon pajtásaival a' szomszédfalukra kiütött volna, a' közel levő erdőben valamelly irtóztató oroszlán-bőgést hallott, melly őket veszedelemmel látszott fenyegetni. A' bátor katona Geoffroi, bár pajtásai tartoztaták, hirtelen az erdőben terem, 's álmélkodva látja, hogy egy rémitő nagyságú kigyó a' már minden védelem nélkül volt oroszlánnak lábain keresztül tekeredve e' szegény állatot farkával keményen vagdalja, és már nyelvéhez kapkodott, hogy mérgét belé öntvén megölje. E' borzasztó látvány megrémité ugyan őt előre, minthogy életét mind két felől veszedelemnek kitéve látta; bátorságot vesz azonban, 's elszánja magát az oroszlán védelmére. — Mint vitéz katona 's bátor férjfi nehány lövések 's mély kardvágások után földre terité a' roppant kigyót, és szabaddá tevé a' már szinte halál torkában volt oroszlánt. — Hogy e' szegény állat a' veszélytől magát megmentve látja, legott jótevőjéhez közelit, kinek szorongó félelme ekkor a' legmagosbra hágott: de a' jó tett által szeliddé lett oroszlán nem boszú-kivánás, hanem háladatossága kijelentésének-ösztönéből szabaditója lábat hizelegve nyalogatta. — E' naptól fogva soha se maradt-el szabaditójától; nem is ártott ő senkinek, hanem mit ura parancsolt, bár milly nagyba került is, kész volt teljesitni. — Legszebb 's legcsudálatosabb példája pedig urához viselt hiv ragaszkodásának az, hogy midőn Geoffroi a' sz. táborozás után azon hajóra felvételét, mellyel franczia országba vissza eveznének, ki nem eszközölhette a' kemény szivű kormányosnál az oroszlán kártételétől félelmét okolván; a' hátrahagyott hiv állat látván a' hajó indulását keserves ordításra fakadt, 's (ha hitelt adunk a' parton ma-

radt katonáknak) még szemei is könnyeztek jótevőjétől történt fájdalmas megválása miatt. Csak ugyan nem is maradt ott, hanem a' tengernek ereszkedvén uszva a' hajót mindaddig követte, mig hűségének a' hullámokban áldozatjává lett. Polgár Imre.

Hal-szerelem. Bizonyos hajó-kapitány midőn Jamaikában a' Noir-ba vasmacskát vettetett, sokszor látott him és nő czápát a' hajó körül egymással játszadozni. Egykor a' nőt a' hajós legények megölték, 's az özvegy himnek kétségbe esése határtalan lön. Alig lehelé-ki utósó páráját kedves élete-párja, legott neki esék, 's mindenek csudálkozására azt faldoklani kezdé. Hogy a' gyengéd férjnek segitséget nyujtsanak ezen szomorú foglalatossága teljesitésében, elkezdék a' hajós legények amazt darabolni, 's az özvegy férj minden darab hús t kedves élete-párjából olly mohósággal faldokla-be, mintha bizonyos volt volna benne, hogy minden darab a' gyomorból egyenesen a' szivhez megyen, 's mivel a' nő életében jó volt, holta után is jónak kell lennie.

Éretlen kőszén. Jekaterinoslaw kormánykerület egyetlen egy tartomány egész orosz országban, hol kőszénbányák vannak. A' kőszén, melly itt ásatik, két fajra oszlik. Az egyik barnás szinű, a' törés helyén fényes, mint szurok; égetés alatt nehéz tömeggé olvad össze, 's igy leginkább kovács-munkálatokra használtathatik. A' másik nem olvasztható faj, fekete szinű, törése kőnemű, 's hasonlag mint a' szurok fénylő; lobogó lánggal ég, 's valamint a' fa hamut hagy maga után. Ezen közönséges két fajon kivül van még egy harmadik is, mellyet az ottaniak éretlen kőszénnek neveznek, 's melly az égetésnél kövecses részeket hagy maga után. A' jekaterinoslawi bányák kimerithetlen kincs arra nézve, mivel az egész kormány-kerület a' faban igen szegény.

SZORGALOM.

Pamut. Hihetetlen azon mennyiség, melly a' pamutból elhasználtatik. Mind a' két égsark különböző tájairól esztendőnként a' nagy brittanni szigetekbe és franczia országba 208 millio font küldetik-el. — Angoly ország 1829-ben 167,035,000 és franczia ország 40,755,000 fontot kapott. Ennek ára mintegy 750 millio frankra megy, 's 1,664 mil-

lio pamut-csemete kell hozzá, mellyek 422 négyszegű mértföldnyi térséget foglalnak-el. — A' 806,000 bál pamut, mellyekbe az emlitett 208 millio font pamut bepakolva van, 161,002 tonna terhet tesznek, mellynek elvitelére 1,600 hajóból álló flotta kivántatik, melly együtt 25 franczia mértföldet foglalna el.

Hernyó-kivesztés. Olasz országnak némelly vidékeiben a' fákat az által őrzik-meg a' hernyóktól, hogy a' fa csúcsára egy darab hantot helyeztetnek. Ezen egyszerű módnak következése, hogy valamennyi a' fákon találtató hernyók, még a' legtávulabb ágakról is, egy pár nap alatt egymás után leesnek és, soha többé vissza nem másznak. — — Megérdemelné, ha ezen egyszerű mód nálunk is megpróbáltatnék. Lombardiában igen nagy tekintetben tartatik.

Hernyó-irtás. Következő, számos mezei gazdák által tapasztalt, 's több tudós társaságok által helyben hagyott móddal lehet használni a' kénkővirágot a' hernyók kivesztésére. A' megsértett helyet szorgalmatosan meg kell füstölni kénkővirággal, 's azután azt ugyan azzal gyengén bedörzsölni. A' hatás legott eszre vehető, 's a' kénkő semmi esetre sem árt a' növénynek. Földi bolhák, férgek, kukaczok, moly, 's minden egyéb férgek tüstént halált lelnek, mihelyt a' kénkővirághoz érnek, a' nélkül, hogy az a' fának vagy növénynek ártana.

Mindennel lehet kereskedni. Boroszlóban nem régiben igen különös egy kereskedő társaság állott össze, melly az akasztó-fa telekét bérlette-ki. Az itten elvesztett gonosztevők, megdöglött lovak 's egyéb állatok csontjaikat kiásatják, azokat tonna számra elküldik angoly országba a' csontmalmokba, hogy trágya-porrá törettessenek, 's a' mint mondják kereskedésök sikerrel megy.

FESTÉSZET.

Középkori festészet. *(Végzet.)*

5) A' franczia iskola, melly sok különbséget mutat. Részint Romában, részint pedig Velenczében mivelék mesterei magokat; mások ismét a' lombardi vagy florentini iskolát követték: minél fogva többen közülök különös monor által különböztetik-meg magokat. Ezen iskola soha ki nem emelte magát feltünóleg: mind a' mellett is bizonyos fény a' compositióban, szerencsés 's kön-

nyű elrendezés, tiszta rajz, 's mosolygó, bárha gyenge colorit is, — legigazabban látszanak caracterizálni ezen iskolát. Legnevezetesb művészek a' franczia iskolában: Rosso (Roux) egy florentini; Poussin, Vouet, Le-Brun, Le-Sueur. Az ujabbak közt: David, Gerard.

6) A' német iskola, melly feltünő erővel követé a' természetet, 's találmányi létesitésben sok szorgalmat árult-el; azonban közelgvén a' goth sztilhez, 's az antikokkal csak keveset levén ismeretes, az előterjesztésben mindenkor valami merevényest mutata. Nürnberg és Augsburg volt ama két város, melly a' legnevezetesb német művészeket szülte. Az eredetét hazánkból nyert Dürer Albrecht irta az első könyvet a' perspectiv-tanról, ki is nagy tiszteletben álla 1-ső Max és 5-dik Károly császároknál. Ezen iskola nevezetes mesterei ezentul: Cranach, Holbein Hans, Tischbein Henrik, Fűger, Graff, Schenau, Hackert, Klengel, Zingg, Veith.

7) A' belga iskola, melly talán igen is hiven terjeszti-fel a' természetet másolatiban, 's magát a' colorit, de nem igaz rajz, találmányosság 's ideal-compositio által különbözteti-meg. Ezen iskola alapitóji voltak: Eyk János, ennek testvére Hubert 's de Leyden Lukáts; azon mester pedig, ki főleg fénylett Rubens volt, 's tanitványa Vandyk. Ide számlálhatók még; Rembrandt van Xyn, 's a' hires virágfestész van Huysum.

8) Az angoly iskola, mellynek ülhelye Londonban az 1766-ban alapitott akademiában van, 's melly metszetei által ismeretes a' külföld előtt. Barker Angolyt tartják egyszersmind a' panorama feltalálójának is.

Novák Daniel.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán sept. 16-án legelőször adaték „a' kincskeresők" szomorú játék 4 felv. kötött beszédben (egy két jelenetet kivéve), Vörösmarty Mihál munkája. Minthogy kevés olvasóink lesznek, kik az 1833-ki Aurora hazai zsebkönyvet nem forgatták volna, mellyben e' dramaticai mű elsőbben megjelent, annak tartalmát nem emlitjük. A' szerzőnek hasonló nemű munkáji közt ezt a' többség legjobbnak vallván, a' nem számos de miveltebb közönség résztvevőleg figyelt az előadásra, melly a' kötött beszédűek közt ma legérthetőbben ment végbe szinpadunkon. Megyeri ur (Zágony) a' zsugori öreg kincsásót szokott jelességgel adá; szini

tehetségét leginkább az 1-ső felvonásban tüntetheté-ki. Fáncsy ur (Szilágy) tüzzel és szorgalommal játszott. Ezen fiatal színész utóbbi betegsége óta, mint már gyakran vettük észre, melljére nézve kevessé meggyengült, 's ez lehet oka, hogy gyengébben éjtett mondásai, valamint ma is gyakran történt, érthetlenekké válnak. Bartha ur (Vári) nem csak szerepét, de az egész darabot is érdekessé teheti vala, ha azon beszédjeit, mellyekben kitörő hevességet 's erősebb indulatot kifejezni nem kellett, nem olly hidegen, hanem élénkebb, magosabb 's változóbb lejtésű hangon mondotta volna el. Kár, hogy Parázsóné assz. (Jolán) hangja nem csengőbb, melly egyedül tehetné, hogy egyébiránt helyes játéka nagyobb részvételt gerjeszthetne. Telepi ur (Vig Bandi) prosában irt szerepét vidor szeszéllyel 's érthetőleg adván elő, a' nézőket kissé felelevenitette. — 18-án a' „leány-őrző — és a' — rózsák" jövének szinpadra, melly utóbbiban Balogur és hitese vendégképpen léptek-fel, kikről máskor bővebben. Kátai.

Kolosváratt aug. 17-én színészink az eltávozott szerelmeseket adák köz tetszésre. Udvarhelyi az egyszerű, nyilt karakterű Gondost helyesen, Tréziát kedvelt Kubainénk kellemmel, 's élénkséggel, mi néki olly tulajdona, adá. Jámborral (Lendvay, ki hasonlókép ügyesen játszék) volt énekét ismételte a' közönség kivánatára. Luiza a' mást megcsalni akaró, de még is megcsalatott Kati szobaleányt tetszésre adta. Éder (Jankó) a' faluról városra jött ügyetlen szolgát maga tökélyében fogta-fel; állása, beszéd-módja, szavalása, fordulatjai, művészileg voltak a' felvetthez alkalmazva. Élénk öröm, köz elégedést jelentő tapsok kisérék szeretett színészünket. Szerdahelyi az ura köntösében szerencsét próbáló, 's némelly városi fogásokat betanult, és azokat nagyon helyesen utánozó Istókot köz tetszésre játszá.

Erdélyi Ödön.

Kolosváratt aug. 19-én igen kedvelt Szentpéterinknek jutalom-játékául Lumpacivagabundust láttuk. A' czim-szerepben Szilágyi öltözete, állása, és hangváltoztatása által a' gyülölttet ügyesen tünteté elönkbe. A' három jó madár közül Enyven (Lendvay) látszék, hogy a' korhelységnek magát nem rég adva, nem találja magát olly otthonilag benne, és szerencséhez jutva kivágyik megunt köréből, hogy napjait kedvese karjai közt élhesse. Helyesen 's mindenkinek elégedésére játszá ezt Lendvay; de ugy látszott még is, hogy kitörő érzéseiben sokszor igen finom, 's nem mester-legényhez illő fogásai voltak. Czérna (Szerdahelyi) vigan jelent-elő, mint multról nem aggódó, jövőről nem gondoló, egész éltét csak által-tánczoló lény. Gazdag korában urakat majmoló, 's pénze elpazérlása után megint a' régi. Szerdahelyink a' tót Czérnát mind beszédében, mind karakterében olly művészileg fogta-fel, hogy lehetetlen vala őt nem bámulni. Lábszij (Udvarhelyi) nem a' kényeső természetű Czérna, hanem, mint mesterségének tulajdona, egy helyen ülő, mozgatni nem olly könnyű, tóviz természetű, köréből kivágyni nem tud, és magosra már mint

szerencsés se törekszik. Öltözete, játszása, fordulatjai classikaiak voltak; éneke ismételtetett. Két derék szeretett dalszínésznénk Déríné és Kubainé jeles előadásukkal, 's énekeikkel gyönyörködtetének; különösen az utósónak éneke élénk részvéttel fogadtatott. Éder hármas szerepében helyesen, Egressi (Stellaris) Szentpéteri (Norberg) Johanna (Lustbergné) Luiza (Amorosa) Mátéfi (Gombócz) szerepében elégedésre lépének-fel. Még játékszinünk soha olly tele, mint ma, nem volt.

Boldogréti Róza.

Szegeden aug. 23-án Szántai János szinészünk külön javára „Tigris Robert" adatott, mellyben maga Szántai (normandi herczeg) szerepét jól játszá. Kőszeghy (a' czimszerepben) ismét mint derék színész az előjátékban a' szilaj és vad erkölcsű, fiúi kötelességet nem ismerő fiatal embert, később a' marczongló lélek-ismeret furdalásait kijelentő töredelmes bünöst, a' magát őrültnek tettetőt, ismét az igaz ügy védelmére kiszálló derék hőst, de leginkább azon pillanatot, mellyben Balláné (Romilde) által sebe beköttetett, 's ismét életre vissza tért ájulásából, annak meglátásán gerjedt rettenését, maga kijelentésén támadt félelmét, 's végre a' megbocsátó atyának keblére ismét eljutott és kedvesét ujolag elnyerő megtértet igen helyesen képezé. Balláné a' néma szerelmest helyes mimikával játszá. Török (Berengár), Végh (Mortemar), Szilágyi (Friedgar), Bottos (Dagobert) meglehetős volt. Szántainé (genius) alakja tetszetős vala, de declamatiója helytelen. Balla (burgundi herczeg) igen jól, Anasztázia (Bertha) iparkodva, Kovács (seneschal) az alattomosnak jó festésével tetszést nyerve játszék. Az előadás átaljában tetszett, 's végén Kőszeghy és Balláné előtapsoltatván éljent nyertek. — 24-én „tizenkét óra" czimű darabban Kovács (Vérhanti) a' gyanúskodásból boszúra éledt, majd hitese ártatlanságának kitudásával megszégyenült, végre hitesével megengesztelt férjet igen jól, Balláné (Rozina) az asszonyi hivséget, a' gyanakodó férj által kinzott, 's végre megbocsátó jó nőt helyesen képezék. Kőszeghy (Lázár) igen derekasan, Balla (Bertalan) igenjól, Szántai (Körtés) valamint Anasztázia is (Agnes) helyesen vivék szerepeiket. A' darab ismét nagyon tetszvén végzetével Kőszeghy és Balláné elő tapsoltattak.

Tiszaközy Vidor.

Szombathely (Vas várm.) ősz-elő hava 11-én. — Édesen lepett-meg azon öröm-hir, midőn Szombathely püspöki mezővárosban a' zöldfa czimű vendégfogadóba betértem, hogy az itteni közönséget nehány nap óta egy derék színész-társaság gyönyörködteti mutatványaival. Tudakozódtam tüstént az igazgató kilétéről, 's megértvén, hogy a' társaság Komlóssy vezérlete alatt 's Czelesztin együtt munkálódásával szerzi az esti mulatságokat, egy pillanatig se tusakodám magammal, ha valljon őket, vagy is előadásukat megnézzem, 's utamat miattok továbbra halasszam-e, vagy sem. Megszállék tehát, 's bementem a' szinterembe, melly a' fenérintett fogadóban levő tánczteremből idomittaték a' színészet diszes

csarnokává. Nem nagy ugyan az, 's nem igen szellős, de még is elégséges, hogy a' buzgó magyar közönséget elfogadja. Az adandó darab Schiller Moor Károlyának nem egészen hiv fordítása volt. Egyébiránt Kőrösi és Kőrösiné jutalom-játéka. Midőn a' szerepekre nézve mondom, hogy az öreg grófot Kőrösi, fijai közül Károlyt Czelesztin, Ferenczet Komlóssy, Amaliát pedig Komlóssyné személyesité, kijelentettnek hiszem egyszersmind azt is, hogy, mivel a' főszerepek műértő 's átalján elismert érdemű színészek által adattak elő, az egész darabnak szükségkép jelesül kellett lefolynia. És valóban olly művészi tehetségeket tüntettek-ki a' most megnevezett 's már régóta szép hirű szinművészek, hogy lehetetlen vala azon buzgó ohajtásnak fel nem fakadnia keblemben, bár ezen színész-tagokat, különösen pedig Czelesztint, budai szinpadunkon láthatnók szegődött tag gyanánt remekelni; honnan minden nagynak és szépnek eláradását reménylenünk kellene honunk színészetére nézve. Valóban ohajtanunk kell, hogy Budapesten alapuljon-meg a' legelső színész-iskola; hogy itt központositassék a' jobb játszó színészek egyesülete, 's végre, hogy ama nagy feladat megoldassék, melly szerint a' budai magyar színészek a' Pesten nem sokára épitendő (?) magyar játékszinbe átköltözendvén, a' pesti német színészekkel ne csak mérközhessenek, hanem rajtok művészileg diadaloskodhassanak is! — Legyek kimentve végre azok előtt, kik tőlem a' most Szombathelyen művészkedő színészekről bővebb tudósitást vártak. Magasztaló beszédeket tartani nem szokásom. Elég, ha mind saját meggyőződésem, mind pedig a' közönségnek nyilvánositott véleménye szerint mondom, hogy többnyire jelesül játszottak. Csendhalmi.

Kaposváratt aug. 21-én a' „rózsatolvaj — és — a' fösvény többet költ" két kis játékok adattak. Genefát, a' gazdag zsugorit Demjén olly természetileg ábrázolá, hogy a' nézők benne a' tegnapi generált éppen nem akarák fellelni. Bereginét Julia igen kezdőleg mutatá, Nancsit Maria jobban adá. Valther hangász Hevesinél, Rózsa költő Siposnál helyben hagyható kezekre jutának. Vajha Sipos ne tartaná mindig a' gyomrán kezét. A' rózsatolvajban Sipos vitte a' földes ur szerepét; Pétert Balog elég tréfásan játszá; vigyázzon azonban, hogy minden nap ugyan azon fogást, a' hebegés szinlését ne használja bohózatiban; mert az egyformaság később untatássá válik. Zsuzsit Balogné kellemes egyszerű ártatlansággal fogá-fel, és jeles játékán kivül több énekeivel, mellyek közül némellyik ismételtetett is, köz elégedést érdemlett. A' szinterem tömve. Szigetváry.

Német Játékszin.

Pesten sept. 5-én legelőszer adatott „a' könnyelmű hazug" vigját. 3 felv. Schmidt F. Lajostól; melly darabról, reméljük máskor bővebben szóllhatunk. — Az indulni készülő Wolff urnak lovagművészei és kötél-tánczosai részint darab közben 14-én Algier ostromában, részint különösen, valamint 17-én is, számos

nézők jelenlétében bizonyiták-be ritka ügyességöket. Igen meglepő volt 14-én Dallot urnak felmenetele's lejötte azon kötélen, melly a' szinpad mélyéből a' 3-dik emeleti páholyokig volt kifeszitve.

Kassán sept. 2-án „Fra Diavolo" daljáték ismételteték tömött szinterem mellett. A' czimszerepben Uhlich ur ma mind énekére mind játékára nézve kissé jobban mutatkozott, és helyesebben öltözött. Kranz l. a. (Zerlina) dicséretes volt; kellemes, erős, és kedves szava ismét nagy tetszéssel hallatott és megtapsoltatott. Mind ezen jelességek ellenére is azonban óvakodunk azon kifejezéstől, mellyet nem régiben Kolosvárról olvastunk, midőn bizonyos Sz. P. ur D — énekesnét, kinek ének-tehetsegét mi itt ismerni tanultuk, hasonlithatlan ezüst hangjával a' Szerafok köréből hozzánk leszállottnak mondja. Ez túlságos; mert D. jártas szinésznő és jeles énekesnő, ki már sokat énekelt: hasonló dicséretek a' hires Malibrannak, Fodornak, Sonntag és Ungernak soha sem adattak. D — énekesnő itéletünket bizonyosan igaznak fogja tartani 's helyben hagyni. — Lorenzot Hörnstein ur nem hangászilag, hibásan, hamisan éneklé. Vajha már adott tanácsunkat követné, 's éneklésével megkimélné a' közönséget. Theimer ur is (fogadós) nyomorulttan énekelt és játszott. — 3-án Kotzebuenak „nagy atyafiságában" Linden l. a. (Grettchen) türhetőleg, Hüllmer ur (Hans Vollmuth) jól játszott. A' többiek roszul tanultak. Itt valóban mondhatni, hogy nem a' művészet játszik, hanem a' dolgot mesterség formán üzik. Mondatik is már, hogy több elégedettlen tagok elválnak az igazgatótól, 's máshova szegődtek. — 5-én „Finlandi János" igen sikerülve fordult-meg; természetesen, mivel e' darabot Hörnstein már igen gyakran forgatta meg. Tetszettek: Hörnsteinné assz. (Maria királyné), ki jelesen játszék, és olly ékesen öltözködék, mikép csak udvari szinpadon szoktuk látni. Hessenberger ur Erichet, Echten ur Jörant derekasan játszá; átaljában az utóbbi szinész egy idő óta dicséretesen tünteti-ki magát. Hörnstein ur (Richers gr.) is tetszőleg játszék. A' bérlet ez uttal középszerű. — 6-án „Walpurg éje" Urban ur és Linden l. a. jutalmokul adaték. — October elején várjuk nemzeti magyar társaságunkat Komlóssy vezérlete alatt. A' magyar közönség sóvárogva várja azt, 's reméljük, hogy itt jövő télszakon által jó és kedvezőbb hasznot fog aratni.

Kassai.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban az őszi napok közelitése némelly viseleti ujságokat hoza az indiai szövetekre nézve. A' jobb izlés szerint fekete és acajou szin az ékes; a' rajzok még mindig óriási nagyságúak. Minthogy a' levegő mérséklete a' musselin ruhát tiltja, gros-de-naples tétetik minden egyébnek elejébe, mert a' foulard már igen közönséges. A' pamut musselin némelly uj rajzok kedvéért még fen tartja magát. Különös divat most, hogy a' sima egyszerű ruhákat bársonnal ékesitik.

A' kalapok setét szinűek; a' ris-szalma-kalapokon atlasz-szalag és virág — a' krep-kalapon toll és gaze-foulard szalag diszlik.

Csinos öltözetnek tartaték minap következő: indiai musselin-ruha könnyű himzésű öt szegéllyel à la Ninon, felső test à la Niobé; öblös alakú ris-szalma kalap egy csomó páva tollal és fekete alap szinű 's különféle rajzú atlasz szalaggal; fehér franczia tüll vállkendővel.

Egy másik: rózsa szinű gros-de-naples ruha apró fehér vonásokkal meghintve; az alsó ruha elején és alján fehér szegélyű rózsa-atlasz szalagos fodrozattal ékesitve; a' felemelkedő felső testet pelerin forma nagy gallér kerité; piczin fördői kalap fekete krepből zöld smaragd szinű atlasz szalaggal és fodrozattal, alatta nem a' szokott kis fejkötő, hanem hajdisz, ugy nevezett tire-bouchons à l'anglaise.

A' ruhák ujja a' könyökig szükebb kezd lenni, felül folyvást bő marad. A' skót szalagot folyvást használják öv gyanánt. A' férjfiak pongyola nyakkötőre veres és kék vagy zölddel vegyült koczkás gros-de-naplest vesznek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

77.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön september 25kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Emberek egyforma nagysága. Bizonyosnak lehet felvenni, hogy az emberi test nagysága a' legrégibb időktől kezdve nem szenvedett különös változásokat. Ezt a' többi közt az egyptusi mumiákból tudhatjuk, 's bizonyos jeles személyek nagyságuknak pontos leirásából. Mózes, a' Talmud szerint, 5 láb 2 hüvelyknyi magos volt. Nagy Sándor nem egészen 5 láb 1 hüvelyk. Caesar 5 láb 7 hüvelyk. Augustus 5 l. 4 h. — Cicero 5 l. 1 h. — Brutus 5 l. 2 h. Luther Márton 5 l. 2 h. Kalvin 5 l. 4 h. Gusztáv Adolf 5 l. 6 h. Ha feltesszük, mi igen hasonigaz, hogy a' hajdannak minden mértékei az emberi természet után vétettek, ugy azt találjuk, hogy átaljában az Egyptusiak közép nagysága 5 láb 2 hüvelyk és 10 vonal, a' Görögöké 5 láb 4 hüvelyk 6 vonal (linea), a' Romaiaké 5 láb 1 hüvelyk 8 linea; az Araboké 5 láb 7 hüvelyk. — Törpéket ritkán lehet 2 lábon alól találni: ellenben az óriások nagysága kevesebbé ismertetik pontosan. Manecho szerint Sesostris, a' hatalmas egyptusi király 4 kudea 3 palma és 2 uj nagyságú volt, a' mi 6 parisi lábat 4 hüv. és 2 lineát tesz. — Rudsbeck egy svéd parasztot látott, ki 7 lábat 3 h. és 9 lin. mért. Maximinus császár 7½ lábnyi volt. Ő a' legkeményebb köveket kézzel tudta eltördelni; jó forma erős fákat gyökerestől kiszaggatott, 's terhes szekereket jó darab távulságra vont; naponként 16 icze bort ivott, 's 30—40 font hust evett-meg, a' kenyeret 's egyéb ételeket nem is emlitve. Rykius valamelly Hollandiról emlékezik, ki nem volt kisebb, mint 8 láb, 2 hüvelyk és 7 linea. Gabarra óriás, kit az Arabok Claudius császárhoz követül küldöttek, Plinius szerint 8 láb, 10 hüvelyknyi nagy volt. Ki nem ismeri Goliath nevű óriás történetét, ki az ó testamentom szavai szerint 6 kudea és egy arasznyi magos vala. Az ujabb időben Goliathnak valóságos magossága felől sokat pereltek, de minekutána az egyptusi sirokban az akkoron szokásban volt kudeákat ismét megtaláltuk, az

említett 6 kudeát 9 lábra tehetni. Josephus Flavius az ő zsidó régiségeiben Eleaser óriásnak nagyságát, kit Artaban, a' Partusok fejedelme, Tiberius császárhoz követül küldött, 7 kudeákra teszi. Ha Josephus romai kudeákat vélt, t. i. minden kudeák közül legrövidebbeket, ugy Eleaser nagysága $9\frac{1}{2}$ láb volt. Ez az óriási nagyságnak legnagyobb foka. Ez csaknem kétszer magában foglalja az emberi középnagyságot, és $4\frac{3}{4}$-szor a' törpéét. A' törpe népek közép nagysága 4 láb; az óriás népeké pedig, minők Neuseeland, Karaiba, és Patagonia lakosai, 6 láb; melly szerint általjában az egész emberi nemzet közönséges magosságát 5 lábra tehetni.

SZORGALOM.

Irós vajat frisen eltartani. A' „Journal de connaissances usuelles" czimű folyóirat 1832-iki novemberi számában a' 258. lapon következő módokat közöl az irósvaj eltartására. Az első mód szerint az irósvajból kis gömbölyegeket kell csinálni, 's valamelly edényben czukor-syruppal megönteni. A' vaj e' szerint 14, sőt több napig is megmarad frisségében. A' második mód szerint az irósvajat valamelly eczetbe mártott kendőbe kell takarni, 's e' szerint több hónapig eláll. A' harmadik mód azt tanitja, hogy valamelly cserép-edénybe helyeztetni, melly posztóval vagy egyéb e' félével körül van tekergetve, 's felette vizet kell elfolyatni. (Az utóbbi mód aligha kiállja a' próbát véleményünk szerint.)

Themse tisztittatása. A' mint hallani, a' Themse partok lényeges kijavitására és szebbitésére terv készitteték ama jeles festész Martin John által, melly szerint a' Vauxhall-hidtól kezdve egészen a' Toweron túl északra, és egészen Rotherbithe-ig délre nyilvános sétahelyek fognak felállittatni, mi, ha létre hajtatik, a' fővárosnak nem csak különös diszére, hanem az egészségre nézve is felette kedvező és hasznos leend. A' tervnek fő szempontja oda megy-ki, hogy előbb a' folyó minden nemű szeméttől megtisztittassék, a' sár-csatornáktól, mellyek most mindünnen belé eresztetnek, megóvassék; igy egyszersmind hasznos ganéjt is nyernek, melly különfélékre használtathatik, mig most minden haszon nélkül a' vizbe folyik, sőt rosz kipárolgása káros befolyással is van a' levegő tisztaságára. Hogy mind ezt

végre lehessen hajtani, Martin ur két nagy sárcsatornát tanácsol épittetni, még pedig mindegyik parton egyet, mellyekbe mind az, mi eddigelé a' Themse-be ürittetett, beléeresztessék, 's ez egy földalatti üregen keresztül a' város végéig terjedvén, csak ott ürittessék-ki. Bizonyára jobb mód ez a' kérdéses dologtól megmenekedni, mint azt a' Themsevizzel meginni.

INTÉZET.

Királyi könyvtár Parisban. Ezen intézet sokkal többet foglal magában, mint az ember egy közönséges könyvtár felől feltehet. Öt főosztályra van elosztva: könyvek, kéziratok, rézmetszvények, földabroszok és régiségek gyüjteményére, mellyeknek mindegyike tulajdon felügyelőség alatt van, melly conservatorok, segédek, legényekből és szolgákból áll. Ezen intézet egy idő előtt mindinkább hátra maradt, 's könyvei rendetlenségbe jutottak; de egy arra kirendelt kiküldöttség által 1832-ben tökélyesen helyre állittatott. A' személyzet most egy igazgatóból, 9 conservator, 7 segéd, 26 szolgából áll. A' conservatorok segédjeikkel a' helytartói tanácsot képezik, melly alá a' gondviselet, könyvek, pénzek 's a' t. vevése, könyvek kikölcsönzése, 's több e' félék tartoznak. A' személyzet fizetése esztendőnként 153,200 frankra megyen; fütés 's.t.eff. 13,400; kiadásra marad 72,000 frank, olly egy summa, melly illy nagy intézet szükségeinek fedezésére semmiképp sem elegendő. A' minister tehát folyó évre 35,000 frankból álló pótlékot rendelt-ki; és a' könyvtár a' jövő évre ismét 30,000 fr. pótlékot kért. A' revolutio előtt mintegy 150,000 fr. esztendei jövedelme volt, 's már akkor se pótolhatá szükségeit, noha minden ministerek koronként nem csekély pótlék-pénzt adtak felsegélésére. Igy p. o. Amelot minister 410,000 livret adott a' Mariette-gyüjtemény rézmetszvényeire, la Vallière könyveire, és Pellerin pénzeire; Breteuil minister 271,000 livret 's a' t. A' revolutio ezen pótlék adományokat nem szakasztá félbe. 1795-ben 100,000 frank adatott. Napoleon a' könyvtárt 1811-ben látogatá-meg 's egy millio frankot igért neki, de ebből csak 130,000 frank fizetteték-ki. A' 100 nap alatt ismét eljött, 's kérdé, mire volna szüksége a' könyvtárnak. Langlés, ki akkor a' kéziratok conservatora volt, 3 milliót kért

egyszerre, vagy esztendőnként 130,000 frankot; a' császár megigéré, de bukása meggátolá a' végrehajtást. A' restauratio alatt az ország 's a' polgárság többet mint 300,000 frankot adott rendkivüleg, 's még is a' könyvtár se minden könyveket meg nem vehetett, se minden alkalommal nem élhetett az előfordult kézirat- rézmetszvény-és pénzgyüjtemények megszerzésére. Sok megtörtént azonban még is: p. o. az utóbbi esztendőben Asselin 180 kötetből álló arab kézirat-gyüjteménye vétetett-meg. De a' tudományoknak szükségei sokkal sebesebben gyarapodnak, mint eszközeik. Egyike a' legnagyobb akadályoknak minden esetre abban fekszik, hogy a' könyvtár felette sokféle gyüjteményből áll. — Kétséget nem szenved, hogy könyvek, kéziratok, pénzek és földabroszok ugyan azon intézetbe valók, minthogy egymást viszontagosan felvilágositják, 's egyik a' másiknak studiumára okvetlenül szükséges; de műdarabok és rézmetszvények tulajdonképpen a' Louvre-ba a' többi műgyüjteményekbe tartoznak, 's azokkal kellene össze állitani. Ez által mind a' Louvre jobban tökélyesülne, mind a' könyvtár egyszerűséget nyerne, 's több pénze maradna-meg.

A' könyvtár jelenleg mintegy 600,000 kötet, 100.000 brochure 80—90.000 kéziratból áll; minden franczia országban megjelenő könyvek ingyen küldetnek-meg neki, kivevén azokat, mellyeket a' királyi typographiában nyomtatnak. Szinte hihetlen, hogy a' nemzeti könyvtárban éppen az hibázik, mit a' kormány maga nyomtattat. A' hivatalos documentumoknak számithatlan a' sokasága; azok évenként a' kamarákban és helytartóságokban kiosztatnak, de hamar elenyésznek, 's kevés ezztendő mulva nehéz lesz az ország igazgatása és financziák történetéhez megkivántató sokszor legfontosb materialékat feltalálni. *(Végz. köv.)*

PESTI VIZSGÁLÓ.

Rákosi táborlat. A' Budapesten 's vidékén őrkedő katonaság elvégezvén előkészületi hadgyakorlatait, következőleg adandja az idei őszön nagyobb hadforgásait, álharczait, 's innepi pompájit.

Sept. 26-án reggel a' pesti lóverseny tére körül a' gyalogok hadforgása leend. — 27-én a' lovagoké. — 28-án az egész sereg egyházi diszre jövend Pestre József épülete udvarába. — 29—30-án és oct. 1-jén nagy tábori hadforgás tartatik a' budai hegyek közt. — 2-án dandár-gyakorlat (Brigade-Exercieren) leend tüzben. — 4-én

felséges urunk névnapján a' vár-rétjén pompás egyházi disz tartatik, mellyre minden katonaság, 's a' szokott pattantyús sereg mind a' vár fokán, mind a' vár-réten meg fog jelenni.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán jövő szombaton (sept. 27-én) Parázsóné assz. és Baranyi Péter urnak jutalmi játékául előadatik: „egy óra" tüneményes varázs-játék karénekekkel 's tánczokkal 3 felvonásban. Irta angoly nyelven Lewis; magyarra tette Pály Elek; muzsikáját szerzé báro Lannoy. A' játékban előforduló tánczokat betanitá Kaczér Ferenz; a' diszitményeket elrendelé Telepi György. — A' magyar szinházat gyakrabban látogató Budapestiek meg vannak eléggé győződve ama szorgalom és használható sok oldalúság felől, mellyet a' nevezett szinészek minden szerepeikben bebizonyitani igyekeztek: ezen nyilvános érdemeikre tehát bővebben figyelmeztetni a' lelkes hazafiakat feleslegesnek tartjuk, bizván, hogy ők a' nemzeti szinészeknek szigóru pályáját eléggé ismervén az emlitett napon nagy lelkű pártfogásukkal nem fognak késni bebizonyitani kegyességöket a' jutalmazandó két derék szinész-tag iránt, kik a' minden szinpadon köz kedvességet nyert darabot választák jutalmi játékjokul, 's azt mind belső mind külső készület által a' kegyes hallgatók előtt érdekessé tenni törekednek.

Budán, mint már emlitve volt, sept. 18-án „Malesherbes rózsáji" jövének szinpadra. Malesherbes szerepét Somogyi ur budai rendes tag, Zsuzsiét Balogné assz. 's Péterét Balog János ur (Kaposvárról jött 's fővárosunkon keresztül utazó szinész-pár) vitte mint vendég; de sem az utóbbiaknak közbe tett énekeik, se játszás-módjok fővárosunk közönségét ki nem elégité. — Az ezen darabra következett „leány-őrző" czimű vig játék igen kerekültten 's mulattatólag adatott. Lendvay ur (Morlai) e' szerepben sokkal nagyobb tetszést nyert, mint az előbbiekben. Valamint azokban, ugy ma is többszeri tapsokra 's előhivatásra méltatott. Hasonló sikerrel lépe fel 20-án az először adatott „12-ik Károly Rügen szigetén" czimű vigjáték czimszerepében. E' mutatványban mulattatólag játszának még: Telepi ur (Mukkehold), Nagy ur (Brock) és Lendvainé assz. (Éva). — 21-én „Béla futása" daljáték igen számos közönség előtt adaték, és pedig az uj karmester Männer ur igazgatása alatt ujonnan betanitva 's némileg javitva olly helyesen, mikép azt még nem hallottuk. A' mindenkor tapsok közt fogadtatott Mogyorósy l. a. (Lóra) minden részről ma ismét helyes előmenetét bizonyitá-be; különös érdekűvé tette mai szerepét a' 2-dik felvonásban általa eléneklett csinos „bajnok bucsú-dala" (Jakab István szerzeménye), melly az előbbi „la sentinelle" ének helyett közbe tétetek. Jól sikerültek ma minden énekszámok, és a' betanulásban dicséretes szorgalom felől kezeskedtek. Lendvay urnak (Béla) szép bariton szavát örömest hallottuk. De különösen

meglepett ma Bartha ur (Kálmán) nem csak szép és mély bassusával, hanem csinos énekbeli előadásával, mellynek ő a' piano és forte-nak helyes alkalmazása, valamint az érzés kifejezésének jó használása által érdekes árnyéklatot tudott adni, mi érdemlett tapsokat szerze neki. Vajha beszédbeli előadása is (kivált l-ső felvonásban) élénkebb 's árnyéklatosb, változóbb hangú lett volna. A' 2-dik felvonási paizs-diszitmény igen csinos volt, 's a' diszmesternek dicséretére vált. — 22-én a' „házi orvos" jött szinpadra.

Kátai.

Szombathelyen az itt tartozkodó, 's általam e' lapokban dicsérve emlitett szinész-társaság a' folyó hó 12-én „Benjamin lengyel országból, vagy a' nyolcz garasos atyafi" czimű munkát hozá szinpadra, 's olly megkülönböztető jelességgel adá, hogy a' néző közönség tapsainak, 's tetszését nyilvánositó szavainak alig szakadott vége. — Czelesztin ur szokott ügyességgel, szinészi szorgalommal, és gyakorlottsággal adá Krone Benjamin szerepét, 's helyesen tudá magát helyezetének minden fordulataiban feltalálni. — Komlóssy szintugy megfelelt most is, mint mindenha dicséretes hirének. De különösen László ur volt az, ki Froberg szerepében, az élet-vidám, jó lelkű, természetes, egyszersmind pedig hő szerelmű ifiút szinte felülmulhatlan ügyességgel tünteté elénkbe. E' derék ifiú ember igen szép lelki tehetségeket, és szinjátszói hajlamokat (Anlage) árul-el, mellyek gondos önmivelés által belőle nem sokára első rangú magyar szinészt képezhetnek, 's a' mennyire két játékából általános itéletet hoznom lehetséges, elmondhatom, hogy ő a' budai szinész-társaságnak mivelt lelkű, 's felvilágosodott elméjű ügyes szinész-tagjával Fáncsy Lajos urral már is mérközhetik. — Kitünteté még magát e' játék folytában Kőrösyné asszony, ki a' csacska (fecsegő) nőszemélyek szerepében olly igen otthonos, és Magda Luiza, ki Bianka szerepében nem csak csinos külseje, de egyszersmind kellemes előadása, 's a' gyengéd ártatlanságnak élénk előtüntetése által majd nem az egész közönség tetszését egyenlő mértékben nyerte-meg. Ő rá nézve azonban nekem azon nyilt megjegyzésem van, hogy a' folytonos beszéd hangjait természetiesebb lejtésben adja elő. A' szavalati hangnyomás (accentus declamatorius) csak akkor szükséges, midőn azt a' hatalmasb érzetek, és szenvedélyek megkivánják. Vegye ő magának példányul (ha ezen társaságnál maradand) Komlóssynét, ki a' közönségnek mindenkori megelégedésében részesül, 's kire nézve olly határtalanul ohajtanám, vajha varázs erővel birhatnék, 's őt honi szinészetünknek fiatalabb alakúvá átbűvölve visszaadhatnám; mert (őszintén meg kell vallanom) neki szüksége lenne a' leányi, 's fiatal női szerepekben valamelly helyettes segitőre, hogy igy ő a' komolyabb 's fenséget tükröző szakmányok mellett annál biztosabban megmaradhatna.

Csendhalmi.

Kolosváratt aug. 20-án a' jelszó adatott. Szentpéteri (Adolf), Lendvay (Zsigmond), Szilágyi (gróf Stella), Éder

(Sendenberg), Udvarhelyi (Schwanda), Egressi (Redlich) köztetszésre, és elégedésre adák szerepeiket. A' büszke, nagyravágyó, gyermeke nyugalmát gőgjének feláldozó Margarethát Johanna helyesen adá. Vilhelminát kedvelt Dérinénk játszá. Hű szerelem, melly uralkodói fényt nem kiván sajátolni, 's méltatlan bánat tüntetik-ki Vilhelmina állását; ezeket ő hatással fejezé-ki. — Aug. 21-én Kisfaludynak leány őrző czimű darabja adatott. Az asszonyokat gyülölő, 's még is utóbb kedvelő Szikiásit Udvarhelyi, szomszédját az özvegy, idős, de még is a' szépért hevülő Szálkait Szentpéteri; a' szerelmet nyerni akaró, de azt megtartani nem kivánó, mindennek tetszeni vágyó kalandort Morlai Móritzot Lendvay; a' fülig szerelmes, ezért aggódó, csendes, boldog szerelmes Langait Egressi vitte. Mindenik pontosan felelt-meg szerepének. Luiza az elrejtett Nellit élénken, és tetszéssel; Néb Maria a' már Sziklásihoz szokott, 's tőle megválni nem igen kivánkozó Margitot, köz elégedéssel; a' durva uraszabású Jakabot Szilágyi helyesen, Lőrintzet a' vén szerelmes kertészt Eder pontosan vitték. — Aug. 23-án színészink Corvinus Mátyást adták. Szentpéteri mint Corvin méltósággal, és tüzzel lépe-fel, mint a' 20 évű királyhoz illett. Udvarhelyiben (Zápolya) a' királyi bántást is elfelejtő hű Magyart; Szilágyiban, a' homlok-egyenest nyilt Rozgonyt; Lendvayban a' hibás, de megtérő Kállait; Egressiben a' hű Berengeit ügyesen előadva láttuk. Szerdahelyi (6-ik István) Johanna (Maria) helyesen játszának. Kubainé a' szelid, tiszta lelkű, csak kedveséért élő Annát kellemmel, és meghatással játszá. —

Szamosvári.

Kaposváratt aug. 22-én a' molnár és leánya" jöve szinpadra. Reinhold molnár szerepét Balog vitte, de helytelenül; mert bohózatit érdekesitő, hebegést szinlő fogásit ma nem helyén használta. Talán nehezen csalatkozunk, ha állitjuk, hogy a' hebegés Balognak inkább tulajdona, mint szinlett fogása: mire nézve jobb lenne a' komolyabb szerepeket más ép organumúakra bizni; mert ma tapasztalhatta, hogy csaknem minden jelenetében, még haldoklásakor is kaczajt támasztott hibás nyelve miatt eredett darabos előadása. Mariát Balogné iparral játszá; kinek azonban több hangváltoztatást ajánlunk. Őszinte mondhatjuk, hogy ő az énekekben inkább helyén van, mint a' fentebbihez hasonló szerepekben. Reiman korcsmárost, és az ifiú serfőzőt szerepekhez illőleg változtatva Demjén igen természetes könnyűséggel játszá. Dicséretére szolgál, hogy illy csekély szerepeket is felvállal: midőn a' nagyobbak sokkal gyengébb kezek közt sinlődnek. Hevesi Konrád szerepét jól megtanulta; de egyhangú declamálót 's kezdőt árult-el; fáradhatlan igyekezet 's idő illyesekre őt alkalmassá tehetik. Sipos sirásó szerepét jobban tanulja, 's kün felejtett kalapját vissza tértekor ne a' szinen keresse, 's a' nézők tömegétől ne kérdezze. — Aug. 23-án a' „pajzán ifiút" láttuk. Báro Güzess Ferenczet Balog a' szerep caracteréhez képpest különbözőleg

vitte; majd helyesen, majd a' szerelmest hibás organuma miatt roszul, az invalidus katonát, hajfodoritót jól, az asszonyt és Bivajfi nőjét a' túlzásnak helytelen vétkébe bonyolodva. De nem csuda; mert hosszas szerepének elmondásában kifáradván botlékony nyelve, hirtelenkedve mint fiú Bivajfit is anyjának nevezte. Azonban a' selyp és hebegő korcsma-legényt legtermészetesebben festette. Zsémbesnét a' regények világával álmodozó 's divat szerinti vén dámát Balogné dicséretet érdemelve mutatta. Maria (Náni). Julia (Lizi) türhetőleg. Demjén hiven képezé Bivajfi falusi nemest, a' természet emberét; 's őszinte előadásával különösen mulattatván nézőjit bebizonyitá, hogy ő a' bohózatok illyes szerepében is otthon van. A' falábú Molkus katona mulatságos szerepét Sipos helyesen találván köz elégedést nyert. Hevesi a' hajfodoritót jól vevé fel. Az igazgatók méltó feddést érdemlének, midőn felvonás közt olly kiható lármát támasztának a' szinpadon, majd ismét játék alatt a' sugóval és szinészekkel hangos kiáltozásuk által érezteték igazgatói hatalmokat. — 24-én fő mgú Esterházy Pál ő hgsége váratván Kaposvárra, estve a' szinterem 's a' város belső utszájira szolgáló épületek ablakai fényesen kivilágositattak. A' herczegi szállás felé eső játékszini ablakokba helyezett koszorúk egyikében olvasni lehete „fő méltóságú herczeg Esterházy Pál urnak" — másikban „a' magyar nemzeti jog bel 's külföldi erős oszlopának." Ezen tiszteleti alkalomra a' szinpadon „Mombelli grófok" adattak. Gróf Eduardban Demjén valódi műkoszorút érdemle. Gyermekei veszedelmén mutatott aggodalmának 's atyai keservének jeles előtüntetése sok könnyeket facsart a' nézők szemeiből. Julia a' bárónét akadozva, Sipos Gerval gazdát szorgalommal, Balog Jaquinetet jól adá. Hevesiné (Marczelline) hosszabb ruhát vehetett volna. A' csinos alakú 's öltözetű Demjénné (Luvie) kellemes jelenet volt; őt többször 's érdekesb szerepekben ohajtanók látni. Rollandban Hevesi az ármánykodó szerepre hajlandóságának nyilvános jeleit mutatá. Az utazó szegény árvák közül Pált Balogné jelesen, Justot Maria helyben hagyhatólag játszották. Az utóbbinak ajáljuk, hogy magát szomorú jelenetekben a' gyakori helytelen nevetéstől tartoztassa.

Szigetváry.

TÁNCZ.

Kőszegi tánczmulatság. Nincs czélirányosabb intézkedés, mint midőn a' mulatsággal a' haszon egybekapcsoltatik, ugy, hogy egyik felül öröm és vigság, más felül pedig nyomorúságból felsegélés, és gyámolitó vigasztalás áradjon-el az emberiségre. Illy igyekezettel adaték Kőszegen (Vas várm.) sept. 14-én egy tánczmulatság, mellynek jövedelme az érintett szabad királyi városban levő kórháznak javára szánaték. Az ember-szerető Kőszegiek nagy számmal jelentek-meg ezen szép czélzatú tánczmulatságra, melly megjelenésre magyar meghivó levelek szóllitották-fel a' közönséget.

DIVAT.

XL-dik divatkép az 1834-ki 77-dik Honm. mellé. — Capote-kalap gros-de-naplesból fodrokkal körözve; felső köntös pou-de soie selyemből. — A' Bécsből sept. 18-án jött divatképen gros-de-naples capote szalaggal ékesitve, magos felső köntös pavé de Londres szövetből nagy mantillával, 's fekete csipkével egészen alljáig körözve, a' ruha közepén felülről lefelé 4 szalagbokor hasonlag pavé de Londresből látszik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

XL. *Divatkép.*

(Párisból sept. 7-kén.)

Capote-kalap gros-de-naples-ből, felső kötös pou-de-soie-ből.

1834-ki 77-ik Honművész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

78.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap september 28kán 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Ceyloni nadályok. Ceylon erdejiben és posványos lapályaiban, leginkább esőzés ideje alatt, számithatlan sokasággal valamelly nadály-(piócza) faj szokta ellepni az utakat, ugy hogy az arra elmenő utazóknak nem kis alkalmatlanságot szereznek. Ezen nadályok felette kicsinyek; nem vastagabbak egy tőnél, és setét veres foltokkal vegyitettek. Sem ugy nem másznak mint a' kukaczok, sem olly igen restek mint az europai pióczák, hanem szüntelen ugrálnak, 's olly sebesen szöknek egy helyről a' másikra, hogy mielőtt eszre venné az ember; már egészen ellepve van általok. Mihelyt egy kis nyilást lelnek a' ruhán, legott vért szivnak, sőt vékony ruhán, millyet a' ceyloni éghajlat megkiván, keresztül is kiszivják a' vért. „Utunkon Kandy felé — igy szóll Pervical, amaz ismeretes angoly utazó — felette megkinoztattunk ezen állatok által; mert mihelyt valaki közülünk leült, vagy csak egy pillanatig megállt, legott ellepetett tőlek, 's ruhája, lábelije egy pillanatban csupa vér volt. A' Hollandek több embereket elvesztettek attakarodásuk alkalmával, kik vagy részegség vagy fáradság végett eldültek, 's ezen állatoktól megtámadtatván véröket veszték. De nem csak az embereket, hanem állatokat is, 's leginkább a' lovakat támadják-meg; miokért nem tanácsos ezen tájékban járni, minthogy a' lovak, hogy magokat ezen állatok harapásaitól megmentsék, sokszorta leheverednek, 's kirugnak.

Hattyú-viadal. A' „Miror" 10. köt. 318. lapján igen érdekes tudósitás áll Londonból egy fekete hattyúnak megöléséről két fehér hattyúk által, mellyek a' királyi parkban (berek) ugyan azon egy tóban tartozkodtak. A' két fehér t. i. egykor felboszonkodva nagy dühösséggel üzé a' feketét; mig végre emezt az egyik orrával nyakon kapván hatalmasan megrázta. A' fekete nagy tusakodás után magát kiszakasztá közülök, 's a' szárazra sietett. Ott nyakát az ég felé nyujtván szárnyaival erősen csapkolódott.

Midőn igy mintegy 5 perczig hánykolódott, utósó erejét öszve szedte, hogy felrepülhessen; de halva rogyott vissza. Fehér ellenségei pedig felfuvalkodva uszdogáltak fel alá, diadalmoknak örülve.

Nagy szőlő-tő. A' királyi kertben Hampton-Courtban nehány esztendő előtt egy szőlőtő volt, melly egyedül maga egy egész üvegházat foglalt-el, 's jó esztendőkben 4,000 fürtnél többet termett. Egykor, midőn a' Drury-Lane szinházban a' szinészek III-ik György tetszését különösen megnyerték, egyike a' szinészeknek bátorságot vön magának a' királyt megkérni, hogy nekik ama nevezetes szőlőtőről nehany tutzat szőlőfejet ajándékozna. A' király 100 tutzat fejet rendelt nekik, ha a' kertész annyit lelne rajta A' kertész levágá a' kivánt mennyiséget, de egyszersmind a' királynak bejelenté, hogy még egyszer annyit vágathat-le, a' nélkül hogy a' tőt megkoppassza. Tudnivaló, hogy angoly országban szőlőt csak kertekben termesztenek, 's csak annyit, hogy asztalra elég legyen. Ama nedvek, mellyek „angoly bor" név alatt némelly iróknál előfordulnak, bogyókból készittetnek, 's bizonyos mennyiségű borszesszel (spiritus) vegyittetnek.

SZORGALOM.

Parisi drót-hid. Ezen hid a' Seine két karjain fog keresztül nyulni, t. i. a' szigettől jobbra és balra. Tizenkét vasdrótból font köteleken fog függni, mellyek közül hat-hat van mindegyik részről, 's mindegyik kötél 120 drótszálakból áll, mellyeknek mindegyike lúdtoll vastagságú. Ezen vaskötelek két görbe lineát képeznek, 's a' hid padlatát fogják tartani. Az egész hid épitésére 75,000 kilogr. vasdrót szükséges. Mindegyik vasdrót 1,000 fontot megbir; mindegyik kötél több mint 120,000 fontot, 's igy mind a' tizenkét kötél legalább 1,140,000 fontot fog elbirni.

Colemann terhelői. Colemann ur paripák számára uj terhelőket (Sattelgurten) talalt-fel. Ő t. i. azon eszrevételt tevé, hogy a' közönséges, nem rugós terhelők veszedelmes befolyással vannak a' lovak tüdejére; leginkább a' pályázás, vagy versenyfutás alkalmával. Azon gondolatra jött tehát, hogy rugós lapos aczéltollakból készitse azokat. Ezen terhelőknek az a' kettős hasznuk van, hogy a' nyerget a' ló hátán elég erősen tartják, 's a' tüdőt munkalódásaiban nem gátolják.

INTÉZET.

Királyi könyvtár Parisban. *(Végzet.)* Incunabulák és ritkaságokban a' könyvtár nagyon is gazdag. Igaz, hogy egy nagy könyvtárban ezeknek is meg kell lenni; de ha évenként csak 20,000 fr. jövedelme van, akkor egy régi zsoltárért nem kellene 14,000 frot kivetni, a' mint az történt is. Fájdalom, hogy az előitélet igen is behonosodott, mintha a' bibliomanok (bibliomania = könyvdüh) legjobb könyvtárnokok volnának; de ezek csak czim és datummal foglalatoskodnak, midőn az olvasók előtt a' könyv tartalma fontos. Jelenleg azonban ez már nem történik itt, 's az uj helytartóságnak nem lehet eléggé megdicsérni igazgatói elveit, mellyek szerint könyveket vásárol, 's a' szorgalmat, mellyel gyüjteményében az idegen litteratura olly tetemes hézagait pótolni igyekezik. Talleyrand az angoly kormánnyal alkudozást kezdett, melly szerint franczia és angoly ország egymásnak viszontagosan minden megjelenő munkát megküldjenek könyvtáraik számára. A' nehézség nem vala csekély, mert az angoly könyvárosok ugy is már 11 példányt tartoznak különböző könyvtárak számára adni, ugy hogy már uj áldozatra őket birni gondolható se volt; a' parlament tehát az abberdeni egyetemmel, mellynek egy illy példányra joga van, lépett egyességre, 's e' szerint franczia ország az emlitett egyetemnek 400 font sterling kárpótlást fog fizetni. Azonban uj nehézségek adák magokat elő 's a' dolog még nincs tisztában. Mig a' könyvtár jelenleges állapotjában marad, 200.000 frank volna esztendőnként szükséges a' könyvek megvételére, 's e' mellett még aligha lehetne minden könyvet beköttetni; van t. i. most 146,000 broschürje, mellyek beköttetése 260,000 frankba kerülne.

A' belső rendezkedés javitására is sok tétetett a' mult esztendőben. Az olvasó-szobák ezelőtt hosszú körzetekből (galleria) állottak, mellyeket füteni nem lehetett 's az olvasók szüntelen háborgattattak a' körzeteket látogató kiváncsiaktól. Jelenleg egy uj olvasó-terem készitteték, melly a' kiváncsiaknak nyitva álló körzetektől egészen el van különitve, 's benne 150—200 olvasó fér-el. Ezen teremben 25,000 kötet vagyon felállitva, mind olly munkák, mellyeket leginkább olvasnak, 's keresnek. A' könyvek kikölcsönzésére nézve ugyan azon formalitások hozattak-

be, mellyek már jóval ez előtt kéziratok kikölcsönzésénél divatoztak, 's mellyek által ezek (a' kéziratok) azon sok visszaélésektől mentten maradtak, mellyek más részről a' könyveknél mindig megtörténtek. Ez előtt a' kölcsön adott könyvek lajstromzása olly tökélytelenül vitetett, hogy a' könyvtárnak ebbeli kára 11—12,000 kötetre terjed; mig a' kéziratok közül csak egyetlen egy se veszett-el; noha ezek nagy készséggel kölcsönöztetnek mind azon tudósoknak, kikről tudatik, hogy komoly munkával foglalatoskodnak. — A' teremek is, mellyekben a' kéziratok állnak, megnagyittattak, 's jobban elrendeltettek, 's öt uj terem nyittatott, mellyekben franczia, indiai, és chinai kéziratok vannak letéve.

Legnagyobb szüksége a' könyvtárnak egy tökélyes lajstroma. A' főlajstrom maga 350,000 kötetből áll. Ezen kivül egyes nyomtatott lajstromok is vannak Falkonnet és Langlés gyüjteményeikről 's a' pergamenba kötöttekről. Végre van a' könyvtárnak 150,000 kötete, mellyek még nincsenek belajstromozva. Mindezek felől egy főlajstromot kell készíteni valamint a' 100,000 brochure-ökről is. Ezen óriási munka minden esetre csak egymás után készülhet-el. Hasonló munka vagyon folyamatban a' pénzek, régiségek és rézmetszvényekre nézve is, 's az egész intézet olly élénk forrásban van, mellynek szorgalma kevés idő alatt képessé fogja tenni ezen nagy intézetet, hogy gazdag kincseit minél nagyobb tökélyességben a' publicum elejébe terjeszthesse.

HAZAI HIRLELŐ.

Szegedi szüret. Bátor a' szakadatlanul volt szárazság miatt e' nemes város nagy pusztáji és legelőji elégtek és letarlódtak is: tartott mindazáltal a' jóltevő természet lakosinknak ezen évben is hátra egy örömet a' szüretben. Az esőnek nem léte miatt nem érték-el ugyan szőlő-gerezdinken a' szemek a' szokott nagyságot; még is azonban a' bő és az 1811-dik esztendeit, ha nem haladó, legalább tökéletesen elért termés uj okot ada nekünk a' vigságokra 's örvendezésekre. A' társaságos öszve jövetelek, az egymást felváltó vigalmak elegendő alkalmat nyujtottak ismét kitörő örömekre éledni, mellyet az még magosabbra emelt, hogy láttuk 's örömmel szemléltük a' termés ezen czikkelyében, melly későbbre vidámitó italt forral, az izzadott munkásoknak fáradtságát olly annyira jutalmaztatni, hogy a' termésnek elegendő edényeket se lehet már kapni. — Édesen hangzék még most is fülünkben Kiss Miska hangász-karának szív-olvasztó 's néha epedő dalokba által

vágott hangja, — a' mozsarak szakadatlan durrogásai között mondott egészség-ivásokra megzörrent muzsikai szerek lármája; még most is halljuk a' vig szedőknek a' siró duda mellett tett gyakori ujjongatásait: 's szőlő-hegyeinken, ugy a' t. b é b a i uradalomban keblezett m a j d á n y i szőlőkben volt társas öszvejövetelek, mulatságok, vigalmak örvendező emlékünkben még most is elevenen élvén azon egy ohajtásunkat emeltük a' vigságok bevegzésével az anya-természet igazgatójához, hogy illy magosan ható örömre a' következő évben is atyai kegyes áldását önteni, és szőleinket hasonlag gyümölcsözni engedni méltóztassék.

M i s k o l t z y I s t v á n.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

B u d á n sept. 22-én a' „házi orvos“ — 23-án „nagy-mámi“! — 24-én „az én voltam“ jött szinpadra. Az utóbbi vig játék után a' kis A n g e l i k a lovag- és tánczművész csinos magyart tánczolt, 's rendkivüli ügyessége ismételt tapsokat nyert. Ezt követé S t e l l a V i n c z e urnak, a' Pestről elutazó lovag-művészek egyikének, athléti mutatványai, mellyek ritka erejének és rendkivüli ügyességének a' teher-emelésben, 's a' levegőben fekvőleges állásban (csupán lábait feszitvén az oszlophoz, vagy kötélhez) mind meg annyi jeles és csudálandó bizonyitványai voltak. Számos tapsok levének jutalmai. Ezen mai mutatvány rendkivüli bérlet-szünéssel adatott, hihető az igen hirtelen beállott hideg szeles idő miatt mérséklett számú közönség előtt. — 25-én Kotzebue „nap szüzei“ adattak.

K á t a i.

K o l o s v á r a t t aug. 25-kén szinészink ismét a' nagy örömmel fogadtatott „h a m v p e p e l y k é t“ mindenkinek elégedésére adák. — 26-kán E n z i o k i r á l y t láttuk; Raupachnak e' rosz fejlésű, 's dramai actióval nem biró darabja untatott. L e n d v a i (Enzio) igyekezettel, D é r i n é (Lucia) ügyesen, E g r e s s i (Lucio), S z e r d a h e l y i (Rainero) jelesen adák szerepeiket. S z e n t p é t e r i (Filippo) a' nyugott, kevéssel megelégedő, 's az életet philosophice néző temető őrt nyomos meghatással fogá-fel. — Aug. 27-kén a' m é z e s k a l á c s o s R ó z a tetszésre adatott. — 28-kán a' f e j e d e l e m t i t k o s u t a z á s á t láttuk. Az igazságot ál-uton nyomozó fejdelmet U d v a r h e l y i méltólag, S z e r d a h e l y i a' jószivű kapitányt, S z e n t p é t e r i a' katonai bánásu, sokszor köréből kitörő majort, a' tüzes kadét-káplárt E g r e s s i, a' goromba, irgalom nélküli fogadóst É d e r, K u b a i a' jó lelkű szolgát, helyesen és megelégedésre adták. Rózsit D é r i n é élénken és művészi csinnal játszá, Örvösnét N. M a r i a érzékenyen. — Aug. 30-kán E g r e s s i jutalom-játékául B a n k - B á n adatott, hon-évrajzú hős darab 5 szakaszban; irta K a t o n a J ó z s e f. E' jelen darab szerzője helyesen találta-el a' feltünő karaktereket, 's nálunk, hol csak középszerű eredeti darabot is olly gyéren irnak, egy marad a' jobbak közül. H-ik Endrét, a' sokszor gyáva fejdelmet S z e r-

dahelyi vitte; a' felvett igen mély bánat őt kissé unalmassá is tette előadásában. A' büszke Gertrudist Johanna elégedésre adá. Ottót a' szilaj, csapongó hizelkedőt Egressi ügyesen és kedvnyerőleg; Éder a' lézengő, szél-fuvalomként hajló, német lovagot helyesen; Bank-Bánt a' derék honfit, de hevétől elragadtatott királyné-gyilkost Lendvai jelesen; az asszonykormányt gyülölő, hazája inségét nagyon szivén hordozó, előidőbeli merész Magyart Petúr-Bánt Szentpéteri művészileg, Udvarhelyi Mikhált, Kubai Simon-bánt tetszésre adák. Dériné Melindát, a' megcsalatott nőt méltólag, Luiza Isidorát jelesen, játszák. Szilágyi a' nyomorúság alatt nyögő Tiborcz szerepében szivrehatólag lépett-fel. — Aug. 31-kén a' franczia országi tündér jöve szinpadunkra. A' sok helyezetű Rózát kedvelt Kubainénk bájjal és művészi csinnal adta. Szerdahelyi több állású szerepében mindenkit megnyerőleg lépett-fel. Szentpéteri (Freydum) mesteri előadással gyönyörködtetett. Johanna (felesége) tetszésre, N. Maria (Flinzerné) helyesen adák szerepeiket. — Sept. 2-ikán Eliza és Claudiót láttuk, most is köz kedvelést nyere a' helyes előadás. — Sept. 3-kán a' nagylelkűség adatott. Szentpéteri (nádor) Udvarhelyi (Széplaki) Szerdahelyi (Érlaky) Egressi (György) Éder (Mózes) Kubai (Szalai) Szilágyi (ügyész) jelesen játszottak. Dériné Manczi szerepében kedvnyerőleg, N. Maria (Széplakiné) elégedést nyerve léptek-fel.

Szegeden aug. 31-én „a' sárkány" czimű tündéres darab adatott. Balláné (Zia) igen jól, Anasztázia (Amiza) köz elégedésre, Balla (Oriás) kielégitőleg, Török (Xion) középszerűleg, Kőszeghy (Melzon) tökéletesen, Szántai (Mufti) a' bohózatokban jártassága kitüntetésével játszott. — Sept. 2-án „a' siklósi éj" adatott. Szilágyi (Zsigmond király) nem roszul vitte szerepét; Kőszeghy azonban a' szerelemféltést, ennek mardosásait, amabból eredni szokott kegyetlenséget, ön nem ismerést, 's boszúságot, végre hitese ártatlanságának kivilágosodásával annak üldözésén gerjedt kétségbeesését Gara szerepében igen természetien festette. Váradyné ma lépett-fel legelőszer szinpadunkon, mint Bubek Maria; érzés-kinyomásokban, 's tettlegi kifejlésekben megkedveltette magát, de han ja ugy látszik nem tökéletes a' szinpadra, mivel néhol mintegy rekedtségre változik által. Várady (Ludányi) hasonlag legelőszer fellépve köz tetszést nyert; csak azt kellett sajnálnunk, hogy hangja gyenge, és nem nagyobb szinpadokra való. Kovács (Pech Orbán) ismét szinészi tökéllyel, Anasztázia (Eszter) meglehetősen, Szántai (Milor) jól játszott. Az előfizetések letelvén, 's némelly körülmények miatt még a' második el nem kezdődhetvén, a' szokott fizetés, vagy is bemeneteli ár mellett sept. 4-én „a' keresztény rabok török fogságban" czimű darab játszatott. Ebben Kovács (Achmet) a' kegyetlent, minden emberiséget kivetkezettet, 's hajthatlan szivűt igen jól képezé; Várady (Szelim) az érzékenyt és szenvedő ember-társain

segélleni törekedőt szinte jól festé; Váradyné (Ágnes) meghaladta várakozásunkat; olly elevenen mutatta a' nő hivségét, a' kétségbe-esést, a' férje után sovárgást, és a' buja életnél a' halálnak előbbre becsülését, 's az erkölcsös halálnak ohajtását, hogy megölettetésén a' nézők részvételi könnyeket éjtették. Anasztázia (Lilla) szerepét igen jól fogta-fel, 's bizonyitá, hogy ha jól vezettetik, a' róla nyert reménynek megfelelve jó színésznő leend. Balláné (Katalin) valóban igen tökéletesen mutatta az anyai szeretetet; annak elvesztésén, és önmagának rabságba esésén érzett kinjait igen érzékenyen festette. Török (Thurzó) jól, Balla (Akos) tökéletesen játszott. Kőszeghy (Elek) ismét olly igen nagy hatást tett a' nézőkre, hogy darab végével ismét kikiáltatott. Pataki (Ali Bakkó) a' kegyetlen gondviselőnek igen jól illett.

Tiszaközy Vidor.

Kaposváratt aug. 25-én „a' megcsalatott házasulandók" vig játékban Gondos tehetős nemest Demjén szokott ügyességgel, leányát Theresiát Maria középszerűleg vivék. Kati szobaleány szerepében Balogné mind helyes játékával, mind énekeivel gyönyörködtetett. Sipos (Istók), Balog (Jankó) jól játszottak. Az utóbbi Csokonaiból ide alkalmazott tizenkettős strophákat mondott-el, 's tetszést nyere. Igaz ugyan, hogy a' versek mértékét hol kitoldotta, hol elmetszette; de Jankótól ez is sok volt, 's többet tőle várni éppen nem lehetett. — 26-án Balogné külön hasznára „a' bárson czipő" adatván Leopold főherczeget Berényi ujonnan érkezett tag érthető organuma segedelmével jól vitte. Demjén (gr. Greifenstein) az erényt sugárló szerénységet, és való férjfias caractert hiven tünteté elő: de Julia (Agnes) járatlan tehetetlensége mellett Greifensteinhoz méltatlan nő vala. Hevesi gr. Felletrit igyekezettel utánozta. Balogné (Metta) helyesen játszott; férje (Gotfried) dicsérettel. Nézők sokan. — 27-én a' „havasi rózsát" ismeretes színészi tehetséggel adták.

Szigetváry.

Szombathelyen. Őszelő hava 15-kén. Utamból visszatérvén hatalmasb vonzódást érzettem magamban, a' köz gyülésre összesereglett t. n. vas vármegyei karokat és rendeket esténként gyönyörködtető színészek előadásaihoz, mintsem hogy a' mezővárost nyomban oda hagyhattam volna. Szemlélője kivántam lenni 's valék e' szerint az emlitett nap estéjén előadott „királyi parancsolat" czimű vigjátéknak. Különösen kitünteték magokat játékaik által a' köz tetszést 's művészi tiszteletet nyert Czelesztin; a' lenge 's csélcsap szerelem ábrázolásában jeleskedő László, és az agg szerepeket nagy természetiséggel visszatükröző Láng. Hallék szót, noha csak egyet-kettőt, melly Szakácsi játékát is magasztalá. En, és velem igen számosak, ellenkezőt állitunk. 'S ha Szakácsinak amazok szavai fülébe találnak jutni, el ne bizza még jobban magát, mint a' mennyi elbizottságot közönségesen a' szinpadon elárul. Egyébiránt emlékezzék-meg, hogy a' szavalat (declamatio) nem erőtetett dörmögésből vagy rémitő kiáltozásból áll; hogy a'

háborgó érzéseket nem csak kézzel hadarázás, hanem arczváltozatok által is kijelenthetni; 's végre, hogy a' csinos külsőn kivül lelki fenség is mulhatlanul szükséges a' valódi színészben. — A' társaság egyéb tagjai a' közönség itélete szerint, t. i. Fekete, Király, Könyves, Döme, Ungi, Horváth, nem alkalmazhatók magosb lelkezetek (caracterek) előtüntetésére; ők csak alsóbb szerepekre illenek. Nagy és Hubenai, szorgalom járulván művészetökhez, magosb (de nem igen magos) szerepeknél is haszonvehetők; 's különösen Nagy, szorgalom által, idővel nagyra mehetend. — Ez általános itélet; melly egyes esetekben kivételt szenvedhet ugyan, de azért az érintett színészekre nézve nagy fontosságú.

Csendhalmi.

Német Játékszin.

Sopron sept. 20-án. — Várososunkban a' nyári hónapokon által Thalia temploma zárva állott, 's azt felkenettjei vártan várva csak késő őszszel szálják-meg. Képzelhető ez okból, mi részvéttel fogja-fel közönségünk mind azt, mit az esztendőnek illy szakaszában néki néha kelletinél több duzzadtsággal szerkezett Avertissementekben ajánlanak mulatságul holmi átutazó, többnyire egész elfogódottsággal erszények fenekét megpillantó, pseudo-művészek — kik közé a' legnagyobb igazsággal számitjuk Albert Jakab vivó mestert, ki köztünk egy pár tompa gyilokkal (Rapière) feltünvén, 's egy az itteni casino kisebb táncz-teremében általa adott vivó academiában, mellyben egy nálunk már bizodalmat nyert, nálánál jóval ügyesebb, mesterrel viaskodott, csak azt volt képes megmutatni, egy classicus iró szerint, hogy: „inscitia magna est calamitas.“ Igy nagy biztossággal jövendölhető Albert urnak, hogy minden erőködésével is, mellyel talán tanitványokat remél kerithetni köztünk, csak Tisyphus kövét fogja hengergetni; azért neki szerencsés utazást, hazánknak pedig azt ohajtjuk, hogy valahára az e' részben Buda-pesten már alapitott intézethől mentől előbb derék mesterek keljenek-ki, hogy ezen különben régóta hasznosnak elismert testi gyakorlást ifiaink honfiaktól megtanulhatván, ne legyünk kénytelenek ezért is jövevényeknek adózni.

E.

Kassán sept- 13 án Heinisch karmester ur jutalmi játékául „Figaro menyekzője“ (Mozart operája) adaték igen gyéren látogatott házban. A' jutalmazandó jobb jövedelmet érdemlett volna, mivel ő valóban mindenkép fáradozott, és az előadás is jóformán sikerülve esett-meg. A' két nembeli énekesek, és hangászkar derekasan viselék magokat. Dicséretet érdemlének: Kranz l. a. (Almaviva grófné), Schmidtné (Zsuzsi), Piccolininé ássz. (apród), Theimer ur (Almaviva), Uhlich ur (Basilio).

Kassai.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban az őszi ruhák még eddig annyira kifejtve nem valának, hogy közülök valami különöst előadni tudnánk. A' capote-kalap gyöngyszürke színű selyemből atlasz-szalaggal és három tollal diszitve ékes viselet gyanánt vétetik pongyola öltözethez. Hordják nagyon az illyes kalapot fekete pou-de-soie-ból is gesztenye színű atlasz fodrozattal körözve. — A' virágos rajzú atlasz övek ezen őszön divatozni fognak. — Folyvást hordják ruhákra az indiai musselint két angoly csipke-lebegénnyel körözve, melly egy oldalról fehér rózsa-bokorral és néhány szál narancs virággal ékesittetik; mantilla hasonló csipkével; a' felső test három apró ránczokkal; alsó ruha fehér pou-de-soie selyemből. — Némelly foulard-ruhákon goth rajzok látszanak. — A' szép valenczi csipkével körzött batiste palástruhát kettős pelerin, hosszú széles szalag-öv ékesiti; alatta fehér gros-de-naples ruha. — A' setét színű ruhák divatban maradnak.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ

A' REGÉLŐ FOLYÓIRATNAK

TÁRSA.

MÁSOD-ÉVI FOLYAMAT.

1834-KI

NEGYEDIK NEGYED.

ALAPITÁ, ÉS SZERKEZE

RÓTHKREPF GÁBOR.

BOJÁRI GRÓF VIGYÁZÓ KÖNYVTÁR RATÓTH

PESTEN,

TRATTNER-KÁROLYI NYOMTATÁSA.

ÚRI UTSZA 612.

Honművész foglalatja.

A' számok a' folyóirat számaira utasitanak.

Természeti történet.

Egeret szoptató macska 80. — Fecskék természeti ösztöne. Halak hosszú élete. Fülmile 82. — Parducz-vadászat 84. — Délafrikai sáska 86. — Nagy kigyó. Banyane-fa 88. — Nevezetességek. Parittyás hal. Vaj-fa. Trüsszentő fa. Másodszor virágzó fák. 90. — Legnagyobb élőfa. Khon Pao teremtmény. Penész. Kényeső penész ellen. Kővé vált gyermek 92. — Ázsiai süldisznó. Spárga. Kényszeritett virágoztatás. Törpe zerge 94. — Sok hangya. Hiv uszkár. Óriás gyermek. Nevezetes békák. Nagy szőlő-tő 96. — Uj kutya-faj. Guineakukacz 98. — Elefant és tigris. Uj neme a' buzának. Felkantározott teve 100. — Vadászat egy szarvorrúra Keledindiában. 102. 103. — Pityóka 103.

Természet-tudomány.

Samuni barlang Egyptusban 79. — Emberi élet tartóssága. Orvosok halandósága 81. — Hajóra esett meteor kő. Vizforrás élő fában. Európában született Anaconda-kigyó 83. — Napoleon koponyája. Himlők. Magnestő 85. — Uszó szigetek. Álom és halál. Idei nagy melegség 87. — Élő csontváz 89. — Nerita, vagy is Julia szigete 91. — Széloszlop. Számoló tehetség. Hal-eső 93 — Rémitő büntetése a' természetnek. Nyavalya elragadása ruhák által. Emberi szemnek varázs ereje 95. — Muzsikának ereje. Levegőből hullott halak 97. — Vulcani kitörés sz. Vincent szigetén. Természeti szélmalom 99. — Víg beteg. Éjszaki fény magossága. Érvágás rosz következése 101. — Hosszú élet 104.

Szorgalom.

Fehér szén. Nagy árkus papiros 79. — Nevezetes malom. Lókörömfésük 80. — Mosaik munkák 81. — Gőz elő-kocsi 82. — Szalma takácsság. Perpetuum mobile. Légszoritó műszer. Ujan feltalált tintapor. Fűszövetek 73. — Uj viz-anyag lámpa 85. — Czukor 86. — Constantiai bor 87. — Racahout 88. Gyikbőr-czipők. Erőművek. Vizellenes festék 89. — Burgundi hordók. Olasz ser 90. — Pantisarithmon 91. — Hajózás 92. — Jégháritó. Vas ut sebessége. Evetmalmok 93. — Ut mérő 94. Korpa 95. Franczia pezsgő. Gőzkocsi 96. — Kesztyük kutya bőrből. Clinometer. Macskabőr-bunda 97. — Vizgázoló. Nagy gőzhajó 98. — Nagy mű-kirakás 99. — Vasgőzhajó. Hajóbeli biztositott tüzhelyek 100. — Mesterséges hivesitők. Méhváros. Neptun-terem. Uj gépelyü hajó. Pléh-czipők 101. — Harisnyakötő masina 102. Kir. nyomtató műhely Parisban. Nagy mozsár 103. — Hó-gyüjtés Neapolban 104.

Festészet.

Ceylon szigeti festészet. A' művész álma. Grögert 84. — Nagy becsü képek. Olasz tréfa 93. — Torzképek. Rubensnek feltalált kepe Parisi festőnék. Van Dyk egyik remeke. Girodet különczsége 191. —

Szobrászat.

Volta Sándor; Parini József, Bianca Agnesi, Leonardo da Vinci, Oriani. IV. György és Canning szobrai 87. — Corneille Péter szobrának letakartatása. Sir-emlékek. Nagy Fridrik szobra. Canova műgyüjteménye 94. — Niobe csoportozata 102. —

Inneplés.

Spanyoloknak nyilvános mulatságaik a' közép században 80. 81. 82. — Halotti szertartás a' Birmanoknál 89. 90. — Nagyhéti inneplés Romában 96. 97.

Épitészet.

Uj várkapu 79. — Augustinianusok egyháza Bécsben 85. — Strassburgi Münster 92. — Siremlek 99. 100. —

Régiség.

Orleansi szüz levele. Tenger alatti erdő. Ujabb kiásások Pompejiben. Régibb Indusok nyoma. Elásott pénz. Duncan király koporsója 83. — Ékes hajdani edény. Régi narancs, sajka, és jegy-gyürü 91. — Egyptusi régiségek. Kawkazi Alexandria nyoma 98. —

Intézet.

A' fördők perzsa országban 88. — Orvosi iskola Konstantinápolyban. Gazdag jövedelmü kórház. Kir. könyvtár Berlinben. Lombardi siket-némák intézete. Oweihiban szegények iskolája. Akademia Konstantinápolban 95. — Fegyvergyár Bécsben 103. 104.

Litteratura.

Csatár, hősköltemenyi rajzolat, irta Garay Nepomuk 82. 90.— Vajda Péter Napszakasszai 90. — Status-adósság és Status-papirosok 96. — Almanach-vizsgálat 97. 98. — Nevezetes férjfiaknak rövid életleirásuk 99. —

Pesti vizsgáló.

Gyors futó. Juhászok innepe 79.—Időjárat 79. 87. 103. 104.—Tábori ünneplés Budán. Pest városi erdőcske 81. — Szépirási. és muzsikai tanitás 82. — Földrengés 84. — Gyászhir 85. 98. 101. — Különfélék ára 85. — Löwentritt 87. — Legujabb bécsi asszonyköpönyegek 88. — Arany, ezüst és drága kövek raktára 88. 89. 90. — Magyar tudós társ. nagy gyülése 89. 91. — Arkadia 90. 92. — Nagy loteriajáték 91. — Vásár, bál és Arkadia 92. — Magyar nyelvtanitó 93. — Felmentés az njévi köszöntés alol 100. — Érdekes porczellan findsák 101. — Czukor-készitő 102. — Marosvásárhely rajza. 103. 104.

Hazai hirlelő.

Arad városának örömünnepe 79. 80. — Herczeg Esterházy Pál beiktatása 80. — Polgári innep Baján 82. — Bi' ari tudósitások 87. — Gyász-hirek 89. 99. — Kérdés Bajáról 93. — Cs lag keresztes dámák 95. — Felelet Bajáról 97. — Szegedi sétahely és muzsika-intézet 102.

Szinészet.

1.) *Magyar játékszin.* Budán 79. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. (Hazafiságos áldozatok a' budai szinészet elősegéllésére.) 100. 101. 102. 103. — Bereghszászon 82. 84. 86. 88. — Esztergom 90. 104. — Győr 81. 83. 85. 86. 96. 97 98. 101. 104. — Kassa 85. 89. 93. 94. 99. 102. 103. — Kecskemét 86. 88. — Kaposvár. 79. 80. 83. — Kolosvár 81. 83. (Éránosz vendégját.) 84. 89. 91. 94. 95. 96. 98. 99. 101. 102. 103. — Miskolcz 100. — Nyiregyházán 95. 101. 104. — Pápán 95. 96. — Pakson 88. — Szeged 79. 81. 83. 84. — Szombathely 79.

2.) *Német játékszin.* Pesten 79. (Pöck ur vendégját.) 81. (Zöllner ur vendégj.) 83. 86. (Windisch ur vendégj.) 87. 88. 89. 94. 95. 97. 104. — Aradon 87. — Kassán 81. 84. 90. — Pozson 87. 89. — Zágráb 89.

3.) *Külföldi játékszin.* 90. 91.

Hangászat.

1.) *Hangművek.* Pesti tárogató 82. — V Ferdinand képe népdallal 88. — Festmarsch 88. 85. — Humoristiker 100. —

2.) *Egyveleg.* Bécsi nagy muzsikai innep 86. — Fáji hangászat 87. — Zágráb. Lanner Pesten 88. — Boildieu 86. 88. 93. — Oriási hangverseny. Hangász bolond 96. — Uj muzsikai intézet Pesten 94. 99. — Aradi muzsikai conservatorium 89. —

3.) *Hangverseny.* Pesten a' nemz. Casino teremében 89. 91. 94. 95. 97. 99. 101 103. Taborsky magányhangversenye 89. 90. — Lanner reunioja 91. 92. — Servaczynski quartettjai Budán 94. 95. 97. 99. — Ujmuzsikai intézet versenye Pesten 100. 103. — Pesten Boutibonne Joh. kisasz. hangversenye 100. — Perlasca D. ur magány hangversenye 101. — Arnstein versenye. 104. —

Táncz.

Kecskeméti tánczmulatság 88. — Lanner Pesten 89. 90. 92. — Uj táncz iskola Pesten 94. —

Divatos hirmondó.

82. 86. 88. 90. 92. 96. 98. 100. 102.

Divat.

79. 81. 83. 84. 85. 87. 89. 91. 93. 94. 95. 97. 99. 101. 103.

79.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön october 2kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

A' samuni barlang Egyptusban.

(Cadalvène és Breuvery urnak még nyomtatlan naplója szerint)

Nem sokkal távulabb egy fertály óránynál az arab hegyláncztól fekszik El Mahadbeh falu. A' lapályok, mellyek ezen térközt nagy részint elfoglalják, töltések által tavakká változtattak, 's csak nem egész esztendőt által tele vannak vizzel. A' hegyláncz magában igen szomorú tekintetet nyujt, mert kopár és terméketlen, 's több mint egy óránkba került, mig a' meredek bérczet megmászhattuk. Fen a' sziklalapon északkelet felé kellett tartanunk, 's ismét egy óránál tovább haladni, mig valamelly rendetlenül képezett nyiláshoz értünk; 's ez a' barlang szája, vagy másképpen bemenetele.

A' kemény mészkőszirt, mellyből e' hegytömeg áll, számtalan feketés kovanemű, tökélyes gömbölyű, átmérőben 20 — 60 centimeterre terjedő köveket foglal magában, mellyek a' szirtfalakról egymás után a' mélységbe legördülnek, hol, mint valamelly egymásra rakott golyóbishalmok, nagy mennyiségben feküsznek. A' barlang száját, mellyet nehány kövekkel el lehetne zárni, 's a' természet kezei egészen a' hegység szivébe vésték, alig lehet megismerni; mert alig tágosb az 3 meternél lefelé a' mélységbe. Megérkezvén e' nyilás fenekén a' természetes barlangba, egy számtalan kisebb nagyobb, 's egymásba nyiló teremekből és tornáczokból álló, minden felé elágazó tévelyben (labyrinth) találja magát az ember. Hogy tovább lehessen haladni, kénytelen az ember felső ruhájit levetni, mert mindig ki van téve azon veszélynek, hogy valamelly kiálló sziklán fenakad, midőn hason csuszva egyik sikátorból a' másikba nyomul. Illy formán több sor nagyobb, kisebb, majd alacson majd magos szobákba ér az ember, mellyek egymástól csepegőkő-fallal vannak elválasztva. Ezek elejénte átsugárzók voltak, most valamelly vastag, zsiros korom-neművel vannak belepve, melly csak maga is azon

gyanút gerjeszti, hogy itt hajdan iszonyú tüzvésznek kellett történnie, ha egyébként a' sok csontok, hamuhalmok és a' még most is nagyon érezhető füst-szag eléggé nem bizonyitanák.

A' monda azt tartja, hogy a' samuni barlangban felette nagy tüz volt, 's több esztendeig égett: de hogy készakarva ugy vetettek-e' bele tüzet, vagy véletlen 's vigyázatlanságból esett-e, az nem bizonyos. Ezen tüzvésznek köszönhetni, hogy jelenleg egészen a' nagy katakombáig lehet előnyomulni, 's most még egy uj égés kellene, hogy még tovább lehessen benne előre haladni; mert ha az ember egy óra-negyedig mászott már, először hamura, aztán elégett testek maradványaira, végre mindig jobban jobban fentartott mumiákra talál.

Ezen, a' tüz által elidomtalanitott, maradványok, 's a' méssze vált holt testek, mellyeket a' lábnyom porrá tapod, vagy azon alakok, mellyek valamelly kiálló sziklacsucson fenakadván hústalan karaikat az elmenő vándorra lenyujtani látszatnak, mindezek mondám szomorú 's borzalmas tekintetet nyujtanak. Nem akarva is borzadás futja-el az embert, midőn meggondolja, hogy fáklyájának egyetlenegy szikrácskájával ezen lefüggő, szurokba mártott testeket felgyujthatja, 's akkor minden irgalom nélkül vigyáztalanságának áldozatjává lenni látja magát. Ha e' felett még azon szerencsétlenek csontjaira bukik, kiket ide prédavágy, vagy talán szükség kényszeritett jönni, 's többé kihatolni belőle már képesek nem levén éhen és kétségbe esve vesztek-el, akkor haja az égre mered, 's nem hiszi magát előbb bátorságban lenni, meddig a' napvilágnak első sugarait messzéről nem látja a' nyiláson bevilágitani.

Ember és krokodil-mumiák csaknem minden, mit e' helyen láthatni. Az emberi mumiák rendesen egymásra rakva feküsznek, még pedig ugy, hogy egyik sor a' másikon keresztbe van téve; mindannyi szorgalmatosan lepedőbe van takarva, de minden festés és koporsó nélkül. Nemellyeknek homlokukon, melljeken, láb és kezeiken kis arany táblácskákat láthatni. A' krokodilok közül mindig a' legnagyobbak választattak, 's lehet itt látni 10 meternyi krokodilokat is, hasonlóképp vászon lepedőkbe takarva, 's 15—20-anként egy csomóba kötözve. Hasonló csomókban legkisebb kroko-

dilokat is, tojásokat, datolya magokat, kigyókat, békákat, fecskéket, gyikokat 's a' t. lehet találni.

Az itt lelhető mumiák számát semmiképpen se lehet meghatározni, és csak nagy ügygyel bajjal lehet azon kis térbe benyomulni, melly a' boltozat 's iszonyú nagy test között vagyon, 's melly beljebb mindinkább a' falhoz zárkozik, ugy hogy minden beljebb mehetés lehetetlen leszen. Minden szertelenkedés nélkül a' még látható mumiák számát nehány száz ezerre tehetni, pedig a' tüzvész által talán még egyszer annyi veszett-el. A' grotta egyébiránt olly nagy, hogy annak határát nem is tudhatni; eddig járt és bátorságos része mintegy félórai járást teszen.

SZORGALOM.

Fehér szén. Londonban valamelly különös feltalálásról beszélnek. Egy chemikus tudniillik módot lelt benne, hogy a' szenet (Kohle) fehér anyaggá változtassa, 's már több nevezetes chemikusoknak próbákat is adott által a' megvizsgálásra. — Most már nem leszen lehetetlenség egy zsák szénből lisztet is csinálni.

Nagy árkus papiros. Coltonban Devon nevű angoly grófságban, nem régiben, egy iv papirost készítének, mellynek hossza $\frac{3}{4}$ óra-járásnyi, nehezsége pedig kilenczven font.

ÉPITÉSZET.

Az uj várkapu Bécsben.

Habár 12 kapuval van is az austriai birodalmi főváros ellátva, mind ezek közt még is első helyet foglal az ugy nevezett várkastélykapu (Burgthor). Ezen felséges műalkotványnál, mellyet architektoniai helyes izlésre, és szép elrendezésre nézve a' brandeburgi pompás kapuval Berlinben méltán összehasonlithatni, ő felsége a' császár tevé a' talpkövet 1822-ki sept. 22-ikén, a' kapu megnyitása pedig octoberben történt 1824. Ezen deli épitvény, melly doriai oszloprenddel diszeskedik, 38 ölet tesz kiterjedésében. A' középépület, melly a' város oldalról tekintve 12 oszloptól hordatik, 's mellyek 4'—7'' átméretűek — 5 bolthajlattal van ellátva, 's ezek közül a' középső az udvar számára szolgál, a' két melléki pedig közki-'s bekocsizásul, a' két szélső végre a' gyalogjáróknak. Mindenik nyilás 14°4' szé-

les, 's felettök következő fontos felirást olvashatni: „Justitia regnorum fundamentum.“ A' két oldal szárnyékban vannak az őrszobák, mellyekhez 5 lépcső vezet, 's hol 4 doriai oszlop áll a' két tömör oszlop közt. Mindenike az oldalszárnyékoknak 11°4′ hosszú. A' párkány magossága 9 láb, 's a' felemelet avagy attik 7′—7″ magos. Azon oldalon, melly a' külváros felé mutat, csupán izmos oszlopokat láthatni, mellyek 5 bolthajlatot képeznek, a' mellék szárnyékokon pedig szemlélhetni 2 nagy félkör alakú ablakot. Ezen oldal felirása ez: „Franciscus I. Imperator Austriae MDCCCXXIV.“

Valamint ezen architektoniai helyes műhez, ugy a' Theseus-templomhoz, a' népkertet díszitő kávéházhoz, 's általán az egész mellékfekti szép elrendezéshez, Nobile Péter cs. kir. udvari épitő-tanácsnok, 's az architektura igazgatója a' cs. kir. egyesült képző művészeti akademiánál, készité a' műterveket, 's valósitá is azokat. Ezen várkastély-kaputól, mellyhez legközelebb feküsznek a' Josephstadt, Laimgrube és Maria-Hilf külvárosok, 1500 geometriai lépést számlálnak a' külvárosokat beszegő vonalig, honnan bajor-'s németországba vezet az ut. Az athenei propyleumok, a' berlini pompás kapu 's a' bécsi várkastélykapu kétségkivül a' legdiszesb illy nemű épitvények közé tartoznak a' helyes izlésre nézve, mellyek akárhol is készültek; 's nehezen tehetni-fel, hogy volna valaki, ki megjelenvén bár milly czélból is Bécsben, megtekintésre ne méltatná.

Novák Daniel.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Gyors futó. A' külföldi hirlapokból ismeretes gyorsfutó Mensen Ernst (norvégi születés), ki a' Paristól Moskváig terjedő utat 14 nap alatt járta-meg, 's München-ből (bajor ország fővárosa) görög országba 956 órányi tért 24 nap alatt futott-meg, Pesten sept. 28-án mutatá rendkivüli ügyességét. E' nap délutáni 4 óra után t. i. a' városi erdőcske elejét képző rét-kört elsőbb mintegy lábnyi magosságú gamókon (Stelzen) háromszor körül futa, 's egy egy körülfutást 4 perczenet alatt végzett. Ez után kevessé megpihent 's gamók nélkül a' kört 15-szer 45 percz alatt (tehát 13 perczenettel korábban mint igérte) futá-meg. Öltözete ugyan az volt, melly görög országi utjában, t. i. finom fehér nadrág és ing, kis dolmány, és könnyű sipka, kezeiben zsebkendő, compass, földkép és lovag-ostor. Futásait mindenkor nagy könnyűséggel és fütyölve végezte; a' számtalan népség, melly tetszése szerint fizetett, mennyit akart, 's a' futás utját körülfogta, harsogó éljennel köszönté-meg pályája végén ezen futó vendéget.

Juhászok innepe. Régi szokás szerint a' Mihály napkor szolgálatjokat változtató juhász-bojtárok különféle vidékekről Pesten gyülekeznek öszve, és itt ismét őket a' gazda-tisztek 's birkások szolgálatba fogadják. Az idén is, valamint a' vándor őszi madarak, nagy számmal jöttek mind czifra öltözetben az üllői utszán levő paradicsom kert melletti fogadóba, hol 28-án estve valamint más nap is tánczmulatság közt szegődtek-el uj gazdájikhoz. Mihály napján délelőtt 10 órakor innepies menettel, muzsika szóval, 's Pesten tartatni szokott zászlójok után ugyan Pesten lakó czéh-mesterök vezérlése alatt tértek a' József külvárosi szent egyházba, hogy Mihály pártfogójok innepén a' sz. misében (mindenkori szokás szerint) részesüljenek. 30-án vigadozásuk félbeszakadván a' czifra csoport elszéllede, 's kiki uj rendeltetése helyére, különféle vidékre költözék.

Időjárat. Az ősz kezdetét a' szokott aequinoctialis esők helyett hirtelen támadt hideg idő előzte-meg. Septemberi hold-tölte t. i. hideg széllel kezdődött, melly a' száraz meleg levegőt eloszlatta, 's annyira hivesité, hogy elsőbb gyenge majd erősebb derek is következtek, ugy hogy a' 26-ki dér a' pesti szőlők leveleit egészen leforrázta, 27-kén langyos borús idő volt, 's a' reá következő éjjel, valamint 28-án dél előtt is kevés eső is csepegett. Ez utóbbi napon kellemes észak-nyugoti szél fujt, 's estve menydörgés és villámok közt setét fellegek boriták Budapestet, sőt 8—9 óra közt jóformán esett is. Más nap és 30-án hasonló szeles hideg őszi tiszta napunk volt.

HAZAI HIRLELŐ.

Arad városának öröm-innepe.

Felejthetlen marad Arad városa lakosai előtt a' mult augustus 17-ik napja, midőn m. b. Orczy Lőrintz ur ő nsgát mint kir. biztost régohajtott kir. városi szabadságának alapitására keblébe fogadta. Ugyan is reggeli 11 órakor a' város tanácsa formaruhás polgár-társaival nagy csapatban ment ő nga elejébe Bodrogig, hova a' méltóság délutáni 2 óra tájban érkezett több mint 50 kisérő kocsi társaságával. Megjelentekor ágyúk durrogtak, és számos éljen kiáltások hangzása után a' város főbirája Mihálovics Lázár ur magyar beszéddel idvezlé a' m. k. biztost. Ez után a' kisérő polgári lovagok által hintaja körül véve Uj-Arad határáig jutott a' pompás sereg. Itt a' banderium kapitánya Lukácsy János senator ur ujabb polgári lovagokkal várván ő ngát rövid, de ékes magyar beszéddel tisztelé-meg a' k. biztos urat, 's Uj-Aradon keresztül szoros rendtartással kiséré-be Ó-Aradra, hol a' város népszónoka ns Boros András ur ő mgát szép magyar beszéddel köszöntvén maga és polgár-társainak boldogságát ő ngának kegyességébe ajánlá.

A' piaczon a' ns czéhek zászlójikkal rendben állván ő ngának utat nyitottak a' piacz közepén készült sátor-helyre, hol számos kisdedek tiszta fehérbe öltözve, 's rózsa-piros övekkel ékesitve virágos lombokat tartának a' méltóság elejébe; 's mi után őt három

rendbeli ékes beszéddel tisztelnék, egy csinosan készült párnán arany és ezüst emlék-pénzeket ajánlának a' m. biztosnak. — Erre belépvén a' disznek főhelyére, puska és ágyúk durrogási közt számtalanszor hallatszott az éljen kiáltás, melly után a' városnak nagy érdemű polgármestere Heim Domonkos ur ujra ékes magyar beszéddel tisztelé a' m. biztos urat, 's ennek végével a' kisdedek éneklő kara ama kedvelt népdalt „Tartsd-meg Isten királyunkat" zengé-el.

Ennek szüntével a' polgároknak hármazott idvezlő lövése dörge, 's ő nga, miután a' sorba állott formaruhás polgárságot megtekintené, számos kisérőjivel a' ns megye palotája felé vette utját, hol lakhelyére térvén a' városi tanács magát ujolag kegyelmébe ajánlá, 's tőle kisérőjivel eltávozék.

20-án esti 7 órakor a' város szinházában szabad hangverseny adatott, hol a' számtalan sokaság miatt szörnyű hőség volt. A' karpit $7\frac{1}{2}$ órakor felhuzatván egy pompás tableau-t lehete látni. A' szinpad közepén ő felségének képe vala kivilágositva, 's két felől „éljen b. Orczy" felirás látszatott. A' kép előtt egy fekete ruhás férjfiú németül declamálva a' jó fejedelem kegyelmét, az érdemeknek rég ohajtott 's 80 év után elért jutalmazását szépen adá elő. Ez után „tartsd-meg Isten királyunkat" énekeltetett, 's a' karpit legördült. Az ouverture elzengvén, több rendbeli hegedű, klavir, és flauta-versenyek adattak, mellyeknek előadói közül különösen emlitendőnek tartjuk a' temesvári kis virtuost Nigg Józsefet, Temesváratt a' normalis iskolák egyik érdemes tanitójának fiját, ki Pesten Winkhler Károly Angyal urnak tanitványa levén 3 év leforgása alatt annyira haladt a' klavir játszásban, hogy őt már most is méltán mondhatni remekésznek, virtuosnak. Mint halljuk, nem sokára Pesten is fogja ismét magát hallatni, 's innen Bécsen keresztül további tökéletesitése végett külső országokba utazand. — A' concert egyébiránt igen hosszan tartott, 's a' moll hangból választott hosszadalmas darabok *), ugy a' nagy melegség a' hallgató közönség nagyobb részét 10 órakor elszélleszté.

(Végzet következik.)

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán sept. 27-én Parázsóné assz. és Baranyi ur jutalom-játéka „egy óra" igen számos közönség előtt adatott, melly mind a' szorgalmas előadás, mind a' diszitmények, jeles muzsika, és helyes karénekek, és szini pompa tekintetéből megelégedve hagyá-el a' szinteremet. Valamint a' jutalmazottak, ugy

*) Közönségesen tapasztaljuk, hogy a' nyilvános concertekben a' producensek többnyire moll hangú hosszas és untató darabokat választanak, mellyek csak a' kisebb résznek, vagy is muzsikát értő közönönségnek tetszhetnek, de átaljában a' nagy közönséget untatják: 's ez is egyik oka, mért üresek többnyire hangversenyink alatt a' teremek.

más főbb szerepeket vivők minden igyekezetet fordítának a' közönség tetszése megnyerésére: igy Tóth, és Barth a ur, Harold (Kanut), Kántorné és Lendvayné assz. (Iduna, Emma), a' mulattató Telepi ur (Szkádo) és a' kis Götzer Theréz (a' néma Arkur), 's a' t. — 28-án a' „veszedelmes szomszédság" mulattató vig játékot (Fipsz = Telepi ur; Holman = Lendvay ur; Lizi és Ursulya = Parázsoné és Kovácsné assz.) ismét Stella Vincze lovagművésznek herkulesi mutatványai, a' kis Angelika magyar tánczával előzve, követék, mellyeket az általa szerkezett néma képezet és tüzi játék fejezett-be Érdemlett tapsok és előhivatás levének a' köz tetszés bizonyitványai. Nézők számosan. — A' 29-én adott uj tánczjátékról „Pervonte a' lámpás-szigeten" máskor.

Szombathelyen. Ősz elő hava 16-kán „Hamlet" adaték. Kiváncsi voltam e' remek szomorújáték szemlélhetésére; nagyot és szépet várék; 's jobbadán megcsalatkozám. De nem csudálom; mert, hogy ezen játék a' költő hatalmas lelkével megmérközve adathassék elő, arra csupa Czelesztin-ek és Komlóssy-ak kivántatnának. Pedig csak egyetlen egy Czelesztinünk volt; Komlóssynk pedig (minthogy rendelkezni Kismartonba elutazott) egyetlen egy sem; 's innét származott, hogy azon szerep, mellyet az ő művészségével kell vala előadni, Gál által minden becsét, minden érdekét 's nyomosságát elvesztette, 's a' testvérgyilkos király egy pulya csőszhez hasonlitott. Hamlet szerepében Czelesztin uj hervadhatlan babérkoszorút érdemle. László, Hamlet barátja szerepét, Gusztávét, vivé; de ő nem hősi szerepekre való; a' mennyire e' rövid időn kiszemlélhetém, legjobban helyén áll vig, 's különösen csapodár szerelmet ábrázolva. Laertest Szakácsi, indulat-mérséklés nélkül hibásan adá. Ofelia szerepében Komlóssyné igen művészileg eljárt ugyan, de a' mint már egyszer érintettem, neki fiatal szerepek nem illenek. — A' játék közben szinlepel leszakadásból 's nehány jelenet elmaradása miatt keletkezett zavart minden nyugtalanság nélkül kegyesen elnézte a' t. t. közönség, melly a' mai, ugy szinte a' tegnapi előadáson is, olly számosan jelent-meg, hogy a' szinterem egészen tömve lön. Csendhalmi.

Szegeden sept. 6-án Török és Lázár színészink külön hasznára „gróf Adermal" czimű darab adatott, mellynek czim-szerepében Kőszeghy igen érzékenyen festette a' magába szált testvér-gyilkosnak lélekismereti kinjait. Midőn bün-társával összevejött, 's ez által leánya kivántatott jutalmul, a' habozó, 's kétségbe eső atyának, tettének kivilágosodása esetén a' vesztő pallost maga előtt látónak borzadásait olly jól mutatta, hogy ismét köz tapsra, és darab végén előhivatásra méltatott. Váradyné (Mylady Adermal) szerepét elegendő érzéssel vitte; Balláné (Miss Eugenia) a' szerelmest, atyja vétkének kitudásán gerjedt irtódzást, és annak élte végett szorongattatását, megmenthetése tekintetében ön maga feláldozását, 's illy nézetből szerelméről is lemondását, majd előbb kedvesével ujolagi találkozásán érzett kinjait, sorsának vál-

tozásakor pedig azzal az oltárhoz menetével a' házassági hit-adásból eredett örömét, 's atyjának erőszakos halálán gyermeki fájdalmát szivet érőleg festette. — Átaljan véve örömmel mondhatom, hogy e' társaság, bátor mindig tökéletes iparral törekedett a' köz tetszés megszerzésére, mindazáltal itéletem szerint ma volt legszerencsésebb; mert nem csak a' vezértagok, de magok a' gyengébbek is igen jól vivén, és fogván-fel szerepeiket, az amugy is jó szerkezetű darabot minden nézőink köz elégedésökre adták-elő. — Sept. 7-én „Maria, vagy a' nagy lelkű asszony" adatott; mellyben Balláné (Maria) ujolag megmutatta színészi tökélyeit, különösen a' király iránti hivség, és emberiség, ugy a' vendég-szeretet között volt habozásában. — Balla (Nádasdy) jól felfogott szerepének helyes előadásával köz tetszést nyert; Anasztázia (Klára) igyekezetét, és maga jól alkalmazását, ugy szerepének jól vivését köz tetszés jutalmazta. Kőszeghy (Botskay István) ismét jó képét adá felvett szerepének; igen jól festé a' vészben is erősen álló férjfit, a' haza javáért magát feláldozni sietö honfiút, 's a' hálás szivű ember-barátot. Szántai (szolgája) ismét ujabb jelét adta, hogy ő a' bohózatokban 's komikai alakitásokban jártas és nem csekély tökéllyel bir. — Az igen jól adatott darab végén Kőszeghy kitapsoltaték. Tiszaközy Vidor.

Kaposváratt aug. 28-én Maria hasznára „szent a' törvény, szent az esküvés" 5 felv. fordult-meg szinpadunkon. Sipos (Ottavio) a' gyermekei boldogságáról szorgoskodó atyát, és alattvalójiért élő 's haló nagy fejedelmet eltalálta. Caesart az indulatos, tüzes herczegfit Demjén csinos öltözetével 's helyes idomú művészségével a' többiek közül helyesen emelé-ki, és színészi tökélyeinek ujabb bizonyságit nyilvánositá. Angelo jól illett a' szelid alakú Mariának, Fontanellit Berényi természetesen, Juliát a' kedvelt Balogné a' mai játékra különösen egybe gyült uri nézők teljes elégülésökre adták. Corunnának lángoló szerelme Hevesinél alkalmas festőre talált, valamint Orsini cselszövénye Balognál. A' mai előadás átaljan véve kitetszőleg helyben hagyatott. — 29-én a' hajó-törést szenvedőket. — 30-án a' „halott-rablót" láttuk. Ebben Balognak (Avelli) előadását hibás beszéllő tehetsége érdektelenné tette. Inkább helyén volt Balogné (Helena), ki amannak hijányát kipótolni igyekezett. Nézők mérsékelettebb számmal, mint eddig. Szigetváry.

Német Játékszin.

Pöck ur vendégjátéka Pesten. A' prágai szinház rendelője és dalnokja a' csinos alakú, 's ritka kellemes bariton hangú Pöck ur sept. 25-én Bellini Stranierájában (Waldeburg), 27-én ördög Robertben (Bertram), 29-én mint Don Juan gyönyörködteté az operát kedvelő és zsúfolva volt közönséget, melly ezen gyönyörű hangú és szép előadású, ritka kellemmel éneklő művészt érdemlett zajgó tapsokra és ismételt előhivatásokra tudá méltatni.

DIVAT.

XLI-dik divatkép az 1834-ki 79-dik Honm. mellé. — Atlasz kalap fél blonde-fátyollal; őszi ruha sziami erős tafotából. — Bécsi divat sept. 25-ikről: felső ruha himzett mullból szalma szinú tafotával bélelve; crepkalap marabou tollal 's gaze-szalaggal.

Szerkezi Rőthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

XLI. Divatkép.

(Párisból sept. 14-én.)

Fél blonde-fátyolos atlasz kalap; sziami taffota-ruha.

1834-ki 79-ik Honművész-mellé.

Ν. Τ. ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΚΕΝΤΡΟ
ΤΕΚΜΗ

80.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap october 5kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Egeret szoptató macska. Jesse „Gleanings“ czimű folyóiratában csaknem hihetetlen de igaznak állitott történet áll egy egeret szoptató macskáról. „Ezen macska — ezek szavai — Smith urnak, laleham-i törénybirónak, tulajdona. Közönségesen a' kandalló előtt feküdt valamelly szőnyegen. Minden kölykei közül csak egyet hagytak-meg neki, 's alkalmasint igen sok teje volt. Emlitem ezt azért, hogy a' következőt némiképp megmagyarázni lehessen. Egykor este, midőn a' familia a' tüz körül ült, eszre vették, hogy egy kis egérke szaladt elő a' kandalló mellett álló almárium alól, 's a' macska tölgyére feküdt éppen ugy, mint a' kis macska szokta. Almélkodásból 's a' félelemből, hogy az egeret, melly, ugy látszott, már öreg volt, meghábori thatnák, ki nem vehették világosan, ha valljon szopott-e valóban, vagy nem. Miután jó ideig a' macskánál volt, az almáriumhoz vissza került. Ezen látogatások más alkalommal többször megtörténtek más idegenek jelenlétében is. A' macska, mint látszott, nemcsak hogy várta mindig az egeret, hanem még ama morgó idvezlettel is illette, mellyel, mint tudva van, ezen állat kölykeit idvezleni szokta. Az egér pedig valóban szopott, hanem olly figyelemmel, hogy mihelyt csak valaki kezét feléje mozditá, legott elszalada. Ha a' macska kün volt, 's bejövén meghivó morgását hallatá, legott itt volt az egér. Ezen ragaszkodás e' két ellenséges indulatú állat közt jó ideig tartott. De a' szegény egérkének — mint sok számtalan kedvenczeknek — sorsa még is csak szomorú véget nyert. Egykor t. i. idegen macska jött a' szobába; az egérke őt régi barátjának lenni gondolá, 's elejébe szaladt; de amaz dühösen neki rohant, 's mi előtt körmei közül megmenteni lehetett volna, szétszaggatá. A' szoptató macskának szomorúsága felette látható volt. Midőn a' szobába vissza jött, szokott módon hivá emőjét; de midőn az meg nem jelent, nyivogni kezdett, ide 's tova szaladgált, és búját mindenféle jelekkel

bizonyitá-be. — Nevezetes ezen macskában, hogy különös jó egérfogó volt mindig, 's azon idő alatt is, mig védenczével olly szoros barátságban élt, más egereket legnagyobb dühösséggel üldözött, és öldösött.

SZORGALOM.

Nevezetes malom. Pastorale ur, nápolyi architectus egy malmot talált-fel, melly egyedül valamelly font nehézsége által hozatik mozgásba, még pedig ugy, hogy egy harmincz fontnyi nehezék más 60 fontnyi garatot hoz mozgásba. A' kormány a' feltalálónak tiz esztendőre terjedő kizáró privilegiumot adott ezen jeles műalkotmányára.

Lóköröm-fésűk. Maugis Wilmos Nápolyban olly módot talált-fel, melly szerint ő a' ló 's egyéb teherhordozó állatok körmeikből, mellyek eddigelé mint haszonvehetlen tárgyak elhányattak, fésűket 's egyéb illy nemű eszközöket készit, még pedig nagy tartóssággal és csinossággal. Ugyan ezen Maugis volt első, ki Nápolyban a' most már mind franczia mind német országban elterjedt szarv-fésűket behozta, mellyekkel most igen jó sikerrel kereskedik.

INNEPLÉS.

Spanyoloknak nyilvános mulatságaik a' középszázadban.

A' Romaiak uralkodása alatt spanyol ország megosztá nyilvános mulatságait meggyőzőjivel, valamint ezeknek hitvallásukban szokásaikban és törvényeikben osztozék. Bizonyitják ezt azon számos versenypályák, szinházak, és amphitheatrumok Toledo, Merida, Tarragona, Crunna, Santi Ponce 's Murviedro városokban, és számtalan ama játékszinek alkalmával felállitott emlékkövek. — Minthogy ezek ugy is a' pogányságra emlékeztettek, 's már ezelőtt is a' császároktól és szent zsinatoktól megtiltattak, természetes, hogy a' Gothok betörésekor egészen el kellett enyészniek; minthogy ezen népnek egyszerű gondolkodásmódja azokat, mint utálat tárgyát, 's némelly vezéreik isteneskedése (Frömmigkeit) mint istentelenség jeleit ugy tekintette. Igy egyedül a' vadászat a' nyilvános mulatság, mellyről, a' Gothok uralkodása alatt a' krónikákban, nyomokat találunk.

A' vadászat.

A' vadászat valóban legczélirányosb és alkalmasb mulatsága olly népnek, mellynek nyers és élénk ereje a' testi nyugalmat nem türhette, 's melly szellemi mulatságokra még fogékony nem volt. De spanyol ország a' Gothok uralkodása alatt még nagyon kevessé volt megnépesitve, 's a' kevés népség egymás közt nem eléggé vala összekapcsolt, hogy köztök egyéb mulatságok létre kelhettek volna. Igy a' nemesség azon rövid időt, melly nekik a' háborúból 's a' Maurok elleni szüntelen viaskodásokból megmaradt, vadászattal töltötte; 's ha néha a' lovagvivásnak (Turnier) valamelly egyszerű neme mutatkozott is, midőn t. i. a' lándsát valamelly gyürű után hajitották: ugy az inkább azon fegyver-nemben gyakorlás volt, mintsem hogy azt mulatságnak vagy nyilvános innepeknek lehetett volna nevezni.

A' vadászat egyébiránt magos és sólyom-vadászatra osztaték-fel. Az elsőnek eredete legrégibb idők homályába vesz-el: az utóbbi spanyol országban bizonyosan nem volt korább, mint a' Gothok uralkodása alatt; minthogy Vespasian idejében még magok a' Romaiak előtt is jó formán ismeretlen volt. Azonban, milly felette nagy vonzalommal viseltettek az északi népek a' sólyomvadászat iránt, bizonyitja Lajosnak, az istenkedőnek egy törvénye.—melly tiltja, hogy a' törvényesen megfosztottól annak kardja és sólyma elvétessék, — valamint azon ár-becs is a' Franczia'knál, melly egy sólymot három, egy megtanitott sólymot pedig 12 tehén értékével tesz egyenlővé.

Midőn a' következett időkben az erkölcsökkel egyszersmind a' mulatságok is jobban kimiveltettek, a' vadászat is magos innepek sorába emelteték-fel. Királyok és herczegek már nem magánosan nyomozák erdejikben a' vadat; hanem nagy sereg nemesek, vadászok, 's ijászok társaságában vadásztak, kik mindnyájan igen gazdagon valának öltözve, és számtalan kutyákat, sólymokat vittek magokkal. A' hegyek már nem egyes, komor kürtnek hangját viszhangozák, hanem az echo számtalan trombiták, sipok, klarinettok kellemes öszhangját hangoztatá. És nem egyedül lovagok vadásztak már most apródjaikkal, hanem a' mulatságban gazdagon öltözött nemes és nagy rangú dámák, duennájik és kisasszonyaik kiséretével, vettenek részt, 's a' mulatság innepiségét nevelni segiték. Többnyire gazdagon

ékesitett páholyokból nézék ezek a' vadászatot; de sokszor a' lovagok társasaságában, a' vadászdárdát kezeikbe szoritva nyomultak a' sürűbe, hogy valamelly nemes szarvast, vagy agyarkodó vadkant nyomozzanak, üzzenek; vagy pedig a' sikon lovagolva sólymaikat egy-egy kótyagra vagy egyéb félénk madarakra reptették.

Ezen magos vadászatot, melly felette költséges volt, és számos készületeket kivánt, csak igen tehetős nemesek adhatták, és később a' törvény utján kizárólag az ő jogaik és tulajdonuk közé tartozott. Nem olly könnyű volt ezen törvényt a' levegőre is kiterjeszteni; és egy sólymot megtanitani, 's azzal vadászni a' legszegényebb nemesnek is szabadságában állt. Igy a' sólyomvadászat a' legnagyobb fokig tökélyesittetett, 's mind addig közönséges és nyilvános mulatsága maradt a' nemességnek, mig a' tüzi fegyverek elszaporodása a' sólymokat a' kegyelemtől és használástól megfosztá. *(Folytatás következik.)*

HAZAI HIRLELŐ.

Arad városának öröm-innepe. (*Végzet.*)

Más napra (21-re) volt határozva Aradnak a' szabad városok sorába iktatása, vagy is felszabadulási igazainak nyilvánositása. Erre számtalan vendégek jelentek-meg a' szomszéd megyék sz. kir. városaiból, kik a' ns megye házánál egybe gyülvén pompás renddel kisérék a' m. k. biztost a' cath. templomba, honnan az isteni szolgálat után ugyan azon renddel tért az egész sokaság a' város piaczán készitett sátor-helyhez. Itt a' m. k. biztosnak veres bársonból arannyal himzett pompás széke vala, mellyen ő helyet foglalván, előtte a' városnak előjárói félkerékben állának, 's a' viszonti köszöntések és tisztelkedések után a' felszabaditás jogai felolvastattak. Innen az előjárók és számos polgárok a' szabad piaczra térvén a' kir. kegyelemből nyert jogokra, kezeiket felemelve, a' nép előtt tevék nyilvános esküvésöket. Ismét vissza menvén a' sátorba a' berekesztő beszédek után megtekinté a' k. biztos a' rendben álló polgárságot, és számos lövöldözés 's éljen kiáltás mellett lakhelyére kisérteték a' város előjárói 's lovas polgárság által. Delutáni $1\frac{1}{2}$ órakor a' városháznál és a' három-király vendégfogadóban vagy 800 személyre pompás asztal terittetek, 's a' nagy ebéd 2 órakor kezdetett, melly alatt az uralkodó ház, kir. biztos, gr. Széchenyi István, mint igen nagy érdemű hazafi, a' megyebeli és egyéb előjáróság, ugy a' beiktatott szabad városi polgárság egészségéért számos poharak ürittettek. Ebéd közepén a' három királyoknál levő asztaltól egy küldöttség neveztetett-ki, melly a' városháznál ebédlő m. k. biztosnak 's vendégeinek a küldöktől szives köszöntést vinne. Ez megtörtént, 's a' küldöttség

a' kir. biztos asztalától viszont szives jó kivánatot 's öröm-tiszteletet hoza válaszul. Az ebéd délutáni 4 óráig tartott; az étkek sokasága a' nagy számú vendégeket teljes mértékben kielégité minden tekintetre nézve.

A' község számára egész ökrök süttettek, és a' piacz közepén az állásokra helyezett hordókból bor folyt, mellyet a' nép mohón kapkodva fogott-fel, és igy a' köz örömben valamennyire az is részesült. Estve a' város kivilágositttatott; a' városház igen pompásan tündöklött, N. kereskedő háza, 's az israeliták synagogája átlátszó világitással volt ékesitve; a' felirások magyarul 's németül valának. Esti 8 óra-tájban a' 3 királyok teremében szabad tánczmulatság adatott; hol azonban a' tömérdek sokaság végett tánczolni nem lehetett, 's a' nagy hévség a' gyülekezetet sokáig együtt mulatni nem engedte. Azonban ha 11 óra felé az eső nem alkalmatlankodik, talán reggelig járt 's kelt volna az örömmel telt aradi, 's vidéki számos közönség.

Más nap (22-én) a' vadász-polgárság ebédet 's esti mulatságot adott a' város erdejében, hova azonban a' hely szüke miatt csak kevés vendég vala hivatalos. — 23-án a' polgárság saját ügyeinek elrendezésével foglalatoskodván az idegen vendégek többnyire elhagyák sz. k. Arad városának szives és derék lakójit. — 26-án a' mgos k. biztosnak elölülése alatt az uj sz. k. város tiszt-választást tartott, melly alkalommal Heim Domonkos mint polgármester, Mihalovits Lázár főbiró, Lukácsy János senator és kapitány 's a' t. egyes akarattal hivatalaikban meghagyattak. R. J.

Galantai Esterházy Pál herczeg beiktatása fő ispáni székébe.

Sopron vármegye és Kismarton sz. k. város, hol a' fő méltóságú herczegnek pompás kastélya és szokott lakhelye vagyon, ritka innepben részesült a' mult hónap végső tizede elején, midőn t. i. a' nevezett méltóságnak ősi szokás szerinti beiktatása fő ispáni székébe ment vala véghez, melly fényes nemzeti innepre minden felől igen nagy számú sokaság gyült egybe.

Beiktató kir. biztosnak ő cs. k. felsége n. mgú Revisnyei Revicky Adám gróf 's főkanczellár urat méltóztaték kinevezni, ki a' herczeggel együtt sept. 21-én Pottendorfról (a' herczegnek magyar országgal határos austriai birtokáról) sopron vmgye végh-helyére Vimpáczra (Wimpassing) déli 12 órakor érkezék, hol különösen e' czélra rendelt küldöttségtől idvezelteték. Ennek kiséretében folytatak utjokat a' méltoságok (mindenütt herczegi birtokon keresztül, Vimpáczot is bele értve, ama szép vad gesztenyés fasorban, melly Vimpácztól 's a' Lajtha vizétől Kismartonig terjed), és Nagy-Höflanban (Gross Höflein) a' fördő ház teremében egy másik küldöttségtől megköszöntetvén kezdődött a' pompás menetel harangok kongása, es ágyúk morgása közt Kismarton felé Kis-Höflanon keresztül, illy renddel:

1) Megnyitá a' bejöveteli sort a' vármegye hadnagya megyebeli lovas katonájival. Következett:

2) Sopron városának gyalog polgársága.

3) A' vendég-uraságok disz-hintójik.

4) A' nemes seregnek (banderium) egyik fele főkapitánjának (Egyedi Festetics Vincze grófnak) vezérlete alatt lobogó zászlójával 's hangászaival.

5) Nemes lovagok fényes magyar köntösben.

6) A' herczegnek udvari szolgáji, 's házi tisztjei gyalog.

7) A' kir. biztos, és herczeg, 's más méltóságok három hintókban, mellyek közül a' herczegi hintó ritka fényű pompájában tündöklék.

8) A' nemes sereg második fele alkapitánjától vezérelve.

9) Sz. kir. Ruszt városának gyalog polgársága.

10) Sopron városi lovas polgárok csapatja.

Eljutván e' fényes kiséret a' várnak vas kapuja mellett a' vámház felé térve, onnan balra a' kir. város kertjei alatt a' város alsó kapuján 's a' közép utszán keresztül a' herczegi vár piaczára, minden osztály a' nyomtatott magyar rendszer utasitása szerint maga helyét elfoglalá, 's a' fő méltóságokat egy számos küldöttség fogadta, valamint már menet közt is a' városi tanács-ház előtt Duzár János ur városi főjegyző ur a' tiszthatóság nevében csinos magyar beszéddel köszönté-meg őket. — Ekkor a' herczeg lóra ült, 's megszemlélé a' várpiaczán álló seregeket, mint: a' banderiumot, 's a' sopron megyei három kir. városoknak (Kismarton, Ruszt, Sopron) formaruhás polgárait. A' banderiumi nemes lovag sereg 130 közvitézből, 6 főtisztből, 10 altisztből, 18 trombitásból állott. Öltözete: kék attila-dolmány, veres nadrág sárga (a' tiszteknél arany) zsinórral, kucsma kótyaggal, sárga himzésű zöld csótár (zsabrák). A' trombitásoké: veres attila, kék nadrág sárga zsinórral, sárga topánka, fehér kótyagos kucsma, zöld zsabrák. Ezen nemes sereget, melly a' beiktatás előtt 14 nappal gyült egybe, 's előgyakorlatot tarta, a' megyebeli karok és rendek állitják-ki köz költségen. Forma-ruhájok 's azokkal járó költségek mintegy 30,000 váltó forintba kerültek. A' ló mindenik vitéznek sajátja volt; a' kard és szerszám a' megyei felkelő sereg fegyvertárából vétetett. A' nemes seregnek maga tartását és gyakorlatait igen jelesnek lehete mondani.

Következék most egy pompás ebéd mintegy 200 személyre, mihez nyomtatott magyar meghivó jegyek osztattak-ki. Részt vettek ebben: a' fő méltóságokon kivül sok honi 's külföldi vendég uraságok, Angolyok, Francziák, Poroszok, Oroszok 's a' t. (kik közt a' Bécsben lakó idegen hatalmak követei, jelesen Sir Friedrich Lamb angoly nagykövet 's más angoly lordok), különféle honi követségek, 's a' banderium tisztjei. A' terem ablakai alatt Gusztav Wáza ezeredének Bécsből jött hangász-kara játszott.

Ebéd utan a' herczeg, herczegné, 's kir. biztos a' küldöttségeket, Sopron vmgye tiszthatóságát fogadák-el. A' kastély előtt a' megyének különféle vidékeiről egybegyüjtött fiatal legények 's leányok innepies öltözetjekben (mindenik csapatonként) nemzeti

tánczaikat járták késő estig, még világositás mellett is, az uraságok előtt. Berekeszté e' napot a' magyar szinész-társaságnak (Horváth igazgatása a'att) előadott mutatványa (Béla futása) a' herczegi kertben e' czélra különösen felállitott sátorban, mellyhez a' Bécsből jött hires Strauss nak hangász-kara játszott.

22-én reggeli 9 órakor a' különféle megyék küldöttségei (mintegy 160 személy), ország gyülési követek (30), Sopron megye karai 's rendei a' kastélynak nagy teremében (mindösszze mintegy 2,000) jöttek egybe közgyülésre. A' megyebeli 2-dik alispán Konkoly László ur rövid beszédje után egy küldöttséget neveze-ki m. Juranics Antal győri püspök szónoklata alatt, melly a' k. biztost és herczeget a' gyülésre meghivja: a' másik küldöttség pedig főtiszt. Sághy Mihály szombathelyi kanonok vezérlete alatt a' fő uraságokat a' palota ajtaja előtt elfogadja. A' meghivott uraságok nem sokára megérkezvén harsány éljen kiáltások közt bejöttek, 's a' kir. biztos, balján a' herczeg, elfoglalá helyét. Ekkor a' főkanczellár neki sajátságos ékes-szóllással fontos magyar beszédet tarta, 's a' főispáni oklevelet felolvastatván, folytatá lelkes beszédét, mellyet gyakori (sokszor négyszer ismételt) éljen hangok szakasztának félbe: végre kalpagját feltéve a' herczeget fels. urunk nevében főispáni székébe iktatá, ki háromszori felemeltetése után az esküvést letevén hasonlóan gyönyörű 's nagy lelkesedéssel fogadott magyar beszéddel kezdé-meg főispáni pályáját, mellyet m. Juranics püspöknek, Konkoly alispán, és Högyészy Pál főjegyzőnek az innepléshez alkalmazott beszédeik követének. Ekkor a herczegi főispán mintegy 150 uj táblabirót neveze-ki, kik közt a' 17 évű fiatal herczeg is letevé a' hitet. (A' számos idegenek 's a' zajos éljen-kiáltás közt fogadtatott és magyar köntösbe öltözött herczegné két kisasszonyaival, 's más ékes dámákkal együtt a' teremben felemelt, 's veres bársonnal bevont karzaton (tribune) voltak szemlélőji ezen szertartásnak.) 11 óra felé bevégződvén a' gyülés, várpiaczon álló tegnapi kisérő sereggel együtt a' herczegi város-résznek főtemplomába ment az egész gyülekezet, hogy a' m. Juranics püspök ur által tartott nagy misében és „téged Isten dicsérünk" elmondásában hálás részt vegyen. A' menet illy renddel történt:

1) A' megyebeli huszárok;
2) A' soproni gyalog polgárság török muzsikával.
3) A' nemes seregnek fele, muzsikával.
4) A' herczeg, és királyi biztos; herczegné 's más dámák, urak, követek, karok és rendek disz-kocsikban.
5) A' banderium másik fele.
6) Ruszt és Kismarton gyalog polgársága muzsikával.
7) Sopron városának polgár huszárjai lóháton muzsikával.

A' polgári katonaság templom előtt állott rendbe. — Ajtatosság után ismet az előbbi renddel ment a' gyülekezet a' várba. Következék ott az arany's ezüst szerekkel diszlő pompás nagy ebéd, mellynek mintegy 800 személyei többnyire magyar meghivó jegyet kaptak. Különféle helyeken, 's fogadókban pedig külön mintegy 2 500 személy vendégelteték-meg. A' várban két nagy teremben volt a' királyi módon adott ebéd; közben Gusztáv Wáza és Strauss hangász-kara felváltva muzsikált. A' király, 's más országló fejedelmek, főherczegek, ország, herczeg, és herczegné, kir. biztos, karok és rendek idvezlésére tett köszöntő poharak ágyú-dörgések közt ürittettek-ki; számtalan kül- és belföldi borok fejedelmi pazarral ömlöttek. A' köznép számára a' kastély előtt két hordóból egyre csurgotta' bor, 's 4 sült ökör és számtalan kenyér osztatott-el.

Estve a' herczegi felséges kertben tüzi játék, 's pompás kivilágositás volt három muzsika-kar zengése mellett. A' reá következett fényes tánczmulatságban mintegy 1700 személy többnyire ma-

gyar öltözetben vett részt. — 23-án a' nagy gyülekezet eloszlott. — Hazánk nyilvános innepléseiben ezen említett különösen kitünteté magát pompájával 's pazarfényével. De méltó is volt, hogy honunknak leggazdagabb dynastája illy ritka pompával foglaljael azon diszhelyet, melly honja javára rendelteték neki. Dicséretes valóban és emlékre méltó Sopron vármegye rendeinek is ama nagylelke, mellyel ezen innep fényére olly tetemes bőkezűséggel áldozott. Mit nem várhatnak majd nemzeti intézetink, mellyek örök időkre alapittatnak, illy nagylelkűek segedelmétől! Ki kétkedhetik, hogy illy buzgó bőkezűség milly tetemes áldozattal fogja majd elősegiteni az egész hon örökös javát előmozditandó nemzeti emlékek létesitését, p. o. az országos pesti magyar szinház épitését, ha arra felszóllittatik, és hazafiságosan megkérettetik!

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Jövő kedden (oct. 7-én) Budán Megyeri Károly ur kedvelt színészünk jutalom-játékául előadatik „Attila hun király; — vagy — testvérgyilkos akarat ellen.“ Nemzeti hősjáték 4 felvonásban. Ziegler munkája. Magyarra tette Telepi György színész. — — A' budapesti lelkes magyar közönség jeles Megyerinknek szini érdemeit sokkal jobban ismeri, hogysem azokra figyelmeztetni szükség volna. Nem kétkedünk tehát, hogy pártfogóji ('s ki ne lenne az) számos megjelenésökkel fogják e' legjelesebb honi színészünk jutalmi játékát megtisztelni.

Kaposváratt aug. 31-en a' „bak őz“ adatott; de bár egészen elmaradt volna. Julia (grófné) helytelen játékán kivül szerep-nem-tudással az egészet zavarba keveré. Balog (árendás) a' szinfalak közül kihallott hangos kiáltásaival igazgatoi rendeléseit későn tette-meg. Demjén (gróf), Balogné (Szabadosiné), Maria (szobaleány), Demjénné (árendásné) ma is helyöken valának. Sipos (báro) rendetlen alakozásával eddig szerzett dicséretét keskenyebb határok közé szoritá. Más akármi szerepben őt örömestebb láttuk, mint e' szerelmesben. Egyébiránt ezen szindarab a' több két értelmű szók, és piritó kitételek miatt a' szinpadról, legalább a' nemzetiről, örökös kiküszöböltetést érdemlene. — Sept. 1-jén „Don Juan“ vétették elő, mellyben ha Balog (Leporello) túlzásig untató, pór elejébe való, hosszasan nyujtott ollyas bohózatival gazdálkodott volna, a' mai vig estvét kellemesebbé teheti vala. Játék végén Demjén (Don Juan) helyes játékáért előhivatott. — Sept. 2-án Demjén hasznára „Szapáry Péter“ czimű nemzeti darab igen népes szinházban színészinknek különösen egyesült szorgalmával adaték. Szapáry Pétert, a' Török vad járma alatt is hajthatlan bátorságú, és szeretett honjának sanyarú sorsát mindig kesergő szivén viselő magyar fő nemest a' kedvelt Demjén mély bánatú hajnoki alakkal tünteté elő. Ilka, Szapáry nője, férje szabadságának s életének kieszközléséért még a' halált is megvető magyar hölgy aggodalmait Balogné kisded termettel bár, de jeles szorgalommal megelégülésre láttatá. Hamsabéget, a' kereszténységet csigázó könyörületlen elvű vad pogányt Sipos gondos iparral személyesité. Zulimának Szapáryért égő, 's a' szelid kereszténység iránt viselt nyájas vonzalmai Maria által természetileg utánoztattak. Játék végén zajos tapsok, 's éljen kiáltások közt először Demjén (ki köszönetét a' pártfogó honosokhoz érzékenyen jelenté), majd Sipos, Maria, 's Balogné hivattak elő. Ma mindnyájan szembetünő szorgalommal játszottak.

Szigetvary.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

81.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön october 9kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Emberi élet tartóssága. Hufeland állitja, hogy az emberi élet betegség nélkül kétszáz esztendeig is eltarthat. Orosz országban tett észrevételek ezen állitást igazolni látszatnak. A' moskvai és pétervári halottak lajstroma ezer személynél többet mutat elő, kik a' 100 esztendőt felül élték. Ezek közül többen 100—110 esztendősek voltak; hatvan kettő 110—120; huszonöt 120—130; tizenkettő 130—140; öt 140—149; egy 150 és egy másik 168 esztendős volt. Ez utóbbi még 1796-ban élt nem messze Ploczktól Liefland határszélén, ki a' 30 esztendős háborúban katonáskodott, és még jól emlékezett Gusztav Adolf halálára. Ő I-sső Péter nagyatyja alatt született, 's 11 fejedelmek korát kiélte. A' pultawa-i ütközet alkalmával 86 esztendős volt. 93 esztendős korában harmadszori házasságra lépett, melly nem maradt gyermektelen, 's 1796-ban legfiatalabb gyermeke 62 esztendős volt. Utósó feleségével 50 esztendeig élt békes házasságban. Familiája akkorban 138 utódokból állott. Mindnyájan Poczkinban laktak, egy 18 házakból álló faluban, mellyet II-dik Katalin császárné számukra épittetett. Az aggastyán163-ik esztendejében még fris és egészséges volt.

Orvosok halandósága. Cramer professor Berlinben „az orvosok halandóságáról" érdekes hasonlitásokat és számitásokat közöl. Egy, általa készitett, tabella szerint, ha az élet közönséges tartóssága a' 70 esztendőt eléri, ugy az orvosok annak alig érik-el egy negyed részét, és 15 közül legfeljebb egy éri-el a' 80 esztendőt; fele az 50-ik esztendő előtt hal-meg. — Egyébiránt minden állapotbeli emberek közül a' theologusok élete legjobb irányban áll; ha 1,000 orvos közül a' 62-ik esztendőben már 601 halt-meg, akkor ugyan 1,000 pap közül csak 346 hal-meg, és ezen számon felül az orvosok halandósága ugy áll a' theologusokéhoz mint 399: 655-hez. — 1,000 pap közül 655 élimeg a' 62-ik esztendőt, és 327 lesz 73 esztendős, mig az alatt csak 171 orvos éri-el ezen időt. — Hogy pedig az

orvosok élettartósságát más külön-külön állapotú emberekéivel is össze hasonlitsa, következőket közöl még Cramer ur:

100 theologus közül a' 70 évet és azon felül eléri . 42.
„ falusi és erdei lakosokból . . . . . 42.
„ személyekből, kik magosabb tisztséget viselnek 35.
„ kereskedőből . . . . . 35.
„ katonából . . . . . 32.
„ kisebb hivatalbeliek közül . . . . . 32.
„ Prokátorok közül . . . . . 29.
„ Művészekből . . . . . 28.
„ Tanitók és professorokból . . . . . 27.
„ Orvosok közül pedig csak . . . . . 25.

SZORGALOM.

Mozaik-munkák. A' házi eszközöket és bútorokat mozaik-munkákkal diszesitő divat csak Medicis Maria uralkodása alatt jött Florenczből Parisba, 's XIII. és XIV. Lajos alatt tökéletesült. Mind a' két Florenczi, Branquier és Meliori, kik Gobelin készitményénél dolgoztak, legszebb munkákat készitettek kőbe, mint p. o. agát, jaspis, lapis lazzuli, 's egyéb kövekbe, mellyek tájrajzot, madarakat, virágokat, és gyümölcsöket képeztek. A' mozaiknak ezen nemét, melly leginkább a' bútorok diszesitvényére használtatott, igen keresték volt azon időben. Asztaltáblák, ajtók, iróasztalok, székek, almáriumok egyiránt rakattak-be mozaikkal. A' gyümölcsök, madarak és virágok, mellyek a' párkányzatokba valának rakva, elég tanúji annak, milly felette fáradságos munka ez. Használtak ezen időben rubinokat, smaragdokat 's egyéb hasábos (prisma) drága köveket is, hogy a' legkülönneműbb szinvegyitéket kihozhassák, mi a' szemet felette gyönyörködtető. De egyszerre kijöttek divatból ezen munkák, 's azért olly felette ritkák, 's nagy becsűek mi időnkben a' mozaikkal berakott bútorok. Parisban a' korona garde-meublejában még több szép darabokat láthatni, de mellyek az idegenektől ritkán becsültetnek érdem szerint.

INNEPLÉS.

Spanyoloknak nyilvános mulatságaik. *(Folyt.)*

Bucsújárások.

A' bucsújárások nem kevessé mozditották elő a' nép közt a' nyilvános mulatságokra hajlandóságot és kedvet,

melly számosan özönlött gyakorta innep-napokon bucsúhelyekre; 's az isteni szolgálatot végezvén a' napnak hátra maradt részét a' kedvnek és kividámodásnak szentelte. Ezen alkalmakkor volt többnyire, hogy a' spanyol nemzeti táncz, valamint a' tánczra hajlandóság mindinkább kimivelteték; és Asturiának még most is van bizonyos nemzeti táncza, mellyet szarándok ruhában és szarándok pálczával tánczolnak.

Lovagjátékok.

Miután Toledo megvétele után Castiliának városai a' 12-ik században több nyugalmat és terjedtebb népesitést nyertek, 's a' 13-ikban Jaen, Cordova, Murcia, és Sevilla bevétele utan a' Maurok Granadába vissza nyomattak, a' nyilvános mulatságokra hajlandóság mindinkább kimiveltetett. A' nemesség a' Maurokkal vitt harczokban meggazdagodott, 's több nyugalmat lelt: de ellenségeivel volt közlekedése által több miveltséget is nyert. Az asszonyok a' nyilvános inneplésekre szabadon bocsáttattak, mellyeket jelenlétökkel diszesiteniek kelle; majd nem sokára azoknak királynéjivá levének, kölcsönösen iparkodván mindenki pompa, izletes rendelkezés és elmés feltalálás által az ő tetszésöket megnyerni. A' vitézség ekkor a' galanteriával egybeköttetése által ama gyengéd és ragyogó szint nyeré, melly, ha annak nyerségét egészen el nem fátyolozhatá is, azt még is kedveltetőbbé és szeretetre méltóbbá tette.

Azonban spanyol országban a' lovagjátékok kimivelteté-söket elég későn nyerték, t. i. a' 14-ik század első felében XI-ik Alphons uralkodása alatt; noha az ez alkalommal szokásba vett fegyverjátékok már sokkal korábban behonosodtak. Alphons azokat politikából mozditotta elő: minthogy a' nemesség, melly az ő uralkodása alatt lépett-ki a' tutorság alól, egészen a' cselszövényekre adta magát, miről tehát a' király őket lovagi játékok által akarta elvonni. E' végből alkotta a' „tisztöv-rendet“ (de la Banda) 's maga alkotta a' törvényeket a' lovagjátékokra, mellyek az ő és unokája koronázásakor rendkivüli pompával adattak. Ezen időtől kezdve a' lovagjátékok legjelesb mulatságokká váltak udvari és nép-innepeknél.

Ezen lovagjátékokban a' lovagok vagy egyenként egymás ellen (justas), vagy csoportosan tizenötenként, sőt ötvenenként is (Torneos) viaskodtak ugyan annyi ellen. Ugyan ez volt szokásban a' vesszőjátékokban is (juego de

cannas), mellyekben az ellenfelet, maur szokásként, a' legsebesebb vágtatásban valamelly vesszőre tüzött lándsával elérni törekedtek. Egyébiránt a' lovagjátékok spanyol országban egészen a' 17-ik század elejéig tartottak, miután a' vitézséggel együtt már jó eleve mindinkább romlásnak indultak.

Bikaviadalok.

A' bikaviadalokról legelőszer a' 13-ik században ama hires „leyes de partidas" emlékeznek, mellyek azokat, kik a' bikaviadalban mint vivók részt vesznek, becsteleneknek nevezi. — Mind ezek ellenére is mindinkább tetszést nyertek ezek: és ha mindjárt azt a' 15-ik században is már mint valamelly kegyetlen és barbarus mulatságot tekintették sokan; azonban még Isabella királyné se volt képes azokat egészen eltörülni. Ellenben éppen ezen 's a' reá következett időkben nyertek még valódi formát és kimiveltetést. Még is a' nemesség most kevesebb részt vett bennek, 's az arenát (vivó tért) többnyire fogadott viaskodóknak hagyá, mig III-ik Károly azokat egészen eltiltá. Ha azonban némelly városokban még e' mai napig is adatnak, tehát azt azon körülménynek kell tulajdonitani, hogy az abból bejött jövedelem többnyire valamelly jótevő intézet számára fordittatik. *(Végzet következik.)*

PESTI VIZSGÁLÓ.

Tábori inneplés Budán. Felséges idősb királyunk névnapja valamint minden Magyarnak, ugy külön a' Budapestieknek is szivemelő innepül szolgált. Az előestvén már a' magyar 's német kivilágitott szinházakba számos közönség jelent-meg; de számithatlan sokaság vett részt azon tábori ajtatosságban, melly Budán oct. 4-én a' vár rétjén (General-Wiese) buzgólag tartatott, mellynek innepiségét a' hideg ugyan, de tiszta csendes idő nevelé. Mind a' vár bástyája, mind az alatta terülő dombok, 's a' rét körületei tömve valának emberekkel, 's kocsikkal. A' katonaságtól képzett nagy négyszeg közepén álla a' diszes sátor, mellyben a' felemelt oltár előtt 10 órakor mutatá-be a' hála-áldozatot felséges urunk életéért a' Mindenhatónak t. Czigler Ignátz ur honunk fő tábori papja fényes egyházi kisérettel, melly alatt a' sátort körül vevő invalidusok, és népség serege német nyelven buzgólag zengedezé az „Im arczunkra borulunk — ez nagy szentség — 's áldás után a' — téged Isten dicsérünk — 's tartsd-meg Isten királyunkat." — Következék erre a' katonaságnak háromszori tisztelkedő futó tüze, mit a' réten álló 24, 's a' vár fokain felállitott többi ágyúk mindannyiszor követtek. A' fő hadi kormányzó báro Lederer Ignátz

ő excja valamint mise előtt rendre vizsgálá a' jelen volt katonaságot, ugy az ajtatosság után maga előtt lépteté-el az egész sereget, mellynek több hangász-karai egyre hangoztaták „a' tartsd-meg Isten királyunkat" kedvelt népdal melodiáját. A' fő hadi kormányzó e' napon fényes ebédet adott, mellynek végén az idvezlő köszöntéseket a' várfokáról 101 ágyú-lövés kisérte.

A' pestvárosi erdőcske oct. 5-én ismét tömérdek népségtől látogattaték-meg. Részint a' szüretnek vége, 's a' budai hegyek közti mulatságoknak megszünte, részint a' délelőtti hideg időnek meglágyulása, részint végre Mensen Ernst gyors futónak ismételt futási mutatványa, valamint a' Pierre igazgatása alatt levő kötél-tánczosoknak a' csusztató helyen túl terjedő rétségen alakoskodása, 's végre az általok egy levegő-balomnak felereszlése okozhaták, hogy illy számtalan gyalogok és kocsik jelentek-meg mai nap e' szép berekbe.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán a' sept. 29-én adatott uj tánczjáték „Pervonte a' lámpás-szigeten" némelly történt muzsikai és szini zavarok miatt nem igen kedvezőleg fordult-meg szinpadunkon, noha Wirdisch és Mayer tánczosnéink a' történt botlásokat elfelejtették a' kimélő közönséggel. A' játéknak másodszori előadásától azonban minden jót reménylünk, annyival is inkább, minthogy az Ellinger ur által készült jó uj muzsika kettős érdekűvé teheti ezen mutatványt. — 30-án a' különben jól adatott Calais Jánosban a' czimnévnek egy kétszer hibás kiejtése nem lehetett vissza nem tetsző. Ezen botlásnak megesése a' próbáknak rendetlen folyamatját, 's a' vezértagoknak gyengébb, hogysem kellene, felügyelését árulja-el. — October 1-jén „Szapáry Pétert" láttuk. A' czimszerepben Lendvay ur tehetsége szerint törekedett személyét érdekessé tenni. Kántorné (Ilka) és Lendvayné assz. (Zulima), valamint Bartha ur (Hamsabég) vivék a' többi főszerepet. — 3-án felséges idősb királyunk névnapja előestvéjén Ziegler „fejdelmi nagyságát" láttuk. A' hosszadalmas és sok kihagyható érdektelen beszéddel s jelenetekkel bővelkedő darab (ámbár először adatott) kedvező hatást nem nyere. Végzetekor a' szini személyzet „Tartsd-meg Isten királyunkat" népdalt éneklé-el fels. urunk képe előtt. — 4-én rendkivüli bérlet-szünéssel Stella Vincze lovagművész ur athléti mutatványait ismételve láttuk, mellyek után ő és nehány társai szinészink segedelmével „kalandor lovag — és — varsói ütközet" czimű néma játékokat adták, a' mellyekben előkerülendő rendkivüli ügyességeket fájdalom csak a' hirdető czédulákban láttuk. Átaljában mind a' két némázat e' nemben a' legcsekélyebb mutatvány volt, mit valaha szinpadunkon láttunk, 's mindenki ohajtá, hogy a' szini rendelő jövendőre illyesmit elő nem adatni szoros kötelességének tartsa. A' kis Angelikának és ifiú Kostyál-

nak csinos magyar kettős táncza némileg pótolák ez esti veszteségünket. — 5-én „két Péter“ czimű vigjáték adatott.

Kátai.

Kolosváratt sept. 4-én szinészink a' nagy rokonságot adák Kotzebuetól. A' büszke, köz sorsból felemelkedett, 's most már atyjafiait lenéző Kühner tanácsost Szentpéteri méltólag; fiját a' lepkeként szálló városi léha ifiút Egressi helyesen; bátyját a' mezei gazdát és ujság-vadászt Szilágyi pontosan; nőjét Egressiné elégedésre; fiját a' jó szivű, nemes gondolkozású, kedvesét (Elsbet), ki bár szegény, tiltó parancs ellen is hiven szerető, 's annak sorsában résztvevő Antalt Szerdahelyi helyesen; bátyját Kühner Pétert, ki szegény állapotból évek után gazdaggá lett, 's most szegénységet tettetve minden rokonitól eligazittatik, midőn segédet kér, Udvarhelyi helyesen; leányát a' kedves, ártatlan, természet gyermekét Elsbetet mindig igen kedvelt Dérinénk művészileg; a' tanácsos gazdasszonyát Sybillát N. Maria, hajós kapitányt Kubay jól adták. — Sept. 6-án hibás lépés és lélek nagyságát láttuk. Az egész darabban két személy tünik-fel különösen: egy nagyon jó fejedelem, kit kegyelem, és szelid bánás sugárol körül; 's midőn fiját szinte megöletni látja is, bocsánatra hajlik nagy szive. Illyen magos lélek szinte csak képlegesen, de nem tettlegesen létez. Másik személy egy illy asszony, ki ön kivánatinak férje nyugodalmát, becsületét, sőt még életét is feláldozni elég szemtelen; 's midőn az iszonyú tett felett — mi szerint férjét méreggel megétetni kivánta — a' fejedelem bíróként áll, az elfajultat országából elmenéssel bünteti csak. Szinészink kellemes estvét szerzének ezen darab előadásával. — Sept. 7-én az ismeretes szevillai borbély adatott. Gróf Almavivában Latabár lépe-fel; éneke, játszása igyekezetet sejdit: szép, de még 'gyenge tenor-hangja pártolást érdemel. Bartolót Szilágyi művészi felfogással, Rozinát szeretett Dérinénk, mint mindig, mesterileg; Basiliót Udvarhelyi pontosan, Figarót Szerdahelyi mintegy szerepére születve, meghatással adták.

Szegeden sept. 11-én adatott Kisfaludy Sándornak „emberi szív örvényei“ czimű darabja. Kőszeghy (Maróthy) ismét ugy lépett-fel, mint ki magának ezen pályán szép tökéletesedést szerzett; hiven és valóban igen jól alakitá azon szerelmest, ki más iránt érzett gerjedelme mellett is az erkölcs utjáról eltántorulni nem képes; szépen a' magyar nemzeti caractert, a' vendég-szeretést, 's a' szerelem-féltés érzése által elfogott nő nyugodalmának isméti megszerzésén munkálódott férjet. Váradyné jól képezte a' szerelem-féltést, 's férje megöletésén érzett fájdalmat. Szilágyi (Telegdi Béla), Balla (Zarandi Farkas), Szántai (Lukács) jól játszottak. Balláné (Ilka) igen hiven festé a' reménytől foszlott erkölcsös szerelmest, 's midőn vonzalmának tárgya (Maróthy) megöletett, az érző szivnek kinjait. Kovács (Szarándok) a' bo-

szús, és megvettetésért halált adni szándékozó, magát tettetni tudó szerelmest igen jól személyesitvén, többi társaival együtt tapssal jutalmaztaték. Ezen darabnak végzetével néma ábrázolatban adatott „a' nemzeti őr-angyal.“ Ez casinói egyesületünk tiszteletére tétetett azért, mivel ezen egyesület folyó hónap 8-án tartott ülési határozata mellett egy tagja által még a' mult évben ön költségén készittetett azon padokat, mellyek a' játékszinben vannak, és mellyeknek ára mintegy 80 vftokat tesz, magához váltotta, 's ezen mennyiségnek a' készittető tag részére kellő megfizetése alól a' szinész-társaságot felmentette. — Szép tett az egyesülettől, 's valóban szép a' háladatosság a' szinész-társaságtól is, melly illyes érzetét közösen kijelenteni sietett. — Ha mindenben, és mindenki által illyképpen pártoltatik a' társaság, nem csak állandó maradhatását fogja nyerni, de mi magunk is állandóbban fogunk élni azon nemes gyönyörrel, mellyet a' szinházban nyerni lehet. Tiszaközy Vidor.

Győrött oct. 2-dikán foglalá-el a' Dunán tuli szinjátszó társaság Komlóssy urnak igazgatása alatt — a' hirdetés szerint rövid időre — Villi ur kormánya alatt volt német társaságnak elköltözése után megürült — szinteremünket. Előadásaikat Birchpfeiffer Karolina „Szapáry Péter“ 5 felvonásos darabjával kezdék igen mérsékelt számú hallgatóság előtt, mit részint a' hegyeinken még most is tartó igen vig szüret, részint pedig ezen különben is kevés költészi kifejlés nélküli darabnak négy évek óta mind a' Magyarok mind Németek által szünteleni adása okozhatott. — Czelesztin (Szapáry) a' mennyire hangjának tompasága által declamatiója vesztett, annyira a' felvett caracternek helyes találása játékát pótolta. Mozdulati bizonyosak, kinyomók, de néha még is szerfelettiek, 's az érzés kifejtésére szükségtelenek voltak, kivált a' — szabadság hallásakor, és nője látásakor. — Komlóssy (Hamsa-Bég), Komlóssyné (Ilka) szorgalmatosan, és megelégedésig mulattattak. — L. Rozaliának (Zulima) bizonytalan mozdulati, állása, 's minden tüz nélküli előadása kezdő művésznére mutatnak. Az érzés kinyomásai hidegek, és természetlenek, mellyeket ha szorgalma által legyőzendhet, hozzá járulván szava (melly kevessé még is egyhangú, és gyenge) kellemetessége, izletes öltözete, és tetszetős külseje benne kedves művésznét nyerhetünk. Szakácsyt (Batthyány) szép külseje igen ajánlotta, de mozdulatjai kinyomás nélküliek, és hidegek. Tanácslanók néki, hogy az érzés kijelentésére ne csak kezével lóbázzon, hanem egyéb test-részeit is ahoz alkalmazva mozgékonyabb legyen. — Fülöpné (Trencsényi Maria) csekély szerepét nézhetőleg, Hubenay (Forgács), László (Esterházy), Gál (Boros Miklós) és a' két agák Döme és Török urak valamint Farkasné, Törökné, K. Paulina (magyar hölgyek) és M. Luiza (Azora) szerepeik csekélysége miatt itéletünk alá nem jöhetnek. Boldizsár, (Beleznay), Bajai (Máté öreg szolga) és a' két Jancsár Horváth és Elek urak csak a' czédulán, és nem a' szinen voltak

láthatók. Melly személy-szaporitáshoz azonban mi már Komlóssy urnak igazgatása alatt annyira hozzá szoktunk, hogy ezt a' hibák közé feljegyezni csak alig is jutott eszünkbe; hanem az igen is, hogy Szapárynak földmives jobbágyai, kik a' szinen jó nagy számmal jelentek-meg, mind sárga Attila dolmányban fekete zsinórral, és pedig még azon viszontagos időben, mint a' darab tartja, léptek-fel. Jankó.

Német Játékszin.

Pöck ur vendégjátékait a' pesti szinházban mindenkor tömött közönség előtt folytatá oct. 1-jén Rossini „szevillai borbélyában" mint Figaro (mit olly jelesen, mint ő, nálunk még senki sem játszott; első ariáját olaszul éneklé) — oct. 2-án Rossini „Corinth ostromában" mint Mahomed szultan. — 4-én jutalmi játékául „Zampa" jött szinpadra. Pöck ur a' czimszerepben részint játszás módjában részint énekében (minthogy a' magos tenor-hangokat nem vehette) köz kielégitést nem szerze. — 6-án Rossini „Tell Vilmosában" a' czimszerepet több sikerrel játszá.

Zöllner ur vendégjátéka Pesten. Ezen vendégünk, kit a' Pestiek régibb időkből ismertek, most a' pozsoni szinház rendelője, csak kétszer mulattata minket. Sept. 20-án mint Rappelkopf Raimundnak „havasi királyában" és 30-án Lumpacivagabundusban mint Czérna. Mindenkor tetszéssel fogadtatott.

Katzianer ur vendégjátékát a' pesti szinpadon folytatá sept. 22-én a' Matoreny Maria l. a. jutalmául adatott „házi perlekedés" czimü vig játékban mint férj.

Kassán sept. 14-én a' „30 év egy játékos életéből" igen tömött házban adaték. Hörnstein ur (Behlen) a' két első felvonásban csak félig elégite-ki, a' két utóbbiban egészen elhibázá caracterét. Ellenben Nits l. a. (a' hitese) átaljában igazán és hiven fogá-fel személye caracterét, 's jelesen játszék. Érdemlett előhivatásban részesült. Echten ur (Warning) minden birálat alatt játszék szerepét nem tudva. A' diszletek és elrendezés az 1-ső 's utósó szakaszban valóban nyomorultak voltak. — 16-án „az őrültek háza Dijonban" mellyről már emlékeztünk, jött szinpadra; de ma Piccolini ur (Lorenzo) távulról se játszá e' szerepet olly sikerültten mint Hüllmer ur Uhlich urat (felvigyázó) nézni se lehetett. A' szinterem tele volt; átaljában a' bérlet jó. — 17-én Kotzebue „bak őzét" láttuk. Hessenberger ur a' haszonbérlőt jelesen játszá. — 18-án Nits l. a. részére „Mirana, a' havasi királyné" adatott üres ház mellett. De ezen mutatvány jobb sorsra nem is volt érdemes. Kranz l. a. minden birálat alatt játszék. — 19-én „a' jeruzsalemi királyné" czimszerepét Hörnsteinné assz. igen derekasan adá. Kassai.

DIVAT.

XLII-dik divatkép az 1834-ki 81-dik Honm. mellé. — Kalap poude-soie-ból; ruha selyem musselinból; pelerine himzett musselinból. — Bécsi divat (oct. 2-ról): blonddal körzett luxor-ruha; váll-kendő és tollas beret-kalap blondeból.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

XLII. Divatkép.

(Párisból sept. 20-ról.)

Pou-de-soie capote-kalap; selyem-muſselin ruha; himzett muſselin-pelerin.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

82.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap october 12kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Fecskék természeti ösztöne. Mennyire megyen a' fecskék természeti ösztöne (Instinct), Gleanings következő történettel bizonyitja-be. „Egy pár fecske valamelly mészégető kemenczének bolthajtása alá, éppen a' végső pontra, épité fészkét, hol három kémény jött össze, 's a' fal olly meleg volt, hogy ha az ember kezét csak darab ideig is oda tartotta, ki nem állhatá a' melegséget. A' fészek azonban elkészült; de nem sokára a' melegségtől kiszáritva össze morzsolódott, 's leesett. A' fecskék egy másodikat épitettek, később egy harmadikat ugyan azon helyen; de mind a' háromnak ugyan azon sorsa lett. Most egy negyedikhez fogtak, melly tökéletesen megmaradt; noha a' kemencze melegsége ugyan az volt mind végig. — Reá következett esztendőben a' fecskék ismét azon helyre épitették fészköket, melly ismét megmaradt, 's benne fijaikat kiköltötték. Ugy a' harmadikban is. — — Ha az ember ezen közleményt olvassa, mellynek valóságáról Jesse jót áll, e' hármat lehet és kell belőle következtetnünk: 1.) Kellett a' fecskéknek valamelly anyag-nemet feltalálni, és össze szerkezni, melly a' tüznek ellent állott. 2.) Lehetetlen, hogy ezen munkálatban csak egyedül természeti ösztönüket követték volna. 3.) Midőn a' második és harmadik esztendőben vissza jöttek, nem csak annak emlékezete maradt-meg nálok, hogy a' föld, mellyet közönségesen épitéseikre használnak, a' melegséget ama kéményen ki nem állja, hanem azon agyag- vagy föld-nemre is vissza kellett emlékezniek, melly épitésökre szolgált a' mult esztendőben; sőt arra is kellett emlékezniek, hogy ezen hely az, mellyre amaz agyag-nem szükséges. — Érdekes, és méltó adatok ezek a' természet-vizsgálóknak! Világos és kézzel fogható tanúja annak, hogy az oktalan állatokban is van valami több a' természeti ösztönnél, 's hogy gondolkoznak, és okoskodnak!

Halak hosszú élete. Charmilesban az aube-i departementban egy renkivüli nagyságú halat láthatni, melly ott a' Riotense-örvény vizeiben találtatott. Ezen hal, melly a' közönséges pisztráng-faj közé tartozik, 26 hüvelyk hosszú, 's nehezsége mintegy 18 font. Az ország legöregebb vénei őt már gyermekkorukban ugyan illy nagyságban látták, 's e' szerint már 80 esztendő óta megszünt növése; miből következtethetni, hogy legalább 100 esztendősnek kell lennie, sőt nagy hihetőséggel felvehetni, hogy legalább is 200 esztendőt élhetett. Orrán számtalan horog-sebhelyek látszatnak. Nagysága őt a' harcsa megtámadásai ellen biztositja, 's minthogy lehetetlen az örvényből kiszabadulnia, alkalmasint természeti halállal fog kimulni.

Fülemüle. Magdeburgból irják, hogy ott a' fülemüle még az idei augustus közepén is hallatta magát. Bécsben, mint a' bécsi theatrum-ujság emliti, még septemberben 12 kén is minden estve csattogatott az ottani Duna-szigetben, még pedig olly gyönyörün, mint majus-hónapban.

SZORGALOM.

Gőz-előkocsi. Nem régiben a' vicennes-i uton a' Parisban Diez és Herman urak műhelyében készült gőzelőkocsi próbáltatott-meg. Először az utat egyedül tevémeg, 's 20 személlyel levén terhelve három fertály órai tért hagyott maga megett 11 minutum alatt. A' második próbánál egy omnibust csatlának hozzá; mind a' két kocsin öszvesen 43 személy találkozott, 's a' gőzkocsi még is olly sebességgel ment, hogy 1 órában 3 órai tért haladott-meg; visszajövet azonban a' vicennesi erdőségnél meg kellett allnia viz végett, mi azonban kevés késedelmet okozott. Midőn a' vicennes-i torony felé közelednének, az ételszivattyú egyik csöve elrepedt, de azt csak hamar kijobbitották, 's igy 12 percz alatt 43 személlyel megrakva megérkezett a' st. Antoin külváros fourage-piaczára. A' kocsit felette nagy könnyűséggel lehetett ide-oda vezérleni mind az ország-uton, mind a' kövezeten a' nélkül, hogy a' nagy embertömeg gátolhatta, vagy ez benne kárt tett volna, melly kivánesiságból minden részről az utakat ellepte.

INNEPLÉS.

Spanyoloknak nyilvános mulatságaik. *(Végz.)*

Játékszinek.

Egy rendelménye Alphonsnak, a' bölcsnek, kétségen túl teszi, hogy már a' 13-dik században Castilia Troubadourok és Jongleur-ek özönétől lepve volt, kik közül az elmésebbek a' nagyok váraiba 's palotájiba magokat befurni tudták, 's a' csekélyebbek a' városok és faluk pórnépét bohóskodásaikkal mulattaták. Költeményeiket közönségesen énekelni szokták, 's már akkor is legnagyobb részint dramaiak voltak ezek. Egyébként a' drama spanyol országban is a' mysteriumokból vagy is szentes történetek előadásából lépett-ki. Az emlitett „leyes de partidas-ból" be lehet bizonyitani, hogy illy mysteriumok már a' 13-dik század első felében léteztek, hogy világi történetekkel váltogatva voltak, hogy szinte ugy a' templomban, mint azon kivül, szintugy papoktól mint világiaktól, szintugy dilettansok mint ollyaktól adattak, kik kizárólag ezeknek előadására szánták magokat. Valamint pedig ezen mysteriumok előadásából és elrendeléséből később a' tulajdonképpi „Autos sacramentales-ek" fejlettek-ki: ugy első lepésül szolgáltak a' világi szinjátékok előadására. Ezen utóbbiak kimiveltetésöket a' spanyol költészet azon miveltsége által kapták, mellyre az a' 15-dik század elején a' pompaszerető arragoni udvarban és Castiliában Villena és Santilla marquis-k, Don Juan de Mena, Don Jorge Monrique pártfogása alatt emelkedett, ugy hogy már ezen időszakban bizonyos neme a' pásztori játékoknak 's kis dramák adattak (eglogas villanescas decires y dialogos).

A' spanyol játékszin tulajdonképpi alapitójának némelyek Naharro-t, mások Lope de Rueda-t tartják. Annyi bizonyos, hogy de Roxas Ágoston „Celestina"-ját már a' 15-dik században irta, ha bár az csak később folytattatott 's végeztettett is be; hogy de Torres Naharo Bertalan az ő „Propaladia"-ját, és talan Oliva is „Agamemnon"-ját és „Ecubáját" Romában X. Leo alatt tette nyilványossá; és hogy az elsőnek komédiáji Nápolyban nagy tetszéssel adattak, de spanyol országban soha se. De Roxas Ágoston nyilván mondja, hogy a' katholikus királyok hozták-be a' komédiát és inquisitiót Granada bevétele után, 's hogy az elsőnek behozatala Colon felfede-

zéseivel és Nápoly megvételével egy korszakba esik. Éppen olly bizonyos, hogy Juan de Encina Ferdinand és Isabella menyekzőjére igen elmés pásztori játékot készitett, hogy Valladolidban Ariosto nak egyik komédiáját igen gyönyörű diszitvényekkel adták, és hogy Perez Antonio már Lope de Rueda előtt több játékszini előadásokban vett részt.

Bár milly elhatározók legyenek is azonban ezen tettek, még is legkisebbet se vesznek-el azon dicséretből, mellyet Cervantes Lope de Ruedára halmoz, 's annak bizonyitványával igen megegyeztethetők. Cervantes csak azt mondja, hogy a' játékszin Lope de Rueda által csak gazdagabbá és fényesebbé tétetek, de nem hogy ettől hozattatott-be. Mások nagyitották és tökélyesittették. Berrio legelőszer Maurokat, és kereszténeket; Juan de la Cueva legelőszer királyokat és királynékat, 's Per Jodar legelőszer szenteket, tüneményeket és csudákat hozott a' szinre. Rey de Artieda legelőszer gépelyeket használt; Cervantes Vega, és Juan y Francisco de la Cueva és Calderon de la Barca a' spanyol szinészetet olly fokra emelték, hogy az minden mivelt nemzetek csudálására érdemesülne.

LITTERATURA.

„Csatár. Hőskölteményi rajzolat. Irta Garay Nepomuk. Pesten Trattner-Károlyi nyomtatása. 1834. 179 lap 8-ad rét." A' magyar költészet körén csak a' legközelebb mult héten tünt-fel ezen érdekes epos fiatal iróink egyikének termékeny miveltségű tollából ajálva t. t. Csapó Daniel első alispán, Bezerédy István főjegyző, 's Augusz Antal főszolgabiró uraknak Tolna megyében. A' szerzőt már több kötött 's folyó beszédben irt műveiről ismerni fogják e' lapoknak becses olvasóji. Az emlitett hős költeménynyel a' kedves szülő földjén, Albert király holta után Erzsébet királyné és Ulászló király párthivei közt, történt ütközetet, 's azt megelőző tetteket akará örökiteni, 's czélját alkalmasint érte is. Koszorús költőink Horváth Endre 's Vörösmarty urak lépteit 's irás-módjokat látszik követni a' szorgalmas szerző előadásában, 's nem kétlünk, hogy a' két koszorús örömmel fogadja fiatal követőjének e' diszes zsengéjét. Az olvasók túl menvén az abban előforduló poetai szabadságokon, tájszókon, a' VI-dik kép 24-dik versén, melly illy aesthetikai műből kihagyható vala; a' poetai szükség-szülte sajátságokon, és nem mindenütt hallható kiejtéseken, érdekkel fogják venni, hogy a' szerző Hunyadyt választá művének hősévé, 's a' külföldi jeles költők felosztásához csatolván magát az epost nem

énekekre (mivel mai világban költészink már nem énekelnek) hanem 9 képekre (mellyekben 3755 vers van) tagolá. És valóban nem lehet érdek nélkül olvasni ama szép képeket, mellyekkel e' szépmű kérkedik, 's mellyeket a' szerző élénk szinekkel festve állit elénkbe. — A' csinos egyszerű szinelt boritékba kötött könyv találtatik Pesten e' lapok kiadójánál és Eggenberger könyvárosnál. Ára finom velinen ezüstben: 1 ft. 20 kr. nyomtató papiroson 1 ft. — Hogy a' benne foglalt irásmódnak 's gondolatoknak némelly példájival ismertessük olvasóinkat, ime nehány sor:

II. kép 156—182 vers.

Szent háromszor szent rendeltetésed o asszony!
A' mikor éltednek fonalát egy másodikává
Fonja az istenkéz, miidőn örömet, nyugot áldoz
Lelked egy elrejtett lénynek, melly általad a' bús
Nem létből létté alakul, 's te gyönge tejeddel
Táplálod, 's embert adsz általa benne minékünk;
Embert, a' ki hazát, igazat jól tudjon, imádjon.
Akkor az istenség is alá mosolyog remekére;
Megpöndíti szelid kebelednek hurjait; a' hang
Édes borzadozás közt végig futja ereidet —
'S nem látsz mást szerelemnél, nem mást kis csecsemődnél.
Szent, háromszor szent rendeltetésed o asszony! —

VII. kép 1—23 vers.

Múlandó az idő, 's pusztító elhaladását
A' kutató észnek sólyomrepülése se győzi,
Ő pedig a' titkos mélység feneketlen ürében
Hosszu sötét éj közt üzi a' véghetlen emésztést,
'S esztelenül, mint egy dühödött Medéa tulajdon
Gyermekeit maga öldösi, és maga éli-el őket.
A' meredek bérczet hiu porrá szántja ekéje,
És kimeríti az ősi Dunát 's a' földközi tenger
Messze szökő hullám-árját, 's hol zúgva csatázott
Földet, eget rémitve, utóbb ott zsenge mező kél,
'S puszta Siroccónak fövenyén uj Hübla virágzik.

VIII. kép 400—422 vers.

Így pusztít az idő! megemészt száz élü fogával
Mindent egyformán; sürü éj lesz hamva körül a'
Hadvezető hősnek; nem lesz, ki halma fölébe
Rózsát ültessen 's győzelmes hősi borostyánt,
Hogy fennyen hirdesse nemes tettét, 's unokáknak
Ingert adhasson fölséges bajnoki tettre;
Moh lepi a' pompás márványnak büszke tetőjét,
'S az, kit arany czimmel pompásan hirdete egykor,
A' feledésnek örök sirjában enyészik idővel.
Kéj, öröm, és vigság mosolyog körülöttem is íme!
Fürteimet rózsák koszorúzzák ifju gyönyörben;
'S üssön végórám félelmes hangja!.. Sötétség
Lesz lakom és feledékenység... 's ki marad? ki eszében
Fenmarad a' költész?.. ha lesz, és ki lesz a' rokon érző,
A' ki hideg sirján állván ráhintse virágát?...

PESTI VIZSGÁLÓ.

Szépirási tanitás. — Folyó october 14-én kezdődik ismét a' közönséges tanitás a' felsőbb szépirásban a' királyi nemzeti iskolákban 's itteni ajtatos szerzet gymnasiumánál, valamint is az alulirtnak különös 's közönséges iró-teremében (váczi utsza 410. szám alatti Gablerház 2-ik emeletében), hol egyszersmind a' helyes irás is tanittatik. — Kik ezen alkalmat kézirásaik javitására használni akarják, vagy azon szülők, kik gyermekeiknek a' szépirásban mindjárt elejénte kivánnának alapos tanitást adatni: méltóztassanak vagy a' nevezett iskolákban, vagy az alulirtnak lakásán dél előtt 10-től 12-ig magokat jelenteni. — Kaphatni szinte nála 2 lábnyi széles és 2 láb 8 hüvelknyi magos nemzeti abc-t is 1 pengő forinton, valamint tolltartás szabályait szinte azon nagyságban és áron; továbbá 1 láb 6 hüvelknyi széles, 's 2 l. 1 h. magos diszpéldányt 20 ezüst kr-on más deák, magyar irás-példányokkal együtt 18—30 váltó kr-on.

Tauber Károly Imre.
a' pesti kir. nemzeti fő iskolában szépirás tanitója.

Muzsikai tanitás. A' Budapesten köz kedvességet nyert jeles hegedűs Serwaczynski Szaniszló, ki a' külföldön is valamint nálunk olly remek bizonyságait adá művészségének, hogy méltán az első violinisták közt foglalhat helyet, még néhány szabad órájit mind fortepiano- mind pedig hegedű-játszásban tanitásra kivánná forditani. Kik tehát alapos utmutatásában akár ő nála, akár saját lakásukban részt venni ohajtanak, értekezhetnek vele szállásán a' Leopold városi 3 korona utszában Fabini ur házában.

HAZAI HIRLELŐ.

Polgári innep Baján.

Vidul mindenkinek szive, midőn a' honi hirlapokban naponként olvassa, miként hazánk kisebb nagyobb városai a' nemzeti kifejlés, és csinosbulás tökélyetesb fokára emelkednek uj nem csak külcsinú, de közhasznú intézvények létre alakitása által. Illyen méltó öröm mosolyga sept. 28-án Baja kiváltságult városa minden lakosának vidám arczán, melly napon disz-ruhás századja dandárának felszentelési innepélyes szertartását ülé. Szerkezé ezen századot a' polgarságnak haza- király- és felebaráti szeretete még 1802-ikben mlsgos b. Podmaniczky fő ispáni székébe igtatása alkalmával a' t. vármegye pártfogása alatt vadász öltözetben, mellyet 1825-ikben iker megyénk szeretett mostani fő ispánjának mlsgos Radványi gróf Győry Ferencz urnak ugyan tiszti székébe igtatásakor a' bécsi polgári granátosok diszruhajával válta-fel. Szerkezése czélja eleinte sátoros innepek alkalmával az isteni szolgálat alatt ajtatoskodási tisztelkedések levén, azzal most legujabban Arno János ur század parancsnoka felszóllitásából a' felebaráti szeretetet még más társasági szép erényekkel együtt párositá. Ugyan is most a' század sarkszabálya méltán a' felebaráti szeretetben mondathatik alapulni, melly

tagjának, bár millyen veszély károsítja is meg, mindenkor kész segedelmét biztosítja, mint jelenleg egyikének augustusi tüz-gyulladáskor házi bútorai elégvén a' század őt azonnal 200 egynehány forinttal segítette. Úgy szinte bizonyos csekély mennyiségű pénznek a' tagok által a' század pénztárába évenkénti betétele által köteleztetik a' század minden szegényebb tagnak elhunytakor tisztességes földbetakarításáról gondoskodni. — Feljebb jelentett innepi szertartás alkalmával t. Polimperger Éva született Ódry asszonyság, néhai Polimperger György özvegye, kedvelt első alispánunk testvére, kit jobbágyai számtalan jó tételeményeiért valódi anyaként szeretnek, és Latinovits Anna, született Schveidel asszonyság t. Borsodi Latinovits Benjamin megyénk tisztelt fő jegyzőjének hölgye, mint dandár-anyák, az első a' dandárt világos kék, aranyal, a' másik pedig rózsaszinű, ezüsttel „Polgári hivség, és hazaszeretet" czimű felirásokkal himzett drága selyem szalagokkal ajándékozták-meg, mellyeknek szokás szerinti felszegeztetésekor, miután a' helybeli n. t. plebanus ur Bartok Mátyás mint század papja, a' sz. háromság tiszteletére három szeget a' dandár nyelébe ütött, szinte hármat ütött-be t. Nemes Militicsi Czintula János, járásunk köz tiszteletű főszolgabirája, mint ezen polgári diszruhás társaság ezredese közönségünk buzgó fohászai között koronás fejedelmünk, 's virágzó családjának — továbbá t. iker vármegyénknek, és a' mlsgos uraságnak boldog létéért: követték ezt hasonlót cselekedvén a' század parancsnoka Arnó János; ügyvédje Sebők József; orvosa: Rosenmann Pál város physikusa; főhadnagyai: Michits József, és Arno András; hadnagyai: Bengert János, és Manhold Márton urak; két altisztjei, és két öregebb közlegényei. E' szertartás után a' feljebb tisztelt század papja elzengé a' „téged Isten dicsérünket." B.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán jövő szerdán (oct. 15-én) a' Buda városi tisztviselők, özvegyeik 's árvájik nyugpénzi intézete részére legelőször adatik a' „viszonyok hatalma" szomorú játék 5 felv. Robert Lajos után szabadon irta Joannovics Demeter Buda fővárosi levéltárnok. A' játék előtt adandó uj ouverture szerzője Kreutz Ferencz Buda városának választott polgárja. A' játékhoz megkivántató uj diszitmények, függönyok és szinfalak Telepi György készitményei, mellyek több nagy lelkű budai hazafiak adakozásából létesültek. — Több izben bizonyitá már Budapest lelkes közönsége ama nemes felebaráti szeretetet, mellyel minden jótevő intézeteknek létesülését és fentartását vetekedve eszközölni siete: nem kételkedünk tehát, hogy a' szóban levő kegyes intézet jövedelmének szaporitása végett is számos jelenlétével fogja nagy lelkű részvétét nyilvánositani az emlitett szindarabnak előadatása alatt, mellyre már is több nagy lelkűek mind munkájikkal, mind segitő szerekkel járulni szivesek voltak. Előre is hála és köszönet az ápolandó kegyes hazafiaknak!

Budán az oct. 7-én Megyeri ur jutalmi játékául (legelőször) adatott „Attila és Buda" czimű szinjátek illő pompával és helyes előadással a' szinészeknek minden tekintetben kitünt szorgalmával fordult-meg szinpadunkon. A' vad de még is nemes lelket viselő Attila nagy szerepét Bartha ur legjelesebb és sikerültebb szerepei közé számithatja; méltó helyet foglala mellette a' tüzes vérü Buda (Tóth ur), ki végre Idunának (mátkájának) Attilával eljegyeztetése után ezzel meghasonlván bátyjával párviadalra kerül, 's a' mérges Odin-karddal megsebesülve azon pillanatban végzi életét, midőn az Attilától nemes lelkűleg öcsje számára vissza engedett Iduna (Kántorné assz.) a' goth fejedelem leánya, régibb vőlegényének (a' haldokló Budának) karjai közé siet. Megyeri ur Uldin főpap alsóbb rendű szerepében nevelé az egésznek sike-

rültségét. Hallgatók nagy számmal voltak ugyan, de kedvelt Megyerinknek tömöttebb szinteremet ohajtottunk volna. — 8-án Telepi György forditása szerint Raupachnak legelőször adatott „hadd nyugodjanak a' holtak" czimű vigjátékát láttuk. A' szerelem-féltő Hagymási (Tóth ur), és a' buta Mihály szolga (Megyeri ur) nagy mulatságul szolgáltak. Telepi urat (titoknok) diszesebb ruhában és élénkebben játszva ohajtottuk volna látni. — 9-én Kisfaludy Kár. „kérőji" szokott tetszéssel adattak.

Bereghszászon a' t. Beregh vármegyét Keszy József ur igazgatása alatt meglátogató magyar szinész-társaság folyó évi junius 7-kétől 18-káig minden estve láttatván darabjait, — miután Munkácson junius 22-kétől julius 13-káig, (lásd: a' 60-ik szamú Honművész 477-ik lapját) és á' szobránczi fördőkből visszatértével nehány mutatványnyal kedveskedett, — september elején ismét Bereghszászt tüzte-ki mulatása helyéül. Birálót, minden darab előadatásán jelen lehetni gátlák körülállásai: következőleg észrevételeit csak némelly darabokra szorithatja. — Sept. 2-án „Benjamin lengyel országból" (nem, mint az idézett Honművészben áll: lengyel ország-ban) jöve szinpadra, ha a' hőség okozta gőzölgés miatt disztelen szagot terjesztő állást annak lehet nevezni. Tetszést nyertek: Harmath (biztos tanácsos), Rákosy (doctor Lámm, Keszy (Benjamin), Kacz (a' katonai élésház fő biztosa), és Szathmáry (Fróberg) urak. A' darab menthetlen hibáji közé tartozik a' biztos tanácsos szerepe, melly egy percz alatt szemünk előtt megyen át a' mérsékek (temperamentumok) szélsőségeire. A' szeles, fösvény, bohó, gőgös tanácsos, Benjamin moralizálására, és gazdagsága megtudására kivetközik szeles gőgjéből, comicus viselete komolyságot ölt-fel, és utójára erkölcsi tanitásokba merül. A' természeti indulatok, szenvedelyek fokonként emelkednek, vagy szállnak alá mint a' zuhatagokról lapályra lerohanó folyamnak fokonként csillapodnak hánykodó hullámai. Az indulatok illy hirtelen változatának perczében, a' szó egész értelmében művész is könnyen tévedhet; Harmath urnak minden szorgalma se idézhete elő jótékony hatást.

Búsligeti.

HANGÁSZAT.

Hangmű.

A' pesti tárogató czim alatt megjelent magyar nóták gyüjteményének (Fortepianóra) 1-ső füzetét még meglehet szerezni Pesten e' lapok kiadójánál, és a' szépmű-árosoknál. Ára 24 pengő kr. — Ha a' magyar muzsikát kedvelő közönség elegendőleg pártolandja e' vállalatot, annak folytatását örömest teljesitendi a' kiadó. A' jövedelem mindenkor a' következő füzetnek költségeire fordittatik.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban őszi ruhákra igen szép musselint kezdének elejénte a' dámák használni, mellynek alapszine barna, vagy gyöngy-szürke rózsa kék zöld 's más szinű koczkákkal. A' skót rajzok jaconet és musselin ruhákra is vétetnek, kivált a' kék és fekete, rózsa és fekete rajzok pongyola köntösön igen kedveltetnek. — Az organdi ruhákra lapos virágbokrok himeztetnek mindenféle szinekkel. — A' musselin ruhák alját széles flandriai csipke-lebegények (volants) körzik. — A' kalapok diszitésére barna, setét kék, vagy setét zöld szalagokat vesznek. — Nyak körül fehér foulard-csipkét használnak, mellynek két végét szines himzéssel diszitik.

A' Walter-Scott nevű skót szövetek, mellyek olly igen kedveltetnek, különféle szinű nagy (Marie Stuart) koczkások, 's vannak selyemből vagy más nemből is. Az apró koczkák fekete 's kék, zöld és lila, narancs és barna szinűek.

A' legujabb divatképeken marabu-tollal ékesitett pou-de-soie kalap, felső ruha ugyan olly selyemből himzett előzettel egészen az allig; vagy ugyan pou-de-soie-kalap fodrokkal körözve, ruha ugyan ollyan de virágos selyemből, vagy foulardból látszik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

83.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön october 16kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Hajóra esett meteor kő. Igen nevezetes, nagy ritkasága végett, ama meteor-kő, melly a' sik tenger közepén egy hajó fedelezetére esett. E' hajó liverpooli volt John Smore kapitány kormánya alatt, 's tiszta derült időben, mérsékelt nyugoti széllel az atlanti tengeren járt; midőn egyszerre ÉÉK. felől, mintegy déltájban, egy szürkés-fekete felhő keletkezett, és mind inkább a' hajó felé huzódván végre azt egészen befogta, 's esővel elboritotta. Ugyan ezen alkalommal történt, hogy az emlitett meteor-kő a' hajóra esett, 's ott több kis darabokra hasadozott. Leestekor egészen vizes, de nem meleg, 's igen kénkő szagú volt. Mig nedves maradt, könnyen el lehetett tördelni, de azután mind inkább megkeményedett.

Viz-forrás élő fában. Farbury ingenieur Ceylon szigetéből, különös egy tüneményről tesz tudósitást, mellynek Colombo-ban ama sziget fővárosában szemtanúja volt. Nehány napszámosaival éppen munkájáról tért haza, midőn valami roppanást, melly pistoly-lövéshez igen hasonlitott, vett észre. Mindjárt sejté, hogy egyéb nem lehet, mint fatörés; és valóban látták is, miképpen a' folyó szélén egy nagy fa eltörött, 's annak törzsökéből mintegy 12 lábnyi magosságra viz bugyogott-ki. Ő álmélkodott, de napszámosai azt mondák, hogy ez e' fával többször megtörténik, miért is azt a' belföldiek „Madera maran"-nak nevezik. Ő személyesen is megkóstolá tehát a' favizet, és azt savanyúsnak 's az uj serhez jó formán hasonlatosnak találta: de a' viz nem maradt sokáig azon állapotban; későbbre setétebb és nyálkás lett.

Europában született Anaconda-kigyó. Naumburgból junius 19-kéről irják: „Dinter J. ur állatseregletében azon ritkaság esett, hogy a' nyugotindiai nagy Anakonda-kigyó Altenburgban f. e. aprilis 26-kán éjjel 3—4 óra közt 36 tojást vetett. A' tojásokat legnagyobb szor-

galommal iparkodtak eltartani, és szerencsés sikere lön fáradságuknak. Az Anaconda valamelly ládában tartatott, 's fa-rámákra feszitett paplanon feküdt. Dinter ur tehát gondoskodott róla, hogy a' tojások ez alatt mindig melegen maradjanak; t. i. melegitő üvegecskék helyeztettek a' paplan alá, mellyek naponként kétszer megtöltettek meleg vizzel, 's ez által a' 35—60° Reaum. mérséklet szüntelen fentartatott. — Dinter ur azt is átlátta, hogy mind az anyának, mind tojásoknak az ammoniak-gase-levegő volna szükséges. Ezen okból tehát négyszeresen össze hajtogatott gyapjú-szőnyeget spir. sal. amm. volatilissel megáztatott, 's azt azonnal a' paplan alá tette, hogy ott a' szükséges gase-t képezze. E' szerint megtörtént — alkalmasint először Europában — hogy junius 18-kán az első Anaconda-kigyó hajnalban 4 és 5 óra közt világra jött. Egészen hasonlit anyjához, de nem nagyobb mint egy kis uj. Alkalmasint még több tojások is szerencsésen ki fognak kelni. Ez valóban érdekes ujság a' természet barátjai előtt.

SZORGALOM.

Szalma-takácsság. Muir J. és A. urak, kik az első szalmakalap-gyárosok közé tartoznak Greenokban, számos próbálatok után végre szerencsések lettek a' szalmát kézi szövőszékre is alkalmazni. Igérik ezen urak, hogy e' szalma-szövés kevés idő mulva egészen el fogja feledtetni az eddigelé gyakorlott szalma-fonást. A' sima szalma-kalapok ez által nem csak érezhető olcsóságot nyernek, hanem még nagyobb 's kiterjedtebb luxus-czikkellyé leendnek, mint eddig. Az emlitett urak t. i. bizonyitják, hogy képesek volnának e' féle szalma-szövetekbe éppen annyi féle 's olly szép rajzokat szőni, minőket közönségesen az edinburg-i és paisley-i shawlokban csudálunk.

Perpetuum mobile. Buschman, ki mult esztendőben egy örök mozgványt talált-fel, mellynek semmi egyéb hibája nem volt, mint hogy a' nyilvános próbatét alkalmával mozogni nem akart, azóta, mint mondják, Carolath-Beuthen herczeg segedelme mellett műszerét valóban megjavitotta, 's egy eddig ismeretlen mozgó-erőt talált-fel. Már angoly országból megkinálások is érkeztek hozzá.

Panz légszoritó műszere. Laibachban Panz ur egy duppla hydrostaticai levegő-szoritó műszert talált-fel, melly igen is figyelemre méltó. Leginkább lehetne azt ajánlani hámorok 's egyéb illy nemű műhelyek számára; mivel a' nélkül, hogy erőben vesztenének, egy harmad rész vizet meglehetne gazdálkodni az eddigi műszerhez képpest. A' feltaláló kizáró szabadalmat kapott, mellyhez neki sok szerencsét kivánunk. Közelebbi tudósitást magánál vehetni a' feltalálónál Laibachban.

Ujan feltalált tinta-por. Frainz ur és társa hazánkfijai valamelly ásványos anyagot találtak-fel, mellyet tengeri pornak (pulvis maritimus) neveznek, mellyre ha az ember vizet tölt, azon pillanatban szép, fekete 's irásra alkalmas tintát kap. Nem kell ezen port amaz ugy nevezett sebes-tinta-porral összezavarni, mert ez egészen más anyagból áll. Utazóknak igen kedves lehet a' fen nevezett találmány, ha egyébiránt a' tapasztalás nem fog ellenkezőt bizonyitni.

Fű-szövetek. Duvergier ur franczia kézműgyáros, mint mondják, egy eddig hallatlan módot talált-ki, mellyel fiatal fűszálakból igen egyszerű készületekkel szöveteket készit. Az ő lakásán Parisban több illy szövetek mutatványul vannak kirakva, 's a' közönség tetszéssel látja. Meglehet, hogy utójára még dámáink közt is divatba jövendnek ezen fűszövetek 's miért ne? Divat kisasszony furcsa kisasszonyka, ki magának minden bohóságokban tetszik, 's már sokszor egy kicsinség, mellyet valamelly vizsgáló ész eszre vett, legfontosb felfedezésekre vezetett.

RÉGISÉG.

Orleansi szüz levele. Az „echo du Nord" czimű hirlap emliti, hogy a' du Nord departement levéltárában az orleansi szüznek egy eredeti levele találtatott. E' levél a' burgundi herczeghez van irva, még pedig VII. Károly érdekeiben. Az irásmód igen rövid, lakonikai; az iróné nagy naivsággal igy szólla a' herczeghez: „Johanna, a' szüz, téged az ég, 's az ő parancsoló urának a' franczia királynak nevében kér, hogy jó és tartós frigyet kötnél, hogy egymásnak mint jó keresztények viszontagosan mindent megbocsássatok; ha pedig éppen hadakozni akarsz, menj,

és hadakozz a' Saracenusok ellen. Alázatosan kérem, és akarom, hogy franczia ország szentelt földén többé ne háborúskodj, hanem minél előbb seregedet kivezesd. Ha ezt nem teszed, tehát bizonyossá teszlek, hogy ezentul Jézus, az ég, és egész világ ura ellen, 's az én törvényes uralkodóm ellen egyetlen egy csatát se fogsz nyerhetni.'' — A' levél Rheimsban költ, 's be volt pecsételve, régi franczia stylusban 's annyi rövidítésekkel irva, hogy csak ügygyel, bajjal lehete néhol kivenni az értelmet.

Tenger alatti erdő. Többen, kik az alsó Szajna geologiájával, és régiségekkel foglalatoskodnak, már több esztendők óta fa-törzsököket fedeztek-fel, mellyek a' d' ailly-i fokhegytől nyugot felé a' szikla-zátonyban (Felsenriff) elsüllyedve találtattak. Azon szélvészek következésében, mellyek az utóbbi kemény télben a' hullámokat lapos, homokos partokra hajtották, st. Aubin falu határában Dieppetől 4 órányi távulságra, miután februárban a' viz visszament, több illy fatörzsök maradtak hátra. Legnagyobb része ezen faknak turfa-földdé változott, még is sokban a' turfa-boriték ellenére is a' mag igen ép, és szép, vereses sárga fát mutat. Ezen fák hajdan tölgy, vagy gesztenyék lehettek; valamennyin délkeletről észak-nyugotnak feküsznek. A' partmelléki lakók ezen fákat már régi időktől fogva ismerik, és sokszor tüzelőre is vittek belőlek magoknak, ambár nem a' legjobb sikerrel használhatják. Reményleni lehet, hogy a' tudomány nagyobb hasznot fog magának meriteni ezen tenger alatti erdő romjaiból, mint a' szegény partmellékiek.

Ujabb kiásások Pompejiban, az ugy nevezett kikötő helyben ismét szép felfedezést adának. Ott négy szobát és egy konyhát találtak, 's azokban számtalan bronszeszközöket, edényeket és bútorokat, 's némellyeket vasból is. Leginkább érdekesek voltak azonban több rendbeli boros hordók, mellyek egyik földszintes teremben találtattak. Némellyek ezek közül még soha nem látott formájúak voltak, 's görög és deák felirásokkal díszesitve. Több cserép korsókat is leltek, mellyekben kiszáradt borseprő találtatott, melly egészen porrá változott, de ha azt vizben feloldasztották, még igen jó szamatja volt. — A' konyhában szén-darabok voltak, 's egy talpkő régi sárga földből, mellyen terra cotta-ból gyertyatartó állott, egy térdelő kezé-

ben lapos tányért tartó ifjút képezvén; a' munka igen jónak találtatott. A' tüzhely mellett valamelly asszonyi csontvázat leltek, melly alkalmasint a' szakácsné lehetett, 's foglalatosságai közt lett áldozatja ama rettentő természeti tüneménynek. A' többi kiásott tárgyak meg nem neveztetnek, minthogy afféléket máshol is nagy mennyiségben találnak, és ásnak-ki.

Régibb Indusok nyoma. Baltimore-i levelek említik, hogy Georgiában egyik aranybányában a' dolgozók, valamelly arany mosásra készülő csatorna ásásakor, a' föld alatt 7 öl 9 hüvelyk mélységre egy elboritott indiai falut fedeztek-fel Nacooches völgyében. Harmincz négy gunyhót olvastak-meg, mellyek közül nehányan arany kövecsekkel kirakott helyen állottak. Több igen jeles házi bútorokat 's műeszközöket is találtak; mi jele, hogy ezen gunyhók lakosai miveltebbek voltak a' mostani Indusoknál.

Elásott pénz. Courfeulles-ben (Calvados) nem régen valamelly mezei birtokos szántás alkalmával a' földben egy fazekat talált tele aranyokkal, mellyek még nagy Károly idejéből származnak. A' tiszta ércz-becs, mint mondják, 40.000 frankra megyen.

Duncan király koporsója. Elginpurban a' székes templom omladványai között egy koporsót találtak, mellyet közönségesen a' Machbet által megölt Duncan király koporsójának tartanak.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán oct. 11-én másodszor adaték Iflandnak „ügyvédek" czimü szép szinjátéka. Valamint az egész mutatványban az egész szinészi személyzetnek példás szorgalma tünt-elő, ugy különösen Bartha ur (Klarenbach ács), és Megyeri ur (Reiszman) olly jelesen játszának, mikép csak fővárosi szinpadunkon méltán várhatjuk. Vajha e' szép darabra több nézők jelentek volna. — Más napon (12-én) a' „garabonczas darab" fordult-meg ujabb javitásokkal. A' szinterem tele volt nézőkkel.

Győrött oct. 4-kén felséges királyunk neve innepén Kotzebuenak „a' törvény szava, a' nép java" kitetsző szorgalommal; — 5-kén ugyan Kotzebuenak „a' két Andorváry (die beyden Klingsberg) vig darabja, ha Fülöpnének (gr. Kőszeginé) a' régi szinésznének egészen fonákul felvett szerepét kivesszük, igen tömött nézők előtt, tökéletes megelégedésig adatott. — 6 kán Birchpfeiffer

„Tigris Robert, vagy a' néma menyasszony" vitézi darabját; — 7-kén pedig Grammerstetternek „az arkádiai menyasszony, vagy a' falusi ártatlanság" — vig darabját, mind a' kettőt közép számú nézők előtt láttuk. Ezen utósón — ha Gálnak (háro Tengerpataky) minket minden élénkség, természetesség, 's művészi tehetség nélküli játéka, és szerepének éppen nem tudása, ugy Török-nének (Márta) sértő egyhangú igen vékony, 's éles szava, közben közben nem kerül vala elő, igen jól mulattunk volna. Megkülönböztette magát László (Móritz), ki a' könnyű, 's lepkélkedő szerelmes szerepekben, még egy kevés szorgalomnak hozzá járultával, egészen helyén állani látszatik. — Fülöpnét (paraszt asszony) ismét csak a' czédulán és nem a' szinen láthattuk.

Jankó.

Kolosváratt sept. 10-én Éránosz vendégjátéka volt. E' vendégünk doctor Faust szerepében lépett-fel. Hangja kemény, férjfias, boszús, a' szavalás mesterségében, nem éppen uj tanitvány, test, és taghordozása többszer nagyon helyes, némellykor túlmenő; mimikája studiumot sejdittet. Általánosan a' színészet anyagi (materialis) adatjaiból bir ő sokat, de nem elég ügyes azokat egy egésszé alkotni. Mi pedig a' szellemit illeti, t i psychologice felvenni egy karaktert, nézleteket alkotni magának belőle, situatiokat jelelni, hol művészi ügyességet tüntetvén magunkból kiragadjon: az érzések graduatioját lélekben felfogni, és színészi szabályok szerint érzékivé tenni 's a' t. — ő még gyenge polgár. Azonban az előtte levő derék minták után hasznos színészt jóslunk belőle. Csak ugyan mostani szerepében is tőle ügyességet éppen elperelni nem lehet; például az első jelenése; utóbb, hol mérget ad nőjének. Dériné (Katalin) a' jeles művésznő tökéllyel fogta-fel nagy érdekű szerepét. Udvarhelyi hasonlag. Kubay (Wagner) helyesen játszott. — Sept. 11-én a' szerelem gyermeke jött szinpadunkra. Udvarhelyi (b. Vadligeti) a' szelid derék atyát, ki felejtve a' közt, mellyet a' társasági helyezet szőtt, a' körültiek boldogitásában találja-fel gyönyörét, jelesen; Kubayné, a' messze vitt nyilt szivű — de a' mellyre hosszas együtt lét menti-fel — keble titkát rejteni nem tudó, nyugalmat csak szerelme tárgyában találó Rozáliát, szellemileg fogva-fel, szerepét művészi ügyességgel, adák mindenki tetszésére. Éder Muldai grófot, az illés, felülegesség, sok szó, kevés ész nagy mesterét helyesen; Szentpéteri a' komoly meltóságú predikátort; Szilágyi a' nevetséges Kristóf szerepét, jelesen játszák. Bodnár Magdolnát N. Maria meghatólag vitte. Az öregség, kin, betegség, hozzá járulva a' lélek-gyötrelem, kétségbeesése közt fijának megtalálása, az öröm, melly ekkor átfutja, az anyai tartozkodás, midőn fiját szerelem gyermekének lenni vallja, nyomosan tüntek-fel előadásán. Egressi igazán tisztelt ifiú színészünk jeles tulajdoninak nyilvános jelét adá most is a' sok indulattól ragadtatott Ferencz megható szerepében. — Sept. 13-án Kubay-

né jutalom-játékául Jelva az orosz árva vagya' smolenszki nagy égés adatott. Diszletes uj melodrama kardalokkal 3 szakaszban, francziából Scribe utan szabadon dolgozta Prix Adalbert; forditotta Dériné, muzsikája Rozertól. — Az első szakaszban jeles volt különösen az 5 évű Bartha Theréz játéka, ki mint 5 évű Jelva, midőn szülőji megöletnek, 's kiraboltatnak, szalad a' gyilkosok elől, 's gyenge lábairól a' félelem, rettegés, magát szabaditni vágy, leverve, aléltan rogyik-le. Theréz az itt kitörő érzéseket sokat jelentőleg adá. Diszlet, 's az égés helyesek. Johanna Czesanne grófnét kedvnyerőleg; fiját a' tüzes Alfredot Egressi jelesen; Cserikof orosz nemest Szentpéteri, mint szerepe hozá magával, tüzzel, katonásan; Néb Maria madame Dutilent tetszésre, játszák. Jelvát az árva némát kedves Dérinének adá. Mimikája olly pontos, hogy azt, mint beszédét, szintugy érthettük; jelenései meglepők valának; 's midőn bátyját feltalálja, a' némaságból átmenetel „a' bátyám és Alfred" szóra művészileg történt. Feodora szerepét érdekesség nem jeleli, de szeretett Kubaynénk ügyes és pontos játszása meghatást kölcsönzött neki. Megjelenésekor hangos taps, és éljen jutalmazá, mindenfelől az alább közlött tisztelő versek (nyomtatásban) omlottak. Játék végén kihivatván, a' közönség kegyét hálásan köszöné-meg.

Kubayné hoz.

Szép virágként felvirulva
Óhajtva jövél nekünk,
És mi, honnunk báj-leánya
Víg örömmel idvezlünk:
Rózsa-fűzér érdemidből
Fonva légyen pálya-bér,
Szebb jutalmat a' szerénység
Ég-hazájában se nyér.
Fönti kéz vezesse sorsod,
Lengjen rajta égi fény,
'S szépeinktől homlokodra
Mindig zöldelő emlény.

Kaposváratt sept. 3-án a' lábszij jó házi orvosság." — 4-én „az idegen" adattak-elő. A' mai hibás kiosztású darabban Schönek tanácsnok hallgató szerepe a' tiszta előadású, és szerepeit érdekesitő Demjénre; a' csak nem egészet elbeszélő idegennek szerepe pedig a' botlékony nyelvű Balogra helytelenül vala bizva. Célirányosabb lett volna tehát szerepjeik felcserélése; mert Demjéntől a' nagy szerep előadását, Balogtól pedig ezen érzékeny darabban a' hosszas hallgatást jobb szivvel vette volna az egész közönség. Hevesi (Hender kapitány) csak igen szegény altisztnek vala öltözve. Sipos (Czukermandel) jobban tanulhatta volna szerepét. — 5-én „a' calabriai 40 haramiak" helyett, mint hirdetve volt, alig láttunk a' szinen hatot; azonban színészink előadási szorgalmokért dicséretre méltók. Fresco szolgája Balog, és Roberto haramia kapitány Demjén — ki a' világi szenvedélyek iránt meghidegült, rendkivüli vak merészségű rablók parancsolóját jól személyesitette — voltak e' mai játék hősei. E' darabot „a' vér pohár" néma ábrázolat követte görög fénynyel, tetszést nyerve. — 6-án Néhai Dugonicsunk „Báthory Mariáját" adták Hevesi részére. Kálmán magyar királyt Berényi, Buzilla

királynét Demjénné jeles alakjaikkal, 's előadásaikkal jól találják. Demjén (István korona örökös) a' hősi szerelmes szerepekre alkalmas voltának Somogy honfijai előtt felejthetlen emlékét hagyta-fen. Balogné (Báthory Maria) jól játszott, mind az által kevesebb érzékenységgel, mint szerepéhez illett volna. Árvai Sipos, Szepelik Hevesi, Szemerédy Balog, türhetőek valának. Játék után Demjén hivaték-elő. — 7-én „a' tündér harang" babonás vigjáték 2 felvonásban adatott. Filoselo Demjén, Rusco Balog, és Alvine Balogné nyerték-ei el mai játékban a' koszorút. A' két utóbbiak játék végén elő is hivattak. Ezután következett a' „csákányi vér menyegző" néma ábrázolat nagy tetszéssel. — 8-án záradékul adatott „a' fösvény szerelmes" mellynek végével a' társaság bucsúvételét „éljenek mindnyájan" kiáltások követték. Szigetvary.

Szegeden september 14-én „Angelia vagy az elrejtezett leány" czimű hős dramát adták színészink. Ebben Kovács (olasz herczeg), Kőszeghy (Durazzo), Balla (Angelo), köz elégedésre játszottak. Ballané közösen kedvelt színésznénk a' vezérszerepben ujolag kitünteté színészi tökélyeit. Lázár (Marquis Goronza) Szilágyi (Monferino) és Várady (öreg remete) felvett szerepeiket jól adták elő. Anasztázia (Clorinda pásztorleány) tetszőleg jelent meg. — Tiszaközy Vidor.

Német Játékszin.

Pöck ur vendégjátékait a' pesti szinpadon folytatá oct. 8-án a' közkivánságra ismételt Stranierában mint Waldeburg, és 9-én kedvelt Schebest Agnes jeles énekesnénk jutalmára adatott Rossini Semiramisában mint Assur. Ebben ő ismét többszeri tapsot aratott, kivált az utósó felvonásban, midőn olaszul éneklé a' karral kisért gyönyörű imádságát, 's ariáját, melly után kétszer hivatott elő. Schebest l. a. (ki szinte olaszul énekle első ariáját) ismét kitett magáért mély alt-szavával Arsace szerepében, valamint Minkné assz. is (Semiramis). Átaljában e' gyönyörű opera illy jelesen még nehezen fordult-meg szinpadunkon. — 11-én P. ur köz kivánságra ismét a' szevillai borbélyt játszá. —

DIVAT.

XLIII-dik divatkép az 1834-ki 83-dik Honm. mellé. — Capote-kalap gros-de-naplesból szalag-bokrokkal; őszi fel-ruha siamoise-ból (pamut-szövet neme) fekete csipkével keritett gallérral. — Bécsi divat oct. 9-ről: őszi felruha chaly-ból pelerinnel, szalag-fodrokkal beszegve; vagy cseresznye szinű gros-grain-felruha többféle szinű csikos szalaggal, melly a' nyaktól kezdve egészen lelóg; gros-grain-kalap virággal és gaze-szalaggal ékesitve; vagy selyem kalap hasonló szinű tafota-szalaggal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

XLIII. Divatkép.

(Párisból sept. 28-án.)

Capote-kalap gros-de-naplesból; fel-ruha siamoise-ból.

1834-ki 83-dik Honművész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

84.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap october 19kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Parducz-vadászat. Noha az afrikai parducz az oroszlánhoz 's tigrishez képpest erőtlenebb, és az emberekkel találkozást mindig kerüli, még is ha dühös, felette rémitő állat. Számosan tartozkodik Afrikának hegyeiben és ott borzokkal, zergékkel, majmokkal 's a' t. táplálja magát. Ő a' gyarmatbelieknek legrettentőbb ellensége; mert iszonyú pusztitásokat visz véghez a' csordákban és nyájakban. Éjjelenként sokszor megkeresi a' helységeket Afrikának nyugoti tengermellékén, 's minthogy a' vadnépek őt szent állatnak tekintik, tehát soha se vadásznak reá, ugy hogy sokszor gyermekek és asszonyok is áldozatjaivá lesznek. A' fok-gyarmatokban ellenben, hol az emberek iránta nem olly galantok, az embert, ha csak nem boszontatik-fel, soha se támadja-meg. Távulabbi vidékeken azonban sokszor hallani borzasztó üvöltését, midőn valamelly major vagy puszta körül cselleng. A' gyarmatbeliek a' parduczot mint a' hyenát 's egyéb ragadozó állatokat, mint nálunk, farkas-veremben fogják. Ha az állat meg van fogva, számos kutyákat eresztenek reá, de ritkán leli előbb halálát, mig két három kutyának végére nem jár. Ha a' vadászat az erdőben történik, 's a' parducz észre veszi, hogy hozzá közel járnak, a' fák tetejére mászik, 's ott a' legsürűbb ágak közé rejtezik. Ezen esetben pedig felette veszedelmes a' fához közeledni; de annál könnyebb őt golyóbisokkal elérni. A' gyarmatbeliek több borzasztó viaskodásokat beszélnek, mellyek helylyel-helylyel a' parduczok és vadászok közt történtek. Következő eset is ide tartozván érdemes leszen megemliteni. — „Két majoros egykor zergevadászatból térvén haza, valamelly hegy-szorulatban egy parduczra bukkantak, 's rögtön üzéséhez fogtak. A' parducz elejénte el-akarván előlek osonni egy nagy meredekre mászott; de már a' vadászoktól körülvéve látván magát, 's egy golyó által már megsértve is levén vissza fordul, és iszonyú dühösséggel az egyik vadászra rohan, azt lováról

lerántja, 's rémitő sebet harap vállába, mig az alatt körmeivel is borzasztóképp össze szabdalja arczát. A' másik vadász barátjának veszedelmét látván lekapja fegyverét, 's a' parduczra lő. De akár hevességből, akár abbeli félelemből, hogy ne talán barátját találná-el, a' lövést elhibázta; most a' dühös állat elhagyván össze marczonglott ellenfelét dühösen rohan a' támadó ellen, azt egy pillanatban leteriti, 's fogaival és körmeivel olly rémitőleg össze tépdeli arczát, hogy annak alig lehetett ideje vadász-kését kivonni. Mind ez egy pillanat mive volt. Mielőtt az előbb leteritett vadász puskáját ujra megtölthette, már a' parducz és szerencsétlen barát viaskodás közben jó tova gördültek. Egy pillanatban felkapja most az első vadász fegyverét, és siet szerencsétlen barátja védelmére; de fájdalom! már késő volt. — A' dühös állat már hasát is felhasitá amannak, 's gégéjét elharapta. Az első vadásznak tehát még csak azon egy öröme lehetett, hogy a' barátja kés-döfései által már igen elerőtlenedett dühös vadnak adhatta az utósó halálos lövést; de barátja örökre oda volt."

FESTÉSZET.

Ceylon szigeti festészet. Ceylont, melly az Indiaiaktól Lanka néven neveztetik, 's az ókoriaktól Taprobane név alatt alkalmasint ismerteték, három különböző néptörzsök lakja, t. i. a' Lingalok, Kandyak, és. Malabarok. A' két elsőnek nagy hajlandósága van a' művészetre, jelesül ékszerek 's diszitvények készitésére. Mind e' mellett — mond John Davy, ceylon-i utazásában — a' ceylon-i festészeknek fogalmok sincs a' perspectivről; tájképeik mindig durvák, sőt a' legegyszerűbb előadásban is a' szabályok, mellyek után indulnak, legnagyobb hibákra vezetik őket. Sejtésök sincs a' világosság hatásáról, 's azért festvényeikben világ és árnyék közt különbséget nem tesznek. Egyetlen egy törekedésök a' szinek hatására megyen. Sokféle szineik nincsenek, de mellyek vannak, azok felette tündöklők 's igen tartósak; a' sárgát operment, a' kéket indigo, a' vereset kényeső-savanyból kapják; a' fehéret ugy csinálják, hogy meszet csak nem annyi rész fehér magnesiával kevernek; fekete szinök füstből áll; a' többi mellék szineket gummival pótolják. Az olajfestést nem ismerik.

A' Kandyak azonban fénymázzal (Lack) fára felette jól és ragyogón festenek. E' festéket igy készitik: vesznek gummi fénymázat, melly a' szigeten nagy mennyiségben találtatik, azt az üllőn kásává törik, 's ekkor egyéb porrá tört festékekkel vegyitik. Ezen keveréket verés és kavarás által igen összevegyitik, azután belőle kis golyócskákat csinálnak. Ha azután használni akarják, folyóvá teszik, 's pálma-levelek segitségével a' gummit mint a' viaszt reá rakják. Ezen máz soha se hull-le, 's igen finomra simittathatik. Ha Európában ismeretes volna, hintókra, csézákra 's egyéb illyesekre sikerrel lehetne használni.

A' művész álma. Hogy hajdan madonnák és szentek képeik jelentek-meg a' fesztészek előtt, 's ezek azokat lefestették, azt a' legenda mondja. — Itt még több van: igazság a' megfoghatlannak leple nélkül! —

Grögert, egy jeles képirót Hamburgban egykor B** major és ennek huga meglátogatván, a' művészt arra kérék, hogy az őrnagynak (majornak) nem régiben megholt feleségét festené-le, még pedig egyedül szóbeli előadás után, minthogy még csak árnyéklatban se volt meg képe. Gröger az asszonyt soha se látta; a' sürgető kérőnek tehát kinyilatkoztatá, hogy kérelmét teljesitenie lehetetlen volna. Amazok erősen megmaradtak kérésök mellett, 's vetélkedve iparkodtak leirni a' boldogultnak termetét, vonásait, szinét 's a' t. Noha a' művész még mindig vonakodott, még-is még azon estve irásban is elküldék neki a' megboltnak leirását. A' művész mélyen megilletődve az özvegy férjnek fájdalmától, olvas — ujra olvas, részvétele nő — phantasiája felébred; de nyugodt átgondolás őt a' próbálattól vissza inti. — A' művész elalszik; 's álmában egy kép jelen-meg előtte, t. i. a' boldogultnak képe, éppen ollyan, mint előtte leirták. Ő felébred csak nem hideglelős állapotban, de ismét elalszik, 's az álomkép — ujra megjelen búskomoly állásban, fejét karjára támasztva. Gröger sebesen felugrik ágyáról, a' látott képet levázolja, 's arczvonásait à la prima ki is festi éppen ugy, mint lelki szemeivel látta. A' lehetetlennek látszott lehetséges lön. Midőn másnap a' major hugával ujra megjelent kéréseit ismételni, felette meg voltak lepetve a' képnek felettébbi hasonlatosságán. Hasonlóképp itéltek más személyek is, kik a' boldogultat ismerék.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Földrengés. Rendkivüles esztendőnk ujabb rendkivüles természeti jelenetnek lön eszközlője. A' mult hónapban hirtelen bekövetkezett hideg és szeles időt folyó havunkban az uj holdnak feltünte óta folyvást száraz ugyan, de többnyire lágy és meleg, felső széltől kisért, vagy csendes napok válták-fel. Esőnk 17-ke hajnalán volt egy csekély; a' Duna vize annyira megfogyott, hogy számos nagy fövény-zátonyok terjednek szinte a' Duna közepéig a' Csepel szigete előtt. A' gőzhajók nem járhatnak a' viz csekélysége miatt. — Oct. 15-ke reggelén $7\frac{1}{4}$ óra tájban, csendes tiszta időnél, Budapesten nehány másodperczig tartó földindulást érzettünk, mellyre csak hamar erős hives alszél következék. (Jászberényben, mint mondják, erősebb rengés éreztetett, 's a' főtemplomban nagy darab vakolat is hullott-le a' padlázatról nehány emberre, kik a' kevéssel előbb végzett sz. mise után még ben maradtak.)

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán jövő szerdán (oct. 22-én) kedvelt színésznénk Kántorné assz. jutalmi játékául „az orleansi Szüz" czimű jeles szomorú játék 5 felvonásban adatik Schiller műveiből forditva. — A' jutalmazandó közösen elismert jeles szini tehetségeinél fogva honi magyar színészetünk pályáján a' maga nemében első helyet viva-ki magának, 's őt méltán örvendve nevezhetjük magunkénak. A' budapesti lelkes magyar közönség, nem kétlünk, a' nevezett napon, nagylelkűleg bizonyitandja-be iránta pártfogását.

Budán oct. 14-én Weissenthurm „gyökeres orvoslása" fordulván-meg szinpadunkon, 15-én a' már multkor emlitett „viszonyok hatalma (die Macht der Verhältnisse)" szom. ját. legelőször adatott a' Buda-városi tisztviselők nyugpénz-intézetének javára. A' szép czél olly számos nézőket szerze minden rendbeli Budapestiek közül, hogy a' páholyok 's földszinti helyek többnyire elfoglalva valának. A' darab maga azoknak egyike, mellyek régibb időtől fogva a' felsőbb 's polgári rendűek közt fenálló viszonyzatok következésében szomorú rendítő jeleneteket tüntetnek előnkbe. Az eredeti mű 1811-ben készült, de csak később juta szinpadra, 's mindenütt ugyan azon sikerrel, mellyel mai napon minálunk; t. i. a' nézők feszült figyelemmel hallgaták azt végig örvendező enthusiasmus 's zajos tapsok adása nélkül, de megrenditve; minek többnyire a' borzasztó 's lelket rázó kifejlések okai. Szinészink a' mai mutatványban ismét a' legdicséretesb szorgalmat bizonyiták. A' főszerepet Fáncsy ur (Weiss Móritz) olly tökéllyel játszá, millyennel őt még eddig nem láttuk. A' saját és huga becsületét védő, 's' ezredes gróf Falkenau Gusztáv (Lendvay ur) agyon lövetése miatt vesztő helyre itélt, 's az öreg Falkenaunak természeti fiját, különben polgári sorsban nevelt jeles ifiúnak iszonyú helye-

zeteit, kivált a' méreg-vételnél olly helyesen festé, hogy a' kétszeres zajgó előhivatást teljes igazzal érdemlé. Az öreg gróf Falkenau status-ministert, a' szigorú elvű, 's felsőbb állapotjának viszonyzatához szorosan ragaszkodó, végre a' szerencsétlen esetek súlya alatt a' természet igazait elismerő férjfit, ennek lenyomó fájdalmait Megyeri ur olly remek művészséggel festé, hogy a' jeles Ifflandot (kinek számára volt e' szerep eredetileg irva, de azt korábbi halála gátolá) képzelhettük előttünk lebegni. Kántorné assz. (Aurelia grófné) jótevő angyal gyanánt 's nemes méltósággal álla boldogtalan férje mellett. Tóth ur (Wall őrnagy) nemes baráti tisztét jelesen vivé, és kivált a' 2-dik felvon. végén mondott monologját igen helyesen 's természetes érzékenységgel adá elő. Lendvayné assz. (Antonia) nevelé az egésznek csinosságát. Parázsóné assz. (Weiss Emilia), kinek t. i. Gusztáv ezredessel volt szerelmi egybekötése okozá a' darab catastrophájit, szokott szorgalmas játszásával szaporitá a' mutatvány érdekét. Benne átaljában mindenkori felléptekor dicséretes törekedést és ipart tapasztalunk, 's hálásan ismertük-el multkor is ama szives készségét, mellyel Lendvayné assz. megbetegülésekor a' másodszor előadandó „ügyvédek-ben" Ottilia szerepét általvette, 's két nap mulva helyesen elő is adta. — Dicsérettel emlékezhetünk még az egész mutatvány alatt látott három uj cortina (serge, függöny), és szinfalak, a' pompás szoba-bútorok, az egész szinpadot fedő lábszőnyeg, az uj ouverture 's felvonások közti muzsikai uj darabok felől, mellyek nagy orchestrummal jelesen adattak elő. A' diszitvények festője Telepi szinész ur a' kék szoba feltüntekor; a' muzsika szerzője Kreutz Ferencz ur budai választó polgár mind ouverture-je mint több más darabjai után tapsokat nyerének. — Végre nem lehet legnagyobb köszönetünket mind a' nyugpénzi intézet, mind magyar nyelvünk nemtője nevében elhallgatni, mellyel Joannovics Demeter ur Buda fővárosának levéltárnoka iránt tartozunk, ki nem csak e' mai darabot ritka pontossággal és csinos irásmóddal fordità, hanem annak a' szinpadon olly csinos előtüntetését egyedül jeles felebaráti szeretetének, szorgalmának, 's fáradhatlan munkásságának tulajdonithatja. Felőle hirlapunk 51-dik száma már hálásan emlékezett. A' mai darab második műve volt, mellyel 4 hónap alatt magyar szinpadunkat megajándékozá, és pedig csupán hazafiságtól 's a' magyar nyelv iránti buzgóságától vezérelve. Biztosan is reméljük, hogy e' forró nemes indulatját semmi nemű okok elgyengiteni nem fogják, és segéd kezét nemzeti Thaliánktól jövendőre nem csak meg nem vonja, hanem ujabb műveivel bizonyitja-be. Ha hasonló érzelmű még nehány honfiak párositanák tehetségöket az övéivel, milly sikeres következmények koszorúznák fővárosi szinművészetünk pályáját!

Szegeden sept. 17-én Ballané tisztelt szinésznénk jutalomjátékául „Lumpacivagabundust" láttuk szinpadunkon. Kőszeghy Stellaris tündér-királyt megkivántató méltósággal játszá; Vára-

dyné (Fortuna, Julcsa) igen jól mutatta magát. Anasztazia (Amorosa, Nelli) két szerepekben tetszőleg játszott. Lázár (Mustifát, Képiró, és Gyalu) mint képiró nem elégitőleg, a' más két szerepekben meglehetősen; Török (Hilaris, Csacsogó), Pataki (Fludribus, Csélcsapi, 's Furia) Végh (Csapláros, Füles, 's Furia) középszerűleg, Balla (Lumpacivagabundus), Szilágyi (Csap, Norbuly, Korcsmáros) jól; Várady (Enyv) szerepét helyesen felfogva végig jól vitte; Kovács (Lábszij) ujolag bebizonyitá, hogy bár milly személynek képzésére elegendő tökéllyel bir; Szántai (Czérna) szerepét igen bohózva fogá-fel; ohajtottam volna ezen szerepet ugy adatni, mint Éder Nagy-Váradon, ki abba kevély, és elbizott caractert öntött. Egyébként e' darabot nem látom magyar geniushoz szabva lenni, 's kivánni lehetne, ha még valaha adatik, hogy belőle a' tót és palócz szó-ejtések kihagyatnának. — Ne csipjük ekként mindig magunkat, hogy nem mind Magyarok vagyunk; egyébként is az illyes tótoskodások eltölték már annyira szinházinkat, hogy az illyesek majd nem undorodva hallatnak. — 20-án költözött-el körünkből a' két hónap lefolyta alatt minket nemesen gyönyörködtetett, és gyönyörködve mulatott társaság megnyerve elégedésünket. — Azon édes reménynyel éltetve bocsájtottuk őket szigorú pályajokra magunktól, hogy igéretöknek eleget tesznek, 's tavasz kezdetével ismét visszatérendenek. — Vajha annyira menne már körünkben a' szinészet kedvelése, hogy a' lelkes Torontál és Bács velünk kezet fogva egy jó szinésztársaságnak e' három megyékben leendő örökitésére, Szeged Szabadka és Becskerek állandó maradhatására biztositást szerzene. — Nem czélom itt a' felszóllitás, mert mind a' két megye elegendő bizonyságát adták lelkes és hazafias törekedésöknek; csak létesitve ohajtanám már látni magános személyek áldozatival is azt, mi közös ohajtásunkban régen él. Mi szép és dicső lenne, ha e' három testvér-helyek egy illyes társaságot tulajdonuknak mondhatnának, és a' közösen rendelendő felügyelet alatt Thaliának alkalmas szenteltjei lépnének mindig a' szinpadra. — Biztat azonban a' reménység, hogy a' köz ohajtás még is létesülend, 's a' jövő év ollyan lesz már nekünk, hogy azon társaság, mellyet most vendégképpen fogadtunk körünkbe, itt majd mint tulajdonunk állandó lakást nyerve, és jövendője felől biztositva nyugottan lépfel előnkbe, hogy mutatványaival gyönyörködtessen, mulasson, és oktasson. Tiszaközy Vidor.

Kolosváratt sept. 16-án a' helytelen szemérmetesség adatott. Falkai tanácsost Udvarhelyi, nőjét Johanna csinosan és helyesen, Mimit Kubainé kedv-nyerőleg, Emmit Dériné jelesen, Érlakit Szentpéteri, Dombit Egressi, Vicomte de Mailacot Szerdahelyi, Jánost az öreg siket kertészt Kubai helyesen 's elégedésre adák. — 18-kán „Gabriela" jöve szinpadunkra. A' czimszerepben Dériné mesteri előadással gyönyörködtete; kellemes estvét szerze az egész darab. — 20-kán Benjamint lengyelországból adák szinészink megelége-

desre. — 21-kén a' félben szakadt innepi áldozat-ot láttuk. (Daljáték 2 felvonásban forditotta jeles hazánkfija Deáki F. Sámuel.) Huayna Capacot, a' jó szivű, érdemet jutalmazni akaró, de a' bálvány-papi fondorkodás miatt azt nem tehető Peru Inkáját Udvarhelyi helyesen, a' tüzes bátor Rockát, ki barátjáért mindent tenni kész, Egressi, Myrhát a' kedvelt Dériné kitünőleg, Murnayt Latabár hidegen, 's helytelenül öltözve, adák. Elvira szerepében Kubainé lépe-fel. Azon spanyol gőgöt, mi Elvirát bélyegzi, nem sajátolta a' szende szerepekre alkalmas Kubainé, mivel néki az nem állása: de annál élénkebben fogadtatott azon mesteri ariája, melly csak egyedül is elégséges lenne őt hazánk szeretett énekesnéjévé kenni-fel; illyet még szinpadunkon nem hallottunk. Villac Umut Szilágyi méltósággal, Mafferut Szerdahelyi énekére jelesen de játszására nézve nem művészi felfogással, adák. — 23-kán az ismeretes Lazarilla tetszésre adatott. — 27-kén Fra-diavolót láttuk. A' czimszerepben Szerdahelyi, Zerlinában Dériné jelesen fogták-fel szerepeiket. — 28-kán az aszhorni bánya-öböllel gyönyörködtete társaságunk. — Szinpadunk a' szüreti alkalommal egy darabig zárva lesz.

Bereghszászon sept. 3-kán „Kemény Simon" adaték. Keszy ur a' darab hősét tetszőleg adá. Azon bizonyos hidegség, melly K. ur előadásain rendszerint mutatkozik, az illy nemű vitézi szerepekben, hol méltóság, elszántság párosul nemes indulattal, javalást nyerő vonásai közé tartozik; némellykor azonban az részvételt nem gerjeszthető egykedvűséggel határos. E' játékot követé „a' kék szakálú vitéz 7-ik feleségén tett kegyetlenségét mutató pompás néma ábrázolat." A' „pompás" és „kék" epithetonok valósulást nem nyertek. Ohajtanók, hogy tiszta, szép nyelvet hozó, és erkölcsnemesitő daraboknak hiv előadatásuk, nem pedig néma ábrázolatok, néma játékok, foganatba nem mehető czimek, mint, p. o. „a' kék szakálú vitéz, a' vig schuszterek táncza" 's a' t. édesgessenek, 's nyerjenek számos nézőt, és élénk tetszést. — „A' szebeni erdő" azoknak, kik Munkácson látták azt előadatni, ez uttal nagyobb mértékben nyerte-meg elégedésöket. Almarichnak kis szerepét Harmath ur tetszést nyerve adá: helyzetének méltóságát, minden szónak fontosságát Eránosz urnál szerencsésben fejezte-ki. Olfride szerepének, Eranoszné asszony által hivebben adott azon helyén, midőn Elizénével találkozván, megütközését elárulja, Harmathné asszony hangja nyikkanásként hallatszott. A' hegyi lakókat természeti hűséggel utánozták Párthényiné asszony (Sziva), Rákosy (Kovár), és Szathmáry (Szokol) urak. A' comicus szinészben elkerülhetlen minéműségek közül egyik az: találja-el azon mértéket, fokot, mellyig szabad vig szerepe vitelének hágnia; az azon, egy tétellel, hangemeléssel, hajlással, 's a' t. tulcsapongó már az illedelmet sértvén meg. — R. ur az előttünk játszott darabokban szerepe caracterét majd mindig szerencsével

fogá-fel; comicus előadásain erőtetés, feszesség nélküli vidámság, szabatosság, illedelem terjed-el. Ma élénk taps lön jutalma. Bíráló véleménye szerint szembeszökőleg csak jun. 18-án „árulás, és szerelem féltés-ben" veszté-el R. ur vezérfonalát, midőn a' szövényes Montecczo szerepét játszván, mind Rizberg, mind Amalazunda előtt szolgai hunyászkodás bélyegzé őt: holott egy Rizberg barátja, béres szolgai alacsonyodásnak caracterében, barátja nagysága, vitézsége, 's önbecse sérelme nélkül nem léphetfel. Szathmáry ur, ki multkor Rizberget művészileg adá, most mind játszása, mind oláh táncza által érdemlett dicséretet vivott-ki magának. Búsligeti.

Német Játékszin.

Kassán sept. 7-kén Uhlich tenorista ur jutalmául Mozart „tündérsip" czimű operája adaték jóformán látogatott szinházunkban. Schmidtné assz. (éj-királyné) az 1-ső felvonásban ügyességgel és jelesen éneklé ariáját, 's zajos tapsot nyere. Besold ur (Papageno), Kranz l. a. (Pamina), Uhlich ur (Tamino) nem egészen, Theimer ur (Sarastro) énekében éppen sem elégiteki. Ellenben a' három dámák, és az orchestrum, melly mai napon több műkedvelő urak által tetemesen szaporult, különösen jeleskedtek. — 28-án Piccolini comicus ur részére „a' világ veszte" helyzeti bohózat énekkel jöve szinpadra, 's jó jövedelmet tapasztalt. A' jutalmazott (Pudel inas) igen mulattatott. — Oct. 5-én a' társaság (melly, hogy igazat valljunk, és suum cuique megadjuk, több használható énekesekkel, mint szinjátszókkal, és a' legujabb izlés szerint készült ruhatárral bir) Eperjesre utazása előtt utósó mutatványául adá a' „szárnyintő (Flügelmann)" czimű vig játékot, és „vargák esti szünetje" nevű tréfás balétot tömött szinházban. Végén az egész társaság Hörnstein (igazgató) urral tetszés bizonyságai közt előhivaték. — Oct. 20-ra várjuk Komlóssy urnak magyar társaságát, mellynek, mint mondatik, több jó tagjai vannak. — — Egyébiránt G. B. F. ur (Kolosváratt) bizonyos lehet, hogy nem nagy mesterség gunyolva kikelni (mi a' litteraturai 's művészeti biróra éppen nem illő), 's valóban nem volt maga helyén az alól irottól minden aesthetikai és illetőleg itélő tehetséget, sőt még kedves magyar honja iránti szeretetét is olly finomtalanul megtagadni, mi utan magát rosz nyelvek által elcsábitni engedé. Bizonyos lehet G. B. F. ur, hogy alólirtt igazán 's hiven gondolkozó Magyar, 's mit ő ir, annak mindenkor hive marad; nem dicsér, mi nem dicsérendő, nem gunyol, mi gunyt nem érdemel (mert ellenkező esetben csak a részre hajló 's idiota tünik elő): sőt inkább magyar szinművészetünknek előmentéért bizonyosan szivvel lélekkel buzog. Mi oknál fogva éppen nem volt szándéka a' 76-ik számú Honművészben első jeles énekesnénk Dériné assz. ellen valami igaztalanságot mondani, vagy érdemét az által csonkitani (valamint hibásan magyaráztatott), hanem csak az érintetett, hogy a' túlságig vitt dicséret nem nemesít, sőt magába rogy öszve. Különben pedig Dériné assz. mint igen használható énekesné és jeles szinészné városunkban mindenkor tisztelve becsült marad. — Ezzel van szerencséje az alulirtnak illendő rövidséggel felelni G. B. F. (ál-betűs) ur erős megtámadására. Kassai.

DIVAT.

XLIV-dik divatkép az 1834-ki 84-dik Honm. mellé. — Hogy 1. olvasóinknak a' legujabb szabatú őszi férjfi-öltözettel szolgálhassunk, sietünk azzal kedveskedni. — Mindkét alak bársonnyal bélelt őszi felruhát képez, mellynek elejét kifordítván legombolni lehet, de ekkor a' közepe alulról öszre szorittatik. Egyébiránt azt, valamint az egyik alakon látszik, szokás szerint is belehet gombolni. A' köntös viola- vagy sárga-barnás posztóból készül; gallérja 's hajtókáji bársonból.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

XLIV. Divatkép.

(Párisból sept. 30-án.).

Bársonnal bélelt őszi felruha. Eleje kifordíttatván közepe begombolatik.

1834-ki 84-dik Honművész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

85.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap october 23kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Napoleon koponyája. Parisban a' tud. academia ülésében julius 27-én Napoleon koponyája tudományos megvizsgáltatás végett terjesztetett elő ugy, mint az dr. Andromachi másolatja szerint kéznél volt. A' velő nagysága éppen nem egyezett-meg a' nagy férjfiúnak nagy lelkével. Ugyan ezt már Descartes koponyájánál is tapasztalták, és Spurtzheim azért szellemi tehetségeit kétségbe hozá. Voltaire és Raphael veleje még kisebb volt mint Napoleoné és Descartesé. Sem a' tettetés sem a' hóditás organuma nem találkozik Napoleon koponyáján. A' Cranologia szabálya szerint Napoleonnak egyenes és belátó, de nagy ideákra alkalmatlan szellemének kellett volna lenni; nagy emlékezetének tettek és helyekre nézve; a' mathesishez legkisebb tehetségének sem, ugy mint átaljában minden szigorú tudományhoz; jót akaró, szelid és kellemes kedvelyének; egyenlő szinte a' feleslegesig sőt félelemig óvakodó caracterének; a' művészetre, kivevén a' muzsikára, kevés hajlandóságának; átaljában jól kifejlett eszének; de semmi esetre se geniejének; sok tehetségének különfélékre de csak bizonyos határig. Hova állitották volna, ott jól játszá vala szerepét, de soha semmi nagyot és rendkivülit nem tehetett volna. Gondolatiban és tetteiben józan észt 's belátást mutatott vala, de semmi eredeti gondolkozási módot, semmi fényes tetteket tőle várni nem lehetett volna.

Himlők. Weimarban egy fiatal asszonyság ugyanakkor esett természeti himlőkbe, midőn tehene a' tulajdonképpi himlőket megkapta. Ezen asszonyság t. i. tejet ivott azon tehéntől. Igy azon tapasztalást tették, hogy illy betegségtől meglátogatott tehénnek teje az embert ugyan azon betegségbe ejti, noha ellenben a' tehén tölgyén levő himlők leve ezen betegség ellen óvó orvosság gyanánt szolgál. Ezen felfedezés nem kisebb fontosságú, mint az utóbb emlitett, mellyet dr. Jenner-nek köszönünk, minthogy ez eredetére vezet azon himlőknek, mellyeket sokszor

tapasztalunk embereken, kik soha se jöttek érintésbe illy nemű betegekkel, 's honnét eshettek azon emberek himlőbe, eddigelé meg nem magyarázhatták.

Magnestő. A' súlyegyen felé nyomulás által a' melegség szüntelen oda törekszik, hol kevesebb vagyon. A' melegségnek ezen nyomulása, melly az egész természetet vezérli, a' földön átaljában felülről alá felé hat. Mivel pedig az égsarkok felé hidegebb van, mint az egyenlitő (aequator) alatt, tehát hideg, könnyű és könnyen mozogható testek, mint a' magnestő, még az egyenlitőtől is éreznek nyomulást az égsarkok felé. A' magnestő állhatatlansága, melly valamelly közelgető fergeteg és átaljában a' melegnek minden nemű nyomulása által megszokott történni, azon véleményre vezetett, hogy a' melegség az, mi a' magnest égsarkok felé irányozza, és ezt Ampère és más természetvizsgálók tökélyesen be is bizonyitották. Minthogy a' melegség egyszerű nyomulása a' magnestőt hidegebb tájak felé irányozza, tehát nem szükség már egy iszonyú magnestömeget, mintha az égsarkoknál a' viz alatt létezne, és onnét mindenüve hatna, költenünk. Azt is megfoghatjuk már, miért a' magnestő törekedése észak felé mind inkább gyengébb lesz, minthogy t. i. az ember a' napteritő égövtől (tropische Zone), a' magnesi tünemény valódi okától, mind-inkább távulodik.

SZÓRGALOM.

Uj viz-anyag lámpa. Brüsselben egy lámpát találtak-fel, mellyben, mint mondják, vizanyag ég; de ennek nincs kék lángja, mint a' viz-anyag-gase lángja szokott lenni, hanem olly fényes lánggal ég, melly a' napvilághoz igen hasonlit. Sokkal kevesebb költségbe is kerül, mint akármelly olaj-lámpa, 's e' mellett se füstöt se büzt nem kell szenvedni. Ki közelebbi tudósitást kiván erről, folyamodjék a' polytechnicum igazgatójához Parisban. (Annales de la Societé polytechnique Nro 12.173 lap.)

ÉPITÉSZET.

Augustinianusok egyháza Bécsben, és Canova remekje.

Ezen egyház azon fogadalomnak köszöni létét, mellyet szép Fridrik tön a' trausnitzi börtönben, 's igy 1330—1339

közt készült hihetőleg Ladtner Dietrich által, ki a' sz. István-egyház nagy tábláji szerint itélve, a' kolostor épitő mestere volt, 's melly aztán sz. Ágostonnak tiszteletére szenteltetett. Ezen egyházat a' czipőtelen augustinianus szerzeteseknek adá-által 1630-ban 2-dik Ferdinand császár, 's azt udvari egyházzá emelte. Ezen időtől fogva itt innepeltettek jobbadán mind azon egyházi szertartások, mellyek ezen uralkodó ház személyét érdeklék; azonban jelenleg majd csak mindenkor a' várkápolnában történnek. Az augustiniánusok egyháza 1783-tól plebánia-templom, 's jelen pompás tekintetét 2-dik Józsefnek köszöni. Ezen egyház annakelőtte setét volt; különösen disztelenité azt a' közepére helyezett Loretto-kápolna, melly körül sok török lófark, dobok, kardok, dárdák 's külön nemzet hadi zászlói függének. Boltozata ezen tágas templomnak 8 nagy oszlop által hordatik; a' hajó hossza 132 láb, szélessége pedig 90', 's magossága 61 láb. Azon tér, melly a' chorust teszi, 138' hosszú 54' széles 's 80 láb magos. A' deli főoltár, melly tiroli márványból áll, 's Hohenberg udvari architektus műtervei szerint épült 1784-ben, valóban felséges műalkotvány, valamint is sz. Ágoston mint püspök, gloriában — Maulbertsch hires festész dolgozata frescoban — remekmű. — Az oltárképet Böck Tobias festette, 's Krisztus keresztre feszitését ábrázolja; sz. Anna pedig, mint oktatja a' bold. szüzet olvasásban, Spielberger dolgozata; a' többi festvény-darabok ismeretlen mesterektől származnak.

Ezen egyház egy közemlékkel diszült 1801-től fogva, melly artistikai tekintetben az első rangú műszülemények közé tartozik egész Europában. Ezen érintett emlék az, mellyet szász teschen Albert herczeg állittata nőjének, Krisztina austriai herczegnének, Canova által, kit az ujabbkori legjelesb szobrászok egyikének joggal nevezhetni, 's kinek dolgozati bizton vetélkedhetnek a' régieknek legbecsesb műveivel. Ezen sir-emlék egy piramist képez carrari márványból, melly 28 láb magos, 's 12' 9 hüvelyknyi talapzaton nyugszik; két egyenlő márványból faragott lépcső vezet a' piramis bemeneteléhez, melly keskeny kapun utasit a' halotti kriptába, mellynek lábkövén felül következő szók állanak arany betükkel: Uxori optimae Albertus. Ezen alapkövön felül, természeti nagyságban 's félmagoslatú mű-

ben lebeg a' boldogság, melly egy medailban tartja Krisztina képét karjain, melly körül övedzve van egy kigyótól (az örökség symbolumától), 's mellynek belső szélén következő szók állanak irva: Maria Christina Austriaca. A' medaillon másik oldalán egy nemtő (Genius) lebeg a' levegőben, melly Krisztinának erényéhez illő pálma-ágat nyujt. — A' piramisba járásnál szőnyeggel vannak beteritve a' lépcsők, 's a' bemenetelhez léptet az erény hosszú 's gazdag redőzetű öltözetben, felbontott hajakkal 's egyszerű koszorúval olajágakból fején; ez mindkét kezével egy hamvvedret hord, melly az elhunytnak hamvát foglalja magában; homlokát a' fájdalomtól elfogva az urna felé ereszti-le, mellyen egy virágkötél függ, mellynek vége 2 fiatal leány karjaira esik, kik halotti fáklyákkal kisérik a' kripta belsejébe az erkölcsöt. — Ezeket kevés távulságban a' jobb oldalon a' jótévőség követi ábrázatján 's állásán mutatkozó csendes fájdalommal; jobb karján egy szükölködő vak aggastyánt vezet, kit bal oldalról még ezentul egy kis leányka segitve gyámolgat. Bal felől a' piramisnál egy oroszlán fekszik, a' fájdalom kinyomásával lábára fektetve fejét; mellette az első lépcsőn ül egy szárnyas genius jobb kezét az oroszlán serényére téve, 's ezen karra támasztva fejét, tekinteti szelid bánattal, bal kezét pedig resten nyujtja előre a' szász czimerre; az oroszlán háta megett alkalmazott austriai czimer, valamint az elhunytat, ugy ezen sir alapitóját is illőleg kifejezni segit. Mind ezen csoportozatok, az alakok, az arczok kinyomása, azoknak állása, redőzet, összeállitás 's a' t. a' művészi genie legmagosb polczára mutatnak. Elég ha mondhatjuk, hogy ezen emlék (melly 20,000 aranyba került) talán Canova legnevezetesb dolgozatát teszi. Nehezen találhatni-fel valakit, kinek izlése 's érzelme van, hogy oda hagyná Bécset a' nélkül, hogy ezen remekmű megtekintéseül az augustinianusok egyházába ne sietne.

Novák Daniel.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Időjárat. Vizsgalónk utósó közleménye emlité, hogy folyó havunk 17-ki hajnala csekély esővel derült-fel. — Ezt igen rekkenő melegség kevés széllel követé, 's ugyan az napi estve 7—8 óra közt jóforma villámlás és dörgés közt jótékony zápor hullott, mellyet a' reá következett éjjel csendes eső válta-fel, 's megtisztitá valahára porterhes levegőnket. Fájdalom! a' más napi észak-nyu-

goti nagy hideg szél hamar felszáritá ismét a' sovargva ohajtott nedvet. — Budapest vidékén a' mult nagy derek elölték a' természet zöldjét, 's viritó fűvet mesterség találni. Nevezetes, hogy némelly diófák a' mult hónapban elhányván nyári leveleiket ujra hajtottak, 's a' vadgesztenye fák melegebb helyeken másodszor virágzottak. Szép volt látni ágaikon érett gyümölcseiket 's egyszersmind mosolygó virágaikat is.

Gyászhir. Folyó havunk 15-én dél előtt két napi betegeskedése után szélütésben halt-meg is. Boráros János ur Pest városának legidősb tanácsnoka, Pest vgye táblabirája, a' pesti nemzeti iskolák igazgatója, 's a' helybeli polgári katonaság ezredese életének 80-dik évében (szül. 1755-ki jan. 1-jén). Hült teteme 27-én fényes egyházi szertartás, a' lovag és lövész polgári katonaság, a' városi kisebb, nemzeti, és gymnasiumbeli ifiúság, valamint olly számos néptömeg kisérete mellett, hogy ennek sora a' boldogultnak házától fogva még a' menet megindulta előtt is már a' Theresia külvárosi templomig terjede, temetteték az emlitett szentegyház sirboltjába. Munkás életét közhivatalra szentelé az elhunyt, 's azt mint Pest megyei adószedő kezdé-meg; majd ismét Pest városának fogadá-el szolgálatját, 's már 1785-ben tanácsnok lett, melly hivatala közben mindenkor (csak 1825-től fogva nem) országgyülési követséget Pest városa részéről, és főbiróságot is viselt. Hitesét szül. n. Házy Eleonorát annál nagyobb keservbe és gyászba boritá férjének halála, mivel semmi magzatok őt nem vigasztalják; de azon nemes hagyományok enyhithetik némileg mély búját, mellyek az elhunytnak végrendelménye szerint több kegyes intézetek javára jutandanak, 's mellyek által a' boldogult hasonló sorsosinak, sőt minden emberbarátnak jeles példát mutatott, mikép kellessék a' közös honból vett birtokot ismét a' köz honnak és embertársainak boldogitására forditani. Ezen kegyes hagyományok némelly pontjait részint köz érdekességök, részint tükör gyanánt sietünk közleni t. olvasóinkkal. Hagyott t. i. az idvezült: 1) pesti szegények intézetére, kórházra, tüzoltó szerekre egyenként 500 váltó ftot. — 2) Vakok intézetének 1.000 v. ftot készpénzben, és 10.000 v. ftot, melly még per alatt levén birói kézbe van letéve. — 3) Váczi siketnémák intézetére 1.000 v. ftot. — 4) Pesti öt parochialis templomnak egyenként 500 v. ft. 's ezen kivül a' Theresia külvárosinak, hova temettetni kivánt, 1.000 v. ft. — 5) Nem egyesült pesti görög egyházaknak (Szerbokénak 's Görög-Oláhokénak) egyenként 250 v. ft. — 6) Protestansok két templomának egyenként 100 v. ft. — 7) Szegény gyermekeknek iskolai könyvekre alapitványul 1.000 v. ft. — 8) Ország köz pénztárának 2.000 v. ft. — 9) Város tisztjei nyugpénzi intézetének 1.000 v. ft. — 10) 4.800 v. ftot szegény sorsú pesti 24 leányzónak kiházasitására, és pedig egynek egynek 200 v. ftot, melly pénz talán leendő kamatjával együtt a' boldogultnak hitese, vagy ennek kimulta után a' városi tanács választása szerint fog kiadatni. — Mi a' boldogultnak özvegyét 's atyjafijait illető egyéb hagyományokon kivül fenmaradand, egy

felében a' Pesten felállitandó dolgozó házra, másikban pedig az árvák intézetére mint átaljános örökösökre fog jutni. (Ennek mennyisége, ha az elhunytnak szép birtokait tekintjük, nem csekély leend.) — Nyugodjék csendesen az adakozó jótevő!

Különféle ára. Sokan olvasóink közül érdekkel fogják venni, ha rendkivül száraz 's változékony levegő-mérsékletü esztendőnk terméseinek árát feljegyezve vehetik, hogy a' jövendő télre minemü reménységet következtethessenek: sőt a' későbbi időbeliek is szivesen veendik, reméljük, ebbeli jegyzékinket. Előre bocsátván tehát, hogy az aprilisi és junius elején volt derek ellenére is cseresznye, körtvély, alma (kivált nyári), szilva, őszi baraczk, szőlő igen sok — megy, földi eper (szamócza), kajszi (sárga) baraczk kevés — átaljában pedig a' nemesebb gyümölcs-fák tenyésztésének honunkban még csekély divatja miatt nemesebb gyümölcsfaj nem sok jutott fővárosink piaczaira: közöljük ime a' pestvárosi héti vásárokon (oct. 14. 17. és 21-én) volt különféleknek árát.

	váltó fl. kr.
Alma (pogácsa) 1 putton v. kosár	1 6
— tafota és más téli	2 —
— rozmarin	2 30
— birs	— 51
Berkenye 30 darab	— 3
Dió 1 véka	3 15
— 20 darab	— 3
Gesztenye (nyers) 1 itsze 7—8	— 9
— — véka	5 42
Körtvély (császár) egyes szép	— 2
— 4 darab	— 6
— téli, 1 kosár v. putton 1	45
— detto detto	2 15
Mogyoró 1 itsze	— 6
Náspolya 20 darab	— 3
Szilva 15—30 darab	— 3
Szőlő 4—5 fürt	— 3
— 1 putton	2 —

	váltó fl. kr.
Nyúl 1	2 —
Tuzok 1	2 45
Malacz 1 pár fél eszt.	11 —
Tojás 1 darab	— 2
Árpa (pesti mérő)	8 30
Búza (tiszta)	10 30
— aljasabb	9 15
— kétszeres	8 45
— zab	6 —
Kukoricza 1 zsák 7 ft 30 kr	8 —
— csőves 2 ft. 30 kr.	2 24
Köles méreje	7 30
Kendermag	9 —
Mák itszeje	— 33
Lencse	— 16
— vékája	6 24
Bab detto	5 24
Borsó	6 —

Csibe 1 pár	— 48
Tyúk detto	1 —
Kappan 1 pár	1 9
Lud (hizott) detto	4 —
— sovány	1 42
Pulyka	4 45
— sovány	2 —
Récze	1 12
— vad	— 54

Liszt (kenyérre való) 1 mázsa	12 —
— finomabb	14 —
Kenyér 45—51 kr. 1 ft. 15.	1 30
Seprő (czirok) 1 darab	— 8
Dohány (közöns.) 1 mázsa	28 —
Bor (váczi) veres	4 —
— — fehér	4 30

	váltó fl. kr.
Bor tótfalusi	4 —
— sziget- sz. miklósi .	4 15
Káposzta october elején	25—30 —
— most 14. 16. 17. 19. 24.	28 —
— olasz 1 szép darab .	— 3
Kalarábé 1 fej	— 3
Kolompér 1 zsák 4 ft. 30	4 45
— — 4—6 darab .	— 3
Sárga répa, petrezselem, más gyökér 3—4 szál. . .	— 3
— 100 csomó . 7. .	15 —
Zeller detto . 3 ft. 30 .	9 —
— 1 szép darab . .	— 3
Paprika (tört) 1 itsze .	— 8
Torma 11 vékony szál .	— 7
Ugorka savanyitott 2—3 dar.	— 3
Hagymák 1 füzér 36—48 kr.	1 30
Paradicsom alma 4—6 dar.	— 3
Retek (téli) 1 dar. . .	— 3
Csuka, harcsa, ponty 1 font	— 30
Tok	— 48
Kecsege	1 —

	váltó fl. kr.
Zsir 1 font	— 42
Füstölt hús	— 24
Sertéshús (nyers) . . .	— 20
Szalonna	— 36
Borjú hús . . . . ·	24— 30
Téj — 1 itsze	— 10
Téjszin detto legjobb . .	— 24
Téjfel	— 30
Vaj 1 font (irós) . . .	1 —
Széna 1 portio 12—24 kr.	— 30
— egy kocsival .	18—60 —
— mázsa	4 —
Zsúp 1 pár.	— 24
Cserfa 1 öl . . .	18-21 —
Bikfa	17 —
Tölgy (fehér) és kocsántalan (Steineiche), ...	15 —
Fustélyfa (Prügelholz	9 — 15 —
Lágyfa	10 30

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán oct. 16-án Jüngernek mulattató vig darabja „Figaro lakodalma“ adatott, mellyben Telepi ur (Figaro) szeszélyes játékával kellemes estvét szerze. — 18-án Hell Tivadarnak (Károly forditása szerint) „két altiszt“ czimű szinjátéka jól és szorgalommal fordult-meg legelőszer szinpadunkon. A' darab hősei Tóth és Fáncsy (Felix, Robert) vetekedtek a' koszorúért, 's valóban nehéz vala elitélni az elsőséget. A' kis Telepi Máli (Adolf) gyakori tapsokra méltatott helyes és tiszta előadásáért, ugy Tóth ur is, midőn utósó felvonásban barátja életének megmenthetésére, ki ő helyette vissza jöttének elkésése végett már a' vesztő helyen állott, a' tengerbe ugorván uszva 's félig elhalva jelen-meg adott szavának megtartására. — 19-én „a' tizen három leány forma-ruhában“ czimű énekes játék mulattatott.

Győrött oct. 9-kén adatott a' — „szerelem diadalma, vagy a' világosvári menyegző“ — hősi néző játék Csipákytól. — A' darab hiányait énekekkel, és tánczokkal kivánák szinészink pótlani, mi azonban a' darabot nem hogy emelte volna, hanem inkább öszvefüggés nélküli quodlibetté változtatta. A' kar-énekek harmonia nélküli közönséges egyhangú lármás dalok, mellyekben izlés,

és művészet nem találtatott. Az egyes, és kettős dalok is máshonnan öszve szedett 's helytelenül alkalmazott darabok voltak, mellyek a' mivelt nézőt mulatni nem voltak képesek. Farkasné, és M. Luiza által tánczolt kettős magyar tánczot azonban hangos taps, és köz elégedés követte. László (Zoltán) éppen nem álla helyén, ki még csak a' könnyű és repkedő, nem pedig a' hősi szerelmes szerepekbe léphet mivelt nézők elejébe: innét actiói, és állása igen bizonytalanok és érzelgései erőtetettek voltak. Valamint neki, ugy Töröknek is (Meno) nagyon megjegyzésre méltó, hogy egész jeleneteken keresztül kezeiket öszve kúcsolva, vagy ölbe vetve ne tartsák. A' kéznek szabadnak, 's minden indulat kinyomására késznek kell lenni. Szakátsi Gyula, Komlóssyné Karolda; Komlóssy Kádár szerepeikben léptek-fel. Czelesztinnek (Bulcsu) igen gyakori akadozásai készületlenségét jelenték. L. Rozáliának (Mira) hatás nélküli erzelgése, 's gyakori fohászkodásai természetes szerepét, egészen más caracterbe öltözteték. — Oct. 11-kén Hamletot a' nagy szomorú darabot láttuk. A' czimszerepben Czelesztin; Komlóssy mint király, Fülöpné mint királyné léptek-fel. Jankó.

Kassán october 17-kén. Szinteremünk a' Németek elköltözése után megürülvén, magyar közönségünk ohajtva várja nemzeti szinész-társaságunkat, melly többnyire uj tagokból álló, és némelly szombathelyi, soproni, 's győri birálatokból (fájdalom! nem egészen a' legjobb méltánylással) előttünk már ismeretes. — Komlóssy Ferencz t. n. Abauj vármegye által rendelt igazgató, ugy látszik, a' budai és kolosvári társaságok megallapitása miatt minden fáradhatlan igyekezete mellett e' részben várakozásunknak meg nem felelhet; jóllehet télen által némelly jeles vendégek, főképpen a' pártfogó urak nem csekély nyugosztalásukra Deryné assz. ki az igazgatással kötött szerződés következésében csalhatlanul ismét hozzánk jövend, a' nagyobb hijányokat némiképpen kipotolhatják; ohajtva várja őt érdemeit elismerő pallérozott közönségünk. — Hire volt ugyan, hogy ő többé vissza nem tér: de e' futó hirt méltán ismét ellen-indulatból származott költeményeskedésnek hisszük; sokkal többre becsülvén honunk tisztelt és mindenütt kedvelt művésznéje karakterét, hogysem legközelebbi megérkezéséről kételkedhetnénk. Azon alaptalan hirnek, hogy köz kedvességet nyert művésznénket Kolosvárnak csillogó ajánlásai ott marasztalandják, hitelt nem adhatunk, mert a' Magyarnak adott szava szent, 's ő hitszegő nem lehet! B. F. és M. D.

DIVAT.

XLV-dik divatkép az 1834-ki 85-dik Honm. mellé. — Bárson kalap tollakkal; skót szövetű himzett atlasz köpönyeg à la Châtelaine. — Bécsi divat oct. 16-ról: moulle ruha rózsa-gaze-al belelve 's gaze-szalagbokrokkal ékesitve; gaze fejkötő virággal.

Jegyzet. Mai divatképünk közli a' legelső 's legujabb parisi divatos köpönyeget. Figyelmezve mindenkor t. olvasóink kivánságainak mennél előbbi kielégitésére, valamint előbbi levelünk mellett a' legelső őszi férji-öltözetet, ugy e' mait is dámáink számára hihetetlen serénységgel közöljük, hogy más külföldi vagy honbeli hasonló közleményekkel együtt járhassunk, mi pontosságunk és szorgalmunknak ujabb bizonysága. Figyelmeztetjük egyébiránt a' t. közönséget, hogy egyes divat képeink Pesten megjelenésök előtt már két nappal előbb megszerezhetők a' szerkezői hitalban.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

XLV. Divatkép.

(Párisból oct. 5-én.)

Bársony kalap; himzett atlasz-köpönyeg.

1834-ki 85dik Kézművész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

86.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap october 26kán 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Délafrikai sáska. 1808 óta csak 1824-ben látták ismét megjelenni Glen-Lyndenben a' fok-tartományok egyik részében ezen pusztító veszedelmes állatokat. Észak felől jövén 1825-ben tovább folytaták utjokat; 1826-ban a' glen-lyndeni gabona-földeket egy szemig felemésztették, 's 1827, 1828 és 1829-ben a' gyarmat északi és keleti tájaira terültek-el. Ezen állatok megjelenése, hiteles tudósitások 's észrevételek szerint, ugy látszik, hogy kerek időként minden 15, vagy 20 esztendőben rendesen szokott következni, 's megmaradásuk azután egy pár esztendeig mindig folyvást tart. A' délafrikai sáska semmi esetre sem ugyan azon egy az ázsiaival, hanem különös egy faj, mellyet Lichtenstein „grillus devastator" névvel jegyzett-meg. A' rajok, mellyek a' tartományt elpusztitják, mindig északról jönni látszatnak, 's alkalmasint a' beltartomány pusztájin északilag és délileg Garip vagy Orange folyók által költetnek-ki. Az utazó Pringle Tamás — kinek éppen most megjelent „Afrikan sketches" czimű munkájából ezek közöltetnek — Glen-Lynden felé jövén ön szemeivel látott egy illy repülő rajt, melly egészen hasonló volt valamelly nagy, a' hegység felett megállott, hófelleghez, mellyből nagy pelyhekben szállong a' hó. Minél közelebb ért Pringle ur a' raj közepére, annál setétebb lön a' levegő előtte és körülötte, 's a' zaj, mellyet ezen milliónyi bogarak szárnyaikkal okoztak, egészen hasonló volt egy malom zugásához. Azok, mellyek repülés közben megsebesittettek, vagy társaikhoz ütődvén szárnyaikat eltörték, a' földön heverének; de ezek korán se tevék a' rajnak nagyobb részét, melly szem-mérték szerint itélve mintegy fél angoly mértföld széles, és 3 mértföld hosszú lehetett. — Azonban ezen repülő sáskáktól, noha sokszor olly mennyiségben jelennek-meg, hogy a' napot is elboritják, 's a' legtermékenyebb gabna-földeket kevés perczek alatt felemésztik, még se félnek annyira a' lakosok,

mint a' szárnyatlan hernyótól, mellyet a' Hollandiak „voetgangers" az az: gyalogoknak neveznek. Ha ezen repülő sáskák közelgetnek, 's a' szél kedvező, akkor a' földbirtokos földén tüzet gerjeszt, 's a' vastag füst által visszatartoztatja őket, 's akkor le nem szálnak; de a' fiatalabb vagy is ugráló sáskákat nem lehet olly könnyen visszatartoztatni, 's csak egyedül valamelly széles és mély folyó képes őket pusztitásaikban megakadályozni. Álló mocsárok és tavakon előre haladt 's beléveszett társaik holt tetemein mint hidon mennek keresztül; sőt magán az Orange folyóján is, melly nem annyira sebes, illy formán jönnek által ezen pusztitó férgek myriadjai. Néha még a' tüzet is eloltják, midőn az előcsapat magát beléveti, 's a' többinek ez által az utat megtöri. Számuk olly minden megfogáson felül nagy, hogy a' lakosok legnagyobb aggodalommal várják jöttöket, minthogy sokszor nemcsak a' gabonaföldek és kertek, hanem igen gyakran a' legelők is egészen semmivé tétetnek, melly esetben a' szegény megszállottnak semmi sincs hátra, mint rögtön azon helyet elhagyni, hol „minden zöldet" felemésztettek, 's marhájival a' vadonba, egy másik helyre, mellyet ezen falánk raj még meg nem szállott, letelepedni; különben ha illy helyet nem talál, marhája egy szálig elvesz. — A' sáskák közönségesen nap keltével kezdik-el vándorlásukat 's napnyugtával megszállnak. Ha a' lakosok ezen szálló-helyeket kikutathatják, sietnek még napkelte előtt minden barmaikat kihajtani, hogy e' szerint a' sáskák összegázoltassanak; de fájdalom! ez által csak mindig kisebb része leli halálát. A' sáska-rajokat közönségesen nagy sereg madarak szokták követni, mellyek egyedül csak ezekkel élnek. Barrow ezen madarat valamelly rigófajnak 's egy közönséges mezei pacsirtánál nem nagyobbnak lenni mondja; a' colonisták „springhaan-vogel" az az: sáskamadárnak nevezik. — De nemcsak ezen madarak, hanem minden egyéb szelid és vad állatok is irtják ezen veszedelmes bogarakat. Baromfi, juh, ló, kutya, szóval minden állat mohósággal eszi ezen állatot. Ugy hasonlóképp az éhes orangutangok, sőt magok a' Hottentották is mint kedves falatot szeretik a' sáskát, 's belőlek nemcsak nagy részt frisében megesznek, hanem jövendőre is sokat eltesznek száritva. De a' sáskák magok közt is nagy pusztitásokat visznek végbe; mert mihelyt egyik közülök megsértetik, 's a'

többivel tovább nem haladhat, — mindnyájan neki esnek, 's nagy falánksággal felemésztik.

SZORGALOM.

Czukor. IV-ik Henrik uralkodása alatt még olly ritka volt a' czukor franczia országban, hogy mint ma a' chinakérget uncia számra árulták a' gyógyszertárokban (patikákban). — 1700-ban egész franczia országban még nem fogyott-el 1 millio kilogram; de a' 18-dik század folytában annyira nőtt ennek használtatása, hogy már 1789-ben 23 millio kilogr. kellett franczia országnak. — A' revolutio, 's azon nagy vám-adó következésében, mellyet Napoleon a' külföldi czukorra tett, a' czukor-emésztés ismét felette csökkent, ugy hogy 1812-ben egész franczia országban, melly akkor 44 millio lakost számlált, csak 7 millio kilogr. fogyott-el. Az 1815-ki béke után a' czukorfogyasztás már ismét 16 millio kilogramra nevekedett, 's igy szaporodott mind inkább, mig 1822-ben 55 millióra terjedett, és 1831-ben csaknem 80 millio kilogram fogyott-el franczia országban. Minthogy ekkor franczia országnak 32,500,000 lakosa volt, tehát $2\frac{1}{2}$ kilogram vagy is 5 font jött egy személyre. Azonban, mindezen meglepőleg sebesen szaporodó fogyasztás mellett is, ugy látszik, még se mérközik franczia ország az amerikai statusokkal, minthogy ott átaljában véve 5 kilogram esik egy egy személyre; valaminthogy angoly országban is 7 kilogramot számitanak egy egy személyre. Cuba szigetén pedig, mint Humboldt mondja, fél annyi czukrot fogyasztanak-el, mennyit összevéve egész franczia országban.

SZOBRÁSZAT.

Mikép tiszteli a' külföld nagy embereinek emlékét, ujabb bizonyságul szolgálnak a' következők.

Volta Sándor a' physicai tudományok helyrehozója Európában Canovával együtt olly emlékszobrot érdemle, mellynek létesitésére a' legmiveltebb nemzeteknek is adakozni kellett voloa. Azonban csak 50 aláirók találkoztak lombard országban, ezek is csak Como, Mailand, Lodi, és Sondrio megyékben. Egyéb olaszok, idegenek vagy akademiák semmi segedelmet se nyujtván csak 4000 lira gyült egybe; és igy a' hijányt Comónak, ama nagy ember

valódi szülővárosának, községe pótlá nagy lelkűleg, 's a' munkát Marchesi Pompeo hires szobrászra bizá 32,500 lira jutalomért. Két év mulva Voltának természeti nagyságú képszobra ezen egyszerű felirással „A Volta la patria (Voltának a' haza)" felfog állittatni Comóban Tasca piaczán, melly az emlék alapkövének innepélyes letétele óta (sept. 22.) Volta piaczának neveztetik.

Beccaria Cesar és Parini József két hires embernek emlékére Comóval vetélkedve Mailand városa két óriási szobrot készül emelni. A' Marchesi által készült minta már 1833-ban volt látható a' művészetek és tudományok palotájának fő lépcsőjén, hol ama mű felállitandó lesz. Parini szobrát Ravennában készíti Monti Cajetan. Két év mulva mind a' két mű kész leend.

Bianca Agnesi-nek a' mathematicai tudományok körében olly igen elhiresedett asszonynak emlékére Putinati képfaragó meghivására a' lombardi asszonyok egyik társasága képszobrot akar állitani aláirás utján. Némelly jelesebb mailandi urak is egyesültek velek, 's a' tervnek igazgatását magokra vállalák.

Sz. Ambrus püspöknek, a' Mailandiak minden évszakában legjelesebb férjfinak, emlékére egy nemes Mailandi saját költségén mult esztendőben óriási szobrot állittatott dei Mercanti piaczán Scorzini fiatal képfaragó által. Ritka szerénységénél fogva e' nagy műnek készittetője még csak nevét sem engedé a' talpazat felirásával egyesiteni, sőt nagy lelkűsége nem csupán a' művésznek azonnal illőleg jutalmazására szoritatott, hanem még ezt holtáig járandó fizetéssel is biztositá.

Leonardo da Vinci jeles férjfi nevének tiszteletére, ki Mailandban legelsőbben alapita egy virágzó rajz-iskolát, ugyan azon városi Brera palotának udvarán, egy neveztetni nem akaró jeles gazdag, és műértő hazafi saját költségén bronszból nagy emlékszobor állitására ajánlá magát. *(Vége köv.)*

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán oct. 21-én Kotzebue „Intermezzo-ja" köz tetszéssel fogadtatott; Bartha és Telepi urak (Birken, és Mátyás) a' szép számmal volt közönséget jól megkaczagtatták. — 22-én Kántorné assz. jutalmául nagy számú hallgatók előtt Schillernek „orleansi szüze" Komlóssy forditása szerint a' szinészi személyzet számához alkalmazva és sikeresen röviditve, diszes pompával 's min-

den tekintetben a' darab méltóságához illőleg fordult-meg szinpadunkon. Kántorné assz. a' czimszerepben jelesen felelvén-meg a' várakozásnak többszeri előhivatásra 's tapsokra méltatott. Az 1-sö felvonás alatt viseletében félénkebb, visszavonóbb, 's alázatosb leányi szellem, az utósóban pedig a' csata-zaj alatti imádságban sebesebb, indulatosb, és aggodalmasban kitörő beszéd talán természetesb lett volna. Jeles szinésznénknek egyébiránt tömöttebb nézőket ohajtottunk. Bartha (Dunois), Megyeri (Talbot), Fáncsy (Lionel) urak nevelék érdekét a' helyes előadásnak. — 23-án elöszer adaték Claurennak jól mulattató „mexikói vőlegénye" Komlóssy fordítása szerint. Lendvay ur (Montequilla) és hitese (Zsuzsi) különösen tetszettek. Kátai.

Győrött oct. 12-kén „Mátyás deák" igen tömött nézők előtt a' megelégedésig adatott. — 14-kén hirdettetett utójára Treuholdnak a' „negyven rabló, vagy Soncha rémitő barlangja" melly a' sok közbe szőtt ének és tánez által nemcsak kifejlésében vesztett, hanem a' különben néző-játék egészen vigra változtatott a' tömött nézők előtt. — A' czédulát tekintve, igen sokat reméltünk. A' személyzet, az időnek személyesitett négy szakán kivül, huszra terjedett; de ezen személyzetből Boldizsár és Elek (gróf Alonzo fegyveresei) Törökné és L. Maria (andalusiai hölgyek), K. Paulina és K. Ida (pásztor-leánykák) valamint az időnek négy szaka is személyesitve, ismét kimaradtak, 's a' czédulán kitett hosszú személyzet a' szinen csak tizen négyre olvadott. — L. Rozália Donna Laura, László Don Alonzo, Komlóssy Perez, Szakátsi Murlagar, Czelesztin Mareas, Hubenay Sancho szerepekben léptek-fel. — 16-kán ismét utójára a' „dijoni bolondok háza" hirdetteték. — Már előre örültünk ezen kedvelt darabnak látására, de örömünk kellemetlenségre változék, midőn a' nélkül, hogy okáról csak egy szóval is értesittettünk volna, a' régi, „gróf Benyovszkyt" kelle látnunk. Ezen darabban a' caracterek noha könnyűk, és mindennapiak, Fülöpön (Gubernator) kivül még is kielégitőleg egyik se játszott. A' czimszerepet — Benyovszky lengyel generált — Czelesztin császárhuszár forma-ruhában, és lengyel veres sapkában képezé; de sem a' szerző ideájának, sem a' mivelt nézőknek meg nem felelve, azért-e, hogy csakugyan minden élénkség nélkül játszott, vagy hogy ezen szerepet utójára Tóth urtól, a' budai társaság mostani egyik érdemes tagjától, 's a' Győriek egykori kedves szinészétől, igen jól eltalálva láttuk. — L. Rozália (Afanásia) természetes és ártatlan szerepét komoly érzelgővé változtatá, valamint Komlóssy is a' Kozákok hetmanját igen együgyü comicussá. — — Komlóssy ur társaságáról ezen rövid idő alatt átaljában elmondhatjuk, hogy benne nem igen kitünő az előre haladás, 's azt hinni látszatik, hogy a' publicum ő neki sokkal, de ő ennek semmivel se tartozik. Jeles fiatal tagjait, u. m. Lászlót, Szakátsit, L. Rozáliát, és M. Luizát igen sajnáljuk; mert gondos kéz alatt a' magyar szinészet kedves tagjaivá válhatnának. Ritka az, ki önma-

gától, bár mennyi szorgalom után is, a' tökéletesség pontjára juthasson; a' fiatalnak, és kezdőnek vezér, és utmutató kell: azt pedig, hogy ezen társaságnak előkelőbb és öregebb tagjai a' fiatalokat akár actióra, akár a' szinen állásra itt létök alatt tanitották volna, éppen nem tapasztaltuk. Jankó.

Kecskemétet már 3 hét óta mulattatja Balla szinésztársasága hetenként 3-szor 4-szer játszva. Oct. 12-én „a' keresztény rabokat" láttuk 3 felvonásban. Bár Balla az öreg, 's Kőszeghy a' fiatal rabot jól játszák, még is elfogó érzés helyett kaczagást hallottunk össze találkozásuk érzékeny pillanatján; mi arra mutat, hogy a' hallgatóság inkább vig, mint érzékeny játékban leli mulatságát. Játék végén Balla 's Kőszeghy előtapsoltattak. — 15-én a' „barátság és sziv gerjedelmeit" láttuk 5 felv. Ma készültebb levén a' társaság inkább elégite-ki. Vajha Váradiné a' szó végét olly igen huzva ne mondaná. Kőszeghy, ki szokott fej-rángatásaival lassanként felhagyni törekszik, többszeri tapsot nyert, 's játék végén előhivatott. Balla és Szántay is jól megfeleltek szerepeiknek. Nézők ma is elegen, de a' multkor többen voltak, mivel vasárnap vala. Az aljasabb publicum vajha csendesebb viselettel diszitné e' nemesebb mulatságot; zajaitól néha a' játszókat sem igen hallani. Madarász.

Bereghszászon sept. 8-kára „Frigyesi Elek" tüzetett-ki. Harmath ur (Tornallyai) kellemes bariton hangjával, helyes tagmozgásával, 's minden műbiráló előtt állható játszásával Éránosz urat jóval haladja ugyan; de E. urra nézve, a' „testvérgyilkos" darab felett biráló nem lehet az idézett (60) számú Honművészben tett észrevétellel egy értelemben: mert az első felvonásban tüzes lármahangja, mellynek nincs tiszta folyósága, nem gerjeszte ugyan elégedést; de azon nehéz jelenésben, midőn a' kikitörő nemesebb, szelidebb értelem, a' fiúi szeretet küszködik a' szörnyű tettre határozott vak indulattal, E. urtól a' dicséretet megtagadni nem lehet. Multkor Bereghszászban Szoliman szerepében is élénk elégedést aratott. Biráló mint itt, ugy a' Juliának tett dicséret-adásban se fog kezet az érdeklett czikkely beküldőjével. Julia a' vig, 's falusi lánykát, a' szeszélyest tetszőleg játsza; de a' komoly szerepekhez kivántató tulajdonokat nehezen teendi magáévá. Tompa, egyhangú előadásánál vész szerepének becse. Gyakran, mint p. o. „a' bárson-czipő"-ben Zulima, és „Zrinyi Miklós"-ban Ilona szerepét, mint mestere előtt a' feladott leczkét recitativo szavazá. Ma is indulat nélküli egyhangúság, bátortalan, feszes tagmozgás lelt fő helyet előadásában. — H. ur ezen mondásánál „Isten vagyok-e én, felkölthetem-e a' halottakat?" és azon jelenésben, midőn Eleknek reménytelen megérkeztével, a' tompultságban létezőt, kétkedés miatt örülni se bátort megrázkodtatja, 's mélyen hat lelkére az édes meglepetés — az indulatok zajgását művészileg festve, a' nézőségnek zajos tapssal valósitott elégedésében részesült. Harmathné Tornallyainé szerepében nem érdem nélkül lépett-fel. Öltözködésére nézve azonban biráló nem

sértendi-meg őt azt állitva: hogy rövid ruhája a' szerénységet sérti; valamint Eránoszné asszonyé minap Amalazunda szerepében, melly azonban szorgalmának tanújele volt. — Sept. 9-kén „király parancsolatja, hogy megkell házasodni" Munkácson volt adatásánál azért is kedvesb estét szerzett, mivel Harmath ur a' király szerepében 2-ik Fridriket utánoztában a' caracter-festést szerénységgel párositá; holott Szalay ur, ki egyébiránt is az izecskével fülsértőleg vissza élt — p. o. az magyarnak az szive, 's a' t. Munkácson azt képzeményes tulságra aljasitá. Búsligeti.

Német Játékszin.

Pöck ur vendégjátékait Pesten oct. 13-án rekesztébe a' jutalmául legelőször adatott „granadai meghálás" czimű uj operában (Kreutzer Konradin muzsikája szerint), mint vadász (korona örökös). Első ariáját ismételnie kellett. A' szilárd német stylusú muzsikát minden műértő érdekkel hallgatá; a' nagy publicum kivevén a' jutalmazottnak, Schebest l. a. (Gabriele), 's a' karénekeknek némelly osztályainál mérséklett tapsait hallatta ugyan, de nagy enthusiasmust nem mutatott. Egyébiránt e' darab tartalma a' már ismert hasonló szinjáték történetén alapul.

Windisch ur vendégjátékai Pesten. Ezen vendégünk a' pozsoni szinház tagja oct. 15-én Weissenthurn „utósó eszközében (Gluthen báro), és 17-én „Hinko-ban" mint Fülöp gróf lépe-fel, 's a' közönség egy része tapsokkal fogadá.

Pesten oct. 16-án „Sylphide" czimű tüneményes játékban köz tetszéssel lépe-fel először mint uj színész-tag Gärber l. a. (Nettchen), kit már korábbi időkből ismervén örömest láttunk színészink sorában. — 18-án Klauer ur jutalmi játékául legelőször adatott „Borgia Lucretia" regényes drama 3 osztályban Hugo Victor szerint Kulb műve. Denyné assz. (a' czimszerepben) Klauer ur (Gennaro), Fischer ur (Alfonso herczeg), és Schneider l. a. (Negroni hgné) a' társaság felszegődött tagja az ismeretes történet előtüntetését szorgalmukkal igyekeztek érdekesiteni, de a' csekély számú nézőség nem nagy tetszéssel fogadta. Játék előtt Leshinger A. ur uj ouverture-je adatott.

TÁNCZ.

Kecskeméten a' casinoi társaság oct. 16-án nyitá meg vigalmait uj teremében a' mulatás kedvenczével, a' tánczczal. Meghivattak a' szomszéd városiak is részvételre e' mulatságban; 's a' világitott, bár nem legvilágosb, tánczteremben mintegy 200 asszony-személy, 's 300 férjfi bemeneti jegy nélkül, mint megkérettek, idvezlék a' casinót. — Esti 8 órakor kezdé Ferdinand huszár ezred hangász-kara viditni a' sétálókat. A' rendelet szerint 9 óráig csak séta-hangászatnak kellett volna lenni, de a' tánczkedv csak hamar 's renden kivül is megpendittetté Straussnak lábemelő 's Lannernak kedvgerjesztő keringőjeit, mellyeken repülve láttuk suhanni szépeinket. — 9 órakor a' keringőket magyar váltá-

fel, 's tulajdonképpen csak most kezdődött a' mulatságnak kiszabott rendje. Minden magyar tánczot keringő követé, 's taps dicsőité mindenik magyar tánczot. — A' barna és szőke alakú szépek, szemeikből kedv és szelidség lövelvén, vigan repültek a' terem hosszában; a' nem tánczolók pedig örvendtek, hogy illy nagy helyen, bár a' városnak piaczára helytelenül épitett, de itt még is kitünő házban, 's 500 vendéget magába varázslott teremben és mellék-szobájiban láthaták fejleni a' hasznos intézetű casinót. — Engem leginkább bájolt-el a' kört foglaló sokaság tolongása közt az ősi szépeink példája szerint egyedül magyart tánczoló t. N. N. kisasszony, kit is gyakori éljen 's dicsérés hangjai emelvén kedves honunkat igazán szerető leányának méltán idvezlett az egész közönség. — Reggeli 4 órán túl tartott e' vig tánczː midőn a' szép mulatság minden bájait izlelve, és sok illy vig éjek töltését ohajtva oszlottunk széjjel. Madarász.

HANGÁSZAT.

Boieldieu ama hires franczia hangköltő, több jeles operák (mint bagdadi kalifa, Aline, parisi János 's a' t.) irója, Parisban élete 59-ik évében meghalt.

A' nagy muzsikai innepre, melly Bécsben nov. 6-án és 9-én fels. idősb királynénk névnapi tiszteletére a' császári palota melléki cs. téli lovag-iskola pompás teremében (valamint a' congressus alkalmával) adatni fog az austriai hangmüvész-társaság által, már ezernél többen jelenték magokat minden rendbeli hangászok, de ezeknek száma 800-ra határoztaték. Händelnek Belsazer czimü oratoriuma fog e' nagy inneplésnek tárgya lenni, mellyet Mosel ur uj dolgozatával terjedtebbé 's érdekesebbé tett, valamint már Sámson, Jephta és Salamon czimü oratoriumokkal cselekedett.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban az őszi 's téli ruhákra pompás és a' mult századbelieket többnyire utánozó atlasz szövetek készültek, mellyeknek mind meg annyi külön neveket adtak, p. o. satin Haidée, Ivanhoé, Nelly, Pompadour, Marie Stuart, Médicis, Isabelle, Scarron, Foix, reps satinés, Diane de Poitiers, Quentin Durward, Damas Scudery, Elslerine 's a' t. — Az atlasz capote-kalapokat bársonnal bélelik, bárson szivü virággal ékesitik. A' nehéz selyemből készülttek setét szinüek 's virágos vagy koczkás szalaggal körzik őket. Az igen kedvelt setét kék, zöld, viola szinü bárson kalapok mellé hasonló vagy fehér egy vagy két tollat tesznek. — Szinházakban láthatni igen egyszerü turbanokat is fehér, rózsa, kék organdiból, vagy indiai musselinből közepén camea-tővel. A' kis blonde fejkötők folyvást divatoznak. — A' felruhákat skót gros-de-naples-ből bárson virág-czifrázatokkal kezdik viselni. — A' férjfiaknak veres és fekete koczkás madras-nyakkötőjek most legkitünőbb, valamint a' fehér alapszinen fekete koczkás foulard is. A' széles gallérú felruhára barna, 's feke posztót, — nadrágra világos szürke vagy barna casimirt vesznek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

87.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön october 30kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Uszó szigetek. Gay urnak, a' parisi tud. akademiához küldött közleménye szerint a' tenger Tagnatagna-nál Calchangua tartományban uszó szigetekkel van ellepve; ezek természetes uton képeztetnek olly gépelyzet (mechanismus) által, melly jó formán hasonlit ahhoz, mellyel a' Chinaiak mesterségeseket készitenek. Tudva van, hogy ezek több káka-csomókat szoknak össze kötözni, 's ugy azután megrakván felületét földdel, mint a' talpakat kieregetik a' viz szinére. Tagnatagnánál a' természet Darundo- és Typho-szárakat a' hajlatos szulákkal (Convolvolus. Linné) kötöz össze, mellyre azután még több növények ragadnak, 's ezek képezik az uszó sziget felületét, és földjét. Gay ur bátorságot vön magának e' sziget-tengerre bocsátkozni, 's azokról némelly, a' természeti történetre nézve nevezetes, tárgyakat és sok vizi növényeket hozott magával. A' nagy hegyek is, mellyek a' tengert környezik, igen sok, és érdekes növényeket szolgáltatának a' fűvészetre nézve. — Gay ur ezen alkalommal időt nyert Juan Fernandez szigeteit is meglátogatni, mellyek Chili szigeteitől csak nehány napi járásra feküsznek. A' szigetek felette érdekesek fűvészekre nézve; de érdekesek még másra nézve is. Még most is láthatni amaz elhagyatott matróz lakhelyét, ki de Foë Danielnak ideát, és nevet kölcsönzött amaz ismeretes regéhez „Robinson Crusoe" felől.

Álom és halál. — Dr. Philipp ama jeles angoly orvos és physiologus munkájában „on Sleep and Death (álom és halál)" ezt mondja. „Minél fogékonyabb, és ingerlékenyebb valaki, annál korábban szünik-meg nőni; mert az ingerlékenység (Reitzbarkeit) az élet rugonyait súlyirányba szokta hozni. Ebben látszik alapulni az is, hogy az asszonyok, kik közönségesen sokkal fogékonyabbak a' férjfiaknál, többnyire előbb szünnek-meg nőni, 's e' szerint kisebbek is a' férjfiaknál; ellenben a' nagy, 's magos asszonyoknak többnyire hibázik a' nemöket olly igen kellemesitő báj-

Éppen igy a' férjfiaknál sokkal nagyobb azon ingerlékeny emberek száma, kik életökben nagy szerepet játszanak, 's testre nézve kicsinyek voltak, mig az alatt az óriások átaljában ellenkezőre mutatnak.

Idei nagy melegség. Stockholmi tudósitások szerint aug. 8-káról az idei hőség svéd országban még sokkal nagyobb volt, mint német országban, 's átaljában a' déli szélességben. Husz nap egymás után a' 100 grádusú celsius-hévmérő (melly Reaumurhoz ugy áll mint 5: 4) napon 40—50, árnyékban 30—32, éjjel 24—26 gradust mutatott. Egyéb iránt minden nagy hévség mellett is vigasztalhat azon gondolat, hogy nyaraink az egész föld kerekségén még sem olly forrók, mint ennek előtte voltak. Ezt a' többi közt a' bortermesztés is bizonyitja, melly ez előtt angoly országban olly felette nagy volt, 's hol jelenleg legnagyobb szorgalommal is alig vihetni tovább, hogy némelly kikeresett igen meleg, és szélellenes helyeken a' gerezdek nagy ügygyel bajjal megérjenek. — Julian császár a' surène-i bort annyira szerette, hogy asztaláról soha se volt szabad hibáznia; jelenleg pedig a' surènei bor legnevezetesebb lett savanyúságáról, mert a' szőlők soha jól meg nem érnek. Bizonyos régi oklevélben, mellyet Capefigue emlit, az áll, hogy Fülöp Ágoston minden europai borok közül Etampes, és Beauvais borait kedvelte leginkább, mivel azokat legizletesebbeknek találta. Az etampes-i bor jelenleg vetélkedik a' fenemlitett surèneivel; Beauvais környékén pedig már nem is terem.

SZORGALOM.

Constantiai bor. Ezen hires bor nem messze az illy nemű fokvárostól (Capstadt) a' kis és nagy constantiai szőlőhegyeken terem. Nagy Constantia bizonyos Cloëte urnak birtoka egy nagy fasorhoz kapcsolva, 's a' kapu felett ezen felirás van: „Groot Constantia.“ Hosszú sor tölgyfa vezet innét Kis Constantiába, mellynek birtokosa Collin ur. A' tők négy láb messzeségre állnak egymástól a' szőlőben, 's nincsen mellettek karó letüzve; szabadon nőnek itt azok, miképpen déli franczia országban; semmi egyéb munka nincs velek, minthogy őket megmetszik, és a' homokos földet egyszer felkapálják. A' különböző bor-nemek ezek: a' tulajdonképpi fehér és veres Constantia, a' pontac,

pierre, és frontignac, 's a' csekélyebb nemű, mellyet közönségesen csak fokhornak (Capwein) neveznek. A' constantiai bornak lényeges elsőségei vannak — A' bor-sajtolás igy megy végbe: először valamelly cserény-kosár formán a' szemeket ledörzsölik, a' szemek azután valamelly kádba helyeztetnek, 's ott lábbal kigázoltatnak. Az édes kellemes must hordóba töltetik, mellyben 14 napig marad; innét tonnákba, hol szinte annyi ideig forr, 's igy még három, négyszer fel-és letöltetik. Jobb esztendőben kis és nagy Constantiában nem terem több, mint legfeljebb 800 alferam.

SZOBRÁSZAT.

(Végzet.)

Oriani Barnabás és Longhi József, jelenkorunk nagy astronomusa és jeles rézmetszője, emlékökre hasonlóan szobrokat akarnak állitani a' Lombardiak. Az utóbbinak mintája már készen volt, midőn ezt, és Beccariáét is azon nagy tüz megsemmisité, melly majus 28-ka éjén Marchesi szobrász műhelyét megemésztette. Ezen veszély kevés óra alatt 300 mintát (Modelle), egy tutzat emléket, minden elkészitett márványt, műszert, gépelyt tett semmivé. Marchesinak semmije se maradt-meg, csak a' mit mindenkor magával hordhat, t. i. művészi tehetsége, remek műveinek dicsősége, és szép geniusa, melly ezutáni ujabb műveiben tudni fogja felülhaladni ama semmivé letteket. Hogy pedig ennek elérését neki megkönnyitsék, öt nemes Mailandiak (Londonio, Belgiojoso, Crivelli, Taverna, és Hayez) jun. 7-én aláirást nyitának-meg, mellynél fogva Marchesi által készitendő nagy művet Mailand egyik nyilvános piaczának számára létesitsenek. Egy részvény 20 lira volt, 's már Juliusban mind elkelt. Ekkor ezen jótékony tettre és a' jeles művészre hivatkozó emléket akarának állitani, melly gazdagon ékesitett talpazatú és aláirással diszitett két colossalis alakot képezne. A' kivitel ideje nincs meghatározva, de — minthogy 7 év előtt, midőn a' szomszéd Saronno két ötöd részig leégett, kevés hetek alatt Mailandban 80,000 liránál több gyült egybe, miért a' felsegélt lakosok hálája Saronno egyik nyilvános piaczán a' Mailandiak tiszteletéül emléket állittatott — kedvező következményt lehet várni a' Marchesi szobrász számára megkezdett adakozásbeli gyüjtögetésből is.

IV-ik György angoly királynak Chanthrey művész által 9000 guineáért bronszból készült lovag-szobra készen van, 's nem sokára st. Jamesparknak nagy márvány bemeneténél felállittatik. Ezen kaput Parker műhelyében készitendő olly pompás ajtókkal akarják ékesiteni, mellyek Europában alighanem legnagyobbak 's legszebbek lesznek, még a' velenczei doge-palotáéjit se vevén-ki, mellyeket eddig nagyságuk végett legnagyobbaknak tartottunk. A' nyomtatásban megjelent költségi terv szerint ezen kapu készitése 70.000 font sterlingnél többre fog menni.

Canning statuája, melly e' nagy embernek barátjai 's tisztelői meghagyásából Chantrey által márványból készittetett, nem sokára felállittatik a' westminsteri apátságban. A' szobor egyszerű gömbölyeg szürke márvány talapzaton álland azon oszlopok egyikének ellenében, mellyek a' keleti oldalon az északi oldal-szárny boltozatját támogatják. Arcza az orgona felé fordul, testét romai senatorpalást fedi, mellynek redőzeteit a' keresztbe vetett karok képezik. Szónoki állásban mutatkozik Canning, mintha nyugott megfontolással a' gyülekezethez szóllana. Feje hátra hajol, 's bal lába előre lép. Jobb kezébe papiros-tekercset tart, lábainál két vastag könyv fekszik. A' felirás ez: „Canning György szül. 1770. apr. 11. megh. 1827. aug. 8. Ritka talentumok egyesületével birván a' statusnak kitüntetett embere, tökélyetes tudós, és felülmulhatlan szónok a' léleknek legfénylőbb és fenségesb tulajdonságait egyesité a' szivnek legforróbb érzelmeivel. Saját érdeme által emelkedvén-fel időnként a' statusnak legfontosabb hivatalait viselé, 's végre első minister lön. Királya kegyének 's a' nép bizodalmának teljes birásában egy bölcs és kiterjedt politika folyamatjának közepén, mellynek honja java 's dicsősége volt czélja, 's egyszer'smind idegen nemzetek jóllétét is tekinté, mellyeknek álmélkodását felgerjeszté, korán fosztaték-meg az élettől. Ezen emléket barátjai 's honosai szentelék neki.“

HAZAI HIRLELŐ.

Bihari tudósitások.

Nagy Várad. October 18-án. Ezen szokatlan tiszta fényű 's tartós száraz ősz megyebeli bor-természtőinkre felette gazdag és jótékony volt; mert kivevén némelly jég-okozta, kevés figyelmet érdemlő károkat, az érmelléki és váradi járásokon végig nyúló

tömérdek szőlőhegyek lánczai olly nem reménylett bőségű, 's a' legészakibb oldalokon is tökéletes édességű mustot adtak, hogy az edények dolgában megszorult gazda egy hordóért a' másikat sok helyeken örömest megtöltötte: a' hires diószegi, székelyhidi, kágyai, csatári 's t. hegyeken pedig több ezerekre menő csebreket (100 itsze) lehetett volna szüretni magok edényökbe negyedfél sőt három forintjával is a' szemfül-szatócsoknak. — Hát még a' sárréti és szalontai járások szőlős kertjei, lehet gondolni, milly özönnel árasztották a' borforma vinkót; mikor sok helyeken a' csávázó és szapuló kádokat is tele szürték vele, a' korcsmákon pedig itszéjét két kron, sőt párját egy garason is mérik.

October 15-ike tiszta szép fényben derült-ki reánk. A' felkelő nap vidámon mosolygott a' vékony gőzfellegek megül, mint szép Teréziáink hóditó tüzes szemeik selyem-szálú pillájik alól névnapjoknak ezen gyönyörű reggelén. A' légmérő igen alá szállott, 's olly tökélyetes szél-csend vala, hogy még a' reszkető jegenye dércsipte levelei is alig lebegének, midőn 7½ óra 16 perczkor alulról valami sebesen elvonuló csörtetve zúgó szél fuvalma hallatván, reá olly kemény három, északról délre ható, 's csaknem nyolcz perczig tartott horizontalis ingást tapasztaltunk, hogy az ajtók sok helyeken magoktól kinyiltak, nagy almáriumokban, pohárszékekben az edények felborultak, fali órák elállottak, számos kémények leomlottak, a' g. n. e. tornyában a' harangok megkondultak, több házaknak falai pedig tetejektől aljokig repedeztek. A' természet ezen borzasztó játékának azonban legnagyobb hatásai mutatkoztak a' nehéz, 's ön súlyoknál fogva ezen földalatti erőszaknak inkább ellenszegült épületeken: — jelesen a' gyönyörű székes egyházon, melly menyezetétől alapjáig több helyen meghasadt; az ugy nevezett királyi convictuson, a' megye házán, hol a' levéltár idomzatilag igen vastag boltozatjai több irányban keresztülhatólag, a' rajtok nyugvó nagy terem egyik végével együtt, czikáson öszverepedeztek; az annyi viszontagságos idők után még mindig fenálló régi nagyváradi vár (melly ugyan még csak a' kis tükör által mondatik erősnek, 's ott is talán csak a' mellette folyó és gyakran megáradó Körös vize miatt) valamint ezen nevet a' puskapor feltalálása óta valóban nem érdemli, mostani romlása után még annyival kevesbbé fogja érdemleni, mivel a' közelebb Szegedről ide jött Márjássy gyalog ezrede őrnagyi osztályának se lehetett addig bele szállásolni, mig ijesztő nyiladozásai annyira mennyire ki nem javittattak.

E' tetemes földrengésnek közép pontja ugy látszik most is, mint 1829-ben a' bihari és szatmári öszveütköző határok környékén volt; mert hir szerint a' tájon Szatmárban több helységek lakosai sátorok alá költözködtek-ki; a' Biharba eső vasadi, 's 1829 óta ujra épitett templom ismét öszvedült, valamint Margitán, Gálospetriben, Piskolton, Székelyhidon, Kágyán, 's más érmelléki he-

lyeken, több épületek és pinczék leomlottak, tornyok, templomok elnyiladoztak, 's annyira meg is rongáltattak, hogy egy, az october 15-ihez, melly 200 □ mértföldnyi megyénket csaknem azon egy időben rázta-meg, hasonló ingás, felszámithathatlan károkat fog okozhatni.

E' felette szomorú emlékezettel egybekötött Terézia napja egyébiránt tiszta szép napfénynyel, 's csaknem nyári hőséggel, minden további nevezetesség nélkül mult-el tőlünk, valamint october 16-ika is; 17-ike azonban már igen szeles és borongó volt; esti hat óra tájban pedig villámlani, dörögni, 's az eső lanyházni kezdett. — Fél óra véget vetett ennek is, — az égen gyönyörű szivárvány mutatkozott, 's a' menydöbörgés már csak ugy hallatott, mint egy messze elvonult fergetegnek távulról rezgő viszhangjai.

Esti nyolczadfél órakor a' telehold által megvilágositott fellegek egyszerre rohanó zápornak eredtek, 's mintegy fél óráig szinte szakadatlanul érték egymást a' csattogások és villamcsapások. Tiz óra körül ujra csillagok ragyogtak, csak egykét szakadozott vékony felhő vonult-el időről időre a' tisztán világlott hold előtt, midőn tizenkettedfél órakor egész láthatár ismét hollósetét szinbe borult, reá pedig nehány előleges dördülés után, felhőszakadással vetekedő 's ritka nagyságú, és sürű jegdarabokkal kisért zápor omlott mindenfelé sivitó csörömpöléssel zuzván öszve tömérdek téli ablakokat. A' levegőt violaszin tüztenger láttatott boritani 's a' végveszéllyel rettentő szerte hullott villám-csapások és menydörgések olly orkánnal, melly tetemes élőfákat tiport és törtelt-ki, párosulva, ugy rázkodtatták az épületeket, mintha mind azt, mi az áldz földrengestől még mentten maradt, most a' felzudult elemek törekedtek volna halomba ontani. — Igy tartott ez egész 12 óra utánig; a' zápor és jégeső addig mindig szakadt, 's robogva csörtetett-el az utsza kövezetén rohanó patakokká alakult tajtékzó habok között. — Sokakat e' szokatlan tünemény édes álmukból riasztott-fel; sokakkal gyertyát gyujtatott a' kétségbe-eséssel határos aggodalom; nekem pedig, ki ablakom megé vonulva, mint Vernet egykor, borzadozó elragadtatással bámultam a' dühösködő természet ezen szép, de még is rettenetes játékát, 's akaratom ellen eszembe jutott:

Felelj kételkedő! ki menydörög ott fent?
A' szélvész harsogó zugása kit jelent?
Mind a' négy éltető állat im felemelte
Szavát, hogy van Isten: hát mit kételkedel te?

J. M.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Löwentritt a' vizen járó. Mult vasárnap oct. 26-án délutáni 4 órakor mintegy 10,000 ezer ember lepé-el a' Dunának

budapesti partjait Margit szigete irányában. Több napok óta t. i. nyomtatott hirdetményben ezt olvastuk: „alól irttnak (Löwentritt S. magyar országból) szerencséje van a' fő nemességnek és tisztelt közönségnek jelenteni, hogy több évi fürkészés 's gondolkodás után amaz igen fontos és közhasznú felfedezésre tett szert, melly szerint minden vizen minden veszély és megnedvesülés vagy meghütés nélkül egyenes állásban keresztül lehessen menni. Hogy a' budapesti műértő közönséget e' felfedezés felől meggyőzze, oct. 26-án magyar köntösben a' Dunán olly egyenes állásban járni, 's kezében két kis evezőt tartva mindenféle mozdulatokat fog tenni a' nélkül, hogy által ázzék, vagy magát meghűtse. Bemeneti dija' néző helyre (Pest oldalán) 20 kr. ülőhelyért 40 kr. pengőben." — Mi után e' vizen járó művész (ki egyébiránt israelitának mondatik) Bécsben olly igen roszul tette próbatételét, hogy a' bécsi hirlapok is nyilvánossá tevék csalárd merészségét, sőt mint halljuk Pozsonban sem elégíté-ki a' közvárakozást, mivel éppen nem teszi azt, mit hirdetményeiben igér: méltán érdemli, hogy ezután a' publicum hitelt neki ne adjon. Az emlitett napi mutatványa abban állott, hogy bizonyos készületű ruhájával a' Margit szigete felső végétől kezdve melljéig vizbe ereszkedvén mintegy 8 perczig kényelmesen a' sziget alsó csúcsáig vitette magát a' viz folyamától két oldalán két ladiktól körül véve, mellyek miatt alig lehete őt látni; ekkor beugrott a' mellette uszó sajkába, 's vége levén mutatványának Buda partjaira vitette magát. — — — — —

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán oct. 25-én legelőszer adaték „Heilbroni Katinka" hősi drama előjátékkal 's 5. felv. mellyben Lendvayné assz. a' czimszerepben jelesen különbözteté-meg magát; Lendvay ur (gr. Wetter Fridrik), Kántorné assz. (az anyja), 's Megyeri ur (gr. Stein) á' hosszadalmas darab érdekét fentartani 's nevelni törekedtek helyes játékjokkal. — 26-án Daleyrac daljátéka „két szó" szorgalmatosan betanulva fordult-meg szinpadokon; az egyes szerepek Lendvay (Falbelle) és Pály (komornyik) urak, Pályné assz. (korcsmárosné) és a' jeles mimikát kifejtő Wirdisch l. a. (Róza) kezeikben voltak. Ezt követé a' kedvezőleg fogadott uj vig némajáték „szürke törpe" czim alatt, mellyet Horschelt után szerkezett egybe Kaczér ur. A' tánczszemélyzet által előadott több nembeli tánczok helyesen sikerülve tetszést nyertek. Nézők nagy számmal.

Német Játékszin.

Pesten oct. 25-én Gaede Károly ur jutalmául adatott „Robert der Teuxel" czimű tüneményes parodiázó bohózat 3 felv.

Nestroy J. műve, és Müller A. muzsikája szerint. A' darab, mint czimje is mutatja „ördög Robert" operának parodiája, sok bohózatokkal 's a' komolyabb néző előtt nem sok érdekű tréfákkal van tele; de a' kaczagni szerető nagy számú publicum kedvesen fogadta.

Pozsonban octob. 11-én Aubernak „esküje" igen számos közönség előtt adatott. A' jeles orchestrum Pokorny karmester igazgatása alatt, Ruth l. a. (Maria), Hölzl ur (János), és Bognár ur (Eduard) a' kellemes szavú tenorista (ha jól emlékezünk, soproni hazánkfija), kit a' legközelebbi években Budapesten is hallottunk énekelni, — Sommer ur (Andiol) derék bassista, a' Neeffe urtól készült diszitmények, és Mattes ur helyes kormánya vetekedve törekedtek az egésznek sikerülésére, 's hogy czélt értek, bizonyitá a' publicum elégedése. — Oct. 8-án szegények intézete javára Kotzebue műve, az „embergyülölés és megbánás" adatott, mellyben két jeles bécsi vendégek nevelék a' helyes előadás érdekét, ugy mint: Bauer l. a. (Eulalia) cs. orosz udv. színésznő, és Korn ur cs. k. bécsi udv. hires színész, 's Pozson városának tiszteletbeli polgárja, ki minden esztendőben ezen czél ügyében megörvendezteti a' Pozsoniakat, 's mai nap 14-ik izben szaporitá a' jótékony intézet pénztárát.

Aradon, mint hirlelik, jövő télen nagy opera is fog egybe szerkeztetni, 's egyéb szindarabokkal felváltva adatik.

HANGÁSZAT.

Egyveleg.

Pesten a' nemzeti casinónak hangászati mulatságai nov. 2-kán déli 12 órakor fognak megkezdetni.

Fáji hangászat. A' hasz. mul. legközelebbi 30-ik számában Újfalussy Mihály ur tudósitásából értjük, hogy Fájon a' folyó év nyárszaka első felén ismét végbe ment a' minden esztendőben tartatni szokott jeles hangászati mulatság, melly négy napra terjedett. Riess Ferdinand, Hummel, Zomb, József, Onslow, Auber, Herold, Moscheles, Lindpaintner, Böhm, Beethoven műveik valának az előadott tárgyak szerzőjei. A' munkás résztvevők közt neveztetnek: m. Fáy István gróf, és Mareck urak (fortepianón); Zomb József; Leeb Eduard (hegedűn); Requini ur (flaután).

DIVAT.

XLVI-dik divatkép az 1834-ki 87-dik Honm. mellé. — Kalap domború szálas bársonból; skót szövetű köpönyeg pamut-bársonnal ékesitve. — Bécsi divat oct. 23-án: wickler-köpönyeg lithographizált caschemirból bárson csuklyával (capuchon); fehér crep-beret marabou-val.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

XLVII. Divatkép.

(Párisból oct. 12-én.)

Kalap domborékony bársonból, sikót szövetü köpönyeg pamut-bársonnal ékesitve.

1834-ki 87-dik Honművész melle

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

88.

REGÉLŐ.

PESTEN vasárnap november 2kán 1834.

Megjelen társával együtt hetenként kétszer vasárnap és csötörtökön. Fél évi dijja helyben képekkel 5 ft. boritéktalanul; postán 6 ft. pengőben. képek nélkül egy ezüst forinttal olcsóbb. Buda-pestiek évnegyedenként is válthatnak példányt. A' folyóiratnak egyes száma 24 kr; egyes kép 12 kr. p. p.

TÖRTÉNET ÉS ELBESZÉLLÉS.

Velenczei szent Mark. *(Végzet.)*

A' főméltóság (igy hivták a' tiz tagú főtörvényszéket, mellynek hatalma a' dogéra is terjedt) követeket külde Károly dirrachi herczeghez, mint a' magyar sereg vezéréhez *) Trevisóba. Követek voltak Gradenigo János, Contarini Zacharias, és Morosini Miklós, melléjek egy szürke barát, frater Benedek, vala adva, kinek szónokságától, és karakterétől sokat reménylének. Ők a' magyar vezért minden szövetségeseinek köldöttjei által körülvéve találák, kik hevesen ellenzék a' békességet, mert nem kétkedének, hogy minél előbb beveszik a' minden felől ostromlott várost. Végre megállapodának a' szövetséges megtámadók abban, hogy a' várost egyedül a' magyar király hatalma alá akarják meghóditni, melly szándék ellen határozá Károlyt, hogy Velenczének a' béke feltételeit [illegible], mellyek imezek valának:

Velencze fizesse az 500,000 aranyra becsült háborúi költséget, minek biztositására sz. Mark kincsének drága követi és a' doge koronáját adja által a' magyar királynak. — Hogy magát magyar király adózójának ismerje, és esztendőt át ötven ezer aranyat fizessen. — Doge választathatik ugyan Velenczieck által, hanem magyar király által erősit-

*) Ez ama Károly dirrachi herczegnek fija, ki Joannának, Nápoly királynéjának, Andrásunk nejének fő embere és hű tanácsnoka volt, András megöletésében pedig nagy eszköz: mire nézve Lajos király őt halállal bünteté, gyermekeit pedig, mint foglyokat magával magyar országba vitte. Ezek közül a' szóban levő Károly vezér magát használhatónak mutatván mind a' Lithvánok, mind a' Ráczok elleni háborúkban kitünteté magát, mi által Lajos királynak hajlandóságát megnyervén a' dirrachi herczeg méltóságában meghagyatott, és tábori fővezérré tétetett.

tessék-meg méltóságában; — végre minden innepeken sz. Markra magyar zászló szegeztessék-ki.“ Ezek történtek 1379-dik esztendőben.

Történet-irók mondják, hogy Velencze nem vonakodott volna a' fizetéstől, de a' folyvásti kivánt adózástól, 's leginkább a' magyar zászlónak sz. Markon lobogásától irtózott; és midőn ezen feltételek Velenczébe hirül hozattak, olly rémülésbe estek a' lakosok, hogy nyilvános gyülésökben leghatalmasabb szónokok adák elő Velencze szomorú helyezetét a' száraz földre nézve, és minden reményről lemondának, hogy ennyi 's hatalmas ellenségek ellen maga ezen város védhesse függetlenségét. Számtalanok javaslák, hogy Velenczét elhagyják, és Cretában állitsanak egy uj várost; de a' szülő föld iránti szeretet sokakban feléledvén a' hazafiság példájának legfényesebb jeleit tünteték-ki. Minden, ki fegyvert foghatott, ahhoz nyult a' papságot se vevén-ki; egyedül a' minorita szerzetesek nem akarának benne részt venni, kik azért a' városból örökre kitiltattak. Egy szűcs maga ezer katona-fizetésre, Cicogna gyógyszeres egy hajóállitásra, más közönséges mesteremberek száz kétszáz katona-tartásra ajánlák magokat. — Velencze tehát ekkor minden tehetségeit összeszedvén valamiképpen feltartotta az ellenséget, hogy a' városra ne rohanjon. De leginkább segitett rajta Lajos királynak igen változó elhatározása; mert midőn a' véres harczoknak gyümölcseit a' honra árasztani kellett volna, félbeszakasztá a' velenczei háborút, és ismét a' nápolyi korona jutott eszébe, melly végből Velenczével békét kötött illy feltétel alatt: hogy Lajos Fiume előtt fekvő Pago szigetről lemond, — tengeri kikötőjit minden portyázó hajók előtt bezárja, és a' tengeri partokon sót nem főzet. Melly igéretekért Velencze magát esztendőt át két ezer arany fizetésre kötelezé, mi addig tartott, mig a' Magyarok hatalma félelmesnek gondoltatott.

Majd század mult, hogy sz. Mark könyv-tára nem sokkal bővült alapitójának halála óta. Most ismét találkozott egy görög tudós, Bessarion cardinál, ki századában a' legtudósbak egyike vala. Hosszas életét tanulásnak, és drága kéz-iratok gyüjtésére szentelvén félt, nehogy holta után ezen drága gyüjtemény széthányattassék: velenczei sz. Mark könyvtárát választá tehát raktárnak, hol azok megmaradását, és becsültetését legbiztossabban hitte.

Azonban ne gondoljuk, hogy sz. Mark kincse, templomának fénye, és ékessége a' Velenczieknek adakozásaikból támadtak, és nevekedtek olly nagyra. Velencze községe mihelyt valamelly tartományt vagy várost meghódita, azonnal külön lekötelezte, hogy esztendőt át sz. Marknak is adózzék. Igy p. o. Trieszt városa egykor hasonlóan Velencze birtoka volt; hanem 1460-dik esztendő tájban III-ik Fridrik leve annak ura, kinek pártolása alatt ez arra törekedett, hogy ő, és ne Velencze legyen az adriai tengeren fő lerakó-hely, sőt hogy a' velenczei hajók is kikötői adó alatt legyenek, valamint egyebek; miért neheztelvén Velencze, sereget külde Triesztnek elfoglalására; honnan véres harczok támadtak volna, ha a' pápa közbe nem veti vala magát. Alkura szállottak 1463-ik esztendőben, mellynek pontjaiban többi között olvasni lehet, hogy a' hajdani kamat fizetését sz. Marknak, és a' dogenak számára továbbá is folytatni fogják. Azon fény, pompa, és tisztelet tehát, mellyet a' Velenczieknek mutattak sz. Mark iránt, a' köznépben olly hatalmas benyomássá vált, hogy nem a' hazának, hanem sz. Marknak védelme, nem a' haza szeretete, hanem sz. Marké, nem a' haza fényje, hanem sz. Marké fekvék szivöken, mi a' következőből legvilágosabban kitetszik. 1510-ik esztendőben franczia ország, a' német császár, és egész felső olasz ország összeszövetkezék a' velenczei község ellen, és azoknak táborai Brenta 's Adigo folyók között legnagyobb pusztitásokat követtek el. Mind ezen ijesztések mellett mondja Machiavel — ama jeles iró, ki éppen akkor olasz országi követségben Veronában vala — a' földnépe koránt se rémült-el, hanem inkább bátrabb, és tüzesebb lett. „Tegnap — ugy mond — egy foglyot hoztak ide, és mikor a' tridenti püspöknek, mint német császár követjének, elejébe állittatnék, felkiálta: „éljen sz. Mark!“ Hasztalan vereték vasra, fenyegetteték halállal, vagy igértetett neki élet; ezekre nem is hallgatott, és szüntelen azt hajtá, hogy ő meg akar halni sz. Markért.“

1595-ik esztendőben Grimani Márton választatott dogenak, kinek hitese Morosini házból vala *); 's a' mi különös, hitesének nagyobb tisztelet, hódolás, és pompa tétetek, mint magának a' dogenak. Tiz napi vigalom tartott sz.

*) A' magyar olvasó tudhatja, milly nevezetes ház vala ez Velenczében; — III-ik András királyunk anyja is ezen házból volt.

Mark piaczán, melly éjenként viasz gyertyákkal világittatott-meg. Maga nyolczadik Kelemen pápa sem akara a' tisztelkedők számából kimaradni, és arany rózsát külde a' dogenénak, mellyet ő szentsége minden esztendőben megáldani, és valamelly keresztény fejdelemnének vagy városnak szokott küldeni. A'tiz tagú fő méltóság igen nagyra becsülé ezen ajándékot; azért a' dogetól elvéteték, és sz. Mark kincsei közé tenni rendelteték. De már sz. Marknak nemcsak kincstára, hanem könyvtára is annyira nevekedék, hogy Europában a' legelsők közül vala. Grimani János Aquilea patriarchája szobrokból, márványokból, pénzekből, és régiségekből álló nagy gyüjteménynyel ajándékozá-meg. — Természet szerint, ha sz. Mark kincstára, könyvtára, és temploma olly nagy becsű, 's tekintetű vala, ugyan azon templom püspöke is különös becsben, és tiszteletben tartatott, kit tizen negyedik századtól kezdve a' kormány maga nevezett-ki: gyürűt és pásztori botot neki a' doge adván által ezeket mondá: „vedd-át e' püspökséget Istentől, és sz. Marktól" — mig a' Cambray háború annyira meg nem alázá a' községet, hogy a' pápa sz. székétől ők is rettegtek. Ne higyje mindazáltal valaki, hogy a' Velenczieknek olly igen buzgók voltak volna! mivel ott mind a' kormány mind a' nép elve ez vala: „siamo veneziani poi christiani. (Legyünk Velenczieknek, azután keresztények)"

Szükség még is (hogy valamelly kisded fogalmunk legyen sz. Mark kincséről) egy alkalmat, mellyet Spanyolok okozának, némelly részben említni. Rajna forrásánál és Tyrol szélén fekvő völgyben álla három kis község, melly összeszövetkezvén Graubündten név alatt lett ismeretes. Ezen község a' havasok oldalán egy darab földet szerze magának, melly Valteline név alatt ismertetett; ennek lakóji nem türhetvén Graubündten községe kormányát, Spanyolok, és Austriaiak segedelme által fellázadtak, és 1620-ik esztendőben ezektől segedelmet nyervén Graubündten ellen mentek. Ezen község a' helveta községtől segedelmet nyervén különös szerencsével harczola lázadt népei ellen; de végre Mayland és Tyrol is segedelmet nyujta ezeknek. Velencze a' tüzet körülötte látván lobogni, szemfény-vesztéssel akará az atyafi községeket lecsillapitni. Legelől is kihirdetteté, hogy Velencze háborúra készül, és már harmincz evezős hajók (galére) állanak készen a'

hajógyárban (arsenal). A' [vezérlő kapitán, ki katonákat fogadott, kiült sz. Mark piaczára, előtte egy nagy asztal tele aranynyal, és ezüsttel több milliókból. Ezen asztal egy tömött (massiv) arany lánczczal vala bekeritve, mellynek emelésére ötven ember kivántatott; ezen felül még azon hir volt, hogy a' község titkos pénztárában husz millio sequin vagyon. Mig Velencze illy dicsekedve készüle, addig spanyol ország elkapá előle Valteline tartományt.

De kincsre várt a' candiai (Créta szigete) háború, melly 1646-ik esztendőben kezdődvén 1669-ik esztendeig tartott. E' drága, és kincses gyarmat védelmére a' Török ellen mindent elszánt Velencze. A' háború dühös, és igen véres vala, mellyet Velenczének bajnoki annyira fényessé tettek, hogy azt a' világ nevezetességei közé számitni érdemes. Felvetés szerint 15—20 millio aranyba került Velenczének e' háború. Csak 1688-ik esztendőben három millio font puskapor emésztetett-fel. — Sz. Mark kincsének is egy része erre fordittatott. A' török erő ellenére meg nem tarthatta ugyan Velencze Candiát, de sok erős helyeknek birtokában maradt, és ezen hosszas háborúi gyakorlásnak véres ütközetei által nyerte, hogy a' tengeren ur maradott, és nem sokára a' Töröktől elvette Moreát. — Ezután többé magától háborút inditni nem mert eme fényes község, hanem az austriai házat sokszor segité a' Töröknek lealázásában, és igen nagy részt vett a' karloviczi, és passaroviczi békekötésekben. Ezen utósó békekötéskor letevén Velencze a' véres fegyvert, soha többé fel sem emelte, hanem minden rendű polgárai és lakóji egyedül kincs-gyüjtésben fáradoztak, minek annyira rabjai lettek, hogy a' hazáról, és sz. Markról elfelejtkeztek.

Állott mindazonáltal Velencze községe egész 1796-ik esztendeig, mikor azt Bonaparte generál *) elfoglalta. És csudálatos tapasztalni, hogy Velencze végső romlásának

*) Ezen éles látású hadvezér egy levélben, mellyet a' velenczei követnek irt, igy szóll Velencze községéről: „divisé en autant d'intérêts, qu' il y a de villes, efféminé, et corrompu; aussi lâche qu' hypocrite, le peuple venitien est peu fait pour la liberté. — (A' velenczei nép érdekeire nézve annyi felé meghasonlva, mint városai vannak, elaljasodva, és megromolva, valamint lonyha és álszenteskedő (két szinű) levén, kevéssé alkalmas a' szabadságra.)"

és pusztulásának oka a' hosszas békesség vala. Mert a' passaroviczi béke-időtől fogva soha háborúja nem volt. Természet szerint sz. Mark polgári dicsőitése is alább szállott, mert idővel változni kell mindennek e' világon; igy p. o. a' velenczei czimeren sz. Mark szárnyas oroszlánja egy kinyitott evangeliomos könyvet tartott, mellybe irva ez volt: „Pax tibi Marce, evangelista meus (Béke neked Mark evangelistám).“ — E' szók helyébe akkor imez tétetett: „Ember és polgár joga“ — mire egy révész (matróz) mosolyogva mondá, hogy végre még is levelet forditott az oroszlán. A. J. J.

JELES MONDAS.

Gyáva és hős.

Lételt kap a' féreg, 's eltipratik,
Nem jegyzi semmi léte nyomdokát:
A' gyáva nép él és kihal, 's felette
Más faj tenyész, 's a' törpe léthatárán
Be nem jelentve jön 's megyen keresztül:
De hős ha támad, és uralkodó,
Fény árja közt őt Isten hivja-ki;
Hirdetve száll-fel a' bámult világnak,
'S az élet sok tettére készen áll.
'S ha majd a' győzőn a' halál erőt vesz,
A' sors ezernyi titkos érzetet gyujt,
'S időkorának sejtve hirdeti,
Hogy a' Phoenix lángok közé rohan.

Szemere.

Haza-szeretet. Nem az cselekszik bölcsen, ki haza-szeretetét abban helyezteti, hogy minden idejét annak dicséretére pazérolja, hanem inkább az, ki hátra maradásit fejtegeti 's boldogitásában elősegélni fáradozik.

Gr. Széchenyi Istv. után S. Lotty.

A' tettetés olly setét köd az emberi nem nézése előtt, mellyen által még argus-szemek is ritkán hathatván az igazságnak e'képpen elfedett világát a' láthatár elől eltakarja.

Miskoltzy István.

Aphorismák Váczról. Legnagyobb hős az, ki vágyait tudván meggyőzni a' forrón szeretett tárgyról, midőn léte körülményei kivánják, magát megtagadva le tud mondani.

A' háborgó indulatokkal küzdés nehéz ugyan és keserű, de a' rajtok vett győzedelemnek gyümölcse édes. Ba.

KÖLTÉSZET.

Szerelmem csillaga.

Letünt a' nap, csendre viszi
Ligetem virágait,
Búsan nézem itt a' csermely
Kétes fényű habjait:
Gyöngymélyében egy imádott
Kép lebeg, melly engemet
Boldogitó szüz csókjával
Szebb honba visszavezet.

Szerelmemnek szép csillaga
Uszik ott a' patakban;
Haj! de ő olly messze tőlem,
Alattam csak képe van.
Bár a' tavasz lenge szárnyán
Hozzád repülhetnék én,
Bár a' bimbók kegyillatja
Hozzád vinne kedves fény!

De ha messze vagy is tőlem,
Közelről nem nézhetlek;
Reményem te, édes csillag!
Távulban is szeretlek.

Frankenburg Adolf.

KÜLÖNFÉLE.

A' canadai asszonyok szintugy birnak szavazási joggal, mint a' férjfiak. Midőn nem régiben Baley ezredes a' törvényhozó gyülésben candidáltatott, 35 dáma jelent-meg, hogy részére szavazzanak. Mindnyájan özvegyek és hajadonok valának, csak egy volt közülök házas. Sokszor megtörténik, hogy férj és feleség ellenkező véleményben szavaznak. 1832-ki majusban Montrealban perlekedés támadott, melly egy egész hónapig tartott, 's a' szavazásnál 225 asszony volt jelen. Az egyik kinevezettnek, egy Irlandinak, részére 95-en; a' másiknak Stanley Baggnak részére 104-en szavaztak; 26 asszonyság nem szavazott. Több asszonyságok egészen más felekezethez szitottak, mint férjeik, 's ezek legkevesbet se gondoltak vele.

Régi ember. St. Pétervári ujságok egy embert emlitenek, ki Poloczkban, Lithvania határszélén, 188 esztendős kort ért-el. Hét uralkodót látott az orosz czári trónon, 's igen jól emlékezett Gusztáv Adolf halálára; mert a' harmincz esztendős háborúban személyesen katonáskodott. 93 esztendős korában harmadszori házasságra lépett, 's ezen feleségével 50 esztendeig élt, melly idő közben több gyermekeket nemzett.

Öreg matróz. Hollandiában Dottrechtban egy Vancouver nevű matróz halt-meg folyó esztendő augustus 20-án. Ezen hajóslegény 135 esztendős volt.

Pamut-leszállás következése. Calcuttában a' majeles illy firma alatt: „Fréderic Whatoll" ismeretes kereskedőház a' pamut ára leszállásának következésében száz husz millio frankban bukott-meg.

Törpe házaspár. Birminghamban nem régiben egy törpe (Zwerg) láttatá magát pénzért feleségestől együtt. Az első Don Santiago de los Santos, a' második Anne Hiplius nevet viselt. A' vőlegény 48 esztendős, és csak 25 hüvelyknyi nagy; a' menyasszony 28 esztendős, és 40 hüvelyknyi magos volt.

Az Opium-dohányzás annyira elhatalmazott a' chinai katonaságnál, hogy 1832-ben, midőn Canton kormányzója a' lázadók ellen egy dandárt kiküldött, a' parancsnoki tiszt 200 katonát, mint az opium-dohányzás által egészen szolgálni képteleneket, visszaküldeni kénytelenittetett. — Egy chinai katonatiszt, kit bevádoltak, hogy opiumot vett magához, tisztségéből elmozdittatott.

Visszás rejtvény.

Három betűm ha fordítod,
Még is egyképp hangzanak;
Gyapjasok közé számítod
Nemem, még se mondsz juhnak.

Sok szolgálatomért végre
Jól meghiznom engednek,
'S így eladnak vágó székre
Mert húsomért szeretnek.

Előbbi rejtvény: Ökörszem.

Figyelmeztetés.

Közelitvén a' Leopold napi pesti vásár, melly kedvező alkalmul szolgál az előfizetési pénzeknek felküldésére, alól irtt tisztelettel jelentem, hogy a' Regélő 's Honművész iker folyóirat kiadatását jövő 1835-*ik évben is folytatni szándékom. Megjelen belőle hetenként kétszer vasárnap és csötörtökön mindenkor egy-egy iv, vagy is hetenként két iv. Minden héten egy divatkép, 's minden évnegyedben egyszer más valamelly tárgyat képező rajz is vagy hangmű fog a' lapok mellé járulni. Ha pedig t. előfizetőim száma az előbbinél szaporább leendene, a' mellék képeket is szaporitani teljes akaratom. Nevekedvén az előfizetők részvéte, én is annál biztosabban 's károm nélkül felelhetek-meg adott igéretimnek, mellyeket különben illy terjedtségű nagy vállalatnál teljesiteni lehetetlen; mit kiki meg fog ismerni, ha meggondolja, hogy folyóiratomnak éppen annyi az ára váltóban, mennyi (sőt több is) a' hasonló külföldieké ezüst pénzben. — A' folyóirat ujan öntött betűkkel, 's az eddiginél szélesebb csinos alakban, valamint ez ideig velinen, jelen-meg szokott ára mellett, u. m. Budapesten boritéktalan* 5 *ft; boritékkal* 5 *ft.* 24 *kr. postán* 6 *ft. ezüst pénzben fél évre. — Kép nélkül* 1 *ezüst forinttal olcsóbb; de erre ezután postákon nem, hanem egyedül a' kiadó hivatalnál Pesten lehet rendelést tenni, valamint fertály évenként is csak Budapestieknek szolgálhatok. — Előfizetni lehet minden cs. k. postahivataloknál (mellyeknek minden beküldött* 10 *előfizetésre hálám fejében egy példány ingyen küldetik), Bécsben Mechetti Péter szépműárosnál, és Pesten nálam alól irttnál reggel* 8—11, *és délután* 2—4 *óra közt. — Tisztelt levelezőimet hálás köszönetem mellett kérem, hogy hazafiságukat jövendőre is hasznos intézetemmel egyesiteni méltóztassanak. — Remélvén, hogy a' nagy érdemü közönség tekintetbe vevén törekedésemet, mellynél fogva honosim kezeikbe (eddig minden haszon és fáradozásim jutalma nélkül) olly folyóiratot volt szerencsém nyujtani, melly nemcsak nyomtatási tömöttsége, hanem aesthetikai szépsége, a' műtárgyak, rajzok, 's jelesen a' divatképeknek igen tetszetős alakban és rendkivül serény megjelenésök, a' közlemények válogatott sokfélesége mellett minden pompás külföldi hasonló művekkel vetekedik, azt ezután is lelkes pártfogására méltatni 's másoknak is, különösen pedig a' hon tisztelt leányainak, a' szép izlés leghathatósb védjeinek, ajánlani fogja, melly kegyességét én eddigi pontos szolgálatommal viszonozni mindenkor kedves kötelességemnek tartani el nem mulasztom.*

Pesten 1834. *oct.* 25-*én*

Róthkrepf Gábor
a' Regélő 's Honművész tulajdonos kiadója, halpiacz és Duna-part közt (a' Gellért hegye irányában) 86-ik számú Dents-ház 2-dik emeletében.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

89.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön november 6kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Élő csontváz.

Egy kis nyomtatványból, mellynek czime: „Programma ovvero descrizione dello scheletro vivo, ossia l'uomo anatomico, dell'età d'anni 34, in perfetta salute, nato in Francia a Troyes nella Sciampagna 's a' t.“

Ezen czim alatt jelent-meg Milanóban egy élő csontváznak rövid leirása képével együtt, melly a' pénzért nézőknek a' bemenetkor osztaték. A' leirás olasz nyelven van, a' hozzámellékelt bizonyitvány pedig franczia hires orvosoktól franczia nyelven. Itt közlöm mindeniket hiven forditva Honművészünk tisztelt olvasóival.

„Nem rég jöve e' különös tünemény franczia országból 's már a' világ más részében is láttatott, mint rendkivüli 's megfoghatlan csudalény. Csontjai üresek minden hustól, és csak gyenge bőr fedi azokat. Bámulásra indita ő már több jeles franczia, angoly, hollandi és német álföldi férjfiakat, kiváltképpen sok orvosi egyetembeli tagokat, kik őt bizonyitványokkal ereszték-el; ezek küzt Duobis ur, a' parisi medica facultas decanja, és Dupuytren báro is. E' bámulandó embernek egész nehézsége 43 font, magossága 5 láb és 3 hüvelyk; mellje annyira be van esve, hogy hátgerinczéhez csak 3 hüvelyk a' köz; szive a' rendes helyétől, physiologusok előadása szerint, 3 hüvelyknyivel alább van, 's ugyan ez mondatik tüdejéről is, melly a' lehelésben semmi nehézséget sem érez; mikor lélekzetet veszen, oldalai egészen mozognak; oldalcsontjai olly kitetszőleg láthatók, hogy azokat könnyű megolvasni; karjainak kerülete $2\frac{1}{2}$ hüvelyknyi; szárcsontjai csak egy hüvelyk vastagságúak és jól öszveegyeznek testével. Senki se képzelje, hogy e' csont-alakban egy betegség miatt elaszott embert látand; mert ő tökéletes egészségű, bőre szines és hasonlithatlan fehérségű. Egyházi 's minden egyéb urak megnézhetik, 's a' publicum meg lehet győződve, hogy nem látand benne valamelly borzasztó lényt, még arczulatán sem, mert

inkább szép. Beszél és felel azoknak, kik őt holmi kérdéssel megtisztelik.“

„Le Doyen ur bizonyitványa a' fővárosi orvosi facultastól.“

Alólirt, a' parisi orvosi facultasbeli tanitó, bizonyitom, hogy e' tüneményt 30-ik évében megvizsgálván, ugy tapasztalám, hogy tagjainak helyes egybefüggése és száraz teste rendkivüli, 's a' közönségnek kandiságát (curiosité) és a' miveltebb néposztály figyelmét méltán vonja magára. Bizonyitom különösen, hogy rajta semmi ollyas nincs, mi a' néznivágyókat megrémitené.

Paris le 29 avril 1829. Signé Ant. Dubois.

Pareil certificat de M. Dupuytren.

Paris le 6 avril 1828. Signé le Baron Dupuytren.“

Ezen eredeti bizonyitványokon kivül, egy valakitől, ki ez élőcsontvázat Milanóban 1833-ban látta, azon tudósitást is vevém, hogy azon ember mindig ül, és ha nézőji mennek, csak akkor kél-fel, de a' nagy erőtlenség miatt csak igen halkkal, és kezei segédével tolja-fel magát ülőhelyéről. Illy száraz testtel jöve világra is, 's mint a' jelentés is mondja, rajta valóban semmi borzasztó 'nincs. Beszél franczia és olasz nyelven. Barna pofaszakált visel; fején három kokardájú turbán van.

Forditá 's közlé
Nemes-Apáthi Kiss Sámuel.

SZORGALOM.

Gyikbőr-czipők. Az egész edimburgi szép világ jelenleg John Browley czipő készitő műhelyébe tolong, ki olly asszony-czipőket készit gyikbőrből, mellyek felette könnyűk lágyak, és takarosak, 's már állandó divat-czikkellyé emelkedtek Skótziának ama fővárosában. Plinius állitja, hogy a' gyik felette vonzódik az emberhez, 's ez csakugyan igaz lehet, minthogy a' kis állat még bőrét is ide engedi az embernek, hogy ez magának belőle ruhát készitsen. Azonban, hogy illy czipők igen könnyűk 's igen finomak lehetnek, nem nehéz megfogni.

Erőművek angoly országban. Egyik birminghami hirlap kiszámolta, hogy angoly országban az erőművek 1782-ben 10 millio, 1827-ben 200 millio, és 1833-ban 400 millio személy hijányát pótolták-ki. A' pamut-készitésében használtatni szokott orsó egy percz alatt 50-szer fordult-meg ez előtt;

most az erőművek használtatván szinte 8,000-szer fordul-meg ugyan egy percz alatt.

Viz ellenes festék. Egy igen derék festék, mellyel különféle tárgyakat a' nedv, és viz káros befolyása ellen meg őrizni lehet, a' Journal des connaissances usuelles szerint 4 rész lenolajból, egy rész óntajtékból áll. Az itt leirt festék igen jó lesz nedves szobafalak festésére. Ha a' fehér földet és kátrányt kihagyjuk, akkor olly festékeket nyer az ember, mellyel különféle tárgyakat viz és levegő ellenesekké lehet csinálni, mint p. o. skatulák, etuis, és cartonok festésére, hordók, vagy egyéb edényekre, mellyekben tápszereket pinczében tartani akarnak. Ha ugyan ezen festékhez még $\frac{7}{10}$ büdöskővirágot keversz, abból olly enyvet kapsz, melly különfélékben a' valódi enyvet kipótolja. Csizmák, mellyeknek talpa ezen keverékkel megkenetett, a' vizbe állittathatnak a' nélkül, hogy az rajtok keresztül hathatna. Falszőnyegek vagy táblapapirosok, mellyek ezen festékekkel bevonatnak, a' falakat tökéletes szárazságban tartják. Ha valamelly jó mésszel kevert vakolattal elegyitve palló alá hintetik, nem csak mindig száraz pallót ad; hanem a' deszkákat is tartósabbakká teszi. Éppen illy hasznos a' fa- vagy szalma-háztetőkre is 's a' t. mert ezeken kemény réteget képez, mellynek se levegő se nap, sem eső nem ártanak, 's melly semmi esetre nem surlódik-le.

INNEPLÉS.

Halotti szertartás a' Birmanoknál.

Coke britt kapitán következő innepélyes szertartásról tudósit, mellyet egy birmani pap temetésénél látott. — „Nehány hónappal, miután ezredünk Rangunt elhagyván Salucin folyónak keleti partjára vonult vissza, melly folyó a' Birmanok birtokát választja-el a' Tenasserim part-melléki 's a' britt kormánynak átengedett megyéktől, legelőszer láttam egy Phongyi vagy is birman papnak holt tetemét nyilvános kitételre elkészittetni. Mi akkor éppen a' közeledő Monsun dühe elleni védszerinkkel foglalatoskodánk, kinek dúlásai ellen sátorink csak nyomorúságos védelmül szolgáltak volna. Reánk nézve mindenik nap fontos vala, 's hol csak lehetett, munkásokat fogadtunk háromszoros bérért

is. Képzelhetni tehát boszonkodásomat, midőn egyik reggel minden munkásim cserben hagytak. Mivel szabályul tevém magamnak ezen emberekkel mindenkor jól bánni, annál megfoghatlanabb volt előttem azoknak elmaradása; minthogy tehát más nap se jelentek-meg, elhatározám, hogy személyesen menjek magamat meggyőzni ama sürgetős inditó okok felől, mellyeknél fogva azok engemet illy gyámoltalan állapotban hagyának. Obo faluba mentem tehát, hol több munkásimat találtam, kik nagy szorgalommal dolgoztak egy 20 lábnyi magosságú elefantnak fából kifaragásán, mellynek lábainál durva munkálatú, 24 fontoshoz hasonló nagyságú 's alakú, fa-ágyú-cső fekvék, melly körül egy csoport meztelen gyermek gyülekezett öszve, kik részint a' cső nyilásába maszással mulatoztak, részint félelem és öröm közt csudálták az óriási képet. Rövid értekezés után megtudám, hogy egy Phongyinak holt teteme szokatlan pompával fog elégettetni, minél fogva minden lakosok szükséges készületekkel foglalatoskodtak, 's bizonyossá tétettem, hogy ha az innepélyt látni akarnám, épitő mesterem örömest elvezetend a' Keiumba vagy kolostorba, mellyben az elhunyt élt. Midőn oda értünk, a' holt tetem nyilvános nézésre volt kitéve arany lapokkal és tarka papirossal izletesen ékesitett 's bambusból készült álláson. Az elhunytnak beleit, ki már egy hónapnál előbb halt-meg, nehány órával kimulása után felmetszetvén alsó teste kivették, a' megürült helyet mézzel 's fűszerekkel kitömték, 's a' nyilást bevarták. Azután az egész testet Dhamma nevű mézgából 's viaszból készült keverékkel könnyen bekenték a' levegő hatásának eltávoztatása végett, majd ismét azt arany lapocskákkal sürűn beraggatták, ugy hogy ama bálványképekhez hasonlita, mellyek a' Buddhisták templomaiban olly gyakran láthatók. — A' holtak bebalzsamozásának másik módja, mellyet azonban a' Birmanok nem olly gyakran, mint az előbbit, használnak, következő: két odvas bambus-nádat szurnak a' tetem talpán és czombján keresztül az alsó testig, mellyet nyomás által minden nedvétől kitisztitván ugyan azon csők által a' balzsamozáshoz venni szokott szerekkel megtöltik. Illy állapotban marad a' holt test szinte 3 hónapig fekve, sőt, de ritkán, esztendeig is, mi előtt megégettetnék. —

(Végzet következik.)

PESTI VIZSGÁLÓ.

A' magyar tudós társaság nagy gyülése m. gr. Teleki József udv. tanácsnok előülése alatt nov. 3-kán kezdődött délután 5 órakor a' társaság teremében. Nyilvános gyülése 9-én lesz a' megye házában.

Arany, ezüst, és drá gakövek raktára.

Lövy Herrmann arany, ezüst, és drágakövekkel kereskedő ajálja magát a' fő nemességnek, és nagy érdemű közönségnek a' mostani Leopold-vásári alkalomra uj izléssel alkotott ékszertárával, mellyben minden nemű legdivatosb és legfinomabb izlés szerint készült tárgyak, valamint különös ritka régiségek is találtatnak.

Ugyan ezen kereskedésben, a' nagy hid utszában 641-dik számú Heinrich-házban, a' fen emlitett tárgyak meg is vétetnek, vagy becseréltetnek; valamint minden nemű status papirosok, és pénznemek is eladatnak 's beváltatnak. (2)

HAZAI HIRLELŐ.

Gyászhirek. 1) oct. 24-én Bécsben elgyengülésből boldogabb világba költözék n. m. Vizeki Tallian Josefa assz. cs. k. titkos tanácsnok, Klenau gróf 's Jannowitzi báro ur ő exjának özvegye, csillag-keresztes dáma, életének 73-ik évében.

2) Ugyan azon napon 's fővárosban szélütésben hunyt-el m. Skarlitz Borbála assz. csillag-keresztes dáma, m. Batthyány gróf urnak özvegye életének 52-ik évében.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán folyó november 10-én bérletszünéssel először fog adatni: „uj Theseusok, vagy Ilus meg Kati tündérországban" eredeti uj tüneményes vigjáték dalokkal és tánczczal 3 felvonásban; irta Pekháta Károly; muzsikáját készitette Löschinger Antal, a' budai egyházi hangászkar tagja; a' megkivántató diszitményeket Telepi György ur; a' benne előforduló toborzó-csapat (Werbung) tánczát pedig elrendeli Szőllősy Lajos ur a' budai szinház egyik tánczmestere. — Jövő szombaton pedig (8-kán) Vörösmarty Mihál „vérnásza" adatik rendkivüli bérletszünéssel.

Budán nov. 1-jén „Yelva az orosz árva" czimű melodrama Déríné assz. forditása szerint legelőször adatott. A' kis Telepi Máli méltó tapsot nyerve jelesen tünteté a' kis Yelva rémültségét az előjátékban: a' 18 éves Yelvát pedig Wirdischl. a. olly helyesen adá, mikép csak illy jeles mimikával biró szinésznétől várhattuk. Jutalma több izbeli tapsok, és előhivatások voltak. Dicséretileg vivék a' kisebb szerepeket Kántorné, Barthané, Kovácsné assz. (Cesanne gfné, Feodóra, Dutillent assz.) és Megyeri, Fáncsy, Lendvay, Telepi urak (Cesanne, Alfred, Tscherikoff, Kaluga). — Nov. 2-án az „eleven

holt házas párban" Telepi ur (Hagyma) igen mulattatá a' közönséget. E' vigjáték után a' 2-szor adatott „szürke törpe" néma játék ismét tetszéssel fogadtaték. — 4-én fels. idősb királynénk névnapján a' szinház kivilágitása mellett Zieglernek „fejedelem titkos utazása" adatott. — 6-ára vala hirdetve Tóth Istvánurjutalmi játéka „ördög Robert."

Kolosváratt oct. 23-kán Királyunkért és hazánkért utósó csep verünket czimü darabot adták szinészink, melly az igen kevés jelentésü darabok egyike, 's czime is helytelenül adaték az irótól. Mi az előadás technicumát illeti, igen nevetségesnek látszott a' fontosb szemlélő előtt, hogy ugyan azon egy ezerednél szolgáló katonák mind külön öltözetben voltak; például a' tábornoktól különbözött formaruhára az uhlán vagy miféle kapitán, ettől a' huszár-strázsamester, ettől a' Leuningen káplár, holott egy ezerednél vannak. Ezt máskor távoztatni kell, hogy következetlenek ne legyünk. A' gyengébb játszók közül különösen emlitendő Éranosznė (tábornok testvére); kinek semmi se volt előadásában, mi csak középszerűhez is közeledett volna. Férje is szintén ugy játszott; procul esti profani. Szentpéteri (tábornok Keméndi), Egressi (Inkei kapitán) Szilágyi (Buvor, strázsamester), Udvarhelyi (Baltai), Kubai (kertész), Éder (Pellikán) sikerülő igyekezettel kivántak hatást adni a' felette gyenge darabnak. Mimit a' szerzetes szüzek köréből most szabadultat — ki az ott létező egyforma bánásmódot áthozván a' külvilágba, midőn ur, kapitán, szolga, és strázsamesterrel bánásmódja és leereszkedése mind egyformán történik, és tulcsapó viseletében, mint a' szabaddá lett madár, felette gyermekes — Kubainé igen természetesen adta. Szerdahelyi urza együgyű, gyáva, anyja-kedvelte Pétert classicai felfogással tünteté elő, de ujján levő gyürüje sérté szemünket; azt máskor tegye-le. — Oct. 25-kén a' kis káplár adatott. — 26-kán a' helveta család. A' hálás, jó szivü, mentőjéért mindent tenni kész Vallenstein grófot Udvarhelyi, tisztartóját Szentpéteri, Boll Richardot a' honvágytól kinzottat, 's oda vissza sovárgót Szilágyi, Pált az együgyű ifiút Latabár helyesen, Gertrudot Klára érzés nélkül, adák. Kubainé Emelinét játszá; kitörő érzése a' helvetziai lak mintájára készitett hely meglátásán; azon indulat, midőn Jakobnak kedves énekét halja, nyomosan tüntek-ki előadásán; éneke pontos levén 's kedvnyerőleg adta.

Kassára oct. 29-én érkezék Komlóssy urnak társasága, melly szini körszakát november 1-jén „Hinkó-val" kezdi-meg. Mi Komlóssy urnak 's társaságának szorgalmától a' legjobbat reméljük.

Kassai.

Német Játékszin.

Pestenoct. 30-án Mink Therézia dalszinészné jutalmául legelőször 's nov. 4-én 2-or adatott „Norma" nagy opera 2fv. Romani

Felix műve 's Bellini V. muzsikája szerint. Azon nagy hir, melly már több évektől fogva szárnyalt e' daljáték kelleme felől, megtölté nézőkkel a' szinteremet, de még is nem olly zsúfolva, mint midőn Breiting ur a' szinte hires ördög Robertben lépe-fel. Egyszeri látás 's hallásból ítélve annyit mondhatunk e' nagy mű felől, hogy ámbár Bellininek minden operáji közül ebben egymást érik a' legszebb karénekek, kettős és hármas dalok, 's a' muzsika fensége más műveiét felül haladni látszatik, de ugy tetszett, mintha a' közönség nagyobb elragadtatással fogadta volna Romeo és Juliát. Ennek oka talán a' tárgy silánysága, egyforma menetele, a' három fő személynek Sever romai proconsulnak Galliában (Watzinger ur), Norma főpapnénak (Minkné assz.) és Adalgisa papnénak (Schebest l. a.) a' szinpadon szüntelen léte minden érdekes tett nélkül, hozzá járulván Severnek tüztelen játéka és nem jól sikerülve, renden kivül használt, szükségtelen roulade-jai, az énekek lassú tempójainak kelletinél sebesebb, az allegróknak pedig igen lassú hurczolt menetele lehetett. Reméljük, hogy a' Pestre várt jeles Wild mind ezeken majd kedvezőbb fordulást teend. Minkné assz. és Schebest l. a. mind az 1-ső mind 2-dik felvonási gyönyörű duettjaikat számtalan tapsok jutalmazák, valamint az 1-ső felv. éneklett szép terzettet is. Helyesen sikerültek a' kardalok is, jelesen a' darabot megkezdő chorus, mellynek szép és ömledező melodiáját vajha a' szerző karénekre ne használta volna. Az első karének alatt a' szinpadon játszó katonai banda pianóbban fujhatott volna, mert az énekesek melodiáját a' számos fúvó szerek és trombiták egészen elnyomták, ámbár a' kardalnokok száma több dilettansok által jó formán szaporittatott. Höfer ur (Orovist fő Druida) az első chorus közben hasonlóan megtapsoltatott; a' három fő személy, kivált Minkné assz. több izben elő hivatott. — — 31-én Leynsitt l. a. másodszor lépe-fel Iffland „kiházasitás" czimű nézőjátékának Zsófia szerepében és pedig köz tetszésre. Ő mint halljuk a' férjhez menendő Fussgänger l. a. helyébe szegődtetett, 's reméljük, annak szerepeit kedvezőleg fogja vinni. Ifflandnak mai erkölcsi darabja kellemes hatást tett minden helyes gondolkozásúra.

Zágrábon az uj szinház, mellyet Stankovich Zsigmond ur maga költségén készittetett, oct. 4-én fels. urunk névnapján „Zrinyi" czimű hazai dramával nyittaték-meg, mellyet Lichtenberg József ur által készült, 's Zwoniczek igazgató ur által elmondott prologus előze meg. Ő felségének életnagyságú képe előtt az ismeretes tisztelkedő népdal „tartsd-meg Isten" éneklettetett a' szinészek által, 's a' zsúfolva volt nézők sokasága mind azt nagy tapssal fogadta, mind a' helyes izléssel készült szinház iránt tetszését mutatá. Földszint, 's a' két első emeletben, valamint a' 3-ik emelet közepén páholyok; az utóbbinak két oldalán karzatok vannak. A' diszitményeket Grätzben Martinelli festő készité. — Milly szerencsések a' Zágrábiak, kiknek egyik honfitársok országjok fő városában hazafiságától 's

művészség iránti vonzalmától ihlelve saját erejével és áldozatjával volt képes fél év eltölte alatt diszes szinházat emelni!

Pozsonban Auber operájának „az eskü, vagy hamis pénzverők“ első előadatása igen kedvezőleg fogadtaték. Nem sokára Bellininek Normája, 's álomjárónéja is szinpadra jut. Pokorny karmester ur jutalmául Donizettinek regényes daljátéka „az őrült San Domingón“ — Kolbné assz. részére pedig Scheridan Knowles-nek Treitschke által forditott „Mariane-ja“ (drama) fog adatni, mellyben Lucas ur bécsi udv. színész játszandja Pierre szerepét. — Átaljában véve jelenleg a' pozsoni szinház igen dicséretes igyekezetet fejt-ki.

TÁNCZ.

Lanner József Pesten van, 's az első tánczmulatság, mellynek ő életadója, a' városi tánczteremben nov. 5-re volt hirdetve. Miről jövő levelünkben bővebb tudósitást adhatunk.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino termében nov. 2-án tizenketted-fél órakor (melly idő jövendőben is megtartatik) kezdeték a' szokott hangászati mulatságnak folytatása. Játszatott: 1) Mozart (Haydn-nak ajánlott) munkájából a' második (D-moll) quartett. — 2) Boutibonne kisassz. által igen helyesen és tapsokkal jutalmazva játszatott klaviron quartett-kisérettel Kalkbrenner (61-ik számú műve) concertje. — 3) Onslow első munkájának 2-dik quintettje C-mollból. A' rendes előadó négy hangászok: Taborsky, Adler, Pfeiffer, és Wagner urak. A' quintettben munkás részt vett Härtl ur is. Hallgatók, minthogy még köz tudomásul a' hangászat megkezdése nem juthata, kevesen voltak.

Pesten Taborsky ur magány-hangversenyt adott nov. 3-ki estve 6 órakor Pfeffer Ignatz urnak dunafördője teremében, miről máskor bővebben.

Az aradi muzs. conservatorium nem csak valamint eddig jeles előmenetelt hanem örök megalapitást is remélhet. Miután t. i. két év előtt némelly lelkes urak bizonyos bérlett házban muzsikai iskolát állitának, hogy ennek nagyobb kiterjedést 's erősb állást szerezzenek a' részvényesek, magok közül választottságot neveztek, melly jun. 3-án egybe gyülvén ezen intézet örökösitése 's elrendeltetése végett a' szükséges alapokat kidolgozta, sept. 2-án pedig m. b. Orczy Lőrintz ur aradi fő ispán a' neki ajánlott pártfogói tisztet elfogadni méltóztatván, a' választottság Arad megye minden vagyonosait nyomtatott levelekben felszóllitá, hogy adakozásaik által a' conservatorium örökitését és arra szükséges épület felállitását elősegiteni ne terheltessenek. — Szivből kivánjuk e' hazafiságos buzgalom sikerülését méltán ohajtva, bár honunk fővárosai is hasonló nemzeti intézeteknek felállitását, a' derék Aradiak példájokra, eszközlenék. J.

DIVAT.

XLVII-dik divatkép az 1834-ki 89-dik Honm. mellé. — Capote-kalap atlaszból; köpönyeg himzett Pondichéry-ből. — Bécsi férfi-divat oct. 30-án: szalaggal szegett hosszú Ratin-felruha pamut-bárson (plüsch) béléssel, és széles bárson gallérral; reggeli rövid capot angoly-kék posztóból, gömbölyű gallérral 's előhajtókával (Klappe); szürke, vagy halaványzöldes pantallon; toilinette-mellény két sor gombbal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

XLVII. Divatkép.

(Párisból oct. 20-án.)

Capote-kalap atlaszból, köpönyeg hímzett Pondicheryből.

1834-ki 89-dik Honművész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

90.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap november 9kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Nevezetességek. Angoly országban (londoni lapok szerint) különös természeti nevezetességeket mutattak, u. m. Tadcaster szomszédságában 7 és fél lábnyi magosságú és 101 bimbós bogácsot (Distel), mellynek körlete 21 lábra terjedett; — Macclesfield mellett 2 láb 5 és fél ujnyi körletű földi gombát, mellynek csupán szára 8 és fél hüvelknyi magos volt; — Regents-Parkban pedig 5 és fél lábnyi körletű tököt.

Parittyás hal. Java szigetén 's mellék-vizeiben él az ugy nevezett parittyás (jaculator) hal. Ezen nevét ama módja szerzé neki, mellyel prédáját szokta megfogni. E' hal t. i. legyekből 's apró bogarakból él, mellyek a' vizben tenyésznek. Ha ő illyeket meglát, vigyázva feljő a' viz szinére, 's prédája után egy csep higságot vetvén mihelyt az leesik, azonnal mohón elkapja. A' hal olly jó lövész, hogy soha se hibázza-el czélját, 's minden csep, mellyet magából kifecsent, eltalálja a' prédát.

Vaj-fa. Afrikában, jelesen Domba melléki Bambarában, vajat adó fa is terem, melly az amerikai tölgyfához, gyümölcse pedig, mellynek magvából vaj főzetik, olajbogyóhoz hasonlit. Ezen vaj sózás nélkül eláll egy esztendőn túl, 's fehérebb, kövérebb és izesebb a' tehénnek legjobb irós vajánál.

Trüsszentő fa. A' délafrikai gyarmatosok által felfedezett hasznos fák közt vagyon egy sáfrán-sárga szinű is, mellyből a' téritgetők (Missionariusok) házi bútoraikat készitik, és azt, mivel levágatásakor illatot bocsát magából, trüsszentő fának nevezik. Egyéb jó minéműségei közt van az is, hogy környékéből minden ártalmas férget elijeszt, holott némelly canadai fanemek, mellyek Angliába vitettek, éppen ellenkező következményt szerzenek.

Másodszor virágzó fák. Porosz országi Bukauban mult sept. hónapban egy csereszny-fa teljes virágzású pompájában állott, noha már ezen évben gazdag

terméssel örvendezteté tulajdonosát. A' virágok tökélyesen valának képezve. 's bennek a' gyümölcs is szépen fejlék-ki. — Bamberg vidékén is ugyan azon időben másodszor virágzának az alma-fák; holott rólok az érett gyümölcsöket szedték ugyan azon időben.

SZORGALOM.

Burgundi hordók elkészitése. Burgundban, mellynek borai világ szerte elhiresedtek, szüret közeledtével a' hordókat valamelly baraczk-virágból főtt lévvel forrázzák-ki, hogy a' must felvételére alkalmasokká tegyék. Az ottani bor-termesztők bizonyitása szerint ezen kiforrázás elégséges arra, hogy minden nemű káros befolyásokat elháritson. Olly edényeket, mellyek már elavultak, inkább össze tördösnek, mintsem a' nemes tőkelévnek szamatját koczkáztatnák.

Olasz ser. Ama köz tiszteletű tudós Fabbroni ur, egy régi classicus irónak, Targoni-nak, adatai szerint nem régiben egy uj nemű sert főzött, mellyet ő olasz sernek nevez, 's mellynek készités-módja Dr. Gerának Coneglianóban megjelenő theoretikai, és practikai mezei gazdasági tárában közöltetik. Ezen uj italnak, mint mondják, borszamatja, és szine van, a' mellett szeszes, táplálatos, kellemetes, és a' közönséges sernél kevessé keserűbb izű; az utóbbi azért, mert a' komló helyett fenyőtoboz használtatik, mellynél fogva Fabbroni azt véli, hogy ezt, legalább részlegesen, lehetne a' drága komló helyett használni. Ezen olasz ser igen jól el-áll, 's hosszas tartás által semmit se veszt.

INNEPLÉS.

Halotti szertartás a' Birmanoknál.

(Végzet.)

E' látogatásom után nehány nappal nagy innepies menet tartatott a' város utszájin és az angoly tábor határ-hosszában, mellynél mind azon iszonyú állati alakok vitettek, mellyeket csak a' birmani éles ész kigondolt. Ezen állatok alacson kerekekkel ellátott állásokra helyeztettek, 's a' kisebb főembereknek alattvalójik által huzattak; minden illy figurának lábai közt vas karikákkal körzött tokban egy iszonyú rakéta volt, melly zöld kákával vala oda kötve. A' független 's minden más főnöknek hatalmát el nem isme-

rő belföldiek ágaitól is követek jövének e' ritka innepélyre. A' menetet egyenként menő asszonyoknak hosszú sora kezdé-meg, kezökben zászlókat, fejöken virággal és gyümölcscsel tele mázos edényeket vivének; ezeket követé egy muzsika-banda, melly klarinét, czimbalom, gongong (indiai paizs formájú harang, mellynek a' chinai tamtamhoz hasonló hangja van), és hegedű szóval a' Birmanok kedves dalját zengedezte, 's melly után számos tánczoló asszony és kardalnok ment. Az angoly táborhoz közeledvén megkezdék „ta boung ta gar" kezdetű idvezlő éneköket, mellynél a' pausa-közök alatt kezökbe csapkodtak, 's két darab bambusból készült valamelly castagnette nemét hangoztatták. Az után a' szörnyetegek jöttek; elsőbben is a' már emlitett elefant iszonyú rakétával, egy idomtalan rhinoceros, egy vad kan, tevék, mellyek a' legnagyobb házaknál is magosabbak voltak, felgömbölyitett farkú tigrisek, bivalyok, karmazsin szemű 's czinóber-veres orrmányú pézsma-ökrök; tarka medvék, 's végre nagyságra nézve a' hires trójaival vetekedő lovak, mellyek egyikén rendőrhez hasonló alak ült, mellynek kezében olly nagy 's erős dárdadsida (Hellebarde) volt, mint egy czedrus-fa. Az utó-csapat különféle nemzetségek követeiből 's zászlósokból állott. Estve felé némelly első főnökök (Häuptling) által P w a (innep) adatott saját házaikban, hol azonban nem a' gyomor, hanem csak a' fül talált elégülést, mivel ott énekeltek, tánczoltak, 's bizonyos nemű dramát játszottak. Szinjátszók fiúk 's leánykák és egyszerű gépelyzet által mozgókká tehető bábok voltak. Ezen mulatságra mi is meghivattunk; a' meghivó jegy sózott theával töltött (nem igen kellemes étek) P a u n-falevél vala, mellyet házba küldöttek, de olly késő órákban, hogy éjfélkor haza jöttömkor is nagy tolongást leltem lakom előtt. A' mulatság tárgya birkózás 's öklözés is volt; de ha a' küzdők nagyon neki tüzesedtek, széjjel választattak. A' jutalom azé lön, ki legelőbb vérzé-meg ellenfelét.

Aprilis közepe táján, az uj esztendő kezdetén, 's két hónappal a' Phongyi holta után, ennek tetemea' Keiumból kivitetvén kerekeken levő 's 20—25 lábnyi magos, apró zászlókkal, festvényekkel, hártya-aranynyal és arany lapocskákkal egészen befedett bambus-állásra tételték. A' test mintegy 20 lábnyi magosságon a' földtől valamelly meny-

nyezet alatt fekvék, melly minden lehetséges szembetünő czifrázattal volt ékesitve. A' keleti erdők fájira tengeri hajókötél vastagságnyi iszonyú iszalagok futnak-fel; illyeket ketté hasitván a' Birmanok vontató kötelek gyanánt ellenkező irányban aggattak most ama szekérre, mellyet az után a' Keium melléki szabad térségre huztak. Ide mintegy 10—12 ezer ember tódult öszve, 's ki csak hozzá férhetett,ama köteleket ellenkező irányok felé huzgálta, mi alatt a' különféle felekezet lármás zajt támasztott. Megtudtam, hogy ezen ellenkező irányban vonó felekezetek a' viz és tüz imádójit képzették, 's a' holt test azután azon elemnek lesz áldozatja, mellynek pártja győztes leend. Nem kétkedtem, hogy a' szekér darabokra fog szaggattatni ezen bánásmód mellett, de a' rángató felek minden erőködéseinek sokáig ellent álla, mig végre egyik párt azt kevessé vissza huzván a' másik minden erejéből ismét vissza rántá, a' kötelek elszakadtak, 's a' szekér mintegy másfél ezer diadaloskodó ajtatosoktól vonatva odább repült. Azonban nem soká tartott diadalmok; mert a' meggyőzöttek felmásztak a' szekérre, reá kötötték a' megszakadt köteleket, 's a' harcz ujra kezdődék, melly három napig tartott. Végre eljött a' test elégetésének napja.

Dél felé a' pompás szekér a' rakétás szörnyetegekkel együtt amaz ösvényen, melly e' czélra a' falut szárazföldi oldalán környező sürű dsongolák közt különösen kivágatott, mintegy mértföldnyi térség közepére vitetett. Az állatokat két oldalt hadi rend formán állitották, 's körös körül mintegy 30,000 innepileg öltözött ember álla, kiknek tarka szinű ruházatjok a' megettök volt erdő setét lombja előtt igen szépen tünt elő. A' sikságot három részről amphitheatrumlag környező halmok ormán nap sugarai tündöklének a' pagódok és Guadma templomai csúcsairól. A' szerencsétlen pegu-i volt-király udvarától körülvéve 's arany tschattahjával (nap-ernyő, millyennel csak királyi háznép élhet) fő szerepet játszott e' napi innepnél. Némelly meggyujtott rakéták jelül szolgáltak, hogy a' szörnyetegek ostromolni fogják ama szekeret, mellyen a' Phongyi teste fekvék. A' rakéták meggyujtattak amazoknak lábaik közt, 's az állatok a' puskapor ereje által azon ponthoz taszittattak, mellyre irányozva voltak, ugy hogy a' szekér a' füstöt 's lángot okádó szörnyetegektől egészen körül véteték. Némellyek ezen

álharcz közben elveszték ugyan irányukat, 's a' szétrohanó sokaságra rohantak, mi egy két embernek életébe is került. Azonban a' szekeren volt éghető szerek meggyultak, 's midőn a' szél eloszlatá a' szekeret környező sürű füst-felleget, nyoma se látszott többé az állásnak, vagy a' Phongyi tetemének.

LITTERATURA.

„A' nap szakaszai. Költeményes festések, a' természet után. Irta Vajda Péter." Pesten Trattner és Károlyi typographiájában 1834. 55 l. 8-ad rét. — Tartalma: ajánlás költőink koszorúsához; a' nap; a' nappal; a' reggel; az én reggelem; az első reggel; a' dél; a' bujdosó dele; az est; Washington estéje; az éj; éj Mohácson; az utósó éj. — Ára füzve nyomtató papiroson 24 kr. velinen 36 kr. pengőben.

„Csatár, hősköltemányi rajzolat; irta Garay Nepomuk. Pesten Trattner-Károlyinál 1834." — Ujra figyelmeztetjük a' t. közönséget ezen csinos uj költeményi műre. A' 11 iven túl terjedő, hexameterekben irt 9 képből álló munka Hunyady Jánosnak ama valódi eposzi tettét festi, midőn a' nagy hős Erzsébet pártját Gara Lászlót meggyőzvén, ez által az elszakadozott haza királyi székére a' nagy reményű I-ső Ulászlót ülteti. Ára finom velinen 1 ft. 20 kr. — posta papiroson 1 ft. pengőben. Megszerezhetni Eggenberger és Heckenast Gusztáv könyvárosoknál, valamint a' szerzőnél is a' Regélő 's Honművész hivatalában halpiaczon 86-ik számú Dencs-ház 2-dik emeletében.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Arany, ezüst, és drága kövek raktára.

Lövy Herrmann arany, ezüst, és drágakövekkel kereskedő ajálja magát a' fő nemességnek, és nagy érdemű közönségnek a' mostani Leopold-vásári alkalomra uj izléssel alkotott ékszertárával, mellyben minden nemű legdivatosb és legfinomabb izlés szerint készült tárgyak, valamint különös ritka régiségek is találtatnak.

Ugyan ezen kereskedésben, a' nagy hid utszában 641-dik számú Heinrich-házban, a' fen emlitett tárgyak meg is vétetnek, vagy becseréltetnek; valamint minden nemű status-papirosok, és pénznemek is eladatnak 's beváltatnak. (3)

Arkadia. A' fehér hajó czimű fogadónak előbbi bérlője, mint több rendbeli hirdetményeiből tudva van, a' kis hid utszában levő előbb „vendégfogadó a' vadász kürthöz" feliratú nagy házat bérlé-ki. Szeszélyes találós elméje, valamint előbbi helyén az udvari kertnek 's Tivolinak csinos elrendelésével, itt is az egész (3 emeletű) palotának izletes felkészitésével tünteté-ki magát. Mivel nem csak az egész ház külseje 's belseje kicsinositták, hanem a' vendégeknek minden nemű kényelmére készitteték-el, jele-

sen pedig különös csinosságú bútorokkal, nagy teremmel, 70 vendég-fördő-játszó-szobával elláttatott; a' kávéház üveg ajtóval 's ablakkal elválasztaték a' hosszú 's igen téres evő-teremtől, mellynek végét felemelt karzat a' hangászok számára, oldalait pedig fényes deszka-fal és tükrök ékesitik. Az udvarnak nyugoti felét Tivolihoz hasonló evő-teremmé készittette, mellybe az 1-sö emeletből lehet menni. Ennek Arkadia nevet adott. Sokkal téresebb ez a' Tivolinál, 's minden tekintetből csinosabb, kedveltetőbb. Alatta van az istálló és kocsi-szin. A' ház eleje (valamint az egész kis hid utsza) koczka-kövezettel rakatott-ki, 's a' ház falait „hôtel zum Jägerhorn — Restauration — Caffeehaus — Weinhaus-Bierhaus feliratú táblák ékesitik. — A' szolgálat csinos és pontos. A' fogadós ur (Mayer) ezen épületnek homlokzatát rézbe metszette, és aqua tinta monorban lenyomatván a' közönségnek hirlapok mellett elküldözgeté, hogy pesti Arkadiáját annál nagyobb ismeretségbe hozhassa. Igen természetes, hogy ezen uj csinosságú intézetet (mellynek kávéháza és alsó evő-tereme oct. 1-jén, Arkadiája pedig nov. 3-kán nyittaték-meg) igen számos helybeli és idegen vendégek látogatják, hogy legalább mondhassák: „én is valék Arkadiában!"

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán nov. 5-én 2-szor adaték a' „viszonyok hatalma" czimü jeles szomorú játék Joannovics Demeter ur fordítása szerint, és pedig ugyan azon pompával, ékes bútorozással 's diszitményekkel, mellyekkel legelsőbben. A' szinészek átaljában vetekedve bizonyiták-be szorgalmukat. Emlitenünk se kellene a' zajos tetszést, mellyet Megyeri (minister) és Fáncsy ur (Weiss Móritz) ma ismét nyertek. A' méltósággal párositott nemes asszonyi szivet Kántorné assz. (grófné); a' reménytelen titkos 's elfojtani kénytelenitett szerelmet a' mindenkor kedvelt 's példás szorgalommal játszó, kis szerepét is nagygyá tenni tudó Lendvayné assz. (Antonia); a' renditő szerencsétlenséget okozó és szivének boldogtalan indulatja következményeivel küzdő Emiliát Parázsóné assz. ismét köz tetszésre tükrözék. — A' darab hossza végett e' mai mutatvány 6 órakor kezdetett. — Más nap (6-kán) Tóth István ur jutalmául legelőször adatott a' már multkor is emlitett „ördög Robert" regényes szinjáték 5 felv. Raupach Erneszt művéből Kiss János által forditva. Muzsikája a' hasonczimü daljátékból (Mayerbeer szerint) vétetett. Erről jövő levelünk bővebben értesitend.

Esztergomban oct. 23-tól fogva Abday Sándor társasága köztetszést nyerve mulattatja a' közönséget. J.

Német Játékszin.

Kassán oct. 26-án Just Vilmos ur művészi utazása közben itt mulatván csupán egy igen használható működvelő (G—s ur) segedelmével több darabokból egybeszerkezett egyvelges mutatványt

adott. Megvalljuk, hogy a' tetemes számú közönség őt műteljes előadásáért zajgó tapsokkal hivá elő. Fridrik porosz király caracterének és szerepének jeles utánozása 's eltalálása — Castellinak „a' katona egyedül" műve, — és a' 32 legény által végbe vitt hadi fejlés, 's contra-táncz (mind Just ur által betanitva 's rendezve) teljes dicséretet érdemle. Nem lehet el nem ismerni, hogy ő igen jól érti az illyes minek igazgatását, 's játékoknak a' szinre ugy alkalmazását, hogy hatást gerjesztve tetszést is nyerjenek.

Külföldi Játékszin.

Neápolyban nem régen egy tragi-comicai szinészeti anekdota történt, melly egyszersmind a' szini igazgatóknak óvásul szolgálhat. Az ottani impresario (szinbérlő) két énekesnéjeit u. m. Ronzi-Debegnis assz. és del Sere l. a. — kikről tudta, hogy egymásnak halálos ellenségeik voltak, Donizettinek „Stuart Maria" czimű operájában léptette-fel a' két ellenséges szerepben olly reménynyel, hogy a' művesznék viszonti gyülölségök igen elő fogja segiteni ama szerepeknek sikeres előadatását. A' tréfa elsült, de várakozáson túl is ment, ugy hogy a' szinbérlőnek drágán kellett megfizetni árát. Mert a' szenvedélyes finalében az angoly királyné olly keseredéssel hevült-fel skót vetélkedő társnéja ellen, hogy ennek (betű szerinti értelemben véve) hajába kapott, őt öklözéssel, rugdalással, harapással annyira megcsufitá, hogy a' skót királyné, ámbár elejénte férjfiasan veré vissza a' megtámadást, végre izmosabb ellenfelétől még is legyőzve kénytelen volt a' csatamezőt átengedni, 's eszméletlenül viteték haza, sőt 14 napig orvosoltaték rajta e' művészi elragadtatásnak következménye.

TÁNCZ.

Lanner Pesten. A' városi tánczteremben nov. 5-én 8 órakor kezdődött ama tánczmulatság, melly létesülését a' hires bécsi Lanner és hangászkara ide jötténck köszönheté. Ezen jeles táncznóták szerzője 4-én ért Pestre. — Játszott darabjai voltak: 1) magyar bevezetés (lassú és fris Magyarok) — 2) Csalogatók (keringők). — 3) Bécsi juristák tánczai. — 4) Parisi keringők (cotillon). — 5) Vadász-galoppe. — 6) Szeszélyesek (die Humoristiker). — 7) Kalandok (die Abentheurer). — 8) A' szünóra alatt „muzsikai szemle" (musikalische Revue) czimű nagy egyveleg. — 9) Üstökösök (Comet-Walzer). — 10) Magyar Galoppe. — 11) Isabella-keringők (Cotillon). — 12) Ellenálhatlanok (die Unwiderstehlichen). — Ámbár a' hirdetmény nyolczadfél órára tevé e' mai mulatság kezdetét, de csak 8 után kezdődött. Elején kevés ember volt, 's mindenki tartott tőle, hogy ez uttal e' jeles bécsi hangászunk cserben hagyatik. Azonban 9 óra után olly számú gyülekezet jött egybe, melly bár jóval kisebb volt is a' tavalinál, de még is a' hirdetések elkésése következésében elég szép vala. Álruhások és átaljában a' szépnemből igen kevesen jelentek-meg. Oka ennek talán az

lehet, hogy Straussnak neve és lábakat electrizáló könnyebb szellemű tánczmótáji kedveltebbek a' sokaság előtt; ámbár a' mai gyülekezet harsány bizonyitásait adá ama tiszteletnek, mellyel Lannernak szilárd stilusú és sziv-ömlesztő, gyengéd, 's érzékenyitő felséges melodiáji iránt viseltetik. Átaljában a' műértők Lanner műveinek nagyobb belső muzsikai becset tulajdonitanak, mint Strausséinak. A' karzat, valamint taval Straussé, ismét a' tánczteremben volt az erkely oldalán. Lanner valamint zajos tapssal idvezelteték első felléptekor, ugy hangzott az számtalanszor minden ujabb gondolatja megszóllásakor, de kivált a' 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 's 11-ik számú gyönyörű művei közt. Az üstökösök codáját 3-szor kellett neki játszani, 's a' negyedszeri kivánt ismétlés helyett a' játszott magyar galoppe harsány hosszas éljeneket szerze neki. Tánczosok nem sokan voltak ugyan, de annál kényelmesebben pergettek az olvasztó zenék bájain. Az egyvelget veres, zöld és kék tüz rekeszté-be. Különös, hogy Pesten Lanner ur nagyon utánozá Straussnak testi mozgásait, mit különben Bécsben tenni nem szokott. Bemeneti dij nappal váltott jegyekért 1 ft. estve 1 ft. 20 kr. volt pengőben, tehát kevesebb a' tavalinál. — Más nap 6 órakor a' budai ország ház teremében reunio volt Lanner muzsikája, és 30—40 ezüst kr. bemeneti dij mellett.

HANGÁSZAT.

Pesten Taborsky ur hangversenye, mellyről multkor emlékeztünk, nov. 3-án a' Duna fördő teremében türhető számú közönség előtt ment véghe. Tárgyai voltak: 1) Jansa brillant quartettjainak egyike Taborsky, Adler, Pfeiffer, 's Wagner urak által előadva. — 2) Beethoven klavir-quintettjének (Es-dur) 1-só darabja; a' klavirt igen helyesen játszá a' kisded Taborsky Gabriela l. a. Bräuer Fer. ur jeles tanitványa. — 3) Beriot hegedű változatai; játszá Mayer József ifiú, Taborsky ur tanitványa. — 4) Onslow quintettje rekesztébe ezen érdekes hangászati mulatságot, mellynek minden darabjait a' résztvevő közönség tapsai kisérték.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban a' bő ujjú köpönyeg à la vénitienne alkalmasint jövő télen átaljában divatozni fog. A' kétes őszi napokban változva viseltek a' különféle ruhákat. A' fodrozott előzetű habzó atlasz-kalapok minden szinekből láthatók; ugy a' zöld és fekete bársonból készülttek is, mellyeken virágok, skót szalagok (koczkásak) diszlenek. Formájok kicsin 's kevessé csúcsosan emelkedett. Ernyőjek alá blonde kötő-szalag tüzetik, mellyre apró szalag-bokrok levén aggatva az arcz körül füzért (guirlande) képeznek. — Az indiai caschemir kendők igen számosak, valamint a' tartanok.

Férjfiak felruhájára többnyire setét, palaczk-zöld, viola, 's kék szinű posztó, és bárson gallér vétetik; mellényre piquet, vagy caschemir, és selyem posztó; nadrágra világos és szürke szinű cazimir; szárai könnyű bőségűek. — Az alruhák szélei bársonnal vannak szegve, valamint a' két oldalas zsebek is; előzetjek selyem posztóval, pamut-atlasszal béleltetik, vagy bársonnal is. A' gallér schawl formán ereszkedik lefelé. A' posztó szine setét és fekete. Esti mellényre habzó fekete 's fehér atlasz, vagy sima selyem posztó vétetik; nyakkötőre allasz lelógó bokorral arany kövestővel. A' csizmák 's czipők formája régi marad. Zsebkendőkre apró virágú foulard kendők kivált kék és narancs szinű alapúak használtatnak. A' svéd és sárga kesztyűt leginkább hordják.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

91.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön november 13kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Nerita, vagy is Julia szigete. Alkalmasint emlékezni fognak még olvasóink azon álmélkodásra, mellyet ezen először Neritának, azután Juliának elnevezett sziget gerjesztett, midőn 1831-ben a' közép tengerből felbukott, azután ismét elsülyedt, 's most ujra előjött. Akkor a' hirlapi közlemények annyira mentek, hogy azt állitanák, mintha ezen sziget egy gazdag tenyészet minden növényeivel virulva bukott volna fel a' tengerből; azonban a' dolognak valóságos folyamatja, miképpen az a' parisi tud. akademiával hitelesen közöltetett, következő.

Már több hónapok óta több tetemes földrengéseket érzettek a' siciliai tengermelléken egészen fel Pantelleria szigetéig, melly mintegy 10 órai térséget foglal magában. A' tenger partjáról lehetett látni, hogy a' tenger igen hullámzott, 's valamelly tompa bőgés hallaték, melly a' dühös oroszlánéhoz igen hasonlitott. A' viz zavaros lett; holt halak uszkáltak a' viz felületén. Majd valamelly könnyű gőz emelkedék-fel, melly mindinkább sürűbb és sürűbb leve, 's végre 1,500 lábnyi magos és 100 lábnyi széles oszloppá alakult, melly éjjelenként világitott 's koronként köveket, tüzes kormos hamut hányt-ki. Julius 15-kén 1831-ben ugyan azon helyen ama több csúcsos hegyekből képzett sziget bukott-fel, mellyek mindinkább domborodván felfelé egy egésszé alakultak.

Otham, angoly admirál, volt első, ki ezen szigetet meglátogatta, és augustus 4-kén az angoly király nevében elfoglalta. Ez által az angoly és nápolyi kormány között perlekedés támadott, és talán még most se határoztatott volna el a' birási jog közöttek, ha a' szirt önmaga el nem vonta vala magát a' reá tett hivatkozások alól. Augustus 28-án még azon esztendőben ért ide Prevost Ágoston ur az Institutumtól küldve; ő itt a' matrózok aggodalma ellenére is, kiket a' forró tenger eleve megijeszte, kikötött. A' föld égető meleg volt; a' hévmérő egy hüvelyknyi mélységre

belé dugva egész 75 és 85 fokra emelkedett, és itt-ott több kénvizanyag-gas oszlopok kavicsokat hánytak-fel csaknem más fél lábnyi magosságra.

A' szigetnek közepén, valamelly 2,100 lábnyi kerületű fekete hamu és salakból össze halmozott rakáson, 's ennek legmagosb pontján (200 lábra a' tenger szinén felül) 180 lábnyi kerületű káva (bassin) találtatott, mellyben vereses viz vala, és mérséklete 80°—95°; e' volt a' torkolat, mellyből láng-kitörés történt. Egyébiránt a' tenyészetnek legkisebb nyoma se tapasztaltatott; 's egy ragadozó madaron és egy csikerkén (veresbegy) kivül semmi állatot se láttak, 's ezek is, ugy tetszik, csak pillanatra szálltak-meg, hogy magokat kipihenjék.

Ezen szikla körül a' kihányt földes massákból egy kis kikötő képeztetett, melly darab térig el nyulván egyszerre mintegy elvágva abban maradt; végén a' tenger mélysége 50—60 fonálnyi (öl) volt. Ezen megvizsgálás következménye pergamenra leiratván valamelly palaczkba záratott; 's ez egy háromszinű zászló mellé a' sziget legmagosabb csúcsán felállittatott. Prevost ur egyszersmind ezuttal egy hibát is javitott-ki Smith, tengeri abrosza szerint, t. i. Nerita zátonyt ezen helyre tevén. Eddigi hibás nevét „Julia" névvel cserélék-fel, t. i. julius hónapról, mellyben ezen kitörés történt.

Julia szigete semmi esetre se következménye a' tenger átaljános középponti megrázkodtatásának, hanem, igen hihetőleg valamelly sokszor egymásra következett tüz-kitörésnek köszöni lételét, melly egészen a' viz felületére emelkedett, és ott megállapodott olly formán, mint ama vulcani kúp Pantelleriában. De minthogy azonban a' nyilás megrekedt, avagy talán vulcani hatóságát elveszté, az következik belőle, hogy Julia szigete noha vulcani kúpból áll, még is tartós sziget nem marad. Hamu és salakból állván, napról napra az ott igen gyakori földrengések, hullám- és széltorlatok által mind inkább össze roskad. Több hónapokig még Siciliában sok földrengéseket tapasztaltak, 's a' partokról a' szóban forgó sziget tája felől valamelly élénk tüz-sugárt vettek észre és januarius 12-én 1832. egészen eltünt a' habok alá. Kevés idő mulva azután Hugon admirál, ki éppen Navarin felé evezett, hijába kereste nyomát; mert a' viz már 8 lábbal állott a' sziget felett. Febru-

árban a' tengert ugyan azon helyen iszonyú háborgásban látták, 's egy angoly hajó, melly éppen arra evezett, olly erős döfést érzett, mintha a' szigetben valóban megakadt volna. Ez volt minden, mit Julia szigetéről tudtak, mig végre 1833-ki juliusban ismét megjelent, és most alapja erős és tartós, 's a' középponti crater, mellynek létét köszöni, el nem aludt; uj kiömlések a' tág anyagokat jobban összeforraszthatják, és a' sziget éppen olly jól állhat-fen, mint Vulcano és Lupari.

SZORGALOM.

Pantisarithmon, számoló gépely. A' bécsi theatrum-ujság idei 178-ik számában következőt olvashatni: „Pantisarithmon, ujan feltalált cs. k. kizárólag szabadalmazott számoló gépely.“ — Ha a' számolás-tudomány, mint tudományink egyik első, és igen fontos ága, már magában nézve is közönséges becset érdemel: tehát hihető, hogy a' jelen gépely köz érdekű 's valóban feltetsző ügyessége által a' figyelmet magára fogja vonni. Ezen gépely minden mesterkedés nélkül van készitve, egyetlen egy, igen egyszerű mechanismusból nehezék, tollak, és rugonyok nélkül áll, 's hihetetlen könnyűséggel, sebességgel, és pontossággal a' legnehezebb számolásokat dolgozza-ki. Munkálatit kevés zajjal végzi; könnyen hordozható, 's jó, czélirányos, egyszerű készülete szerint több esztendeig se kiván jobbitást. Van benne több fiók acták és irószerekre nézve, minden bel, és külföldi pénzek, mértékek, és fontok lajstroma, 42 kereskedőhelyek váltóleveli formája az ezüst-pari bélyeg- és pénzforgási jegyzék (Stempel- und Curs-Scala) szerint; egy mindig tartó hónapi, és napi kalendariom; — 's igy egészen alkalmatos valamelly tőkélyetes házi, 's foglalatossági titoknoknak. E' mellett kellemes formájára nézve a' szobának diszes házi bútora is lehet. A' 8 esztendős gyermektől kezdve egész a' 80 esztendős aggastyánig kiki fejének 's lelkének legkisebb erőtetése nélkül a' legcsiklandósb adatokat megfejtheti vele. Ezen gépely feltalálója Thiel Ferencz.

RÉGISÉG.

Ékes hajdani edény. A' művészet becsüléséről annyira elhiresedett Candolori-ak romai nemzetsége,

melly jó időtől fogva falusi birtokán Camposcalán régiség utáni ásatást folytat, nem régiben ott egy jól fenmaradt agyag-edényt talált, melly kitünő festvényei, hősi képei, görög feliratai, 's rajta levő más rajzai tekinteténél fogva minden eddig feltalált hason nemű tárgyak felett elsőségre érdemes. Ezen becses találmány birtokosai ama nemes ohajtástól lelkesitve, hogy e' sajátjokat, mennyire lehetséges, köz hasznúvá tegyék, azt a' pápa ő szentségének ajándékozák, és pedig a' vatican museumának számára; 's az adomány kegyes hála-irattal viszonoztaték. Roma legjelesb tudósainak egyike nem sokára e' fontos régiségnek tökélyetes rajzát 's leiratát közre bocsátja.

Régi narancs. Herculanumban történt legujabb ásás alkalmával Facciolati dr. a' régiségnek ama hires búvára jól elállott és szép alakú vedret talált, 's benne, midőn nagy vigyázattal felnyitná, tökélyetesen jól fenmaradt narancsot talált, melly eczetben tételték hajdan e' vederbe, 's még maiglan megtartá nemcsak eredeti szinét, hanem még illatjának egy részét is. Ez bizonyosan az egész világon legrégibb csemege lehet.

Régi sajka. Eskeboeuf-ben, St. Valery mellett (Somme megye) augustus havában mintegy 12 lábnyi mélységben 28 láb hosszú 's 22 hüvelyk széles, 20 hüv. mély sajkát találtak, melly, ugy látszik a' hajózás tudományának legrégibb időszakából való, vagy legalább a' Normannok berohanása idejének maradványa. Egyetlen tölgytörzsökből van vágva; végén egy lyuk van, mellybe az arbocz dugatott.

Régi jegy-gyürű. Siciliában Salunto düledékei közt egy régi jegy-gyürűt (gemmát) találtak; rajta a' sisakos Cupido jobbjában koszorút, baljában menyegzői fáklyát tart e' görög betűs felirással: „desponsata Julia Maximo.“

PESTI VIZSGÁLÓ.

A' magyar tudós társaság 3-dik nyilvános ülését nov. 9-én 10 és 1 óra közt tartá a' vármegye házának nagyobb teremében igen számos mind két nembeli hallgatók jelenlétében. Az asszonyságok egy része el nem férhetvén a' karzaton számukra rendelt külön helyen, alul a' teremben foglalt helyet. E 3-dik nyilvános ülésnek tárgyai voltak: 1) m. gróf Teleki Józs. elnöklő urnak megnyitó beszéde. — 2) Titoknoki előadás a' társaságnak 1834-ki munkálódásairól. — 3) Emlékbeszéd Görög Deme-

ter udv. tanácsos és tiszteleti tag felett; készité 's elmondá Kállay Ferencz rendes tag. — 4) A' külső érzékekről; élet-tudományi értekezés; irá 's előadá Bugát Pál rendes tag. — 5) Tudományok állapotja magyar országban az Árpádok alatt; irta 's el. mondta Czech János rendes tag. — 6) Bene pusztán talált régiségek ismertetése. Irta Jankowich Miklós tiszteleti tag; olvasta Róthkrepf Gábor levelező tag. — 7) Jelentés a' magyar tudós társaság által 1833-ra megjutalmazott munkák felől. A' kitett 200 arany megosztatván, egyik felét Kisfaludy Sándor regéjinek legujabban kiadott 3-ik 's 4-ik kötete, másik felét Vörösmarty Mih. költeményes munkájinak öszvesen kiadott I. és 3-ik kötete nyeréel. A' philosophiai kérdés megfejtésére kitett 100 aranynyal Almásy Balogh Pál tiszteltetek-meg; annak második megfejtője Heténvi Pál munkájának mindenik kinyomtatandó ivétől 4 aranyból álló jutalmat veend. A' vigjátékokra kitett 100 arany senkinek sem itéltetett; hanem Jakab Istvánnak „falusi lakodalom" czimű szindarabja kinyomtattatik, 's mindenik ive 4 arany jutalmat nyerend. Az ehhez legközelebb járó „Éva unokája" dicséretel emlittetett. — 8) Jelentések az ujabb (1834-ki) kitett jutalmakról. Nyelvtudományi kérdés: „Mellyek a' magyar nyelvben a' tiszta gyökök? Számláltassanak elő, mennyire lehet, eredeti jelentéseikkel." A' jutalom 100 arany. — Philosophiai kérdés: „Mi haszna 's befolyása van és lehetne még a' lélektudománynak (Psychologia) mind felsőbb mind alsóbb néposztályok czélirányos erkölcsi és polgári nevelésére? Mit és mennyit kellene ebből a' nemzeti iskolákban is tanitás tárgyául felvenni?" A' jutalom 100 arany. — A' szokott mód szerinti beküldetés határ-napja martius 19-ke 1836. A' 100 arany fődijon kivül másod sőt harmad karbelinek találandó felelet is kiadathatik külön meghatározandó tisztelet-dij mellett. — 9) Az előbbi historiai kérdés 1834-re ujra kihirdetteték. — 10) Az előülőnek befejező rövid beszéde. — A' jelen volt tagok: gr. Dessewfy József, b. Prónay Sándor, Georch Illés, Jankovich Miklós, Fáy András, Schedius Lajos, Vass László, Szalay Imre, Döbrentei Gábor, Schedel Ferencz, Vörösmarty Mihál, Kállay Ferencz, Berzsenyi Daniel, Szilassy Ján. Bajza Józs. Luczenbacher Ján. Czech Ján. Győry Sánd. Bitnicz Laj. Perger Ján. Szlemenics Pál, Bugát Pál, Horvát Józs. Helmeczy Mih. Forgó György, Sztrokay Ant. Tessedik Fer. Ferenczy Istv. Jakab Istv. gr. Dessewfy Aurel, Fridvalszky Im. Bartfay Lász. Csató Pál, Lassú Istv. Róthkrepf Gábor.

Nagy lotteria-játék. A' magyar tudós társaságnak nov. 9-én tartatott nyilvános ülésére igen nagy számmal egybegyült sokaság közt osztaték-el ama nagy lotteria-játéknak nyomtatott terve, melly jövő 1835-ki martius 19-én Pesten a' vármegye ház teremében fog végbemenni. Honunkban ezen nemű játék a' legelső 's már azért is figyelemre méltó, hogy a' sors-czédulák magyar nyelven vannak nyomtatva. A' beveendő jövedelem része a' pesti vakok intézete számára megvett ház hátra levő árának kifizetésére

fordittatik, minél fogva, ki az egy ezüst forintnyi sors-árát lefizeti, szerencsétlen ember-társinak segedelmére adakozik, 's e' mellett még szép emléket is nyerhet. A' játék 20.000 köz- és 500 ingyen-sorsból álland. Ki 5 köz-sorsot vesz, egy ingyen-sorsot kap, melly ha többet nem is, legalább 1 ezüst forintot bizonyosan nyer. Átalján véve 1204 sors fog kihuzatni 's bizonyosan nyerni. Az első sorsra jut 600 latot nyomó 's 24 személyre való asztali és kávés ezüst készület. — 2-ikra 1250 váltó forintra becsült asszonyi toilette. — 3-ikra 625 v. ftra becsült ezüst kávés készület. — 4-ikre 625 v. ftra becsült 's 12 személyre való asztali ezüst készület. — 1200 egyéb sorsok öszvesen 5.000 v. czédula forintot nyernek. — A' kitett ezüst díjakat iáthatni Müller (váczi utsza) és Prandtner (kigyó utsza) arany 's ezüstmivesek boltjában. A' sorshuzás t. pest vgyei alispán urnak, mint a' vakok intézetére ügyelő küldöttség előülőjének, igazgatása alatt megy végbe. Játék utáni 14 nap mulva a' nyereségeket el lehet vinni az intézet pénztárnokától Grabovszky Athanasius urtól.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán nov. 6-án a' Tóth színész ur jutalmául adatott „ördög Robert" czimű regényes szinjátékra 5 felv. (Raupach Erneszt után fordità Kiss János) nagy számú közönség gyült öszve; minek annál is inkább örvendénk, minthogy a' publicum jelesebb színészink ezen egyike iránt még akkor is bebizonyitá kegyes figyelmét, midőn egy másik ritka mulatság, Lanner reuniója, az ország-ház teremében Budán, édesgeté magához a' Budapestieket, és pedig már esti 6 órakor. — Mi a' darabot magát illeti, ez a' fő vonásokban szinte egészen hasonlit Birchpfeiffer tigris Robertjéhez annyira, hogy vélhetnők, mintha e' két darab ugyan azon egy történeten alapulna. Az előadás maga legnagyobb szorgalommal ment végbe. Bartha ur (a' czimszerepben) helyesen felelt-meg a' gonoszságokban tobzódó, majd bünbánása végett udvari bolonddá lett Robertnak. Lendvayné assz. (Cynthia hgné) igen kellemes hatást gerjeszte gyengéd érzelmű szerepével, 's Bartha urral együtt több izbeli tapsokban és előhivatásban részesült. Telepi ur (a' szeszélyes Scapa) mulattatott. Nevelék az egésznek egyéb érdekét a' jól vitt kisebb szerepek is, mint: Hebert normandi hg (Nagy ur), hitese Mathilde (Kovácsné assz.) Astolf király (Baranyi ur), Camilla, Cynthia meghittje (Pályné assz.), Osorio hg (Fáncsy ur), Hilario remete (Megyeri ur), Bertha nemes hölgy (Parázsóné assz.), hadvezér (Tóth ur), Drogo haramia (Lendvay ur).

Kolozsváratt november 1-jén adaték „borzasztó éj a' Paluzzi kastélyban" szomorú játék 3 felvonásban. A' mit olly régen ohajtottunk, beteljesült. A' több év óta magányába vonult, közönségesen becsült Székelyné ma ismét szinpadra lépe Clarissa gr. Giossini neje szerepében. Egészen tömve vala szinházunk; mert a' régen nem látott 's hallott derék színésznét mindenki vágyott

látni, hallani. Első kiléptével zajos és hosszas taps keletkezett igazán méltánylott érdemeiért; később azon szelidségére, mellyel féltékeny férjének háborgó indulatit csendesité, fájdalom lepé-meg a' gyengéd érzésűt, hogy nem borul szelid nejének lábai elébe bocsánatért a' méltatlanul bánó férj. A' tőle annyira tiltott vitéz Meridának a' kertben történt véletlen megjelenése által okoztatott ijedelme a' természetinek remek utánozata volt. Majd, midőn Meridával a' Paluzzi kastélyban összejöttét láttuk, szivet érdeklő vala azon engesztelés, mellyel Meridát férjének adandó megbocsátásra vevé; 's ha egykori szerelmök említése elhalt is a' női kötelességet olly igen ismerőnek ajkain, tekintete és érzete elevenen tünteté szem elébe a' boldogabb multakat, mellyektől megfosztaték. Meridának tükörben látott meggyilkoltatásán vett iszonyodása borzadást és fájdalmi könyeket fakasztott a' nézők szemeiből; 's midőn ájultan leesett, a' nézö mint tükörben láthatá benne azon mély érzést, melly egy szelid szerető keblet a' hihetlen gyilkosság látásán nem tudásra zsibbaszt. Végre a' gyilkosság után férjének is Zoronza előtt félig-háborodott elmével megjelenése 's azon ijedelme, mellyet a' gyilkosok meglátásán kimutatott, olly jelentő vala, hogy ha a' nézö nem tudja is, kik voltak a' gyilkosok, természetes megrettenéséből kivehette azt. Az első felvonás valamint játék végével is kihivatott. Szentpéteri gróf Giossinit iparral 's közelégedésre adá. Merida szerepének Egressi mind játszása mind csinos öltözete által olly igyekezettel felelt-meg, hogy őt mind végig örömmel láttuk. Kubainé is Lauretta szerepét olly természetileg adá, hogy eredetiségét, mint kedvenczének, maga a' természet is pártolni kénytelen. Ki az ártatlan leánykák szerepében olly igen otthon van, hogy a' nem elég láng-szellemű irónak ideáljait is oda emeli játszása által, hol a' teremtő és tevő erőnek egybe kell találkozniok. Pietrót Szerdahelyi igen jól játszá 's eredetiségével méltóvá tevé ezen caractert a' megelégedésre. Castello szerepét Udvarhelyi, Zoronzáét Éder igen jól adák. Bár helyzetünk engedné, hogy a' derék tagokat méltólag pártolhatnók. Büsteleki.

Külföldi Játékszin.

Antwerpiában oct. 7-én Rodel szinész kifütyöltetett. E' felkiáltása után „ez már sok" ott hagyá a' szinpadot, kocsira ült, 's a' városból elutazott; melly esetet a' szini rendelő a' megkezdett darabnak folytatása előtt a' közönségnek jelentette.

Londonból ama hires angoly szinész és játékszerző Sheridan Knowles (a' púpos hátúnak, és Marianne-nak irója) azért vándorlott-ki Amerikába; mivel a' londoni közönség hidegen fogadá egyik uj darabját.

TÁNCZ.

Lanner Pesten ismét alkalmat nyujtott egy álarczos tánczmulatságra, melly nov. 9-én a' városi tánczteremben esti 8 órától

más napi hajnalig tartott. Vendégek igen számosan voltak, ugy hogy a' kisebb teremben is tánczoltak. Minden rendbeli szép nem és pedig nagy számmal gyüiekezett ez uttal egybe. Ruházatjokon semmi különös uj nem volt. Lanner művei közt „Meliorama" czimű tréfás potpourri-ja, és ujonnan készitett pesti keringőji" különös figyelmet vontak magokra. A' hangászkar előtt (valamint multkor) álló csoportozat minden darabjait zajos tapssal fogadá; különösen pedig utóbbi munkáját ismételtette. Nyomtatott versek is szóráttak tiszteletére. 10-én e' bécsi vendégünk reuniót tartott a' budai országház teremében; miről máskor.

HANGÁSZAT.

Lanner Budán. Multkori emlitésünk szerint Lanner reunioja (ismételt gyülekezet) Budán az ország-ház nagy teremében nov. 6-án esti 6 órakor kezdődött, 's éjfélkor végbe szakadt. Hallgatók a' terem nagyságához képpest szép számmal ugyan, de szorosan éppen nem voltak, kivált ha vesszük, hogy a' csemege-tár is (Credenz) a' terem egyik oldalán vala. A' hangászok itt is a' szálában felállitott karzaton játszották Lannernak darabjait, mellyeknek mindenike nagy tapsra méltatott, de különösen a' Tritsch-Tratsch keringő, melly különféle melodiáknak és keringőknek olly mesterséges egyvelege, hogy valóban azt elragadtató meglepés nélkül hallani lehetetlen, midőn egyik hangszer ezt, másik ama melodiát játsza a' nélkül, hogy disharmonia származnék. Az előadott műveket magyar szellemű mars kezdé-meg; követték ezt Norma operának bevezetése, parisi keringők, a' párviadal czimű operának ouverture-je, epedő (Sehnsuchts) mazur, olymp-tánczok, huszár galoppe, eskü vagy hamis pénzverők czimű daljátéknak ouverture-je, a' kalandok, nyári éjálom galoppejai (Sommernachts-Traum), nagy finale „Beatrice di Tenda" czimű operából, Tritsch-Tratsch, magyar mars és galoppe. A' szünóra után: bécsi juristák tánczai, dessaui galoppe, szeszélyesek, muzsikai szemle a' szokott bengali tüzzel és ágyúzással. — A' kisebb terem vacsorálóra volt rendelve. A' vendéglőnek készületével egyébiránt nem igen valánk elégedve, mert már 9 óra felé bornál, fekete kenyérnél, 's nyelvnél egyebet vendégeinek adni nem tudott.

Lanner Pesten a' nemzeti casino teremében nov. 8-án 1 órakor mindkét nemből álló kisebb számú gyülekezet előtt klavir kiséret mellett a' nemzeti casino iránti tiszteletét kivánván bebizonyitani „kalandok" és legujabban készitett „pestiek" czimű keringőjit a' hallgatók köz tapsától kisérve játszotta volt. E' figyelmét a' nemzeti casino egy szép tajték-pipával viszonzá neki, mellynek ezüstjére „a' nemzeti casino emlékül 1834" szók valának metszve. A' művész más nap e' megtiszteltetés iránt szives örömét 's hálaját mondá az őt kitüntető intézetnek.

Pesten a' nemzeti casino teremében nov. 9-én déli tizenketted-fél órakor kezdetett a' 2-dik hangászati mulatság, mellynek részei: 1) Onslow C-moll quartettja. — 2) Brillant-változatok flautára Nichelsohntól. Előadá igen meglepő művészi készséggel 's tapsokkal fogadva Bodgorschek Ferencz a' bécsi conservatorium jeles fiatal nevendéke. — 3) Beethoven (Es-dur) quintettje. Hallgatók a' szép nemből sokan, férjfiak kevesen voltak, minthogy ugyan ezen időben a' magy. tud. társ. nyilvános ülése tartatott, melly a' férjfiak nagy részét magához vonzá.

DIVAT.

XLVIII-dik divatkép az 1834-ki 91-dik Honm. mellé. — Capote-kalap bársonból; felruha paszománt-szövetű ékesitvénynyel. — Czoboly-prémes tunika kék tibetből; atlasz kalap.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

92.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap november 16kán 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

A' legnagyobb élőfa hihetőleg az, mellyet Milton emleget elvesztett paradicsomában, 's Broachtól 10 mértföldnyire állott Hindostanban. 1824-ki tudósitások szerint még épségben volt. A' banyar fa-nemek közé tartozik. Van 350 fő ága, mellyeknek mindenike nagyobb az Angliában levő tölgy és szilfákéinál. Apróbb galyjai a' 3000 számhoz közelitnek. Az ottani lakosokra szállott hagyomány szerint már három ezer esztendős, 's mint mondják, hét ezer ember talál helyet árnyékában. S. Karolina.

Khon Pao teremtmény. A' Singapur-Chronicle egyik levelezője valamelly különös, Siamban „Khon Pao" név alatt ismeretes teremtményt ir-le, melly Tschau Ta herczeg birtokában volna. A' leirás szerint ezen állat mintegy öt lábnyi magos és igen hasonló az emberhez. Egyenesen jár, de térdének nincs hajlása, vagy jobban szólván semmi térde sincs; olly sebesen szalad mint a' ló, 's ha elesik, fel nem állhat másképp, hacsak valamelly fához nem mászik, mellyen igen hosszú karjainak segedelmével feltápászkodik. Hasbőre ezen állatnak olly átlátszó mint az üveg vagy finom szarv, ugy hogy belrészeit szépen láthatni.

Penész. Közönséges szemnek a' penész szürkeszőr formájú valója kevés érdekest nyujt, de mihelyt valamelly jó mikroskoppal nézetik, legott, mint azt Dutrochet chemikus Parisban legelőszer eszre vevé, egész erdőt pillantani-meg rajta. Mindenhol vékony, ágas bogas növények látszatnak, 's csúcsaikon csinos gyümölcsök lógnak; a' dombos földet átaljában szines pázsit fedi sárga, kék, veres és kék szinekkel gyönyörűn keverve és árnyékolva, 's itt-ott egy kisded vizcsep, mint valamelly drága kő, csillámlik elő ezen tündéres virágkertből. Nem sokára a' kis gyümölcsök felpattogzanak; a' mag felhő gyanánt ugrik elő, 's egy pillanatban tovább és tovább tenyészik. Kisded állatocskák sétálgatnak a' fák között, és szörnyeteges bogár-

bábok turnak a' földben. Mihelyt az ember szemét leveszi az üvegről, az egész varázs eltünik, 's nem lát egyebet mint valamelly fekete pontot egy darab kenyéren, vagy félig elrothadott sajton.

Kényeső penész ellen. Ugyan azon chemikus azt is tapasztalta, hogy a' kényesőnek bár milly parányi része is, ha valamelly folyadékba öntetik, elégséges azt mindennemű penésztől megóvni. A' tinta, mint tudva vagyon, ha a' szabad levegőre van kitéve a' nélkül, hogy felkavartassék, könnyen megpenészedik; de ha csak egy pár gran kényesőt is kever az ember belé, örökre megvan a' penésztől óva; mert még a' csirákat is megmérgezi.

Kővé vált gyermek. Nehány hónappal ezelőtt az egyesült statusokhoz tartozó Ohio tartományban Guernsey nevű helységben egy kővé vált gyermek találtatott. Ezen nevezetes kőgyermeket valamelly szirtüregben lelték, 's mészkő-alakhoz hasonlitott. Ugyan ezen szirtüregben találtak több golyócskákat valamelly szálra füzötten, mi igen hasonlitott az olvasóhoz.

SZORGALOM.

Hajózás. Régi mondák azt tartják, hogy egy ketté hasitott fa, mellyen valamelly bátor vad ember megmenekedett, adott legelső gondolati tárgyat a' hajó feltalálására. Legrégibb tudósitásokat a' hajózás felől az Egyptusiaknál találunk, kik talpakon eveztek a' Niluson. A' Phoenicziaik is hamar használni kezdék ezen találmányt, 's azt beszélik, hogy sok szigeteket annak segedelmével népesitettek-meg. Bármilly hihetetlennek tessék is ezen tudósitás, még is hamar természetesnek találja az ember, ha meggondolja, hogy Peru lakosai még most is illy talpakon (az ő nyelvöken balza) hajókáznak szerte a' tengeren. Utazók láttak több illy balzákat a' sik tenger felületén evezni, mellyek 10—20 tonnát vittek, 's az egyenlő szél ellen hatalmasan haladtak. Nincs ugyan mindig e' féle talpakon elegendő bátorság, mert sokszor felbomlanak, 's az egész társaságot veszélyeztetik: azonban némelly pontokban sokkal felül haladja e' vad hajósnak merénylete a' miveltebb hajókat. Északkeleti Amerikának lakosai marha-bőrrel fedett kis csónakjaikban csudálkozásra méltó ügyességgel eveznek a' legdühösebb hullámok közt. Igy megy a' repü-

lő Proa is a' londoni szigetekből hasonlithatlan bátorsággal a' szél ellen, még pedig olly sebességgel, melly a' mivelt világ minden találós eszűségét is maga megett hagyja.

ÉPITÉSZET.

Strassburgi Münster.

Chlodvig első frank király alatt, ki 496-ban nehány ezer Frankjaival megkereszteltelteté magát Rheimsben, 's igy tehát a' keresztény hitet felvette, tétetett-le a' strassburgi Münster talpköve. Maga az épités 504-ben kezdődött, de csak Dagobert alatt végeztetett-el 643-ban, 's csupán fából 's kőből volt szerkezve. Valóban, az akkori épületek mik is lehettek más, mint nyomorult alacson viskók agyagból és szalmából felkészülve; 's habár ezen egyház kivételt tön is, azt mindazáltal nem lehetne összehasonlitni azon felséges és óriás alakzattal, melly azon helyen nehány század lefolyása után felemelkedék, 's egész jelenleg a' város fő diszét teszi.

Dagobertnak ezen faszerkezményű épitvénye, mellynek épitőmestere ismeretlen marada, ménkő-ütés által elpusztult 1007-ben, midőn ismét ujan felkészülvén 1130-tól 1198-ig még 5 izben szenvede tüz által. A' sok csapás után, melly ezen egyházat érte, habsburgi Werner püspök egészen ujan felépittetni rendelé azt, nagyobbnak 's magosabbnak kivánván látni a' tornyot, 's ez által csak kevés nyom található most már az előbbi épitvényből. — Ezen egyház épitésére mintegy 100 munkás alkalmaztatott, kik 10 év lefolyta alatt az épités nagy részét bevégzék. Ennek igazgatását utóbb Steinbach Erwin épitőmester nyerte-meg, ki 1277-től 1305-ig igy tehát 28 év alatt saját műterve után dolgoztatott valamint a' tornyon, ugy az egyházon is. Ez éppen azon idő-korba esik, mikor a' német épitési sztil ébredezni kezde, avagy mikor az architectoniai műiparnak nagy időszaka német országban kezdetét vette.

Erwin elhunytával (1305) János nemű fija folytatá az épitést, mellyben Sabine huga is segité őt, ki atyjától oktatást nyervén, elegendő architektoniai tudománynyal 's művészi ügyességgel volt felruházva. Azon szép allegoria, mellyet a' portálon láthatni, az óramű széleinél, ezen fehér személynek dolgozata. Jobb kézről, a' keresztény egy-

ház egy koronázott szüz által van előterjesztve, melly bal kezében a' keresztet tartja, jobb kezében pedig a' kelyhet; bal felül van a' zsidó-synagoga, mint asszonyi alak lesütött fővel 's bekötött szemekkel, jobb kezében tartva egy összetörött nyilat, a' balban pedig Moses törvény-táblájit, lábaihoz esvén a' korona. A' két oldalon 12 apostolt láthatni. — Azonban Steinbach János sem élhette-által ezen fellengő műnek tökélyetes bevégzését; a' torony-épités csak alapos alkatig jutván (mint egy 240 láb magosságig), mikor Hiltz János átvevé az épitést. Teljes magosságát (500 lábat) csak ezen mester alatt érhette-el a' torony. Ezen érintett toronyban 725 lépcső vezet a' koronáig, 's ezt magosságra nézve egyedül csak a' legmagosb piramis a' világon haladja-meg, az az: a' Cheops, melly Memphishez közel fekszik. — Dozinger épitette ezen egyháznál a' keresztelő kápolnát, 's Kirchheim rendezé-el benne azon csudálatra méltó szép rózsát, melly a' bemenetel portáljat disziti, 's 150 lábat ölel által. Az épitvény tökélyetes bevégzését 1449-ben nyerte egy épitő mester által Svéviából, kinek neve azonban az utóvilág előtt ismeretlen maradt.

A' strassburgi Münster nem ágozik-el a' talprajzban 's beosztásban a' hozzá hasonló épitvényektől. Az egyház hajója, 18 nagy oszloptól hordatik; melly a' boltozat kezdetéig 80 lábnyi magos. A' ragaszték-oszlopok virágokkal 's levelekkel ékesitve finomul vannak dolgozva. A' chorus kúpja 4 oszlop által tartatik; a' latin keresztet két oldalszárnyék képezi, melly 355 láb hosszú 's 72' magos a' boltozatig.

Novák Daniel.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Vásár, bál, és Arkadia.

Pénz nélkül menni vásárba éppen olly hálátlan dolog, mint abból üresen térni-meg; üresen t. i. zsebre nézve; mert amaz a' fejre nézve kétséget se szenved. És mivel én az egy-séget, kivált hazai dolgokban, mindig jobban szeretem, mint a' két-séget, nehogy két üresség vagy inkább ezen üres két-ség még kétségbe ejtsen: fejemmel és zsebemmel egységet köték, hogy a' vásárból, hova pénz nélkül mentek, üresen el ne jöjjenek; hogy igy a' szép olvasónénak asztalfijába egy kis vásárfiját dughassunk. Azonban, ha a' ficzkó kissé roszabb ruhában jelen is meg a' szép olvasóné előtt, oka nem én, hanem az apja, ő vásársága maga legyen, ki ezen őszszel olly szűk kabátban jelent-meg nálunk, hogy zsebeit, mint rozsdás régi lakatot se ki, se be nyitni

nem lehetett, 's ezen szűk-séget, ugy mondják, korán se kényesség, hanem egyenesen a' szükség szülé. Igy nálunk a' vásárnap valódi vasárnap az az csendes volt, 's az egész vásárban csak a' vas-árt lehet jónak nevezni, minthogy az idei bor felette szilaj levén, az emberek mind vasba akarják verni. Egyéb ár felette rosz lábon állt, 's jelesül a' könyvár 's igy a' többi közt Csatár is — az én hőskölteményes razjolatom, melly pedig olly édes bizodalommal várt a' Regélő szép olvasónéji asztalkáján helyet foglalni, 's most ime! ön tinta-foltos asztalomon sohajtozik árván és elhagyottan; 's mint hajdan a' limbusban sinlődő atyák, minden nyájas olvasónéban egy-egy megváltót remél. — Ennyit a' rosz vásárról és a' vásári roszról; által megyek a' czimnek második pontjára, a' bálra.

Városunkban egy hatalmas halász (Fischer czukrász) van, ki ugyan a' közönséges halász-czéhbe nem tartozik, de azért mesterségét t. i. hálót vetni 's benne jó zsiros falatot fogni, olly jól ért, mintha a' halászok czéhmestere volna. De ő nem is mindennapi halakat fog, hanem magokat a' Syrene-ket keriti hálóba, hogy ezek ismét minket keritsenek abba. Igy a' mult évben Strauss 's az idén Lanner bájos Syrene-ji — lábviczkándoztató keringői — által csalt össze nagy bárkájába, a' városi redoute-ba (nov. 9kén), 's megmutatá, hogy midőn a' vásárnap a' kereskedőkre nézve csak csendes vasárnap volt, nála 's neki a' vasárnap volt valódi vásárnap. Ezen vasárnapi vásárnap, vagy is vásárnapi vasárnap, vagy még czifrábban vásár-vasárnapibálnap nekünk két éleményt nyujtott. Először egybeseregelve mutatta Pestnek szép virágait, a' minden mulatságokba életet és bájt lehelő szépeket. Másodszor bizonyságot tön, hogy Lanner hegedű-vonója a' szó legsajátságosb értelmében megindítá az embereket, t. i. szivet, lábat mozgásba, vagy jobban szólván dobogásba hozott. Mint gyenge repkény a' teljes életben viruló cserfára, füzé liliom karjait a' szelid nő tánczosának karjaiba, 's a' bájos zene varázs-hangjain ezer meg ezer szemek és lorgnettok középpontja lejté végig a' könnyű keringőt. A' tizenegy nagy lüszterek varázsfénye, az oldalpadokon festőleges arabeskekként elterjedő asszony- és leányfüzér, a' bájos muzsika, a keringés által előhozott változatosság, a' fel alá sétáló ezerszer megnézett 's ezerszer kikérdezett maszkok rejtvényes ellebegése, 's a' mind ezeket tizszeresen sokasitó nagy oldaltükrök visszasugárzása, mind ezek, mondám, az egész teremnek, hogy ugy szóljak, valódi ezer-egy-éjszakai szint adának, 's az ember eszre se vevé, midőn már az éjfél is itt volt, vagy báli nyelven szólván, a' — dél; mert bál-világban, valamint sok egyéb, p. o. fej, szív 's a' t., ugy az idő is meg van forditva. Halász-mesterünk ekkor is kitünteté magát, 's ragyogó csemegetárja, meg kell vallani, pompára és fényre egészen megegyez bárkájának kül és bel készületeivel. Mulattató és kellemes volt nézni, miképpen a' czukor-lépre (Lockspeise) seregesen tódult itt egy nagy bajuszú harcsa, amott egy hordó-gömbölyűségű ponty, itt egy

fürge pisztráng, egy repülő hal, keverve némelly zöld békákkal 's a't. 's ott az ambróziából jól lakozván, ujra keringéséhez fogni, vagy bámészkodni, vagy kukucsálni, vagy ásitozni, vagy ki mint szokta. Végre a' ragyogó bárkából, vagy tulajdonképpen a' hálóból egymás után kibujkálván haza siettünk, hogy ott ismét hálóba, t. i. hálószobánkba bujjunk.

Még egy ember akará a' vásárnak hasznát venni, a' furcsa ötletű Mayer, ez a' Jupiter Xenios*), ki csak szemöldeivel int egyet, 's intésére egész tartományok: Tivolik és Arkádiák kelnek elő a' semmiségből; ki szárazon, hajón (a' fehér hajó) egyiránt ügyes kormányzó, 's kinek még a' bőség szaruja (vulgo Jägerhorn) se hibázik. Ő, hogy a' nagyon is prózai vásárnak valamelly poetai szint adjon, a' kis-hid-utszában, a' legzajosabb világ, és a' legvilágibb zaj közepette, mindnyájunknak mély csudálkozására egy — Arkadiát teremtett! A' nyájas olvasóné erre elmosolyogja magát . . . de nincs különben, nekünk Arkadiánk van, 's benne Jupiter Xenios maga a' majoros, hol

Tej és vaj és szegényke sajt helyett
A' hasmester gőzölgő sültjei
Mint annyi tündérek mosolyganak,
'S az ürge-fürge tányér-braminok
Hajlongva visznek a' felkésezett
Oltárhoz — enni, 's a' libátiót
Törökvér, egri vagy szegszárdival
Pogányokul bőven leönteni.
'S ha fölkelél: hasadnak érdemit
Nem néha kétszerezve is fölirják;
De mint az érdemekkel lenni szok,
Hamar letörlik, hogyha távozál,
'S hasad helyett most — erszényed korog.

Azonban ezen Arkadia nem olly alpári, mint a' régi, görög Arkadia lehetett; noha azzal al pari egybe még se vettethetik. Amabban az emberek a' szent természetben gyönyörködtek, itt inkább a' terményekben találják kedvöket. Ott a' legelész bárányt és lovat az ember sipja mulattatá; itt a' bárány-bél és lófark (hur és vonó) zenéje az embert mulattatja. Ott az emberek magokat vetettek-el a' földbe; itt némellyek magukat vetik-el. Ott a' juhokat füresztették-meg; itt az embereket mossák tisztára (a' fürdő szobákban). Ott legfölebb is a' kaurmát (paprikás bárányhús) borsozták-meg; itt a' számadást is megborsozzák, megpaprikázzák. Végre, a' mit legelőbb kell vala emlitenem, ott az emberek Jupiter istensége előtt hajtottak térdet, fejet: itt Jupiter maga hajt térdet, fejet az embereknek. — Van tehát Arkadiánk, még pedig a' Duna partján, valamint a' görög Arkadia is a' Styx partján állott; 's amannak homlokfalán (a' borostyánnal koszorúzott) kürt nem egyéb, mint a' régi, fenyővel és borostyánnal koszorúzott Syrinx (pásztori sip); mellynek a': „Hôtel zum Jägerhorn" nevű körülirás alkal-

*) Idegenek oltalmazója.

masint csak tévedésből jutott, valamint a' többi nem magyar feliratások is, mellyekkel a' ház tarkázva van, 's nemzetiségünk iránt legkisebb tiszteletet se mutatnak!!... de Mayer magának a' sokféleségben tetszik, 's a' ki sokféleséget szeret, az halljon sok féle ítéletet is. Igy ismét reá illik az, mit a' mult évi Honművész 86—87. számaiban, a' czimerekről szólván, róla elmondottam.

A' nyájas olvasóné pedig, kérem, vegye szivesen a' szűk vásár szűk fiját. Garay.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetéz. Budán jövő kedden (nov. 18-kán) kedvelt színésznénk Lendvayné assz. jutalmi játékául adatni fog „a' tündér-világi leány — vagy — a' paraszt mint dúzs gazdag" melodrama énekekkel 3 szakaszban. — Midőn a' tisztelt közönséget Raimundnak ezen igen mulattató és maga nemében remek művére sietünk figyelmeztetni, egyszersmind a' jutalmazandó színésznének, ki már is kedvencze lett a' szorgalmát méltányló magyar közönségnek, bő jövedelmet ohajtunk, 's őt a' lelkes budapesti Magyaroknak pártfogói kegyességökbe ajáljuk.

Budán nov. 8-kán először adatott bérletszünéssel Vörösmarty Mihálnak 5 felvonású eredeti szomorú játéka „Vérnász." Szinre jutandását már előbbi napon egy különös hirdetmény adá tudtára a' közönségnek, melly az emlitett estve igen nagy számmal gyülekezék e' koszorúzott műnek előadatására. Közte láthatók voltak a' Pesten közülését tartó magyar tudós társaságnak elő-ülője 's több rendbeli tagjai is. A' mutatvány helyes sikerültének eszközlésére színészink nagy szorgalmat forditottak, 's czéljokat érték is. A' könnyen folyó 's lehető érthetőségig declamált jambusok, a' diszletek kedvező hatást gerjesztének. Szerepeik voltánál fogva kitünőbben játszottak Bartha (Telegdi), Megyeri (Tanár), Lendvay (Kolta), Fáncsy (Banó), Telepi (Kuvik) urak, 's Parázsóné assz. (Lenke). Fáncsy ur az érzelgő ifiút igen helyesen adá elő; e' szerepe legjobban sikerültjeinek egyike. Ohajtottuk volna, hogy Telegdi némellykor erős 's megrenditő hangjának határt szabott, 's Tanár haldoklása közben gyengébb 's fokonként elhaló hangon szóllott volna. — 9-én először jutott szinpadra Kurländernek (Hugo forditása szerint) „két nap falun" czimű 1 felvonású vigjátéka, melly jóformán mulattatá a' közönséget. Lendvayné assz. (Ilona), Baranyi (Sisaki gróf), Fáncsy (Károly) és Telepi (Antal) urak érdekessé tevék helyes játszásukkal a' különben nem igen érdekes tartalmat. Ezt követé „nagyidai lakodalom" czimű tánczjáték, mellynek vége felé a' hangász-karnak némelly akadozásai gyengiték némileg ama jó hatást, mellyel ezen tánczjátéknak korábbi előadatásai dicsekedhettek. — 10-én rendkivüli bérletszünéssel legelőször láttuk Pekháta Károlynak kedvezőleg fogadott „Uj Theseusok" czimű tüneményes vig játékát, mellyről máskor bővebben szóllandunk. —

11-én Iffland „játékos" czimü szép dramája (Thaller István fordítása szerint) — 12-én „Lumpacivagabundus" adatott. Amabban néző kevesebb, ebben nagyobb számmal volt.

TÁNCZ.

Pesten Lanner ur a' városi tánczteremben utósó bálját adá nov. 11-én, és pedig saját jövedelmére. Hogy pedig a' tánczosok illőleg pihenhessenek, a' muzsika négy osztályból állott. Az 1-ső 's 3-dikban csupán magyar nóták, ouverturek, opera-darabok, és egyvelegek — a' 2-dik 's 4-ikben csupán tánczdarabok játszattak, az az: keringők és galoppok. Bemeneti ár mint multkor. Vendégek nem sokan, álarczosok csak nehányan és pedig igen csinosak voltak.

HANGÁSZAT.

Lanner Budán az ország háza teremében nov. 10-ki estve ismét reuniót tartott, mellyre igen nagy számú válogatott közönség minden rendbeli Budapestiek közül gyült egybe. Több tánczdarabjain kivül, mellyek közt legujabb pesti keringőjei főhelyet foglaltak, játszotta „il nuovo Figaro — Tell Vilmos — az eskü" operák ouverture-jeit, és Heinefetter l. a. bravour-ariáját, Bellinitől és Kreutzer-tól két ariát. Valamint ma, ugy multkor is a' tánczcnóták alatt (ámbár ez a' reunióba nem való lett volna) némelly tánczkedvelő fiatalok használván a' szép muzsikát egy kis körben jól megforgatták a' szépeket.

Pesten Lanner ur utójára nov. 12-én tartott reuniót esti 7 óratól kezdve szinte mint Budán 30 pengő kr. bemeneti dij mellett. Hallgatók igen sokan jöttek többnyire bálosan öltözve, de csak nem volt ugy tömve a' terem, mint taval Straussnak itt létekor. Az opera- és tánez-darabokból álló muzsika két osztályból állott, és éjfélen jóval túl tartott. Lanner ismét nyomtatott német versezettel és számtalan tapsokkal tiszteltetek. Ő a' Budapestieknek szivességét külön nyomtatott köszönettel viszonzá, melly házakba hordatott a' mai reuniót hirdető czédula mellett.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban a' szinházakba többnyire Durward-köpönyegben mennek a' dámák. Ezen köntösnek élénk szinnel körzött nagy és setét szinü koczkáji vannak. A' selyem himzetü atlasz, vagy pamut-szövet habzó rajzokkal, 's marczelinnel bélelve és vattázva viseltetik, valamint a' hermine köpönyeg is, melly hermelinhez hasonló prémbőrrel van bélelve, vagy habzó atlasszal, fehér pamut-bársonnal, vagy nyuszttal, melly a' gallérra is használtatik. Köpönyegre igen szép a' gyöngy-szürke kazimir is gesztenye szinü bárson-rajzokkal; alatta a' ruha fehér gros-de-Tours-ból lebegénnyel körözve, 's blonde-mantillával. — Az ujjas köpönyegek majd egészen hasonlitni látszanak a' régi vitsurákhoz: ezektől csak iszonyú bő ujjaikra nézve különböznek. — A' kényelmes boákat sok asszonyok ismét elő vették. — Douillette-re (Wickler) setét szinü habzó vagy sima selyem szövet vétetik. A' nyomtatott merinost és más pamut szöveteket folyvást hordozzák. A' kalapok atlaszból vagy bársonból készittetnek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

93.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön november 20kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Széloszlop. Franczia országban Bancourt mellett nem régiben olly magos forgó széloszlop mutatkozék, hogy a' felhőket érni gondoltatott. Csúcsa tüzkévéből állott, melly minden felé veres villámokat eregetett, és szüntelen tompa, dörgéshez hasonló moraj hallatott belőle. A' szabad ég alatt volt 's megrémült földmivesek látván, hogy a' tüneмény forgó oszlopába ragadá a' kepéket, fákat tördösött széjjel, 's minden utjában levőt elpusztita, — iszonyodva futának haza. Csak egyikök akará mutatni bátorságát, 's merészen a' tüneménynek ment; de midőn kutyáját, melly bizonyos távulságra előtte futott, rögtön magosra ragadtatni és szeme előtt eltünni látta, hamar hátat forditott, 's nem akarván megvivni a' szélellenséggel maga is haza iramlott. — Ezen széloszlop ama vidéken tetemes kárt okozott.

Számoló tehetség. A' rendkivüli számoló tehetség ritka példájira valamint honunkban ugy külföldön is találhatni. — Nem régiben a' mailandi Rè szinházban bizonyos Pugliesi nevű gyermek adá bizonyitványait számoló ügyességének. A' jelenvoltak egyike t. i. következő feladást tett neki. „Egy hires énekesné (itt mindenek Malibran dalszinésznére tekintének) egyik szinbérlő által 30 mutatványra szegődtetett, 's 3000 lirát (ezüst huszast) igért neki minden komoly operában, 2500 lirát pedig minden vig daljátékban felépteért. Ezen mutatványok végzetével a' szinbérlő (impresario) 85.500 lirából álló summát fizet a' tisztelt énekesnének; hányszor énekelt ez tehát opera seriában, 's hányszor opera buffában?“ — Pugliesi mintegy fél perczig gondolkodott, 's igy felelt a' kérdésre: „A' donna 21 komoly, és 9 vig szerepben lépett-fel.“ — Erre minden jelenvoltak zajos tapsra keltek, kikhez Malibran maga is csatlá magát.

Hal-eső. Junius 15-én a' Linné-i társaságban Smithné asszonynak Monrabadban 1829-ki jul. 20-án költ, 's Somersetshire-ben lakó bizonyos urhoz irt levele olvastaték-

fel, mellyben emlittetik, hogy egy záporeső alkalmával számos hal hullott a' levegőből. Smithné assz. az égiháború után ablakából látta ezen halakat a' fűben ugrálni. A' levélhez mellékelt rajz mutatá, hogy ezen hal a' ponty-fajhoz tartozott, $2\frac{1}{4}$ hüvelyknyi hosszú, felül zöldes, alul hamuszinű, 's oldalaslag széles világos veres vonallal volt jelelve.

SZORGALOM.

Jéghárító. Ezen találmány dicsősége északi Amerikát illeti; onnét terjedett-el franczia, olasz, és schweitz országokba, mellyek egyedül élnek eddigelé vele. Az egész feladás abban áll, hogy a' jég képeztetése megakadályoztassék a' felhőkben, 's ezen czélt elérhetni, mihelyt olly valamelly módot találunk-fel, melly a' felhőket elektromi tulajdonságaitól minél jobban megfosztja. A' különbség tehát egy villám, és jéghárító közt abban áll, hogy az egyiknek dolga a' villám csapását másfelé irányozni, a' másiknak pedig czélja a' jégeső képeztetését, vagy legalább annak esését meggátolni. Mind a' kettő érczpóznák felállitásában áll. — 1821-ben Tollard ur, természettudomány professora a' tarbes-i collegiumban franczia országban, ajánlatot tett a' vetemény-földeken nyár- füz- fenyő- vagy gesztenye fából póznákat felállitani, csúcsaikat veres rézzel befedni, és szalma- vagy ris- kötelekkel kapcsolatba hozni. A' kötelek körül egész kiterjedésökben egy szál fehéritettlen czérna, vagy fonál tekertetett. Ő maga több mint tiz községben tett vele próbát, 's egyik se vallott jég-károkat. — Sok felvilágosodott emberek siettek ezen példát követni, 's nem sokára egész Bolognában, a' vaud-i kanton szőlőhegyeiben, és a' lombardi sikságokon jéghárítók állottak. Ismételt izben lehetett látni, hogy a' többi kantonokat, hol jéghárítók nem voltak felállitva, a' jég elverte, midőn amazok mentten maradtak. — A' vaud-i kanton földmivelői Tollard urnak jég-hárítóját megjavitották. Az övék egy hosszú fapóznából áll, mellynek vastagabb vége tüzön megpörköltetik, minthogy ugy a' földben tartósabban eláll, másik végét pedig rézzel fedik-be. Ezen réz-csúcs valamelly ércz-dróttal áll egybekötésben, melly az egész póznán keresztül (melly kifurva van) a' földbe huzódik. — Lehetne-e hinni mind ezek után, hogy még volnának emberek, kik ezen hasznos feltalálásnak azon ürügy

alatt szegeznék ellene magokat, mintha ez által a' gondviselés utjaival akarnánk daczolni? Nem, a' gondviselés éppen azért adott az embernek belátást, és észt, hogy azzal éljen, 's igy reméljük, hogy nálunk is fognak próbák tétetni ezen megbecsülhetlen találmány honositására, hogy ennekutána vetésinket a' jégverés ellen, magunkat pedig annyi tetemes károktól, mellyeket ezen kártékony csapás annyiszor ejt rajtunk, megóvhassuk. — Faxit Deus!

Vasút sebessége. A' rendkivüli sebesség, mellyel Manchester, és Liverpool között az ember több mint 30 angoly mértföldnyi tért egy óra és 20 minutum alatt maga megett hagy, még sem a' legsebesebb utazás, a' mint egy minapi érdekes fogadás bebizonyitotta. Fogadtak t. i. hogy egy csomó durva, tisztitatlan pamut Liverpoolból Manchesterbe szállittassék, ott tökéletesen megtisztittassék, rendesen megszövessék, 's innét huszon négy óra elfolyása után mint tökélyetesen elkészült czicz már ismét Liverpoolban legyen. A' hihetetlenségig környező fogadás csak ugyan megnyeretett, 's e' szerint tehát a' két város között felállitott gőzkocsi mindegyik utját egy-egy óra alatt tette-meg.

Evet-malmok. Bizonyos irlandi mechanicus azon gondolatra jött, nem lehetne-e az evetek (mókus)szünteleni ugrálásaikat, mellyek kalitkájikban örökké nyugtalankodnak, haszonra forditani. Ő ennek következésében egy malmot gondolt-ki, melly három illy állatocskák által váltogatva hajtatik, 's melly a' kávét igen finomra őrli. A' feltaláló mindegyik evetnek erejét 60 fontra veszi; 's igy minden órában mintegy három font őrlött kávét kap, ugy hogy az evetek tartásbeli költsége, 's a' műszernek megszerzése mellett szép nyeresége vagyon. Egyébiránt az egész mechanismus ugy van elrendelve, hogy a' kis molnároknak egyike se terheltessék-meg nagyon.

FESTÉSZET.

Nagy becsű képek. A' Parisban tartozkodó béke-herczegné, az ismeretes Godoy felesége, nagy képgyüjteményében a' többi közt egy Raphaelt és egy Correggiót is bir, melly utósóért „a' szerelem neveltetése" minap 80,000 frankot igértek neki; de nem adta. Mind a' két kép, melly

mindegyik még igen élénk szinezetű, nincs felakasztva, hanem almáriumban tartatik zár alatt.

Olasz tréfa. A' régibb olasz festőknek legujabban kiadott élet-történeteiben a' florenczi Buffalmacco Buonamico felől következő tréfás eset közöltetik. Perugia polgárai ezen festőtől egykor kivánák, hogy számukra a' város közepén festené-le sz. Herculanusnak, Perugia egykori püspökének és pártfogójának képét. A' munka dija iránti alku megtörténvén a' festésre kijelelt helyen nagy deszka-állást csináltak, hogy a' művészt festés közben látni ne lehessen. Buffalmacco hozzá kezdett munkájához; de alig telt 10 napja, midőn a' mellette vagy inkább alatta elmenőknek mindenike kérdezé, mikor leend a' festmény készen; mert gondolák, hogy illyes mit csak oda fujni lehetne. Buonamico ezen megboszonkodván, midőn munkája végére jutott, feltevé magában, hogy ezen emberek szerénytelenségét megboszulja. Megmutatá tehát a' festményt mindenkinek, mi előtt azt köz nézésre feltakarná, 's a' Perugiaiak nagyon meg voltak vele elégedve. De midőn a' polgárok a' kép takaróját azonnal félre tenni, 's azt egészen köz látásra kiadatni ohajtanák, Buonamico kérte őket, hogy azt még egy pár napig hagynák ott, minthogy ő még némi száraz felületes festéseket akarna végbe vinni. Kérelme teljesülvén felment az állásra, hol egyik alaknak fejére (akkori szokás szerint) mészből készült 's aranynyal fedett nagy diademát kellett volna festenie, de ő a' helyett feje körül csupa hal-fejekből álló füzért csinált. Más nap reggel kifizette fogadósát, 's Florenczbe hamar elutazott. — Már két nap óta nem látták a' Perugiaiak festőjeket, 's tudakozódván felőle megtudták a' fogadóstól eltávoztát. Erre hamar megnézték a' képet, 's látták csufos megjátszatásukat. A' városi törvényhatóság azonnal lovas rendőreket külde a' csalfa festő után; de késő volt; Buonamico nyugottan üle már Florenczban.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Magyar nyelv-tanitó. — Benke József Miskolczon a' nemzeti iskolák második osztályának volt rendes tanitója nyugalomba lépvén Pestre vevé lakását, 's üres idejét a' nemzeti nyelv bővebb terjesztésére ohajtván szánni, tisztelettel jelenti, hogy azon érdemes szülőknek, kik gyermekeiket vagy nevendékeiket a' magyarságban általa házoknál gyakoroltatni kivánnák, szolgálat-

ját igen mérséklett feltétel mellett ajálja, egyszersmind pedig a' deák, német és franczia nyelvek elemeiben is, járatosságánál fogva, adandó alkalommal a' nevendékeknek alapos utasitást adhatna. Lakik Pesten, kéményseprő utszának 75. számalatti házában.

HAZAI HIRLELŐ.

Kérdés Bajáról. A' Honművész 82-dik számában közlött „bajai polgári innep" czimű tudósitás emliti, hogy az ottani diszruhás polgárok századjának ezredese is vagyon. Mi után pedig köz tudomás szerint ezen diszruhás polgárok száma százra se megyen, mikép lehet mind e' mellett ezredese, felvilágositás kéretik az értesitőtől.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán november 13-kán másodszor láttuk: „XII-ik Károly Rügen szigetében" nevű vigjátékot szinpadunkon meg fordulni, 's mi e' darabra még többször is akarnánk be fordulni, noha a' le fordités némelly helyeken ki fordulni kénytethetne. Elmellőzzük magát a' darabot birálni, minthogy az maga is bir állni; 's csak az előadásra vetünk egy tekintetet, mivel az több okoknál fogva jónak tekintetett. — Lendvay ur (XII. Károly) hideg nagy urakat igen jól játszik, valamint Nagy ur (Brock Ádám) meleg öreg urakat; azonban az őszinte és vig kedvű Brockot ő szinte jól és természetesen adá, 's a' tapsokat, mellyekből sokat kapott, megérdemlé. Baranyi ur (Skioldzen őrnagy) több mimikával és igazsággal játszhatott vala, akkor bizonyára jobban hatott volna; mert érzékeny beszédet mosolyogva mondani éppen olly lehetlen, mint öszszezúzott kezet háromszor, négyszer felemelni, 's végre azzal barátja kezét hatalmasan meg is rázni (!). Megyeri ur (Mukkehold) az üres fejű és tele hasú kis-nagy polgármestert minden nüance-iban mesterileg adá. Öltözete czélirányos, mimikája, játéka természetes, 's éppen azért művészi volt, és minden az illusio minél hivebb előhozására irányozva; ide tartozik jelesül azon jelenet, midőn a' fapinczéből kiéhezve jelenvén-meg, hogy éhességét mintegy szemmel láthatóvá tegye, hasát, melly ezelőtt igen tiszteletes volt, most megcsappantá; 's midőn sok szinészek maguk sülnek-fel, ő a' felsült (verblüft) szinadásnak mesteri szint tud adni. Marosy urnak (Mervelt Gusztáv) játszani melegen és kinyomással kellett vala, akkor kedves lett volna. Szőlősy ur (irnok) mulattatólag és helyesen játszott, 's a' nevetni szeretőket őt meg ne vetni tanitá. Lendvaynét (Éva) a' mai játék koronáját, tudósitásom végére hagyám, nem ugyan azért, hogy őt végre hagyjam, hanem mivel a' közmondás szerint „a' vég koronáz" 's tudósitásomat koronázva láthatni nekem többet ér egy koronásnál. Éva egy szeszélyből és kellemetességből componált kis oldal-csont, mellynek bár ol-

dal-szerepe volt, 's maga a' bal oldalból vétetett, még is a' mai előadásnak jobb oldalát tevé, mert nem egy oldalú sőt inkább sok oldalú volt. Éva ugyan e' darabban nem tart almát, még is szerepe tartalmát olly mesterileg adá, hogy alma nélkül is elcsábitá nem ugyan Ádám atyját (Brock Ádámot), hanem Ádám atya szemüveges és nem-szemüveges fijait. Maga azon jelenet (4 fel. 1 jel.) midőn XII. Károlyt utánozza, neki művész-koszorút szerezhetne; mert benne műv és ész mint szerető testvérek párosulnak, 's a' Honművész bátran elmondhatja, hogy Lendvayné a' hon és művész emlékében el nem vész, ha hon műv és ész lesznek tovább is ideáljai. A' publikum játék végén zajos és egyetemes tapssal köszöné-meg jeles szorgalmú kedveltjének azon éleményt, mellyet neki Éva szerepében nyujtott. A' kisebb rendű szerepeket Barthánéné assz. (Ulrika) Tóth ur (Reichel kapitány) Szigligety ur (Rukkert) az égészet czélirányosan elősegitve vitték. . . r . y.

Kassán nov. 3-án. — Csekély pennával fontos tárgyhoz nyultam, midőn nemzeti ügyet fogok-fel, 's a' városunkban megtelepedett nemzeti szinész-társaságot védem és caracterizálom. — Tegnap nyilt-fel játékszinünk „nemes tréfa" czimű vig játékkal. A' hirlapokban kalandozó birálgatások már már idegenitettek tőlek, 's azért talán mérséklett is volt a' nézők száma: de meglepő vala a' tisztán gondolkozó 's érző hazafi előtt, midőn a' lepel felmentével a' soronként megjelenő szinészek, mint megannyi kiformált, kinemesült művészek a' köz vélekedés sok fejű hydráját egyszerre leölék előttünk. Dicséretére legyen mondva az igazgatónak, hogy czédulája alján nem hirdeté őket remek játszóknak: de annyival hatóbb volt e' különös jelenet, midőn a' nézők egyike igy kiáltafel játék végével: „ime most jobb szinész-társaságot látunk a' tavalinál." — Hogy ezen társaság tagjait megismertessem, csak röviden érintem a' következőkben. — Kedvelt 's minden tekintetben hasonlithatlan Dérinének (ki Kolosvárról ide vissza érkezék) belső caracterének dicséretére 's ismertetésére örök oszlop gyanánt szolgáljon, hogy ő személyes bajainál inkább hordozá szivén a' nemzetét, 's győzvén magán meggyőzte a' világot, 's — lám megfér örömest olly szinészekkel, kiknek szükséges vele lenni a' nemzet örömére, s az intézet előmentére. Példád, szép lelkű asszony, vajha ragadna minden társaságokra, 's azon ön fejű szinészekre, kik másokkal meg nem férhetnek. — Ő művész volt ma is (mint Izabella) a' fellépett szinésznék közt. — B. Rozália (Emilia) fiatal kezdőnek szép idomai nyilnak-ki; Fülöpné (Philippine) jól személyezve jelent-meg. A' szinészek közt Czelesztin (Linden) valódi művész; szavalatát, mimelését, és mondhatni szinte minden lépéseit köz elégedés követte; ő a' természetben egészen otthon volt. Szakátsi (herczeg) jeles külsején helyes simulás vonásai látszának. László (Rád) kis szerepében is kitünő jelességgel fordultmeg; Szákfi Strahlt igyekezettel adá; Hubenay (komornyik) egész hajlékonysággal tréfás helyzetét nem bohósitá-el, mi őt igen

ajánlá. Fülöp (generál) illően, Szőke (biró) jól kimeritve a' falusi ember képrajzát; — szóval az egész társaság egyes akarattal tapsoltaték elő játék végén, 's döbbent lelkünk arra, hogy ezen annyira megtámadott társaság igy igazolá-meg magát, és ön érdemével, nem pedig hasztalan penna-viták által vivá-ki becsületét. Azért tanácslom, mérjük-ki az individualitast mindenkor az egésznek kifejléséhez és állásához. Ki érteni akar, ért az engem. Én a' 69-ik szám alatti pápai birálással tartok, mellynél becsületesebbet nem olvastam, 's tudósitásomat azzal rekesztem-be, hogy ezen leirt társaság bizonyosan első a' két hazában szini állására nézve.

Jersenczki Gábor.

HANGÁSZAT.

Boieldieu felől következő tudósitás közöltetik. — Boieldieu a' szelid, nyájas enyelgő hangköltő, a' legelső franczia hangművészek egyike nincs többé! october 8-án halt-meg jarcy-i jószágán Bordeaux közelében. E' gyász-eset hire 10-kén érkezék Parisba, melly napon az opera comique zárva maradt, gyász-karimás czédulákkal hirdetvén nagy költőjének halálát. A' boldogultnak tetemei 12-kén érkezének Parisba, 's temettetésök 13-kán ment végbe olly pompával, millyent itt látni ritkaság. A' mondott napon $11\frac{1}{2}$ órakor indult-el a' gyászmenet a' halottas háztól, melly Boulevard Montmartre-en fekszik. A' sort nemzeti őrségi hangászok nyiták-meg, válogatvák Paris 12 legiojának legjelesebb hangászai közül, kik a' borzasztó tam-tam kiséretében remek gyászdarabokat játszának. Nyomon követé őket a' gyászszekér, mellynek lehulló teritőjét négy szélen Gros, Auber, Dupaty, és Nourrit urak tarták (a' két első a' szépművészeti akademia tagja); olly férjfiak, kiket nem csak Paris, de az egész mivelt világ ismer. A' gyászszekér után egy czerimoniás bárson vánkoson vive két keresztbe tett kardot, a' boldogultnak becsület-rendjét, 's nemzeti őrségi vadász-vállrózsájit. Továbbad az elhunytnak családja, a' nemzeti intézet 12 tagú követsége, az opéra comique, mellynek repertoriumán állnak B... remekei, a' conservatorium, nagy opera, a' nagy franczia szinház tagjai, 's minden nevű 's nemű művészek, 's B... barátjai következének. Hogy másokat elhallgassak, Lesueur, Cherubini, Auber, Paër, Mayerbeer, Rossini, Caraffa, Adam, Halevy, Panseron, Despréaux, Gide, Nourrit, Lablache, Martin, Plonchard, Lemonnier, Levasseur, Paul, Génot, Samson, Firmin, Minjaud, Wernet, és Pradier urakat emlitem csak meg, kiket, mint hang- vagy szinművészeket, 's az utósót, mint szobrászt, egész Europa ismeri. Nagy volt a' sokaság, melly e' jelesnek végtiszteletére összeseregelvén, a' nemzeti őrség és sorkatonaság fegyveres sorai közt, 's a' Parisban tanyázó sorezredek válogatott hangászinak kiséretében innepélyesen, és bánatos arczczal lépdegélt előre; de mi ez még is azon roppant tömeghez képest, melly a' Boulevard-okra dülő utszákból, részvevő ábrázattal ömlék elő, végtiszteletet és hódulatot mutatni a' boldogult iránt.

Végre a' sereg elérkezett a' rokkant katonaság palotája elejébe, mellynek nagy és pompás egyházában vala tartandó a' gyász-áldozat, és tisztelet. A' bemenés csak meghivó levelke előmutatása mellett engedtetvén-meg, a' kiséret közül sokan valának kénytelenek kinn maradni. Én mint szinte nem hivatalos, már már megosztandó valék e' sorsot a' be nem jutható nagy számmal, ha még jókor nem jut vala eszembe, hogy illy alkalommal a' jognak szine is elegendőnek nézetik. Elővevék tehát egy félig nyomtatott, 's félig tiszta papirost, és ennek védelme alatt szerencsésen besuhanék.

A' gyászalkotvány az egyház hajójának végében volt felállitva. Előtte a' két opera és a' conservatorium énekesei, továbbad pedig a' nagy orchestrum fél körben foglalának helyet. Lecsillapodván a' betóduló sokaság Cherubininak, Boieldieu hajdani mesterének, csudálatra méltó nagy halotti miséje adaték. Lehetlen kifejeznem a' sikert, mellyet a' számtalan énekes, és hangszer a' gyönyörű boltozatok alatt szüle; csak annyit mondok, hogy helyet, 's előadást, ennél tökéletesbet, képzelni, se tudok. Fejezetül egy motett adaték elő hangszeres kiséret nélkül, Boieldieu egyik hangköltményére alkalmaztatva.

A' menet két órakor indult-meg az egyházból pére-Lachaise temető felé, egyre nevekedő néptömeg kiseretében. A' sir felett négy érzékeny beszéd tartaték, egy a' derék Cherubini nevében.

Még itt a' sir széléu jöve szóba, hogy franczia ország e' nagy és jó fijának, nemzetéhez, 's érdemeihez méltó oszlopot emelni kötelesség; 's a' szándéklat tüstént munkába véteték. Miden hirlap közlé B. életét, érdemeit, halálát, és jogát a' nemzeti megtiszteltetésre. Ez alkalommal egy jeles iró, miután B... életét rajzolgatá vala, illy lelkes szókra fakadt a' Journal des Débats-ban: „Im! ez azon férjfiú, kinek franczia ország emlékkel tartozik, mint egynek azok közül, kik őt leginkább gyönyörködtették! A' frankhon hálás leszen, nem kételkedünk rajta; mert a' hálatlanság korszakának vége Europában; vége azon időnek, mellyben a' jeles elmék nem becsültetének!" (Jámbor férjfiú, te sem ismered ám azon országot, mellyet Duna, és Tisza hasitnak!) — Aláirás hirdetteték, 's ezt a' belügyek ministere 1000 frankkal nyitá-meg. Az opera comique és két társaság, melly hangversenyekkel mulattatja naponként Paris lakosait, egyik esti jövedelmöket e' szép czélra adák, melly példát az óta számtalanon követnek. Igaz, még azt se szabad felednem, hogy a' király B.. fijának 1200 frank évpénzt rendelt.

Ha Paris mindent elkövet jeles polgára emlékének örökitésére, B... szülőföldje, Rouen városa, se marad hátra. Kikéré ez magának B... szivét, 's ennek átvétele végett fényes követséget külde a' fővárosba; ezen felül 12,000 frankot rendelt egy emlékoszlopra; sőt hogy még másképpen is halhatlanitsa jeles földije emlékét, legszebb sétahelyét B... névre keresztelé.

DIVAT.

XLIX-dik divatkép az 1834-ki 93-dik Honm. mellé. — Kalap, ruha, és himzett mantilla atlaszból. — Bécsi divat nov. 13-án: nagy koczkás vagy egy szinű köpönyeg sima bársonnal beszegve és ékesitve, melly nyitva vagy hason-szövetű övszalaggal leszoritva hordozható; bélése fehér selyemplüsch; kéz-zacskó aranyhimes bársonból; rózsa szinű peau de soie (selyembőr)-kalap két tollal, ernyője is tollal körözve; fehér kalap blonde- és toll ékesitvénynyel.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

XLIX. Divatkép.

(Párisból oct. 31-én.)

Atlasz kalap, ruha és himzett mantilla.

1834-ki 93-dik Honművész melléke.

M.T. AKADEMIA
KÖNYV-
TÁRA

94.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap november 23kán 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Ázsiai süldisznó. Ezen állat (Erinaceus auritus) melly már Kasannál, ott, hol Kúma vize a' Volgába ömlik, bőven találtatik, vidor, és tüskéji ellenére is fürge egy teremtmény. Kedves étele a' kigyók, mellyek itt rendesen mind mérgesek, 's azokat egyik ujabb utazónak bizonyitványa szerint következő csellel keriti hálóba. A' süldisznó lassan utána mászik a' kigyónak, ezt hirtelen farkánál megragadja, 's hamar össze gömbölygeti magát. A' kigyó őt most meg nem haraphatja, körül nem tekerheti; minthogy a' süldisznó tüskés golyót képez. A' kigyó minden kitelhető módon iparkodik magát megszabaditani; csapkodja harapja ellenségét; magát vele össze gömbölygeti, 's annyira összevérzi tulajdon testét, mig elbágyadva összerogyik, 's megdöglik. Ekkor a' csalfa tüske-vitéz magát kifejti, 's áldozatját kényelmesen felfaldossa, kivevén annak fejét, mellyet abba hagy.

Spárga. — A' spárgának tulajdonképpi hazája Kasan déli tartományában vagyon. Alig hogy tavaszkor a' Volga vissza száll ágymedrébe, legott kikel a' földből a' vadon tenyésző spárga. Ez nem felette vastag, néha zöldes, 's kevessé keserűbb közönséges kerti spárgánknál. A' lakosok, kik e' vidékben laknak, tulajdonképpi, egyszerű, 's elmés módot tudnak ezen spárgának egészen késő nyárig frisen eltartására, mi annál szükségesebb, minthogy az előkelő gazdagabb familiák igen szeretik azt. A' vad spárga mind addig szedetik, mig lehet; akkor azután homokot hordanak reá, 's jól letapodják; igy a' tőke a' jövő kikeletre biztositva van. Ezen bánásmód nehányszor ismételtetik mindaddig, mig a' földmelegség igen nagy nem lesz; ekkor egy egész spárga-erdő keletkezik elő, melly messze földre elnyulik, és olly nagy sürűséget képez, hogy farkasok, rókák, 's még kigyók is lakoznak benne.

Kényszeritett virágoztatás. Ha valamelly virág-tőkéről egy ágat levágunk, 's azt folyó vizben egy vagy két óráig áztatjuk, akkor a' héját körülvevő hártya fel-

oszlik, és a' bimbók meglágyulnak. Ekkor az ágat meleg szobába kell vinni 's vizzel tölt edénybe tenni, ebbe oltatlan meszet rakni, s' ezt 12 óra mulva kivenni. Ez után a' vizbe kevés vitriol öntessék a' rothadás gátlása végett. Kevés idő mulva azon ágnak virágai nyilni 's levelei sarjadzani fognak. A' növést siettetni lehet, ha több mész tétetik a' vizbe, de ezt egészen is el lehet hagyni; 's akkor a' levelek korábban jelennek-meg a' virágoknál. Illy módon télen mindenkor virágra tehet szert az ember.

Törpe zerge. A' londoni állat-vizsgáló társaságnak kertje minap egy pár quevi-t (törpe zergét) kapott. Ezen állatok a' magok nemében legcsinosabbak 's legkisebbek. Ritkán magosabbak egy lábnál; egész testök rőt-barna, 's lábaik csak lúdtoll-vastagságúk, mellyekkel azonban 12 lábnyi magos falon is átugranak. Hazájok Senegal vidéke, 's redkivül szelidek és nyájasok.

SZORGALOM.

Utmérő. Bizonyos Helefeldt nevű paszománt-szövő készitett Berlinben egy gépelyt, melly a' szekeren utazóknak a hátra hagyott utat egész fél 's negyed mértföldek szerint legpontosabban megmutatja. Felülete (superficies) ezen masinának egy zseb-óra fel-lapjához hasonló, 's ez a' szekér hátulsó részébe sróffal szokott keményen leszorittatni. Ennek belső kerekei mozgásukat egy másik gépelytől veszik, melly, mint emez, sróffal szorittatik hasonlóan a' hátulsó kerekek válamellyikének tengelyére. Ebből egy mesterségesen készitett drót nyúlik-által a' már emlitett 's a' szekér belsejében lekapcsolt masina kerekeihez, 's azokat mozgásba hozván, a' szekér kerekeinek mindenik fordulásával az utmérő kisebb mutatóját egy egy közzel (mint az óra fellapján egy perczeneti köz) előbbre viszi. Egy másik mutató a' negyed mértföldeket jeleli-meg. Látszik továbbá ezen utmérőnek fel-lapján levő lyukon keresztül egy kerék, mellyen az 1—100-ig menő számok időnként a' nevezett lyuk alá kerülvén egymás után következő renddel a' hátra hagyott mértföldeket jelelik-ki. Ezen találmányát a' felfedező olly tökélyre vitte, hogy a' szekérnek utközbeni döczögése 's rázódása annak pontosságát teljességgel nem akadályozza. Fényhegyi Laura.

SZOBRÁSZAT.

Corneille Péter szobrának letakartatása. — Corneille, a' franczia szinjáték atyja, szinte mint Boieldieu, Rouenban született, 's mintegy 150 év előtt halt-meg. Nem feledék ugyan őt el földijei, kinek képe szokott diszitvény ezeknek házaikban; emléke él közöttek ugy, mint egész franczia országban, sőt külföldön is; de érdemeihez illő nyilvános oszlop még nem állittatott neki. Tudák jól ezt, és szégyenlék Rouen polgárai, 's kötelességöknek tarták eldődejik hibáját elháritni. Pénzt gyüjtének tehát össze szabad aláirás utján, 's Davidra a' frankhon legjelesb szobrászára bizák a' minta készitését, mellybe a' szobor öntessék. — Ez oct. 18-án állittatott talapjára. 19-én mint a' letakartatásra rendelt napon, már jókor reggel sietett az egész népség a' tartandó innep helye felé, hogy minél előbb bámulhassa a' remeket, 's hódulhasson dicsó ős polgárának. Dél tájban megjelentek az alsószajna megyei, polgári, kormányi 's hadi hatóságok; a' roueni polgármester az egész községi tanácscsal; a' megyei törvényszékek, kereskedési kamarák, jegyzők, ügyvédek 's ügyészek küldöttségei; a' franczia academia, 's a' parisi, alsó szajnai, és Eure megyékbeli minden nemű társaságok küldöttjei; valamint a' szinköltők, a' theatre français és a' roueni szinház követei is. A' szobor előtt első sorban Corneillenek életben levő rokonai állának. Délutáni egy órakor a' nemzeti őrség és sorkatonaság fegyveres tisztelkedése alatt, 's Boieldieu egyik jeles darabjának játszatása közben tünt-el a' lepel, 's egész méltóságában engedé látni a' szobrot, melly mintegy 11 lábnyi, magosságú, 's 98 mázsát nyom. A' letakartatás után Destigny, Lebrun, Dumas Sándor, Gaillard, és Lafon urak a' roueni szorgalomtársaság, a' franczia academia, a' szinköltők biztossága, roueni academia, 's a' théâtre français művészeinek nevében felváltva tartának beszédeket; mellyek közül azonban csupán az utósót mondhatni alkalomhoz illőnek; a' többiek, 's kivált Lebrun uré, a' franczia academia igazgatójáé, melly alacson hizelkedéssel 's gőggel teljes, nem különben Dumas Sándor uré, bátran elmaradhattak volna. — Midőn már szét akarna oszlani a' fényes gyülekezet, Lebrun ur engedelmet kére egy levél felolvasására, mellyet éppen akkor vön a' liste-civile fő ügyelőjétől, 's mellyben jelentetik, hogy a' király

Corneille nemzetségének 3000 frank évpénzt rendelt. Erre harsány „éljen a' király" következék, mit az ágyú-telepek tisztelkedő moraja válta-fel. Ezután ellépdele az egész nemzeti őrség és sorkatonaság a' hatóságok előtt, a' halhatlan irónak szobrát zászlójival, 's lelkes hurrával idvezelve. Öt órakor fényes lakoma adaték számos aláirók által, mellyre minden idegen meg vala hiva. Este Corneille remeke „Cinna" jöve a' szinpadra, mellynek végzetével, az innep befejeztetéséül Wains-Desfontaines urnak Corneille Péter emlékére készitett, 's mult évben a' roueni academia által koszorúztatott dithyrambja olvastaték-fel. — Nemde szép 's követésre méltó példa ez?!

Siremlékek. Europának nagyobb városaiban a' czintermekben felállitott siremlékek mind inkább nevekednek, 's nagyságukra és csinosságukra nézve tökélyesülnek. A' temetők közt aligha nem első helyet érdemel Pater la Chaise czinterme Parisban nagy körületére, és kő-emlékeinek szokatlan számára nézve, mellyek már is 31,000-re terjednek. Az elhunytak ezen csendes gyülekező helyének közepén jelenleg 200 lábnyi magosságú óriási pyramist akarnak felállitani márványból, mellynek üregeiben franczia ország ügyében érdemeket szerzett minden személyek találandják nyughelyöket. — A' váczi ut melléki pesti temető is valamint csinos felosztására, ugy naponként szaporodó diszes emlékköveire nézve megnézésre méltó.

Nagy Fridrik szobra. Porosz országban (Schulkeimban) meghalálozott Knobloch kapitán végrendelményében 200 tallért hagyott segédül Nagy Fridriknek Königsbergben felállitandó emlék-kövére. A' fels. király akaratja szerint e' pénz 120 évig kamatra adatik, hogy a' kamatok kamatjának nevekedésével együtt annyira menjen, mig elegendő leend a' végrendelő akaratjának kielégitésére.

Canova műgyüjteménye. Sassori Canova, Mindo püspöke, a' hires Canova szobrásznak testvére és örököse, szülő városukban museo canoviano czimü intézetet állitott-fel, mellyben ama jeles művésztől készült minden műnek gipszből öntött teljes gyüjteménye látható. Ezun museum ama templom szomszédságában vagyon, mellyet az idvezült Canova Fossagno-ban épittetett.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Alulirt illy czim alatt: „uj Theseusok vagy Ilus meg Kati tündérországban“ egy uj eredeti tüneményes vigjátékot irt három felvonásban, melly is a' budai szinházban e' f. nov. hónap 10-kén először adatván — kedvezőleg fogadtatott; muzsikáját készitette Löschinger Antal az itteni egyházi hangászkar tagja. — Játékszini igazgatóság vagy szinész, ki ez eredeti szinművet muzsikájával együtt megszerezni ohajtaná, szerzőjével személyesen vagy bérmentes levélben értekezhetik. Költ Budán 1834. nov. 18-án. Pekháta Károly.

Budán nov. 15-én Zieglernek „párt dühében“ Kántorné assz. (Johanna Lard), 's Megyeri ur (Cocke) ujabb füzérrel diszesiték művészi koszorújokat. — 7-én „a' bűbájos fegyver, vagy, kettős alak“ néma játék, és „a' házasság-szerző“ mulattató játék ismételtették. — 18-án Lendvayné assz. jutalmi játékául legelőszer fordult-meg szinpadunkon Raimund Ferdinandnak Szerdahelyi által forditott „tündérvilági leány, vagy, a' paraszt mint dúzsgazdag“ czimű tüneményes vigjátéka énekkel és tánczczal Drechsler muzsikája szerint. A' nagy személyzetet és pontosságot kivánó játék a' nagy számú közönségtől igen kedvesen fogadtatott. Az előadás részeiben maradt ugyan még némi kivánható, mit a' személyzet tehetségeitől várhatni lehet, kivált a' darabnak ismétlésekor; ugy a' forditásban is több javitandót ohajthatni: azonban egyes szerepek helyesen sikerültek. Lendvay ur (Wurzel Fortunátus) mint hamuszedő nagy tapsot aratott; ariáját kétszer kellett ismételnie. Mogyorósi l. a. (Ifiúság) éneke is ismétlésre kivántatott és tapsokkal tiszteltetek-meg. Lendvayné (Lotti), 's Kántorné assz. (Megelégedés) jeles játékjokkal nevelék az egésznek becsét. Megyeri ur (Ajaxerle, Thurócz megyei varázsló) igen mulattatott. Játék után Lendvayné és férje, 's Mogyorósi l. a. előtapsoltattak. — 19-én „Rafaela“ adatott; a' czimszerepben Parázsóné assz. jeleskedett.

Kolosváratt oct. 28-án a' bronszfő vagy a' szökevény adatott. Az egész darabban látszik ama franczia manier, melly itt ott könnyű fordulatokon, majd egy-egy személynek túl csapongó, sokszor untató játsziságán mutatkozik, mint például a' Putki karakterén, kinek ujság vágya okul szolgál egész catastrophára. Jelesen különbözteté-meg magát Szentpéteri (nádor), ki azon nyomos állást, midőn megérti, hogy ön fiját öleti-meg, 's hallja a' puska-ropogást, és szégyen, kin, 's fájdalom futja-át, — lélekig hatólag adá. Nevelték a' gyengéd érzés és ártatlanság felett kitünő részvétet szeretett Kubaynénk és Egressinknek pontos játszásuk, amaz Floreszka, emez László szerepét vivén. Ható befolyással adták szerepeiket Udvarhelyi (Rátkövi) Szilágyi (Zágori) és Szerdahelyi, ki Putkit természetesen játszá. — 30-án a' sokat tudót láttuk. Felejtve, hogy már a' név is

rosz, mellyet e' darabnak irója adott — mert azok, miket Peregrinus mond, nem a' tudomány- hanem a' floskel-világban határozódnak — csak az előadásra lesz a' czélzás. Szerdahelyi Peregrinust adá, és saját elnézte után. Ő egy imponáló, tudását fennyen érző, azt mintegy rendszeresen előadó, tüntetés után sovárgó, beszédének még numerus oratoriust is adó, kis tudóst képeze. A' felvétel magában nem éppen rosz, csakhogy igy mintegy kiemelő, az egészszel nem egybe olvadó 's ekként kissé unalmas is, előadásával együtt. Talán Peregrinus állásának illyennek kellene lenni: „felületes ismeret, citatumok, excerptumok chaoszából kelő tanulmány, ezekkel hol, bár mi kis pálya nyilik, örömest kalmárkodói vágy: sebes előadás részint azért, hogy ön karakterében, mindenkit mindenről, és sokoldalúlag kiván tanitni, részint hogy ez által mintegy egészszé alkotva a' többieknek előadásával, untató pedant hangja ne akadályozza a' darab kifejtésére sietö csint, és ügyességet." Ha ön elnéztekénti előadását itéljük Szerdahelyinek, jelesen adá azt. Egressi a' falusi egyszerű gazdát helyesen, kedvelt Kubainénk Amáliát élénken és csinnal, Hummert Udvarhelyi tetszésre, Bikkesit Eránosz jól, játszották. Különös ügyességgel adták a' két falusi nemest, Folyosit, 's Palotásit Kubay, és Szilágyi, hasonlag Kanpotrát Szentpétery, és Rikkancsot Éder; méltó taps jutalmazá mindnyájokat. — Nov. 1-jén „borzasztó éj a' Paluzzi kastélyban adatott, miről már másik tudósitó értekezék." — Nov. 2-kán a' 8-dik bérletet színészink kőmives és lakatos daljátékkal kezdették. A' két czimszerepben Szerdahelyi és Szilágyi művészi előadással gyönyörködtettek. Latabár (Leone di Peralto) soha olly studiummal, mint ma, nem játszott mind énekére mind előadására nézve. Fusd férjfiasan az ügyes minták után pályádat ifiú színész! — Irmát Luiza adá csinosan 's pontosan; ariája köz tetszéssel fogadtaték. Különös érdekü volt Mariannának (Kubainé) és Brigittának (Klára) énekkel 's muzsikával kisért versenygésök, melly tapsot nyerve ismétlett eléneklésre érdemesitteték. Szinpadunk tömve van most is, mint ez előtt. — Nov. 3-kán „az egyptusi ut" adatott. Székelyné (Nyáradiné), Szentpéteri (b. Fardan), Kubainé (Mimi), Éder (gr. Bitz) különösen gyönyörködtettek.

Kassán nov. 2-án a' nemzeti magyar társaság Komlóssy ur vezérlete alatt „a' nemes tréfa" czimü vigjátékkal (Böck szerint) kezdé-meg télszaki mutatványait. A' nézők gyülekezete középszerű volt. Ezen darabban nehány olly színészek léptek-fel, kik teljes tetszést nyerének, 's átaljában véve nem olly rosz karban áll ügyök, millyenben Jankó ur Győrből, 's egy másik ur Szombathelyről ezen társaságot szigorún 's homályos világban állitja elönkbe. Nem tagadhatni, hogy tagjai közt nehány kezdő is van; de ezekből idővel lehet valami. Hogy nehány gyengébb is találkozik köztek, megütközni nem lehet; mert mellyik akár magyar, akár német igazgató alatt vannak csupa jeles, tökélyetes, és jó tagok. — Minél fogva Thaliának illy nevendékei iránt inkább ki-

mélve és méltólag viseltessünk, hogy őket buzditsuk, és a' művészet iránt kedvre gerjesszük. — Komlóssy ur előre is bebizonyitá szerénységét, midőn mai hirdetményében jelen erejét emlitvén az ujan szegődtetett tagoknak megjelenésökig kimélésért esedezett. — A' mai vig játék átaljan véve jól adatott. Különös dicséretet érdemel Czelesztin ur (Linden kapitán), kinek finom gyengéd játszása, valódi társalkodó hangja, szép organuma, és illő szavalata mind ezen mind a' következő darabban gondolkodó színészről kezeskedett; csak az ohajtható, hogy a' görbe állástól és szükségtelen hajlongástól magát elszoktassa. Mellette kitünő helyet foglalt-el Dériné assz. (Isabella), ki legtöbbet hatott az egésznek sikerülésére; ő, valamint mindig, szépen öltözve jelentmeg, és zajos tapssal fogadtaték. Ezen művészné itt mind korábbi időben, mind jelenleg annyival nagyobb tiszteletet szerze magának a' közönség előtt, minthogy szavát állta, fogadását meg nem szegé, hanem őt igazán tisztelő körünkbe jött ismét. — Mind a' két jeles tag tapsolva hivaték elő. Szőke ur a' birót tréfásan 's jól adá, László ur (gr. Rád), Hubenay ur (komornyik) elégülést szerzének. Szakátsy (herczeg) ur, és B. Rozália (Emilia) játszásukban, állásukban 's öltözetjekben sok kivánhatót hagyának. Szép szini termetök és idomjaik azonban szorgalom, tanulás 's jó minták mellett nem sokára kipótolhatják a' hijányt. Székfy ur (Strahl) már régi ismerősünk levén tudjuk, hogy elfogadható 's használható. — 4-én „tigris Robert" adatott, fájdalom, majd csak üres teremben. Mind a' darab, mind az igazgatás jobb jövedelmet érdemlett volna; mivel ma is bizonynyal meglehetett elégedni nem csak az előadással, hanem az elrendezéssel is, melly az igazgatóságnak szorgalmát és ügyességét bizonyitá. Dériné assz. Romilde szerepét átaljan hiven és valódilag tünteté elő; néma játéka megfontolásnak, és szorgalomnak tanúji voltak. Czelesztin ur Robert caracterét erősen és helyesen fogá-fel; a' hőst, őrültet, 's koldust jelességgel játszá. Ebben is szini jártasságot, és szilárdul megfontolt játszás-módot bizonyitván köz tetszést nyert. Ezen két kitünő tag teljes dicséretet érdemel. Szőke ur (burgundi herczeg) és Szőkéné assz. (Bertha) helyöken levén jóformán tetszettek. Székfy ur a' burgundi vezért bágyadtan adá. Szakátsy ur (Fredegar) fiatal szinészünknek talán sok is a' keze, 's lába, és fejét sokat forgatja. Mind kettőnek azonban szorgosabb könyv nélküli tanulást ajánlunk. A' személyzet egyéb tagjai tehetségök szerint munkálódtak. — 5-én kezdődött az első bérlet. Kassai.

Német Játékszin.

Pesten e' hónapban Norma, Semiramis, Cenerentola, 's más régibb operákon kivül 3 uj darabot láttunk, u. m. nov. 2-án „a' neustadti hős leányt" hadi látványos nézőjáték 4 felv. Schumachertól; — 15-én Posinger Sándor jutalmául „az elveszett fiút" regényes melodrama 4 felv. kardalokkal Lannoy báro muzsikája

szerint; — és 18-án Raupachnak „atya és leány“ czimü 5 felvonásos nézö játékát (folytatása a' „gyámatya és gyámleány“ czimü darabnak). Ezek közül alkalmasint csak az utóbbi tartandja-fel magát a' mutatvány-soron.

TÁNCZ.

Uj táncz-iskola Pesten. Szöllösy Lajos és Káczér Ferencz urak, a' budai játékszin tánczmesterei, közös egyességre lépvén Pesten a' hét választók teremében nov. 23-án nyitják-meg uj tánczis kolájokat, mellyben azon túl naponként dél utáni két órától ötig minden köz divatú társasági u. m. angoly, franczia, német, és magyar tánczokban alapos oktatást adandnak. — Ki tehát utmutatásukat használni akarná, a' nevezett helyen megjelenni ne terheltessék: ki pedig saját lakásán ohajtana tanittatni, kivánságát lakhelye 's neve jegyzékével együtt jelentheti Pesten a' hét választók kávéházában, Budán pedig a' játékszini pénzszedönél, vagy özv. Saidl-né assz. házában (diszpiacz 209. sz. alatt) a' nevezett uraknál.

HANGÁSZAT.

Budán Serwaczynski Szaniszló ur quartettjait ismét megkezdé nov. 15-én 5 órakor az ország-ház teremei mellett levő ruhatárnak tágos teremében szép számú hallgatók előtt. A' quartettisták voltak: Serwaczynski, Merkl, Hora, Perlaska urak. Adatott 1) Spohr G-dur quartettja. — 2) Haydn B-dur quartettja. — 3) Neukomm C-moll quintettje két cellóval. (A' 2-dik violoncellót A...s ur játszá. Mindenik mü valamint igen jelesen adatott, ugy köz tetszéssel is fogadtatott. Ezen mulatság még 3 szombaton lesz; u. m. nov. 22. 29-én, és dec. 6-án az emlitett órában. Bemeneti jegyeket 2 pengő forinton (valamennyi quartettra) válthatni Pesten Miller szépmü-áros urnál a' nagyhid utszában. Egyes quartettra 40 ezüst kr. a' bemeneti jegy dija.

Pesten a' nemzeti casino teremében nov. 16-án adatott hangászati malatság részei voltak: 1) Fesca H-moll quartettja. — 2) Hummel Es-quintettje fortepianóra négy huros szerektől (két cello) kisérve. A' fortepianót igen jelesen játszá fiatal dilettansunk R...y ur. — 3) Onslow C-dur quintettje. A' mérséklett számú hallgatók élénk részvéttel fogadák átaljan, de különösen a' két utóbbi gyönyörü müveket.

Uj muzsikaintézet Pesten. A' n. m. k. m. helytartó tanács engedelmével Pest városának felügyelése alatt Dömény Sándor, Serwaczynski Szaniszló, és Merkl József urak olly muzsikai magány-intézetet szándékoznak állitani, mellyben éneklés, fortepiano, hegedü-játszás, 's harmonia tudománya rendszeresen tanittatik. A' nevendékek hónaponként egy tárgyért ezüstben 3, kettőért öszvesen 5, háromért 7 ftot, Dömény Sándor urnál (Ferencz-rendi piaczon 438-dik szám alatti házban) teendő bejelentés alkalmával előlegesen 1 ftot fognak fizetni. A' tanitás decemberben, vagy legfeljebb jövő év elején megkezdetik. A' többi körülmény iránt bővebb tudósitás adatik. — Szivünkből ohajtjuk, hogy e' szép intézet, mellyet honunk szivében olly régen várunk, köz érdekűvé legyen, és erős alapra tehessen szert.

DIVAT.

L-dik divatkép az 1834-ki 94-dik Honm. mellé. — Sietünk tisztelt olvasóinkkal közleni a' Parisból jött legelső férjfi köpönyegnek idei legujabb alakját, 's figyelmeztetjük őket ama rendkivüli serénységre, mellyel azt közzé tesszük. Ezen serénységet más hasonló folyóiratok nem olly könnyen utánozhatják. — E' képen látható felruha bársonnal, az alruha atlaszszal, a' köpönyeg pluche-el (pamut bársonnal) van bélelve; az utóbbinak gallérja is pluche.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

1. Divatkép.

(Párisból nov. 9-röl.)

Felruha bársonnal, alruha atlaszszal, köpönyeg plüssel bélelve.

1834-ki 94-dik Honművész mellé.

Μ.Τ. ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΚΟΝΥΑΣ
ΤΑΡΑ

végre tüdősorvadásba esett, melly őt sirba vitte. Atyja, egy 52 esztendős erős ember, később ezen fijának ruhájit kezdé viselni, 's fél év mulva hasonló betegségbe esvén a' ragadvány áldozatja lön. Húsz esztendő felé járó két fijai örökösödtek atyjok ruhájiban, 's ők is igen erős és egészséges voltok ellenére sorvadásba esvén nem sokára meghaltak. 18 éves húgokra, ki egyedül ápolá bátyjait, a' betegeknek folyvásti illetése által hasonlóan ragadt a' kórság, és testvéri szeretete őt is vég-áldozatra kárhoztatá.

Emberi szemnek varázs ereje. Az ember pillantásának nagy hatása vagyon, de azt koránt se használja még ugy, mint neki hasznos lehetne. Ha az ember valamelly vad állatnak, p. o. oroszlánnak, tigrisnek, harapós kutyának merően szemébe néz, emez megszokott állani, fejét lesüti, hátrál, 's végre futásnak ered. A' dühös ember szelidebb lesz, ha szemébe pillantunk, csak hogy pillantásunkat kerülni törekszik, nehogy meggyőzettessék. Őrültek, dühödők lecsendesülnek, ha szemökbe tekinthetünk. Innen láthatni, milly hatalommal bir az emberi szem, ha ez czélirányosan használtatik. Haragos emberek meglágyulnak, ha nyugodtan tekintünk szemökbe, és haragjok lecsillapul. Legközelebbi időkben bebizonyodott, hogy a' ló, melly magát patkolni nem engedi, szemeibe tekintés által nehány nap mulva olly szelid lesz, mint csak kivánható, 's a' patkolást könnyű szerrel meglehet tenni rajta.

SZORGALOM.

Korpa. Egyszerű de hiteles mód valamelly faedényt, melly penész, tisztátalanság, vagy bár mi féleképp elromlott, ismét haszonvehetővé tenni, abban áll, hogy az ember azon hibás edényt egészen megtölti vizzel, 's nagyságához képpest korpát tevén belé azt addig hagyja állni, mig a' korpa forradásba megy által. Ha azután ezen keverék kiöntetik, az edény ismét haszonvehető leszen; a' korpa pedig ezen kivül még igen jó, és hasznos eledelül szolgál a' disznónak, 's igy az egész tisztitási eszközből semmi se megy kárba. — Az előadottnak hiteles voltát egy franczia politechnicai ujság, mint számos próbák által bebizonyodott csalhatlanságot, adja elő.

INTÉZET.

Orvosi iskola Konstantinápolyban. Már több év óta áll egy orvosi iskola (Tebbchaneh) a' Schadsadeh (király-fi) mosea szomszédságában, melly 4 osztályra van osztva, és 140 tanitványt számlál. A' két első osztályban a' tanulmányi tárgyak leginkább nyelvek; a' harmadikban boncz-tudomány, physiologia, ér- izom- és gyógyszertudományok; a' negyedikben természeti (t. i. fűvészet, physica, és chemia) 's kórtudományok (pathologia). Mind tanitók mind tanulók pénzbeli fizetésen kivül kenyeret és hust kapnak, de a' pénzbeli fizetés a' 3-dik osztálytól felfelé mindig kevesedik. Igy az 1-ső osztály tanitója évenként 800 tallért (grosch) kap, a' 2-dikban az 1ső tanitó 750-et, a' 2-dik 500 tallért; 3-dikban az 1-ső 300, a' 2-ik 209 tallért. Az 1-ső osztálybeli tanuló 100 tallért a' második 50-et, a' harmadik 36-ot, a' negyedik 20 tallért. Minden 9 tanulóra köteles egy vigyázni. Az ügyes és mivelt tanitványok a' 4-dik osztályból legott ispotályokba küldetnek. Ha több évi szolgálat alatt ismereteiket bővitették, magok kezére lehetnek orvosok.

Gazdag jövedelmű kórház. Milanóban — igy ir egy a' 17-ik században olasz országban utazott Német — meglátogattuk a' dell' Annunciata nevű kórházat, mellynek jövedelme naponként haladja a' tiz ezer tallért. A' palotában egy szénégetőnek képe függött, ki nehány esztendővel az előtt 4,000 skudit ajándékozott ezen kórháznak. Ide minden csecsemőt 's gyermeket bevesznek (valamint a' talált gyermekek intézetében), 's itt 13 esztendős korukig neveltetnek. Nevendékeket a' megesett személyek és vagyontalan anyák szolgáltatnak bele. S. Sarolta.

A' királyi könyvtár Berlinben, a' német országi könyvtárak egyik leggazdagabbika, Wilken fő könyvtárnok szerint többet bir 250,000 kötetnél 's 4611 becses kéziratnál. A' brandenburgi (most porosz) tartományokban a' legelső nyilvános könyvtár 1516-ban alapittatott Odera melléki Frankfurt egyeteme mellé. Friedrich Vilmos választó herczeg, örökös tartományaiban a' tudományok vissza állitója, igen tetemesen szaporitá eldődeinek csekély könyvgyüjteményét, ugy hogy már most a' könyvtár czimet megérdemlé. I-ső Friedrich alatt több ezer kötettel szaporodott, de II-dik Friedrich Vilmos alatt még csak 60.000-et szám-

lálhatott. Csak a' most uralkodó király alatt (a' háború minden dulásainak, és a' francziák által történt megraboltatásnak ellenére) juthatott a' berlini nyilvános könyvtár azon pontra, hogy e' nembeli legpompásabb intézetek sorába helyeztethetett.

A' lombardi siket-némák intézete ezen ősz elején juta létre Mailandnak Calocero külvárosában. Ezen jótékony intézetnek szüksége már régen éreztetett. Helye lesz benne 130 nevendéknek; jeles elrendezéssel dicsekszik, 's Bagutti apát ügyelete alatt leend, kinek ebbeli tudománya többszeri bizonyitványok által tünt elő. Eddigelé az illy szerencsétlenek csak magány-intézetben találtak menedéket; ezután azonban maga a' kormány vevé őket pártfogás alá, 's gondoskodik további neveltetésök felől.

Oweihiban szegények iskoláját alapitották az eddig vadaknak tartott Sandwich szigetbeliek. III-dik Tamaameah, az előbbi 's hason-nevű királynak fija átvevén mostoha anyjától Kinaaon-tól a' kormány-féket, igen helyes törvényeket hozott, mellyekkel népe nagyon megelégszik. Nem sokára Oweihi-ban tökélyetes nyomtató műhely és hetenként megjelenendő kormánybeli hirlap fog alapittatni.

Academia Konstantinápolyban. Mahmud szultan a' franczia akademia mintájára hasonló intézetet állitott, 's megparancsolá, hogy a' török nyelvnek szótára 3 hónap alatt készen legyen, különben a' 40 akademikus urak nyársra vonattatnak.

HAZAI HIRLELŐ.

Csillag-keresztes dámák. A' felséges császárné, 's idősb királynénk, mint a' főnemes csillag-keresztű rendnek legfőbb védasszonya, mult sept. 14-én, kereszt-magasztalása innepén, az emlitett rendnek 28 uj tagjait méltóztatott kinevezni, kik közül honunkat közelebbről érdeklik: 1) Zichy Julia gfné, szül. Loe báróné. — 2) Batthyány Francisca gfné, szül. Gleispach gfné. — 3) Hoyos Camilla gfné, szül. Erdődy gfné. — 4) Széchényi Aloysia gfné, Wurmbrand Ferdinand gróf hitese. — 5) Zichy Paulina gfné, szül. Odescalchi hgné. — 6) Cebrian Josepha gfné, szül. Mesnil báróné. — 7) Komori Bedekovich Antonia báróné, szül. Zsadányi Almásy. — 8) Stubenberg Angelika gfné, szül. Trauttmansdorf gfné. — 9) Esterházy Leopoldina gfné, szül. Szapáry gfné. — 10) Kálnoky Erzsébet gfné, szül. Schrattenbach gfné. — 11) Gudenus Aloysia báróné,

szül. Batthyány gfné. 12) Forgách Maria gfné, szül. Forgách grófné.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán nov. 20-án „menyasszony és vőlegény egy személyben“ czimű vigjátékot (Kotzebue műve) láttuk Telepi György fordítása szerint. Játék előtt Mogyorósi l. a. Pály urral Rossini Armidájából olasz nyelven kettős dalt, az 1.ső felv. után pedig Mogyorósi l. a. ugyan Rossininak „olasz nő Algirban“ czimű operájából egy magány-dalt énekelt magyarul. — 22-én legelőször adatott „a' menyasszonyi korona“ szom. ját. 5 felv. Cuno után Szólusz Ferencz fordítása. A' hosszacska darabnak több érdekes fejlései részvétellel fogadtattak. Igen jelesen játszott Lendvayné assz. (Ludovica), mint Carlo (Bartha ur) és a' méregkeverő Pizanti (Megyeri ur) fondorkodásaiknak ártatlan áldozatja. Kántorné assz. (Kamilla), Parázsóné assz. (Elvira) és Fáncsy ur (Henrico) jeles tehetségökkel nevelék a' darab érdekét. — 23-án „zürzavar a' varga műhelyben“ czimű néma játék előbb Kovács Pálnak „magának akart, másnak kért“ vigjátéka mulattatá a' közönséget.

Nyiregyházán a' mult hónap 10-kén vissza érkezett nemzeti színész-társaság Fejér Károly ur igazgatása alatt ismét elkezdé mutatványait. Sok uj taggal szaporitá társaságát, kikről bátran el lehet mondani, bár ne volnának annyin, 's igyekezett volna inkább az igazgató ur a' nyáron vele volt, 's kevesebb személyből álló társaságot megtartani, mint ollyakkal nevelni, kik más élet neme választásában talán nagyobb előmenetelt tehetnének. Több mutatványaik közül csak hármat említek. — October 30.án néhai Kisfaludy Károly ur kérők czimű vigjátéka jelent-meg szinpadunkon. Baltafy kapitány (Szalay) felvett szerepét visszataszitólag, 's untatva játszá; öltözete inkább nyugpénzzel haza eresztett valamelly káplárt, mint a' gazdag Baltafit képezé, 's a' görcsökkel összekötött fehér kendőknek, mellyekkel karja nyakába kötve volt, rendetlen volta figyelmetlenséget bizonyitának. Máli (Luiza) igyekezzék öltözetével a' szerep caracteréhez közeliteni, ne pedig attól eltávozni: mert hogy képzelhetünk mi egy Frigyesi Lórikát fényes magyar vállal Máli helyett a' kérőkben? Lídi (Fejérné) mind helyesen öltözött, mind szerepét tudva jól játszott. Károly (Szigethvári) hangja alamisnáért esengő szegényt tüntete olly annyira, hogy lehetetlen vala szegény szerelmét nem szánnunk. Perföldi (Fejér) a' deák kitételeknek helytelen kimondásával a' deák nyelvben járatlanságát árulá-el, 's csak öltözete ajánlá valamennyire. B. Szélházi (Szaklányi) bár csak a' mivelt franczia országot ismerő, 's világot tapasztalt ifiút ne adta volna olly pór-neműleg. — Margit (Eliza) nagyon érezteté, hogy a' szerep csak szükségből adatott neki, mivel Szilágyiné, ki az illyeket megelégedésig játsza, betegen feküdt.

Eliza hasznos egy szinészné lesz, csak igyekezzék magát inkább naiv szerepekben tökélyesiteni, 's mind ollyat kikerülni, mi nem neki való. Bentsik (Perföldi inasa) meglehetősen játszott. — Nov. 2-án a' „hajótörést szenvedők, vagy az atyai részre hajlás" adatott. Emilia (Luiza) játéka türhető, de tarka czicz-ruhája a' három kis pénz prima donnájára emlékeztete, ki ugyan egy ruhában ma Ariadnét, holnap Stuart Mariát képes ábrázolni. Búshalmit Szilágyi játszá. Bámulva csudáltuk e' szinészben, ki nem az illy szerepek adásával nyerte bizodalmunkat, az érzékeny atyát, ki fija elvesztésén érzett keservét olly szivrehatólag tünteté, hogy minden szülő, ki gyermeke által boldogságát elérni reményli, méltán könnyekre fakadhatott; végre 10 esztendővel az előtt általa elüzött szeretett fija feltalálásán mutatott érzete, és borzasztó álmából, midőn fiját látni képzelte, felébredése olly inditólag hatottak a' nézőkre, hogy mindnyájan a' szinészszel együtt elérzékenyülve könnyeket törlénk. Babér az olly szinésznek, ki saját valódi érzetének kinyomásával festi előnkbe a' szépet a' jót! Sándor (Fejér) igyekezett ugyan a' jó szivű fiút tehetsége szerint elő állitani, de tompa hangja czélt nem érhetett. Lajos Szaklányi) a' tékozló, 's elvetemedett fiúba Szélházit képezé; Imre (Szigetvári) a' tulságig vitte erőtetett comicai fogásait. Nánki (Fejérné) mulattatott, csakhogy szerecsen fiú létére europai fehér piros ábrázatja sehogy se hitetheté-el velünk, hogy ő szerecsen országi; különben itt is helyén volt. — Centurio (Iván) hagyná bár el azon csüggedező inhajlásokat, 's actiójit mérsékelje; idővel igy lehet belőle valamit reményleni.

Pápán octob. 25-én német szinészektől elhagyatott szinpadunkon magyar társaság által adatott „a' két borzasztó siklósi éjszaka" czimű nemzeti szomorú játék, mellyben Fekete (Gara János) a' szerelem-feltésből feleség-gyilkossá lett férjet, Döme (Pech Orbán) a' főnemest nem adák elégitőleg szerepök nem tudása, helytelen öltözetök, 's ügyetlen testhordozásuk miatt; Vasváriné (Bubech Maria), Földvári (Ludány) szerepeiket türhetően fogák-fel. Könyves (Lukács) csak czédulán de szinpadon nem jelent-meg. Talán Julia (Eszter) és Nagy (Milow) is Könyvest követhetik vala. — Farkasfi.

Kolosváratt oct. 4-én *) Dériné assz. jutalom-játékául „Valburg éjszakája" adatott. Egressi a' jó szivű hálás Henrik herczeget; Szentpéteri az előbb nőjében mennyet, majd bűbáj hozzá járultával csak kint lelő Vernert helyesen adták. Luiza a' jó, nyiltszivű, ujság-vágyó Zsuzsit kedvnyerőleg; Johanna a' gonosz cselszövő Gertrudot; N. Maria a' hegyi bűvésznét elégülésre játszák. Matyi kovács inast Szerdahelyi adá, 's ha nem éppen olly együgyű állásban helyeztette volna annak caracterét, igen helyesen. Szeretett Dérinénk Elzét játszotta. Ipar,

*) Ezen 's még más tudósitások a' kolosvári szinészetről tévedésből elmaradván, azoknak közlését, ha bár későcskén is, érdekesnek tartottuk.

szorgalom, 's ügyesség által érdeket kölcsönzött a' gyenge darabnak, 's előadása megható volt. Dériné megtartva az adott szó szentségét tőlünk Kassára készült menni, 's ekkép bucsúzott-el a' kolosvári közönségtől. „Eljött téli kötelezteténem ideje — mit ugyan örömmel fel engednék oldatni nagy lelkű partfogóim parancsolatjok teljesitéséért — de azt nem tehetvén — — most távozom.“ Marasztatott ugyan, de ön szavaiként távozni kelle neki, és senkinek joga nem lehetvén kérni, hogy adott szavát felmondja, pályáján békét 's elégülést ohajta kiki neki, 's a' karzatról szines papirosra csinosan nyomtatott következő versezet szóratott-le:

Dérinéhez.

Magyar hajnal fülmiléje
Mondok egy álmot neked;
Hallgasd-el, bár szivre nem hat
Bűvösön, mint éneked.

* * *

„Jött a' tündér, dal gyönyörje
Ömle bájos ajkain;
Szende lányok társasága
Körzé völgy virányain.

„És a' lányok vígadának
Tisztán érze kebelök; —
Érze kéjt és magosságot,
Mig a' tündér volt velök.

„'S lányokat tündér idvezli!
„Tőletek sors messze hány!
„Más virányt, lombot keresni
„Indul őszi csalogány!

„Hosszat indul: de szivében
„Ti, 's e' báj-malasztu hon
„Messze ne felejtsből néktek
Koszorúkat holtig fon!“

„Szóllt, 's minden nyelvről marasztó
Félénk könyörgés kele, —
Mindenik szem, néma ajkat
Tolmácsló, könnyel tele:

„Ó maradj! mi kényszerít-el?!
„Bimbó-kéjink hullanak!
„Thaliánk megy, fertőzik majd
„Oltárát avatlanak!“

* * *

És a' zajra felébredtem,
Hallottakat fontolám.
'S, tündér te vagy Róza! többek
Erdély lányi, gondolám.

Ó hát szinünk jó tündére
Ugy valósitsd álmomat,
Végzete hogy felderitse
Érted aggó honnomat!

Oct. 5-én „a' dugárosokat“ láttuk. Néb Maria a' gazdag 's agg korában is szerelemre számoló Kikebusch Juliát sok helyt szerencsésen, némellykor túlmenőleg, más helyt hidegen játszá. Klára (Mina) játékán még eddig nem tapasztalt bátorság vonultel; tisztább szóejtése, gyarapodó mimikája dicséretet érdemlenek. Legyen bár szorgalom további jelszava is. Hadert a' könnyen haragvó, törvényt pontosan teljesitő kapitánt Udvarhelyi jelesen; fiját a' szerelmi hőst Hásényi elégedésre; Juliát Luiza könnyűséggel 's kedvnyerőleg adák. Szentpéteri a' hirtelenkedő, csalást sejtő Valdaut; Egressi a' könnyelmű cselszövő Tillt, Szilágyi Kristófot, helyesen játszották. Éder a' remény-világban kalandozó, fellegi várakat épitő, elámitott Kolopot mesterileg adta. — Oct. 12-én „a' gyökeres orvoslás“ jutott szinpadra. Udvarhelyi és Szentpéteri művészi előadással gyönyörködtettek, ez Sasvári amaz Magosvári szerepében. Friderikát kedvelt Kubainénk adá szerepe valóját méltólag fogvánfel 's annak minden fordulatit szorosan megtartva. Felhősit, a'

tűzes, boszús, szerelem-féltő, hevében gátot nem ismerő, de még is jó szivű ifiút Egressi derék színészünk körünkből kiragadó meghatással játszotta.

Német Játékszin.

Pesten nov. 22-én Grohmann Vilmos színész ur jutalmi játékául Birch-Pfeiffer-nak „kegyenczek" czimű eredeti nézőjátéka adatott 5 felvonásban. Mind a' szorgalmas és pompás előadás, mind a' darab maga nagy tetszést nyert. A' szerzőnének ezen műve hihetőleg a' legjobb. Kitünő jelességgel játszának Grillné assz. (Katalin czárné), Posinger ur (Potemkin), és Grohmann ur (Mamanov).

HANGÁSZAT.

Budán Serwaczynski ur quartettjainak 2-dika nov. 22-én ismét szép számú gyülekezettel diszlett. Részei voltak: 1) Mozart B-dur quartettja. — 2) Scholl változatai flautára quartett-kisérettel. A' flautát Scheibel ur játszá, 's gyakori tapssal tiszteltetett. — 3) Onslow nehéz és szép quartettja G-mollból. — 4) Mayseder Polonaise-je (A-dur) quartett-kisérettel; játszá Serw. ur igen jelesen 's köz tetszésre.

Pesten a' nemzeti casinóban adatott hangászati mulatságra nov. 23-án olly szép számú hallgatóság jött öszve, millyen még e' hónapban ott nem láttatott. Előadatott 1) Onslow 17-ik (F-dur) quartettja. — 2) Pixis D-dur terzettjének rondója fortepianón csinosan játszva B... ri k. assz. által violin 's koboz kisérete mellett. — 3) Mozart G-moll quintettje.

Hangmű.

„Festmarsch, aufgeführt bei Gelegenheit der Ankunft Sr. Durchl. des Fürsten Paul Esterházy von Galantha etc. etc. zu Eisenstadt am 26. Jun. 1834 etc. von Gust. R. A. v. Gaal, für das Piano Forte zu 4 Händen." Wien bei A. Berka et Comp. 36 xr. C. M. — Ujolag figyelmeztetjük olvasóinkat fiatal hazánkfijának e' kellemes próbaművére, 's azt mint magyar szellemben irottat, mi kivált triójának 2-dik részéből tünik elő, különösen ajáljuk, annyival is inkább, minthogy az n. m. Esterházy hgnek főispáni székébe legközelebbi iktatásakor is köz helyben hagyással játszatott Kismartonban. Találtatik Pesten, Pozsonban, Bécsben a' szépműárosoknál. Említést tettünk felőle Honművészünk 88-ik számában is.

DIVAT.

LI-dik divatkép az 1834-ki 95-dik Honm. mellé. — Paradicsommadár tollával diszlő turban virágos atlaszból; Hermine-köpönyeg bársongallérral; ékes látogatói ruha. Ezen szép öltözetet még a' mult héten ohajtottuk volna közleni, de a' legujabb férfi-köpönyegnek sürgetőssége miatt mára valánk kénytelenek halasztani. — Bécsi divat nov. 20-án: köpönyeg nagy koczkájú 's virágos atlaszból fekete bárson-capuchonnal; bárson-kalap tollakkal 's gaze-szalaggal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

LI. Divatkép.

(Párisból nov. 5-kén.)

Turban virágos atlaszból; Hermine-köpönyeg bársonygallérral.

1834-ki 95-dik Honművész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

96.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap november 30kán 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Sok hangya. Martin ur a' britt gyarmatok történeteiben beszéli, hogy Grenadában a' hangya annyi volt, hogy valódi országos csapásnak lehetett nevezni. Az utak olly sürűn voltak ezen állatoktól ellepve, hogy a' rájok tapodott ló körmének nyomát szemlátomást meglehetett különböztetni. Széles és sebes folyókon mentek keresztül, melly alkalommal a' vizbe fulladtak hid gyanánt szolgáltak a' többieknek. A' merre mentek, mindent felfaltak, ugy hogy a' köz pénztárból 20,000 font sterl. jutalom ajáltatott annak, ki leghasznosb szert tudna feltalálni kivesztésökre, minekutána t. i. égetés és méreg arra elégtelen volt. Azonban bizonyos mennyiség arsenik (egérkő) és ragadós sublimatból (sós kéneső) készitett keverék számtalanokat kivesztett. Egész sor égő parazsat szórtak utjokba, de ők olly mennyiséggel másztak reá, hogy azt is elolták. Minthogy fészkeik el nem rontathattak, tehát a' megölettek száma csak hamar ismét kipótolódott. Mindenek felett egy hatalmas fergeteg legnagyobb kárt tett bennek, melly a' növényeket és fákat, mellyeknek töveiben fészkeltek, részint tőből kiszakasztá, részint olly porhanyóvá tevé, hogy az eső behatván őket azokból fészkestől kimoshatta, 's igy kivesztette.

Hiv uszkár. Brüsselben october 15-kén az ottani szinháznak második diszmestere Narcisse ur meghalálozott. A' boldogultnak volt egy uszkára (Pudel), melly különös hivséggel viseltetett hozzá. Temetéskor urának holt tetemére feküdt, 's mindenkit halállal fenyegetett, ki hozzá nyulni merészlene, ugy hogy csak nagy ügygyel bajjal lehetett onnét elmozditani. Mióta már most gazdája eltemettetett, az állat semmit sem akar enni, 's esténként mindig a' játékszin körül láttatik csellengni, és mint szokása volt, urára várni mindaddig, mig az utósó ember eltávozik.

Óriás gyermek Louisianában északi Amerikában nem régiben egy 12 esztendős fiút mutattak nyilvánosan,

ki már is 6 láb 5½ hüvelyknyi magos volt. Ha ezen óriás gyermek illy irányzatban nő teljes férjfiúi koráig, ugy bizonyára minden eddig élt emberek közül legnagyobb leend. Hirlapi tudósitások szerint Europába fogják őt hozni, hogy itt magát nyilván mutassa és csudáltassa.

Nevezetes békák. Parisban jelenleg egy pór suhancz két szeliditett békát mutogat, mellyek dudaszóra szabályos tactus szerint járják-el a' galoppot és ecossaise-t.

Nagy szőlő-tő. Porosz-Sléziának strigaui kerületében fekvő Sasterhausenban egy hat esztendős szőlőtő az idén nyolcz száz fej szőlőt termett.

SZORGALOM.

Franczia pezsgő. Champagne-ban az idén mintegy 64,500 hordót töltöttek-meg olly musttal, mellyből pezsgő bort szándékoznak csinálni. Egy egy hordó 220 palaczknyit ad, 's igy az egész termés 14.190.000 palaczknyit tesz. Azonban a' franczia üveg-huták töltögetés idejéig csak 10.800.000 palaczkot képesek készitni; következőleg 3.390.000 palaczk a' hijány.

Gőzkocsi. Oct. 15-én tétetett utósó próba Dietz és Hermann urak gőzkocsijával. Az eső ömlött, 's az ut sikos volt, de a' hatalmas gőz legyőzte mind ezen nehezséget. A' próba legjobb sikerű volt. — Azon gőzkocsi, mellyet Voigtländer ur Bécsbe hozott a' mult nyáron angoly országból, mint halljuk, magyar országba hozatik, 's Pozson és Pest közt fog rendesen czirkálni.

INNEPLÉS.

Nagyhéti inneplés Romában. Az innepiségek és cerimoniák, mellyek a' katholika anyaszentegyház symbolicáját teljes fényében és hathatós fenségében fejtik-ki, szokás szerint Romában virág-vasárnapon kezdődnek, a' midőn reggeli 9 órakor Szent Péter székes teplomában a' pálma-ágak megszentelését a' sz. atya maga viszi véghez. A' megszentelt pálma és olaj ágak nagy cerimoniával a' jelenlevő cardinálok, 's az országnak világi tisztviselőji és más idegen előkelők közt elosztatnak. A' pálmák egyszerű levelekből állnak, de a' mellyek igen elmésen és izletesen vannak egybe fonva. A' pálmákat öszvesen Bordighieraból hozatják, mellynek

kizárólag van szabadalma ezeknek kiszolgáltatására és elküldésére. Midőn t. i. V-ik Sixtus pápa alatt Péter temploma előtt az obeliskot Fontana mesteri ügyessége által fel kellett volna állitani, a' kötelek engedése végett egy kis hiba történt a' számolásban, 's a' masina ez által hirtelen elakadott. Ekkor a' néző sokaság közül egy matróz felkiáltott „aqua alle funi" (vizet a' kötelekre). A' tanács elfogadtatott, 's a' masina ismét helyre állott. Sixtus pápa a' matróznak megengedé, hogy magának kegyelmet kérjen-ki, 's ez azon szerény kérelmet tevé, hogy szülőföldjének kizárólag legyen jusa az évenként szükséges pálmaágakat Roma részére kiszolgáltatni.

Szerdán délután a' vaticánban amaz Angelo Mihály művész keze által felségesitett Sixtus-kápolnában Palestrina lamentatiója (Próféták siralmas énekei) és Allegri miserere-je énekeltetik. Ezen egyszerű egyházi éneknek hatása minden képzetnek határát felülmulja. A' hallgatónak lelke ahitattal teljesen mereng a' mennyei gyönyörben. Ezen, valamint a' rá következő esten, számos idegenek gyülekeznek össze Trinità dei Pellerini kolostorba, hova a' még mindig érkező szarándokok felvétetnek, 's a' cardinálok és egyéb előkelő személyek által, valamint az asszonyi szarándokok is a' dámák által, három nap egymás után megvendégeltetnek.

Csötörtökön nagy mise van, 's azután innepies menet Capella Paoliná-ba, hol a' szent koporsó állittatik-fel. Innét a' menet sz. Péter templomába megyen. Alatt azonban a' téres piaczon a' katonaság és polgárság áll innepi rendben, valamint a' számtalan minden osztályú nézőség is. A' sz. atya megjelen az erkelyen valamelly székben vitetve. Miután őt leteszik, felkel, 's magosan felemelt kezekkel imádkozik. Innepélyes nyugalom terül-el a' keresztény-gyülekezet felett, melly az innepélyes pillanat magos hatalmától meghatva térdre esik, 's lehajtott fővel fogadja-el a béke áldását.

Innét a' menet a' lábmosásnak gazdag készületű teremébe megyen, hol a' kereszténi alázatosság jelképileg adatik elő, miképpen t. i. annak fője a' 13 egybegyült papoknak, kik az apostolokat képezik, lábaikat megmossa. Az apostolok száma pedig azért tizen három itt, mivel a' hagyomány szerint egykor egy angyal jelent-meg, 's a' tizenharmadik

helyet elfoglalta. — Elvégzett lábmosás után a' 13 apostolok virág-bokrétákkal és ezüst arany emlék-pénzekkel ajándékoztatnak-meg. Ezután a' szép készületü ebédlőbe mennek, hol a' sz. atyától asztalhoz vezettetnek, megáldatnak, 's étel és itallal elláttatnak. Az apostolok képviselőji közönségesen öreg tiszteletes papok. Az austriai, franczia, spanyol és portugalli királyoknak jusok van évenként egy-egy illy papot kinevezni. Délután mint közönségesen, a' lamentatió következik, 's P a i n i misereré-je a' Péter-templomban, hol egyszersmind az oltár sok cerimoniák között megmosatik.

Nagy pénteken a' reggeli isteni szolgálat után (melly M a n d a t u m, valamint a' délesti T e n e b r a e nevet visel) a' kereszt-tisztelés inneplése tartatik, melly alkalommal a' pápa 100 arany scudiból álló áldozat-alamizsnát 's példája után minden cardinál egyenként egy arany scudit áldoz. A' Sixtus-kápolnának félsetét kivilágitása szivreható benyomást tesz. Az elérhetlen B u o n a r o t t i-nak teremtése egész hathatós fenségében látszatik. Az utósó itélet alakjai a' fenék-szinen (Hintergrund) az ide tova hullámzó fény körökben, emezek az idvezülés gyönyörétől, amazok a' megsemmisittetés kinjaitól elragadtatva, mintegy mozgásban lenni látszatnak. Mint már mondottuk, a' Paolina kapolnában a' szent koporsó vagyon, egy szemkápráztató fényözön, mellyből a' boltozat homályos üregein keresztül szelid megdicsőülés (Verklärung) sugarai rezgenek. Miután a' száz lámpa, mellyek az első apostol sirja felett égnek, eloltatván az óriás templom hosszú boltozatai alatt mély setétség boritaná-ki szárnyait a' főoltár és templom hajója közt, rögtön a' kúp közepéből ezer meg ezer gyertyavilágból álló kereszt száll alá, melly az egész colossalis épület fölé szelid fényt özönöl. Ezen előadás, mint mondják, Angelo Mihály felséges phantasiájának köszöni létét. A' kereszt nagysága, melly mint valamelly nagy meteor a' levegőben lebegni látszik; a' fénytenger, mellyet mindenüvé elterjeszt; az oszlopok, bolthajtások és oltárokra vetett fény és árnyék-keverék; a' változatos érzésektől elfogódott néző sokaság; a' csendes ahitattal elhuzódó menet; bünbánók a' világ minden részeiből összeseregelve és hosszú szarándok ruhába öltözve; végre maga a' szent atya egyszerűn, 's legmélyebb ahitattal a' Mindenható oltára előtt térdepelve; ezek 's ehhez hasonló

jelenetek elfogó benyomást tesznek az ember szivére, a' nyugalom és elragadtatás, fény és homály, gyermeki bizodalmasság és borzalmas fenség kimagyarázhatlan vegyületével van keverve. *(Végzet következik.)*

LITTERATURA.

„Status-adósságok és status-papirosok érdekesebb viszonzatokban, és ujabb adatok szerint, különös tekintettel az austriai finantiára, előadva Srányi János hites ügyvéd által." Pesten 1834. Trattner-Károlyi nyomtatása. Nagy 8-ad rét 312. l. Ára 2 ft. 12 kr. pengőben. — Ha ujabb magyar litteraturánk körén volt valamelly munka, melly honunkban a' komolyabb és tanúságos tárgyú munkák olvasójit érdekelheté, ugy bizonyosan az emlitett mű is legméltóbban érdemli a' köz figyelmet, ha tekintjük, hogy ez a' maga nemében első a' magyar litteratura pályáján, és a' politicai tudományok finantialis ágának egyik nevezetes részét fejtegetvén, egyiránt és pedig nagy mértékben érdekelketi a' törvény-tudományokkal, statistikával foglalatoskodó hazai fiatalságot, valamint a' korosabb honfiakat is; de különösen érdekelhetik minden Magyart a' 6-dik szakasznak végső §-ai, mellyek a' honi hitel felől értekeznek. Kiterjed egyébiránt minden europai, 's amerikai nagyobb statusok adósságaira-is. Szivből ohajtva, bár e' jeles munka minden magyar miveltebb embernek kezében sikerrel forogna, nem kételkedünk, hogy a' szerzőnek ama nagy szorgalma, mellynél fogva illyes mit honunkban első hozhatott létre, érdemlett méltánylást nyerend; vajha hasznát is tapasztalhassa. — A' nyomtatás szép, és jól olvasható nagyobb betűkkel készült.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán nov. 25-én Kotzebue „pajzán ifiúja" Pály Elek forditása szerint — 27-én legelőször ugyan Kotzebuenak „gyülölség és szerelem boszúállása" czimű szinjátéka (Lőcsey Sámuel forditása) jutott szinpadra.

Kolosváratt oct. 16-án „gr. Benyovszky" adatott. Udvarhelyi a' jó szivű gubernatort és könnyen hajló atyát jelesen játszá. Aphanázia szerepében Kubainé lépe-fel. Szerelem, melly őt, mint vándort a' zápor, véletlen lepi-meg; öröm, melly atyai egyezés után a' kedvesnek birhatásán gerjed; fájdalom, melly nagylelkűségbe megy által annak tudásán, hogy kedveltjét nő boldogitja már; örökös, tettleg is kitünő, barátság, veszélyt nem félés — ezek azon érzelmek, mellyeken Kubainé előadása megfordult, 's ő ezeket ügyesen is adta. Feodorát Egressiné ügyesen játszá. Szentpéteri Benyovszkyt vivé, 's művészileg tünteté elő a' méltatlan szenvedést, fogoly társai kimentését, nagy lelkét a' viharok felett, Aphanáziával volt bajos állását, és szelidségét,

mellyek mind bélyegzék szerepét. A' kemény, irgalmatlan, csak két indulatot — szerelem-viszonzást, vagy halált — ismerő Stepanovot Egressi; a' torkának élő gyanakodó commendanst Éder; a' méreg-keverő Kazarinovot Szilágyi jelesen és köz elégedésre játszák. — Oct. 19-én „Ál-Catalaniban" vig Bencze szerepét Latabár adá. Éneklése iparra mutat; játszása némellykor gondtalan; kezének helyet nem talál, szavalása igen sebes, sokszor érthetlenségbe megy által. Ezekben magát szorgalom által — melly rajta nagyon eszrevehető — gyakorolhatja; játék végén előtapsoltatott. Veréb urat Szerdahelyi, Rummelpuffot Szentpéteri, Fütyhegyit Udvarhelyi, Lúdmájosit Kubai, Klaust Éder, Guthsmuthnét Kubainé igen jelesen; a' polgármestert Éránosz, Albertine-t Egressiné, Hannit Klára kedvnyerőleg adák, 's átaljan színészink kellemes estvét szerzének. — Oct. 21-kén „12-ik Károly Bendernél" jöve szinpadunkra. Szentpéteri a' szilárd caracterű, kemény, rettegni nem tudó, és nagy lelkű svéd királyt (Károlyt) művészileg játszá. Egressi a' hű, kedveséért mindent áldozó, királyáért éltét pazérló Gustavot; Éder az alacson, hitváltoztató, ravasz, alattomos, félénk Kovedot; Szerdahelyi a' békét ohajtó basát; Udvarhelyi a' hugát hévvel szerető, értte mindent megtevő Aszkovot helyesen adták. Forrón tisztelt Kubainénk a' szende Zitáht, ki más indulatot nem ismer, mint Gustav iránti szerelmét, csint és hatást kölcsönözve játszásának, szellemileg adta, 's öltözetén, előadásán ügyesség vonult-el.

Győrött nov. 24-kén. — Midőn birák vagyunk, igazságosak legyünk, bár a' nemzet ügye forogjon is fen. Ezen alapon épitém birálgatásimat a' színészet körén, midőn Komlóssy urnak társasága october hónapban Győrött adá mutatványit, gondolván — ha az igazság kimondásával nem, bizonyosan az érdem nélkül halmozott éretlen dicséretekkel, színészinket mivelni nem fogjuk. De valamint az én tapasztalásim, ugy ezen társaság tagjait biráló szombathelyi itéletek is (a' pápait, melly legbecsületesebb volt, kivéve) Jersenczky Gábor urnak a' Honműv. 93-ik számában dictátori hangon kimondott legfelsőbb itélete által, mint — „a' köz vélekedések sokfejű hydráji, egyszerre leölettek." — Nevettem is, de boszonkodtam is, midőn ezen kemény itéletet olvasám; mert azon kivül hogy J. G. ur csak a' társaságnak egy, és pedig első előadásából itélt, 's még vigjátékot is itélt, és a' mi több, ollyan személyekről, kiket mi, legalább Komlóssyval soha, se Győrött, se Füreden, se Szombathelyen, se Pápán nem láttunk, 's e' szerint birálatunk reájok, mint a' társaságnál nem levőkre, ki nem is terjedhetett. Illyenek Dériné assz. Szőke, Szőkéné, és Szákfi, csak az eddig előadattak szerint is; és valamint Komlóssy urnak társasága a' most elő számlált jó tagokkal szaporodott, ugy némelly gyenge tagokkal megkevesedett. — Ezen környülállást J. G. urnak minekelőtte itéletét kimondta, meggondolni kellett volna. — Ugy látszik J. G. ur birálásának nézetei a' magyar színészet iránti buzgóságból, kitapsolásokból, leginkább pedig játék végé-

vel egy valakinek ezen felkiáltásából — „ime most jobb színésztársaságot látunk a' tavalinál!“ — nem pedig művészi és színészi ismeretségből eredtek. — Örömest elhisszük, hogy Komlóssy ur mostani társaságának azon tagjai, kiket mi soha se látánk, művészi tekintetben jók, és elsők lehetnek; de azt, hogy Komlóssynak azon tagjai, kik birálatunk tárgyai voltak, mint J. G. ur mondja — „szini állására nézve a' két hazában bizonyosan elsők, kimiveltek, és kinemesültek“ — semmiféleképen el nem ismerjük; mert ezen szók alatt — „kimiveltek, és kinemesültek“ — sokkal több értetődik, hogysem azt Komlóssynak Győrött volt társaságáról, a' legtávulabbi értelemben is, magunk megpirulása nélkül elmondhassuk. — Ugy hiszem, ezen részrehajlatlan megvallásomnak birálatunkban okát adtuk, és adjuk is mindenkor, de hozzá téve, hogy csak a' mivelt, és izléssel biró közönség előtt, mellyet a' magyar színészek iránti buzgóság az izlés felett még el nem vakitott. — Ezt J.' G. urnak a' 93. számú Honművészbe iktatott véleményére; — Kassai urnak pedig mérséklett, és a' dologhoz jobban értő (Honművész 94. sz.) birálatára, feleletem máskorra halasztom. — A' kis Kunság pártfogása alatt levő magyar társaság, egy héttől fogva szinteremünket elfoglalá. Tegnap adaték igen tömött számú nézők előtt Gleichnak Szaplonczay forditása szerint — „Farkas a' tündér sziklán, — vagy a' halál áldozatja az ördög hidján.“ — Szaplonczainé (Linne) Szaplonczai (Londor) és Magoss (Pedro) kielégitőleg, Baky pedig (Otto) türhetőleg vivék szerepeiket. Jankó.

Pápán october 30-án „a' házi doctor“ vigjáték adaték, mellyben Kőrösyné (Amália), Fekete (hadnagy), Földvári (doctor) szerepeiket igen helytelenül játszák. Kőrösynek (András), Dömének (Csóka) népleges bohózataik, valamint a' grófnak is (Láng) szinpadon keresztül tett korbácsolásai éppen nem mivelt közönség eleibe valók. Az egész elégedetlenül fordult-meg. Vasvárinénak azonban játék utáni magyar magány táncza köz elégedéssel 's tapsokkal fogadtatott. — Nov. 1-jén „Frigyesi Elek“ jöve szinpadra. Fekete (gróf Tornallai), Vasvárinné (Lórika), Földvári (Frigyesi Elek) 's a' többi tagok is naponként érezhetőbbé teszik, hogy nekik a' színészet éppen nem hivattatásuk. — Nov. 4-én „a' dijoni bolondok házát“ láttuk Kőrösyné külön hasznára. Ugy látszék, hogy ezen darabbal (tán azért, hogy uj) legkevesbbé voltak elégedetlenek az elég nagy számmal (mi csudálásra méltó) egybe gyült nézők; annyival inkább, mivel Thaliának e' szenteltjei között az egyik Földvári (Eberhard) a' tébolyodott szerelmesnek érzékeny jeleneteit türhető ügyességgel tolmácslá. Dömének (Lőrincz) a' részeg őrnek népleges bohózatai nem olly komoly darab közé tartoznának. Ez a' gondviselőt (Csóka) a' nemest (Pech) 's a' részeg őrt egy nadrágban játszá; mi valósággal nem szegénységből, mert ruhatáruk elég gazdag, hanem tán valami kényelmességből történhetett. — Nov. 6-kán „a' szerelem gyermekét“ — 13-án Zsigmond király álmát“ láttuk. E' sze-

rencsétlen darab adásáért nem lehet színészinket vádolni; mert lehetne-e olly társaság a' világon, melly e' nyomorult darabba csak egy parányi lelket is tudna lehelni, hacsak arra nem néz, hogy a' részeg mesternek untató 's botránkoztató haszontalankodásin nagy hahoták, 's éljenek hangozzanak a' terem hátulsó zugaiból. Már pedig nem mondhatnám azt művész társaságnak, melly az alacson, 's miveletlen népnek hangos kitöréseiu inkább örvendeni, hogysem pirulni képes. Fekete ur — mert ugy hallik ez a' Crypto-igazgató — valóban lélekismeretes kötelességévé tehetné pontos elkerülését amaz aljas hasztalanságoknak, millyenekkel akarja meglepni városunknak nemesebb, 's — fájdalommal kell vallanunk — a' német színészektől szebb izlést látott közönségét! Igy méltán kerülhetné a' tyúkoknak szinte egy fertályig nyaggatását a' szinpadon, az ittasnak tulságos viseletét (mellyet jó szinpadon vagy átalján nem, vagy igen mérséklett csinnal szabad adni) és a' pompásnak hirdetett ábrázolatok helyett a' nevetséges nyomorék mázolásokat. Vasváriné assz. szilaj mozdulatait, 's érzéketlen előadását vajha változtatná, és szerénységgel ékesitené szép termetét. — Általjában e' kettőre bátorkodik a' tudósító figyelmeztetni a' társaságot: 1) tanulják-meg jobban szerepöket, mert csak igy teljesithetik színészi kötelességöknek főrészét; igy remélhetik előmentöket választott pályájokon. Minden ember méltatlanná teszi magát a' közpártfogásra, ki élet-nemével járó kötelességeinek henyén, vagy éppen nem akar megfelelni. Különben pedig: 2) Ne menjenek a' nagyocska városokba; mert itt nem élnek-meg, mihelyt a' közönség kifogyván türedelméből nem menend előadásaikba, mit eddig is csak honfiságból tett. Kisebb helyeken henyeségök mellett is könnyebben el fognak élni. Farkasfi.

HANGÁSZAT.

Óriási hangverseny. Parisban az ismeretes Fetis óriási hangversenyt akar létre hozni, mellyre Mayerbeer is váratik, 's mellyben 1480 hangászok fognak munkás részt venni.

Hangász bolond. Egy angoly orvos, Bodham Dávid a' glasgowi kórházban levő egyik asszonynak rendetlen szivdobogásait muzsikára tette, melly szerint a' muzsikai nyelvben kiejtett betegség igen eredeti nemű keringőt képez: mi a' pathologiai boncztudomány ritkaságainak egyike.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban az ékes atlasz szövetek kedveltebbek a' bársonnál. Látszatnak gesztenye szinű atlaszok arany virágos rajzokkal, 's a' kék és rózsa szinűek ezüst virágokkal. Fekete atlaszon különféle szinű virágok vannak. Régibb alakú gyönyörű atlaszok is mutatkoznak, mellyeket Pompadours, Montespans, Médicis, 's Sorel Agnes névvel lehetne nevezni. A' társasági vagy táncz-köntösökre szép és nagy rajzokal diszlő gaze, vagy fehér, himzett, sőt különféle szinű organdi is vétetik. — A' kalapok alakja sokféle; ernyőjek hátra vonul. Reájok rózsa-atlasz, és blonde fél-voile használtatik. A' zöld bárson is kedveltetik tollakkal. Atlasz-kalapra setét szinű bárson virágok fekete levelekkel tétetnek. Köpönyegre fekete, myrtus-zöld, gesztenye szinű atlasz vétetik; a' paszománt-szövetű zsinór-ékesitvények azokra folyvást használtatnak, kivált a' zsinór-kötések.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, úri utsza 612.

97.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön december 4kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Muzsikának ereje. A' piemonti gyógysebészi repertorium juniusi füzete dr. Brofferiónak következő nevezetes észrevételét közli a' muzsikának rendkivüles hatásáról egy 28 esztendős asszonyra, ki falun született és neveltetett, hét esztendő óta házas, de még eddig soha anya nem volt, egészséges és erős testalkotású. Mult esztendei october hónapban bizonyos táncz-mulatságban volt valamelly bucsú-innepen. A' hangász-kar jól játszék, és számos személyzetből állott, 's az asszony illy muzsikát először hallott életében. Rendkivüli körülmények végett a' mulatság három napig tartott egymás után, 's a' menyecske mind egyre szenvedélyesen tánczolt. Az innep után még mindig hallotta fülében a' bájos hangát zengedezni, elannyira, hogy nem is alhatott, sőt az egyes darabokat is hallá, és pedig ugyanazon renddel, mellyben a' hangászok játszották. Az álmatlanság nem sokára káros következéseket huzott maga után az emésztésre 's egyéb testi műszerekre nézve. Minden meghivott orvosok se valának képesek az asszony fejéből a' muzsika hangjait számüzni. — Dr. Brofferio az üteret (pulsust) szüntelen feszültnek, rendetlennek és el-elakadónak tapasztalta, éppen ugy, mint azoknál lenni szokott, kik hirtelen megijednek. Mennél tovább tartott az álmatlanság, és mennél inkább gyengült az asszony, annál nagyobb mértékben hallotta fejében a' muzsikát zengeni. A' beteg végre aszlázba esett, 's hat hónapi szenvedése után, melly idő alatt csak egy perczig sem hallgatott-el fejében a' muzsika, meghalt. — Hogy a' társaságot megnevettesse, egyik hangász ama mulatságok alkalmával hamis hangokat is vett néha; ezeket is hallotta a' beteg, 's minél betegebb lön, annál nagyobb mértékben; sőt élete vége felé egykor mind két kezével megfogá fejét, 's felkiálta: „ah! milly iszonyú hamis hangok!“ — Könnyen meg lehet fogni, hogy olly erő, melly a' hallás

és köz érzés műszerére olly nagyon hatott, a' betegnél az ismétlés érzését is előhozhatá; de megfoghatlan marad, hogy ezen benyomás a' helyett, hogy a' betegség nevekedtével kevesedett volna, inkább mind egyre hatalmasabb lett.

Levegőből hullott halak. Kilencz hiteles Indus tön bizonyságot — igy szóll az Asiatic Journal — hogy ők számos halakat gyüjtöttek össze, mellyek egyik eső alkalmával a' felhőből estek volna le. A' tudósító ezt természetesen éppen ugy nem akarta hinni, mint egyebek, mig véletlenül esőmérőjének réz tölcsérébe talált tekinteni, melly kertjében valamelly mindentől elkülönzött kő-oszlopon állott 5 lábbal a' föld felett, 's ime! abban is egy hal feküdt, melly láthatólag még életben volt, midőn leesett.

SZORGALOM.

Kesztyűk kutyabőrből. Ducros Péter mailandi kesztyűs, ki már többféle szorgalmi jutalom-dijakat kapott, olly módot talált-fel, melly szerint a' kutyabőrt ugy lehet elkésziteni mint az irhát. Illy bőrből készült ruhák felette tanácsoltatnak csalhatlan óvószerül a' podagra ellen, 's a' feltaláló e' szerint kiterjedt kereskedést üzhet. Az abból készült kesztyűket pedig kiváltképpen finomság, hajlékonyság's tartós melegségökért dicsérik. A' nevezett találmányra Ducros ur kizáró szabadalmat kapott.

Clinometer. Az utósó parisi szorgalmi mutatványok nyilvánositása alkalmával lehetett látni a' többi közt Lerebour urnak clinometerjét, olly egy mű-eszközt, mellyel valamelly hajónak különböző viz-mélységeit a' tengernek bármilly helyzetében megmérni 's csalhatlanul kiszámolni lehet. Felette fontos találmány ez a' hajókázásra nézve; noha tulajdonképpen feltalálója Conich dán tengerkapitán volt, és Lerebour csak ujra találta fel.

Macskabőr-bunda. Ugyan ezen alkalommal egy bundát is lehetett látni macskabőrből, melly roszul festett palló-szőnyeghez hasonlitott, 's még is a' hölgymenyétet kelle pótolnia. Az áruló 40,000 frankot kért értte, melly summán aligha nem lehetne egész Parisnak minden macskájit megvenni. Azonban a' macska-bunda valami uj, 's még nem látott volt, és azért közfigyelmet vont magára.

INNEPLÉS.

Nagyhéti inneplés Romában. *(Végzet.)*

Nagyszombaton a' viz és tüznek, valamint az öt tömjénnek szokott szentelése történik. Az innepélyes menet a' Paolina kápolnából a' Sistinába indul. A' lytania elmondása után meggyujtatik a' husvéti gyertya, a' gyászruhák letétetnek, és a' feltámadást előtüntető, Raphael festményei szerint készült, szőnyegek feltakartatván a' gloria öröm közt kezdetik-meg. Ágyúdörgések és harangszók hirdetik az idvezitőnek feltámadását. Átaljános vigadozás terjed a' városban, 's ablakokból és erkelyekről minden nemű tüzfegyverek süttetnek-el. Ezen lárma-lövés, miben a' Romaiak különös kedvet lelnek, nehány óráig tart.

Husvét vasárnap a' szent atya maga tartja a' nagy misét; ez után a' Péter temploma páholyáról áldást mond az egybegyült népre. Ezen szent tettet a' megelőző csend után minden harangok zugása és a' lárma-ágyúk gördülése hirdeti egész Romának.

Estve a' Péter-templomnak kúpja megvilágittatik. Ezen mutatvány varázsa felől igen nehéz leirást adni. $6\frac{1}{2}$ órakor gyujtatnak-meg az első szerény lámpák, mellyek a' templom, kúp, és oszlopzat homlok-részét világitják-meg. Pontban $7\frac{1}{2}$ órakor egy pillanatban 's mindeneknek rögtöni meglepésére minden megváltozik. Az előbbi lámpák elalusznak, és számtalan szurok-lámpák legvilágosb fénysugarokban tüntetik elő az óriási székes egyházat felhőkig emelkedő kúpjával együtt. A' pillantatnyi változás létesithetésére 300 ember használtatik, kiknek mindenike 3 lámpát gyujt-meg; élet-veszéllyel áll egy ember a' kúpnak legfelsőbb csúcsán, ki a' keresztre aggatott szurok-serpenyőbe veti a' lángot. Messziről a' tüz-tengertől körül-lobogott architectura még fenségesebb, 's a' világitás hatása lágyabb.

A' folyó év husvét hétfőjének estvéjén a' hires Girandola égettetett-le. Az angyalvár, hajdan Hadrian császár mausoleuma, szolgált ezen megható látványnak álló pontjául. Már reggel minden ablakok és állások tömve voltak nézőkkel. Torlonia herczeg a' szomszédságban fekvő Apollo szinházába 600 személyt hiva-meg, kik a' tüz-tengert nézték. A' hid előtti piacz tele volt nézővel. $8\frac{1}{2}$ órakor adatott jelre egyes rakéták emelkedének. Egyszerre

azonban ugy tetszett, mintha Dante alvilága szurok tavának torkolatja nyilt volna meg. Az angyal-vár öléből iszonyú tüz-tömeg szóratott-fel az éji látkörbe: számtalan rakéták és rajtüzek (Schwärmer), mint megannyi arany kalászok, repültek minden felé a' tóból; a' vidék egy ideig olly világos volt, mint délben. Ezen felséges levegői tüz után homlok-tüz következék, melly az egész várat környezé, 's mellyben e' felirás „Viva Gregorio XVI" fénylett, és lassanként elpezsgett. Más homlok-tüzek leégetésök után a' feljebb emlitett Girandola, rakéták, rajtüzek, és fénygolyók pattogásaik közt, fenségesen ismételteték, 's az ujongó publicum gyönyörűség mámorában látszott lebegni.

Cholera-innep. Madrid lakosai abbeli örömöket, hogy a' cholera megszünt, közönséges nemzeti innep által akarták nyilvánitani; 's ezt valódi spanyol módra — bika-viadalban létesiték. A' pálya-kör — igy szóll egyik e' felől irt hivatalos tudósitás — soha még olly tömve nem volt, 's az egész valóban pompás és felette gyönyörködtető tekintetet nyujta. A' páholyok első része mindent elő mutatott, mit Madrid asszonyi szépségben, kellemben és pompában bir. Hat bika maradt halva a' viadal helyén, 's kilencz ló döfetett keresztül ama dühössé ingerelt állatok szarvai által. A' levegő harsogva telt-meg az örvendező sokaság lármájával. A' nagyon tisztelt, közkedvességű Matador Montes ur csudákat tett. Az innep egészen késő estig tartott.

Utósó farsang Valenciennesben. Ezen innepet bizonyos társaság, melly „Inkas" nevet visel, szerzette 's tartja évenként. Felette meglepő és pompás menettel kezdődik. Legelőszer egy diadal-szekér drága diszitvényekkel ékszerezve; négy muzsika-banda különböző és ritka öltözetben, száz lámpa-vivő; ötven alamizsna-szedő mexikoi öltözetben; több mint száz átvilaglókat (Transparente) vivők, mellyekre a' perui istenek vannak lefestve, és számtalan jelképek, jelmondások, hyerogliphák, lobogók, czimerek 's a' t. Bezárja az inneplést igen gyönyörű tüzi játék, mellyet az Inkas tagjai magok készitenek.

LITTERATURA.

Almanach-vizsgálat.

1) „Aurora hazai almanach 1835. Tizennegyedik év. Folytatják többen. Pesten Trattner és Károlyi tulajdona.“ 346. l. — Minek kellessék tulajdonitani, hogy még honunkban többféle almanachok hosszas létre nem juthatnak, hogy Uraniánk már taval, Nefelejtsünk pedig (mint hirlelik) az idén elmaradt — a' magyar litteratura kárán szivből búslakodó honosokra bizzuk megfejteni. A' várva várt Aurorák egyike 14 nap előtt jött világra, 's örömmel vettük azt kezünkbe, már annyival is inkább, minthogy mostani alakja (magos 12-ed rét) ajálkozóbb a' réginél. Ékesitik azt 6 szép idealis asszonyi képek, kétféle apró 's tömött nyomtatás, a' szép finom velin papiros, szokott csinos kötés. Tartalmi sokasága bizonyosan felül haladja a' mult évi kötetekéit, 's 14 sürűn nyomtatott ivre terjed. A' kötött beszédű művek közt Szemere urnak (a' szerkezőnek) szépeinknél köz tetszést nyert énekei kezdik-meg ezen Auroránkat, mellyeknek itt együtt léte meg fogja őket menteni minden jövendő elcsonkitásoktól. Tovább „a' panaszok — méreg — szerelem — verseny-emlékek 's a' t.“ vonják magokra az olvasó figyelmét. Különös érdeket gerjeszt a' folyó beszédben irt „unoka-öcsém és nagybátyám (elbeszélés) — Mohácsot ünneplő (elmélkedés) — Csák Lestár (elbeszélés) — 's az igen meglepő kifejlésű történet Pesten. — A' képeket Mezler Ján. rajza után Krepp I. metszé Bécsben. Ára a' könyvnek 6 váltó forint.

2) „Vilma almanach 1835. Pozsonban Bucsánszky Alajos tulajdona.“ 134. l. 16-od rétben. Ezen kisded 4 ivre terjedő uj Almanachunk iránti előleges hirdetmények több reménységgel kecsegtették várakozásunkat, 's belső értéke a' kiadónak költségeivel nehezen felelhet-meg, mert azt a' német almanachok hajdani időszakába valónak mondhatnók. A' czimkép fels. ifiabb királynénkat ábrázolja, 's ezt, valamint a' czimlapot is, mellyen Pozson vára látszik, Miletz rajza után Farkass metszé Pozsonban. Következnek 6 divatképek csinosan kiszinezve; többnyire bécsi képek másolatjai. Ezután 1835-ki kalendariom következik, mellynek lapjai közé az elbeszélések kitünőbb jeleneteit ábrázoló 6 kép van füzve. (Ezen csinos kalendariom az első szinezettlen divatképpel együtt congrevi nyomatú czimlappal kulönösen is kiadatott Bucsánszky ur által, 's 30 xron megszerezhető). A' textust sok versezet, két elbeszélés és egy kis vigjáték teszik; az utóbbiak közt „Andor és Lidi“ czimű elbeszélés; a' versek közül „a' dalnok siralma — az epedő ifju — az árva leány — az Ungnál“ leginkább felelnek-meg a' miveltebb olvasó várakozásának. Árát (4 váltó forint) a' czimképet (régi szokás szerint) megelőző tükör emelte hihetően olly nagyra, vagy a' számos ugyan, de kevés finom művészetet bizonyitó kép. A' nyomtatás különben sürű, jelesen a' kalendariomé csinos, 's a' papiros finom velin. Szivünkből ohajtjuk, hogy a' kiadó urnak költséges törekvése és szép szándéka jövendőre szerencsésebben üssön-ki.

Kátai.

HAZAI HIRLELŐ.

Felelet Bajáról a' Honm. 93. számában tett kérdésre. Nem fogja tagadhatni a' t. kérdő, hogy a' bajai p. katonaság valósággal egy zászló-aljat képez. Már pedig a' zászló-aljakat mindenkor egyik főnöktől — stabalis tiszttől — szokás elnevezni, p. o. ezredesi, főőrnagyi zászlóalj 's a' t. Tetszett hát a' b. polgárságnak is zászló-alját, mint elsőt, ezredesinek nevezni, 's addig is, mig ebből idővel egész ezred alakuland, hogy e' czim puszta hang ne legyen, tiszteletbeli ezredest, járásunk kedvelt főbirája személyében, választott, az által akarván neki a' társaság ügyében tett fáradozásait meghálálni. Megfelejtkezett a' t. anonym. kérdő, hogy a' mathematikai finomság a' szokás országában nem mindenkor alkalmazható, azt tevén-fel, hogy csak ott lehet ezredes, hol a' hadosztály ezer fejből áll; mert akkor ezen név még a' rendes katonaságnál sem, — annál kevesbbé pedig lehetne divatban a' polgároknál; holott ezek még is, ámbár számra csak egy két százan legyenek is, ezredesekkel, főőrnagyokkal 's a' t. diszeskednek. A' cs. kir. vasas [ezredek egyikében se teljes az ezer szám, 's béke idején nem több hét száznál; tehát ezeknek főtisztjét se nevezzük ezredesnek többé a' köz szokás ellenére? és csak azért, mert hét száz nem ezer? Ezred tehát nem ezer fejből álló hadat, hanem hadosztályt és pedig bizonytalan számút — regiment, — 's ezredes nem jelenti éppen ezernek parancsnokát, hanem legfőbb tisztjét, — der Oberste — és a' bajai diszruhás társaság ezredese által is csak annak legfőbb tisztjét lehete érteni; mert az ő hatásköre, mint a' t. vármegyétől kinevezett társaság biztosának, a' többi tisztek között valósággal legnagyobb. Veniam petimusque damusque vicissim. B.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán Kotzebuenak már multkor is emlitett „gyülölség és szerelem boszúállása" czimű szinjátéka 5 felvon. (Lőcsey Sam. forditása szerint) nem annyira untató mint hosszadalmas volt; 's talán az utóbbit sem érzi vala annyira a' publicum, ha Gasparo (Megyeri ur), és Helm (Bartha ur) jobb kedvvel és igy több tüzzel is is játszottak volna. A' szorgalmas Parázsné assz. (Julia) minden tekintetből jelesen felelt-meg szerepének; reméljük jövendőre helyesebb készületű álarcz fog adatni neki. Giacomo (Telepi ur) mulattatott; de talán a' sántitás nem lett volna szükséges. E' darabnak másodszori előadatása röviditett textussal valamint átalján véve ama nem szinpadunkra valóknak kihagyásával vagy módositásával, mellyeket Kotzebue irhatott ugyan, de nem számunkra, sikeresebben fordulhat-meg. — Nov. 29-én először adattak „az ellenségek" szinj. 3. felv. Houvaldtól (Hiri Ferencz forditása szerint. A' hosszas de szép darab fő szerepét Edgart Fáncsy ur különösen jól adta. — 30-án „a' garabonczás diák" — dec. 1-jén „ördög Robert" másodszor jött szinpadra.

Győrött nov. 26-án. — Kassai urnak is, a' Honművész 93-dik szamára azt mondom, hogy midőn birák vagyunk, igazságosaknak kell lennünk. Én tapasztalásból nem hiszem, hogy a' színészt az éretlen, es helyén nem levő dicséretek miveljék: azt pedig tapasztalásból hiszem, hogy a' halmozott dicséretek a' kezdő játékost elbizottá, önhitűvé, és végre restté teszik. — A' szertelen dicséretekkel ártunk fejledező színészetünknek is, mert midőn színészinknek hibás játékjok az igazság kimondása helyett még tapssal is jutalmaztatik, különben is többnyire alapos szini ismeretek nélkül szzkölködő színészink magokat már a' színészet fő fokára jutottaknak lenni álitják, és mint illyenek, magokat fokonként tökélyesiteni már nem is akarják. Ezeket a' biráló Kassai urnak azon szavaira — „Thaliának nevendeki iránt inkább kimélve, és méltólag viseltessünk." — Egyébiránt Kassai urnak is átaljános vélekedése Komlóssy urnak mostani tásaságáról azon hibás alapon forog, mellyen Jersenczky Gábor uré; mert ő is Komlóssynak mostani társaságáról és nem a' Győrött voltakról itélve tesz ellenvetést, minekutána, maga mondja, hogy — „nehány olly színészek léptek-fel, kik teljes tetszést nyerének" — és utána mindjárt ezen tagokat el is számlálja, u. m. Dériné assz. Czelesztin, Szőke, Szákfy, Lászlo, és Hubenay. Hogy Dériné, Szőke, Szákfy jeles tagok lehetnek, igen elhisszük, mert mi őket soha nem láttuk; — hogy Czelesztin Komlóssynak Győrött volt társaságában a' jelesebb tag volt, azt mi kétségbe nem hoztuk, — sőt Kassai urral mindenben — a' szép organumot, és némelly egyes eseteket kivéve — tökélyetesen kezet fogunk. László, és Hubenay urakról pedig csak azt mondjuk, hogyha mindenik helyén áll, ugy egészen megegyezünk Kassai urral p. o. László a' ledér, és repkedő szerelmes; Hubenay pedig a' könnyű, és mindennapi vig, nem pedig mind a' kettő a' hős szerepekben. — A' mi magát az igazgatóságot illeti, ha az most minden kifogás nélkül kielégitő, ugy örömünk határtalan; mert mi azon tiz, vagy több évek lefolyása alatt is, mellyekben Komlóssy ur minket társaságával minden esztendőben legalább egyszer is szerencsésitett, a' társarságnak évről évre hanyatlását, és nem emelkedését tapasztaltuk. Itt az igazgatóság mostani pontossága mellett még is el nem halgathatom, hogy Rozália Győrött mint L. Rozália lépett-fel, a' kassai hosszú ut pedig őt B. Rozáliára változtatá. Bár mi csekélységnek nézzék is ezt a' kassai biráló urak, de én az igazgatóságnak illyetén tettét soha el nem nézhetném, minekutána általa hirlapjainkat hozza zavarodásba. — A' kis Kunság pártfogása alatt levő társaság által 24-én ismét tömött számú nézők előtt a' — „kisértő fehér szüz, vaay a' lelkek viadala éjfélkor" — tüneményes vigjáték türhető szorgalommal adatott. Tegnap pedig — „Báthory Maria" — szomorú játékot szinte számos nézők előtt adák. Magoss (Kálmán) szorgalommal, de rondán öltözve, Szaplonczai (István) kielégitőleg, Bakyné (Maria), noha tulságos érzelgése, és sirása által a' mivelt nézőt nem mulathatá, kitapsoltaték. Átaljában ezen társaság férjfi tagja-

inak javalnók — Szaplonczait kivéve — hogy az öltözetre több szorgalmat, és pontosságot forditsanak. Jankó.

Német Játékszin.

Pesten nov. 2-án Kotzebuenak „Feodora" czimű 1 felvonásos szinjátékában Deny l. a. a' czimszerepben első szini próbáját tevé, 's kedvező idomokat fejtett-ki, mellyek, hozzájok járulván csinos külseje és organuma, neki ezen pályán kedvező jövendőt jóslanak. A' kezdő leányka előadását kimélve fogadá a' publicum, 's egyes momentumokban tapsokkal 's előhivatással buzditá. — 29-én Watzinger József dalszinész (tenor) ur jutalmául adaték legelőször Auber-nak „eskü, vagy a' hamis pénzverők" czimű operája 3 felv. A' csekély érdekű textus nem igen vonzó, a' muzsika pedig már ouverture-jénél kezdve többnyire untató és Auber régibb műveire emlékeztet. Nem csuda, ha a' külföldiek Aubernak ezen legutósó daljátékát legroszabbnak keresztelték, 's ez is lehetett oka, mért toldának abba Bécsben Kreutzer Konradintól a' 2-dik felvonásban egy ariát a' kapitán számára karénekkel, és a' 3-ban egy duettinót. Sem Edmund (Watzinger ur), sem a' főszerep-vivő kapitán (Höfer ur) valami kitünőt nem mutathatnak szerepeikben; az egy Mariának (Minkné assz.) nagy ariája az 1-ső felvonásban, melly sok tapsokat szerze a' kellemes művésznének, vonhatá figyelmünket magára. Nagy operának ezt nevezni éppen nem kellene; mert inkább a' könnyebb stilusúakhoz tartozik. Átalján véve a' Pestiektől hidegen fogadtatott.

HANGÁSZAT.

Budán Servaczinski ur quartettjainak 3-dika nov. 29-én igen nagy számú hallgatóság előtt ment végbe. Előadattak: 1) Beethoven A-dur quartettja (a'Lobkovitziak egyike). — 2) Schmiedigen magyar változatai hegedűre; játszá quartettkisérettel Serw. ur. — 3) Onslow H-moll quintettje.

Pesten a' nemzeti casinóban nov. 30-kán adatott hangászati mulatságra szép számú gyülekezet jelent-meg. Játszatott: 1) Spohrnak A-dur brillant quartettja. — 2) Beethoven C-dur quintettje (két violával). — 3) Kuhlau quartettja négy flautára. Előadák Pfeiffer, Scheibel, Pl...i, és Schmidt urak. Az utósó mű valamint ritkaságára, ugy érdekes előadására nézve különös figyelemmel és részvéttel fogadtatott, 's a' négy jeles művészek tapsokkal tiszteltettek.

DIVAT.

LII-dik divatkép az 1834-ki 97-dik Honm. mellé. — Toque-kalap gaze-ból; ruha habzó atlaszból gaze-al és szalag bokrokkal ékesitve. — Bécsi divat nov. 27-kén: ruha pondichery-ből paszománt-szővetes diszitvénynyel 's lefüggő övvel; chemiset blonde-ból; baret crepből viraggal és gaze-szalaggal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

LII. *Divatkép.*

(Párisból nov. 15-én.)

Toque-kalap gaze-ból; atlasz ruha gaze-al és szalag-bokrokkal díszítve.

1834-ki 97-ik Könművész mellé.

AKADEMIA
KÖNYV
TÁRA

98.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap december 7kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Uj kutya-faj. Sykes angoly ezredesnek a' természet története egy uj kutya-faj felfedezését köszöni, melly Indiának nyugoti részeiben tartozkodik; ezt eddig azon kutyákhoz számolták, mellyek az emberek társaságából elvonulván ismét visszamentek a' természeti vadság állapotjába. Midőn egykor az ezredes nehány ottani lakosokkal Bhima partjain vadászna, a' vadászok valamelly állatot lőttek, mellyet a' belföldiek colsumnak neveznek. Az állat még meleg volt, midőn elejébe hozták; ő felbontatá, 's gyomrában vad állatnak husát találták, mellyet csak nem régen ehetett-meg. Az emlitett colsum orrától kezdve farkáig 26 hüvelyk hosszú és 16 hüv. magos volt. Bozontos, tövén veres, végén fekete farka 11 hüvelyknyi hosszúságra terjedt. Teste egészen veres vala, csak hogy nyaka körül, melljén és első lábai alatt hasán kevesbbé élénk szinű mint egyebütt. Szőre selyem szerű volt, rövid, de nem göndör. Legszembetünőbb vala ezen állaton a' rendkivüli kis fej, melly csak $3\frac{1}{2}$ hüvelyk hosszú volt, és czombjainak 's lábainak sajátságos alkatja és nyakának iránytalan hosszúsága. Első lábain öt ujja volt, mellyeknek izei a' schakal-éihoz hasonlitanak; fülei szélesek, egyenesen felállók, és tőben gömbölyük valának; szeme pilláji veresek, szem-golyója barna volt; az állat vonásai vadságot fejeztek-ki. — Miután levonatott bőre kidolgoztatott, ugy találták, hogy a' dám-vad bőrének minden tulajdonságaival bir. Mind ezek bizonyossá tevék Sykes ezredest, hogy ezen állatnak semmi hasonlatossága a' ceyloni és afrikai vad kutyákkal, vagy a' neuhollandi Dingoval, hanem hogy különös és különböző faj. A' colsum Bhina-Schankar partjain és Mahratta déli tengermellékén lakik. Gyakran lehet őt találni Kitur hegyeiben is a' balaghati és heiderabadi kerületekben, Ellur erdős vidékeiben, Radschama-Hendri és Gandschamban, nem különben Koromandel ke-

leti tengermellékén. Hasonlit a' rókához némellyekben, mint annak megtámadó módjában, és tolvajságra hajlandóságában. Mindig seregesen jár; minden állatot megtámad, melly utjába jő, még a' tigrist se véve-ki, mellyet néha, ha sokad magával van, meg is győz. — A' colsum nem hagyja magát megszeliditetni, bár mi szeliden 's nyájason bánnak is vele.

Guinea-kukacz. Rajasthanban (Indiának egy része) a' lakosok valamelly féregtől igen sokat szenvednek, melly ott Guinea-kukacznak neveztetik. A' bőr alatt tartozkodik, leginkább az izekben. Az általa okozott daganat az egész testre is elterjed. Ha a' bőrből kitör, ki kell őt piszkálni, a' mit sokszor elhibáznak, 's igy bénnává lesz azon tag. A' baj azonban olly közönséges, hogy midőn két ember egymással összetalálkozik, a' helyett hogy kérdené: „hogy van kegyed?" azt kérdezi egymástól: „hogy van a' kegyed férge?"

SZORGALOM.

Viz-gázoló. Bizonyos halász svéd országban többszeri ismételt próbálatokat teve, levegő-üres pléh-czipők segedelmével, a' viz felületén olly könnyűséggel haladni, mint a' közönséges száraz uton. Ezen pléh-czipők kis csónakokhoz hasonlitanak, 's bizonyos előkészületek által ugy vannak egybekapcsolva, hogy mindenkor csak bizonyos szükséges távulságra mehetnek-el egymástól.

Nagy gőzhajó. A' Themse folyón valamelly igen nagy gőzhajóval tettek próbát. Ennek Nilus a' neve, 's az egyptusi pascha számára van rendelve, valaminthogy legnagyobb is minden eddigi angoly országban készült gőzhajóknál, t. i. 908 tonnát viszen. Két gépelye vagyon Bolton és Vatt-tól, mellyeknek mindegyike külön 110 ló-erővel bir, de ha együve munkálkodnak, akkor 260 lovat pótolnak-ki. A' mű egészen kedvszerint sült-el, a' hajónak sebessége $\frac{1}{10}$ sőt $\frac{1}{9}$ részszel nagyobb a' kormány közönséges gőzhajójiénál, 's épitési szerkezete megengedi, hogy 3 vagy 4 napra is több szenet vihet magával. Állitólagos czélja ezen hajónak az, hogy a' linea-hajókat, mellyek az alexandriai kikötőben vagy annak szomszédságában vannak, kivontassa; szükség idejében pedig hadi hajót is lehetne belőle készitteni. Alkalmasint eddig már Alexandriába el is evezett.

RÉGISÉG.

Egyptusi régiségek. Az egyptusi alkirály kattun-gyárainak előbbi igazgatója egyptusi régiség-gyüjteményt hoza Parisba, melly junius első napjaiban eladaték. A' museumok igazgatósága vásárlá-meg, mint mondják, legfontosabb tárgyait; ezeknek egyike éppen olly cubitus-mérték (meroe-fából), millyennel már a' parisi egyptusi-gyüjtemény birt volt. Mai nap tehát már öt illy mértéket ismerünk, mellyek ujabb időkben találtattak, 's mellyekről a' mérték-ismerők állitják, hogy ollyanok hajdan soha se voltak, még a' Girard ur által talált Nilus mérőjét se vevén tekintetbe. A' Parisban levő hasonlóan meroe-fából van, a' berlini pala-kőből 's 3 darabra törve, a' Leyden-ban levő márványból 's 8 részre törve. Ezen cubitus-mértéknek (rőf) átaljános hossza 525 millimetre-re terjed 's 28 hüvelykre osztatik, az az, a' természeti kar elejének hosszával bir hozzá tevén még egy palmát, vagy is 4 hüvelyket. A' szóban levő cubitusnak egyik vége, melly gömbölyeges, nem végződik rendesen, ugy hogy elején 523, hátulján 525 millimetre-re terjed. Hihetően azt hajdan nem használták, hanem valamint más hasonlókat, valamelly halottal együtt sirba tették. A' felosztás vonalai igen homályosak 's rendetlenek; egyébiránt felosztásán semmi nevezetes nincs, kivevén, hogy a' kis cubitus (a' cubitus jele előtt egy veréb látszik) jobban van kijelelve és állitva, mint a' hasonnemű más mértékeken; mivel az éppen a' 24-dik hüvelyk mezején látszik. A' palmának jele, mellyet Champollion Ibis-lábnak és a' láb-mérték hieroglyphájának tartott eddig, szemlátomást laposan kiterült nyilt kéz, mellynek előkarja függőlegesen felfelé áll. Ezen cubituson létező hieroglyphai jeleket még eddig meg nem magyarázták, és igy hajdani tulajdonosának 's a' királynak, ki alatt meghalt, neve még nem tudatik. — Az emlitett gyüjteménynek legszebb tárgya 6 lábnyi hosszú, 2 l. széles asszonyi koporsó vala zöld bazaltból és gyönyörűen készült hieroglyphákkal. A' mérték-tudomány kedvelőjit érdekelni fogja azon tudósitás, hogy abban apró bronsz-nehezékek is, hihetően mérő fontok, valának. Egyikök négyszegű, 27.9 grammát mérvén kétség kivül egy atticai uncia volt; rajta H és S betű 's felettek egy kereszt látszik. A' henger formájú másiknak mindenik végét két kör jelelé, 's 55,73

grammát vagy is két atticai unciát nyomott. A' 3-dik 7.5 grant nyomott, tehát éppen annyit, mennyit az atticai nagy drachma. A' 4-dik végre 43.05 grant nyomott, 's hihetően 10 atticai vagy siciliai drachmát ért-fel, mivel ezek 4.3 granra szállittattak.

Kawkazi Alexandria nyomai. Gerard dr. ki Burnessal Bokharába utazott, 's innen magányosan Heraton, Kandahar-on 's Kabul-on keresztül a' folyó év martiusában Indiába tért vissza, jelenti, hegy gazdag pénz- és ásvány-gyüjteményt hozott magával. Utazása közben Masson urral találkozék, ki nehány év óta Bactrianában tartozkodott, 's ott fontos felfedezéseket tett. Hindukosch hegynek tövén egy városnak tetemes düledékeire talált, melly ugy látszik, hogy Alexandria (Alexandria ad Caucasum) lehetett. Talált ott több óriási képszobrokat, olly formákat, mint a' bamiani hires két bálvány; valamint igen sok siremlékeket is, mellyek alatt ásatott, 's 30,000-nél több régi, leginkább réz, pénzeket szedett-ki. Ezeknek legtöbbikén olvasható görög felirás vagyon, mellyek hihetően majd az eddig hibázott baktriai és indo-szittya fejedelmeknek teljes sorát fogják felmutatni. Masson ur azoknak legérdekesebbjeit bő értekezéssel együtt Gerard dr. által megküldé a' Calcuttában létező ázsiai társaságnak, melly azokat bizonyosan kiadandja, valamint már a' magáéival is tett volt. Mondják, hogy ama vidéken olly nagy számmal találtatnak a' régi rézpénzek, hogy a' lakosok élelmi keresetté tevék a' kutatást, 's felolvasztatásukat. Ez magos fogalmat nyujt nekünk ama népesség és jóllét fokáról, mellyet e' tartományoknak a' baktriai királyok alatt elérni kellett.

LITTERATURA.

Almanch-vizsgálat. *(Folytatás.)*

3) Árpádia. Honi történetek zsebkönyve; szerkezteti Kovacsóczy Mihály. Második év. Kassán Werfer Károly sajátja 1835. 284 l. 12-ed rét. — Már kételkedtünk ezen érdekes zsebkönyvnek megjelenendő folytatása felől, midőn mult september közepén ezen emlitett 2-dik kötetnek feltünte felől értesittettünk. Már a' mult évben örvendve emlitettük e' szép vállalat jelességét, 's most is szives örömmel ismételjük azt, ámbár még örömest hirdetnők most nem még csak 1835-ki, hanem már 1836-ki Árpádiánknak megjelenését. Amannak olly nagy elkésését, ha az olvasóhoz intézett jelentésből sejteni lehet, hihetően a' kéziratoknak késő

beküldetése okozá. A' szóban levő zsebkönyv a' tavalinál alkalmasabb alakban jelent-meg, t. i. magos 12-ed rétben, szép apró betűkkel nyomtatott 12 ivre terjedve, kőre metszett csinos czimlappal, Báthory Zsigmond, Kemény János erdélyi fejedelmek és gf. Forgács Ádám, gr. Zrinyi János képeikkel, Zólyom vára rajzával, Apafi Mihály korából eredeti aláírások másolatjával, egy oklevéllel, 's Arslan pascha kezevonásával (mind kőre metszve). Tartalma: II-ik Rákóczy Ferencz és Vay Ádám emléke levelekben (folytatás) — a' Kenezekről (folytatás) — I-ső Apafi Mihály időkora (levelekben) — Teleki Mihály emléke — Bálintit — oklevelek — a' Forgácsok — Zrinyi János — Báthory Zsigmond — Szentléleki vár (folytatás) — Zólyom — diplomatikai tarlózat — Kassa évkönyve. — Mind ezek egyiránt érdeklenek ugyan mindenkit, ki honunknak 's nemzetségeinek történeteivel ismerkedni ohajt, de különös érdekkel fogja olvasni „a' Forgácsok, és Zrinyi János" czimű czikkelyeket. — Papirosa és kötése idei Árpádiánknak nem olly pompás mint a' tavali, de boritékja, mellyen a' magyar tartományok czimerei látszatnak, czélirányosabb a' tavalinál. Kátai.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Gyászhir. December 3-kán halt-meg szélütésben 's más nap eltemettetett számos tisztelőjitől kisérve t. Nicolaides Nep. János ur orvos doctor, a' pesti orvosi kar tagja, több t. n. vármegyék táblabirája életének 61-dik évében. Mostani halála okának jelenségei már több évek előtt lepék-meg őt, 's ez okozá, hogy orvosi szorgalma már jó időtől fogva csökkenést szenvede. Benne egyébiránt egy jeles művészt is vesztettünk-el. Fiatalabb korában bájlólag játszá a' hegedűt, 's őt a' pesti legjobb hegedű-játszók egyikének méltán nevezhettük. A' hangászatnak szenvedélyes barátja levén utósó napjáig is ritka hangverseny mult, mellyre gyengült erejének ellenére is meg nem jelent volna. Veszprémi fi, jó magyar, és egyenes szívű férjfi volt. Béke hamvainak!

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Nyilvános köszönet és bucsúvétel. Alább irtt viszonyai által a' budai nemzeti játékszintől eltávozni kényszerittetvén, fájdalommal vesz bucsút a' két testvér-főváros minden rendű mélyen tisztelt közönségétől, 's hálás szivvel köszönvén azon becsülhetlen kegyességet, mellyel csekély tehetségeit pártolni méltóztattak, esedezik, hogy szives emlékezésöket a' távulban se vonják-meg tőle, ki súlyosan érzi, hogy sorsának legnehezebb csapása éri akkor, midőn tapasztalt kegyességű körükből eltávozni kénytelenittetik.

Fáncsy Lajos
a' budai szinháznak volt tagja.

Figyelmeztetés. Budán hétfőn, e' folyó hónap 8-ikán kedvelt szinészünk Lendvay Márton ur jutalmi játékául először fog adatni: „Kézművesek lakomája" czimű énekes vigjáték egy

felvonásban, mellyet egy énekes és dramai egyveleg követend. — Midőn ezen előadásra figyelmeztetjük a' nagy érdemű közönséget, egyszersmind a' jutalmazandó érdemes színészt nagylelkű pártfogásába ajáljuk.

Budán dec. 1-jén „ördög Robert regényes szinjáték" prózai forditása szerint másodszor adaték. — Ezen mű Raupachnak legfényesebb darabjai közé tartozik egyes helyeknek poetai kivitelében, magos gondolatok, 's a' benne uralkodó erővel, és szépséggel páros nyelvre nézve. Nem annyira elégesznek-meg német birálói a' cselekvéssel és caracteristicával az egészben, 's hogy a' darabnak alapul fekvő legendához olly hiven ragaszkodott. Igaz, hogy sok, mi a' legendában poetai, és hatással biró, itt egészen ellenkező hatást gerjeszt; mert a' drama meg nem elégszik valamelly lelki állapotnak csak lefestésével ugy, mint az a' legendában történik; a' dramában cselekvés, az akaratnak szabadsága 's a' caracternek magánálló kifejlése fő állató részek: de Robert igen kevés ideig Robert, 's ugy szólván csak az első felvonásban cselekszik; midőn a' többi négyben inkább szenvedőleg lép-fel. Semmi sincs pedig nagyobb kárára egy szinjáték fő személyének — mond Schiller — mint a' feltételetlen türés, a' cselekvésnek ellenébe tett szenvedés. A' darabnak gyenge oldala tehát itt fekhetnék: de hogy a' darabban előforduló csudás, és tündér-világot (igy nevezem, mit Geisterweltnek nevez a' Német, mig a' Geist szóra a' szellem, és lélek nem elégséges) belőle egészen kitudni akarják, meg nem egyezhetem benne, főleg mert nagy poetai szépséggel, és igazsággal birnak, 's igy a' benne előforduló romanticát a' Theaterzeitung referensével „überromantisch"nak éppen nem nevezhetem. Cynthiának álomra, és sejtésre épült szerelmét, 's mind a' három szarándoknak (nem remete, mint a' forditó irá, mert Raupach Pilgert irt) csudás megmenekvését, mind Brogonak (Lendvay ur) megjelenését helyben hagyom. Igaz ugyan, hogy a' drama-irónak életet, valót, emberi tettet és cselekvést kell elő állitania; de ki mondja azt, hogy a' dramai cselekvés csak akkor való, ha a' felső világnak befolyása nélkül is lehetséges, és természetes, 's hogy a' drama-irónak nem szabad velünk ollyat valónak és igaznak elhitetni, a' mit nem látunk, nem hiszünk, vagy meg nem foghatunk; hogy neki az allegoriákat használni nem szabad? Vagy talán Shakespeare minden lelkeit kiküszöböljük? Vigye-ki csak a' költő kisérteteit ugy mint Shakespeare és Raupach: léptesse-fel, hogy Lessing szavaival éljek, az éjnek borzasztó csendében, mind azon komor, és titokteljes mellék-megfogások társaságában, mikor, és mellyekkel dajkánktól fogva kisérteteket várni, és gondolni megszoktuk; hozzon-fel elég okokat az ő valóságukra, akkor az életben azt hihetjük, a' mit akarunk, de a' szinen azt kell hinnünk, a' mit ő akar. — Robert szerepét Bartha ur az első felvonásban erővel és igazsággal adá, nem ugy az átmenetelt a' bün vad tobzódásából lealázó önmegtagadására; ezt itéletünk szerint kevesbbé

érte-el, midőn ellenben a' lelkesedés, és vadság kitöréseiben helyesen játszott. Lendvayné assz. elragadtatásig játszá ezen nehéz szerepet, mellyben az ellenkező tárgyak csak nem egyezhetlenségig egybe folynak; ő azonban álláspontját mesterileg tudta felfogni, és kivinni, és szerepét meglepő tüzzel, 's lelkesedéssel játszá, a' mi színészi tehetségének, és művészi talentomának sok oldalúságáról uj bizonyságot nyujtott. Jeles játéka a' publicum részvétét egészen a' végső pillanatig tartá kötve, midőn mit sokáig kötve tartott, egyetemes zajongással hangos tapssá változott, 's jeles kedveltjét mind a' 4-dik, mind az 5-ik felvonásban előhivá. — A' szülőknek kisebb rendű szerepeiket Nagy ur (Hubert) és Kovácsné assz. (Mathilde) adták. Baranyi urtól (Astolf király) több méltóságot ohajtottunk. Jeles, és mind szemre mind lélekre ható volt Megyeri ur (Hilario szarándok). Fáncsy urnak (Osorio) igen háladatlan szerepe nem engedé őt kitünni; de köszönetet érdemel, hogy illy kedvetlen szerepet is szeretettel játszott. (Sajnálkodva halljuk, hogy ezen egyik legjelesb miveltségű és mindenkor igen szorgalmas 's kedvelt színészünk elhagyja nem sokára fővárosi szinpadunkat.) Telepi ur mint Scapa uj bizonyságát adta jeles játékának. Camilla és Bertha szerepét Pályné és Parázsóné asszony adák.

--r-y.

Győrött nov. 29-én „Vanda krakói herczeg asszony" — Vajda Pál által szinre alkalmaztatott 5 felvonásos néző játék közép számú nézők előtt adatott Magoss Józsefnek külön hasznára. Bakyné (Vanda) Saplonczainé (Feodora) egész megelégedésig játszottak; különösen azon jelenés, mellyben egymástól bucsút vesznek, hangos tapssal jutalmaztaték. Bakynénak még is ajánlanók, hogy gyakori siró hangját több elevenséggel mérsékelje, nehogy különben jó játszása mellett is untató legyen. Rithogart Szaplonczai, a' nagyra vágyott Szobeszlávot Magoss, és Szelimet a' hiv szerecsen szolgát Baky művészileg játszották. Ezen utósót azonban figyelmeztetjük, hogy az indulat emelkedésével a' beszédnek sietőbbnek kell ugyan lenni, de még is nem annyira, hogy sebessége által magát érthetlenné tegye. Gál (Záer) ma is mint mindig, minden szorgalom, művészség, és caracter-ismerés nélkül játszott. Baky és Magoss játék végével kitapsoltattak.

Jankó.

Kolosváratt nov. 4-én „Bocskai István"ban jelesen játszottak: Szentpéteri (Báthori Zsigm.), Székelyné (nője), Udvarhelyi (Bocskai), Éder (Stegert), Egressi (Csáki); jól — Klára (Borbára), Éranoszné (Hagymási Katalin). — 6-án „a' testvérek ellenkezése" jött szinpadra. A' két testvért Hódos Ferenczet és Filepet hatólag és helyesen adták Szentpéteri és Szilágyi. Egressi a' béke-szerző ügyes orvost, Udvarhelyi a' per szövényébe burkolt prokátort, Szerdahelyi a' katonás és nyilt Boros Györgyöt jelesen játszották. Kedvelt Kubainénk az ártatlan szelid Zsófiát valódilag és pontosan; Éranoszné Komlósinét, a' perlekedő, irigy, szerelem-bóditotta gazd-

asszonyt, igyekezettel és kedvnyerőleg adák. Törekedjék az utóbbi bár más szerepeiben is eltalálni a' karaktert, előadására, öltözetére pontos figyelemmel lenni, 's ha ezeket teendi, hasznos tag lesz. — 8-kán „az árva és gyilkos adatott. Tisztelt Székelynénk játszá az árvát. Előadása helyes pontos; a' gyilkosnak megismerésekori szólla!ása szivreható volt. Rembau-t, a' gonosz gyilkost, Egressi nyomosan, gróf Bigore-t Szerdahelyi, Móritzot a' jó szivű képfaragót Eránosz, Marczialt Szentpéteri, Fridrikát Egressiné kedvnyerőleg adták. Dabilast a' bő beszédű együgyű kertészt Mátéfi jelesen; a' gonoszsággal vádoltatott hű szolgát Udvarhelyi hatólag, játszották. — 9-én „Tulokmányi Mátét" láttuk. Nem emlitve, hogy az illyen szinű darabok jelenkorunkban csak ugy lehetnének előadás tárgyai, ha nem tudomhány esztendei formájokon változás, és az idő kivánatihoz alkalmazott izlés párositása lenne hozzájok kapcsolva, mind az ügyesebb szerkezésre, hova az untató részeknek kihagyása is tartozik, mind a' stilusra nézve, mert e' nélkül nem mulattatók, hanem boszantók leeendenek — csak az előadásra lesz czélzás. Pontosság, ha valahol, ugy a' szinpadon igen megkivántató; a' személyeknek hirtelen vagy későn megjelenésök sokat von-le az érdekességből. Értsék ezt, kiknek szükség érteni. Szentpéteri a' czimszerepet classicai ügyességgel játszá. Butykosit Udvarhelyi, Létait Szerdahelyi, Purgantiust Szilágyi, Bombastust Éder, Sebesténytt Kubai, Imrét Egressi helyesen adák, Zsófiát Kubainé csinnal és élénken; Szerdahelyivel volt éneke igen tetszőleg fogadtaték. — 11-kén „a' pártosság dühe" adatott. Kook-ot szeretett Éderünk classicai művészséggel 's körünkből kiragadólag játszá. Nevelték a' darab hatását Szentpéteri (Hamilton Ed.) Székelyné (Lard Johanna), Szilágyi (Harisson), Egressi (Lard Henrik), Udvarhelyi (John). — 13-án a' „Mombelli grófokat" láttuk, 's köz tetszést nyert az előadás.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban most a' dámák egy nyakravalót hordoznak, mellyet stolának neveznek. Vétetik hozzá rózsa vagy cseresznye szinű atlasz fehér himzéssel; gesztenye, zöld, fekete szinű különféle szinnel himezve; vagy egyszerű atlasz széles szegéllyel két végén, és alul rojtokkal ékesitve. — A' rövid testű esti pongyola-ruhára szürke, 's halavány veres atlasz vétetik, rózsa, vagy kék, 's cseresznye szinű moire-ral béleltetik, és széles övvel, mellynek szine hasonlit a' béléséhez, hordatik. A' hajdisz turban vagy gaze-ból áll, gyöngyök és drága kövek ékesitik azt. — A' korom szinű afrikai atlaszból készült kalapot rózsa atlasszal bélelik, és oldalaslag a' kalap szinéhez illő három tollal diszesitik. Különben az illy afrikai atlaszból (domború szálas bárson) készült kalapot hason szinű szövettel is lehet bélelni, 's ekkor csak egy tollal ékesittetik. — A' gömbölyű formájú fehér krep-kalapon egy hosszú fehér toll lebeg, melly a' kalap elejére hajol. — A' gyöngy szinű bárson capote-kalapot két toll ékesiti; a' turban à la juive, és a'gaze-zephirből készült kis fejkötők legszebbek pongyola köntöshez.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

99.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön december 11kén 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Vulkani kitörés st. Vincent szigetén. Alig hogy a' nap leáldozott — igy beszéli ezt Martin ur a' britt gyarmatokról irt jegyzeteiben — már is a' füstnek közepette piramis formájú lángok látszattak, mellyek a' craterből előtörtek, 's a' dörgésnek mormogása mind inkább, hallhatóbb és rémitőbb lön. Mindjárt hét óra után a' láva olly hatalmas özönnel tört elő az éjszaknyugoti részen, hogy egy jókora dombot is meghaladott, 's igy valamelly nagy tüz-fényben ragyogó V betűt képzett. Ha a' tüzes láva néha nem elég erővel folyt, hogy az emlitett dombot meghaladhassa, akkor vissza felé torlódott; de csak hamar uj, a' craterből kirohanó, ömléssel elősegittetve ismét előre tört, köveket és szirtdarabokat ragadván magával, mig nem a' közben fekvő Morne Ronde hegy-hát által a' szem elől elveszvén a' mélységbe omlott. Nagy, teke formájú tüztömegek löketteknek-fel a' craterből a' levegőbe, hol elpattantak, 's részint vissza a' craterba, részint a' szabadra kiestek, hol bokrokat és fákat egy pillanat alatt tüzbe boritottak. Mintegy négy óra mulva kitörése után a' láva eléré a' tengert, egy másik ér keleti irányban a' hegyeknek tartott. A' hegy belsejében égzengéshez hasonlitó dörömbölés, melly eddig borzasztó volt, most az ömlő láva egyhangú zuhogásával vegyült, 's szörnyűködést terjeszte maga körül. Ezen pillantatban heves földrengés éreztetett, mellyet két óráig tartó hamu-eső követett. A' napnak viradása, ha ugyan ugy lehet nevezni, borzasztó volt; még 8 órakor teljes setétség uralkodék, 's majus elseje — a' kellemes tavaszi nap — itélet napjához hasonlitott.

Természeti szél-malom. A' mexikoi hegyekben valamelly nagy barlang találtatik, mellyből szüntelen erős szél ömlik-ki rendes folyással, mint a' patak vize. E' végből a' barlang szájára egy malmot épitének, mellynek kerekei ezen szél patak által hajtatnak; a' kerekek éppen ollyanok,

mint a' vizi malmoknál, csak hogy a' lapátok a' szél feltartására vitorlákból vannak készitve.

SZORGALOM.

Nagy műkirakás. Beszélik, hogy 1836-ik esztendőben Parisban nagy műkitételt fognak létesiteni, és pedig az europai szorgalom minden ágaiból. A' kirakó helyet számos sorból álló pavillonok fogják tenni olly formán, mint most láthatni a' Concorde-piaczon, csak hogy sokkal nagyobb kiterjedésben. A' költség ezen vállalatra mintegy 7.500.000 frankra számittatott-fel.

ÉPITÉSZET.

Siremlék.

Az elhunytak hideg tetemeit nagy és pompás épitvények által tisztelék az Egyiptusiak; ugy voltak a' piramisok, 's Fejumnál a' nevezetes bolygó-alkotvány (Labirinth) a' hagyomás szerint királyok sirjai. Azonban nem csupán az embereknek adák ők ezen tiszteletet, de állatoknak is, jelesül nehány madaraknak, mellyekből a' később koriak mumiákat találtak-fel, posztókba, pálmaágakba 's nádba burkolva. — Az Egyiptusiak rendszerint szirtekbe ásák sirjaikat, hol azután mumiájikat lerakák. Ezen sirokhoz avagy barlangokhoz mély bejárású bánya-csatornák által lehete jutni, avagy viziranyos járások által, mellyek kis kamarákhoz vezettek, 's hol a' mumiák helyeztetve voltak.

Ezen nemű helyes emlékek közé számlálhatni a' királyok sirjait Thebében, hol már a' kőszíklának természeti idoma valami nagyot 's innepiest árul-el. Egy szabad helyhez keskeny ut által juthatni, melly kőszirtek közt vonul, 's melly ezektől körülfogva amphitheatrumhoz hasonlit. Egyik oldalon, a' bejárással éppen áltellenben, van egy ösvény vagy gyalog ut, melly tágas völgybe vezet, 's mellyet királyok udvarának neveztek, hol thebei királyok temetőjit találhatni magos 's meredek kőszíklákba ásva, mellyek körül-fogják a' völgyet. Ezen kripták hosszú folyosókból állanak, mellyek jobbadán 10 láb szélesek 's éppen olly magosak, hosszokban pedig 30—50 lábat tesznek, 's kisebb szobákhoz vezetnek, hol a' királyok hideg tetemei lerakva vannak. Az oldalfalak 's a' padlásozat ezen szobáknál hieroglyphákkal diszitve 's élénk szinekkel vannak átfestve.

Osymandias nevezetű királynak siremléke Thebében álla, 's felette magasztaltatik a' hajdani iróktól valamint kerületére, ugy a' pompára nézve is, mellyet ott látni lehete. A' bejárást nagy szép kövekből álló kapu-ut diszité, melly 200 láb hosszú volt 's 90 láb magos. Ezen ut egy oszloprendű sétahelyre vezete, hol minden oldal 400 láb hosszú volt, hol azonban kőből kifaragott óriás állat-alakokat lehete látni oszlopok helyett. Ezen állat-alakzatok tarták a' padlásozatot, melly 12' hosszú kövekből volt szerkezve, 's arany csillagokkal kifestve a' kék alagyozaton. Ezen oszlopzatra egy második kapu-ut következett, melly az előbbihez hasonló volt azon egy különbséggel, hogy szobrász művel diszült. — — A' colonnád előtt három szobor álla, mindenike egy kőből 's Memnon keze által dolgozva. A' középső, 's legóriásb szobor Egyiptusban, 7 rőf levén annak egyik lába, egy ülő személyt 's pedig Osymandiast ábrázolá. Annál következő felirást lehete olvasni: „Én vagyok Osymandias a' királyok királya: ki nagyságomat ismerni, 's tudni akarja, hol fekszem, az valami tettben haladjon felül engemet.“ — A' többi képszobor az elsőnek két oldalán álla, mellyek ennél kisebbek voltak, 's a' király anyját 's leányát ábrázolák. Ezen második kapun egy udvarba lehete jutni, hol egy szobor volt felállitva a' király anyjának tiszteletéül. Ezen szobor 20 rőfnyi magos, 's három korona vala fején annak jelentésére, hogy ő király leánya, neje 's anyja volt. Ezen udvarra egy más oszlop-járás következett, mellynek falainál körösleg leképezve voltak a' király tettei azon háborúból, mellyet vitt vala a' Baktrianok ellen. A' király akkép volt előterjesztve az egyik falon, mint mikor ő egy, viztől körülvett, várat ostromol, és serege szárnyával viaskodik az ellenség ellen; a' másiknál foglyokat láthatni, kiket a' király vezet; harmadikon a' király diadala volt leábrázolva, mellyet nyert a' Baktrianokon, 's azon áldozat, mellyet az isteneknek hozott a' nyert győzedelemért; a' negyediken volt két ülő óriás szobor, mindenike 27 rőf magos 's egy kőből dolgozva. Közepén ezen térnek 's szabad ég alatt volt egy pompás oltár. Ezen udvarból egy szobába kelle jutni, melly épitésére nézve odeumhoz hasonlitott, 's minden oldalon 200 láb hosszú volt. Ezen szoba egyik fallapján számos alakokat lehete látni leábrázolva. Ezen alakok birákat mutatá-

nak, kiknek közepette egy fő biró állott, annak szemeit elzárva tartván az igazság képe, 's körülötte számos könyv feküdt. A' birák előtt sok faszobor álla, mellyek arczczal fordultak a' birák felé, 's törvénykező felekezeteket képeztenek. Innen egy hosszas folyosóba kelle menni, hol számos szoba volt, mellyekben sok féle jó étkek felteritve valának. Itt a' királyt ismét leábrázolva lehete látni szinekkel festve, 's azon aranyat 's ezüstöt áldozva, mellyet évenként nyert a' bányákból. Ezen szobák után következett a' könyvtár következő felirással: „Gyógyszer-kamara a' lélekre nézve." — Ezen bibliotheka mellett volt egy jól elrendezett szoba, mellyben 20 lectisterniumok (vánkusok vagy főallj) voltanak, valamint a' régiek azokat vendéglésöknél használák, nehány isten-alakkal 's a' királyéval, kinek hideg tetemei hihetőleg itt nyertek nyugalom-helyet. Ezen terem körül még nehány mellék szoba volt alkalmazva, hol azon állatok valának leábrázolva, mellyeket Egyiptusban szenteknek tartottak. Innen az épület fedelére hágcsókon lehete jutni, 's ott volt látható azon arany gyürű, mellyen a' napnak esztendőjárása vala lerajzolva, 's melly hihetőleg körülfogta az egész épületet.

Kérdést se szenved, hogy ezen épület a' király lakja volt, 's hogy ő azon szobákban lakott, mellyek annak végeinél elrendelve voltak; azon teremben pedig, hol a' lectisterniumok valának, ebédelt, 's hogy azon szobában, mellynek alkata az odeuméhoz hasonlita, törvényt tartott. Ezen vélemény még annál inkább érdemel hitelt, ha ezen érintett épitvényt Salamon palotájával összehasonlitjuk, melly a' Libanon hegytől vette háznevét. Itt éppen azon elrendezést 's felosztást találjuk az egészre nézve, mit Osymandias siremlékénél, az az: elől nehány oszlopzat 's csarnok volt alkalmazva, honnan egy szobába lehete jutni, mellyben törvény tartatott, a' hátul levő udvarban pedig azon ház állott, mellyben maga Salamon lakott. Mivel tehát ezen népek a' király személyét szentnek tarták, azon épületnek is, mellyben ő lakott, nevezetes nagyságot adtanak; elől csarnokokat és oszlopokat alkalmazának, hogy a' király elválasztva lakhasson a' néptől 's ne közelghessen mindenki hozzája. — Pocock és Norden találák-fel ezen siremlék avagy Osymandias palotájának maradványit Luxornál Thebe romjaiban, mellyek még jó állapotban voltak. *(Vége köv.)*

LITTERATURA.

„Nevezetes férjfiaknak rövid élet-leirásuk.“ Ezen magyar és bővebb német czim alatt bocsát-ki R. Emilia b. kisassz. 4 füzetet, mellyekben a' 12-dik századtól mai napig élt magyar és külföldi nevezetes férjfiaknak magyar és német nyelven élet-történeteiket közli. Két első füzete csinos boritékban (8-ad rét.) már megjelent (1834) Pozsonban Landerer betűjeivel; a' 3-dik már sajtó alá adatott, 's igy a' 4-dik is nem sokára követi testvéreit. Előfizetni lehet 4 ezüst forinttal Pesten és Pozsonban Landerer nyomtató műhelyében, hol a' két első füzetet azonnal által veheti az előfizető. Az előadás helyes mind a' két nyelven, 's valódi bizonysága a' szép szerzőné (ki a' fő rendből hazánkban született) miveltségének és mind a' két nyelvben jártasságának. Nem csak ezen tekintetből ajálhatjuk e' munka megszerzését olvasóinknak, hanem annál fogva is, hogy abból az idősebbek ugy, mint a' fiatalok is hosszas olvasás nélkül juthatnak mind az ó, mind az uj kor nevezetes embereinek ismeretébe.

HAZAI HIRLELŐ.

Gyászhir. Nagyságos Missics Julianna asszony, néhai cs. k. tanácsnok és itélő mester Halácsi Halácsy László urnak özvegye folyó dec. 2-kán csendes halállal végezé földi pályáját. Az elszenderültnek tetemei Dalmadon dec. 4-én tétettek a' sirboltba. Elhunytát kesergve gyászolja leánya mgos Halácsy Anna, m. cs. k. kamarás Bernáthfalvi és Földvári Földváry Lajos urnak hitese.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Hazafiságos áldozatok a' budai magyar színészet előmozditására. A' budai magyar játékszinnek ns. Pest vgye részéről levő igazgatósága nem régen küldözé-el a' hirlapok mellett az emlitett intézet felsegéllésére bejött uj adakozások iránti 3-dik jelentését, melly szerint: 1) Batta Samuel főszolgabiró gyüjtése a' kecskeméti járásban tesz 1149 ft. 30 krt váltóban. — 2) Jankovics Sándor alszolgabiró gyüjtése a' pilisi járásban 80 ft. vált. — 3) Földváry nemzetség Dunavecsén adott 100 vál. ftot. — 4) Miskey Imre alszolgabiró a' pilisi járásban gyüjtött 130 ft. 30 krt vált. — 5) Ismét ő szerzett 168 ft. 54 krt vált. — 6) A' már emlitett budapesti asszonyságok adakozása 1276 ft. vált. — 7) Simoncsics János főszolgabiró gyüjtése 7 ft. 30 kr. vált. — 8) Mészáros Károly alszolgabiró gyüjtése a' zsolti járásban 20 ft. 50 kr. váltóban. — 9) Vrányi Constantin adakozása 50 ft. vált. (Ugyan ezt igéré 1835-re, és 1836-ra.) — 7) Ország gyülésén levő ifiak adakozása 183 ft. 27½ kr. vált. — 10) Benke József Miskolczon volt normalis professor Nagy Károly czimű kiadott hős költeménye 400 példányának fele árát ajánl-

lotta. Meg lehet azt venni 1 ft. 20 kron pengőben (2 kötet) Pesten Eggenberger könyvárosnál, és Budán Pály Elek magyar színésznél. — 11) Arnold György szabadkai karmester ismét több muzsikai uj darabokkal kedveskedett. — 12) Szindarabokkal kedveskedtek Szabó Dávid (2), Udvarhelyi Miklós (4), Lukács Lájos (1), Mérey Móritz (5), Joannovics Demeter (2) Várady Péter (2), Császár Ferencz (1), Juhász Józs. (1), Faliczky professorné (2 darabbal), Kovács Pál Thaliájából 2 kötettel. — A' fen előfordult pénzek öszvesége tesz: 3176 ft. 41½ krt váltóban.

Budán dec. 2-kán legelőszer adaték Moliere-nak Kazinczy által forditott „bot-csinálta doctor" czimű vigjátéka, 's mulattatott. — 3-kán 2-szor jött szinpadra Pekháta Károlynak eredeti tüneményes vigjátéka dalokkal és tánczczal 3 felvonásban „uj Theseusok, vagy Ilus meg Kati tündér országban. Rövid tartalma: „Habari (Megyeri ur) és Tönköli (Lendvay) fiatal emberek (mifélék nem tudhatni, de pénzök nincs, 's deákul is beszélnek) Ilust (Telepiné assz.) és Katit (Mogyorósi l. a.) szeretik (kiféle leányok ezek, nem tetszik-ki sem a' darabból sem a' czédulan, de czifrán valának öltözve). Azonban a' szerelmesek öszve haragusznak, 's kiki felcseréli kedvesét. Már az előtt Szélhadi (Telepi ur) segedelmét igéré barátjának Tönkölinek, hogy Ilusnak elszöktetésében segitségére leend, mit egy mulató kertben létök alatt végre is hajt. Habari, amannak vetélkedő társa ősanyjától (Pályné assz.) megintetik, hogy menne Ilusnak felkeresésére, kit Tönköli elől felsőbb hatalmak elragadnak, 's egy koros szakácsnéval (Kovácsné assz.) cserélnek-fel. Éppen ekkor érkezik oda Habari is, kivel Tönköli Ilusnak felkeresésére odább indul. Azonban egy toborzó csapat (Werbung) Tönkölit katonának fogja, Katija kétségbe esve látja ezt, 's Habarival együtt bujdosóvá lesz. Ilust és Katit Amorosa tündér-királyné (Parázsóné assz.) magához 's oltalma alá veszi; a' katonaságtól megszökött Tönköli pedig Habarit feltalálván Paphnutius remetétől (Bartha ur) a' veszélyek ellen hathatós tündér-sipot kap, mellyel tündér országba mehessenek Ilust és Katit magokévá tenni. Ohajtásuk teljesedik, a' tüzet okádó rémalakok, és sárkányok semmit sem árthatnak nekik, 's a' feltünő tündérvilágból vissza nyerik keresett kedveseiket." Látni való, hogy e' darab fővonásai a' hozzá hasonló uj darabok mintáját követik, 's hogy annak két korhely hőse van. Belső értékére nézve hasonlit a' rokon művekhez, 's mondhatni, hogy az illyesek kedvelőjinek mulatságul szolgálhat. Több nevettető és jól sikerült gondolatok, helyzeti jegyzések, érintések, és csipések mulattatók benne; csak azt, és pedig méltán, sajnáljuk, hogy a' szegény asszonyok olly nem kedves észrevételekkel illettetnek, és hogy ama sok kifejezések, mellyeket mint a' finomabb érzést sértőket már első előadáskor is kárhoztatták a' miveltebb nézők, változtatást nem nyertek; 's talán ez is leketett oka, hogy (ámbár bérlet-szünéssel adaték ma is a'

darab) kevés szépnem jelent-meg a' mutatványra. Ezen ohajtott javitás mellett e' mű bizonynyal sokat nyerend. — Maga az előadás a' szinészek részéről kivált 1-ső felvonásban tüz és kedv nélkül ment végbe, holott az első előadás igen helyesen történt. A' kertben (1-ső felv.) a' vendégek és pinczérek közt is több elevenséget ohajtottunk volna látni. A' Szőllősy ur által (2-dik fv.) betanitott toborzó táncz igen jelesen sikerült, és zajos tapssal fogadtatott; a' verbungosok öltözete igen csinos volt. A' Telepi ur által elrendelt diszitvények, a' tüz-eső helyesek valának. De különös dicsérettel emlithetjük a' darabhoz Löschinger Antal ur budai egyházi muzsikai kar tagja által készült csinos, de talán igen is komoly és szilárd muzsikát. Könnyebb stilusú énekek talán illyes műbe jobban illenének. Ámbár mindenik ének-darab helyesnek mondathatik, de kitünőbb volt Katinak ariája és a' finale az 1-ső felvonásban. — Sikeres javitások mellett tehát ezen mű̊t a' hasonneműek jobbikai közé lehet számitani, 's a' magyar dramaturgia körén e' 2-dik eredeti munka feltünését nem lehete Pekháta urtól illő méltánylás nélkül el nem fogadni. — Dec. 4-én Spiessnek „árulás és szerelem-féltés" czimű szomorú játékában Kantorné assz. (Amalazunda), Bartha (Rizberg), és Telepi (Montettzo) urak helyesen vivék szerepeiket. — 6-án először adatott „a' jótevő és árva" vigj. 2 felv. Alberto Nota művéből fordita Jakab István. Pályné assz. (Favers) élénken és helyesen vivé a' fondorkodó és cselszövő asszony szerepét, Lendvayné assz. igen jelesen az árvát; érzékenyen hatott a' nézőkre ama jelenete, midőn atyját feltalálja. Megyeri ur a' nemes Sufoldot szokott jelességgel, Telepi ur Giorgio halászt mulattató szeszéllyel játszá. A' darab jó és érdekes, kivált ha több elevenséggel, vidorabban, és sebesebben adatik. — 7-én „a' paraszt mint dúzsgazdag" 2-szor is kedvezőleg fordult-meg szinpadunkon. A' szinház tömve volt. Kátai.

Kolosváratt nov. 15-én Éder jutalom-játékául „a' házas ördög utazása" adatott. — 16-án Moliernak kénytelenségből lett orvosa jött szinpadra. Skanarella szerepében kedvelt Édernünk gyönyörködtete. Ugyan ekkor adatott még Le Brun elvenholt házas-pára. Hagyma Pétert és Rózsit Szerdahelyi és Kubayné jelesen adák, kedves volt a' kettőjek által énekelt dal, mellyet Szerdahelyi készitett. — 18-án Jolanthát a' jeruzsalemi királynőt láttuk. Jolanthát Székelyné méltósággal, Fulquet Egressi valódilag, Payeni Hugót Udvarhelyi köz tetszést nyerve adták. Különösen megható volt kedvelt Szentpéterink játszása Fridolin szerepében, ki mesterileg fogva-fel a' karaktert, hasonlag is adta azt. Kubai Raymundot, Szerdahelyi Robertet helyesen játszották. Gróf Barcellonát Eránosz vitte: öltözete helyes; előadásában azonban ügyeljen, hogy hangja érzéshez szabva, ne mindig egyiránt kemény, hanem helyzetéhez alkalmazott legyen; más a' kérő, más az elvesztett, vagy elhagyott szerelemnek szava. — 20-án a' len-

gyel király házassága adatott. A' királyt Egressi, Calixi herczeget Szentpéteri, Lovinszkit Udvarhelyi, Eliszkát Kubainé jelesen adák; a' tréfás Dideszkit Szerdahelyi hasonlag- — 22-én a' genfi árvát láttuk. Székelyné a' sok érzések felett álló, balsorsával nemesen küzdő Henriettet; a' gonosz czélzatú, vészt hozó szándékának kivitelére minden ál-utakat, sőt még gyilkolást is felidéző Sztrömbörsztet Szentpéteri kivánatinknak megfelelve adták. A' mellék hatású szerepek is jól játszattak Egressi (Károly), Udvarhelyi (Egerton), Kubai (Verbold), Szilágyi (Villi), Szerdahelyi (biró) által.

Kassán nov. 15-én „a' haramiákban" Czelesztin ur (Móor Károly) és László ur (Koszinszky) kielégitőleg játszának. — 16-án „Lumpacivagabundusban" a' szinterem tömve volt; a' darab előadásán mind játszás mind éneklés tekintetéből maradt némi ohajtandó, azonban meglehetősen ment végbe. Komlóssy ur (Csiriz varga), és Hubenay ur (szabó) kelégitének. — 24-én „Valburg éjszakája" (bérletszünéssel) csak félig tölté-meg a' szinteremet. Komlóssyné assz. (Elze) helyén volt; szerepét 's caracterét átaljan hiven és mérséklettel vivé-ki. Fülöpné assz. (polgármesterné) dicséretesen, Dériné assz. (Zsuzsika) nem csak szép külsejével diszesité, hanem igen csinosan és szendén játszá szerepét; Komlóssy (Márton) Hubenay (Matyi) urak mulattatólag, Czelesztin ur (Verner) illőleg viselék magokat. A' kardalok hibásan adattak.

Kassai.

HANGÁSZAT.

Bndán Serwaczinski Szan. ur quartettjainak 4-ikét 's utósóját dec. 6-kán ismét igen számosan látogaták. Előadatott 1) Haydn D-dur quartettja. — 2) Spohr E-dur quartettja. — 3) Beethoven B-dur quintettje.

Pesten a' nemz. casino teremében dec. 7-én igen szép gyülekezet előtt játszatott: 1) Beethoven 6-dik (B-dur) quartettja. — 2) Onslow 7-dik (D-moll) quintettje.

A' pesti uj muzsika-intézet előjáróji, mellyről folyóiratunk 94-dik száma emlitést tett, 2-dik legközelebbi hirdetvényökben jelentik, hogy jövő jan. 2-kán a' rendszeres tanitást megkezdik olly módositással, hogy a' körülmények szerint minden nap fog adathatni tanitás, és pedig fúvó szerekre is. Előre azonban 1 hónapi dijfizetés tétetik-el a' magokat bejelentők által. — Eleve tudósithatjuk budapesti olvasóinkat, hogy az intézet pénztárának nevelésére nagy hangverseny fog adatni Pesten a' legközelebbi napokban.

DIVAT.

LIII-dik divatkép az 1834-ki 99-dik Honm. mellé. — Kalap bársonból; köpönyeg örmény bársonból; a' leányka köpönyege prémmel vagy hattyú-tollal van körözve. — Bécsi divat dec. 4-én; társasági ruha pompadour-atlaszból blonde-ékesitvénnyel; mantilla virágos bársonból czoboly vagy más prémmel körözve; fehér crep-baret egy tollal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

LIII. Divatkép.

(Párisból nov. 23-án.)

Bárson-kalap; örmény-bárson-köpönyeg.

1834-ki 99-ik Honművész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

100.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap december 14kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Elefant és tigris. Indiában az elefantokat arra tanitják, hogy a' reájok szökkenő tigrist megragadják. Ez azonban ritka tulajdonság. Ha ellenségök közel jut hozzájok, legott reá térdelnek, 's azon pillanatban a' földhez nyomják. Ezt részint természeti ösztönből teszik, részint reá vannak tanitva. Legelőször is az által szoktatják őket a' tigris tekintetéhez, hogy valamelly tigris-bőrt kitömnek, 's azt elejébe vetvén reá szoktatják, hogy azt lábaival tapodja. Néha illy bőrbe egy-egy borjút varnak, mi által az elefant valóban ijedésbe hozatik, 's némelly félénkebbeket se kéréssel se fenyegetéssel nem lehet reá venni, hogy ezen borjút megtámadják. Ezen tanitás közben a' legnehezebb pontok egyike az elefantot arra birni, hogy egy holt tigrist hátára tenni engedjen. Bizonyos Williamson ur látott illy döglött tigrist, melly nem volt elég vigyázattal felkötözve, valamelly elefantnak hátáról leesni, 's a' szegény elefant ez által olly rémülésbe hozatott, hogy a' tigrist többé hátára tenni a' világért sem engedé meg.

Uj neme a' buzának. A' hirneves utazó Hamilton ur valamelly uj, még eddigelé nem ismert, buza-fajt küldött Loudon természetvizsgálónak angoly országba, hogy azt vizsgálná-meg. E' buza Amerikának Caracas nevű tartományában honos, 's elvetése után hetven nap mulva tökélyesen megérik, ugy, hogy évenként két-háromszor is lehet termeszteni. Loudon ur több különböző gazdasági egyesületekhez elküldötte azt, 's mindenhol igen kedvező következményt remélnek belőle. Azonban próba tétetvén kevessé több mint 70 nap kivántatott az érlelésre, de jó izű és szapora lisztet nyujtott. Dologhoz értők bizonyitják, hogy megbecsülhetlen tápla-szert nyerendünk ezen uj gabona-nemben; de maga Loudon is hiszi, hogy nehezen fog éghajlatunk alatt tenyészni, minthogy nem csak föld, hanem a' levegői befolyások is egészen mások itt mint Caracasban. A' legközelebbi próbatételek ezt el fogják határozni.

Felkantározott teve. Davidson őrnagy, a' luknowi ingenieur-csapatból Indiában, az ottani asszonyságoknak nagy mulatságára valamelly tevét arra tanitott, hogy egy csézát egészen ugy, mint akarmelly ló, felkantározva és befogva huzzon. Első elinduláskor, midőn hosszú nyakát vissza fordità, 's maga megett a' kocsi-kereket ropogni hallá, megállott ugyan, 's daczoskodni látszatott; de kevés perczek mulva már nem gondolt vele, 's biztosan elhaladt kocsijával, még pedig majd gyorsabban, majd lassabban, miképpen t. i. kormányzója zabolázta.

SZORGALOM.

Vas gőzhajó. Cavé ur, parisi gőzgépely-készitő augustus 8-kán a' Seine folyóján próbát tön valamelly gőzcsónakkal, melly a' Paris és Rouen közti utazók számára lesz rendelve. Ezen gőzcsónak egészen vasból van, 's egészen sajátságos alkatú; hosszasága mintegy 50 láb, szélessége 7—8 láb, 's formájára és könnyűségére nézve jó formán hasonlit az Indusok pirogue-jaikhoz. Oldalain levő lapátkerekek felette nagyok. Megrakva csak $2\frac{1}{2}$ lábnyira merül a' vizbe, és 40—50 személyt vehet-fel; sebessége, mint mondják, csudálásra méltó.

Hajóbeli biztositott tüzhelyek. Bizonyos Mallace ur, Leithből, biztositott tüzhelyet talált-fel hajók számára, mellynek tulajdonságait következő három pontra szorithatni. 1) A' masina bizonyos fogasra felakasztatik, melly konyitott (elhajlitott) sarampóhoz hasonlit. E' szerint a' tüzhely, nehezsége által, szüntelen viziranyos állásban marad, még akkor is, ha a' hajó egyik vagy másik oldalára hajlik. — 2) Van különös készitmény, mellyel a' feltüzesedett levegőnek és lángnak más irányt lehet adni. — 3) Minden tüzhelynek kéményébe valamelly füst-billentyű (Rauchklappe) csináltatik, 's a' tüzhely ez által képessé tétetik a' hust megfüstölni.

ÉPITÉSZET.

Siremlék. *(Végzet.)*

A' Persáknál is találhatni siremlék-maradványokat. Ezek közül nehányak különösen nevezetesek, névszerint azok, mellyeket nem messze Persepolis romjaitól a' hegyekben találtak. Azok függélyesen lemetszett kőszirtek-

be vannak bedolgozva, 's kamarákat képeznek, mellyek hihetőleg siremlékül szolgáltanak. — Észak felé, egy német mértföldnyire a' persepolisi palotától, vannak a' királysirok, mellyek Nakschi Rustan nevezetet nyertek azon vitéztől, ki a' sirokon van leábrázolva. Ezen sirok a' függélyes szirtoldalba olly magosan vannak bevágva, hogy bejárásaikhoz csak lajtorják által juthatni. A' sirokban találhatni kamarákat, hol fülkék (Nische) 's mélyezetek (Vertiefung) vannak az oldalfalakban, mellyekben szekrények és sarkophagok állanak, 's mindenik lapos kővel van beteritve.

Az Etruskiak sirjaiból nehány maradványt fedeztek-fel ujabb korban. A' sirok jobbadán föld alatt alkalmaztattak 's boltozva voltak. Az oldalfalakban ivded fülkéket láthatni, mellyek hihetőleg hamvvedrek beállitásául szolgáltak.

Clusiumban, 's a' hajdani Tarquinium városa környékeiben Volaterra-nál, a' sirok tofa-hegybe vannak vágva; azonban a' fedelek egyenesek 's azoknak négyszegű mélyzetök van, avagy pedig a' Romaiak padlata szerint vannak képezve, mi opus spicatum nevezet alatt ismeretes. A' padlásozatot ollykor természetes oszlopok gyámolják. — De a' Görögök is tisztelék elhunytjaiknak hamvait felkészült emlékek által, 's azokat cenotaphiumoknak nevezék, ha a' kimultnak csontjait alattok eltemetve nem találák. Illy siremlékeket épitének-fel a' városban 's kivül, köz tereken, országutakon 's a' t. — Athenében lehete látni alól az Akropolisnál Hyppolytus sirját Magnesiában; a' vásár közepén Themistokles sirját Athene mellett, nem messze az akademiától Plato emlékét; ugy hasonlag Perikles, Chabrias, Phormio sirjait; Thebennél a' Hippodromon Pindar monumentumát. Lais sirja álla egyik ország-uton Korinthnál több e'féle emlékkel. — A' leghajdanibb korban ezen siremlékek nem voltak más, mint egyszerű földdombok, mellyek ollykor kövekkel foglaltattak körül. Idővel több diszességet nyertek azok, 's reájok gyakran kis épületek állittattak, mellyek a' templomok alkatait nyerék. Ha ezen épületeknél két szoba vagy emelet volt egymás fölött, akkor Dystaega nevezetet nyertek.

Ezen siremlékek ollykor sok pompával 's pazarlással készültek-fel, például azon mausoleum, mellyet Artemisia, Karia királynéja, állittata-fel férjének Mausolusnak. Ez volt kétségkivül a' legpompásb siremlék egész görög országban.

Hosszas négyszegű épületet képeze, melly 36 oszloptól körül övedzve deli szobrászművekkel diszült. Körzete 411 láb volt 's magossága 120 láb. A' négyszegű talapzaton egy másik piramis emelkedett-fel 24 légcsővel, mellyre egy quadriga volt állitva. Ezen siremléken az akkorban élő legnevezetesb művészek dolgoztak, például: Scopas, Bryaxes, Timotheus és Leochares készíték a' szobrász-műveket, 's pedig mindenike az emléknek egyik oldalán; Phidias készité a' quadrigát; Satyrus és Pytheus voltak az épitő-mesterek.

Majd csak hasonló pompát vehetni észre a' Romaiak siremlékein, mellyek tornyokhoz, kis templomokhoz, piramisokhoz s.t.ef. hasonlitának; ollykor a' kősziklába voltak dolgozva. Többek közt csak Caecilia Metella siremlékét hozzuk-fel; Cestius és Scipio piramisait; különösen pedig azon sir-emléket, mellyet Hadrian császár épittete magának Romában, melly jelenleg angyalvár (Castel S. Angelo) nevezet alatt ismeretes. Ezen most érintett Hadrian mausoleumából álla-fel később korban a' Castel s. Angelo, melly sz. Mihály arkangyal óriás ércz-szobrától vette nevezetét, melly annak csucsán áll. Láthatni még most is azon sirboltot, hol a' császár hideg tetemei örök nyugalmul voltak letéve; azonban tetszett 2-dik Incze pápának a' Lateranba szállittatni az ott helyezett 's porphyrból faragott sarkophagot, és saját holt teste számára rendeltetni azt, ha egykor az élet-pályáról lelépend.

Novák Dániel.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Felmentés az uj évi köszöntés alól. A' budapesti jótevő asszonyok egyesülete legközelebb magyar és német nyelven nyomtatott felszóllitást bocsátott a' budapesti ember-barátokhoz, hogy a' több év óta már divatba hozott szokás szerint magokat az által mentenék-fel az uj évi köszöntés alól, hogy a' kijelelt helyeken leteendő csekély pénzbeli adakozással (lefelé 30 váltó kr-ig) segitenék elő a' valódi szegények pénztárát, kik kivált a' mostani súlyos idők terhe alatt boldogabb ember-társaiknak kétszeres ápolásukért sohajtoznak. Az e' czélra adakozóknak neveik köz tudomás végett már folyó havunk közepén adatnak nyomtatás alá, 's ezen név-ivek a' segedelem-pénzt beszedők által osztatik-el az adakozóknak. (A' budai várban csak Stern Móritz könyvkötő boltjában lehet azon iveket kapni.) Az adakozást beszedik: Pesten minden t. plebanus urak, Eggenberger, Török Frid. fűszer-áros (váczi utszában, a' kék egyszarvúnál), a' casino

felügyelője, Gömöry Károly gyógyszerész (kir. utsza), Frübauer Józs. gyógyszerész (széna-piacz). — Budán a' várbeli 's ujvárosi t. plebanus urak, Ráth Józs. gyógyszerész (rácz város), Vagner Józs. gyógyszerész (az apáczák monostorával által ellenben), Boór Henr. (posztó 's kalap-áros (a' Magyarnál, nagy utsza, vizi város). — Ó Budán t. Simontsits Anna asszonynál, az assz. egyesület választott tagjánál.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán jövő hétfőn (dec. 15-én) Pály Elek urnak jutalmául legelőszer fog adatni „Mátyás király választatása" daljáték 3 felvonásban; irta Szentjóbi Szabó László, muzsikáját készité Heinisch Józs. és Arnold György. — Ezen daljáték Budapesten még soha sem adaték, 's tartalma egészen különbözik a' hasonló vagy hozzá közelitő czimű ismeretes szindarabokétól; minél fogva az emlitett daljáték, nemzeti is levén egyszersmind, kétszeres érdeket gerjeszt maga iránt, 's Pály urnak ama szorgalmát, mellynél fogva azzal megismertetni törekszik a' budapesti t. közönséget, méltó figyelemre 's kegyes pártfogásra ajálja, mire őt a' magyar szinészet körében tett több rendbeli fárodázasai is érdemesitik.

Budán dec. 8-kán a' Lendvay Márton ur jutalmául legelőszer adatott „kézművesek lakomája (énekes vigjáték 1 felv. Móritz magyarositása szerint)" a' szép számú közönséget jól mulattatá. A' darab, mennyire a' német eredetinek sajátságai engedheték, csinosan alkalmaztatott magyarra; sebesebb és élénkebb előadás jövendőre még érdekesebbé teheti azt. Mogyorósi l. a. Lizkát helyesen játszá, daljait (mellyek hangjára nézve kevessé mélyen vannak irva) csinosan éneklé. Bartha ur nem maradt-meg a' német Klucknak phlegmaticus és tudákos caracterénél, hanem Lumpacivagabundusból a' csizmadiát utánozva élénken vevé-fel a' kőmives természetét. Megyeri urnak (lakatos) szavai kevessé érthetlenek voltak. Telepi ur (asztalos) hiven követé vidor szerepének sajátságait. Lendvayné assz. (Keljfelné) és Barthá-né assz. (Krepelkáné) csekély hatású körükben is diszt adának az egésznek. Kovácsné assz. (korcsmárosné) nevelé az egésznek érdekét pontos játszásával. (Lendvayné assz. iránt pótolólag emlitjük ez uttal, hogy mult nov. 18-án adatott jutalmi játéka alkalmával diszes koszorúval tiszteltetek-meg.) Az emlitett vigjáték után következett egyvelegben Mogyorósi l. a. magánydalt énekelt „Marie" czimű daljátékból; 's ismét Telepiné asszonynyal a' „kőmives és lakatosból" kettős dalt; Pályné assz. és Pály ur „olasz nő Algierban" czimű operából kettős dalt; Lendvay ur két magánydalt „Izabella — és Zampa" daljátékból. Kántorné assz. remekül tünteté elő Macbethből a' királyné álomjárását; a' „pragai két néne" czimű vigjátékból némelly tréfás jelenetek (Megyeri, Tóth, Telepi urak 's Anikó l. a. által) igen

tetszettek, Lendvay ur az előadás végén előtapsoltaték. Első ariája igen gyakorlott 's tenór énekest kiván, és mint látszék, nem az ő bariton hangjához vagyon szabva. A' másiknak is elég nehézségei vannak, mellyekkel magos falsetjának segedelmével L. ur jóformán megküzdött. Hogy azonban ezt kevesebb tüzzel és vidorsággal adá elő, mintsem kellett volna, azon felettébbi vigyázatnak tulajdonitjuk, mellyet e' nehéz 's a' legjobb dalnokot is próbára tevő énekeknek lehetségig pontos előadására forditott. Valamint tegnap (mint dúzs gazdag paraszt), ugy ma is minden énekét nagy tapsolás követé. Pályné asszonynak szép és erős ritka mélységű alt szavát és pontos szabályosságú éneklését ismét örömmel hallgattuk. Mogyorósi l. a. valamint a' tegnapi napon ugy ma is mind játszásában mind éneklésében olly szép előmenetet bizonyita, hogy ama zajos tapsokra, mellyeket e' két estve nyert, teljes igazzal számot tarthata. — 9-én Baranyi szinész ur forditása szerint Birchpfeiffernak „mézes kalácsos Rózsija" jött szinpadra, mellynek czimszerepét Lendvayné assz. ismét köz tetszésre adá. Ezen kedvelt szinésznének szini tökélyesedése naponként szembetünőbb. Méltólag állának mellette Megyeri (Nollingi Günther), Baranyi (Bandini), Bartha (Sonnenberg), Tóth (császár) és Telepi (Strikauer) urak.

Miskolcz dec. 1-jén. — Éder ur, ki a' tavaszon olly igérettel hagyá-el városunkat, hogy e' mostani télre számos, 's mivelt tagokból állandó társasággal jelenend-meg — nem tudni mi okból — elmaradt. Hanem nehány társaival Ujfalusy ur jelentmeg, 's az óta hetenként kétszer háromszor adnak darabokat, mellyeknek egyenkénti birálását elmellőzve nehány közönséges észre vételeket közöl Recensens. — A' mult téli társaság azon panaszkodék — mit a' mostani is méltán tehet — hogy hideg irántok a' publicum, üresek a' helyek, kevés a' jövedelem. Mind ezek egy illy népes tiszta magyar beszédű városnak keserű szemre-hányások lehetnének csak igy pusztán elmondva. Hanem okot keressünk, hogy az okozatról itélhessünk. Rend szerint nehány éveket kivevén — 10—12 tagból álló társaság jelen-meg, ollyanok, kik a' nyári hónapokban — mint aratók — be-lézengik az alföldi városokat, imitt amott történni szokott tisztválasztó székeket, 's egyéb alkalmi innepeket; hol — többnyire ujság-vágyból — számos nézőjik, 's hallgatójik megelégedésökig fizetik. Beállván azonban a' tél, városba huzódik a' művész-sereg, 's egész nyáron hibásan betanult, pedig számtalanszor adott darabjaival zaklatja hallgatójit, a' mi még türhető lenne; de csaknem minden hónapban szökdösvén egymástól a' tagok, végre az ugy nevezett director holmi k....ból alkotja össze a' művész-sereget. Kivált városunknak jutott azon sors, hogy csaknem minden kezdő megfordul szinünkön, 's nem gyakran olly szerepben, melly a' művésznek is dolgot adna. Várhat-e, 's valljon lélekismeretesen várhat-e egy illy társaság pártfogást? Minek az a' sok szerte létező director? Azt hiszi magáról mindenik, ha egy két monologot le tud hadarászni

sugója után — minek függene ő mástól; ő már művész, 's director lehet; mintha abban állana az igazgatóság, hogy a' pénz-tár kezeinél legyen, 's hónaponként fizesse a' többit! Távul azonban minden sértéstől, ezt csupán vissza rettentésül a' rosz utról hozámfel. Mert a' hizelkedés nem tanúságot, hanem kevélységet szül. Lássuk már most különösen Ujfalusy ur társaságát: Lángné, Rozália, Anikó, Erdélyi, Almásy, Láng, Rátz, Nagy, Varga, Ajtay, Károly. Darabjaik, mellyeket eddig adának, többnyire roszul sültek-el, vagy pedig ollyanok valának, mellyekben csak egy két személy tünt-ki, a' többiek — parasztok — betegek — nép — udvari dámák — voltak; bár nézze sorra, ki nem hiszi a' jelentő czédulákat. Igaz, hogy bölcsen tesz, ki az uszni nem tudókat csekély viznek hajtja; kár, hogy olly esetben az ügyes uszók is csak gázolnak. Nem olly könnyű a' szin-művészet, mint sokan álmodozzák. A' durva hang, bemázolt kép, álszakál, még nem jelenti a' vad lelkű gonoszt; a' csevegő, pityergő, és szüntelen kóta szerint le 's fel ugráló hang, még nem az inditásig jelesen játszó szerelmesnek hangja. Ki nehány ugrásival, rongyaival, 's össze vissza rángatott arcz-vonalaival akarja a' comicus nevet megérdemleni, menjen az máshova, ne szinpadra. De minek rajzolná Rec. azt, mit — ha kedve van ezen dicsőség pályáján küzdőnek — német 's más irókból bőven tanulhat. E' lapok szük köre ezt nem is engedheti; csak az kár, hogy kevés — azon jelesekre azonban dicséret, kik vannak hazánkban — szeret olvasni, mert esti szerepét is csak ugy lesi a' sugó szájából, 's Isten mentsen, hogy ezen mindnyájoknak szája b-r vagy álom miatt eltalálna nehezülni, mert akkor azon napon „játék nem lenne." Legközelebbi nov. 29-én Hinkót, és Markittát adák. E' darab, melly Budán is tetszéssel fogadtatott, itt is érdekes vala. Kár, hogy a' tagok hiánya, 's tökélyetlen művészi voltok miatt, jobb részét elhagyni kénytelenek valának; de kár, hogy az elmondottat is akadozva adák elő. — Ez alkalommal Róza (báróné) barkó accentusával éppen nem illett illy szerepre; Anikó hibás beszédű, még is szinészné! Jobstot, a' hóhért Nagy adá, de nem azon erős, rendithetlen karaktert, melly előtt még a' vad Fülöp is komolyan állt-meg, hanem csak durva szivű poroszlót, ki maga is retteg — ezt is nem inditólag, hanem nevettetőleg. Nem minden szerep bandita kapitán, és Fáy szerint, a' kolomp nem harang, a' kos nem harangozó. Ha ki jól akar valamelly szerepnek megfelelni, tudnia kell az egész darab szellemét, 's össze függését. — Csupán Ujfalusyné assz. e' társaság lelki rugója; ő csupán, ki minden darab menetelét egészen figyelemmel tartva, a' helynek, hol áll, művészileg ad becset; tiszta csinos öltözete, mindenkori szereptudása dicséretet, 's megelégedést nyernek. Többi egy se álmodja magát szinésznek. Hogy Miskolcz tudja, 's akarja pártolni a' szépet, 's jót, Szerdahelyi urnak társasága, de többek is vallást tehetnek. — Ajánlatunkat tehát — hogy hivjon két három jelesebb szinészt, és szinésznét Ujfalusy ur is — sok hasznos tekintetekből

elfogadhatná. Még azon közönséges észrevételt — hogy legalább külön hasznú darabok adásakor egy pár szál gyertyával többet lehetne gyujtani, minthogy világosság 's rend mindennek kutfeje — elmondván, most itt áll-meg Recensens.

HANGÁSZAT.

Pesten Boutibonne Johanna kisassz. dec. 8-án délután ötödfél órakor gr. Teleki háznak (Szerviták piaczán) teremében magány-hangversenyt adott, mellyre kivált a' szépnemből olly számosan gyültek egybe, hogy sokan be nem férvén haza mentek. Megkezdé e' hangászati szép mulatságot Onslow D-moll gyönyörű quintettjéből a' 3 első darab Taborsky, Pfeiffer, Wagner, Adler, Härtl urak által játszva. — 2) Hummel H-moll concertjének első darabját quintett kisérettel Fortepianón igen jelesen játszá a' versenylőné. — 3) Molinara operából vett themára Minkné assz. változatokat énekelt valóban felségesen. — 4) Schiller ideáljait, és Gellert fiatal leánykáját elmondá tapsokkal jutalmazva Katzianer ur. — 5) Diabellitól egy dal-quartett énekeltetett; az első tenort Watzinger ur, a' többit dilettansok. — 6) Herz Henr. változatait Othellóból vett themára ismét jelesen játszá a' verseny-adóné quintett-kisérettel.

A' pesti uj muzsika intézet jövedelmére Serwaczinski Szan. ur által vasárnap (14-kén) adatik az első nagy hangverseny, mellyben előleges hirek szerint Cherubininak Ali-Baba daljátékából ama jeles érdekű nagy ouvertura is itt legelőször játszatik. A' hangverseny helye a' Pest városi nagy redut-szála. Bemeneti jegyet minden műáros boltban válthatni 50 pengő kron; a' hangverseny napján pedig a' pénztárnál 1 ezüst forinton.

„Die Humoristiker. Walzer für das Piano-Forte, seinen hochverehrten Gönnern des adeligen National-Casino in Pesth ehrfurchtsvoll gewidmet von Joseph Lanner. 92. Werk. Wien bey Pietro Mechetti qm Carlo.“ — Ezen czim alatt jelentek-meg Bécsben legközelebbi héten a' jeles Lannernak ama táncznótáji, mellyeket ő „szeszélyeseknek“ nevezett-el, 's a' pesti nemzeti casino iránti tisztelete bizonyságául ugyan ezen jeles intézetnek ajánlott előre nyert engedelem mellett, 's egy pár nap előtt legujabb goth izlesü pompás kötésben annak meg is küldött. Állanak bevezetésből, 6 keringőből, 's codából. Mind a' bennek létező sajátságok, mind ama nagy tetszés, mellyel azok Bécsben és Pesten fogadtattak, kezeskednek a' felől, hogy e' szép mű megjelenése kedves leend a' közönség előtt, és számos vevőt remélhet. Megszerezhetni a' mű-árosoknál.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban az ékes dámák szük köpönyegre virágos atlaszt vesznek, az ujjakat hosszan 's bőven viselik; bélésére élénk szinü marczelin használtatik, ugyan illy szinü atlasz-diszitvények tétetnek kivülről. A' köpönyeg gesztenye szinü (kék bélés), chocolat (zöld bélés), tobák (cseresznye kék), halaványsárga (narancs), myrthus-zöld (alma-zöld), Haiti-kék (ég szinü béléssel) 's a' t. Séta-helyen láttatnak sok illy köpönyegek nyomtatott merinos-ból is olly szinü béléssel, millyen a' kivül rá nyomott rajzoké. A' gazdag asszonyok reggel élénk-szin bélésü bárson köpönyegben mennek-ki. — A' nyest karmantyút (Muff) és boákat most is viselik, kivált az elsőt hét fertályos indiai kasemir-kendővel, mellyen szőnyeg-rajzok vannak. A' tartan kendőket szines koczkákkal igen kedvelik. — A' batiszt zsebkendőket apró ránczos körzettel szegik-be, egyéb himzés nincs rajtok, mint a' szám és goth betük. — Hangászati mulatságra a' dámák fehér kalappal, mellyen toll, vagy rózsa- vagy fehér borostyán diszlik, jelennek-meg.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

MAGYAR

101.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön december 18kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Vig beteg. New-Yorkban egy jeles familiából eredett mintegy 19 évű ifiú egy idő óta különös vonzódást mutatott a' muzsika iránt, melly okból szülőjinek, kik ezt ellenzették, tudtok nélkül is a' hegedűn leczkéket vett. Azonban titka egy véletlen körülmény által felfedeztetett. Több nap óta t. i. éjjel mindig valamelly húros hangszernek hangjai hallatszottak a' fiatal ember szobájából. E' dolgot megvizsgálni akarván a' szülők midőn hozzája egyik éjjel beléptek, őt ingre gatyára vetkezve, álmában a' szobában fel alá sétálva lelték, szemei becsukva, egyik kezében pedig vonót, másikban hegedűt tartva muzsikált. A' szülők valamelly ügyes orvoshoz folyamodtak, ki tintát és pennát kért, 's következő receptet irt fel: „engedjék őt hegedülni tanulni.“ — Hisszük, hogy a' szülők ezen receptet megcsináltatják.

Éjszakifény magossága. Minden valószinűség szerint igen különböző az éjszakifényeknek magossága. Némellyeknél igen nagynak kell annak lenni, minthogy olly messzire lehet látni őket, mint p. o. az 1802. oct. 22-ki éjszaki fény, mellyet szász országban és Lieflandiában egyszerre láttak. Az 1726. oct. 19-ki éjszaki-fényt egész Európában, még Portugalliának legdélibb részeiben is, lehetett látni. Mairan kiszámolása szerint annak 266¼ franczia mértföldnyi magosnak kellett lennie. Más éjszakifények ellenben igen alant függnek, 's részint egészen a' földig leérnek. Ezt a' hideg égöv alatt 's közönségesen azon éjszakifényeknél tapasztaljuk, mellyeknek zsibongása olly hallható, hogy tőle emberek és állatok is megijednek. 1817-ki septemberben Biot-nál láttak éjszaki fényeket, mellyek nem voltak magosabbak a' közönséges felhőknél.

Érvágás rosz következése. Az érvágást gyenge vagy ideg-érzékeny személyeknél csak igen nagy óvakodással lehet használni. Raphael életének virágzásában halt-meg idétlen érvágás következésében. Nehányszori kicsapongások után t. i. megbetegedvén eret vágtak rajta, és szeren-

csétlenül életébe került. Gassendi kétszeri érvágás által olly gyenge lön, hogy többé fel nem lábadozhatott. Gessner hat hónapig gyengélkedett egy érvágás következésében. Mirabeau egykor gyulványos kólikában szenvedvén eret vágatott magán, 's ereje olly rögtön elhagyá, hogy soha se szerezheté azt többé vissza, 's önmaga mondá, hogy ezen érvágás élete nyarából az őszbe átmenetel volt. Lord Byron görög országba érkezvén fejében a' vérnek igen nagy összetódulását érzé; az orvosok halantékaira nadályokat tettek, de egyike ezeknek egy ütérbe harapott, 's a' vér belőle olly erővel ömlött, hogy a' beteg elájult. Ezen idő óta a' nagy költő gyenge és szenvedékeny maradt, 's alkalmasint ezen esettől fogva bizodalmát elvesztvén meg nem engedé, hogy utósó gyulványos betegségében magán eret vágasson, melly betegség, fájdalom, őt már 36 esztendős korában magával ragadá 1824-ki aprilis 19-kén.

SZORGALOM.

Mesterséges hivesitők. Nem messze Ternitől az Apenninek tövénél fekszik a' kevéssé ismert Cess, hol a' hegy oldalába elláthatlan üregek terjednek-el, 's egészen a' legmagosb csúcsokban végződnek. Jéghidegségű szél fú ezen legmagosb csúcsokon be mind végig az üregeken; igy lön, hogy találós eszű birtokosok ezen hideg levegőt nem csak pinczéjeikbe elárasztják, hanem csatornák által egészen szobájikba is viszik. Spada nevű familiának szobájában mindenféle tréfás és komoly szobrok, mellyek az ebédlő teremben diszesitésül fel vannak állitva, a' meleg nyári napokban frisitő levegőt lehelnek-ki magokból; az asztal lábai keresztül vannak furva, 's minden vendégnek palaczkja egy illy üreg felett áll, melly borát egyforma frisségben tartja.

Méh-város. Orosz ország déli tartományában, hol a' méh-tenyésztésre nagy gond fordittatik, vagyon egy birtokos, ki rendszeres méh-várost alapitott. A' kaptárok t. i. mind csinos ház-formára vannak épitve 's olly rendben felállitva, hogy utszákat és piaczokat képeznek. A' méhvárosnak közepén diszes templom emelkedik-fel Flóra istenasszony szobrával. Ez szamos virágokat tart a' bőség szarvában. Maga a' templom legillatosb méz-virágokkal van felékesitve, 's fenyő fákkal körülültetve. Tetején valamelly

erkely forma karzat van, mellyről az egész várost lehet látni, 's a' munkás méhecskék szorgalmas ide-oda repkedését.

Neptun-terem. E' nevezet alatt, mint mondják, Florenczban valamelly társasági terem nyittatott-meg, mellynek falai mind végig fényes tengeri csigákkal, és drága gyöngyökkel, mosaik munkákkal vannak kirakva, mellyek lámpa-fénynél kivilágitva még soha nem látott pompás fényt hintenek magok körül.

Uj gépelyű hajó. Wexford Independent nevű angoly hirlap következőt emlit. Éppen most láttuk mintáját egy a' gőzhajó elvei szerint épült hajónak, melly szinte mint a' gőzhajó lapátkerékkel hozatik mozgásba de sajátságos mechanismus által, melly gőz nélkül egészen ellehet, A' munkálkodó erő négy körültekeit vitorlából jő, mellyek olly formán, mint a' gigot-ruhauj (Aermel), vannak össze hajtva, 's mellyekbe a' szél, bár melly részről jőjjön is, belé kap, 's igy a' hajónak irányfutása soha se gátoltatik-meg. A' hirtelen szélrohanások által okoztatni szokott káros befolyásoktól, illy elrendelésnél, hol egyik vitorla a' másiknak erejét mérsékli, soha se lehet félni. Ezen találmányt malmokra. 's minden nemű gyárokra is nagy sikerrel lehetne használni. A' feltaláló John Willis szabadalmat szándékozik találmányára kérni.

Pléh-czipők. Nürnbergben bizonyos pléh-portékákkal kereskedő pléh-czipőket készit, mellyek közönséges czipőbőrrel bevonva valódi bőr-czipőknek látszatnak lenni, 's nedves időben igen jól használtatnak.

FESTÉSZET.

Torz-képek. Parisban, mult october havában, minden eddigi franczia torzképeknek uj kiadatása hirdetteték „Caricatura-gyüjtemény" czim alatt, 's már is 18 lap jelentmeg belőle. A' ki tudja, milly mesterek a' Francziák illyes művek készitésében, nem kétkedik ezen gyüjtemény érdekes volta felől.

Rubensnek feltalált képe. Egy műkedvelő, parisi hirlapok szerint, olly talalmányra bukott, melly, ha bevalósul, a' művészet évkönyveiben epochát fog szerezni. Hirlelés szerint ama műkedvelő Rubensnek egyik elveszett festvényét találá-fel, melly Andromedának Perseus által történtmegszabaditását ábrázolja. A' „szalma-kalap" név

alatt ismert festvény felfedezése a' szerencsés feltalálónak 60,000 frankot szerzett volt, 's ha már illy egyszerű asszonyi arcz-képért olly nagy jutalom adaték, könnyen elgondolhatni, milly nagyra fog ama jeles történeti festvény becsültetni.

Parisi festőnék. Ama művészek közt, kik a' 2000 számra menő mű-tárgyaknak az idén Parisban volt kitételét saját műveikkel gazdagiták, ötven asszonynál több is találkozék. Látni innen, hogy franczia országban a' festő művészetet sok asszonyok gyakorolják. Munkájik, mint remélni lehetett, többnyire apró és különféle nemű festvények, arcz-képek, táj- virág- és gyümölcs- festvények voltak. Sok parisi asszony az arcz-festést élelmi keresmény gyanánt üzi, mi által sokan független és kényelmes életet szerzének magoknak.

Van Dyk egyik remeke. Sarre-Albe-ban (Mosel megye) igen szerencsés találmányra jutottak. Egyik templomnak csinosgatása alkalmával egy régi szinte már ismerhetlen 's eddig eszre se vett képet vettek-le egy homályos szugolyból, 's azon véletlen gondolatra jöttek, hogy azt megtisztitsák. Mi után az azt egészen befedő mocsok és por letisztittaték, van Dyk-nek 8 lábnyi magos remek művét lelték rajta, melly keresztlevételt ábrázol. A' kép csudálandó szépségű, 's a' művésznek egészen kiirt neve olvasható rajta.

Girodet különczsége. Girodet festő nappal nem örömest dolgozott. Éjjel ellenben felkelt mintegy lelkesitő hidegleléstől elfogva, 's műhelyének falain függő gyertyájit meggyujtatván, feltevé viasz-gyertya-cseppes kalapját, 's e' furcsa öltözetében órákig festett volt. Ez által egészségét, testi erejét annyira elgyengité, hogy rövid életének vége felé geniusa csak valamelly holt testhez látszatott kötve lenni.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Gyászhir. A' nagy méltóságú magyar királyi udvari kamara igen szomorú veszteséget szenvede, midőn mélyen tisztelt elöülője n. mgú Vázsonkői gróf Zichy Károly cs. k. belső titkos tanácsnok 's aranykulcsos, m. kir. kincstárnok, és Moson megyei főispán ur becses életét a' halál, csak nehány napig tartó fájdalmas bél-gyulladás következésében, Budán dec. 15-én dél előtt elragadá, és szeretett hitesét n. mgú Seillern Crescentia grófnét csillag-keresztes és palota-dámát. 's 14 gyermekeit mély gyásszal

boritá. Valamint az' idvezültnek tisztelöji, ugy átalján véve a' Budapestiek renditő meglepéssel vevék e' nem reménylett bánatos hirt, 's köz sajnálkodás követé a' mindenektől tisztelt elhunytnak bús emlékét. Élete 57 évre terjedett. Tetemei 17-én estve 6 órakor beszenteltetvén Oroszvárra (Moson megyébe) vitettek, hol a' nemzetségi sirboltba tétetnek.

Érdekes porczellan findsák. Pesten a' harminczad épületének irányában 's a' magyar király czimű fogadó melletti Rupp-házban (13. sz. a.) vagyon Wanko Daniel és társának minden nemű porczellan- és kőedény-raktára, mellybe kevés idő előtt érkeztek-meg a' külföldről ama válogatott izlésű, rajzú, 's diszes alakú kávé- thée- 's cioccolade-findsák, reggelizési edény-készületek, gyümölcs- és csemege-tányérkák, mellyek mind belső értékökre mind csinos külsejekre nézve figyelemre méltók. Minthogy pedig az előttünk levő karácson és uj évnap innepein a' kölcsönös tisztelet, hála, barátság, és szeretet a' miveltebb rendűek közt némi ajándékkal is szokta vonzalma tárgya iránt gyengéd figyelmét bebizonyitani; figyelmeztetjük t. olvasóinkat az emlitett szép edényekre, mint ollyasokra, mellyek e' czélra minden tekintetből nem csak igen alkalmasok, hanem méltán kedvesek is lesznek. A' Magyarokra nézve pedig különös érdekűek vannak közöttek, azok t. i. mellyekről majd 300 különféle magyar felirások 's jelmondatok mosolyganak az ember elejébe. Áruk 3—4—5 pengő forint mineműségök szerint. Például a' magyar felirások 's jelmondatok közül ime némellyeket közlünk.

„A' baratság szép emléke
Legyen éltünk idvessége."

„Barátság és szerelem
Legyetek holtig velem.

„Boldog szerelem reménye
Éltünk legszebb éleménye."

„A' viadal emberé
A' diadal Istené."

„Közel hozzád, távul tőled,
Gondolatom csak felőled."

„Isten és haza!"
„Keserűt vegyitsd édessel!"

„El ne felejtsd távul barátodat,
Máskép rúttá teszed csak ten magadat."

„Szép szemed hogy ha e' sorra tekint,
Képzeld, barátod idvezel megint."

„Öröm kövesse minden léptedet
'S baráti sziv ölelje létedet."

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán a' dec. 11-én legelőszer adatott „Montalban Klára" (Bagosi Kovács Sándor által forditott) szinjátéknak czimszerepében Kántorné assz. jeleskedett. Mellette érdemmel állának Megyeri (Montalban), Tóth (Valmore), Telepi (La Grange) urak. — 12-én „Bartholomeo Caramanno" Houwaldnak szom. játéka jött szinpadra. A' hosszas (ámbár sikeresen röviditve előadott) 's csekély érdekű darabnak gyengéjeit helyesen fedezé Tóth urnak (Caramanno) és Lendvayné asszonynak csinos játékaik, és a'

kétszeres némakép; ámbár az utóbbiak végsőjében az akasztott embereket máskor látni nem ohajtjuk: de nem is volt természetes (minden bűvész vesszö nélkül) a' tömlöcznek vesztö hellyé rögtöni elváltozása a' börtönben volt személyekkel együtt. Lendvayné assz. (Flaminia) különösen jól adá haldoklási jelenetét. — — 14-én „doctor Pipitér" a' közönséget igen mulattatá. A' czimszerepben Megyeri ur, a' szeszélyes Tamásában Telepi ur szokott jelességgel játszának. Felvonások közben a' táncz-személyzet kettős lengyel és négyes magyar tánczot járt-el.

Nyiregyházán nov. 5-én gróf Zrinyi Miklós halála jött szinpadra Fejér jutalmi játékául Körner után m. Petrichevich Horváth Dániel fordítása szerint. Rég vártuk e'honi emlékezetes történetet; dugva is lett a' szinterem, de várakozásunk csalva. — Fejér Szolimant a' XVI-ik század hősét, mind teste hijányával, mind szavának suttogó hangjával, mind öltözetével éppen nem képezheté, hozzá járulván szerepének átalános nem tudása. Mechmet (Iván), Levi (Szigethvári) meglehetősen játszának; de Aliportuk, Ibrahim Beglerbeg, már Szigeth ostroma előtt bizonyosan a' Drávába haltak, mert csak a' czédulán láthattuk. — Zrinyi Miklóst Szalai olly erőtetett feszengéssel, 's idomtalan lármával adá, hogy Szigeth védőjeit nem annyira tekintet, mint borzasztó kiabálás látszaték kapitánjok iránti engedelmességre birni. (Ki is ne félne olly kegyetlen vezértől?) — Megdicsőült hősünk letenné halhatatlan nevét, ha mostanság feltámadván olly alakban képezve találná magát, mint a' millyenben itt ábrázoltatott. Ujlaki Péter (Szaklányi) élénken 's hősileg adá szerepét; csak ezen szavai „Szoliman most hivasd-elő orvosaid" e' helyett „most Szoliman hivasd-elő hóhéraid" inkább a' menekedni kivánó kicsin lelket, mint a' hős szellemet árulák-el. Juranits (Szilágyi) a' hazája, 's kedvese szerelmétől egy formán égő hőst valódilag képezé, 's minden jelenése hangos tapssal jutalmaztatott; nevezetesen mátkájától utósó bucsú-vétele alkalmával kalpagját szemére vágva olly magát elszánva rohant-ki, hogy sokan közülünk képesek lettek volna véle Mohácsra elmenve még egyszer Szolimannal megmérközni. Alapi (Bentsik) meglehetősen mondta-el kis szerepét, csakhogy fekete szakála, 's bajusza, veres égő haja inkább lengyel zsidóhoz, mint Zrinyi hős másjához tevék őt hasonlóvá. Évát (Luiza) alig lehete megkülönböztetni Helena leányától; öltözete most legroszabb volt. Helena (Fejérné) meglehetősen játszott, de ő se volt Helenának öltözve. Sereget kettőt láttunk; a' második felvonásban egy ifiút, az ötödikben egy aggott öreget. Halomhegyi Pál.

Kolosváratt nov. 23-án szinészink a' 9-ik bérletet Zampával kezdték. A' czim-szerepet Szerdahelyi adta. Vadság, fásult szív, mint kóbor élet következménye vonul-el Zampa karakterén; rettegni nem tud; a' természet feletti is, mint a' márvány szobor intése, őt csak futó habként mozgatja, 's vad szive megint az előbbi; igen pontosan adta szerepe valóját szeretett dal-

nokunk: Camilla feletti éneke, midőn ez ájulva lerogyik, elragadó volt. Camilla szerepében kedvelt énekesnénk Kubainé lépett-fel. Egész előadását művészi ügyesség jelelte, énekén báj, és kellem kölcsönösen fogtak kezet; különösen sikerült első ariája: hódolnunk kelle azon könnyűségnek, és tisztaságnak, melly itt olly magosan tünt-fel; sokszori taps jutalmazá az arra valóban érdemest. Látszott Kubainén, milly törekedő, 's ügyes volt a' tisztelt Dérinétől csinálni, 's azt, mi megható, eltanulni, és őt a' kitünőkben mintául venni. Pálya-béred jeles művésznő minden jók keblében él! — Dandolót Udvarhelyi, Capuzzi Dánielt Szilágyi, Rittát Klára köz tetszéssel adták. Latabár (Alfonzo di Manza) nem elég pontos szorgalmat fordított előadására többszer tévelygett énekében; hibás volt az is, midőn öklét keblére tette, és pedig felette sokszor; erről el-kell szokni, bátrabb, 's pontosabb gestust, és mimikát tanulván. Azonban Camillával énekelt két duettját jól adta. Játék végén Szerdahelyi, és Kubainé kitapsoltattak. Tömve volt most is szinházunk.

Győrött nov. 30-kán adatott Gleichnak Baranyi Péter fordítása szerint a' — „Doctor Pipitér vagy négy vőlegény, egy menyasszony" — 5 felvonásos vigjátéka, számos nézők előtt. A' czimszerepben Fekete ur, a' Pápán létező nemzeti szinész-társaság vezér tagja, mint vendég lépett-fel. Igyekezete 's ezzel párosult szorgalma felejtették velünk, hova emelhetné ezen szerepet egy mester-művész keze. Tamást a' buta, és tulságig bohóskodó szolgát Szaplonczay a' köztetszésig, valamint Évát is Bakyné a' megelégedésig létesiték. — Dec. 4-kén Zieglernek Komlóssy fordítása szerint — „tréfa és valóság" — czimű vig játéka hirdetteték: de minthogy a' nézők szerfelett kevesen voltak, a' játék elhalasztatott. — 7-kén adatott két kisebb darab, u. m. „speculatio pénz nélkül" — Holbein bécsi szinésztől irtt, 's Fáncsy volt budai szinész által fordított 2 felvonásos vigjáték; — és Telepi budai szinésznek — „Eleven holt házas pár" — egy felvonásos darabja rendkivül tömött számú nézők előtt. Az előbbiben megkülönböztette magát Magoss, mint Rózsa költő. Belőle, ha kedve, és szorgalma nem csökken, derék művészt remélhetünk. Hajlékonysága könnyű, actiói természetesek, kinyomók, állása bizonyos, és szava kellemes. Igen ohajtanók ezen fiatal szinészünknek, hogy legalább csak esztendeig is magát egy két mester-művész mellett mint Megyeri, Telepi, Fáncsy, 's a't. gyakorolhatná. — Az eleven holt házas párban szinte Magoss (Purczedl) és Bakyné (Évi a' nője) nyerének tapsokat tulságos bohóságaikkal a' galeria hőseitől. Ezen darab, noha ama finomság, élénkség, lángész, és csipősség nélkül való, melly a' vigjátékoknak elkerülhetlen megkivántatósága, még is a' miveltebb nézőt is mulatja, ha a' bohóskodások tulságig nem üzetnek; a' mire Purczedl és nője szerepeit vivőknek különösen ügyelni kell, nehogy a' darab a' szinpadról mint az erkölcsök iskolájáról, a' pór bohóskodások helyének tárgyává alacsonyittassék.

Jankó.

HANGÁSZAT.

Budán Perlasca D. ur magány-hangversenyt adott dec. 13-án délután 4 órakor az ország-ház kisebb teremében, mellyre minden rendbeli hallgatók olly nagy számmal gyültek egybe, millyent budapesti academiákon ritkaság látni. Előadattak: 1) Spohrnak nagy nonettja hegedű, viola, cello, violon, flauta, clarinet, oboe, fagott, és kürt szereken Serwaczinsky, Hora, Perlasca, A...s, Scheibl, Petschacher, Preisach, N. és Bodany urak által. — 2) Grillné assz. pesti színészné egy költeményt mondott-el, 's élénk tapsokkal jutalmaztaték. — 3) Moscheles J. klavir-concertjét (G minor) igen jelesen játszá Tsukly Mihál ur a' hangász-kar kiséretével. — 4) Minkné assz. pesti dalszínészné Rossinitól egy bravour-ariát szokott kellemével és köz tetszéssel jutalmazva énekelt, mellyhez a' klavir-kiséretet Tsukly ur játszá. — 5) Broch és Böhm uraknak kettős változatait ama kedvelt themára „Alexishoz küldlek téged" játszották hegedűn és violoncellón Serwaczinsky és Perlasca urak a' kar kiséretével, 's a' derék művészek zajos tapsot arattak.

Pesten a' nemzeti casinóban dec. 14-én tartatott hangászati mulatság kétszeres érdekű volt; mert nem csak olly nagy számú gyülekezet sereglett ma egybe, hogy csupán a' dámák két sőt három sorosan is diszes virág-füzérként hosszas gömbölyegben koszorúznák a' hangászati felemelt helyet, hanem egyszersmind egy nagy reménnyel biztató, és honi hangászatunknak mulhatlan diszt igérő rendkivüles tünemény is tevé azt ma különösen érdekessé. Mi után t. i. Haydn (gr. Apponyinak ajánlott) D-dur quartettja, 's Mozart C-quintettje jelesen játszatott volna, Fáy Gusztáv 11 esztendős ifiú, t. Fáy András táblabiró és koszorús irónknak jeles fija, magyar köntösben 's már felléptekor is tapsokkal tisztelve ült a' fortepianóhoz, és Onslownak Es-dur sextett-jéből öt vonó hangszer kiséretével három darabot játsza-el bámulandó ügyességgel. Felőle már idei folyóiratunk 200-dik lapján dicsérettel emlékeztünk. Szivörömmel nyujtunk most ismét koszorút e' jeles ifiúnak, kit a' magyar nemesség köréből mint elsőt vala szerencsénk fővárosunkban ismerni, ki olly gyengéd korában illy nagy tökélyig lépett vala elő a' hangművészet szép pályáján. Jeles játszás-modját mind két kezének egyirányos sebességi készsége, korához irányzott ereje, 's kifejezése, helyes hangvétele, és különösen a' tactusban igaz szilardsága bélyegzik. — Minden darabja után zajos tapsokkal tisztetelteték, 's a' derék kis művésznek kiki hervadhatlan művész-koszorút ohajtva valódi szív-elégedéssel hagyá-el a' tolongó sokaság közt e' mai érdekes mulatság teremét.

Jegyzet. A' pesti uj muzsikai intézetre szánt nagy hangverseny nem reménylett akadály végett jövő vasárnapra (dec. 21-re) halasztatott.

DIVAT.

LIV-dik divatkép az 1834-ki 101-dik Honm. mellé. — Kalap atlaszból chinai rózsával ékesitve; felruha indiai bársonból; uj szabatú köpönyeg zsinór diszitvénynyel. — Bécsi divat dec. 11-én: rövid ruha veres damaszt-ból zsinór-diszitvénynyel, melly aranyos gombocskákról lógg; tüll-vállkendő; felruha atlaszból szines bársonnal ékesitve; gallérja tarlatanból; bárson baret strucz-tollal; atlasz kalap virággal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

LIV. Divatkép.

(Párisból nov. 30-án.)

Chinai rózsával díszlő attasz-kalap, felruha indiai bársonból, ujszabatú köpönyeg.

1834-ki 10-ik Honművész mellé.

MTA AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

102.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap december 21kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Vadászat egy szarvorrúra Keletindiában. 1829-ki nov. 14-kén a' batangi Pangorangtól (herczegtől) meghivattatva megjelentünk a' hires vadászatra Ginsingbe, Pekalongang fő residentia keleti határába. Miután ott az éjt eltöltöttük, tovább vettük utunkat a' vadászatra rendelt hely felé, melly a' nagy posta uttól mintegy fertály órányi távulságra esett délnek. — A' tájék itt puszta és lakatlan. Sürű erdők, mellyek észak felé a' tengerig csaknem három órányira terjednek, adtak lakást ezen nagy vadnak, mellyre most indultunk. Már nagy térségű földet besövényeztek, 's már is három szarvorrú (Rhinoceros) és nyolcz vad ökör, mellyek közt hat bika egy tehén és egy borjú találkozék, valának bekeritve. A' hely 3—4 lábnyi széles árokkal vonatott körül, nehogy a' szarvorrú a' sövényt keresztül törhesse; mert tudva van, hogy midőn a' szarvorrú dühének és erejének semmi sem állhat ellen, azt egy kis árok legott meggátolja. A' sövényzet hosszanta több helyeken 8—10 lábnyi magos kis bambus kunyhók valának felállitva, mellyek a' vadászoknak tartozkodó helyéül szolgáltak. A' déli részen ezer meg ezer nézők seregeltek össze minden vidékről, falukról, és városokból a' vadászatot nézni.

A' szarvorrúnak leginkább szarvát, bőrét és vérét tartják nagy becsben a' Chinaiak; és nevezetes az, hogy a' Chinaiak, 's Japanok a' szarvorrú szarujának ugyan azon sajátságot tulajdonitják, mellyet annak ez előtt Európában is tulajdonitottak, t. i. hogy bizonyos jelek által a' mérget ismerteti meg. Vérét nagy hasznúnak tartják lenni nehéz belső betegségekben. Bőrét, husát, fogait, szóval mindenét, mi a' szarvorrúhoz tartozik, orvosság vagy ellenméreg gyanánt tekintik. Ellenben a' vad ökrök husa kedvencz-ételök közé tartozik. Kiki iparkodott tehát ezeknek kézre keritésében. A' legmagosb fákon is lehetett látni vadászokat, kik onnét a' sürűben rejtezkedő vadra kis tüzgolyókat hajigáltak, hogy őt felriasszák.

Mihelyt a' számunkra rendelt helyet elfoglaltuk, legott lehetett hallani a' szarvorrúnak rettenetes bőgését. Ez közel feküdt volt hozzánk a' sürűbe elrejtve; de most a' vadászok lármájától, és tüzes golyók által felriasztva egyenesen felénk tartott, 's nem tagadom, hogy első megpillantására jó formán megijedtem, és aggodalmasan tekinték a' kis árokra, melly bambus-kunyhóinkat elválasztá.

Azonban mind addig hagytuk felénk közeledni, mig egészen jól lövés alá nem kaphattuk, mit meg is tettünk, 's erre a' dühöngő állatot távozásra késztettük, miután egy golyót nyakába, többet pedig hátába kapott volna. Golyóink félig ólomból félig ónból valának öntve; irányzatos távulságra keményen találtak. Mondják, hogy a' szarvorrú egyedül csak hasa, szeme és füle környékén volna sérthető; de én fejében is több golyót leltem elég mélyen betapadva. Teste bőréről sok golyóbis vissza pattant, ámbár csaknem fél hüvelyknyi mély lyukat ejtettek rajta.

A' szarvorrú, melly most a' vadászkörnek nyugoti részére voná magát, itt egy csoport vad bikára bukkant, mellyek általa üzőbe vétetvén iszonyatos bőgés és hortyanás közt szaladtak végig a' vonal mellett. Az ejtett lövések által ketteje elesett, 's több megsebesitteték. A' megsértett szarvorrú a' bikákat egészen a' vadászkörnek közepéig üzte volt, 's ott egy másik szarvorrúra találván azzal iszonyú viadalra bocsátkozék, mellynek nézői valánk. Ama távulság tőlünk, mellyben a' viaskodók küzdöttek, sokkal nagyobb volt, hogysem golyóbisok által elérhettük volna őket; 's hiszem, habár ez lehetséges is lett volna, a' legtüzesb vadász is félre teszi vala fegyverét illy csudálatra méltó ritka látvány előtt. A' viadal rövid, de dühös volt. A' kisebbik szarvorrú, mellyet később nősténynek lenni tapasztaltunk, nehéz golyót kapván fejébe, hatalmas társa elől elfutamodék; kevés idővel azután ujra láttuk egy harmadik golyóval előttünk megjelenni 's ekkor nehány hatalmas lövés őt végképpen földre terité. A' harmadik keményen megsértett szarvorrú most dühében a' korlátot törekvék kifeszíteni, ugy hogy a' mellettünk felállitott kis kartácsokkal megtöltött ágyút valánk kénytelenek reá kisütni, mi azután őt távozásra kiszté, 's végre az ároktól és kiabálók zajától vissza ijesztetve egyik ügyes vadásznak csője által elejtetett. *(Végzet következik.)*

SZORGALOM.

Harisnya-kötő masina. Bizonyos londoni mechanicus nem régiben harisnya-kötő műeszközt talált-fel, mellyet olly formán kell mozgásba hozni, mint a' kézi orgonát, 's mellyel még négy esztendős gyermek is igen rövid idő alatt szép és jó harisnyákat képes kötni.

SZOBRÁSZAT.

Niobe csoportozata.

Amphion neje a' hagyomás szerint Niobe volt, ki Thebenben uralkodott Zethussal közösen, 's kivel ő ezen várost felépitette. Niobének 7 fija volt 's 7 leánya, és büszke levén virágzó gyermek-maradékira annyira elfeledkezék magáról, hogy Latonánál, Apollo és Diana anyjánál, többnek tartá magát, kinek csak két gyermeke volt, 's ezen daczosság megbüntetéseül vala kénytelen látni gyermekeit elhunyni az érintett istenpár nyilai által eltalálva. A' fájdalom 's kétségbeesés kővé változtaták őt hosszas tébolygás után, mellyre még mutattak a' Sipylus hegyén, atyjának Tantalusnak országában. Amphion és Zethus is elestek, midőn haragtól elragadtatva Apollo szentségébe rontani akartak, az isten nyilaitól által szurva. — Ezen költemény (Mythe) gyakran használtatott a' művészek által tárgyaik előterjesztéseül. Fő alapja ezen mesének azon szóbeszédben látszik lappangni, mellyet ama fiatal emberekről szokás mondani, kik hirtelen meghaláloznak, hogy Apollo vagy Diana nyila találá-el őket, valamint is a' kővé változás majd csak minden nyelvben a' megmerevült kétségbeesés fenső fokának közönséges képe.

A' hajdaniság leghelyesb műszüleményeinek egyikét, melly az utóvilágra áradt, az ugy nevezett Niobe csoportozata teszi. Azon szobrok, mellyekből ezen csoportozat áll, Romában ásattak-ki 1583-ban a' lateran-portánál, 's Florenczban a' Rotunda la Tribunában állittattak-fel. — Ezen remekműnek tárgya egy ijedségbe 's aggodásba esett anya kedves szép gyermekeinek körében, kiket halálos nyilak érnek.

A' nélkül, hogy tudnók azon mesét, melly Tantalus leányát 's Amphion nejét tárgyazza, érthető a' megtekintőnek, hogy itt ijedséggel teljes rettegés jelenete van előterjesztve, 's hogy a' leányt, melly annyja ölébe siet, veszély fenyegeti, mellyet az anya félelemtől elfogódva tőle

eltávoztatni iparkodik. Niobe a' fődarab azon alakok közt, mellyeket ezen csoportozathoz számlálnak, 's őt érdekli ennél fogva a' műértő figyelme annál inkább, miután kétes marad a' többi alakra nézve, ha valljon azok a' csoportulathoz tartoztak-e, ha ugyan öszvesen egészt képeztek-e, 's ha azok talán inkább a' költemény teljes előterjesztéseül szolgáltak-e, hogy sem a' műnek végzéseül. Ezen érintett alakok, mellyeket valóságosaknak avagy antikoknak lehet tartani szépségök miatt, csaknem öszveleg egy szellemben vannak dolgozva; 's hitelt érdemel, hogy mind ezek Scopas, vagy más nevezetes mester műszüleményei a' görög művészet legvirágzóbb korából, legyen bár, hogy elrendeltetésök soha se volt felállittatni azon rendben, mint azok jelenleg vannak, 's hihetőleg egyes fülkékben részekre elosztva kelle előterjeszteniek azon szerencsétlenséget, melly Niobet érte gyermekeire nézve. Ez világosan mutatkozik az anyán, ki egyedül csak legfiatalabb gyermekével foglalatos, mellyet magához szorit, 's nem látszik észre venni a' többit, kiket hasonlag végső veszély fenyeget, vagy kik már halálos nyilakat tartanak melljekben. A' többi alak majd közelebb, majd távulabb áll tőle, 's pedig akkép, hogy ő csak ama legifiabb gyermekén öntheti-ki fájdalmit, mellyet végre Apollo és Diana nyilai találtak-el. Ha ezen tekintetet választjuk magunknak, ugy már a' képzelet igen közelg a' valósághoz, hogy t. i. a' művész elválasztott fülkékbe osztva akará előterjeszteni az egyes alakok, avagy kis csoportozatok által a' megbántott istenségek minden nevekedő bosszúállásinak momentumait. A' halálos nyilak legelőször is Niobenek a' tőle legmesszebb álló gyermekét érik, 's végre az ártatlan egyszerű leányt, ki sebes futva keres védelmet anyja kebelén. Ezen csoportozatnak tekintete legalább nem érdemetlen a' művészre nézve.

Novák Dániel.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Czukor-készitő. A' hirlapok korábbi tudósitásai által értesittettek már a' honosok, hogy hazánknak több helyein kedvező sikerrel állittattak czukor-gyárok, mellyekben répából a' legfinomabb czukor készittetik. Nem rég érkezett Pestre pozsoni hazánkfija Limberger Gyula ur Bátorkeszről, hol, valamint több más egyebütt is megalapitott sikeres intézetei után, a' hasonnemű czukor-gyárt virágzó folyamatba hozá, és most szolgálatját ajálja

mindeneknek, kik utasitásával élni kivánnak a' répából készitendő czukor iránt akár kicsinben akár nagyban. A' kiterjedtebb intézetet felállitni kivánók személyesen vagy bérmentes levelekben kereshetik őt meg, ki a' fő vonalok iránt ingyen kedveskedik utmutatással. Egyébként pedig csekély jutalomért kész saját lakásán minden asszonyságnak 's házi gazdának nehány óra alatt utmutatást adni, mikép készithet kiki magának csekély fáradozás mellett répából (czukor-répa, beta altissima, Runkelrübe) csupán konyha-szereinek segedelmével annyi czukrot, mennyi házi szükségeire elegendő. Ezen kivül utasitást ad, mikép lehet ugyan azon czukor-répából igen finom izű liqueur-t késziteni, és a' tejet több hetekig eltartani a' nélkül, hogy megromoljék, melly utóbbi módnak ő maga a' feltalálója. Minthogy a' czukor-répa-termesztésen kivül a' belőle készitendő czukor ugy szóllván majd semmijébe se kerül az embernek, kiki könnyen által látja, milly hasznos lenne Limberger ur igen egyszerű bánás-módjának szapora terjedése honunkban, mi által sok pénz megmaradhatna hazánkban, mellyet évenként tetemes mennyiségben küldünk külföldre. A' házi asszony mind városban, mind falusi gazdaságában milly jutalmasan juthatna czukorbéli szükségeihez, — emliteni se kellene. De a' fiatalság is Limberger urnál (lakik Pesten az uj épület irányában a' korona utszán felül kezdődő hold utsza szegletén 356-ik szám alatti Rupp-házban jobbra) különös érdekkel láthatja kicsinben ezen czukor-készités módját, és a' már kész czukornak különféle nemeit. A' tudósitó, mint szemmel látott tanú, hitelesen ajálhatja a' tisztelt honosoknak ezen ügyet, 's hazánkfijának figyelemre méltó szorgalmát.

HAZAI HIRLELŐ.

Szegedi sétahely és muzsika-intézet. Bátor e' nemes városnak tanácsa, választott, és köz polgársága erős törekedéssel, 's nemes lelkesedéssel volt mindenkor azon, hogy bár neha némelly magányosok által tett derék és példás áldozatoktól segélve a' szépet, jót, és hasznost létesithesse: az utóbb lefolyt véres századok setét köde még is olly akadályt vetett a' lelkes igyekezetnek, hogy a' reménynyel elvetett magvak egyedül a' jelenkorban kelhettek-ki; vagy ha előbb kikeltek is némellyek, ennek számára nevelhették zsenge gyümölcseiket. — A' köz ohajtásnak létesithetése végett egy czélra vezető tervnek készitésére kirendelt küldöttségnek a' kor szelleméhez mért előadása lehetett olly szerencsés, hogy az valamint a' tanács ugy szinte választott község által is jónak találtatván, 's elfogadtatván, annak azonnal teljesitése elrendeltetett. — Igy lett a' majd óriási, két hónapi tartós, és költséges munka után ősz-korbeli várunknak hid melléki oldalán egy közönséges sétáló hely. Az egyenesités, töltetés, iszaphordatás, 's a' már 500 mintegy két öles magosságú hat nemű fáknak tiz rendben lett elültetése, és ezen munkának olly kevés idő alatt történt véghez vitele ujolag bizonyságot hagyott nekünk ar-

ról, hogy csak akarni, és pedig lelkesen kell csak akarni, 's a' legnehezebb munkák is ohajtott létre emelődhetnek. Tettes nemes Csanád vármegye táblabirója, és nemes városunk polgármestere Petrovits János ur mindenkori, és csüggedhetlen fáradozásainak köszönhetjük leginkább, hogy e' nagy munka illy csekély idő alatt bevégeztetett. — 'S valóban édes reménynyel éltettetünk, hogy a' végzet kedvezőleg mosolyg e' szép iparra, 's még a' jelen kor érett gyümölcseit szedheti a' köz kivánat valósitására tett intézetnek. — Szinte egy korú ezen munkának kezdetbe lett vételével e' nemes városban az is, hogy negyven tagból egy társaság folyt össze „a' hangászat-pártfogoló egyesület" czime alatt tizen három uj-lakosnak Tirnauer György városi hangász által leendő oktattatásukra, forma-ruhákkal ellátásukra, 's a' megkivántató muzsikai szereknek megszerzésökre. Ez egygyé állván férjfiúi erős lélekkel megtöré a' fondorkodó irigység által elejébe hengeritett gáncsokat és természeti akadályokat, a' 's minden muzsikai szereket jól játszó oktatónak tanitása után a' tökéletesülés már annyira haladt, hogy az érintett uj lakos hangászok ma már nem csak a' köz helyeken bámult előhaladásuk mellett örömmel hallatnak, hanem az egyesület által tartandó társaságos farsangi mulatságokra is alkalmaztatni fognak. Csak egyesség, nemes törekedés, saját hiúságunknak a' köz haszonért feláldozása, ön terveinkhez makacs nem-ragaszkodás, a' józanabb javalatok elfogadása 's végbe is hajtása, és a' valódi czélnak, nem pedig annak, hogy a' czélba vett terv ki által készitteték, nézése kivántatik-meg a' jónak, szépnek, és hasznosnak kivitelére. — Vivjunk-meg az akadályokkal, 's mindig egy, vagy is köz czélra törekedve irányozzuk nézetinket, 's tettinket. Legyünk egyek, kezet fogva, 's egyet értve feleljünk-meg testtel lélekkel a' köz ohajtásnak, 's hogy el ne tántorulhassunk, tartsuk szüntelen szemünk előtt választott polgárságunk tanácskozási teremében álló ezen lelkes mondást:

„Egyesség nevelé mindég e' városi köz jót!"

Miskoltzy István.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán dec. 15-én Pály Elek ur jutalmi játékául először adatott „Mátyás király választatása" eredeti daljáték 3 felv. irta Szentjóbi Szabó László; muzsikáját szerzé Arnold György és Heinisch József. Ezen darab mint szinjáték még 1792-ben iratott fels. uralkodó fejdelmünk koronázási innepére, 's az óta a' budapesti magyar szinpadokon több izben adatott: daljátékká a' mult évtizedben változék által, 's mint illyent az emlitett napon legelőször láttuk. Mi a' textust illeti, honunkat illető tartalmán (Mátyásnak a' rákosi gyülésen királlyá választatásán és a' pragai fogságból kiszabadulásán) kivül, kevés érdekes cselekvés levén benne, semmi különöset felőle nem mondhatunk. Mint operát ama

neműek közé számithatjuk, mellyek dalszinészinknek szilárd stylusaik tekintetében tanulmányul szolgálhatnak, 's őszinte megvalljuk, hogy csekély számú dalszinészinket, 's a' betanulásra engedett egy hetet tekintvén meglepettünk a' dicséretes szorgalom és siker által, mellyet az előadásban szinészink bebizonyitának. A' nagy orchestrumra irt muzsika, 's több nehéz darabok, mellyekre csak gyakorlott énekeseket mertünk volna állitani, ama kardalok, mellyekre 30—40 ember kivántatnék, meglepő helyességgel sikerültek a' csekély tehetséghez képest. Ujabb bizonyságul szolgált ez nekünk, hogy czélirányos intézet mellett a' dalszinészetben honosink milly könnyen és sikeresen haladhatnának elő. Különös érdekű volt az 1-ső felv. finaléja, a' 2-dik felvonási hármas és négyes canon, amaz Katalin, Mátyás, Madróczy (Mogyorósy l. a. Lendvay ur, Pályné assz.), emez Mátyás, Madróczy, Lindvay (Pály ur) és Gara (Bartha ur) között. A' 2-dik felv. finaléja elmaradt. A' darab egyéb érdekét nevelék Kántorné assz. (Hunyadyné), Megyeri ur (Vitéz), Tóth (Szilágyi), Baranyi (Podiebrad). Nézők nagy számmal. — 16-án a' „mexikói völegény" adatott.

Kolosváratt nov. 26-án Kisfaludy Károly „Stibor Vajdája" adatott. Az idvezült szerző Stibor caracterét év-rajz után 's ezzel egyezőleg festé: határtalan zsarnokság, példátlan keménység bélyegzék őt történet szerint is; de a' lelkes iró részletekben 's körülményekhez képest élénkebben varázslá elő, 's vadsága exaltatiójára situatiokat teremtett. Hol a' historia hideg 's kopár vonalt közöl, ő a' jeles, lelkünket rázó állásokat a' caracterből folyó kisebb nagyobb tetteket állit, mellyek sugárként vissza verődve, Stibor caracterének focusába egybe gyülve, tökéletes egészet formálnak a' zsarnokról adott képről. Stibort Udvarhelyi játszá. De hol volt az a' szemen, ábrázaton, szókban, mozdulatokban kitörő durva kegyetlenség? hol az inség és nyomorúság feletti sátán-nevetés? — Ő egy mostani durva kastélyos urat mutatott csak, kit keménységre csupán helyezet határoz. De Stibor nem illyen, még pohár 's vadászat közt se; kegyetlen tett fűszerezi gyönyörét; álmát inség-hozás őrzi; ébredése öldöklési vágy; munkája halál-osztás; jajszó, 's kinzás kedvelt gyönyörök előtte; keblét atyai érzés se mozgatja. Igy szerettük volna mi ezt látni Udvarhelyitől; de sem öltözetén, se arcz-vonalain nem találhattuk-fel Stibor valóját. Ezt pedig csak annak lehet tulajdonitani, hogy komoly vizsgálatot nem tett Stibor caracteréről. Utósó jelenetét azonban, midőn kigyó marja-ki szemét, művészileg 's lélek-hatólag adá; éppen azért nem szivelhetjük, hogy ki ezt illy tökélylyel játszá, mért nem adhatta az egészet is ugy. Beható, elnéző lélekkel párositott szorgalom jeleli a' művészt, 's Udvarhelyitől ezt tettel is megkivánjuk, mert van tudománya. Demetert, kinek hasonlag bajos állása van, kimeritőleg tünteté Szentpéteri elő. Beczkót Kubai sok helyt igen jelesen, átaljan tetszésre; Rajnaldot Egressi, Margitot Székelyné, Gundát Luiza, Dezsőt Szilágyi köreiknek megfelelve valódilag adák. Dobrochnát Eránosznéigen szerencsétlenül, Mátét Szerdahelyi jól játszották.

Kassán nov. 25-én „Donna Diana“ czimszerepében Komlóssyné assz. és Czelesztin ur (Caesar) teljes dicséretet érdemlének: ellenben László ur (Perin) kitünő jelességgel játszott. Ezen szinész finom gyengéd játszásával helyes felfogást és előadói tehetséget tud egyesiteni. Hihetőleg jó mintákat választott, mi e' fiatal embernek becsületére válik. Ő már a' publicum kegyességét megnyeré, mellyre érdemes is. Finom tréfás és bonvivant caracter igen illik neki, de nem ugy a' tragicai, mivel kevessé vékony organuma van. A' 3-dik felv. után Dériné 's Fülöpné assz. és Hubenay ur által éneklett hármás dal (Bellini Normajából) tetszett. — A' mostani bérlet türhető. — 26-án „a' királyi parancsolatban“ Kilényi ur éppen nem volt király előttünk; ő e' szerepet egészen helytelenül fogá-fel. — 27-én „Szapáry Péter“ czimszerepében Czelesztin ur kielégitett. (De mint Abellino sok kivánhatót hagyott maga után.) Komlóssyné (Ilka) megfontolt játszását ismét dicsérettel kell emlitenünk; érdemlett tapsokat is nyert. Fülöpné assz. (Trencsényi) igen sietett beszédében, 's rövid öltözete vissza tetsző volt. Egyébiránt jól használható tag. Kilényi urral (Hamsabég) ezen estve jobban meglehetett elégedni. Bár a' végtagoknak elharapásától, és gyakori nyelvbotlástól őrizkednék, állását valódibban 's tagjárásait idomosabban intézné. Benke Rozália l. a. kellemes jelenet volt, 's több izben megtapsoltaték. A' néma ábrázolat (4. felv.) jól sikerült. Átaljan fogva e' társaságnál igen észre vehető az öszve munkálkodás, mi nagyon kivánatos. Azonban a' tudósító nem állithatja, hogy azt a' két honbeli magyar társaságok közt szini jelességre nézve elsőnek lehetne mondani, mivel a' budai 's kolosvári (nyilt szivvel mondva) több olly tagokat számlál, kiket Thalia a' magyar szinészet pályáján bizonynyal első helyekre érdemesite: azonban minden műértő méltán el fogja ismerni, hogy Komlóssy igazgató ur, mint már mondottuk, teljes dicséretet érdemel fáradozásáért ama fiatal tagtársaival, kiknek ő czélirányos helyökre állitását sikeresen érti, 's individualitásukat pontosan felfogni tudván oda rendeli őket, hol hatással munkálódhatnak. Ebből jól feltaláló, szorgalmas, és okos rendelőt 's kormányzót lehet benne ismerni, 's mellette ama fiatal kezdők bizonyosan előmenetelt teendnek.

Kassai.

DIVATOS HIRMONDÓ.

Parisban a' nagyobb társaságokban látott ékes asszonyi öltözetek közt kitünőbbek ezek. — Sárga virágos nyilt ruha lila-atlaszból szalag-fodorral körözve; a' kilátszó alsó sárga atlasz-ruhán blonde-tüllből magos lebegény. A' test à la Sévigné csipkével ékesitve; az ujjak három soros szalaggal diszitve. Fekete bárson-kalap hosszú sárga tollal. Zománczba illesztett opálfejdisz. A' kesztyű felett szalag-bokor; a' ruha színéhez hasonló. — Gesztenye szinü nyilt ruha bárson virágokkal körül keritve; alruha rózsa-atlaszból à la Ninon szerint helyezett 4 blonde-lebegénynyel. Blonde-mantilla, blonde-manchette kétfodorral. Gesztenye szinü kis kalap virágbokrétával. Halaványkék atlasz-ruha ezüstös apró rajzokkal; fehér oszlop-rajzos alruha blonde-ból; ékes blonde-mantilla ezüst virágos gaze-szalag-bokrokkal ékesitve egészen le a' csipelyig.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

103.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN szerdán december 24kén 1834.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Vadászat egy szarvorrúra Keletindiában.

(Végzet.)

A' megmaradt szarvorrú, melly még ide 's tova szaladgált, közepette a' körhelynek egy vad kanra bukkant, mellyet olly erővel lóditott a' levegőbe fel, hogy ez leesvén nyomban halva maradt a' földön. A' csoport vad bika mindegyre üzetett általa; egy második megrohanás alkalmával láttuk, miképpen egy vad tehénnek hasát felhasitotta, ugy hogy az, szegény, kilógó belekkel szaladgált fel 's alá. Most iszonyú bömböléssel egyenesen nekünk tartott, 's a' bokrok, mint gyenge fű-szálak, lapultak-el talpa alatt. Történetből itt az emlitett nőstény szarvorrúra bukott, mellyet uj dühösséggel megtámadott, 's jobbra balra megforgatott. Alkalmatosságot ada ez nekünk reá ismét több lövéseket ejthetni, mellyek után közelünkből eltávozott, de a' déli részen valamelly ügyes jávai vadász a' végső lövéssel azt leteritette. Közönséges lön most az örömriadás, és a' Jávaiak százankénti tódultak minden felől, hogy kiki magának egy részt elvihessen a' szarvorrúból. Olly mohósaggal tevék ezt, hogy még a' körülöttek szaguldozó vadbikáktól se tartanának, mellyek ugyan már jó formán elbágyadván egymással viaskodva kisurrantak a' sürűből. Mi mindent, megtettünk, mit lehetett, a' Jávaiakat visszatartoztatni; de hasztalan; — rövid idő alatt a' szarvorrúknak se husát, se bőrét nem lehetett látni, 's csak nagy ügygyel bajjal juthattunk két fejnek birtokába. A' nagyobbiknak szarva nem volt egészen 1 lábnyi hosszú, miből következtethetni, hogy még igen fiatalok voltak. Három órakor délután tehát három szarvorrú és hét vad bika feküdt halva, 's ezzel vadászatunknak vége volt. Visszafordultunk éjjeli szállásunkra, hova az elevenen megfogott, fenemlitett kis vadborjú is elhozatott. — De még egy kalandot kelle érnünk, melly nem kevés alkalmat adott tréfálkozásra és nevetésre. Éjfél tájban t. i. valamelly szokatlan lárma ébresztett-fel álmamból.

Felkeltem tehát fekvő helyemből, hogy megnézném, mi történt; midőn egyszer nekem szökik a' vad borjú, melly rekeszéből kitört, 's egyenesen nyilt szobámba rohant, hol is mindent, mi utjába jött, össze vissza tördelt. Végre a' vastag ágy-leplek közt megakadott. Sebesen oda szökvén megragadtuk fegyverinket, hogy uj vadászatot kezdjünk, melly sokkal veszedelmesb lehetett volna, mint a' nappali, ha a' bikafi a' nyilt ajtót meg nem találván homlok egyenest vadonába ki nem szaladt volna.

Pityóka. Roussel de Vauzéme ur a' parisi tudományos akademiának egy emlék-irást nyujtott-be a' pityókával (burgonya, krumpli) élésnek befolyásáról a' czethal-fogással foglalatoskodó hajósok egészségére, mellyben emliti, hogy egyik amerikai hajóban, mellyben a' pityóka elfogyott, a' vérveszély legott uralkodni kezdett, 's minden orvosi segedelem daczára is dühösködni meg nem szünt, mig nem valamelly hollandi hajóra bukkantak, melly pityókájinak egy részét átengedé, 's a' legénység legott egészségesedni kezdett.

SZORGALOM.

Királyi könyvnyomtató műhely Parisban. Ezen intézetnek 56 féle teljes keleti irás-abécéje vagyon, melly minden ázsiai népeknek mindannyi irásaikat magában foglalja; hasonlóképpen 16 olly europai népek irása, mellyek nem deák betűkkel élnek. Mi pedig a' deák betűket illeti, azokból 46 féle tökéletes nemeket bir minden nemű formában és nagyságban. — Ezen betűk öszvesen 375.000 kilogramot, (mintegy 7000 mázsát) nyomnak. Sajtója pedig annyi van, hogy naponként 278.000 ivet képes lenyomtatni, mellyek öszvesen 9266 nyolczadrét kötetet tesznek, egy egy kötetet 30 ivnyivel vevén. Ezen iszonyú mennyiségű készületek lehetségessé teszik, hogy mintegy 5000 megszedett formák készen tartathatnak, mi nagy idő- 's költség-kimélést ad. Ezen intézetben évenként 810.000 bál papiros, naponként pedig 26—32 bál dolgoztatik-fel. A' dolgozók száma 350 emberre terjed.

Nagy mozsár. Sokszor beszélték, hogy Metzben próbát tettek volna Paishans ezredes mozsarával; de ez hiba, mert franczia országban illy mozsár nincs. Csak Antwerpiában tettek próbát azzal, 's annak következésében csináltatott a' belga kormány egy olly mozsarat a' nevezett

ezredesnél, melly nem régen készült-el Lüttichben. Ezen mozsár 14000 fontot nyom. Öntése után még hat nap mulva is tüzes volt mint a' parázs, 's még tiz nap mulva is meleg. A' golyó, mellyel meg fog töltetni, 1000 fontot nyom, 's egy egy töltésre 100 font puskapor kivántatik. Hogy ezen bombát 1000 meternyire lehessen kilőni, 6 kilogr. puskapor kivántatik hozzá; 13 kilogrammal 1890 meternyire vitte a' golyóbist, 's a' homokba, melly nem igen szokott engedni a' lövésnek, két meternyi mély lyukat vájt; elpattanásakor 6 meter kerületű lyukakat csinált, noha csak felényire volt megtöltve. A' hasábokat, mellyek közül nehány többet nyomott 80 kilogramnál, 300 meternyire lóditotta. Paixhans ezredes bomba-ágyúkat is gondolt-ki, mellyek az ő nevét viselik, 's irtózatos pusztitásokat tesznek. Ezek közönséges bombákat lőnek, 's több mint egy mázsa kartácsot lóditanak nagy messzeségre.

INTÉZET.

Császári, 's polgári fegyvergyár Bécsben.

A' császári nagy terjedelmű fegyvertár-épület egy részét már 2-dik Max császár épitteté-fel 1569-ben; de csak 1-ső Leopold alatt nyerte tökéletes bevégzését, ki és követői által minden fegyver 's hadszer-nemmel láttatott-el. Ezen épület egy udvart környez, melly hosszas, 's nem egészen egyenes szegletet képez; a' földszin-emeleten kivül van még egy emelet felette, 's az épületnek belső oldalain depositoriumok és műhelyek vannak. Az első emelet, félbeszakadatlan 's körüljáró teremekből álló sort ábrázol, mellyek mindennemű fegyverekkel legdiszesebben 's leghelyesb izléssel ékesitve vannak még pedig akkép, hogy az azokból képezett oszlopok, padlásozatok 's t. aff. kellemesen meglepik a' vizsga szemlélőt. Tömör mellfalak alkatában száz ezer fegyvernél több van felállitva. Ezen teremek egyikében láthatni herczeg Lichtenstein Wenczel ércz-mellképét, mellyet köszönet nevében tétete neki Maria Therézia 1758-ban azon hazafias iparkodásiért, mellyet a' pattantyúság jobbitásában tett, 's mellyen következő a' felirás: „Restaurator rei tormentariae.“ Ezen mellszobornak ált-ellenében szemlélhetni Ferencz romai császár és Maria Therézia mellképeit is, mellyeket viszont az imént nevezett herczeg állittata a' két fejedelemnek. Ezen teremben láthatni ezentul a' legdrágább 's legritkább fegyvereket, 's nehány különösen nevezetes győzedelmi jelképeket az austriai seregtől.

A' hely szüke nem engedi felhozni mind azon fegyver-nemeket, mellyek hires bajnokok sajátjai voltak, 's azt eszközlik, hogy ezen fegyvergyár egyike a' legnevezetesebbeknek Europában. A' historiai nevezetességek közé tartozik ezen arsenalban Adolph Gusztáv átlyukasztott mellénye jávorszarvas bőrből, mellyet ezen fejedelem Lützennél viselt vala halála napján. Van az emlitett nagy teremen kivül még más három szeg terem is, mellyekben várakként vannak a' fegyverek összeállitva, 's ezek valóban méltók a' megtekintésre. Láthatni az udvarban sok igen régi 's tüzokádó csőken kivül egy, magoslatú művel gazdagon diszitett, ágyút, 's azon historiai nevezetességű hosszú vaslánczot, mellyel a' Törökök el akarák zárni Budánál a' Dunát. Ezen láncz 8000 szemből avagy tagból áll; mindenik 20 fontot nyom, 's igy az egész 1600 mázsa nehéz. Annak, ki ezen arsenalt meglátni kivánja, jelenteni kell magát a' general-artilleria-directionak canczellariájában az udvari hadi fő kormányszék épületében.

Bécs polgárai több alkalomnál bebizonyiták császárjok iránti hűségöket 's buzgó indulatjokat; különösen pedig kinyilatkoztaták azt Bécs ostromlásakor a' Törökök által, melly fejedelmi fő várost ők álhatatosságuk 's vitézi magok viselete által megoltalmazni segitének. Ezen hős tettökért megengedé nekik a' császár, hogy fegyverkezetten maradhassanak, 's ez okból van nekik már több század óta saját arsenaljok. A' hagyomás szerint álla már illy épület 1444-ben fegyverpajta nevezet alatt. Bizonyos azonban, hogy a' valóságos fegyvergyár-épület 1564-ben készült-fel. A' mostani arsenal a' „Hof" nevet viselő téren áll, 's egyik a' legszebb épületek közül Bécsben, mellyet saját költségén épittete a' polgárság jelen alkata szerint. Következő rajta a' felirás: Imperante Carolo VI. instauravit S. P. Q. V. Anno 1732. Ezen deli épitvény egy földszin-emeletből, 's felette egy második emeletből áll. Azon képfaragás, melly a' homlokzatot diszíti, Mathielli Lörintz udvari szobrász dolgozata. Felül az első emeletben láthatni 3 teremben felállitva hasznavehető fegyvereket a' mostani divat szerint mintegy 24.000 ember számára, 's földszint vannak a' pattantyúság számára elrendelt hadiszerek mind jó állapotban. Azon fegyvereken kivül, mellyeket tüsténi használni lehet, szemlélhetni sok régi 's jelesül török fegyver-nemeket. A' fegyverek 's hadi készületek chronologiai

rendben vannak helyeztetve. A' teremek ezentul ő felsége 1-ső Ferencz, Károly cs. kir. főherczeg, Laudon tábornok, würtembergi Ferdinand herczeg, Saurau gróf ő excellentiája mellszobraival diszeskednek carrari márványból dolgozva Fischer által, ugy hasonlag Wrbna Rudolf grófé érczből öntve Zauner által. Átaljan az egésznek elrendezése igen izletes 's czélirányos. *(Végzet következik.)*

PESTI VIZSGÁLÓ.

Időjárat. Csakugyan igazok volt azoknak, kik majd egész Karácsonig száraz időt jóslottak. Egész octoberben nálunk csak 22. 23. és 25-én esett az eső, melly jótékony nedv után már ezer meg ezerek sopánkodtak. Követék ezt erős észak-nyugoti szelek, és ismét száraz de mindig hüsebb napok, mig nov. 13. és 14-én a' fagy jelentené magát; 21-én legelsőbben az idén kevés havunk is volt, de a' szárazság folyvást tartott. A' december 12. 13. 14. 's 17-én hullott kevés havat gyenge száraz fagy követé; 15-én Dunánk hidjának gyalog oldalai kivétettek; a' 19-én támadott erős és hideg éjszaki szél jeget csinált a' Dunán, 's annak következésében 20-án a' két testvér várost egybe kötő hidat kiszedték. Más nap már igen sok jég boritá-el Dunánk hátat. 21. 's 22-én reggel keveset havazott.

„Libera Regiaque Civitas Siculica Maros-Vásárhely. In honorem almae patriae.“ — Tomala Ferdinand szépműáros urnak boltjában Pesten e' czim alatt lehet megszerezni 2 pengő forinton a' Székelyek fővárosának Maros-Vásárhelynek rajzát, mellyet Erdélyben 1824—1825-ben Mikolai István ur kormányszéki irnok rajzolt, 's jelen évben Nagy Samuel ur Kolosváratt kőbe metszve kék szinű festékkel lenyomatott. Nem csak az egésznek csinos volta, rendkivüli nagysága (harmadfél láb hossza, másfél láb magossága), hanem azon tekintet is, hogy honi városinknak illy tökélyes rajzával ritkán dicsekedhetünk, a' képgyüjtő és szoba-falaikat illyes szép művekkel disziteni szerető honfiak figyelmét és pártfogását teljes igazzal érdemli, minél fogva örömmel értesitjük iránta t. olvasóinkat annyival is inkább, minthogy a' honi művészet tökélyesedését csak a' hazafiaknak élénk pártolása mozdithatja elő, 's emelheti idővel azon fokra, mellyel a' külföldiek már rég óta kérkednek.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán dec. 18-án először adaték „Juan Murillo“ szinjáték 3 szakaszban; Both német forditása szerint magyarra tette Jakab István. — A' játék tartalma 1813-ban Madridban esett borzasztó történeten alapul, t. i. Masariellos ügyvédnek bizonyos testamentum végett, melly reá bizatott volt, a' két San-Punnal által megöletésén, 's végre a' gonoszság felfedeztetésén. Az előadás tehát csupa történet, mellynek kifejlései érdekesek, 's a' hallgatót mind vé-

gig függőben tartják, 's valóban meglepik. Nincsenek ugyan a' darab folytában szinfal-döntő tapsokat gerjesztő lármás beszédek's jelenetek, de a' szörnyű tettnek cselszövényes felfedeztetése, az erényes léleknek győzedelme kitünőleg érdeklik a' mivelt nézőt benne, és már a' darab rövidsége is tevé, hogy a' hallgató figyelme végig feszülve maradt untatás nélkül. Az előadásban maradt ugyan némi kivánható, mit más alkalommal pótolandónak ohajtunk, kivált az élénkségre nézve az 1-sö felvonásban. Megyeri ur a' czimszerepben a' gyilkosság titkába véletlenül jutott, abban némileg részt is vett, 's a' történet tengelyét forgató irnokot helyesen játszá; Bartha ur (Carlos San Punnal) a' hideg vérű gyilkost jelesen, de kissé mint látszott kedvetlenül — Marosy ur (Felix) a' gonoszságnak félékeny czinkosát jól eltalálva tünteté elő. A' többi szerepeket, csekély terjedtségűek levén, nem emlitjük. Egyébiránt igen ohajtanók ezen intézet jó hirének 's érdekének további fentartására, ha színészink, kikben olly jeles tehetségek fejlettek-ki, ezeket minden erejeknél fogva arra forditnák, hogy a' t. Pest vmgye igazgatósága által létesitett jeles intézetek, 's utmutatások rendjét pontos szorossággal követvén nem csak uj, hanem ismétlett mutatványok előadásában is legpontosabb szorgalmat bizonyitanának-be. Az uj daraboknál pedig annyival szorgalmasabb előadásra kell ügyelniek, minthogy az első előadástól függ közönségesen az uj vagy először szinpadra hozott darabnak további szerencséje 's a' repertoriumba ismételt tétetése. Szorgalmatlan, élénktelen előadás, elégtelen készület okozza a' legjobb szerzőktől eredt szindaraboknak megbukását, 's több más szini hijányokat; ezeknek következménye, hogy mutatvány közben majd a' diszitmény majd requisitum hibázik, 's a' szinész haragjában minden szini aesthetica ellen kénytelen a' szinfalak közé hangosan szóllni a' hibázó székért, himző asztalért, 's a' t. ugy hogy az egész szinterem hallhatja szavát, holott a' szinésznek magának is kötelessége volna az e' féle hiányt a' publicummal nem értetni. Ugy az illő ruházatra, 's a' pontos fellépésre ügyelés különösen ajáltatik. — 20-án szinpadra jött Horváth Dániel őrnagy forditása szerint Ziegler rajzolatja: „Maria, az asszonyi érdem, vagy a' tüzpróba. — 21-én először adatott a' „megoszlott szív" vigj. 1 felv. Farkas Maria forditása szerint. — Ezt követé Ilus meg Kati tüneményes vigjátékból a' toborzó táncz; ezt pedig a' „mesteremberek lakozása." — A' bájrózsa czimű ballethoz, melly Bécsből több költséggel szereztetett-meg, 's ott a' Józsefvárosi szinházban egymás után 30-szor adatott, és szinpadunkon is nem sokára bérletszünéssel (a' tetemes költség némi pótlására) megforduland, most készittetnek a' sokba kerülő diszitmények.

Kassán nov. 29-én Czelesztin ur jutalmi játékául „a' bűbájos világ" énekes, érzékeny és vig darabokból szerkezett egyveleg adatott. Az 1-sö felv. — mellyben Dériné, Udvarhelyiné, Szőkéné asszonyok, és Komlóssy, Szakátsy urak munkálódtak, hosszas dialogusai miatt untató volt. A' 2-dik már mulattatóbb vala; ebben néhány tréfás jelenet „a' prágai nénikék — paraszt mint

dúzs gazdag" szindarabokból, 's Dériné assz. által énekelt egy nemzeti aria jól fogadtatott, de átaljón az egész nem tetszett. Hubenay ur Habakuk szabót kevés fürgeséggel játszá pórlag öltözködve; de éneklése elfogadható volt. Fülöp ur (Bikfa) türhetőleg vivé szerepét, noha ez nem szakmányába tartozik. Szákfy (dúzsgazdag paraszt) mind játszásban mind éneklésben helyesen viselvén magát ismételt tapsokat nyert; de a' bajuszt éppen nem tarthatjuk illőnek a' német öltözethez. (Színésznek, legyen bár milly nemzetbeli, bajuszt viselni éppen nem volna szabad, minthogy a' szinpadon sok szereppel az nem egyeztethető.) Széppataki Johanna egy ariát énekelt, de nem tetszhetett. A' kettős dob-táncz, tulajdonképpen tambourin-táncz, tökélyetlensége végett igazi feddést érdemel. A' berekesztő tableau csinosan sikerült. A' jutalmazott jó formán megtelt házat tapasztalt.

Kassai.

Kolosváratt nov. 27-én. A' boszúból lett haramia jött szinpadra. Gyenge egy darab; benne érdekesség, meghatás, semmi kiemelő situatio nincsen, hacsak az utazó kereskedőnek (Szilágyi) Egressi (Duboki) által megmentését, majd mint atyját megismerését, azzá nem kereszteljük. Balettinak (Kubai) ronda czélzása és tette állásából folyó, mert haramia. Mulattató az egészben Szerdahelyi (gyolcsostót) és Éder (vándor varga legény) előadásuk volt. — 29-én a' diademot láttuk. Szeretett Szentpéterink, és kedvelt Székelynénk hatós előadással gyönyörködtettek; amaz talán egy csak képzetileg létező, keményszívű, durva, az emberiség köréből is kiszálló, nőjét lélek-rázó kinokkal illető Medve Richard; ez a' szelid angyal-jóságú, a' bántást nagylelkűleg türő, nemesen érező Albina szerepében. Helyesen adták szerepeiket: Udvarhelyi (angoly király) Egressi (Abudár) Szerdahelyi (Odo) Luiza (Emma). — 30-án a' havasi rémkirály jött szinpadunkra. A' czim szerepet Egressi vitte. Páratlan szorgalmát derék színészünk ma is nyomosan bizonyitábe Rappelkopfnak (Szilágyi) — ki igen jelesen, 's köz kedvességgel adta az ember-gyülölőt — sajátságát pontos ügyességgel fogván fel. Luiza (Máli) Klára (Lizi) Éder (Habakuk) gyönyörködtettek, különösen az utósó. Kedves volt a' „csendes magány Isten veled" czímű elhaló ének. — Dec. 2-án a' hamis pénzverők adattak. Köztetszést nyert az egész előadás, ügyesen felelve-meg mindenki szerepe kivánatinak. Szentpéteri Mukkot, Kubainé Ludmillát, Egressi Olafot, Udvarhelyi Walthert, Kubai Erixent, Szilágyi Vittenberget, Szerdahelyi Náthán zsidót, játszották. — 4-én Caesariót, a' férjfigyülölőt; 6-án a' Kulmhegyi haramiákat helyben hagyást nyert előadásban láttuk.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében. decemb. 20-án adatott hangászati mulatságot ismét nagy számú, ámbár az utóbbi-

nál jóval kisebb, közönség látogatá-meg. Előadattak: 1) Onslow Györgynek VII-dik (G-moll) quartettja ama szép változatokkal „God save the King“ melodiájára. — 2) Lachner „öntudat (Bewusstseyn)“ czimű gyönyörű dalját igen szivhatólag és kellemesen éneklé Watzinger dalszinész ur. Kisérte őt Adler ur fortepianón, és Wagner ur kobozon. — 3) Végzetül Mayseder Józsefnak szép Es-dur sextettje két cellóval. A' 2-dik violint R...y ur játszá.

A' pesti uj muzsika-intézet javára hirdetett nagy hangverseny dec. 21-kén délután 4 órakor ment végbe a' városi kisebb tánczteremben. — Ha érdemlé a' pesti concertek valamellyike a' nagy és fenséges nevet, ugy bizonyosan e' mai volt az legméltóbb igazzal nem csak a' külső csinos és helyes elrendezésre, hanem a' választott darabok belső értékére, és remek előadására nézve. Voltak pedig azok: 1) Cherubini L. nagy ouverture-je Ali Baba operából. A' nagy művész munkájinak ez a' legujabbika; készité azt a' parisi nagy opera számára. Szükségtelen ennek belső becséről szóllanunk; de azt emlithetjük, hogy negyvennél több hangász (részint dilettansok) által, kiknek csúcsán Serwaczinsky ur álla, olly jeles pontossággal adatott, millyent illy gyönyörű mű valamint a' jótékony czél is méltán várhata. — 2) Drouet változatait (G-dur) flaután mesteri helyességgel játszá Scheibl J.ur ismételt tapsokkal tisztelve. — 3) Le souvenir de Paganini; concert Guhr Ch.—tól az orchestrumra F-minorban; játszá E-mollból a' fél hanggal feljebb vont hegedűn Serwaczinsky ur. Ezen mind kellemére mind óriási nehezségeire nézve valóban felséges mű, valamint más hozzá hasonló, még Pesten nem hallatott; a' derék Serw. ur azt olly meglepő jelességgel játszá, millyennel még őt diadaloskodni nem hallottuk. A' darab maga Paganini irásmódjának bélyegét viseli, szerzeményeinek nehezségeit utánozza, nagy nemével de egyszersmind olvasztó bájaival is kérkedik; minél fogva teljes igazzal viseli czimét, 's valóban Paganinit lebegteté szemünk előtt a' koszorúra érdemes Serwaczinsky. Tapsot számtalant nyert. — 4) A' fiatal hős; történeti költemény; elmondá Grohmann ur. Ugyan ezt hallottuk „V-dik Károly császár és Zrinyi Miklós“ czim alatt (szerzője is Adami Henrik meg levén nevezve) declamálva Posinger ur által 1833-ki mart. 17-én a' nagy tánczteremben Schlosser János pesti szinházunk egyik hangász-tagja által adatott academiában. — 5) Aria „párviadal“ operából; egész orchestrum kisérete és Serw. ur által játszatott violin-solo mellett éneklé Minkné assz. dalszinészné szokott bájló kellemével. — 6) Versenygő változatok (Herz H. és Lafont F. szerzeménye); játszá fortepianón Merkl J. ur, és hegedűn Serw. ur remek ügyességgel. — Minden darabot nagy tapsok követtek. — Grill ur vevé által a' hangászkar igazgatását. — Hallgatók kivált a' minden szépet 's hasznost előmozditani törekvő dámák szép számmal voltak ugyan, de még is nem tömötten, mikép részint a' hasznos czélra, részint ama hallható nagy művekre nézve teljes igazzal reménylenünk lehetett.

D I V A T.

LV-dik divatkép az 1834-ki 103-dik Honm. mellé. — Virággal ékesitett fejkötő; pelerine tulle-illusionból; ruha virágos pekinből két lebegénynyel. — Bécsi férjfi-divat dec. 18-án: király-kék szinű frak bárson gallérral 's tojás-gömbölyeg ércz-gombbal; fekete pantalon; schawl formán hajtott mellény virágos moir-ból; barna Zampa-köpönyeg igazi hódprémes gallérral. — Fekete bekes selyem gombházzal, zöldes koczkás posztó pantalon.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

IV. Divatkép.

(Párisból dec. 7-röl.)

Tulle-illusion-pelerine; virágos pekin-ruha.

1834-ki 103-dik Honművész mellé.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

104.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap december 28kán 1834.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Levéltöredék hosszú élet ügyében.

Penryn 1757. Februarius 10-én. — Négy nap előtt halt-meg itten Effingam Jonathán, a' 114 esztendős jámbor öreg. Ezen rendkivüli élethosszaságú férjfiról rövid tudósitást adni nem lesz érdektelen. Első Jakab uralkodása alatt született ő csekély sorsú szegény szülőktől, 's mint szántóvető nevelteték-fel. Majd katonának állott, 's ekkor több évig volt Lord Feversham szolgálatjában. Midőn Vilhelm király Angliába érkezett, Schomberg marschall alatt katonáskodott, 's az emlékezetes boynei ütközetben is jelen volt Irlandban, hol jó maga viselete káplársággal jutalmaztaték. Ezen ütközetben négy sebet kapott. Anna királyné alatt még hadi szolgálatban volt, 's a' blenheimi ütközetben Marlborough alatt egyik szemét, 's fogainak nagy részét elhagyta. 1-ső György alatt is szolgált; de már ekkor évkora alkalmatlanná tevé kötelességének pontos teljesitésére. Most tehát nyugalomra bocsáttatván, Penrynbe jött, 's mezei munkára adta magát. Az utósó 30 év alatt nagy részint jótevők kegyéből táplálta elgyengült testét. Halála előtti 40 év alatt csak egyszer se volt beteg. Hogy illy szép időre nyult élete, ennek következő okát mondá: „Ifiúságomban soha hevitő italokkal nem éltem; öreg koromban is télen nyáron 6 óra előtt mindig talpon voltam, 's magamat mindig munkával igyekeztem elfoglalni. Hússal csak igen igen ritkán éltem; magamnak szünteleni mozgást szereztem.“ — Utósó napjáig mindig jó kedvű volt az öreg Effingam. Halála előtt 7 nappal 10 mértföldnyi gyalog utat tett. Minden szomszédjai fájlalják a' jó öreg elhunytát! (London Evening Post. 1757. 15—17 Febr.)

Közli Fényhegyi Laura.

SZORGALOM.

Hó-gyüjtés Neapol környékén. A' fagylaltat és jéggel meghütött italokat Europa északi tartományaiban

fényűzésnek tartják, mellyet csak gazdagok engedhetnek magoknak: de a' déli országokban, Neapolban, 's kivált Siciliában azok nyár közben a' legkerülhetlenebb élet-szükségekhez tartoznak, mellyeket mindenki használ. Minden utazó, ki nyáron e' vidékeket látogatja, megvallja, hogy a' jeges' viz minden egyéb ottani éleményeknek legbecsesebbike. Ott t. i. a' leghüsebb pinczékből felhozott bor, és a' legmélyebb kutakból meritett viz a' levegő mérsékletének kitéve kevés perczek alatt olly langyos lesz, hogy inni lehetetlen. A' juniusi, juliusi 's augustusi égető hévségben még a' neapoli Lazzerone (pór nép) is minden testi erőködésre tehetetlenné válik, hacsak havat nem kap italának meghütésére; ha pedig neki egy darab összefagyott havat ad az ember, mellyet az után poharában felolvaszthat, már akkor legroszabb bora, sőt tiszta vize is, nectarrá változik, mellyet kétszeres gyönyörrel iszik, és melly uj erőt önt idegeibe.

Északi Europában az ivó vizet jéggel hütik-meg: ellenben olasz országban hóval. Valóban megmérhetlen mennyiségű havat használnak itt el évenként, kivált hosszú és heves nyáron által. Itt soha se fedi hó a' rónaságot: ellenben az egész félszigeten (olasz ország) keresztül futó Apenninhegylánczon kimerithetlen hórétegek feküsznek. Ezen bérczeknek némelly csúcsai, mint az Abruzzokban levő olasz ország nagy sziklája és monte majello egész esztendőben hóval van fedve, sőt némelly mélységeikben jeget is találhatni mindenkor. Azonban a' többi hegyekről majus vége felé eltünik a' drága hó, 's hacsak az Olaszok nem gyüjtenék azt korán öszve, és nem tudnák jól eltartani, ugy éppen akkor, mikor legjobban kellene, abban szükséget szenvednének.

A' Neapoliak mély vizgödröket (cisterna) és pinczéket ásnak a' hegyek oldalán; gyakran a' természettől képzett üregeket is hasznukra fordítják, és midőn mély hó van, annyit szednek ebből öszve, mennyi ama gödrökbe 's a't férhet; de a' betakaritásnál nagy vigyázattal élnek. Ha az üreg tele van, nyilása sok szalmával, lombokkal, ágakkal befedetik, mindenkép elzáratik, sőt gyakran be is falaztatik. E' hópinczék többnyire a' hegyek északi oldalain fekszenek; készittetésöknél leginkább arra ügyelnek, hogy a' mennyire lehet, ama levegő-réteghez, mellyben a' hó esni

szokott, legközelebb essenek, mert ez által sok munka 's betakaritási költség kiméltetik-meg.

Valahányszor hó esik, az alacson helyeken lakó parasztok mindenkor nagyon örvendenek; ekkor mindünnen öszve sereglenek annak gyüjtésére 's biztos helybe takaritására. Magam is — igy szóll a' tudósító — tanúja valék illy jelenetnek. Midőn Neapolból jövén az Apenninek első lánczán menék, il Cardinal és Monte Forte faluk közt hózivatartól lepettem-meg. A' hó jó magosan fedé a' földet. Alig láták a' lakosok hullani a' nagy hó-pelyheket, már nagy örömmel kiáltoztak, 's férjfi, asszony, gyermek futott kapával, ásóval, kosarakkal, és mindennel, mit előkaphattak, azon égből hullott kincsnek egybegyüjtésére. Ekkor az öszve kapart hóból iszonyú golyókat csináltak, mellyeket a' hegyről legörditettek a' pinczéig, hol azután eltették. Mi ezen emberekhez közel járván igy szóllittattunk-meg az örvendezők által: „Ecco, signor, una bella raccolta; questa e una bella raccolta! (Nézze, uram, milly szép aratás ez.)"

A' mintegy 400.000 embert számláló Neapol városa igen sok havat emészt-el. Egész nyáron által szárazon 's tengeren hordják azt oda a' legközelebbi hegységből. A' tengeren tett általvitel kedvesebb, mivel a' vizen mindig tisztább marad a' hó, 's kevesebb is olvad-el ut közben. Csupán ezen hordással foglalatoskodik Neapolban több száz férjfi és gyermek.

A' Neapolban elkelő hónak legnagyobb részét St. Angelo hegye adja, melly a' neapoli öblöt a' salernóitól elválasztó fokhegynek legmagosb csúcsa. Méltósággal emelkedik az fel a' főváros és Castellamare kikötő megett a' neapoli öbölnek legszélsőbb csúcsán, a' fővárostol mintegy 12 miglia távulságra. E' hegy oldalain számos üregek és pinczék látszatnak. Illy közel levén tehát a' hegy, igen fontos szerepet játszik az ott nyert hó, melly könnyű szerrel vitethetik Neapolba szárazon 's vizen. Amaz üregekbe iszonyú mennyiségű hó rejtetik-el, melly azonban a' számtalan munkások kezeikben, kik azt ismét felássák, hamar eltünik. Ezen munkára kirekesztőleg az éj fordittatik. Viradóra hosszú sor öszvér nagy hó-darabokkal terhelve láttatik lehetős sebességgel, de ezen állatoknak sajátságos vigyázatával, lecsuszamodni a' hegyről, és Castellamare felé sietni, hol terhök levétetik, és készen tartott nagy hajókba vitetik. Megtelvén a' hajó, szalmával és száraz galylyal befedetik,

's ekkor utnak indul. Neapolba érkezvén, különösen e' végre bérlett számos emberek által a' hó kihordatik belőle. Ezen emberek nem esznek ugyan egyebet, mint kenyeret, olaj-bogyót, fokhagymát, és héjas veteményt: még is igen erősek, és fürgék. Hó-terheiket futva viszik a' kikötő helytől a' „la dogana della neve" czimű épülethez, melly hóraktárul szolgál. Innen veszik azután a' szükséges mennyiségű havat a' hó-árosok. Nehezen van Neapolban utsza, bár milly kicsin legyen is, mellynek hó-árosa ne volna, ki egy régi országos törvény szerint éjjel nappal nyitva tarthatja hó-áros boltját.

INTÉZET.

Császári, 's polgári fegyvergyár Bécsben.

(Végzet.)

Egy oldalszobában láthatni többek közt Kara Mustapha török nagyvezérnek fejét 's halotti ingjét nehány mondással a' koranból, ki, mint tudjuk, Bécs utósó ostromlásánál vitte a' fővezérséget, kit azonban a' szultan megzsinóroztatott Belgrádban; de a' császári seregtől ismét kiásatván feje Bécsbe küldetett. Úgy hasonlag láthatni ott azon igen megaranyozott félholdat is érczelegyből (Messing), melly egykor sz. István tornyának csucsán vala kiszegezve, mellyet azonban Ressytko Miklós vett-le onnan julius 15-én 1686, 's melly 95 fontot nyom. Ezeken kivül ott tartatik egy nagy török vérzászló is, mellyet a' Hamzabegh mellett történt csatában 1684-ben zsákmányoltak; végre ama hires chronologico-astronomiai óra, mellyet Schener Kristóf 1702-ben készite Augsburgban, melly azonban, miután már több évig álla, valamelly Frater David a S. Cajetano ord. S. Augustini jeles mathematikus által ismét helyre állittatott, 's kijobbittatott. — Ezen polgári fegyvergyárat sérületlen épségben hagyák a' Francziák 1805-ben; ellenben másodszori megjelenésökkor 1809-ben többek közt 6 ágyút elvittek magokkal, mellyeket ajándékban nyertek a' bécsi polgárok 1-ső Leopold császártól a' második török ostromnál bebizonyitott hűségökért 's a' hazáért tett fontos szolgálatjokért. Ezen hiány kipótlásául uralkodó koronás fejedelmünk uj 6 ágyút öntete, mellyeket neve napján 1810-ben szállittata a' polgári arsenalba, 's mellyeknek mindegyike magoslatú betűkből álló következő felirást hord a' czimeren: 1-ső Ferencz

Bécs-város polgárinak bebizonyitott hűségök, buzgó indulatjok, és egyenességök miatt. 1810.

Novák Dániel.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Idő-járat. „Fehér karácson, fekete húsvét!“ — Ha szabad örvendeni e' régi közmondásnak, ugy nyugodtabb szivvel tekinthetünk az előttünk nyiló jövendőbe, 's a' régieknek ama kösmondáson alapitott jóslatjok szerint ohajtott tavaszt remélhetünk; minthogy karácson-innepeinek első napján reggel erős északi széllel kisért 's bokáig érő havunk esett. — Levegőnk mérséklete nem igen hideg egyébiránt, midőn a' majd mindennapi szél időnként lelecsendesedik. Dunánk, kivált dél előtt, tele van jéggel.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Jegyzet. Mai lapunk mellett kedveskedünk t. olvasóinknak Budán és ország szerte első magyar tragicai szinésznénknek, a' mindenektől igen tisztelt Kántorné asszonynak (Engelhart Anna, Kántor Gerzon özvegye) arczképével. A' honi szinészetnek ezen fénylő csillaga olly érdekes a' hazai művészet pártfogóji előtt, hogy nem kételkedhetünk ezen diszes emlékének mindenütt szives elfogadtatása felől. Szigorú életpalyáján legyen e' csekély kedveskedés jeles művésznénk előtt örök bizonysága érdemei iránt viselt 's viselendő tiszteletünknek. — Kántorné assz. e' század első tizede végén lépett a' magyar szinészet körébe Pesten a' Hackerház teremében játszó magyar társaság ideje alatt. Kevéssel azután ama hires comicusnak Kántor Gerzonnak nője lett; de ettől csak hamar megfosztá a' halál. Fellépésének kezdetétől fogva játékában egyirányos szorgalmat 's pontosságot bizonyita-be. Mindenkor koszorút érdemel ő a' tragicai szerepben (mellyben a' köz vélemény szerint minden magyar társaságoknál hozzá hasonló nem találtatik, 's igy őt első tragicai szinésznénknek méltán nevezhetjük), valamint a' méltóságot, illedelmet, cselszövényt, mindenféle asszonyi indulatot, nemes társalkodást, és finomabb vidorságot előtüntető személyekben. Adja az ég, hogy rendeltetésének mennél előbb feltünendő boldogabb évszakában is mennél hosszasb ideig tündökölhessék!

Győrött dec. 8-án „Ilka, vagy Nandorfehérvár bevétele“ — Kisfaludy Károlynak 4 felvonásos eredeti dramája adatott szinte rendkivül tömött szinteremben. A' czimszerepet Bakyné dicséretes szorgalommal, Gyulát Fekete nem egészen kielégitőleg játszák. Berényi (Salamon) azon kivül, hogy minden méltóság, kitünés, és darab körülményeihez kivántató katonai tüz nélkül játszott, még gondatlanul is öltözött. Ruhája, nem hogy a' többieké felett kitünő, és megkülönböztetett lett volna, hanem ugy szóllván, mindegyiknél alább való volt, 's a' szinen őt királynak lenni csak akkor tudtuk, mikor beszéd folytában annak nevezte-

tett. — Ellenben Magoss (Niketász) annál fényesebben jelent-meg. Ő ma, mint egyébkor is valódi művész volt, 's minket tökéletes megelégedésig mulattatott; valamint ennek, ugy Bakynak is (Alexis) több jelenéseik hangos tapssal jutalmaztattak. Bakynak még is ajánlanók, hogy hajlékonyabb, 's az indulat kinyomására kezei szabadabbak, actiói előre hatóbbak legyenek. A' kéznek minduntalan mellen nyugodni, 's minden actiót a' mellről ki- és ismét oda vissza vinni szükségtelen is, hiba is. — Nevelte még mai mulatságunkat, hogy a' felvonások között, de fenn a' szinpadon, Farkas Ferencz bandájával részint tulajdon szerzeményét, részint más de legválogatottabb nemzeti darabokat, Lannernak és Straussnak közösen kedvelt legujabb keringőjeit, hangos tapsok között játszotta. — Farkas Ferencz győri ujvárosi születés, 's mintegy 13 esztendős gyerkőcze, kiben a' hangászati csuda-tehetősség óriási lépésekkel fejlődik. Már 11 esztendős korában vezér-tagja volt a' győri legjobb bandának, és ez óta korat tizszerezesen is felülhaladva napról napra tökélyesedék, és pedig a' nélkül, hogy csak legkevesebb muzsikai fundamentummal is birna. Ő még kótat sem ismer, de még is legfelségesebb, 's egyszersmind mesterségesebb hangokat teremt, és vonóját egész bámulásig ható mesterséggel vezeti. Egy szóval a' természetet, melly elhagyatva is csudákat szül, ezen fiúban bámulnunk kell. — Nem egyszer sohajtánk — mi kár illy ritka észnek miveletlen maradni! — 's mi dicsőség háromolna nemzeti fejlődésünkre, ha ezen fiú egy mecenas keze alatt jó conservatoriumban kimiveltetvén, benne a' Magyar is egy nagy szerző hangász-művészt, mi nélkül még eddig szükölködünk, nyerhetne. — Társai nyolczan vannak, és mind jelesek, kik között atyja a' czimbalmot szinte bámulásig játsza, és ma, mint már egyébkor is magát a' legnagyobb tapsok között magány-darabokban (solo) hallatta. Jankó.

Esztergomban Abday Sándor szinész-társasága kitünő szorgalma és ügyessége által a' városban, főkép e' f. hónapon különös pártfogást nyert vala. — A' kölcsönös buzditások t. i. csaknem mindenkit a' szinterembe idéztek! Kétszeresen sajnálnók tehát e' szerint, ha a' társaság netalán több „garabonczás diák — és — kisértő hegyi lélek“hez hasonlókkal, valamint f. h. 13-dik és 14-dikén untatná, idegenitené a' publicumot arra talán nem is figyelmezvén, hogy ezen darabokhoz elkerülhetlen megkivántató készületekkel szükölködik, mellyek nélkül minden darab több vagy kevésbbé bizonyosan unalmas. — Mi játékukat illeti, Abday igen nagy szorgalommal adja szerepeit, és ha főkép kitörő indulatot rajzol, dicséretesen is. — B. Johanna eddig majd minden fellépteknek köz tapsot nyert vala. Hiv emlékezete, szép előadása, és szerencsés utánzásai által mindenkinek magára vonja figyelmét. Erdős játékát, főkép némellyekben, remeknek neveznők, ha szorgalma egyéb természetes szinészi tehetségeivel arányban állana. Komáromiban naponként észre vehetőbb az igyekezet, és benne, mint látszik, jövőre derék szinész mivelődik. Könyvesné

assz. egy kétszer mesterségesen; valamint D. Therézia tetsző kellemmel játszott. Kálmánnak viselete, csinos maga tartása, és táncza; ugy szinte Munkátsi és Gyöngyösinek törekedéseik is említést érdemlenek! M. J.

Nyiregyházán nov. 6-án adatott ördög üző Fábián mulatságos játék 3 felvonásban. Cseki gazdag nemes (Bentsik) szerep-nemtudása szembeszökő volt. Francisca (Fejérné) a' mérges, veszekedő, 's maga akaratján járó leányt olly hiven festé, hogy vele tökéletesen meg valánk elégedve. Bár e' színésznénk minden szerepét olly igyekezettel venné-fel; mint a' mait, ugy szokott helybenhagyásunkat tőle meg nem tagadhatnók. Kőhegyi (Szilágyi) ugy tetszett, mintha ma készületlen lett volna, vagy talán a' nézőknek kevés száma okozta. hogy különben is kicsin szerepét vontatva adá. Margot doctor (Szaklányi) tetszésre játszott, Fábián (Szalay) meglehetősen; de borzasztó hangos beszéde minket is engedelmeskedni kényszeritett. Bár csak megmondaná valaki ezen urnak, hogy könnyebb, és szebb a' természetet utánozni, mint akaratja ellen kényszeriteni. János (Fejér) comikai tehetségének ma jelét adta, csak szerepét jobban tanulja. — 8-án a' két magyar kapitán, vagy a' Magyarok áldomása Pannonia meghóditásáért jött szinpadra, régi szittya pogány szertartásokkal őseink elő-idejéből kar-énekkel Szalay és Szaklányi jutalom részükre. A' játékot bevégzi Kinizsinek a' kenyér mezején Törökökön nyert diadala több mozdulatokban (Tableau), midőn a' nagy hős 3 holt Törökkel a' holt testek halmain tánczol. — Ki ne tódult volna illy csudák látására a' szinterembe? holott az egész semmi más nem volt, mint innen is amonnan is egybe szedett keveset érő egyveleg (quodlibet) u. m. Dugonits munkájából, Aurórákból, Bajai László szindarabjaiból, 's ki tudná előszámlálni honnan. — A' kapitánokon látszott, hogy igyekezetet forditottak mind öltözeteikre, mind szerepeik adására; csakhogy azok, kik köpönyegben voltak, meggondolhatták volna, hogy dicső eleink nem mostani divatú fehér galléros, hanem hosszú veres és fehér bőr köpönyegeket, kaczagányokat viseltek. Etele (Fejérné) tökéletesen mulattatott minket, szintén Utszubu (Szilágyi) kevés beszédje helyes adásával. Az énekek roszak, és átaljan kimaradhattak volna, mert velek a' különben is csekély darab tökéletesen semmivé lett. — Gondolják-meg színészink, hogy nálunk is vannak emberek, kik valamit meg tudnak birálni; igyekezzenek inkább érdemes darabokkal kecsegtetni, mint roszakkal elidegeniteni azon közönséget, melly a' színészet iránti vonzalmánál fogva most is minden fizetés nélkül adja szinhelynek a' teremet, és az öltöző szobát. — 9-én a' politicus csizmadia vig darab sok bohóságaival nevettető estvét szerzett. — 11-én Moór Károly Szigethvári és Luiza jutalom-része. A' czim-szerepben Károly (Szilágyi) megmutatta, hogy valódi színész. Olly helyesen találá szerepe caracterét, hogy őt én, ki e' szerepben hazánk elsőbb színészei közül Czelesztint, Bar-

thát, Lendvait láttam, ha nem közökbe is, de mindjárt utánok méltán számitom. Háromszori csinos öltözete az idő állásához kielégitő, és tökélylyel találva, játéka helyes, gyönyörködtető volt. Igyekezete gyakori tapsokkal, érdeme kihivatással jutalmaztatott. Ferencz (Fejér) a' szerep caracterét hasonlag jól találá. Öreg Moór (Szalay) meglehetősen játszott; Amália (Fejérné) nem forditott tökéletes szorgalmat a' mai darabra; Herman (Keresztessi) személye untató volt; különben megelégedve hagytukel a' játékszint. Halomhegyi.

Német Játékszin.

Pesten a' lefolyt december hónapban némelly nem nagy hatást tett uj, és egyéb uj alakba öltöztetett régi darabok, 's ismételt operák, mellyekben a' jeles Minkné assz. játszá a' fő szerepet (Schebest l. a. sulyos betegsége végett) jövének szinpadra. Igy: 4-én Boninnak ujan kidolgozott „hármasok" czimű vigjátéka, mellynek czimszerepében Grohmann ur mulattatott. — 3-án, vagy is ez előtti estve azonban valami uj csekélységet is láttunk, t. i. az „elrablott oroszno" czimű balletot, mellyet gyermekek adának elő; de kevés tetszést nyert, 's az óta illyes mi a' szinpadon nem fordult-meg. — 6-án Grill Klára assz. jutalmául legelőször adatott „korona és schaffot, — vagy — az álomital" történeti drama 5 felv. 's előjátékkal versekben Howard Katharina szerint Dumas Sándor után Jerrmann E. munkája. A' jutalmazott Howard Katalin szerepében szokott jeles előadásával mulattatá hallgatójit. A' darab különös sikert nem tapasztalt, 's az óta nem ismételteték. — 8 án „a' havasi szerelem" helyzeti bohózat 3 felv. Riotte muzsikájával adatott legelőszer, de szerencsét nem talált. — 9-én Deny Augusta assz. jutalmául Kotzebuenak tünemenyes játéka ujan szinre téve „az erdei bölcs asszony — vagy — a' néma lovag" Dutczek muzsikájával adaték. Katzianer ur különös szivességből a' néma lovag szerepét felvállalá, jelesen adá, 's a' jutalmazottnak sok nézőt szerzett. — 15-én Hinko dramában Deny l. a. (Markitta) másodszori szini-próbáját tevé ismét kedvező foganattal. — 20-án Fussgänger l. a. javára adatott: „a' szürke kereszt ördög völgyében, — vagy — fekete Szarv és czimboráji" regényes ókori rajzolat 4 felv. Fischer munkája. Ezen a' régi vitézek világából vett történet azon mutatványok közé tartozik, mellyek csak egyszeri, vagy jutalom-játéki előadásra használhatók.

HANGÁSZAT.

Pesten Arnstein Antal ur magányhangversenyt adott dec. 25-én délután ötödfél órakor a' vadász kürtnél levő nagy teremben (a' 2.dik emeletben). Részei voltak: 1) Wassermann G-moll quartettjának első darabja. Játszá a' versenylő, és három urak (a' szinház hangászkara tagjai) húros hangszereken. — 2) Bravour-változatok Weiss-tól; quartett kiséret mellett játszá hegedűn a' versenylő ur. — 3) Grillné assz. pesti szinésznő két költeményt monda-el számos tapsokkal tisztelve. — 4) Spohr C-moll quintettjének első darabját húros hangszerek kiséretével fortepianón játszá Boutibonne Jeanette kisassz. igen jelesen. — 5) Mayseder E-dur változatait quartett-kisérettel játszá a' 10 éves Böhm Móritz, a' versenylő ur tanitványa. — 6) Phantasia Beriottól; előadá Arnstein ur, ki minden darabjait csinosan és a' nagy számú hallgatóktól sok tapsokkal jutalmazva játszotta. A' kis Böhm azonban még nincs az előhaladásnak ama fokán, mellyen nyilvános concertekben felléphessen. Valóban e' pont iránta' versenylő ur nagyobb elővigyázattal lehetett volna.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Engelhart Anna
Kántor Perzon
özvegye, magyar szinészné.

1834-ki 104-dik Honmüvész mellé.